Francofurti ad Mœnum, Cura, & ære Rulandiorum, Typis Wolffgangi Richter.

Anno MDCXI.

141043

SYLVÆ COMMVNIVM OPINIONVM DOCTORVM VTRIVSQVE CENSVRÆ, IN TRES LIBROS diſtinctæ,

FRANCISCO VIVIO AQVILANO V.I.C. AVTHORE,

Liber Tertius.

NVNC PRIMVM IN GERMANIA SEPARATIM EXCVSVS, & ab ipſo Authore in duplum fere adauctus.

CVI ADIECTVS EST IN CALCE, INDEX ARGVMENTA, MATERIAS, & quæſtiones ſingularum opinionum, breuiter continens, & compendio ob oculos ponens.

Cum priuilegio S. Cæſ. Maieſtatis decennali.

Francofurti ad Mœnum
Cura, & ære Rulandiorum, Typis Wolffgangi
Richter. ANNO MDCXI.

COMMVNIVM OPINIONVM DOCTORVM VTRIVSQVE CENSVRÆ.

LIBER TERTIVS.

Cum quamplurimis declarationibus in praxi neceſſariis: Authore Franciſco Viuio, Iuriſconſulto Aquilano.

OPINIO DCCCCLXX.

SVMMARIA.

1 *Terminos prædiorum, occupandi, vel obfuſcandi cauſa amouentes, qua ſit pœna & nu. 2.*

3 *Amouens terminos dolo malo, vt lapides confinales furetur, qua pœna puniatur. Et quid ſi inſciens fecerit nu. 4.*

5 *Termini, ſiue limites propriè quid ſint.*

6 *Terminos amotos reponi petens, intra quod tempus agere poſſit. & quid in actione fin. regund. probare debeat actor & quid reus nu. 10.*

7 *Actio fin. regund. poſt terminos amotos, non datur etiam domino, niſi poſſideat, vel poſſederit.*

8 *Confinium variatione apparente, quid concurrere debeat, vt actor obtinere poſſit, & quomodo articulãdum. n. 9.*

11 *Identitas in materia confinium, articulanda & probanda, & probata duobus confinib. cenſetur probata.*

12 *Nominum pluralitas non præſumitur.*

13 *Identitas quomodo probetur nu. 14.*

1 TErminos prædiorũ, † vel amouens amouẽs ſcienter, ac dolo malo, finium occupandorum gratia. ſi eſt perſona nobilis, relegatur ad tempus. ſi vilis fuſtigatur, & per biennium relegatur. *l. 2. ff. de termi. mo.* Cy. Bald. Saly. & Alberi. *in l. 1. C. de accuſ.* Abb. & Barba. *in c. ex literis de probat.* Iodo. Damhoud. *in enchiridio ſub rub. de translatione limitum* Et Iul. Clar. *in pract. crim. qu. 82. verſ. terminos mouens.* Plot. *in repet. l. ſi quando. C. vnde vi. § 45. nu. 2.* Et ad plures caſus in hac opin. expreſſos, vide, Menoch *de arbit. iud. lib. 2. cent. 4. caſu 393 folio paruo 446.*

Sed ſi quis illos terminos amoueret cauſa & occa-
2 ſione obfuſcandi eos: † tunc punietur pœna arbitraria. *l. ſi circa fi. ff. de ter. mo.* Abb. *in d. c. ex literis,* & Saly. *in d. l. 1. de accuſ.*

¶ Et arbitrium hoc, per iudicem contra amouentes ſcienter terminos agrorum, extenditur, extendiq; poteſt vſque ad mortem, ſecundum Boſſium, *in pract. crim. in tit. de termino moto. poſt prin.* vbi refert ita practicatum, executumque fuiſſe ſua tempeſtate Mediolani in facti contingentia.

Vbi † vero quis amouit terminos dolo malo, puta
3 vt lapides confinales furaretur, vel vt vicinis negociũ faceſſeret, non tamen mouit eos occupãdi confinia, nec animo lites confinium ſuſcitandi, in ſuum commodum, nec ea obfuſcandi, punitur pœna quinquaginta aureorum, *l. ſi. in prin. ff. de ter. mo.* Saly. *in d. l. 1.* Ab. *in d. c. ex literis,* Fely. *in c. quia iudicante, ſub nu. 2 de præſcri.* & Iodocus *in d. rub. de transla. limit.* Et ita limitatur, atque reſtringitur *d. l. ſi* & iſta eſt cõis opinio: ſecundum
Dec. *in d. c. ex literis in fin.* Vbi autem † quis amouit ter- 4
minos, neſciens illos eſſe terminos, & dolo tamen id egit, puta vt lapides confinales furetur, ſi eſt vilis perſona, ceditur verberib. *l. 2. ff. de termi. mo.* ſi vero nobilis punitur pœna arbitraria, ſecundum Abb. *in d. c. ex literis, col. fi.* & Fely. *in d. c. quia iudicante, ſub nu. 2.* vel ſaltem tenetur furti, vt per Saly. *in d. l. 1.* Quinetiam furans lapides finales, tenetur quanti in litem iurauerit actor: & ſic iuratur in litem contra mouentes, ſurripientesque lapides finales, ſecundum Glo. *in § fin. in verſ. furatum eſt, Inſtit. de offic. iudic. & in l. ſed & ſi loci. § ſed & ſi quis, in verſ. condemnabitur,* quam commẽdat eam in loco Fulgoſ. annectitque eam etiam communiter ab omnib. receptã, & ſecuti fuere ſimiliter Ang. Aret. *in fin.* Iaſ. *n. 73* & cæteri vnanimiter omnes *in §. quadam actiones, Inſtit. de actionib.* & Hieroni. de Monte *in tract. de finib. c. 69. nu 1. & ſeq.* & declarat finaliter in practica vtiliter quomodo illa procedat Fanucc. *in ſuo tract. de iura. in litem, in 2 part. in 3. membro, n 24 & ſeq. fol. 84.*

Et terminos, † ſeu limites intellige quæuis ſigna, 5
ſiue ſubſignacula, quæ agros à ſe inuicẽ ſeparant, ſiue lapides, ſiue pali, ſiue arbores, ſiue foſſata ſunt: vt per Iodoc. *in præcitata rub. de trans'a. limit. in fi.* & Gl. & Dn. *in d. l fi.* ¶ Nam & minus propriè eſt ſignum, quo ager ab agro diuiditur: de quo facit mentionem Ouid. *lib. 1. Faſtorum.* *Omnis erit fine te litigioſus ager.*

Et licet † peti poſſit, terminos ipſos amotos repo- 6
ni debere in loco, vnde amoti ſunt etiam poſt triginta annos, ſi poſſeſſio retẽta ſit vſq; ad locũ, ex quo termini fuerunt amoti ſecundum Cy *in l fin. C. finium re-*
gund. & Floria. *in l. t. in fi. ff. eo. tit.* Nihilominus † tamen 7
hæc actio fin. regund. cum intentatur poſt terminos turbatos, & amotos non conceditur vlli etiam domino, niſi ipſe poſſideat, ſeu poſſederit, & niſi hoc ꝓbet vt voluit Bal. *in d. l fi. C fin regund.* Alex *in add. ad Bar. in l. ſed & ſi loci §. ſed ſi quis ff fin. regun.* & Aug. Bero. *conſ. 77.*
viſo proceſſu vna cum atteſtationib. vol. 3. Vnde † ſtante va- 8
riatione confinium, duo neceſſario concurrere debẽt vt actor obtinere poſſit. Vnum requiſitum eſt, ꝙ debeat articulare ac probare ſimul de variatione ipſa: & ſic, quod confines curſu temporis, fuerint mutati, ſecundum Bar. *in l. demonſtratio, col. 3. ff. de cond. & demonſt.* Affl. *deciſ. 25.* & ibi Cæſar Vrſil. *in add. nu. 10.* & Iac. Menoch *conſ. 21. eſt mea quidem ſententia, circa fi. vol 1.*

Quomodo † ergo (ne incidas in labyrinthum er- 9
roris) articulandum, capitulandumque ſit in cauſa

eum mutati ſunt confines, tradit veram normam Bar. *in l.1.C ſi vnus ex pluribus appellauerit*, Hieron. de monte Brixiano *in tract. de finib. regend. c.47. nu.4. cum aliis ſeq.* & Boſ. etiam cum aliis congeſtis per eum, *in pract. cri. in tit. de principe, & priuilegiis eius, nu.274.* Et † propter ter-
10 minos amotos quid ab agente, & quid à reo probandum ſit in actione finium regundorum, reſoluit, & demonſtrat Bero. *in d. conſ.77. nu.10. vol.3.*

11 Alterum vero requiſitum illud eſt, † quod articulari, & probari etiam debeat identitas rei, quæ quidē dilucide cenſetur probata, probatis & verificatis ſaltem duobus confinib. ita Soc. *conſ.89 nu.1. vol.1.* & Cęſar Vrſil. *in add. Afflict. in d. deci.23. n.11. vbi nu.12.* aſſignat rationem hanc: quod in rebus, ſeu corporibus pluralitas præſumitur, niſi probetur identitas: aſſeruitque poſt alios aggregatos per eum, iſtam eſſe communem omnium ſententiam, de qua ample meminimus ſupra, *in Opin.128. Conducens equum, nu.3. lib.1.* atque idem Vrſil. ibi ipſam communem limitauit, non procedere in actibus hominum, & ſic in teſtamentis, & ſententiis, & aliis ſimilib.

12 Tum † quia non præſumitur aliter pluralitas nominum, & ideo præſumitur identitas corporis, probata identitate nominis. ita Bal. *conſ.70. cum appareat, vol.4.* Vnde vbicunque teſtator legaret aliquid Marutiæ talis parochiæ, ſi tunc accederet aliqua mulier illius parochiæ, nomine Maruria, peteretque legatum: illi tunc deberetur procul dubio legatum ipſum, nec auditur hæres, opponens, tu non es illa Maruria, probes te eſſe illam ita Bar. *in l. ſi quis ſeruum. § ſi inter duos. ff. de leg.2.* & Iaſ. *conſ.114. col.5. vol.1.* Tum etiam † quia i-
13 dentitas rerum probanda venit per duas demonſtrationes: vt habetur *in l. demonſtratio. ff. de cond. & demon. & c. audītis, de præſcr.*

14 Et illa identitas rei in præſenti caſu, † ita aperte debet articulari, & probari, vt facile appareat, quod locus, & res præſens ſit illa ipſa in ſpecie, quæ controuertitur, & non alia in genere: & ſic debet probari identitas ipſa per confinia, & alias demonſtrationes, vt ſummat docendo normam articulandi, & probandi in caſu hoc, Dec. *conſ.91. & diligenter pro tenui mea facultate, circa fi.* & Grauet. *conſ.112. in cauſa magiſtri Iordani. nu.3.*

OPINIO DCCCLXXI.

SVMMARIA.

1 *Teſtator poteſt remittere cautionem hæredi, de præſtandis legatis, vel fideicommiſſis. Etiamſi hæres foret dilapidator. nu.2.*

3 *Teſtator poteſt remittere cautionem Mutianam.*

4 *Teſtator remittere nequit cautionem, de vtendo fruendoq; boni viri arbitrio. eiuſque ratio. niſi forte vſusfructus inter viuos foret conſtitutus & nu.5. Et quæ ſit ratio, quod dicta cautio remitti non poſſit. n.7.*

6 *Teſtator an cautionem de vtendo fruendoque boni viri arbitrio, an in mobilibus remittere poſſit.*

8 *Teſtator, licet remittere nequeat ſatiſdationem, de vtendo, fruendoque arbitrio boni viri: tamen hæres eam remittere valet.*

1 TEſtator poteſt remittere cautionem, † de præſtādis legatis, vel fideicommiſſis *l.2. C vt in poſſeſſ. leg.* & ibi Bart. Bald. & alii. & iſtam concluſionem ſequitur Doct. omnes *in l. nemo poteſt. ff. de leg.1.* Vide *infra opin.1043. vſufructuarius vtendo rebus, in fi.* Quam amplia
2 primo, quod procedat etiamſi hæres eſſet dilapidator bonorum, adhuc enim teſtator ei remittere poteſt huiuſmodi ſatiſdationem *l. fin. in princ. ff. vt leg. nomine caue.* Glo. & alii omnes *in d. l.2.*

Amplia & ſecūdo loco, † quod teſtator etiam poſ- 3
ſit remittere cautionem Mutianam *l. fi. ff. de manu. teſta.* & ita notat Aug. *in §. præfata, per illum tex. in auth. de nup. col.4.*

Sed interpretatur primum iſta concluſio, † ita am- 4
pliata, in cautione de vtendo, ac fruēdo arbitrio boni viri, quæ à teſtatore remitti non poteſt *l. ſcire debetis. C. vt in poſſ. legat. & l.1. C de vſufructu.* Nam illa cautio concernit fauorem hæredis, quam teſtator remittere non poteſt, ſecundum Glo. *in d. l. ſcire debetis*, communiter approbatam à Scriben. *in d. l. nemo poteſt*, & vltra Com. opi.
Doctor. ibi atteſtatur de communi Guido Papæ *ſin.63. in 2 dubio*, Bellonus *conſ.54. n.3.* Ioan. Hannib. *in repet. d. l. nemo poteſt, nu.164.* Cornel. Benincaſ. *in tract. de pauper. qu.11 ſpeciali 7 in vltimis voluntatib. nu* 8. & Grauet *conſ.174. nu.3 cum aliis ſeq.* vbi fruſtra ipſe per plura conatur ſuſtinere, fulcireq; contrariam partem. Adde Ioh. Dilect. *in tract. de arte teſtand. tit.8. de variis teſtat. præceptis, caut.1. n.1.*

Sed aduerte, † quod iſta communis vera ſit cum 5
vſusfructus reperitur conſtitutus in vltima voluntate, ſecus ſi inter viuos: quia inter viuos poteſt conſtitui vſusfructus. *§. conſtituitur. Inſt. de vſufruct.* & ſic principalis conſtituēs poteſt remittere talem cautionem, vt per Bar. *in l.1. C. de vſufructu*, & ita debet intelligi *d. l. ſcire debetis*, & eodem modo debet intelligi argumentum à contrario ſenſu ibi: *minime in teſtamento remitti poſſe*, ergo extra teſtamentum, ſiue per hæredem, ſiue per teſtatorem, bene poteſt remitti: quia quilibet poteſt ſibi ipſi præiudicare.

Et † ſimiliter communis præmiſſa de plano pro- 6
cedit in bonis immobilibus: ſed in mobilibus teſtatorem cautionem ipſam remittere poſſe voluit Pet. *in d. l.1.*

¶ In contrariam vero ſententiam, videlicet, quod in vtroq; caſu teſtator cautionem remittere nequeat, inclinauit Bar. *in d. l.1. n.10.* cuius opinionem commu- Com.
nem eſſe ait Ales. *conſ.58. nu.10. vol.3.* & Dec. *conſ.565.* opi.
nu.5. & veriſſima apparet.

Sed † hic non abs re inueſtigandum eſſe arbitror, 7
quæ ſit ratio diuerſitatis, quod teſtator poſſit remittere ſatiſdationem hęredi de pręſtandis legatis, vel fideicommiſſis *d. l.2.* & tamen non poſſit remittere ſatiſdationem, de vtendo & fruendo arbitrio boni viri. *l.1. C. de vſufruct. & d. l. ſcire debetis.* Gloſ. ibi aſſignat duas rationes diuerſitatis, quarum primam reprehendit Bar *in d. l. nemo poteſt*, & ſequitur ſecundam, *col.1.* quia teſtator inuitaretur ad delinquendum. hanc rationē tenet idem Bart. *in l. pactum inter hæredem. ff. de pact. & in d. l.1. C. de vſufruct.* quoniam huiuſmodi remiſſio de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri, ſonat in turpitudinem, quod vſusfructuarius poſſit dilapidare, & abuti, ideoque nihil valet.

Et dato, † quod exploratum ſit, teſtatorem non 8
poſſe remittere ſatiſdationem, de vtendo boni viri arbitrio: tamen eam poteſt remittere hæres: vt probat tex. *in d. l. ſcire debetis. in ver. Teſtamento*, à contrario ſenſu Gloſ. & Bar. *in d. l.1. C. de vſufruct.* quorum opinionem audacter ſcribit eſſe communem Alber. *in l.4. C. de vſufruct.* & Dec. *conſ.48. vel 418.* cui aduerſatur Iaſ. & Crotus *in d. l. nemo poteſt.* Iaſ. tamen, *in 2. lectura circa fi.*

OPINIO DCCCLXXII.

SVMMARIA.

1 *Teſtator legans Titio centum, an præcipere poſſit, vt quamdiu ea non præſtabuntur, Titio certa ſumma annua vſurarum nomine ab hærede ipſi Titio ſolui debeat, & an legatarius ex eo, vſuras petere poſſit, & an in cōtractib. id etiam fieri poſſit. nu.1.*

Te-

5 T[illegible] poteſt [illegible] [illegible] arhæ[illegible] Tit. & le- [illegible] teſtatoris, quouſque le- [illegible] per [illegible] [illegible] Bal. [illegible] ff. de alt. & op. [illegible] Alex. [illegible] tio uic [illegible] ſo ubriter, de [illegible], Alex. conſ. [illegible] col 2. vol. [illegible] 1. & R[illegible] nemo pote[illegible] de l. [illegible] Rom. & Alex. col pen. in l. ſtipula- tio[illegible] §. alteri [illegible] & [illegible] in rubr. de v[illegible] 9. & [illegible] & eandem o[illegible] ſequitur [illegible] Vale, conſ. [illegible] ſine [illegible] cum ali. ſequ[illegible] vol. 4. perhibens [illegible] tos p[illegible] m, it [illegible] fu[illegible] in Cur. R[illegible] contra A- [illegible] tam [illegible] mem- [illegible] ne [illegible] in pragma- [illegible] ſib in tit. huiuſmodi conſualia ſuper rebus, num. [illegible] ensib. [illegible] par[illegible] ſecutus e[illegible] in practica & [illegible] tune [illegible] dicat A[illegible] ad Alex. in d. conſ [illegible] tra B. [illegible] rea ſerat [illegible] idoneam eſſe, & Io. de A[illegible] in d. c. ſalu[illegible] rea, col.

6 Quam † quid. in communiter ita retentam ampliat, & [illegible] bat Anchara. [illegible] num. 1 [illegible] de reg. iur. 19 [illegible] um pro[illegible] teſtamentis, & vltimis vo- luntati[illegible] ſe[illegible] in contr[illegible]

OPINIO DCCCLXXIII.

SVMMARIVM.

1 T[illegible] ſtator [illegible] inuentarium per hæredem, an præ- [illegible]

1 Teſtator prohibens inuentarium fieri, vel confici [illegible] hæ[illegible] m, [illegible] per id nocere, nec præiudica- 2 re poteſt creditoribus, quibus nō obſtante huiuſmo- di [illegible] bitione, [illegible] m [illegible] ietur hæres, inuentario no[illegible] quia teſtator ſuis creditoribus præiu- dicium facere non poteſt. l. filiusfamilias. §. Diui ff. de leg. 1. & iſta eſt [illegible] munis opinio, [illegible] reſoluit Bald. in l. fin. [illegible] iure de[illegible] & in l. fin. C. arbitrium tutela, D[illegible] Caſtr. Alex. nu. 18 Crot[illegible], nu. 3[illegible], & [illegible] nu. 51 [illegible] ſeq. [illegible] nu. 65 [illegible] Rom. [illegible] ſeq. in l. nemo poteſt ff. de leg. 1. & Pa- ri[illegible] nu. 54. vol. 2. & [illegible] Dec. conſ. 635 nu. 7.

OPINIO DCCCLXXIV.

SVMMARIA.

Legato prius pure, poſt. a ſub conditione vel vice verſa. a [illegible] ſtatore re[illegible], an per poſterius prius legatum cenſeatur reuocatum, & nu. 2.

1 Teſtator vbicunque prius pure legauerat, ſi [illegible] interuallo, eidem perſonæ, eidem res, ſub conditi- one ab eodem teſtatore legata ... [illegible] p[illegible] ſterius legatum valet. & conſequenter per ſecundum legatum eiuſdem rei, eidem perſonæ factū, ex inter- uallo, dicitur à primo legato receſſum. l. nam & les, vbi [illegible] & Bar. & alii in prima ff. de cond. & demonſt.

2 E[illegible] [illegible] ſciens d[illegible] [illegible] reuocatu[illegible] per Bar. in l. repetendu. [illegible] in l. cum pr[illegible] num. [illegible] C. [illegible] nu. 14 [illegible] nu. [illegible] vol. 3. quæ ſcribunt iſtam [illegible] opinionem.

OPINIO DCCCLXXV.

SVMMARIVM.

1 Teſtatore inſtituente in te, omiſſo [illegible] um, [illegible] reliquam tuam familiam quomodo inſtituti ſuccedant.

1 Teſtator [illegible] eſt [illegible] ſuum, & eliquam [illegible] iam: non [illegible] cenſetur omnes ſimul, ſed ordin[illegible], vt ſcilicet primi ſuum [illegible] de nepotes [illegible] deinceps vocat[illegible], & [illegible] omnes [illegible] ordine [illegible] [illegible] ſi [illegible] tam l. iſtius §. qui autem [illegible] de l[illegible] [illegible] [illegible] re eſſe [illegible] [illegible] per tex. [illegible] C. [illegible]

OPINIO DCCCLXXVI.

SVMMARIA.

1 Hæres, qui tenetur ex teſtamento diſtribuere aliquam quā- titatem inter pauperes, an vni pauperi tantum totam dare poſſit.

2 [illegible] teſtamenti executor, cum alius datus non eſt.

3 Hæres [illegible] poſt mortem diſtribuere bona inter paupe- res, an ea in vita ſua diſtribuere poſſit.

1 Teſtatore iubente, diſponenteq. in ſuo teſtamen- to, vt hæres diſtribuat aliquam quantitatem inter pauperes, poteſt hæres diſtribuere in vnum pauperē illi[illegible] quantitatem, ſecundum Bart. in l. vnum ex fami- lia § ſi fundum ff. de leg. [illegible] Alex. in l. qui quartam § 1. & ibi Clau. A[illegible] ſcribit iſtam eſſe communem opinio- ne[illegible] ff. de leg. 1.

§ In contrariam vero partem, reuocando ſenten- tiam in melius, inclinauit idem Bar. in l. 1 ff. de opt. leg. Q[illegible] locutio pluralis numeri, in plurib. vera eſſe debet l. vbi numerus ff. de teſtib. & c. pluralis, de reg. iur. li[illegible] not. Caſtr. conſ. 56. in teſtamento [illegible] Et [illegible] opi- nio videtur verior in pancto iuris, vt probatur argu- mento d. l. vbi numerus & [illegible] pluralis Item probatur per verba teſtatoris, qui locutus eſt per verba denotantia plures pauperes. Præterea videtur verior antedicta o- pinio: quoniam diuerſa eſt ratio in plurib. quam in v- no: & quod id verum ſit oſtendo, quia videtur magis pium pluribus ſuccurrere quam vni Item videtur ne- ſcio quo pacto, pluribus pauperibus ius quęſitum: er- go non poteſt in præiudicium eorum vni pauperi di- ſtribui: nam priuaret aliquos pauperes iure ſuo.

2 Poſtremo † facit ad hoc. Quod Epiſcopus in du- bio, vbi non eſt datus executor, ſit vltimæ voluntatis executor c. ſi 16 qu. 1 Et [illegible] Epiſcopus in caſu iſto, non poteſt eligere vnum pauperem c. cum omnes Extr. de teſtam. Et hoc videtur eſſe magis ex mente teſtato- ris, quæ mens ſemper attendi debet: [illegible] debeteſ ceſſare omnis quę ſtio voluntatis, cum in verbis teſta- toris nulla reperiatur ambiguitas. l. ille. § ſi. ff. de leg 3.

3 Et † hic ſcias, dic[illegible] notatu dignum, q. hæres grauatus poſt mortem ſuam diſtribuere bona inter pauperes, id facere non poſſit in vita ſua, in pręiudicium pauperum, qui poſt eius mort[illegible] erunt, vt nor. omnes Doct. communiter in l. poſt mortem. C. de fi- deicommiſſ. & Alex. in l. ſtipulatio[illegible] §. ſi quis dolum ff. de ver[illegible] & de iſta communi opinione atteſtatur Dec. in l. cum tempus ff. de reg. iur.

OPINIO DCCCLXXVII.

SVMMARIA.

1 Teſtator venditionem prohibens, an omnem aliam aliena- tionem cenſeatur prohibuiſſe.

2 Alienatione transfertur dominium.

1 Teſtator † venditionem prohibens, omnem aliā alienationem cenſetur prohibere, tam in [illegible] voluntate, quam inter viuos. l. pater § fundum. ff. de leg. 2. Clo. in l. [illegible] C. de contr. empt. Bar. & cæteri omnes in l. filiusfa- milias § Diui ff. de leg. 1. & ibi Ripa & Alciat. in qu. 8. vbi firmat iſtam ſententiam c[illegible], & Soc. quoq; conſ. 93. col. 1. vol. 3.

Etalleniuo [illegible] qui [illegible] in cetui [illegible] de [illegible] ad.dotal.vbi [illegible], & pote [illegible] cunnet [illegible], vt hl.

OPINIO DCCCLXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtator an [illegible] confectionem heredi remittere poſsit [illegible] remiſſa, an iudex nihilominus [illegible] exigente [illegible] tam [illegible] cogere poſsit.*

1 TEſtator [illegible] licet de iure poſſit remittere hæredi [illegible] ctionem [illegible] confitiendi [illegible] per [illegible] *arbit. tut. & l cum talepactum §. vbi* [illegible] *de condi. & demon* [illegible] *conſ.* [illegible] *in R gno* [illegible] cum allegatis per Dec [illegible] *colum.* 2. & Soc. [illegible] *teſtamento, vol. 3.* & conſio e Clarus *in tract. de teſtam.* [illegible] eſſe [illegible] immunem [illegible] & declarat [illegible] quomodo procedat. [illegible] omnino [illegible] ad expedite [illegible] administrationi [illegible] cogere ad con[fe]ctionem inuentarii, non obſtante, ſeu attenta remiſſione [illegible] per teſtatorem in ſuo teſtamento [illegible] faciendo [illegible] *vtilitatem, vbi* [illegible] *ff de* [illegible] *tut* [illegible] *fin* [illegible] *de ſitione* [illegible] Papæ de [illegible] approbatus, & receptus *in l nemo poteſt* [illegible] *ff de leg.* 1. vbi poſt al[io]s Crotus [illegible] dem Bal. *in l inter quæ receptorum. nu.* 8 *ff. de adm. tut.* Crauet. *conſ* 193. *nu.* 10 *in l ſi ex legati cauſa, nu* [illegible] & *ſeq ff de verb. oblig.* Aret *conſ* [illegible] *col* 2. & Dec *conſ* 34 *nu.* 5 Ioan. Dilectus *in tract. de arte teſtandi, in rub. de tutore x.* 11. & Clarus *in d. q.* 66. *in fi.*

OPINIO DCCCLXXIX.

SVMMARIA.

1 *Teſtamentum iure perfectum an [illegible] teſtatoris voluntate etiam [illegible] teſtib. [illegible] reuocetur*

2 *Teſtamentum primum an tollatur per ſecundum, teſtatore dicente ſe nolle primum valere, quia [illegible] ſtatim decedere velit.*

3 *Et an id etiam locum habeat in ſtatuto, requirente certum numerum teſtium [illegible] teſtamento.*

4 *Si in primo teſtamento plus quam [illegible] teſtes, vt puta* 10. *vel* [illegible] *interuenerint, an val[eat] reuocatio, ſi in ſecundo ſaltem [illegible] ſint adhibiti.*

5 *In [illegible] teſtatoris [illegible] primo teſtamento declarando, duo tantum [illegible] ſufficiunt & nu.* 6.

7 *Dogma de proceſſione Spiritus Sancti a patre & filio declaratur*

8 *Pater & filius dicuntur duo ſpirantes, non duo ſpiratores, [illegible] ratio.*

9 *Actus ſpirandi tripliciter poteſt conſiderari.*

10 *Primum teſtamentum non tollitur per ſecundum ſi ſecundum factum ſit ex falſa vel erronea cauſa.*

11 *Teſtamentum [illegible] inter liberos ſolenne, an per ſecundum inter lib[eros] vel minus ſ[olenne], & coram duobus aut tribus ſaltem teſtibus etiam fæminis factum, reuocari poſſit & nu* 13. 4. 5 16 21 & 22.

12 *Teſtamentum primum ad p[ias] cauſas coram* 7 [illegible] *factum, an per ſecundum ad p[ias] cauſas coram duo[bus] teſt[ibus] [illegible] ctum, reuocetur.*

13 *Teſtamentum primum inter liberos ſolenne, per poſterius [illegible] ſolenne [illegible] cum [illegible] dem cont[inet] [illegible] aequale inter liberos, & [illegible] fauorabilius quam prius [illegible].*

17 *Teſtamentum inter liberos an [illegible] habet clauſulam derogatoriam poſteriorum voluntatum [illegible] valeat reuocatio per ſecundum [illegible]*

[illegible] [illegible] extraneum [illegible]

20 *Et quid ſi [illegible] teſtamento [illegible] ſi [illegible] in ſtitui [illegible] reuocatio. Item quid [illegible] nu.* [illegible]

21 *R[illegible] teſtamentum [illegible] poſteriu[s] [illegible]*

26 *An primum teſtamentum ſolenne [illegible] mentum inter [illegible]*

27 *Teſtamentum inter lib[eros] [illegible] teſtamentum [illegible] qui ad [illegible] teſtamento [illegible]*

28 *An [illegible] neceſſaria ſit.*

29 *Teſtamentum primum inter [illegible] dam minus [illegible] in prim[o] [illegible] beris al[iqua] perſona extranea, ſi [illegible] gat[illegible] mixta & [illegible] ſtitut. nu* 32

30 *Primum teſtamentum in quo [illegible] ram teſt[illegible] tur perſecun[dum] [illegible] venientis a [illegible] qui [illegible] teſtib.*

TEſtamentum iure perf[ectum] [illegible] contra [illegible] teſt[atoris] [illegible] voluntate, etiam [illegible] pro[bata], non reuocatur nec tol[litur] [illegible] *alternal ſtatus ff de leg.* [illegible] *de te[ſtam.]* Cu[mani] *conſ* 149 *col.* 2 *vol.* [illegible] Et licet Bal. *in l ſanctimus* [illegible] contr[illegible] & [illegible] *in l* [illegible] *§. regula ff de* [illegible] Bal[illegible] *col* 2 [illegible] *vol.* 2. nihilominus [illegible] edere [illegible] mi[illegible] nte [illegible] ſtat. & ſeq [illegible] quæ communior & [illegible] appr[illegible] latis [illegible] C[larus] *in tract. de teſta* [illegible]

[illegible] [illegible] illa communis non procedere, ſi teſtator [illegible] primum teſtamentum valere [illegible] quia [illegible] de [illegible] inteſtatus [illegible] tunc enim [illegible] teſtamentum tolli tur, & dicitur quodammodo [illegible] tu [illegible] velle entes ab inteſtato, & ſi per ſecundum teſtamentum tolleretur primum, ſecundum [illegible] *iure*, quia non ex teſtamento proprie [illegible] ſed ab inteſtato, & illam Bart[illegible] tui Bald Saly *in d l ſanctimus*, Im[ol] *in d §* [illegible] Al[illegible] *conſ.* 04 *pauca vtar, per totum* [illegible] cum cæteris ſignatis [illegible] *conſ* 9 [illegible] *ſultatione per totum* [illegible] vbi [illegible] nem opinionem, & in de [illegible] dendum & de eadem communi [illegible] Clarus, & ampliat cum aliis aggregatis [illegible] *d. tra. de teſtam q* 92

§ Alias v[illegible] eſt limitationes & decl[arationes], & [illegible] vide[illegible] ſtaduut & po[illegible] *in d l ſanctimus & in d.* [illegible] *in iure*, & Clarus [illegible] *cum aliis* [illegible] natam communem [illegible] poſitam.

Et quidem ea [illegible] mentionatam communem, quod teſtamentum [illegible] teſtator coram ſeptem [illegible] ſtibus [illegible] reuocare teſtamentum [illegible] decedere vel [illegible] ſigillat, atq[ue] [illegible] Ioh[ann]es Petrus Surdus, [illegible] communis adeo vera [illegible] tur, etiam procede[illegible] determin[illegible] reuocatione [illegible] &

tuſig

[illegible] probat idem Io. Pet. Surd. *in allegata deciſ.* [illegible] *& ſeq.* vbi itidem teſtatur, Sacrum Se[illegible] [illegible] uanum iudicaſſe, quod in reuocatione [illegible] teſtes tunc, et iam debeant habere quali[illegible] [illegible] qui [illegible] as tu co[illegible]ondendo.

4 S[illegible] vbicunque in primo teſtamento interueniſ[illegible] [illegible] vel plures teſtes, tunc vtique non [illegible] t[illegible] tes requiruntur in ſecundo teſtamento, in quo pri[illegible] [illegible] reuocatur, ſed ſufficient ſeptem teſtes ſolum[illegible] [illegible] quod ſolennia neceſſaria interuenirent, vt [illegible] dicit Alex. *con. 146. viſo themate ſupraſcripto, nu. 12* [illegible]. & Card. Alban. *in lucubrationib. ad Bar. in l. haredes palam, § ſi quis poſt. n. 3 ff. de teſtam.*

5 [illegible] nihilominus bene verum, quod in voluntate [illegible] declaranda, du[illegible] teſtes ſufficiant, ita Glo. [illegible] inter ab omnibus approbata in [illegible]. *§ ſi quis poſt,* B[illegible] *l. qui liberis, § teſtamento ff. de bonorum poſſeſſ. ſecundum t[illegible]* Alex. cum [illegible] aggregatis per eum, *conſ. 54. ponderatis verbis, nu. 3 vol. 2. & conſ. 5. videtur in praſenti* [illegible] *n. [illegible]. & ſeq. vol.* [illegible].

6 Quia qui declarat, nihil noui facit, & nihil addi[illegible], & nihil noui addere intendit, ita Card. *in clemen. conſtitutionem. §. [illegible] de elect. per l. haredes, §. ſed & ſi non tam. ff. de teſtam* & ibi Bald & Raph Fulgoſ. *conſ. 148 in fine*, vbi dicit, quod declarans nihil noui induc[illegible]at, ſicut qui excutit grana è ſpicis. & iſta ratione potiſſimum innitebatur Latini Patres in Concilio Baſilienſi, quibus à Græcis obiiciebatur eos contra ſanctiones veterum [illegible] ſymbolo addidiſſe, Spiritum Sanctum à P[illegible] Filioque procedere, cum in eo de parte duntaxat fuiſſet expreſſum. Ipſi vero reſpondebant, ſe nihil penitus addidiſſe, ſed quia de parte mentio fieri non potuit, quin etiam Filius cõtineretur, propterea ipſos hoc tantum declaraſſe.

7 Quare † vt hic aliqua dogmata de Spiritu ſancto aff[illegible], aſſertimus catholice, Spiritum ſanctum ex Patre, [illegible]oque procedere: definita eſt veritas hæc in C[illegible] Florentino, poſt longam inter Græcos Latinosque diſceptationem, cui definitioni & Latini, ac Græci adhæſerunt, Græci enim contendebant, Spiritum ſanctum à ſolo patre procedere, Latini vero eũ ex Patre Filioque procedere aſſerebant, vnde Frater Bartho[illegible] Carranza, *in ſumma Conciliorum, in [illegible] erroribus ſæculi*, hæc verba habet. Approbante hac ſancta Synodo Florentina, definimus, vt hæc fidei veritas, ab omnibus Chriſtianis credatur, & ſuſcipiatur, quia Spiritus ſanctus à patre & filio æternaliter eſt: & eſſentiam ſuam, ſuumque eſſe ſubſiſtens habet in patre ſimul & filio, & ex vtroque æternaliter, tanquam ab vno principio & vnica properatione procedit: declarantes, quod id quod Sancti Doctores, & Patres dicunt, ex patre per filium procedere S[illegible] ſanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc ſignificetur filium quoque eſſe ſecundum Græcos quidem cauſam, ſecundum Latinos vero, principium ſubſiſtentiæ Spiritus ſancti, ſicut & Patrem, & quoniam omnia, quæ Patris ſunt, ipſe Pater vnigenito Filio ſuo gignendo dedit, præter eſſe Patrem, hoc ipſum, quod Spiritus ſanctus procedit ex Filio, ipſe Filius à Patre æternaliter habet, à quo æternaliter etiam genitus eſt. Definimus etiam explicationem verborum illorum, *Filioq; procedit.* veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc neceſſitate, licite ac rationabiliter ſymbolo fuiſſe appoſitã. Ex omnibus conſtat Spiritum ſanctum ex Patre, Filioque procedere, Patrem, ac Filium, eſſe vnum principium Spiritus ſancti, ac merito in ſymbolo fuiſſe additam illã particulam *Filioq;*. Quid? etiam veritas hæc, de proceſſione Spiritus ſancti à Patre, Filioque definita eſt in con[illegible] Lateranenſi, & habetur *cap. firmiter de ſumma Trinitate & fide catholica* ac in Concilio Toletano, [illegible], Quarto, Octauo, Vndecimo, & Duodecimo, probatur etiam Scripturæ teſtimonio, Spiritum ſanctum etiam à Filio procedere, nam Saluator noſter *Ioannis* [illegible] quit: Multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis [illegible] tare modo, cum autem venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem: Non enim a ſemetipſo loquetur, ac ſi [illegible] mittemini me vo[illegible] Spiritum ſanctum Sp[illegible] veritatis, id eſt, [illegible] mei, qui veritas ſum N[illegible] Chriſtus dixit: Ego ſum [illegible], veritas, & vi[illegible] loquetur a ſeipſo, ſed loquetur ea, quæ [illegible] veritas, dixero il[illegible], illum producendo [illegible] atque dixit. [illegible] me [illegible] abit, quia de meo [illegible] id eſt, quia ego producam eum de [illegible] tia, qu[illegible] probat Chriſtus: Omnia quæ habet Pater mea ſunt, Paternitate excepta, quæ incommunicabilis eſt, ſed Pater habet quod producat Spiritum [illegible] ſubſtantia, ergo hoc ipſum habeo ego [illegible] cãt illa verba: *Propterea dixi, quia de meo accipiet* [illegible] ſum verborum illorum teſtatur Concilium Florentinum *in vltima definitione. & reſolutione Concilii* [illegible] reliquas authoritates ſacrarum ſcripturarum, ne in longum ſermonem protrahatur oratio. Accedunt Sancti Patres, D. Pater Aug. *de Fide ad Petrum, cap.* [illegible] *Idem, de Trinitate lib. 15. cap.* [illegible] *Idem, lib. 3. contra Maxim. cap. 14* D. Ambroſius, *Primo de Spiritu ſancto, cap. 10* D. Hilarius *lib. 8. de Trinitate.* D. Baſilius *lib. 5 contra Eunomium circa finem*, D. Athanaſius *libro 3 contra Arrianum*, & idem *in ſermone de Paſſione imagine ſeſu*, idem *in ſymbolo, Spiritus ſanctus a Patre, & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens.* D. Ioan. Chriſoſt. *homilia de expoſitione ſymboli.* Cyril. in D. *Ioannem c. 1*[illegible]. Idem *in theſauro cap. 1.* Idem *in Dialogo de Trinitate.* Epiphanius *lib. 3 contra Hæreſes.* Didimus Gregorius Nazianzenus, ac alii, qui extant in diſputationibus Concilii Florentini.

Sanctus Thomas, Doctor Angelicus *in P. P. qu. 36. art. 2. in corpore*, ac probat Spiritum ſanctum etiam à Filio procedere: Filius procedit per actũ intellectus, vt verbum: Spiritus ſanctus autem per actum voluntatis, vt amor, ſed amor neceſſario procedit à verbo: Ergo Spiritus ſanctus neceſſario procedit à Filio. Conſequentia tenet; cum maiori minor probatur, quia nihil volitum, quin præ cognitum: ergo conſequens eſt, amorem procedere à notitia rei amatæ, & conſequenter à verbo. hæc ratio Sancti Thomæ mirum in modum à Torres, Sancti Doctoris interprete commendatur, ac vſque ad ſydera extollitur.

Iuannes Scotus, Doctor ſubtilis *in 1. diſt. 11. qu. 1* ſic probat Spiritum ſanctum etiam a Filio procedere. Filius habet principium perfectum omnino & ſufficiens productiuum amoris adæquati, priuſquam intelligatur productus huiuſmodi amor, ergo per illud poteſt producere: ergo producit, quiã in æternis ſeu diuinis, poſſe & eſſe non differunt: ſed talis amor, productus eſt Spiritus ſanctus, ergo Spiritus ſanctus procedit etiam ex Filio, quod Filius habeat principium perfectum ſpirandi Spiritum ſanctum patet, quia habet voluntatem fœcundam, id eſt, voluntatem cum diuina eſſentia in ratione obiecti infinitiue diligibilis, quæ eſt principium amoris infiniti, & habet eam, vt præintelligitur hic amor producto prohato ns prius origine generatur Filius, quam Spiritus ſanctus producatur, cui Filio in illo priori communicatur tota ſubſtantia, ſeu eſſentia Patris, ac conſequenter voluntas fœcunda productiua amoris adæquati. igitur cum producitur Spiritus ſanctus, qui eſt ille amor ade-

[illegible] ſucti cum ca[illegible] P[illegible] [illegible] aperte [illegible] [illegible] ſecundam [illegible]

8 [illegible] præter eundum [illegible] quod [illegible] ſtil mod canru: duo ſpir[illegible] [illegible] es. nam quand[illegible] dicimus Pate[illegible] [illegible] ſpirantes, id eſt, ſunt duæ perſonæ [illegible] [illegible] Pater & Filius ſunt d[illegible] [illegible] quo aliud [illegible] in Patre, & aliud in Filio: quia nomina verbalia [illegible] [illegible] quia eadem vis ſpi[illegible] eſt in Patre & in [illegible], [illegible] non dici[illegible]. Patre & [illegible] ſpirantes, [illegible] poſita [illegible], duæ perſonæ quæ ſpirant & vnus ſpiritus ob vnicam vim ſpiratiuam eandem in Patre & in Filio ſed quæ ratio ob quam termini numeralis conceduntur poſſe apponi [illegible] terminis adiectiuis, & non ſubſtantiuis, [illegible] S. Doctor Tho[illegible] 1. p. q. 36. a. vltimo [illegible] ad vltimum, [illegible] quia [illegible] poſita, [illegible] ſuppoſita [illegible] numerati [illegible] vero non ſignificant formam [illegible] ad ſuppoſita, ſed aliquo modo abſtrahendo a ſuppoſitis, [illegible] de numerati [illegible] me [illegible] formæ numeratio ſignificaretur, & ob hanc cauſam Theologi negant hanc, *Tres perſonæ ſunt tres* [illegible], concedunt han[illegible] *Sunt tres habentes deitatem*: [illegible] etiam Scotus in 1. *diſt.* [illegible] *q.* [illegible] aliam rationem, tamen Sancti [illegible] nomæ ratio pro nunc [illegible] ſit.

9 Notandum etiam eſt [illegible] ex Scoto, *in 1. diſt. 12 qu. 1* quod actus ſpirandi poteſt tripliciter conſiderari, primo modo in ſe, & ſecundum ſe. Secundo quatenus tendit ad terminum productum ac ſpiratum. Tertio in ordine ad ſuppoſita ſpirantia, his ſtantib. inquit Scotus, ſi actus ſpirandi conſideretur in ſe, vel in ordine ad terminum ſpiratum, vel ad virtutem ſpiratiuam, Pater & Filius vniformiter ſpirant Spiritum ſanctum, patet quia actus ſpirandi eſt in ſe vnus omnino in vtroque, ac ad eundem terminum, id eſt [illegible] ſanctum ac ab vnica vi ſpiratiua in vtroque exiſtente procedit; ſi vero actus ſpirandi conſideretur ſecundum ordinem ad ſuppoſita ſpirantia non vniformiter ſpirant Pater & Filius, quia Pater habet à ſe vim ſpiratiuam, Filius vero à Patre: non tamen opinandum eſt, Patrem perfectius, ac nobilius ſpirare, quam Filius ſpiret, quia tunc Filius eſſet minus perfectus, quam Pater, quod dictu hæreticum eſt, ſed ſenſus eſt, quod Pater de ſe habeat principium ſpirandi Filius vero habeat à Patre [illegible] alia de Proceſſione Spiritus ſancti difficillima cognitu, afferre poſſem, attamen quia non eſt hic locus proprius huius materiæ, ideo relinquatur Theologis, ac non proſequamur noſtrum inſtitutum.

10 Igitur [illegible] ad inſtitutum redeundo, licet ſecundum teſtamentum tollat primum [illegible] impium hoc [illegible] obtinet [illegible], nec procedat [illegible] modo, ſi teſtamentum ſecundum [illegible] factum ſit [illegible], & ex [illegible] cauſa, tunc en[illegible] non ſe[illegible] teſtamentum, [illegible] huiuſmodi [illegible] debet, ſed potius primum, [illegible] *l. pa.* & ibi Bal. *ff. de hæred. inſtituen.* & [illegible] Io. Bapt. Piotus *con*[illegible] *num. 24. vol. 1.* vbi [illegible] textum merito vocat [illegible].

11 Verum [illegible] præſentem materiam, [illegible] ſtio [illegible] vigi[illegible] [illegible] factu[illegible] poſſet [illegible] teſtamentum [illegible] omnibus [illegible] tolli per ſecundum [illegible] conditum inter liberos coram

[illegible] duobus teſtibus [illegible] teſtamentum [illegible] debeant [illegible] hæred[illegible] [illegible] *quib. mod. teſtam.* [illegible] *pereſ. lo. C. de teſtam.* [illegible] ſecundum te[illegible] Alex[illegible] [illegible] Barbat. *con.* [illegible] 3. Dec. *conſ. 163. ante nu.* [illegible] *& conſ. 489.*

Quæ opinio veriſſima eſt, imo de[illegible] iam quod ſit indubitabilis quamplurimis [illegible] Et primo [illegible] teſtamentum primum [illegible] ſis factum coram ſeptem teſtibus, [illegible] ſubſequens, etiam ad pias cauſas cond[illegible] quia [illegible] primum [illegible] ſit validum de [illegible] & contineat fauorabilem inſtitutionem [illegible] ſecundum etiam eſt validum de iure ſpeciali, tantum vim habet ad tollendum primum [illegible] validum de iure communi, & pariter [illegible] notabilem inſtitutionem: cui accedit [illegible] aliud ſane efficacius [illegible], quod [illegible] per [illegible] in vlti[illegible] tui, vt in hiſce terminis [illegible] teſtauerit [illegible] *conſ. 324 dubium facit, vol. 1. in ante* [illegible], vbi [illegible] quod ſi in [illegible] inſtituiſſet pias [illegible] coram viginti teſtibus & cum omnibus [illegible] & poſtea in [illegible] teſtamento [illegible] cauſas coram duobus teſtibus vltimum teſtamentum [illegible] factum de iure ſpeciali tolli [illegible] primum & eandem [illegible] refert & [illegible] & ex eadem [illegible] in teſtamento inter liberos Alex. *conſ. 146 vol. 2.* [illegible] approbauere vt ſinceri[illegible] Alex. [illegible] *31 nu. 5 vol. 7. & in l. hac conſultiſſima § ſi quis autem, nu. 10 C. de teſtam.* Barbat. *conſ. 44 ſub num. 4 vol. 3.* G[illegible] *conſ.* [illegible] *nu. 2. vol. 2.* Pariſ. *conſ. 14 ante nu.* [illegible] *vol. 2.* [illegible] *ſi ita ſit, ſcriptum nu. 29 ff. de leg.* [illegible] *Rauennas, in ver teſtamentum,* [illegible] *de teſtam.* Dec. *in l. nihil tam naturale, ſub nu.* [illegible] Ferdinan. Vaſquez *tract. de ſucceſſ. reſolut. § 1.* Couarruu. *in rub. de teſtam. par. 2. ſub nu. 1*

Secundo [illegible] veriſſimum ſit, † quod primum teſtamentum factum ad pias cauſas coram ſeptem teſtibus, [illegible] per poſterius, ad eam piam conditum coram duobus, vt ſupra expoſitum eſt, multo [illegible] magis primum teſtamentum inter liberos conditum coram [illegible] teſtibus tolletur per poſterius [illegible] inter heroas [illegible] cum duobus, cum fauorabilior ſit caſus filiorum quam eccleſiarum veluti hoc argumento vſi [illegible] in terminis Barbat. *in allegato conſ. 44. nu. 1 vol. 3* [illegible] *conſ.* [illegible] *3. nu. 16 vol.* [illegible] Tiraquel. *in tract.* [illegible] *priuileg.* [illegible] *contrariam tamen,* [illegible] *reg. 102. nu. 14. & ſeq.* Clarus *in tract. de* [illegible] *aliquando omnino,* So[illegible] *conſ. 89 nu.* [illegible] *84. vol.* [illegible] Neuizanus *conſ.* [illegible] *nu. 11*

12 Poſtremo, vt pateat hanc opinionem, etiam hodie ſine dubio [illegible] ſecundum [illegible] eſſe, adeo vt [illegible] contrarium [illegible] ſcripſerint [illegible] veriſſima[illegible], receptiſſi[illegible] [illegible] adducunt [illegible] que rece[illegible] [illegible] *ordinatam auth. ac teſtamentum* [illegible] *primo.* [illegible] pro-

profecto, vbi dicit, diſpoſitioni authenticæ locum non eſſe, quando pater ſecundum teſtamentum ſublatiuum primi inter liberos cõdidiſſet, quam Glo. ſequitur Bal. *in auth. hoc inter liberos. C. de teſta.* vbi † teſtificatur 14 illam maxime procedere eo caſu, quo pater in ſecundo teſtamento ſeruat inter liberos ſuos æqualitatis, & eo caſu quo ſecundum teſtamentum reperitur liberis fauorabilius primo, veluti contingit in caſu noſtro, in quo pater reſeruauit in ſecundo teſtamento ius æqualitatis, ſicuti in terminis hanc ſententiam amplectuntur Rom. *conſ.* 385. *poſt num.* 2 Paul Caſtren. *conſ.* 327. *vol.* 1. Alex. *conſ.* 146. *vol.* 2. Ang. de Vbaldis *in auth de teſtam imperfect.* §. 1. Paul. Caſtren. *in d. auth hoc inter liberos, col.* 1. Alex. *in l. hac conſultiſſima*, §. *ex imperfecto, prope fin. C. de teſt. & conſ.* 131. *col.* 1. *verſ. tertio præſuppone, vol.* 7. Corn. *conſ* 21. *col.* 3. *verſ. nec obſtat, vol.* 4. *& conſ.* 84. *vol.* 2. & in propriis terminis reſpondit Gratus *conſ* 90. *vol.* 2. Vaſquius *de ſucceſſ. reſol.* §. 1. vbi plures citat. Socin. Iun. *conſ.* 144. *vol.* 2. in eodem caſu reſpondendo, quo reſpondit Gratus, vbi poſt quamplurimas rationes, ac grauiſſimas authoritates, ſentit, teſtamentorum primũ inter liberos, conditum coram ſeptem teſtibus, tolli per ſecundũ, pariter factum inter liberos, coram duobus tãtum teſtibus, quam opinionem ſectatur idẽmet Soc. Iun *conſ.* 124 *nu* 33. *vol.* 1. & eſſe veriorem, ac receptiorem affirmauere Horat. Mandoſ. *in add. ad Romanum conſ.* 385 *in prima add.* Vaſquius *in tract. de ſucceſſ. creat.* §. 22. *nu.* 17. Ludouicus Zuntus in *ſua reſponſ. pro vxore, nu.* 595. 600. *&* 710. Plotus *conſ.* 5. *& ſeq.* Caualcanus *deciſ.* 27. *poſt n.* 19. hancque opinionem, quod dato pari fauore, poſterius teſtamentum præualeat, eſſe veriam, receptiſſimam, & indubitatam, quando potiſſimum poſterius eſt liberis fauorabilius aſſerunt Mantica *de coniect. vltimarum volunt. lib.* 6. *tit.* 2. *poſt nu.* 19 *verſ. qua tamen deciſio*, & probat etiam Soc. Iun. *conſ.* 127. *nu.* 10. *vol.* 1. Boer. *deciſ.* 240. *nu.* 11. & Grauet *conſ.* 152. quos ſimiliter refert, & ſequitur Mantica eodem in loco, *in fin.*

Idcirco puto ego, cum teſtamentum, de quo agitur poſteriori loco factum ſit, ſine vlla difficultate attendẽdum eſſe, cum potiſſimum probetur etiam per 15 plures teſtes mares, † quamuis etiam ſufficerẽt ad prioris teſtamenti reuocationem inter liberos, duo teſtes, etiam fœminæ, ſimiliter nõ rogatæ, vt ait Gratus *conſ.* 90. *n.* 3. *vol.* 2. eſſe communem opinionem, quamuis nonnulli Moderni contrarium affirmauerint, vt per Alex. *conſ.* 117. *vol.* 2. *& conſ.* 105. *vol.* 7. *& conſ.* 128. *eod. vol.*

16 Quæ † opinio in caſu noſtro, in quo poſterius teſtamentum continet æqualitatem inter liberos & eſt liberis fauorabilius, adeo vera reputatur, atque receptiſſima, vt ab ea non poſſit nec debeat quibuſuis fallacibus argumentis vllatenus recedi in iudicando, & conſulendo, vt probat affluentiſſime Ludouicus Zũtus *in allegato reſponſo pro vxore, nu.* 389 *vſque ad nu.* 711. Mantica *in tract. de coniectur vlt. volunt. tit.* 2. *lib.* 6. *n.* 19. & Caualcanus *deciſ.* 27 *poſt n.* 19.

17 His † quoque addendum eſt, quod nonnulli Scribentes, crediderunt, cum teſtamentum inter liberos conditum, præſumatur habere clauſulam derogatoriam poſterioris voluntatis. quod propterea non valeat poſterius teſtamentum, niſi expreſſe faciat mentionem prioris, quod inter liberos conditum eſt, iuxta *auth hoc inter liberos, & in corpore vnde ſumitur, C. de teſta* & ideo vt reuocetur, opinantur non ſufficere clauſulam generalem, *non obſtante quocunque teſtamento*, ſed requiri ſpecialem, videlicet, *non obſtante quocũque teſtamento inter liberos condito*, vt tradunt Bart. Paul. Caſtr. Alex. & alii *in d. auth. hoc inter liberos*, & præſertim iſtam opinionem tenet quoque Soc. Sen. *in l. ſi mihi & tibi.* §. *in legatu, nu.* 10. *ff. de leg* 1. *& conſ.* 63. *ſub n.* 12. *vol.* 2. quam opinionem communiter etiam veram eſſe interpretantur ipſi, & in particulari Iaſ *in eadem auth hoc inter liberos*, vt etiam locum habeat, ſi teſtamentum coram duobus teſtibus per nuncupationem factum ſit, veluti etiam placuit Guliel. de Benedictis *in repet. cap. Raynutius, in ver. teſtamentum, el* 2. *de teſtam.* & Couarru. atteſtatur etiam de communi, *in rub. de teſtam. in* 1 *par num.* 19.

Idcirco, † vt dixi, aſſeuerãdum eſt quod tam prædicti Authores, quos nominaui, quam alii, quotquot hucuſque ſcripſerunt, quorum ego fortaſſe ſcripta nõ vidi, vel maxime decepti ſint, vel potius, quod neceſſario intelligendi ſint loqui, quando in poſteriori teſtamento extranei ſunt hæredes inſtituti, non autem ſi liberi reperiantur hæredes ſcripti: quia iſta eorum opinio procedit ſolummodo, cũm in poſteriori teſtamento extranei hæredes inſtituti ſunt, non autem ſi liberi tantum ſint hæredes ſcripti. nam cum in poſteriori teſtamẽto inſtituti ſunt extranei, tunc ſine difficultate verius ac receptius eſt, vt poſterius teſtamentum non reuocet anterius inter liberos, niſi particulatim faciat mentionem anterioris, quod inter liberos conditum eſt, & ita explicite loquitur *d. auth hoc inter liberos*, quam pro fundamento allegant prædicti Authores, & alii plerique, qui illam opinionem amplectuntur. 18

Si autem † in poſteriori teſtamento liberi tantum hæredes ſcripti ſint, tunc profecto ſine dubio, etiam dato pari fauore, poſterius præualet, vt explicauit Gl. *in* §. *& ſi quidem, in verb. perfecta, in auth de teſta imperfect.* quam Bal Saly. & alii interpretes ſequuntur *in d. auth. hoc inter liberos.* & ita ſenſit etiam Soc. iun. poſt alios quos allegat *conſ.* 124. *nu.* 33. *vol.* 1. & ita declarant & teſtificantur eſſe communem omnium ſententiam Ludouic. Zuntus *in d. reſponſo pro vxore, num.* 116 *&* 615. & Mantica *de coniectur vltim. voluntat tit.* 2 *poſt nu.* 19. *lib.* 6. vbi ſimiliter planum facit, huiuſmodi opinionẽ, nullam omnino habere dubitationem, cũ poſterius teſtamẽtum eſt liberis fauorabilius, vt ſenſere Soc. iun. Grauet. & Boer. eo in loco, à Mantica allegati, quam opinionem approbauit etiam Tiber. Decianus *conſ.* 116. *nu.* 2. *lib.* 3. 19

Idcirco cum in terminis caſus noſtri, in primo teſtamento reperiatur inſtitutus vnus ex liberis teſtatoris, & alter filius exhæres ſcriptus, ac in ſecundo teſtamento, nõ ſint inſtituti extranei, ſed tam vnus, quam alius filius æqualiter ſint hæredes ſcripti, puto exploratum eſſe, atq; perſpicuum, primum eſſe ſine dubio ſublatum, per iſtud poſterius, filiis fauorabilius, vt Mantica, & Ludouicus Zuntus, *in locis præmemoratis*, maturius explicauere. † Si autem in priori teſtamen- 20
to eſſent inæqualiter filii inſtituti, veluti in caſu noſtro, in quo vnus tantum fuit inſtitutus, in ſecundo vero æqualiter, tunc ſine omni dubio, primum teſtamentum rumpi verius atque receptius eſt: ſecus, quãdo in priori eſſent omnes æqualiter inſtituti, & in poſteriori inæqualiter, ita Ro. *conſ.* 179. *col.* 5. *& conſ.* 385. *col.* 1. quibus in locis allegat Speculatorem ad hoc fortificandum, & tradit Boer. *deciſ.* 240. *nu.* 2. *vol.* 3 patet igitur veriſſimam eſſe in terminis noſtris hanc opinionem, vt primum teſtamentum ſolenne conditum inter liberos coram ſeptem teſtibus ſit ſublatum per ſecundum, cõditum coram minori numero teſtium, ac etiam tantum coram duobus teſtibus, cum in dicto ſecundo teſtamẽto ſint inſtituti etiam liberi potiſſimum æqualiter: quando autem ſunt inſtituti extranei, vel liberi minus æqualiter, tunc non ſit ſubla-

tum

tum, niſi particulariter ſit facta mẽtio primi, illud par-
ticulariter reuocando, & ita loquitur *d. auth hoc inter li-*
beros, ac ita ſimiliter intelligẽdum eſt loqui omnes il-
los Authores quotquot ſint, qui hactenus ſcripſerunt,
non reuocari primum teſtamentũ inter liberos,
per ſecundum, non facta in eo ſpeciali mentione, &
reuocatione primi, vt nihil prætermittendo, planum
faciunt Mantica, Grauet. Boer & Ludouic. Zuntus *in*
locis prænllegatis Ex prædictis igitur, hac opinione reiẽ-
21 ta, patet, † nihil obſtare authoritates allegatas ab Ant.
Gabriel. *concl. 7. poſt nu. 2. in tit. de teſta. lib. 4. comm. opin.* v-
bi ipſe, cum hanc ſententiam vltimo loco ponat, vide-
tur ſequi cõtrariam opinionem, ſcilicet, quod primũ
teſtamentum ſolẽne, inter liberos factum, nullo mo-
do reuocetur per poſterius, pariter conditum inter li-
beros, cum minori numero teſtium, pro qua opinio-
ne allegat Io. And. Oldrad. Curt. Fulgoſ. Alberic. Iaſ.
Soc. & Aret. *in locis ibidem notatis*. quia reſpondeant o-
mnes iſtas authoritates ab ipſo Ant. Gabriel. relatas,
communiter reprobatas eſſe, vel non probare, vel in-
conſtantes eſſe, vt artificioſius, curioſiusque ſcripſit
contra Portium Imolenſem, ſub cuius nomine, eo tẽ-
pore falſo ac furtiue fuerant concluſiones Ant. Gabr.
editæ, Ludouicus Zuntus *in præcitato reſponſo pro vxore,*
poſt nu. 612.

22 Ego autem † ſolummodo reſpondere cõſtitui de-
ciſioni Io. And. ac Oldrad. Fulg. Alberi. & Iaſ. ne quis
ea authoritate horum Illuſtrium Iuriſcõſultorum an-
tiquorum deceptus, audeat hanc opin. affirmare veri-
orem eſſe, vel alio modo eidem aſſentiri: tum potiſſi-
mum, quia affluentiſſime aliis omnibus reſpõdit di-
ctus Lud. Zuntus *in d. reſp. poſt nu. 613. vſq. ad nu. 692.* quæ
cũ ita ſint, paratiſſimo animo dico, nihil obſtare, de-
ciſionem Ioannis And. *in add. Specul. in tit. de inſtru. edit. §.*
compendioſe, verſ. & quid ſi primo, ſub n. 31. in add. incipiente,
primum teſtamentum in fin. quia tum ipſe, tum Oldrad.
conſ. 119 in fi. cuius Oldradi verba reaſſumpſit ſimpli-
citer Io. And. *in loco nuncupato*, nulla omnino de eo fa-
cta mentione, vt aduertit Alex. *in l. hac conſult. §. ex im-*
perf. ſub n. 4. C. de teſta. inaduertenter locuti ſunt, ac eorũ
rationes, quibus ipſi mouentur, friuolæ reputantur,
atq; caducæ, neq; aliquo iure militantes, vt erudite o-
ſtendit Corn. *conſ. 21. ſub n. 10. vol. 4.* qui cum Io. Andr.
ibidẽ reprehendat, etiam Oldradum, vtẽtem eiſdem
rationib. quibus Io. And. vtitur, reprob. eſſe cenſetur,
prout vigoroſe etiam ipſum Oldradũ damnat Alex.
23 *in d. §. ex imperfecto. ſub nu. 11.* Imo ego dico, † quod cum
hodie receptior ſit opinio contra eos, vt ſupra matu-
rius probaui verius eſſe, atq; his temporib. receptius,
quod anterius teſtamentum emanatum inter liberos
etiam ſolemniter coram 7. teſtib. reuocetur per poſte-
rius, conditum inter liberos coram duobus tantum
teſtib. præſertimq; ſine difficultate, cum poſterius eſt
liberis fauorabilius, vt ſenſit Mantica *de coniectur. vlti.*
volunt. lib. 6. tit. 2. n. 19. in fin. Lud. Zuntus etiam *in d. reſp.*
pro vxore ſub n. 589. & per totum, Clarus *de teſta. q. 7. verſ.*
aliquando tamen, Ripa, *reſponſ. 144. vol. 3. de don.* Soc. Iun.
Grauet. Plotus, Caualcanus, & alii ſuperius allegati, q
omnes promulgauere hanc opin. eſſe receptiſſimam,
atq; indubitatam. Præterea ego exiſtimo Io. And. &
Oldradi ſententiam penitus falſam eſſe, cum, vt dixi,
moueantur friuolis, rancidis, & non militantib. in iu-
re rationib. veluti etiã nihil aduertatur Corn *in d. auth.*
hoc inter liberos, nu. 4. vbi ſimpliciter refert opinionem
Io. And. cui ipſe Cor. minime accedit *conſ. 21. ſub n. 10.*
vol. 4. Nam tam Io. And. quam Oldrad mouẽtur ſim-
pliciter ex *l. hac conſult. § ex imperf. & § ſi quis aũt. & auth.*
hoc inter liberos C. de teſta. quæ iura non ſolum parũ
faciunt, vt aduertit etiam Cor. *in d. conſ. 21. ſub n. 10.* Sed

meo iudicio nihil omnino eorum opin. ꝓbant: quia
text. *in d. § ex imperf.* nihil determinat circa hoc, cũ (vt
omnib. liquere poteſt) in eo non tractetur de infirmi-
tate alicuius teſtamenti; tex. vero *in d. § ſi quis aũt.* lo-
quitur tantum explicite de teſtamẽto, in quo inſtituti ſunt
venientes ab inteſt. q non ſunt de liberis, ſecundũ re-
ceptiſſimã opin. vt explicauit Lud. Zuntus *in d. reſp. pro*
vx. n. 619. & 726. & ſeq. Idcirco cum ille *§ ſi quis aũt.* lo-
quatur quando inſtituti reperiuntur venientes ab in-
teſt. qui non ſunt de liberis, in quib. neceſſaria ſunt il-
la iura, de quib. in d. tex. nos aũt agamus de teſtamẽto,
in quo filii, vel nepotes primũ locum tenẽtes, ſunt in-
ſtituti, in quib. ſufficit diſpoſitio *d. § ex imperfecto d. l. hac*
conſultiſſima. Quam differentiã, † inter *d. § ſi quis autẽ,* 24
& d. § ex imperf. aduertit Bal. *in eo § ſi quis autẽ, in 1. oppoſ.*
& ibi etiam Paul Caſt. *in 1. oppoſ.* Iaſ. *col. 2.* vbi ad lucem
quoq; adducit iſtã eſſe cõem opin. Alex. *conſ. 146. ante*
n. 12. vol. 2. Nat. *in d. § ex imperf. q. 45. poſt n. 116.* Lud. Zũ-
tus *in d. reſp. pro vx. poſt n. 728.* vbi eiuſdẽ ſententiæ fuiſſe
ſcribit Franc. de Marchis *deciſ. Delph. 319. n. 10. in 1. parte*,
& Gul. de Ben. *in c. Raynutius in ver. teſtam. il primo, ſub n. 76.*
de teſt. & ideo, vt dixi, patet text. *in d. § ſi quis autẽ,* nullo
modo ꝓbare opin. Io. And. & Oldra. cum quib. ex illo
textu decepti fuere, etiam Fulg. & Alber. *in d. § ſi quis au-*
tẽ, & Iaſ. quoq; *eo in loco, in 3. limit.* qui etiam loquuntur
ſecundum terminos *d. § ſi quis autẽ*, videlicet, quando
in 1. & a teſtamento inſtituti ſunt venientes ab inteſt.
qui non ſint de liberis, caſus aũt noſter ſit longe diſſi-
milis, cũ præſupponamus, nõ minus in anteriori, quã
in poſteriori teſtamẽto liberos fuiſſe inſtitutos, & idcirco
Fulg. Alberi. & Iaſ. decepti ſunt cum Io. And. &
Oldra. *ex d. § ſi quis autẽ.* ac etiam cum eiſdem inaduer-
tenter etiam Ruin. *conſ. 9. nu. 16. & ſeq. vol. 1.* & Soc. iun.
conſ. 64. n. 10. & ſeq. vol. 4. de quib. nullam mentionem
facit Ant. Gab. *in d. concl. 7. tit. de teſta.* vt oſtendit etiã
affluentius Lud. Zuntus *in d. reſp. nu. 694. & ſeq.*

Quo aũt ad text. *in d. auth. hoc inter liberos*, cui etiam
innituntur Io. And. & Oldrad. puto ego, nec illum vl-
lo modo eorum opinionem ꝓbare, cum text. ille lo-
quatur, † quando primum teſtamentũ factum eſt in- 25
ter liberos, & ſecundum inter extraneos, q ſi in ſecũ-
do inſtituti ſint liberi, quẽadmodum & in primo, tũc
duo illa requiſita, de quib. *in d. auth.* nõ requiruntur, ſed
ſecundum tollit primum teſtam. ſi tamen ſecundum
ſit filiis fauorabilius primo, ita Iaſ. *in d. auth. hoc inter li-*
beros, ſub n. 2. & ibi Natta, *q. 1. poſt n. 3.* Soc. Iun. *conſ. 127. n.*
10. vol. 1. & conſ. 144. n. 57. vol. 2. Pariſ. *conſ. 34. n. 45. & ſeq.*
vol. 2. Couarr. *in rub. de teſt. part. 2. ſub n. 19.* Vaſq. *in tract.*
de ſucceſſ. creat. § 1. ante n. 6. Gul. de Benedi. *in c. Raynut. in*
ver. teſtam. il 2. n. 10. Clarus *q. 98. verſ. hoc tamen intellige, de*
teſtam. qui ões cõmemorant hanc eſſe veriſſimã, rece-
ptiſſimamq; opin. vt poſt eos ſcripſit Zuntus *in d. reſp.*
n. 748. & eſſe indubitatã in medium retulit quoq;
Mantica *de coniect. vlt. volunt. tit. 2. poſt nu. 19. in fi. lib. 6.*
Trigona *ſing. 106.* Plotus *conſ. 5. n. 4.* & Caualcanus *de-*
ciſ. 37. n. 65. Quicquid dixerit Alex. *conſ. 163. nu. 8. vol. 7.*
vbi male receſſit a prædicta receptiſſima, ſacroſanctiſ-
ſimaq; opinione, vt *eo in loco in add. in littera 1.* conſide-
rauit Moder. Pariſ. Propterea cum *d. auth. hoc inter li-*
beros, vendicet ſibi locum, quando inſtituti ſunt in ſe-
cundo teſtamento extranei, ſecus autem, quando in
ſecundo teſtamento inſtituti ſunt liberi, veluti in pri-
mo, liquet fragiliter quidem, Oldradum, ac Iohannẽ
Andream *d. auth.* innixos, aſſeruiſſe, ſecundum teſta-
mentum non reuocare anterius ſolenne, conditum
inter liberos, vt ſupra explicauimus, & ita *in d. auth. hoc*
inter liberos, ac opinionem eorum, qui ſecuti ſunt Io-
hannem Andream, & Oldradum, quamuis eos non
alleget, declarat Mantica *in loco præcitato.*

Quo

Qua etiam ratione ex *d. auth. hoc inter liberos*, ſpeculor ego, quod etiam probabo, valde deceptum fuiſſe *Iaſ. conſ. 68. vol. 1 & conſ. vol. 3.* nam *ſupremo conſ.* mouetur ipſe, quod primum teſtamentum ſolenne, & perfectum, in quo inſtituti uni extranei, non rumpetur per ſecundum minus ſolenne, & imperfectum
26 inter liberos conditum. † quia [illegible] teſtamento teſtes non fuerunt à teſtatore rogati, nam licet [illegible] concedat, quod in teſtamento inter liberos regulariter teſtes non ſint rogandi, & [illegible] mentum illud, etiam teſtib. nequaquam rogat[illegible], ſecundum receptiſſimam Scribentium opinionem, tamen exiſtimat Iaſ. hoc limitari vt procedat, quando ſolummodo agitur de teſtamento imperfecto, & minus ſolenniter [illegible] beros condito nec agitur de reuocando alio teſtamento ſolenni, & perfecto anteriori, & ideo imaginatur ipſe, quod [illegible] de reuocatione præcedentis teſtamenti ſolenniter emanati agetur tunc in huiuſmodi teſtamento [illegible] minus [illegible] inter liberos facto, rogitos teſtium ſit [illegible] nus, pro qua opinione allegat conſ. Rom. [illegible] 306. *col. 2. verſ. vnum eſt quod r fragatur*. Sed quicquid [illegible] ducere [illegible] ſcripſerit Iaſon, e[illegible] ſtime cum [illegible] perpendiſſe illud conſiliũ Ro[illegible], cum Romanus non loquatur de teſtaméto inter liberos, ſed de teſtamento inter venientes ab inteſtato, qui non ſunt de liberis, vt explicite patet eo
27 in loco ex verbis Roman. Et cum ſatis conſtet, † magnam eſſe differentiam inter hæc duo teſtamenta, cũ ſeuera potius [illegible] muonum ſit teſtamentum inter liberos, quam teſtamentum inter venientes ab inteſtato, vt notatur *in d. auth. hoc inter liberos*, & particulariter in hoc, quod differant inter ſe, quod ſcilicet in teſtamento inter liberos, licet imperfecto, rogitus teſtium non ſit neceſſarius: in teſtamento vero inter venientes ab inteſtato, qui non ſunt de liberis, teſtiũ rogitus requiritur, vti explicat Guliel. de Benedictis *in c. Raynutius, in verſ. teſtamentum, el primo ſub nu. 76. de teſtam.* vbi in ſpecie ad hoc citat, atque hoc modo expoſuit *d. conſ. Roman. 306* vbi etiã videtur Romanum impugnare, in hoc, quod rogitus teſtium ſit neceſſarius in teſtamento, in quo inſtituti ſunt venientes ab inteſtato, qui non ſunt de liberis quia cum Romanus ad hoc moueatur ex *d. § ſi quis autem*, vbi imperator, quamuis faciat mentionem de quinque teſtibus, tamẽ nihil dixit de rogitu, idcirco patet ſecundum Guliel. de Benedictis, decisionem Romani, neq; in hoc alio caſu tutam eſſe, quicquid iuxta ratione, meoteq; Romani non perceptas ſcripſerit Iaſon.

Imo enim Romanus *in d. conſ. 306.* habuerit quoque aliam ſophiſticam opinionem, non me latet, quod etiamſi loqueretur ſecundum mentem Iaſonis, tamẽ de ipſius Romani opinionibus, veluti quam maxime phantaſticis in eodem conſilio ab ipſo commendatis, nulla omnino ratio habenda foret: cum enim in *eodem conſilio, col. 1. verſ. ſecundo, quia nec teſtes*, opinatus e-
28 tiam fuerit, in teſtamento ad pias cauſas, rogitum teſtium neceſſarium eſſe, quæ opinio ſatis friuola eſt, ac cæca, ac nullis fulcitur rationibus, imo aduerſatur veriori ac receptiori omnium Scribentium ſententiæ, ſicuti plenum fecit etiam Horat. Mandoſ. *in add. ad d. conſ. Romani 306. in 1 additione*, quam opinionem, ſicut ipſe recenſuit, tanquam veriorem atque crebriorem tenuere contra Laurum, *in allegat. 30.* Gemin. *in add. ad Lapum poſt n. 5. & ibi etiam in add.* ſimiliter Quintil. Mãdo. *in [illegible] addit.* Alex. *conſ.* [illegible] *nu. 1 [illegible]. vol. 2.* Paul. Caſtr. *in l. hæredes palam, § ſi. n. ff. de teſtam.* Abb. *in c. relatum. [illegible] nu. 3 de teſta.* C[illegible] *conſ. 115 nu. 9. vſ. ad fin. vol. 2.* Soc. *in reg. 410. in 2. fallent.* & præter plures [illegible], receptiſſimam eſſe tenuit Barb. *conſ. 87. ante n. 14. vol. 4.* & Iul.

Clarus *de teſtam. q. 6. verſ. ſecundo infertur*, ſed Romani [illegible] *in rep. l. [illegible] ad [illegible]* teſtificatur etiam eſſe veri & ſuo tempore [illegible] communem, vt refert & [illegible] *reſponſo pro vxore, poſt nu. 6.* & [illegible] explicatiſſime inquit [illegible] etiam [illegible] in alio loco, quod in [illegible] perfecto, & [illegible] tum, nẽ [illegible], & exeu [illegible] pedi [illegible] præ- ceſſi [illegible] c ab [illegible] Benedictis [illegible] nu. 75 & [illegible] *ſo pro vxore* [illegible] bo- [illegible] condito [illegible] perfecto, [illegible] loquitur, [illegible] mo eſt, qui [illegible] q od huiuſmodi teſt[illegible] lear, ed omn[illegible] us, [illegible] quo agitur [illegible] perfecto [illegible] de- to, quod [illegible] tatis [illegible] perfect[illegible] omnium D[illegible] ſub ſtat eſſe omnes au[illegible] interpretum, quas pro contraria opinione citauit Ant. Gaboei. *concl. [illegible] de teſtam. in repertor. comm. opin.* vt ſine vlla difficultate pateat, hodie hanc opinionem, quod ſcilicet primum teſtamentum ſolenniter factum inter liberos coram ſeptem teſtibus, reuocetur per ſecundum ſimiliter conditum inter liberos cum minori teſtium numero, & præſertim cum duobus tantum teſtibus, quando poſſibilem poſterius teſtamentum liberis eſt fauorabilius, eſſe receptiſſimam, atque indubitatam examinauere atque conſiderauere Mõtica. & C[illegible] *in loco præ[illegible]*, [illegible] *conſ. 90. col. 2. & ſeq. vol. 2.* Tib. Dec. *conſ. [illegible] 6 n. 2 vol.* Pariſ. *conſ. 34. n. 47. & 58 vol. 1* Loff [illegible] *n.* del Pet. *conſ. 152. n. 16.* [illegible] *us de [illegible]* Soc. *iun. [illegible] 44* [illegible]

Qu[illegible] illud q- 29
quida[illegible] quod ſcili[illegible] & coram [illegible] x li- beros, [illegible] ẽne, coram [illegible] teſta- mento ſolenni, [illegible] fuit in inſtitutione, [illegible] tiam, frigidis ac lubricis [illegible] ſtuduit, pſuadere Natta *in d.* [illegible] *conſ.* [illegible] 43. *ſub n. 117.* motus ea ratione [illegible] ad extraneas perſonas, ſi [illegible] prima [illegible] valuiſſet facta coram duob. teſtibus etiam [illegible] reuocatio p ſecundum teſta[illegible] non deb[illegible] facta coram duob. teſtib *per reg. l. [illegible] ff. de reg. iur.* iunctis notatis à Scrib *in l. hæred. pal. § ſi q[illegible] de teſt.* ego tamẽ [illegible] Nattæ ſententiæ opinor nullo modo rationẽ falſiſſimam eſſe: quia ea admiſſa ſequeretur, q poſterius teſtamentũ in quo inſtituti ſunt veniẽtes ab inteſt. qui non ſunt de liberis corã 5. teſtib. tollere nequirat anterius teſtamẽtũ. in quo inſtituti ſunt extranei coram 7 teſtib. cũ extranei nõ poſſint hæredes inſtitui, niſi coram 7. teſtib *l. hac conſult. § per nuncup. C. de teſt. & § ſi. Inſtit. eo tit.* quia cooſequens eſt falſum.

Nam

30 Nam veriſſimum eſt, † quod primum teſtam[illegible], in quo [illegible] extranei coram ſeptem [illegible] ſtibus, tol[illegible] ſecundum [illegible], in quo vocati ſunt venientes ab inte[illegible] non ſint de liberis, coram quinque teſtibus, [illegible] ſte probat tex in l. ſed. *hac* [illegible] *ma* § *ſi* [illegible], vbi notant Paul. Caſtren. & paſſim alii [illegible], ſequitur, quod etiam ante [illegible] debeat, ſed omnino falſū reddatur.

31 [illegible], † quidquid ſcripſerit Natta, cuius o[illegible], veluti lo[illegible] ac laturnina, neutiquam admittenda eſt, ſicut [illegible] & aliis rationibus probat Ludouic. [illegible] *tus in d.* [illegible] *opin vicare poſt nu. 699. vſq. ad nu.* [illegible] 21. [illegible] clud[illegible], veriùs eſſe, quod primum teſtamentum [illegible] inter euſdem liberos coram duobus teſtibus [illegible] in primo ſoli liberi ſue int inſtituti, ſeu etiam [illegible] admixtæ ſint extraneæ perſonæ, tollatur per ſec[illegible], [illegible] particul[illegible] tradit Rom. *conſ.* 79. *col.7 verſ.* [illegible] 4, & [illegible] *conſ.* 127. *num.* [illegible] *vol.1* qui mouentur h[illegible] fundamento, quia poſterius teſtar[illegible] magis eſt fauorabile filiis, quam anterior, [illegible] poſt[illegible] explicauit Ludouic. 7un-

32 *tus* [illegible] *poſt nu* [illegible] 5. Ex quo [illegible] non me fugit [illegible], [illegible] veriùs eſſe [illegible] hodie tine dubio [illegible], eand[illegible] locum, etiamſi [illegible] moreſta [illegible] extraneæ perſ[illegible] tantum ſint in[illegible], [illegible] de Benedictis hanc ſententiam [illegible] *Rar* [illegible], *in ver teſta*[illegible] *mo, nu.* [illegible] 5. *de teſtam.* probat atque [illegible] *eo in loco poſt nu. 706. cum ſeqq. vſque ad nu.* [illegible] hanc ſententiam patet veriſſim[illegible] eſſe, ita vt periculoſiſſimum ſit in conſulendo & iudicando ab ea recedere, quicquid inaduertenter, mentequ[illegible] Doctorum non per[illegible], ſiue authoritate, ſeu [illegible] potius Oldradi, Socini, Vaſquii, & Iaſonis, ſcripſer[illegible] Burſatus *conſ.* 55 *n.* 17. *vol.* 1. qui auſus eſt aſſerere receptiorem eſſe opinionem, quod ſecundum teſtamentum, etiam inter liberos, minus ſolenniter conditum, non tollat primum teſtamentum emanatum inter liberos, ſi extranei inſtituti int in primo teſtamento, & ſecundum ſit minus ſolenniter conditum inter liberos, quam opinionem etiam cum Oldrado, Socino, Ia[illegible], & [illegible] quacibus, non mediocriter deceptus, ſe[illegible] Tiber Decianus *conſ.* 34. *an* 2. *vol.* [illegible] & Ioſep[illegible] Ludouicus *concluſ* 38. *verſ fallit quinto in ſuo repertorio ſamm. opin.* Ita vt tenol[illegible] præſenti loco, tot, tantisque laboribus, concludam, primum teſtamentum inter liberos factum, ab eorum patre, ſolenniter coram ſeptem teſtibus, in quo inſtituerat vnum filium hæredem vniuerſalem, & alterum filium exhæredem fecerat, eſſe ſublatum per ſecūdum minus ſolenniter conditum, etiam inter liberos coram minori numero teſtium, & præſertim coram duob. tantum teſtibus, in quo ambos filios æqualiter hæredes inſtituerat.

OPINIO DCCCLXXX.

SVMMARIA.

1 *Teſtamentum imperfectum ratione voluntatis, an valeat, & quid ſi ad pias cauſas conditum ſit.*
2 *Teſtamentum imperfectum ratione voluntatis, etiam inter liberos cond[illegible] nihil valet.*
3 *Teſtamentum conditum inter liberos per patrem non valētem loqui, [illegible] nutu, vel ſigno, an valeat.*
4 *Teſtamentum* [illegible] *à notario, ex ore teſtatoris, qui decepit ante* [illegible]*, an valeat inter liberos.*
5 *Miles an nutu teſtari poßit*
6 *Teſtamentum nutu, aut ſigno ad piam cauſam conditum, fauore piæ cauſæ valet, & tenet.*
7 *Teſtamentum ſcriptum à teſtatore, vel ab alio, in ſchedula teſtamentaria,* [illegible] *lecta nec pub*[illegible] *teſtatore, notario & teſtibus, an valeat inter* [illegible] *ad piam cauſam.*
8 *Teſtamentum* [illegible] *imperfecte f*[illegible] *ſuſtineri non poteſt* [illegible] *patrum, ex clauſula* [illegible] *appoſit*[illegible]
9 *Teſt*[illegible] *nullo, etiam codicilli ex* [illegible]
10 [illegible] *non* [illegible] *vt* [illegible] *à teſtari voluit, & d*[illegible] *ſta*[illegible].
11 *Ex* [illegible] *ſtatorem* [illegible] *teſtar* [illegible] *teſtamentum impe*[illegible] *communi* [illegible] *haberi poßit, per clauſ*[illegible]

T[illegible] imperfectum ratione vol[illegible] [illegible] valere, [illegible] perueniet te alqu[illegible] impedimento, etiam quo [illegible] cauſas, n[illegible] valet, ſecundum [illegible] Bart. & [illegible] *n qui* [illegible] *teſtamen.* Gu.l. de Cun. & [illegible] & [illegible] *l. hac conſult*[illegible] *C de teſtam.* [illegible] Curt. Iun. la iſti[illegible] R[illegible] 147 [illegible] *vol.* 5. & iſtorum opini[illegible] pp[illegible] mu[illegible] latis pe. Boeri *deciſ.* 3 *nu.* [illegible] *num* 4. *& ſeq.* & per Tiraquel. *in tract. de priu*[illegible] *pia cauſa priuil.* [illegible] *col* 1. *verſ Contrari*[illegible] S. ia expreſſe [illegible] eſſe communem [illegible] de Arei. *in d.* [illegible] *ſi quis*, Modei. om[illegible] *in allegato* [illegible] *imperfecto.* & Cou[illegible] cum multis aliis congeſtis per eū, *in rubr.* [illegible] *teſtam.* Et quamuis præcipue [illegible] ter Ab[illegible] *in rub. de ſucceſ. ab inteſta.* ſenſerit contrarium, cum aliquibus aliis relatis, per Moder. citatis, per Tiraqu. *in d. pr.* [illegible] 7. vbi confirmat hanc ſententiam, aitque communiorem, per text. *in l. in teſtamento de fideicommiſſ. libert.* tamen quicquid iſti Doct. abſque aliqua concludenti ratione ſuadeant, tutum [illegible] recedere à priori opinione, tanquam canonica, & veriſſima. *Com. opi.*

Imo teſtamentum hoc † ratione voluntatis imperfectum, ſim[illegible] non valet inter liberos conditū. 2 *d. l. ſi* [illegible] & ibi Glo. Bart. & alii, G[illegible] *in ver.* [illegible] Gul. de Cun. Bar. & Bal. *in d. l.* [illegible] *famil* [illegible] ber. Ang. Corn. & recentiores *in d.* § *ex imper*[illegible] Bal. *conſ* 296 *licet regulariter in teſtamento, vol.* 5. A[illegible] *de ſucceſ. ab inteſt.* Panor. *conſ.* 1[illegible] *in facto ſic proponitur, lib.* 1. Ang. Are[illegible] *in* § *ex eo autem, inſtit. quib. mod. teſta in fir.* & Corn. *con.* 308. *pro deciſione, col* 5. *vol.* 3. & per D[illegible] *in d.* § *ex* [illegible], cum c[illegible] *in* [illegible] *infanſa & ibi* [illegible] *2.* vbi [illegible] eſſe comm[illegible] nionem, [illegible] *lib.* [illegible], *col.* 6. *vol* 4. & Dec. [illegible] 126 *ad dubium, in ſi.* *Com. opi.*

Imo † ſi pater ipſe loqui non valens, [illegible], vel ſignis inſtitueret [illegible] in ſuo teſt[illegible]: tale teſtamentum, & inſti[illegible] um n[illegible] valeret, nec teneret aliquo modo, ſecundum Bald. & [illegible] *in l. iubemus C.* [illegible] *ſtamen.* vbi An[illegible] men[illegible], hoc nec [illegible] facto Peruſii in E[illegible] piſcopo Perusino, qui patri ſuo [illegible] valenti, & in vltimis co[illegible] tuto, dixit verba hæc [illegible] pater, quod heres [illegible], ſtringe manum meam cum tua, & pater [illegible] & nihilominus fuit, ſecundum eum Peruſii iudicatum, teſtamentum hoc nihil valere & eandem opinionem ſequuntur etiam, & communem ait Bertran *conſ.* 129 *viſa & ponderata caſu mihi exhibito, num.* 34. *cum aliis ſeq. vol.* 8. Glo. & Ang *in l.* [illegible] *eadem* § [illegible] Bald. Ang. Iaſ. *num.* 4 & [illegible] *in d.* [illegible] *iubemus*, Bald. & Caſtren. *in l.* [illegible] *in quib.* [illegible] *C. de fideicom.* & [illegible]

in cap. in præſentia, ſub num. 43. de probat. & Tiraquel. *in tract. de priuilegiis piæ cauſæ, in 8. priuilegio, colum. 1. ſub verſ. Contrarium tamen videtur voluiſſe, & ſub verſ. ſeq.* vbi aperte dicit, in practica periculoſum eſſe ab iſta communi opinione recedere. *Cōis opin.*

4 Eſt bene verum, † quod teſtamentum dictatum à notario, ex ore teſtatoris, qui deceſſit ante teſtamenti lecturam, valeat & teneat inter liberos, ita aſſerit Dui. *deciſion. 251.* & Creſcent. *deciſion. 164. lib. 1.*

5 Nec etiam † miles nutu teſtari poſſet, *d. l. in ſecundera § 1.* & ibi Gloſſ. & Iaſ. *in d. l. iubemus, num. 4.* & Tiraquel. *in d. 8. priuilegio, colum. 1. & ſequent.* vbi refert cum opinione hac omnes tranſire, & refert etiam diſtinctionem ſuper hoc Alex. *in l. diſcretis. C. qui teſta. fac. poſſ.*

6 Sed ſi quis conderet † teſtamentum ad pias cauſas nutu, aut ſignis, fauore piæ cauſæ, valeret & teneret, ſecundum Gloſſ. & omnes, *in c. iam tibi, de teſtamen.* Anchara. Imol. & cæteros, *in cap. 2. eod. titul.* Calderi. *conſil. 4. de teſtamen.* Bal. *in l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ.* Angel. Alex. & Iaſ. *num. 5. in d. l. iubemus,* qui ſcribit iſtam eſſe communem opinionem, & magis communem eſſe aſſerit Tiraq. *in tract. de priuilegiis piæ cauſæ, in d. 8. priuilegio, in princ.* quam ſequitur etiam Barba *conſil. 43 illo d. col. 5. & ſequent. vol. 3.* Iaſ. *in l. ſi ita legatur § hoc autem, col. fin. ff. de leg. 2.* & Felin. *in d. c. in præſentia, ſub nu. 43.*

7 Sed hoc non procederet in alio caſu, † videlicet vbicunque teſtamentum ipſum eſſet ſcriptum per teſtatorem, vel per alium in ſchedula teſtamentaria, hec eſſet lecta, publicataque coram teſtatore, teſtibus, & notario: hoc enim teſtamentum valet, inter liberos, & ad pias cauſas condItum, ſecundum Bart. *in l. fideicommiſſo §. quoties. ff. de lega. 3.* cuius opinionem ſequuntur omnes Doct. ibi, & communem dicit Franc. de Aret. & Bocri. *in practicatis deciſionibus,* & ſequitur conſulendo copioſiſſime, atque doctiſſime D. Ioan. Cephal. *conſil. 99 vol. 1.* Et admittit procedere de plano Achill. de Graſſis, *in deciſ. 359.* quod teſtamentum ad pias cauſas valeat, etiam ſine teſtibus, ſi totum ſcriptum ſit manu teſtatoris. Et de hoc mirandum non eſt, quia fauore piæ cauſæ creditur ſcripturæ confectæ manu teſtatoris ſine teſtibus, ita Card. Put. *deciſ. 14 tit. de teſtamen. tempore peſtis.* Et ita hæc omnia, & alia quamplura, materiam præmiſſam concernentia, referebat ſubtiliatum princeps, & vir omni ſcientiarum genere refertiſſimus D. Ranaldus Ridolphius præceptor meus, interpretando publice Perus. *d. § ex imperfecto.*

8 Iuo teſtamentum † etiam in ſcriptis imperfecte factum, ſuſtineri non poteſt, vt nuncupatiuum ex clauſula in eo appoſita *omni meliori modo:* & ratio hęc eſt, quia clauſula; *omni meliori modo:* in teſtamento mentionata, intelligitur reuera iuxta modum expreſſum, nō aūt non expreſſum, vt per Caſſa. *deciſ. 7. de codicillis.* Vnde cum præſens teſtamentum in ſcriptis nullum ſit ex defectibus ineuitabilibus, nullum producit effectum, *l. quarta, §. condemnatam. ff. de re iudic.* Vant. *in tract. de nullit. ſententiarum, in tit. quoties, & intra quod tempus num. 15.* & Soc. Sen. *conſ. 18 col. 9. vol. 1.* Et conſequenter hoc teſtamentum non valet vt teſtamentum in ſcriptis, imo in totum nullum, ſi in eo non interuenerint ſolennitates à iure requiſitæ, vt dictum fuit in ſacro conſilio Neapo. atteſtante Afflictone *1. 143. num. 5* & Viſillo ſimiliter, *eo in loco in additionibus, num. 4.* Ita vt tale teſtamentum ita & taliter nullum, reducatur ad cauſam inteſtati, *l. quandiu ff. de acq. hered. l. 1. in fine. ff. ſi tab. teſtam. null. extab.* & *l. quandiu ff. de reg. iur.* Cum teſtamentum non facere, & facere quod nullum ſit, paria ſunt, ita Afflict. *deciſ. 2. num. 4* & Ruin. *conſil. 141. num. 4. volum. 4.* Imo vt contingit in præſenti caſu, paria ſunt, quid non eſſe factum, ſed eſſe minus legitime, *l. quoties,* & ibi Iaſ. *ff. qui ſatisdar. cogant.* & Paul. *conſ. 83. num 12. volum. 1.* Vnde annullato teſtamento, etiam clauſulæ contentæ in eo cenſentur annullatæ ita Curt. iun. *conſil. 69. num. 12.* prout etiam teſtamento exiſtente nullo codicilli quoq; ex eo dependentes nulli erunt 9 vt per Guid. Pap. *conſil. 28. nu.* & Glo. *in l. fideicommiſſa §. 1. ff. de leg. 3.*

Imo hoc teſtamentum † in ſcriptis non ſuſtinetur vt nuncupatiuum, cum teſtator in ſcriptis teſtari voluit, & de hoc teſtator ipſe proteſtatus fuit omni meliori modo, quia teſtamentum hoc valere non poteſt, vt nuncupatiuum, quia teſtator non nominauit hæredem, nec explicite, nec implicite, per relationem ad aliam ſcripturam, & apparet etiam teſtatorem voluiſſe in ſcriptis teſtari, et aliud id non ſe actauerit, vt firmauere Afflict. *deciſ. 143 nu 6* Bar. *in l. ſi ita ſcriptum, in prin. ff. de condit. & demon.* Albert. *in l. 1. §. ſi autem. ff. de milit. teſtam* Cyn. Paul. Caſtren. & Corn. *in l. hac conſultiſſima. §. per nuncupationem. C. de teſtam.* Ang & Imol. *in l. 1 §. ſi autem. ff. de hered. inſtit.* Alex. *conſil. 176. vol. 5.* Soc. Sen. *conſ. 73. vol. 3* Grammat. *deciſ. 62 ſub num. 5 cum aliis omnibus ſeqq.* vbi in fine commemorat, ita fuiſſe deciſum in ſacro regio conſilio, accerſi collateralis, & licet Boer. cum aliquibus aliis Doctoribus, ſupra egregii petreum, *deciſ. 240 num. 6.* & Bellon. *conſil. 85. num. 10.* inclinauerint in contrariam partem, quod teſtamentum in ſcriptis imperfecte factum, ſuſtineri poſſit, vt nuncupatiuum, ex clauſula: *omni meliori modo,* & hoc quoq; aſſeruerit eſſe cōmunem opinionem ac etiam Guzadin. *conſil. 3.* tamen ſententia Afflict. & ſequacium primo loco recitata reportatur magis communis, quam tenuiſſe maiorem partem Dominorum Auditorum Rotæ Romanæ, teſtificatur Caputaquens. *deciſ. 560. & ſeq. in 3 parte,* & ita conſuluit de præſenti menſe Iunii 1601. in cauſa non leuis momenti aliquorū ciuium ciuitatis Sulmonæ, pro quo conſuluerant antea quoque Iuriſconſulti non mediocris authoritatis, D. Ioſeph de ſanctate, Sulmonenſis, & D. Alexander Tremacinquios noſter Aquilanus. *Cōis opin.* *Cōis opin.*

Et nihil mirum, quia vbicunq; mediante tali clauſula, *omni meliori modo & forma, &c.* aliquid poteſt ad plura trahi, debet ad perfectio aſcribi, cuius magis ſpecificatas conditiones aſſumit, ita Calder. *conſ. 1. de accuſat ſub n. 2* Ita vt hæc clauſula: *omni meliori modo, &c.* non tollat modum expreſſum, & ſpecificatum, ſecundum Creſcent. *deciſ. 10. n. 10 de dolo & contumacia.* vnde hęc clauſula redditur inanis & fruſtratoria, & nihil operatur, & præſertim cum in diſpoſitione reperiuntur modi inepti. & modi apti nullo modo condeſcēdentes ex expreſſis, prout optime explicat Felin. *in c. cum ſuper, nu. 12. de offic. deleg.*

Et tanto magis, † cum hic teſtator egerit. expreſſerit, & voluerit, vt diceretur, & fieret eius teſtamentum in ſcriptis, cum teſtamentum ipſum fuerit redactum in ſcriptis, & interuenerint ſigilla, & ſubſcriptiones teſtium, ſequitur hoc dici, & eſſe abſq; ſcrupulo aliquo, teſtamentum in ſcriptis, & teſtatorem voluiſſe teſtari in caſu noſtro in ſcriptis, non autem eſſe nuncupatiuum teſtamentum: ſtatur enim eius declarationi. *l. contractus. ff. de fide inſtrumentorum, l. in conditionibus. ff. de condit. & demonſtrat. & l. non aliter. ff. de leg. 3.* & per Cyn. & alios hoc expreſſe declaran- 11

tes in l. hac conſultiſſima, § per nuncupationem C. de teſtam. Quæ ſolennitates partim à iure ciuili, partim à iure prætorio, videntur eſſe adhibitæ, ad ſolennizandum teſtamentum in ſcriptis, §. ſed cum paulatim inſtit. de teſtam. & d. l. hac conſultiſſima, in princ. & Azo. in ſumma. de teſtam. poſt princ. Ita vt hoc nullatenus appellari poſſit teſtamentum nuncupatiuũ, cum in eo omnia debeant nuncupari, dicique palam coram teſtibus, & potiſſimum inſtitutiones hæredum, l. hæredes. C. de teſtam. d. § per nuncupationem, & l. hæredes palam, in princ. ff. de teſtam.

Quoniam teſtamentũ nuncupatiuum eſt ſpecies reuera diuerſa à teſtam. in ſcriptis, & alia ſolennitas in vno requiritur, alia in alio, vt habetur in dictis iuribus. & not. in § fin. inſt. de teſta. Et conſequenter tanquam reperiatur ibi repugnantia quædam, videtur non debere valere teſtamentum, quia repugnantia in eodem actu, illum vitiant, l. 1 C. de ſeru. l. fin. C. de codicillis, & l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. & concedit Cyn. in d. l. hac conſultiſſima.

In tantum quod ſi voluiſſet teſtator teſtamentum hoc in ſcriptis in primo caſu confectum, valere etiam in ſecundo caſu, & ſic vt teſtam. nuncupatiuum, vtique hoc expreſſiſſet, arg. l. vnica. § ſi autem ad deficientis. C. de cadu. tollen. ſed cum hoc non expreſſerit, teſtamentum ita in ſcriptis celebratum non poteſt vllatenus ſuſtineri, vt nuncupatiuum, ſed irritum remanet.

Imo non ſolum, ſi in teſtamento in ſcriptis foret appoſita clauſula prædicta conſueta, omni meliori modo valeat. &c. ſed etiam ſi reperiretur quoq; illa altera clauſula prægnantiſſima in eodem teſtamẽto in ſcriptis poſita, valeat iure teſtamenti in ſcriptis, vel nuncupatiui, vel alio meliori modo, via, forma, &c. & eſſet teſtamentum hoc in ſcriptis imperfecte conditum, ſuſtineri nõ poſſet vllo modo, vt teſtam. nuncupatiuum, ex rationibus, & authoritatibus præmemoratis.

OPINIO DCCCLXXXI.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum factum coram iudice, vel coram principe, an à pari procedat.*

1 TEſtamentvm à pari † procedit, quod fiat coram iudice, vel coram principe. l. omnium. C. de teſtam. ſed vbi fit coram principe, requiruntur aliqui teſtes, vt tenet Gloſſ. Bal. Ang. Sali. & Alex. ibi, licet non aperiant quot teſtes, Ang. vero requirebat ſeptem, Sali. tres, Ferrar. in ſua pract. Papien. in fin. libell. quo petitur hæred. ex teſtam §. vallatũ, ſub n. 5 fol. par. 186. vnum, ſed Bar. Bal & Alex. duos, & hęc eſt communis opinio, prout teſtatur Soc. lib. 1. conſ. 158. col. fin. vol. 1. & Couarr. in rubric. de teſtam. in 2. part. nu. 2. Com. opin.

OPINIO DCCCLXXXII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum non ſolenne, & deficiens in forma. hæredem naturaliter obligat ad legata & fideicommiſſa præſtanda.*

1 TEſtamentvm non † ſolenne, ac deficiens in forma, obligationem naturalem producere ſolet, hoc eſt, hęredem obligare naturaliter ad pręſtandum legata, & fideicommiſſa: adeo quod licet non poſſit cogi ope actionis ea ſoluere, præſtareque, nihilominus ſi ea ſolueret, etiam per errorem, vnque, & abſq; dubio aliquo ea repetere nequiret, ſecundum Glo. Bart. aliorũq. omnes in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. Bart. n. 17. in l. nemo poteſt ff de lega. 1. & ibi Modern. etiam, qui oſtendunt iſtam eſſe communem opinionem, & voluerunt quoq. Gloſſ. Bar. col. 1. & cæteri omnes communiter in l. 1. ff. de cond. indeb. Com. opin.

OPINIO DCCCLXXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum monachi rite conditum ante ingreſſum monaſterii an rumpat poſt profeſſionem.*

TEſtamentum monachi † rite conditum ante ingreſſum monaſterii, vtique non rumpitur, nec irritatur: & ſic illud monachus poſt profeſſionem deſtruere, mutare, aut reuocare nequit: ſecundum Ang & Imol. in l. 1. ff. de teſtamen. Ant. Butri. Abb. nu 61. & Auguſt. Beroum. num. 513. cum alijs ſeq. in c. in præſentia, de probat. & Iaſ. in auth. ſi qua mulier ſub 27 cum cæteris ſequen. C. de ſacroſan. eccleſ. vbi exiſtimat iſtam opinionem veriorem eſſe, atq; communem dicit Didacus, in tract. de arte teſtan tit. 3. de libero inſtituen. cautela 9. nu. 1. & ſeq. & Valquius in tract. de ſucceſſionum progreſſu, tit. qui teſtari non poſſ. lib. 1. §. 2. nu 52. 1 Com. opin.

¶ In contrariam vero partem inclinarunt Barto. Bald & Paul. Caſtr in d. auth. ſi qua mulier. Dec. in d. cap. in præſentia, num. 242. cum alijs ſeq. & Valquius vbi ſupra. Tamen reiecta ſententia hac Barto. & ſequacium, inhærendum eſſe puto in actu practico communi præmiſſæ, cum qua ſenſit etiam Rubeus conſil. 155. & Couarru. in cap. 2. de teſtam. nu. 9. & Clarus in tract. de teſtam. lib. 3 quæſt. 28

OPINIO DCCCLXXXIV.

SVMMARIA.

1 *Teſtis citatus ad deponendum, & non comparens in termino, ſi ob id excommunicetur, an poſtea comparendo, & allegando iuſtum impedimentum, ab excommunicatione liberetur.*

2 *Contumacia non eſt delictum.*

3 *Condemnatus ex contumacia propter abſentiam, non præſumitur condemnatus ex cauſa delicti, ſed ex ipſa contumacia.*

4 *Statutum loquens de delinquente, non comprehendit condemnatum ex contumacia propter abſentiam.*

5 *Contumax ex ſola contumacia in non comparendo excommunicari poteſt, etiam ex cauſa ciuili. Et an id ſemper fieri poſſit, nu. 8.*

6 *Contumax dicitur infidelis.*

7 *Excommunicatum reditibus beneficij ipſo iure priuatum.*

9 *Contumax perſeuerans in contumacia an poſt annum poſſit beneficio priuari: & ex qua cauſa: & an ipſo iure, remiſſiue.*

10 *Contumacia quomodo puniatur in ciuilibus, & in criminalibus, remiſſiue.*

11 *Contumacia committitur multis modo, remiſſiue.*

12 *Contumax non ſtatim condemnari debet ad pœnam contumaciæ, ſed debet ad eam denuo citari.*

TEſtis vocatus, † & citatus vt compareat ad deponendum infra aliquem terminum, & eo expirato, non comparens, nec excuſationem aliquem mittens. ſi ob huiuſmodi contemptum & contumaciam excommunicaretur, & demum compareret, deponendo, ac allegando ex iuſto impedimento, comparere, durante dicto termino non potuiſſe. tunc quo ad eccleſiam erit legitime excommunicatus, ſed quo ad Deum non erit aliter excommunicatus: tamen probato impedimento ipſo, ſine grauamine, deberet abſolui ſine difficultate à tali excommunicatione: ſecundum Gloſſ. Archid Gemin. Præpoſ. & omnes in c. quiſquis, in verb. Ob vertetur. 4. quæſt. 5. & Gloſſ. in cap. tum ſuper cauſa, in ver. Depoſitionis, & ibi teſti. cogen. Ioan. And. Ant. C ſtd n. Imol & cæteros in cap. p & g. de offic deleg. circa finem. Et licet opinio hæc non careat aliquibus contradictionibus: ſecundum Mantuam in d. c. p & g. nu 4 nihilominus ſententia prædicta Gloſſ. & ſequacium

communi-

[illegible] teſte Felin ibi, quam vti[illegible] ibidem [illegible] in [illegible] bus caſibus, & in quatuor [illegible] Mantua, *num. 24. cum al.* [illegible] *ſeq.*

2 Quia contumacia [illegible] ipſa non eſt [illegible] lictum, ſe[illegible] undum magis communem opinionem relatam, acceptatam per Alex. *in l. ſi mora. ff. ſolut. matrim.* & per Felin. *in c. ex litera, de conſtit.* & diximus vberius *ſupra in Opinione 70. in 2. lib. Statutum diſponens quod [illegible] in 1. limitatione, ver. Limitatur primum iſtud ſtatutum, num. 2.* An contumacia ſit delictum, vide Ioan. de Ana. *conſil. 22. & conſ. 48.* & Alex. *in l. vnica, §. hoc iudi[illegible] num. 17. vbi addit ff. ſi quis in ius vocat. non obtemper.* Et ibi etiam, an contumacia ipſa ſit maleficium, Glo. *in l. ſi plures. ff. de admin. tut.* Et quod non ſit delictum pr[illegible] pter p[illegible] te[illegible] eſſe communem opinionem Iul. Clar. *in lib. 5. receptarum ſententiarum, § [illegible] ver. fin. quæro etiam, an quid,* [illegible] quod ibi limitat non procedere quando [illegible] is contumacia indicia con[illegible] haberet, per [illegible] per Glo. *l. vnica, §. fin. in* [illegible] *magna, in fine, ff. ſi quis in ius vocat. non obtemper.*

3 Et quia etiam † condemnatus ex contumacia in abſentia, non præſum[illegible] condemnatus ex cauſa de[illegible], ſed ex ipſa contumacia, iuxta *l.* [illegible] *ff. de cuſt.* & idem in ciuilibus, per *idem l. cum ſimilibus.*

4 [illegible] deo talis † condemnatus non comprehendetur in ſtatuto loquente de delinquente: quia debet intelligi ſecundum veram & propriam ſignificationem: iuxta not. *in l. quicquid aſtringenda ff. de verb. [illegible] cum vulg.* Sed hoc ſingula[illegible] ter ſublimita, vt non procedat, quando ſtatutum cōcerneret actum condemnationis, [illegible] condemnatus ex cauſa [illegible], &c. Nam tali caſu comprehenderetur in ſtatuto, vt per Bart. & Alex. *in l. cum filius. ff. de verb. obligat.* & per Felin. *in cap. Bertoldus, de re iudic. col. 10. verſ. Secundo fallit.* licet, & male, contrarium tenuerit Imol. *ibi.* & adde vltra Felin. quæ poſuit Marſil. *in l. vnica. C. de rapt. virgin. num. 129. vſque ad num. 137.* & quotas tradit Corn. *conſil. 37. vol. 1. circa princ. & conſil. 41. eod. vol. in fin.*

5 Sed aduerte bene, † quod contumax ex ſola contumacia in non comparendo poteſt excommunicari etiam ex cauſa ciuili: quia maximum crimen eſt

6 inobedientia, *c. ſciendum. [illegible] q. 1.* Et contumax † dicitur infidelis: vt per Abb. *in c. 1. de iud. num. 9. & ſeq.*

7 Et taliter † excommunicatus, licet non poſſit ſtatim priuari beneficio: tamen redditibus beneficij eſt ipſo iure priuatur, vt per eundem Abb. *in c. paſtoralis. §.*

8 *fin. de appellat.* Verum † eſt ſemper excommunicandus contumax, ſed ita demum, ſi alias contra eum procedere non poteſt: vt per Gloſſ. *in c. contingat, ext. de dolo, & contum. & in cap. tuæ, vt lit. non conteſt.*

9 Et an perſeuerans † in contumacia poſt annum poſſit beneficio priuari, & ex qua cauſa, & an ipſo iure ſit priuatus: vide eundem Abb. *in d. c. 1. num. 24. & ſeq.* vbi de intellectu *c. rurſus, & c. quicunque. 11. q. 3.* & nota quia hoc habui in facto. Et de dicta contu-

10 macia † punienda in criminalibus, vide *in cap. veritatis de dolo, & contum.* & in ciuili, vide *d. c. tuæ, cum ibi not.* per Docto. *& in c. prout, de dolo & contum.* Et con-

11 tumacia † committitur multis modis, de quibus *in*

12 *cap. ex litteris eod. tit.* vbi Glo. & omnes. Et † aduerte etiam, quod contumax non debet ad pœnam contumaciæ ſtatim quod eſt contumax, condemnari, ſed debet ad condemnationem iterum citari, vt not. *in l. 2. ff. ſi quis in ius voc. non iuer. & in c. 1. de iud. & in c. veniens, de accuſat.*

OPINIO DCCLXXV.

SVMMARIA.

1 *Teſtium defectus & inhabilitas, an per numerum, & qualitatem aliorum teſtium ſuppleatur, & quando, num. 3. 4. & 5.*

2 *Notarij duo rogati de aliquo actu, ſi vnum ex eis foret probata fides, & alter infamata, ob id eum alterum valeret inſtrumentum.*

TEſtium numerus † ſupplet defectus eorum, ſi in teſtibus aliquæ qualitates deeſſent, vtque per numerum teſtium notæ, ſpectaque h[illegible], & integritas ſupplerentur, atque eorum [illegible] nes ab [illegible] ita ſuſtentarentur, vt omnes facerent plenam probationem, ſecundum [illegible] apprƀatam *in l. 3. in ver. Numerus. ff. de teſtib.* A bene [illegible] *de teſtib.* [illegible] multi [illegible] exam. *conſil. [illegible] num. 7. & ſequent. volum. [illegible] & conſil. 4[illegible] nu. [illegible] vol. 4. & conſil. 149. [illegible] pro eſſe inter [illegible] num. 6. volum. 5.* & Curt. quoque *in tract. de teſtib. conſ. [illegible] in prin.* & Ioan. Ant. de Nigris *in capitulo Regni, [illegible] vulgaris famæ prologuium, num. 34.* & iſta eſt communis opinio, de qua per Angel. *conſil. 1.* vbi conſuluit, quod [illegible] in numero teſtium reperiatur vnus domeſticus, quod reſpectu aliorum ſuſtineatur eius dictum. Et plus dicit, quod licet dicto teſtis v[illegible], ac deploratæ fidei non ſit credendum: tamen ſi factum probaretur per alios teſtes, crederetur illi, vt per Bal. etiam *in l. ſi quis ex argentarijs. §. cogentur ff. de eden.* Sal. *in l. bona fidei colum. 8. C. de reb. cred.* per Felin. *in c. certo loco, num. 9. de probat.* Ioan. de Amicis, *conſil. 8. num. 38. & conſil. 25. num. 3.* Bertran. *conſil. 139. num. 7. volu. 3. & conſil. 161. etiamſi verum, num. 6. volum. 6.* Soc. Iun. *conſil. 32. num. 34. volum. 2.* Grammat. *conſil. crim. 1. ſub num. 3.* Grauet. *conſil. 169. in fin.* Alexan. de Neuo *conſil. 19 in cauſa Franciſchini, num. 2.* & Tiraquel. copioſe *in tractat. de pœnis temperandis, aut remittendis. cauſa 21. num. 119. cum alijs ſequen.* vbi iſtam communem, *num. 125. & ſequent.* vtiliter limitat in duobus caſibus. & Berous quoque *in c. licet cauſam, num. 46. & ſequen. de probat.* Marſil. *conſil. 109. num. 4. & ſequent.* Natta, *conſil. 354. num. 6. volum. 2. & conſil. 473. quadam, num. 23. eod. vol.* & Grammat. *in d. conſil. 1. nu. 4.* Ruin. *conſil. 149. num. 17. & conſil. ſequen. num. 18. volum. 5.* & Ioan. Ant. de Nigris *in prædicto cap. vulgaris famæ prologuium, num. 39.* Sed vterius in terminis determinauit Iac. Butri. *in d. l. [illegible] ff. de teſtib. in princ.* & Ioan. de Imol. *in l. qui teſtamento, col. [illegible] ff. de teſt.* quod licet duo teſtes amici non faciant, inducantque integram fidem. *d. l. 3. in verſ. Amicus*: nihilominus ſi tres teſtes amici producantur in cauſa, vbi duo alias integri, & vndique idonei ſufficiebant, ſuppleb[illegible] tunc per illum tertium fides duorum: & ſic propter maiorem numerum ſupplebitur defectus, reſultans ex amicitia, & vberius proſequitur Alex. *in add. in d. l. 3.* & Feli. *in conſ. 36. magnifice prætor, nu. 11.*

¶ In contrariam vero opinionem, quod numerus amicorum non ſuppleat defectum reſultantem ab amicitia, inclinarunt aliqui Doct. relati per Felin. *in cap. teſtimonium, ſub num. 5. de teſtib.* vbi prudentiſſime concludit, hoc reſidere in arbitrio iudicis, inſpecta amicitiæ qualitate. Vide, & adde ad plures limitationes, & ampliationes Anton. Gabriell. *lib. [illegible] com. concluſ. tit. de teſtib. concluſ. 6.* Et ſcripta diſcuſſaque etiam *infra Opin. 985. Teſtis idoneus eſt frater in cauſa fratris, nu. 2. & 4.*

Et ad hoc † facit dictum Bald. *in l. Imperator. ff. de ſta. homi.* dicentis, quod ſi duo notarij rogati eſſent, 2

& vnus

& vnus [illegible] fidei [illegible], & alius infamatæ, propter fidem alterius valeret [illegible] ſtatuta, & idem voluit in d. §. *cogitatur.* vbi caſus.

3 Et antedicta † communis opinio ita enucleate ampliatur vtiliter, in tantum etiam procedere, vt in cauſa matrimoniali quoque numerus teſtium ſuppleat illorum defectus, ſecundum Gloſſ. *in d. l.* 3. §. *eiuſdem quoque. ff. de teſtibus, in ver. Numerus.* communiter approbatam ibi ab omnibus, præſertim quoad [illegible] *colum.* 2. vt per Alex. *in. conſil.* 5. *in cauſa, column.* 3. *volum.* 1. *& conſil.* 47. *abunde, column.* 1. *volum.* 2. & Angel. *in d. conſil.* 1. & ita in terminis propriis conſuluerunt Aretin. *conſil.* 15. *colum.* 6. Barbatius *conſil* 40. *volum* 3. *& conſ.* 26. *vol* 4. & Dec. *conſ.* 166. *col. pen verſ Secundo principaliter.*

4 Sed prælibata † communio ita amplificata coarctatur primo, vt ita demum procedat, ſi teſtis non foret penitus inhabilis, alias ſtante omnimoda eius inhabilitate, suppleri nequiret eius defectus per alios teſtes idoneos, ſecundum Bal. & Ancharan. in *l. ſi quis teſtibus. C. de teſtib.* & Salicet. *in d. l. in bona fides. col.* 10.

5 Claudicatque ſecundo † eadem communis, vt locum ſolum obtineat, quando alii teſtes ex ſemetipſis ſufficerent, abſque illo teſte inhabili, alias non ſuppleretur eius defectus, vt firmat Fulgoſ. *in l.* 1. Felin. *in vtroque caſu, in c. teſtimonium, ſub nu.* 5. *de teſtib* & Doct. omnes *in locis præmemoratis*

OPINIO DCCCLXXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Teſtium inhabilitas de præſenti, probata, an præſumatur etiam de præterito. Ita vt ſufficiat probare teſtem in teſtamento adhibitum, nunc eſſe ſeruum, & non quod etiam tempore conditi teſtamenti talis fuerit, nu.* 2.

1 PROBATIO inhabilitatis † in teſte ſufficit de præſenti, vt in præteritum præſumatur: & ſic probatio ſeruitutis in teſte, ad illum reprobandum, ſufficit de præſenti, id eſt, quod tempore aperti teſtamenti ſit ſeruus, vt præſumatur fuiſſe etiam in præteritum, ſecundum Caſtren. Aret. & cæteros omnes *in l. ad teſtium. ff. de teſtamen.* Bald. Sali. Iaſ. Corn. Alex. Riminald. & reliquos, *in l.* 1. *C. de teſtam.* & D. Tob. Nonium, *num.* 4. *cum aliis ſeq.* & alios Moder. *in §. ſed cum aliquis, inſtit. de teſtam.* vbi perhibent iſtorum opi-

2 nionem communem eſſe. Et ideo, † ſecundum dictam communem, vbicunque formatur articulus ſeu exceptio aduerſus teſtes teſtamentarios, ad finem ſubuertendi, ac reprobandi teſtamentum, debet concludere ſimpliciter, quod talis teſtis ſeruus ſit, nec opus eſt vt articuletur, & probetur, quod tempore conditi teſtamenti talis habebatur, reputabatur, & iudicabatur.

OPINIO DCCCLXXXVII.

SVMMARIA.

1 *In inuentario faciendo quot requirantur teſtes, & quales, num.* 2.

3 *An loco creditorum in conficiendo Inuentario alii complures teſtes adhiberi debeant, & quales.*

4 *Teſtes iidem, & idem notarius non ſemper debent adhiberi ad inuentarium.*

5 *Hæres ſcribere neſciens, poteſt loco ſubſcriptionis apponere ſignum crucis ſua manu.*

1 TESTES duo † interuenire debent in confectione inuentarii, & ſic requiritur inuentarium confici debere coram duobus teſtibus: ſecundum Ang. *in §. interim, inſt. de hæred. qualit. & differen. col.* 1. Bar. *in l. fin. §. ſin autem igitur, col.* 1. *C. de iure deliber.* Bal. *conſ.* 145. *in princ.* 4 Paul. de Caſtr. *conſ.* [illegible] *illaxeatura.*

[illegible] quidem [illegible] debent [illegible] & requiruntur [illegible] quod ineo [illegible] ſtent [illegible], vt per [illegible] Caſt. *in d.* [illegible] *in d. § cum igitur* Dec. *conſ.* [illegible] *col pen. in fin.* [illegible] *fin. § ſin aut dubium* & [illegible] *in ipſa l. fin. verſ* [illegible]

Et [illegible] ultra prædictos duos [illegible] teſtes [illegible] inuentario præteſtibus, tres alii teſtes bonæ [illegible] locupletes, & bona ſtabilia poſſidentes, [illegible] debent in confectione inuentarii, qui [illegible] co[illegible] tium creditorum adhibe[illegible], & [illegible] modum recognoſcant hæredem, & [illegible] præſe[illegible] tum [illegible] videant, atque deponant eundem in [illegible] ciendo inuentarium hoc, nullum dolum, ſeu [illegible] dem commiſiſſe, vt *in authen ſed cum teſtator C de* [illegible] *Falcid.* cum Gloſſ. *& in l. fin.* vbi Bar. Iaſ. & [illegible] Scrib. communiter [illegible] *de iure delib.* Guid. Papæ [illegible] 5[illegible] 1. *ſub nu.* 8. Franciſcus Porcellinus *in tract. de* [illegible] *ctione inuentarii, c.* 2. *ſub nu.* 7. *& ſequent.* Dec. *con*[illegible] *num* 15. Bertran. *conſil.* 13. *viſo dubio* [illegible] *parte nobi*[illegible] *generoſi viri*, Ioan. Adhermari, *ſub nu.* [illegible] *volum* [illegible] Dilectus *in tract. de arte teſtan. tit.* 11. *cautela* 8 *ſub nu. verſ Septimo adhibentur duo teſtes.*

Et an teſtes iidem, † & idem tabellio ſemp[illegible] beant adhiberi ad inuentarium, explicat, & con[illegible] dit quod non, Monticulus *in tract. de inuentario hæredis, in* 7. *membro, ſex quæſtione. n.* 24. *& ſeq. fol. par.* 18

Et an hæres † ſcribere neſciens ſufficiat in [illegible] tario, loco ſubſcriptionis propriæ manus requ[illegible] apponere ſignum crucis ſuæ manu, his [illegible] qu[illegible] ex communi opinione Monticulus *in d. tract. de inuentario hæredis, poſt decimum,* [illegible] *vltimum membrum* [illegible] *cipale nu.* 59 *& ſeq. fol. par.* 131. *& ſeq.*

OPINIO DCCCLXXXVIII.

SVMMARIA.

1 *Quot teſtes requirantur ad improbandum inſtrumentum, ſi per teſtes in eo adhibitos, non roboratur, & nu.* 2. *&* 3.

4 *Teſtes inſtrumentarii quando reprobent, & ſubuertant inſtrumentum.*

5 *Teſtis vnus ſi contradicat alteri teſti, depoſitio vtriuſque inualidatur.*

6 *Teſtes quando ſunt contrarii, nullus ipſorum poteſt puniri de falſo.*

TESTES duo omni † exceptione maiores [illegible] mentarii, reprobant, ac ſubuertunt inſtrumentum, ſi inſtrumentum ipſum aliter non coadiuuatur per teſtes in eo deſcriptos, vel per al[illegible] inſtrumentarios: & ſic per numerum neceſſarium [illegible] ſtium ad illum actum, puta per ſeptem teſtes, ſi [illegible] ctaretur de teſtamento, vel per quinque, ſi [illegible] tur de codicillis, ſecundum Doct. omnes *in cap.* 2. *eodem, de fide inſt. in l.* 2. *§ ſi quis neget ff. quemad. teſta. ape. & in l. in exercendis. C. de fide inſtr.* & iſta eſt cõmunis opinio, teſte Ruin. *conſ.* 37 *in princ. vol.* 4 Lanfran. *in repet. c quoniam contra. in ver. Inſtrumentorum productionem, fol.* 106. *n.* 37. *de probat.* Dec. *in* 1. *ſuo loco, n.* 55. *and tit.* [illegible] de Amicis *conſ* 44. *nu.* 4. & Boer. *deciſ.* 118. vbi te[illegible] ita fuiſſe in Sacro Burdegalenſium ſenatu pluries [illegible] dicatum, & ſequitur etiam Bertran. *conſ.* 36. *pro* [illegible] *tione bonitaria, num.* 5. *& ſequent. volum.* 6. vbi firmat etiam cum cæteris aggregatis per eum, quod [illegible] loca[illegible] ſu minime ſufficeret, quod antedicti teſtes e[illegible] ſimpliciter idonei. Imo quælibet excepti[illegible] leuiſſima repelleret teſtes ipſos reprobat[illegible] ſe[illegible] cundum Bald. *in l. optimam. C. de contrahen. & committ.* *ſtipul.*

ſi ... *& in cap. cum Ioannes, colum. fin. de fid. inſtrum.* vbi ... , & conſtanter aſſeuerat, quod quilibet defectus etiam modicus vitiat iſtos teſtes reprobatorios. Et ... attende, quod teſtes deponentes contra inſtrumentum, debent eſſe omni exceptione maiores, in ... & dictis: Et quod probationes reprobatoris debēt eſſe manifeſtiſſimæ in ſuperlatiuo §. *item Verborum. in verb. manifeſtiſſimæ, inſtit. de inutil. ſtipul.* Grauett. *conſ. 56. num. 3. lib. 1.* vbi multa congerit. Quod tamen limitat & declarat *num. 9.* procedere per teſtes non inſtrumentarios, ſecus per inſtrumentarios per rationem *ibi*, poſitam, *nu.* 10.

2 Imo etiam † vnus ſolus teſtis de requiſitis à iure, contradicens inſtrumento, illud omnino ſubuertit: ſecundum Bar. Bal. Ang. *in d. § ſi quis neget*, vbi etiam Imol. qui ait iſtam eſſe communem opinionem, & Curt. Sen. etiam *conſil. 55. ſub nu. 1. & ſub nu. 25.* quam ſequitur quoque Cal. Ant. Abb. & Imol. *in d. c. cum Ioannes*, & Ioan. de Amicis *conſil. 44. num. 5.* qui pariter teſtatur de dicta communi. Et ſic vno duntaxat teſte contradicente de neceſſariis, requiſitisq; in teſtamento, deficit fides omnimoda inſtrumenti, *l. ſi vnus ... de teſtam.* & ita reſidet Ioan. de Amicis, *vbi ſupra*.

¶ At hoc procederet de plano, vbicunque in ipſo inſtrumento reperirentur adhibiti duo duntaxat teſtes: vt conſuluit Angel. *conſil. 169. ſuper puncto ſuprascripto breuitatis cauſa omiſſis allegationibus, colum. fin. ver. Venio ad ſecundum quæſitum*, & Ioan. Bapt. Ferrettus *conſil. 20 ... ex late deductis, num. 6. & ſeq. vol. 1.* Et ſuper eo non eſt neceſſe multum inſiſtere; quia ſi duo tantum teſtes adhibiti eſſent in inſtrumento, & vnus ex ipſis teſtibus contradiceret inſtrumento, redderet inſtrumentum ſuſpectum, nec ei credendum eſſet aliquo pacto, vt reſpondet Ang. *ibi*.

Aduerte, quod quādo duo teſtes deponunt contra inſtrumentum, & vnus deponit pro inſtrumento, ſtatur dicto deponentis ad fauorem inſtrumenti, quia corruit cum eo fides inſtrumenti, ſiue potius notarii, vt tenet Imol. *in allegato cap. cum Ioannes Eremita*, quem Alexan. ſequitur *conſil. 93. colum. pen. verſ. Item reſpondeo, lib.* ... Grauett. *in d. conſil. 56. nu. 7. lib. 1.* Etiamſi ille vnicus teſtis ſit mortuus, per rationem ibi poſitam, cum inſtrumentum habeat præſumptionem pro ſe, *l. cum precibus, C. de probat. & l. iuris gentium, §. quod fere*, vbi Iaſ. *in 2. not. ff. de pact.* & ſic videntur prædicta facere contra relata, ſed bene conueniunt cum aliis *infra num. 3. & ſeqq.* digeſtis, vbi dictum Imolæ tripliciter declaratur.

3 Sed vbicunque † teſtes adiuuarent inſtrumentum, tot alii teſtes reprobatorii ſunt neceſſarii, quot ſunt comprobantes inſtrumentum ipſum, ſecundum Bart. *in l. heredes palam, in princ. ff de teſtam.* Inno. Ioan. And. Card. Ant. Abb. & Imol. *in c. cum Ioannes, de fide inſtrum.* Anch. *conſil. 76.* Cyn. Sali. & omnes communiter, *in l. exercendis. C. de fide inſtrum.* & Alexand. *conſil. 17. ponderatis his, quæ in themate, ſub num. 14. vol. 3.*

Com. opin.

4 Et procedit † non ſolum, ſi dicerent teſtes inſtrumentarii aliter fuiſſe dictum, quam ſcriptum per notarium, verum etiam, ſi deponerent ipſi teſtes ſe non interfuiſſe inſtrumento; qui quidem teſtes licet ſingulares videantur, attamen reprobant, & ſubuertunt inſtrumentum, ſecundum Felin. *in d. c. cum Ioannes, num. 34.* & ita conſuluit Grauett. *conſil. 56. num. 17.* dicens dictos teſtes ita, & taliter deponentes non eſſe ſingulares aliquo pacto: & iſtam ait ibi eſſe communem opinionem: & prudentiſſimus D. Follerius *in ſua practica crim. in verb. Item quod commiſit falſitatem, nu. 14 cum multis ſeq.* vbi explicat abunde iſtam materiam.

Com. opin.

Et adduce etiam hic, † quod vbicunque vnus teſtis contradiceret vt ſupra, tunc abſque dubio aliquo depoſitio vtriuſque inualidaretur, ſecundum Ioan. And. Abb. & alios omnes *in c. in noſtra. de teſtib.* Bertachi *in ſuo repert. in ver. Teſtes duo*, & Alexan. *conſ. 54. viſo themate ſupra ſcripto, ſub num. 10. vol. 5.* vbi expreſſit hoc communiter approbari. Grammat. *conſ. criminal. 26. num. 10. & ſeq. & conſ. crim. 3. nu. 8.* 5

Com. opin.

Sed teſtes ipſi recepti hinc inde, † inter partes, ſi contrarii in ſuis atteſtationibus apparerent, nemo ex eis puniendus foret de falſo, ſecundum Gl. ... Bal. Alex. in ... ſub num. 1. & Iaſ. *ſub num. 16. & ſeq. in l. duobus reis §. item Pomponius. ff. de iureiur.* Bertachin *in ſuo repertorio, in ver. Teſtis in materia de punitione teſtium, in ver. Teſtes inter ſe contrarii*, & Grammat. *in voto 2 ... Saluatoris mundi, ſub num. 14. cum aliis ſeq.* vbi recitat ita fuiſſe decretum in magna Curia Vicariæ, & in collaterali Regio Concilio. 6

OPINIO DCCCLXXXIX.

SVMMARIA.

1 *Teſtes in ſcriptura priuata tres neceſſario requiruntur, maſculi & non fœminæ. Et neque dies neque conſul in ea requiruntur, nu. 2.*

3 *Scriptura priuata recognita per eum, qui eam fecit, an plenam fidem faciat contra ſcribentem. Et quid ſi negetur, nu. 4.*

5 *Scripturam confitens in regno eam recognoſcere debet, & quomodo vlterius progrediatur.*

TESTES in ſcriptura † priuata tres neceſſario requiruntur, & ſic teſtimonio trium teſtium dicta ſcriptura debet eſſe ſubſcripta, qui quidem teſtes debent eſſe maſculi, & non fœminæ, ſecundum Bal. per illum text. *in l. ſcripturas. C. qui pot. in pign. habeant.* cum quo ſentiunt omnes Scriben. *ibi*, Cremen. *in ſing. 143.* Marſil. *in ſing. 612. poſt princ.* Cotta, *in mem. in ver. Mulier regulariter, &c.* quam opinionem tanquam veriſſimam ſequitur etiam, & aſſerit eſſe communem Dec. *in c. 2. alias ſcripta, num. 11. de fide inſtrum. in c. 3. col. 2. de teſtib. & in l. fœmina, num. 32. & ſequent.* & ibi Apoſtil. *ff. de reg. iur.* & Tiraquel. *in tract. de legib. connub. l. 9. num. 54.* licet Barba. *in c. quoniam contra, num. 1 ... de probat.* Iaſ. *in l. 1. col. 3. ff de legib.* abſque aliqua vrgenti ratione, & nonnulli alii Doct. relati per Felin. *in d. c. 2. & in c. 3. de teſtib.* conentur, & male diſcedere à præfata communi, quorum argumenta non indigent reſponſione: quia parum, aut nihil obſtant. 1

Et nota hic vtiliter, † quod in dicta ſcriptura priuata non requiritur neque dies, neque conſul, *l. cum taberna. §. item quæritur. ff. de pignor.* & not. Iaſ. *in auth. quod ſine. C. de teſtam.* ad hoc, vt probet, vel faciat fidem contra ſcribentem, iuxta communem ſententiam omnium Docto. quam ſequitur Paol. Caſtren. *in l. 1. num. 10. C. de nouo Codice facien.* Alex. *in conſ. 70. ver. Ecce ergo, vol. 1. & conſil. 6. verſ. Secundo reſpondeo, & conſ. 76. colum. 3. vol. 3. & conſ. 132. ver. Quo ad tertiam, vol. 4.* & Moder. omnes *in l. admonendi. ff. de iureiurand.* vbi atteſtantur de præfata communi opinione. Sed hoc intelligendum venit, ſecundum optimam diſtinctionem traditam per Cottam, *in memorialis, in verſ. Dies in libris rationum requiritur.* 2

Aduerteque etiam, † quod licet ſcriptura ipſa priuata recognita per eum, qui eam feciſſe prætenditur, vel eius hæredem, plenam fidem facit contra eum, *l. ſcripturas. C. qui pot. in pign. hab.* 3

4 Nihilominus, † vbicunq; huiuſ[illegible] recognita, ſed negata eſſet: tunc ne[illegible] ſolet, & oporteret probari tam ſcriptoris eſſe ſcriptam[illegible], factam per eum, qui illam feciſſe prætend[illegible] ſufficeret hoc caſu, quod teſtes deponer[illegible] quod ſcriptura iſta per talem facta extitit, aut quod [illegible] ſcriptura exiſt[illegible] ſed oporteret, quod teſti[illegible] quod præſentes fuerint quando ſcripta, vel facta eſt eadem ſcriptura *auth. de inſtr. caut. & fid. § ſi quis igitur*, & quod ibi not. Glo. & fuit de mente Glo. ēt, & apertius hoc ibi voluit Iac. But. *in auth & ſi contra C. de fide inſtr.* Ber. *con. 168 n. 1. viſo proceſſu primo tept. vol 6.* Bal. *in l nuda ratio ff de don. & in d. l. ſcripturas.* Bal. Abb & alii cōtter *in c. 2. de fide inſtr.* Bal. *in auth. ſed nouo iure. C. ſi cer. pet* & A[illegible] *conſ. 125 n. 5 vol. 1. conſ 76. n. 4. 7. & 8. vol 3. conſ. 8* [illegible] *proc. ventilatur inter Anton. Poſſidon n 4 cum aliis ſeq vol 2* & Affli. *deciſ. 181. in quodā proceſ. fuit producta vna apo[illegible]a*, vbi recitat ita fuiſſe deciſum in S. Conc Neap. Et ita probatio ita, & taliter facta, eſt plena & ſufficiēs probatio, ſecundum Cyn. & alios *in l. Comparationes C. de fide inſtr.* & Alex. *conſ. 181. in cauſa, & lite vertente coram arbitro, n. 3. vol 2.* Sed in Curia, Sacroq; Palatio Rom. obſeruatur contrariū, videl. quod ſuper recogni[illegible]one ſcripturaꝝ plene probent teſtes, qui non fuerunt præſentes dum ſcriberentur, & deponunt cognoſcere manum ſcribentis: quod etiam eſt et valde nota, vt meminit Octauian. Veſtrius *in ſua pract. li. 6. tit. de productione inſtrū. in curia ac de literis compulſorialib. illarumq; execut. in partib. vol. 6 fol. paru. 80* vbi ſimiliter probat huiuſmodi ſtylum Rom. Curiæ nō abhorrere à iuris diſpoſitione. Et vide *ſupra in materia Opin. 696. ſcriptura n.*

5 Vnde vt † extrema cum primis coniungantur, illud nō otioſe monendum eſt, quod contra facientē ſcripturā, ita procedatur, ſecundum cōem, vniuerſaleinq; obſeruantiā & præſertim in Regno, vt is recognoſcere cogatur ſcripturā priuatam, literasq; ſuas, *ī ei auth. contra qui propriā ſcripſit. C. de non num. pec.* & ibi Bal. vbi n. 11. tradit geontina pract. quod ille qui fecit ſcripturā, citari debeat ad eam recognoſcēdā, etſi hoc fiat libello non oblato, ſuper debito procedi debeat interrogatiue tantūmodo, ſine libello, & poteſt conuinci de mendacio, lite non conteſtata, & conuictus de mendacio reus, negando ſcripturā propriam quo conuenitur, vel numerationē in ea contentam, condemnatur in duplum: tunc enim reueta quo ad pœnam iſtam neceſſarius foret libellus, vt per eundem Bal. *eo in loco*, & Apoſtilla etiam ad Bal. *ibi, in litera A. cum aliis aggregatis per eam.*

OPINIO DCCCXC.

SVMMARIA.

1 *Teſt. 7. an neceſſario ad teſtam. requirantur, etiamſi tot haberi non poſſint, Et an iure canon. teſtam. coram parocho & duobus teſtib. vel 4. teſtib. ſine parocho factum valeat, num. 2.*

3 *Teſtamentum tempore peſtis an coram 5. & 2. teſtib. fieri poſſit Et ad pias cauſas coram duobus. nu. 4.*

5 *Teſtamentum inter liberos cum duobus teſtibus valet, & quid ſi pater cæcus, & teſtam. imperfectum ſit, nu. 6.*

7 *Teſtamentum imperfectum, in quo interuenerunt duo teſtes an etiam valeat inter nepotes, etſi liberi in equalīter inſt. tuti ſint, n. 8. vel vnus aut plures exhæredati, nu. 9.*

10 *Teſtamentum inter liberos factum valet, etiam cum duobus teſtibus puberib. maribus, aut fœminis, ſiue nuncupatiuum ſit, ſiue in ſcriptis, n. 11. nec requiritur teſtes ſint rogatos, nu. 12.*

13 *Teſtamentum patris inter filios naturales vel ſpurios coram duobus te[illegible] factum, an valeat. Et quid in teſtamento matris inter filios naturales nu. 4.*

15 *Ad temp[illegible] teſtamentis inter [illegible] quot requirantur te[illegible] qui ad reuocationem [illegible] con[illegible] nu. 6.*

17 *In teſtamento ru[illegible] an 5. teſtes ſufficiant, etiam [illegible] tum factum, [illegible] nu. 18.*

19 *Teſtamentum conditum per rurum ruri coram [illegible] an valeat.*

20 *Teſtamentum a peregrino infirmo in itinere [illegible] coram duobus teſtibus valet.*

T[illegible] p[illegible] heres [illegible] io teſtamentis regulari[illegible] [illegible]untur *l. hac conſultiſſima, & l. in te[illegible] de teſta. & §. fin. inſt eod. tit.* Nec valet teſta[illegible] numerus teſtium adhiberetur, etiamſi ſufficie[illegible] numerus teſtium haberi non poſſe. *l. conſentaneum. [illegible] de iure codicil.* E[illegible] iſte numerus teſtium eſt de ſ[illegible] te[illegible] a[illegible], ac formali, nō tantum probatoria, cu[illegible] Bar. A[illegible] *col. 2.* & Iaſ. *in 1. lect. n. 17. in l. nemo poteſt ff de leg. 1* vbi Ripa *n. 53* ait iſtam eſſe cōem op[illegible] & C[illegible] *in cpit. in c. cum eſſes, n. 8 de teſta.* Iac. Mandel *in l. 1 n[illegible] in ālis ſeq. ff de ver. oblig.* & Clar. *in tra. de teſt. §. teſta[illegible] v 3. q 56.* vbi refert effectus iſtius cōmunis [illegible] aut procedit de iure ciuili, † ſed de [illegible] n[illegible] detur ſanctum contrariū. Nam teſtato[illegible] [illegible]ere de reb. ſuis, corā presbytero par[illegible] [illegible]b teſtib. & valet eius teſtam. etiā ad [illegible] [illegible] confectū, maxime in terris eccleſiæ, *c. cum [illegible] teſta* Spec not. *in tit. de inſtr edit § compendioſe, ver per ius canon* Io de Imol. & Abb. *in d. c. cum eſſes* [illegible] *con[illegible] puto de iure.* Bal. *conſ 351. quoniā* [illegible] *ſeq lib 4.* & Alex. *con. 17 ponderata hic, qua in themate [illegible] vol. 3. & 276. viſo pro [illegible] vol. 3. lib. 5* & iſta eſt c[illegible] teſte Corn. *conſ. 161 n 9. & 30 vol 4* Tob. Non[illegible] *in [illegible] ſed hoc quidē, ſub n 4. limit. 8. Inſt de teſta.* & Mod *in [illegible] cum eſſes*, præſertim Couarr. *ibi, n. 12. cum aliis innumeris relatis per eum.* & Boer *in deciſ. 95. n. 2.* & Claro cop[illegible]ſe, *in tra. de teſt. in § teſtamentū lib. 3. q. 57. verſ 1. & ſeq* & Michael Ciſue. [illegible] *cent. ſuper leges Tauri, in l 3 n 3* vbi etiam firmat [illegible] a veriori ſententia Doct. quod ius ciuile, i[illegible] [illegible]um non corrigatur per ius canon. Sed aduerte, [illegible] duo teſtes in eminentes viſtia parochiatū [illegible] ant eſſe idonei, ſecūdum cōem opin. relatā et [illegible] ex. *conſ. 177 ſub n 4 vol. 2* Et facit in hanc partem qu[illegible] tribit Bal. *conſ. 264. ad euidentia, in fin.* quod ſ[illegible]ficiant duo teſtes in legato ad pias cauſas, modo ſint omni exceptione maiores. Regnum aūt Neap. eſt de directo dominio Eccleſ. Rom. & ab ea fuit h[illegible]bitū in feudum, *c. ad Apoſtolica, de re iud. in [illegible] paſtoralis eod. tit.* Glo. *in clem. 1. de iureiur. & in c. monaſterium, 1[illegible] q. 3* & ir eo ſeruari debet ius canon. ita Iaſ. *conſ. 168 ſub n 8. li. 4* Vnde non obſcure explicat Bal. *in l cum acutiſſimi. col. 5. cum aliis ſeq. C. de iur delib.* Si [illegible] regnū fuiſſe datū à Clemente, Papa primo anno ſui pontificatus, *anno Domini* MCCCI[illegible] Carolo comiti Andegauenſi, filio Ludo octaui, regis Francorum, fratris S. Lud. pro ipſo, & hæredib ſuis. & ideo, cum Carol iſte Andega[illegible] comes, maſculos habuiſſet in[illegible] filium primogenitū præmortuū, & ſecundo genitum Caroli, patruum illius filii orta fuit contentio. Teſtamentū ſūt coram presbytero parochiali, & duobus teſtib. conditū, habet vires etiam in terris Principi ſe[illegible] cu[illegible] quo ad temporalē iuriſdictionem, ab eccleſia con[illegible] q[illegible] ſunt Ciuitates Regni Neapol. itemq; F[illegible] & V[illegible]anum, vt declarat & ponit Corneus *in præalt co[illegible]* & ſequitur Tob. Nonius *ind. §. ſed hoc quidem, ſub n 4. limit 8.* ſed in aliis nō procedit, vt per Bal. *conſ. 284 dominus, lib. 3.* Vbicunq; vero presbyter parochialis non reperiretur in partib. & terris eccleſiæ,

in qui-

quibus condendum eſt teſtamentum, nec haberi poteſt aliquo modo, tunc nota quod loco parochiani duo teſtes adhiberi poſſint per teſtatorem, & requirantur quatuor teſtes ſine parochiano, & valebit teſtamentum. Nam duorum vocum eſt potentior, quam vnius, quantæcunque ſit authoritatis. *l. licet, & c. cum à nobis. de teſt. & l. vbi ſine eandi. C. eod. tit.* & ita voluit Spec. *in d. verb. Item per ius canonicum*, quem ſequitur Caldet. *conſ. 8. teſtator, in tit. de teſta.* Gem. in *conſ. 49. ſuper iſto puncto.* Alex. *conſ. 17. col. pen. vol.* *conſ.* 2 6. *lib. 3. & conſ. 105 viſo & diligenter conſiderato, n. 4.* & iſtam opinionem Specul. dicit & aſſeuerat obſeruari in practica, Ant. de But. & Panor. *in d. c. cum eſſet, in fin.* & communem dicunt ibi Moderni præſertim quem Couarruuias, *num 14* & Bellonus *conſ. 14 num. 1.* & magis cõmunem eſſe ... eam ſequendo Cas. *in d. q. 17. ver. Sed pone.* & ... Nonius *in d. § ſed hac q. idem ſub num. 4 in 8. limit.* vbi ait ab huiuſmodi ſententia non eſſe recedendum in iudicando, & conſulendo, cum ex ea teſtamentum ſuſtineatur.

3 Declaratur † ſimiliter d. regula in teſtamento cõdito tempore peſtis: cum eo tempore non ita copia teſtium haberi poſſit, ſicut alio tempore, ideoque numerus ſeptem teſtium regularis in teſtamento reſtrictus eſt ad quinque, & ſic adhibitis quinque teſtibus teſtamentum conditum tempore peſtis, valet, & tenet, vt tradit Nicola. de Ma... Sal. Salv. & Iaſ. *in l. fi. C. de teſt.* Aret. *in § fin. Inſtit. de donat. & in ſuo tract. de teſtamentorum in ver. Suum teſtamentum, in fin.* Cumanus ... *§. codicilli, de iure codicill.* Fort. *in tr. l. milites. C. de teſt. milit.* Barbat. *in d. c. cum eſſet, col.* ... *& in conſ. 87. col. 2. vol. 4.* Maſtril. *in l. 1 § præterea, num. 1 .1. ff de quæſt.* Dec. *in l. ſ* ... *in fin. C. de teſt. milit. & in conſ. 284. ſuper puncto* ... *decif.* ... & Card. Par. *decis. 376. & decis.* 56. *lib. 1.* vbi dicit etiam, & expreſsè firmat, quod in iſto numero quinque teſtium, non computetur modo aliquo notarius, Brunus etiam *in tract. de foemin.* dicens ibi, ſe pro hac parte conſuluiſſe, & quod in facti contingentia obtinuerit, quem refert Pariſ. *conſ. 33. nu. 26. volum. 2.* vbi ſubdit, quod iſta eſt magis cõis opinio, magis æqua & humana Rub. *conſ. 165.* Bertran. *conſ.* ... 9. *vol. 1.* Rip. *in l. Centurio, nu. 8. ff. de vulg. & pup.* Boer. *in decis. 228. nu 9 & ſeq.* Bal. Nouel *in l. 2. ff. de leg. 1.* vbi concludit poſt Pontan. *n. 4.* iſtam eſſe magis cõem opinionem, & magis æquam, & Soc. etiam qui eam magis veram eſſe dicit *in conſ.* ... 29 *n. 14 vol.* Alexan. vero *in conſ.* ... o. *vol.* ... & ... *in l. ab antiq nu. 4. C. de teſt.* dicit tenendo contrariã, videlicet, quod in teſtamentis tẽpore peſtis, requiratur integer numerus ſeptem teſtium, & male quamuis eam non ſequatur & cõem, & veriorẽ de iure aſſerat Boer. *in prau. decis.* 218. *nu* 10. Io. Bertachin. *in tract. de gab. l. ſi n vel. in 2. par. de locatione gabellarum ſub nu.* 50 & Afflict. *in decis.* ... *incipien In cauſa* ... *hæreditatem*, & magis communem, inquit Cla... *in tracta de teſtament. lib. 3. ſub quæſt. 61.* vbi concurrit cum prima opinione Bald. & ſequacium, cum quodam moderatione, ut quidem intrepidè inhæremus, tanquam veriori, æquiori, & communiori cui accedit etiam tanquam magis communi, Tob. Nonius, *in dict. §. ſed hac quidem, ſub n. 4. lim.* 14. monens ſecundum eandẽ magis communem opinionem debere iudicari in actu practico, cum in fauorem teſtamenti tendat, & Cifuentes *in d. l. 3. num. 4.*

¶ Imo in tantum procedit ſine ſcrupulo aliquo iſthæc communis opinio, vt Card. Puteo placuerit quoque, conſtanter aſſerendo *decis. 13. in tit. de teſtam.* quod in teſtamento tempore peſtis confecto, requirantur ſaltem quinque teſtes.

Declaratur † quoque præfata regula non procedere in teſtamento facto ad quaſcunque pias cauſas. 4
Nam teſtamentum conditum ad pias cauſas coram duobus teſtibus, abſque præsbytero parochiali præſentia, valet tam in foro canonico, quam ciuili, & in terris eccleſiæ ſubiectis, ſecundum tertiam opinionem ... *d. c. cum eſſet* quam ſequuntur ibi Anchoran. Card. ... Barba & omnes vbicunque hanc ſententiam ... communem & veriſſimam ſimul, cum Mod. ... que *vol. 1. num 21 poſt mediũ in l. ...ll. C. de ſacroſan. eccl.* ... Alex. *in l. ſi certum nu. C. de pact.* ... *in d. l.* ... *Tauri, ſub nu. 4. verſ.* ... *tatur*, Tiraquel *in tracta de priuil. piæ cauſ. poſt præfat.* ... *priuileg.* & Boer. *in decis. 93 ſupra aurgat.* Cõis opin.

¶ Et hoc videtur contra ſententiam Specu. communem, in principio huius regulæ relatam. Tamen iſtas duas opiniones conatur Alex. *conſ.* ... *ponderatis in calum. pen. volum. 3.* ad conſonantiam, & concordiã reducere, Doct. *in d. c. cum eſſet*, & Boer. *in d. decis. 93. num 1. & ſequent.*

Interpretatur † quoque præfata regula, non procedere in teſtamento patris imperfecto, inter liberos condito, in quo non requiruntur ſeptem teſtes. Nã vbicunq; pater faceret teſtamentum, adhibitis duobus teſtibus, inter liberos, valeret & teneret *l. hac conſultiſſima § ex imperfecto. C. de teſta. cum materia*, & notat Natta, *conſ. 413. res in hac conſiſtit, nu. 1* ... *& 18. volum. 2.* vbi reddit optimam rationem. 5

Qui † text. ampliatur vt habeat locum etiam in teſtamento patris cæci imperfecto, inter filios condito, non ſeruata forma, ſeu ſolennitate *d. l. hac conſultiſſima. C. qui teſt. fac. poſ.* ſecundum Bal. Ang. Paul. Caſtrenſ. Sali. Corn. Iaſ. & omnes ibi, vbi aſſerunt hanc eſſe communem opinionem quam ſequitur vltra alios etiam relatos per eum, Boer. *decis. 240. n. 20.* vbi atteſtatur de dicta communi, referendo alios cõtrarium aſſeuerantes. & Bertrandus quoque *conſilio 269. ex them. mihi exhibita conſultationis. num. 1. & ſeq. vol. 8.* 6 Cõis opin.

Et † præſens teſtamentum imperfectum in quo interuenerunt duo teſtes, ſuſtinetur, non ſolum inter filios primi gradus, ſed etiam inter nepotes; vt doctiſſimè, & religioſe more ſuo, conſuluit Natta *in d. conſ. 41* ... *ſub nu. 4 & 13.* 7

Item † ipſum teſtamentum patris imperfectum valet etiamſi filii inæqualiter in eo ſint inſtituti; vt firmauere Cuman, *conſ. 114 ſtatutum, quod nec in teſtamento*, Alex. *conſ. 146. viſo themate. col. fin. vol. 2.* Paul. Caſt. Corn. & Riminal. *in d. § ex imperfecto*, Dec. *in l. vt liberis 3. not. C. de collat.* Iaſ. *in l. hac conſultiſſima. C. qui teſt. fac. poſ.* & eſt de mente Bal. *in l. filii q. 6. C. fam. erciſc.* quamuis Gomeſ. *decis. 106. lib. 1.* videatur aſſerere cõtrarium quod videlicet, ſi pater non æqualiter teſtetur inter filios, non ſit aliter locus *d. §. ex imperfect.* 8

Item † teſtamentum hoc patris imperfectum valet, etiamſi vnus, vel plures filii in eo ſint exhæredati; vt tradunt Aret. & Corn. *in d. § ex imperfecto.* 9

Item † iſtud teſtamentum inter liberos factum valet etiam cum duobus teſtibus puberibus tam fœminis, quam maribus, ſecundum Gloſ. *in authentica quod ſine C. de teſt.* quam ſequuntur omnes ibi Cy. Bar. paul. Caſt. Corn. & alii *in d. § ex imperfecto*, vbi aſſerũt eam eſſe communem opinionem & Couarruuias etiam copioſè *in c. relatum nu. 5 de teſta.* & eam ſequitur vltra prænarratos Doc. & alios congeſtos per Mod. *in præmiſſis locis*, Boer. *in dict. decis. 240. num. 1.* vbi dicit

ſe ita [illegible] ſic iudicari in ſacro Conſilio Burdegalen. & vbique.

11 Et teſtamentum † inter filios conditum coram duobus teſtibus valet etiam ſine ſit nuncupatiuum ſiue in ſcriptis ſecundum Gloſſ. & Doct. *in d. §. ex imperfecto* & Mich. Ciſuentes *in d. l. 3. Tauri ſub num. 7.* vbi oſtendit & profert magnum verbum, quod ita quotidie practicetur.

12 Valet † etiam teſtamentum inter liberos, dato quod teſtes non ſint rogati: quia in huiuſmodi teſtamento non requiritur, vt rogati, eſſe debeant, vt voluit Gloſſa *in leg. fin. in verſ. Excepto. Cod. de codicillis*, communiter approbata teſte Decius *conſ. 610. in themate ſupra ſcripto ſub num. 2.* Ant. Rubeo, *conſ. 6. nu. 5* Tobiæ Nonio, *in d. §. ſed hæc quidem, num. 6. Inſtit. de teſtamentis.* Cõ. opin.

13 Valet † quoque teſtamentum inter liberos, dummodo liberi ſint legitimi, & naturales, non autem naturales vel ſpurii. quia *d. §. ex imperfecto*, habet locũ dũtaxat in filiis legitimis & naturalib. non a. in naturalib. ſeu ſpuriis, ſm communem opinionẽ Doct. *in d. §. ex imperfecto*, recitatam & approbatam per Dec *in d. conſ. 610. ſub nu. 2* vbi reſpondit etiam de iure d. §. *ex imperfecto*, minimè procedere in filiis legitimatis. Cõ. opin.

§ Sed hæc communis de plano procedit in filiis naturalibus, vel illegitimis, de agnitione paterna, quia pater naturalis inter filios naturales, coram duobus teſtibus teſtari nequit, ſecundum antedictam communem; non autem in filiis illegitimis de agnatione materna.

14 Siquidem † mater, naturalis inter filios naturales coram duobus teſtibus, ſecundum diſpoſitionem *d. §. ex imperfecto*, poteſt teſtamentum condere, vt per Doct. ibi Alex. *in l. ſi ex facto. §. ſi quis rogatus, colum. 31. ff. ad Treb.* & Albert. Brun. *in tract. quod ſtantibus maſculis q. 5 articul. 12 principali nu. 38. & ſeq.* vbi reddit rationem, & perhibet iſtam eſſe magis communem opinionem. Cõ. opin.

15 Et † quamuis teſtamentum inter liberos conditum valeat coram duobus teſtibus; nihilominus ad eius reuocationem ſeptem requiruntur. *auth. hoc inter liberos. C. de teſt.*

16 Sed † hoc limitatur non procedere in legato ad pias cauſas, quod ſicut fieri poteſt coram duobus teſtibus, ita etiam poteſt reuocari, & adimi coram aliis duntaxat duobus teſtibus, ſecundum Cardin. Imol. & alios *in c. relatum, de teſta.* & ita conſuluit Natta *con. 442. veram arbitror concluſionem vol. 2.*

17 Explicatur † etiam antedicta regula non procedere in caſu *l. fin. C. de teſtam.* quando ſcilicet ruſticus teſtatur in rure, & non poteſt adhibere ſeptem teſtes: quia tunc ſufficerent quinque teſtes. *d. l. fin.* & ibi Doct. § Quæ quidẽ *l. fin.* habet locum in teſtamẽto in ſcriptis, ſecundum Mich. Ciſuentes *in d. l. 3. Tauri ſub nu. 4.* vbi teſtatur ita in practica obſeruari.

18 Imo † ſi ruſticus teſtamentum condidiſſet ruri coram quinque teſtibus, & deinde ciuis euaderet, nihilominus eius teſtamentum validum eſſet, vt voluit Bal *in l. ſi quis heredem, ſub num. 11. C. de Inſt. & ſubſtit.* & Iaſ. *in d. l. fin.*

19 Sed † ſi ciuis ruri teſtamentum conderet coram quinque teſtibus, vtique non valeret, nec teneret, ſecundum Bar. *in l. conficiuntur. § codicil. ff. de iur. codicil.* & ibi Card. Alba. *nu. 1.* § Quod de plano procederet etiamſi maior teſtium numerus inueniri non potuiſſet: vt per mentionatos Doct. & Tob Nonium cũ cæteris aggregatis per eum *in d. §. ſed hæc quidem ſub n. 4. lim. 6.* vbi corroborat iſtam opinionem, prædicatq; veram, & magis communem eſſe. Cõ. opin.

Ad [illegible] etiam, quod valet te[illegible] conditum a [illegible] aliquot firmat [illegible] tam du[illegible] us teſtibus [illegible] propter [illegible] ad ſimi[illegible] ita Ang. *in auth.* [illegible] *de ſucc. ſicut e* Paul Caſt. *in l.* [illegible] Ar[illegible] *in auth. quomodo oport. epiſ.* A[illegible] *in l.* [illegible], *C. de teſt. milit.* [illegible] *C. de teſtam.* 10

OPINIO DCCCXCI

SVMMARIA.

1 *Teſtes, tam in teſtamẽto in ſcriptis, quam in nuncupatiuo rogandi ſunt.*

2 *Teſtamentum in quo notarius dicit, teſtibus præſentibus; non adiecto expreſſè ad hoc rogatis, eſt nullum. nã teſtes in dubio præſumuntur rogati. Et quid in teſtamento ad pias cauſas num. 3.*

4 *Teſtes in dubio rogati præſumuntur cum ſe ſubſcripſerint in teſtamento.*

5 *Teſtes a quibus rogari debeant.*

6 *Teſtis a partibus rogatus, admittitur ad teſtificandũ, licet inhabilis ſit. Eiuſque ratio.*

7 *Teſtis examinatus, an præſumatur rogatus, tacto euangelio iuraſſe, ſi notarius id in ſcriptura expreſſe non dicat, ſed ſimpliciter iuratos eſſe. Et an iuramentum teſtis ſupplere valeat. nu. 8. Et quid in regno hoc caſu ſeruetur. num. 9.*

10 *Antiſtis ſine tactu ſcripturarum receptis probent ſi tempore inquiſitionis pro legitimis recepti habentur & publicatorum eorum conſenſerit.*

TESTES, † tam in teſtamento in ſcriptis, quam in nuncupatiuo ſine ſcriptis, rogari debent. *l. heredes palam § in teſtamentis ff. de teſtam.* & *l. hac conſultiſſima C. eod. tit.* Gloſ. *in §. fin. in ver. adhib. in Inſtit. de teſtam.* & hæc eſt communis opinio teſte Bocti *dec. 34. nu. 3.* & Tob. Nonio *in §. ſed hæc quidem num. 5. Inſt. de teſtam.* vbi etiam eam ampliat. 1 Cõ. opin.

Vnde ſi † notarius in teſtamento diceret; *teſtes præſentes*, non adiiciendo expreſſè *vocatos ad hoc rogatos*; teſtamentum eſſet nullum: in dubio enim non præſumuntur rogati cum ſolennitas ſit extrinſeca probatoria ſecundum Dyn. & Bar. *in d. §. in teſtamentis*, Cyn Franc. de Aret. & Iaſ. *in d. hac conſultiſſima* Bar. & Alex Iaſ. & alios *in l. ſtipulandum ff. de verb. oblig.* & Specul. *in tit. de teſtam. § 1. verſ. Sed quid* & Ruinum *conſ. 1. nu. 4. volum. 2. & conſ. 11 n. 5. eod. vol.* & iſtam eſſe communẽ opinionem Moder. *in d. l. ſtipulandum* Corn. *conſ. 179. vol. 3.* Io. Bapt. Plot. *conſ. 54 Dim num. 37. vol. 1* Soc. *in tract. fall. reg. 420.* & Ruin. *conſ. 154. nu. 1 vol. 3.* & ſequitur etiam Chiſ. *deciſ. 193.* concludens ibi, quod teſtes deſcripti in inſtrumento, præſumantur rogati, ſecus vero in teſtamento: licet aliqui Doct. auſi ſint tentare contrarium, relati per Modes. *in d. l. ſtipulandum.* 2

Sequendo † tamẽ dictam communem tanquam veriſſimam: (cui inhæret quoque Clarus, *in tract. de teſtam. lib. 3. §. teſtamentum, queſt. 6 verſic. Tertio infertur.* & Tobias Nonius *in d. § ſed hæc quidem ſub nu. 7 & ſeq.* vbi citat, & tuetur mentionatam communem, & limitat in quatuor caſibus) Amplio eam procedere ſimiliter in teſtamẽto condito ad pias cauſas, eo enim caſu teſtes debent eſſe rogati, vt per Barbat. *in capit. relatum de teſtamen.* Zabarel. *conſil. 75.* & Alexander *conſil. 70. colum. fin. volum. 2* & alios complures aggregatos per Tiraquell. *in tract. de privileg. 5. colum. 2.* 3

§ Soci. vero, *in practicata regul. 420.* dicit audacter, communem opinionem eſſe in contrarium videlicet, quod in teſtamento ad pias cauſas ſufficiant 4

duo

[illegible] oteſtes, [illegible] non rogati & idem firmat etiam [illegible] lex. cum cæteris relatis per eum, *conſil.* [illegible] *ſuper themate, & dubiis ſupra ſcriptis num. 1. volum.* & Cocarruuias *in c. relatum. num. 4. de teſtam.* vbi ſimiliter perhibent iſtam eſſe veram, & communem opinionem. & magis communem. Horatius Mandoſ. *in add. Romani in conſil. 306. in littera A.* prout ſacroſancta redditur ex ſcriptis Bart. Bal. & aliorum *in l.* [illegible] *de ſacroſan eccleſ.* & [illegible] And. & aliorum, *in c. relatam, il. 3 de Teſtam.* & Tiraquel. *in tract. practic. de priuileg. piæ cauſe priuileg.* [illegible] *per tot.*

4 Sed † limitatur dicta cõcluſio communis ita declarata non procedere, quando teſtes ſe ſubſcripſerunt in teſtamento: tunc ex huiuſmodi ſola ſubſcriptione rogati in dubio præſumuntur, ſecundum Bart. & Soc. *in l. Domitius. ff. de teſtam.* & Bart. & omnes communiter. *in d. l. ſitendum.* licet Iaſ. ibi præcipitanter contrariam partem tueatur.

5 Sed † aduerte, ad teſtamẽti validitatem ſufficere, quod teſtes rogati ſint à notario, ſeu ab aliquo aliò extraneo, non autem ab ipſo teſtatore, ſecundum communem opinionem relatum per Iaſon, *in l. hac conſultiſſima. n. 3.* quam citat etiam, & approbat Clarus, *in tractat. de teſtam. lib. 3. quæſt. 58 verſ. Scias tamen.*

6 Imo † teſt à partibus rogatus, admittitur etiam [illegible] an [illegible] licet inhabilis ſit: rogatio enim [illegible] idoneum reddere videtur, vt ſentit Glo. *in c.* [illegible] *de teſtib. in ver. Suppliuit, & in l. vnius. ff. de teſtib.* & Bal. & Innol. *in* [illegible] *ad teſtium. §. 1. de teſt.* Et licet ad [illegible] ſut perſonam huiuſmodi teſtis opponi nequeat; nihilominus contra dictum ipſius opponi permiſſum eſſe arbitrantur Abb. & Fel. *in c. cauſam. de re iud.*

7 Et † quanquam adhuc tractatum ſit vtiliter ſuperius, & materia ad teſtes rogatos ſpectante; tamen [illegible] imminente, & intempeſtiue in præſentiarum arbitror repetendum eſſe, atq; pleniori manu tractandum, quod ſemel quodammodo abſoluimus *ſupra, in Opi. 432. Iuramentum ſufficit præſtari. numer. 3. & ſeq.* [illegible] videlicet, quod notario in depoſitione teſtis, nullam faciente de tactu ſcripturarum mentionem, huiuſmodi tactus præſumatur, vt valeat eius depoſitio, Et quia inuento alio mari, nauigandum eſt: Ideo non ab re contrariam ſententiam veriorem, communiorem, & ſecuriorem eſſe oſtendo, ſcilicet quod talis tactus ſcripturarum in dubio non præſumatur, & quod tunc penitus corruat depoſitio teſtis ex huiuſcemodi tactus omiſſione. Et ratio viuax, & ineſtagabilis in mediũ adducitur hæc: quoniam vbicunque teſtis examinatur, & deponit, debet iurare reipſa, manu tactis ſcripturis, *c. hortamur. § q.* [illegible] vbi Gloſſa & [illegible] etiam *in l. iuriſiurandi. Cod. de teſtib.* Et Moron *in tract. de treug. & pace quæſt. 15.*

8 Vnde [illegible] de tali ſcripturarum tactu, neceſſario notarius tenetur, & debet mentionem facere: & ſi id fuerit omiſſum, & ſolummodo aſſeratur cum medio iuramento depoſuiſſe eius dictum ſane non valet, neque tenet ita, Gloſ. ſing. *in c. veniens de elect. num. 5.* Et ratio eſt, quia tangere ſcripturas, eſt ſolennitas extrinſeca, quæ nullatenus præſumitur niſi appareat *l. ſitendum cum vulgaribus. ff. de verb. oblig. & l. quæcunque §. ſi à pupillo ff. de public.* Lanfranc. *c. quoniam contra in verſ. Teſtium depoſitiones, ſub num. 3. 4. & 5.* vbi Apoſtilla complura congerit *ext. de prob.* Et quod ſit neceſſe tangere ſcripturas, conſtanter firmat Alex. poſt Paul. de Caſt. *in l. ait prætor. §. fin ff. de iureiur.* Feli. *in c. fraternitatis.* poſt Abb *in verſ. & aduerte num. 12. ext. de teſt.* Boſ. *in ſua pract. crim. in tit. de oppoſ. contra teſt. n. 83. & ſeq.* Alexand. [illegible] *in d. l.* [illegible] *certa pro* [illegible] Felin. *in c. tub* [illegible] *num. 1. extra de iur. cal. & in cap. in tua. ext. de teſtib.* Paol. Caſtren. *in d. l. ait prætor. §. iurati. num. 3.* Bal. *in repet. l. 1. fol. 11. verſ. Sed nunquid. ff. de iureiur.* Gloſſa *in Clementin.* [illegible] *§. porro in ver. Tacta de bere.* vbi Abb *ſecundum nouiſſimam impreſſionem in* [illegible] *paru. n. 18. & ſequent.* Alexand *conſ.* [illegible] *num 22. ve um. 2.* Franc. Aluarot. Patauin *inter conſil. crimin diuerſorum* [illegible] *vol. in fol. paru. conſil. 6 num. 3* & e [illegible] text *in c. hortamur, 3. quæſtion 9.* vide Albertic. de Maletis, *in trac. de teſtib. conat.* [illegible] *num. 50. & ſequent.* vbi habet regulam [illegible] interrogationibus *in tract. de teſtib. diuerſ.* & [illegible] decirum in Rota Romana, vt per Caputaquens. *deciſion 285. alias 22. in parte* [illegible] *teſta iuratos*, vbi optimè, & ſuccincte loquitur. alias teſtes non præſumerẽtur modo aliquo iurati, vt concedit Boſ. *in loco præal.* & quicquid teſti aſtipulatur, eſt abſque dubio vigore iuramenti, & hoc eo magis de plano, & [illegible] ſcrupulo procederet. cum in proceſſu, in al quibus depoſitionibus, eſt facta de tactu ipſo ſcripturarum mentio, & in aliquibus non: quia tunc compertum eſſet, illos teſtes, ex omiſſione textus ſcripturarum nullatenus iuraſſe. Et hoc opinioni quod teſti non alias fides adhibeatur, quam ſi notarius dixerit, quod talis teſtis iurauerit, manu tactis ſcripturis, innititur Rota Roman. teſte Caputaquens *in deciſ. 243. libro primo* & ita etiam iudicatum vidi, *anno 1579. menſe Februarii* in Curia magnifici D. Gubernatoris Ciuitæ Regalis, ad fauorem Pompeii Mariſcotti de eadem terra, inquiſiti da blaſphemia, qui eo tempore, mediante patrocinio, ſui ſtrenui, prudentiſque aduocati, D. Terentii Turcanici, mei conterranei, poſt longam & horribilem diſceptationem fuit à tali crimine religioſè abſolutus, ex eo quod notarius in pleriſque depoſitionibus teſtium omiſerat tactum ſcripturarum.

Quæ † concluſio licet indubitata ſit de iure communi, tamen videtur etiam in regno ſortiri locum abſque ſcrupulo non obſtante *capit. Regina Iſabella, inſerta inter ritus magnæ Curiæ Vicariæ, num. 189. exordiente Iſabella*, diſponente, quod tam in cauſis ciuilibus, quam in criminalibus, ſola facti veritate inſpecta, procedatur, non attenta ineptitudine libelli, ac nullitate etiamſi totum proceſſum reſpicerent: quia illud cap. de facto non ſeruatur, & limitatè loquitur, videlicet in magna Curia vicariæ vt conſtanter, & rectè firmat Ioan. Anton. de Nigris *ſuper cap. Regni, in c. 107 frequens, nu. 62. circa fin.* & D. Carautta *in dict. ritu 189.* Ideo in criminalibus proceditur ordinariè, vt concedit Pariſ. de Put. *in tract. ſyndicat. in ver. Sententia. §. an per dict. cap. cum ſequent. in 2 part.* Afflict. *deciſ. 250. & in conſtit. lite legitimè conteſtata in 6. notab. & in conſtit. ſi damna clandeſtina. in 9. notabili.* quamuis & malè Hanibal Troiſius Cauen. *in d. ritu 189 & in pragma. Diſpendia litium.* contrariom aſſeneret, & Alex. *conſ. 6. circa proceſſum cauſæ, num. 1. volum. 3.* 9

Imo † hæc opinio adeo vera eſt, vt ſi per reum inquiſitum teſtes ita examinari abſque tactu ſcripturarum habiti ſint pro iuridice, legitimeque citatis & repetitis, & quod ob hoc videatur quodammodo nullitas validata, adhuc tamen, non obſtante huiuſmodi declaratione, remaneret cauſa vulnerata, & nullitas in ſuo ſtatu penitus immotata. Nam habilitas ſuperueniens non confirmat actum à principio nullũ, irritum, & inualidũ, ita Roma. *conſ. 509. circa propoſitam conſultationem, ſub nu. 19.* & Marſil. *in l. penult. num. 4. ff. de quæſt. & in pract. crim. §. Diligenter ſub num. 187. & ſequent.* 10

¶ Imo

¶ [illegible] talem repetitionem [illegible] iuxta [illegible] de habendo teſtes [illegible] pro iuridice citatis, & repetit [illegible] depoſitiones ipſorum teſtium, [illegible]. Sed iſto, quod [illegible] receptio teſtium, prout non eſt, [illegible] tamen [illegible] non rite receptus, [illegible] probaret etiam d[illegible] ſupplicium, ita Innoc. *in c. ſi* [illegible] *in ſine de teſtib.* & Franc. de Cap. Litat. *in l. procurator* [illegible] *de eden.*

¶ [illegible] ne procedat ſine ſcrupulo [illegible] ſi pars conſenſerit repetitioni præmemoratæ, [illegible] et iam publicationi eorundem teſtium, vt voluit Bal. *in auth. ſi quis in aliquo, column. 2 C. de eden.*

¶ Et circa intellectum illius pragmaticæ, ſuper illis verbis: *Iacti veritate reſpecta*, aliquid tetigi [illegible] *in 1. lib. in Opinion.* [illegible] *clauſula, vel alia, Legatus de latere, per tot. & præcipue nu. 15 vſque ad fin.* vbi etiam fuerunt reperita illa verba, quod in cauſis in Regno debeat porrigi [illegible] petitio cum ſtabilito termino ad probandum, ad hoc vt ſciat reus an velit cedere & contendere &c.

OPINIO DCCCXCII.

SVMMARIA.

1 *Inſtrumenti ſolennitas & præſumptio poteſt probari per duos teſtes.*

2 *Inſtrumenti tenor non poteſt reprobari, niſi per aliam ſcripturam, excepto, quando quis vellet probare fraudem* [illegible] *facere poſſit per teſtes, & nu. 3.*

4 *Inſtrumenti tenor per teſtes probari poteſt, quando inſtrumentum fuit amiſſum.*

5 *Teſtes duo probant tenorem, & ſolennitatem teſtamenti perditi.*

1 Teſtes. PER teſtes † duos quis poteſt probare ſolennitatem, aut præſumptionem inſtrumenti: ſecundũ Glo. *in l. iuriſgentium. §. quod fere, in ver. Contrarium.* [illegible] *ff. de pactis*, quam ſequuntur omnes Doctor. communiter ibi, *& in l. ſecundum ff. de verb. oblig.* vbi Iaſ. *n.* 10. Com. opin. atteſtatur de dicta communi, Ruinus *conſ. 1. nu. 8. & ſequent. vol. 2.* & ſequitur etiam Dec. cum aliis coacervatis per eum *in l. ſi librarium nu. 10. ff. de regulis iur.*

2 Sed † tamen ſi vellet quis probare contra inſtrumenti tenorem, vtique non admitteretur alia probatio niſi per aliam ſcripturam *l. generaliter. C. de num. pecun.*

3 Cæterum † declaratur hoc non procedere ſi quis vellet probare ſimulationem, ac fraudem aduerſus inſtrumentum: tunc enim poſſet per teſtes probare talem ſimulationem, ſecundum Gloſ. *in § ſi vero tale in auth. de non. cant. & fide* quam ſequuntur omnes Do- Com. opin. ctor. [illegible] *in l. 1. C. plus vale. quod agi.* & nonnullis aliis Doctor. relatis per Tiraquel. *in tract. de vtroque retract. §* [illegible] *Gloſ. 14. nu. 57. fol. 99.*

4 Declaratur † etiam, quod procedat in probando tenore inſtrumenti: quia tenor inſtrumenti per teſtes probari poteſt, quando inſtrumentum fuit amiſſum, & teſtes ita aperti, & periti ſunt, vt inſtrumenti defectum cognoſcant, vtputa ad [illegible], vel notarii, & cognoſcant literas illius notarii. & ita concludit V[illegible] *in addit. Afflict. in deciſ. 74. ſub num 1* & Bal. *in auth. ſi quis in aliquo C. de eden.* cuius opinionem [illegible] eſſe communem Dec. [illegible] *num. 19* & [illegible] Com. opin. communem eſſe ex congeſtis per Affl. [illegible] *deciſ. 302. nu. 3. & 5.* & ſic deciſum fuit in ſacro [illegible] Co[illegible] Neap. teſte Affl. [illegible] *deciſ.* [illegible] *74* cum teſtibus tamen e[illegible]quiſitis, [illegible] per eum.

5 Et † ſic licet in teſtamento requirantur ſeptem [illegible] depe[illegible] [illegible] teſtes [illegible] depe[illegible] & [illegible] ſtibus [illegible] probant, [illegible] [illegible] S[illegible] *in l. teſtium per* [illegible] Ioan. P[illegible] *conſ.* [illegible] & Ioan. [illegible] *num. 6* [illegible] *de teſtamentis* [illegible] [illegible] Mar[illegible] [illegible] *num. 6 in* [illegible] in facto co[illegible] [illegible] nem in iure factum [illegible] de R[illegible] anquam con[illegible] pidi R[illegible] San[illegible] Stephani, [illegible] [illegible] A[illegible] dec[illegible] *tis. menſ.* [illegible] A[illegible] probauerat, [illegible] tre per duos te[illegible] atque teſt[illegible] dium, quæ [illegible] tegerrimo, & periti [illegible] tum per aduerſarium [illegible] Ioan. Vincent. de Martin. [illegible] D. & [illegible] aduocato.

OPINIO DCCCXCIII.

SVMMARIA.

1 *Probatio per teſtes fortior &* [illegible] *efficacior eſt ea quæ fit per inſtrumenta.* [illegible]

3 *Teſtes & inſtrumenta quando paribus paſſibus ambulent.*

4 *Inſtrumento plus creditur quam teſtis, quando agitur de tempore.*

5 *Inſtrumenta, & teſtes, licet æquiparentur tamen in multis caſibus probatio non poteſt fieri per teſtes* [illegible] *ſolum per ſcripturas.*

TESTES † & inſtrumenta licet æquiparentur in [illegible] libus exercendis, *l. in exercenda. C. de* [illegible] *inſtrum.* & ibi Doct. & Nellus *in tract. de bannitis in* [illegible] *di temporis num. 134. fol. pars 32.* Carauita [illegible] *Ite.* [illegible] *ſeruat ip* [illegible] *nullum denunciatum, nu 1* [illegible] [illegible] *co in tract. de reaſſumptione inſtrumenti* [illegible] *14* [illegible] Vincent. Mar[illegible] *ſuper conſuetudinibus Ciuitatis* [illegible] *in tit. de teſtib. § licet viua. nu. 1. & in tit. de* [illegible] *& venditione num. 3. & ſeq.* [illegible] 104. & dilig[illegible] D. Bernard. Alphanus *in collect.* [illegible] [illegible] hilominus probatio, quæ fit per teſtes, v[illegible] detur fortior, efficacior, validior ac di[illegible] ea quæ fit per inſtrument[illegible] ſecundum [illegible] munem opinionem Doctorum *in c. cum P.* [illegible] Com. opin. *Ext. de fide inſtrument.* quam approbat & [illegible] D[illegible] *in rub. de teſti.* & Moder. *in repet. l. admonendi* [illegible] & F[illegible] *in d. rub. de fide inſtrum. nu. 1.*

Quia † probatio teſtium eſt de iure diuino, & 3 gentium: ſecundum qu[illegible] d[illegible] ore duorum [illegible] um, ſtat omne verbum. *c. in omni negotio, de teſtib.* Sed probatio, quæ fit per inſtrumenta, [illegible] poſterior, [illegible] probatio per teſtes [illegible] turali [illegible] [illegible] communiter [illegible] ve[illegible] et M[illegible] *l. admonendi.* E[illegible] In[illegible] *ad con* [illegible] 5. & B[illegible] [illegible] d[illegible] m[illegible] Gram[illegible] *num* [illegible]

etiam ſubdit, hoc eſſe cõtra ius diuinum. Et hoc patet ad ſenſum quod certiores eſſi iamur voce, quam literis. *c. de gradibus* 25. *q.* 8 & probatur in §. *ſi vero aliquid*, ibi, *Nos quidem exiſtimamus ea qua viua voce dicuntur digniora fide, quam qua ſcriptura in authent. de fide inſtru. cautela, & fide* & habetur etiam *in l. cum precibus. C. de probat. & in §. ſi vero tale, in auth. de fide inſtrum. in c. tertio loco. Extra de prob. & in c. cum Ioannes tremita, Extra de fide inſtrument.*

3 Et † quatenus regula in principio poſita, diſponit parem vim obtinere inſtrumenta, & teſtes; intellige veram, & procedere, quando ab vna parte producantur teſtes, & ex alia inſtrumenta: quædam ſunt quæ melius probantur per teſtes, quam per inſtrumenta; quædam vero econtrario, melius per inſtrumenta, quam per teſtes, vt firmant Doct. *in locis præmemoratis.* Et ad hoc vltimum poteſt adoptari deciſiu textus, *in l. cenſus ff. de probat* vbi monumenta publica ſunt potiora teſtibus.

¶ Adaptari quoque poſſet hoc idem, vbicunque res acta probaretur ſolummodo per inſtrumenta, & non per teſtes, quemadmodum ſi eſſet factum antiquiſſimum: & tunc ſcriptura procul dubio vinceret teſtem, vt concedunt Doctores *in locis præcitatis.*

¶ Cæterum aduerte, quod vbicunque opponeretur defectus, vel falſitas, vel aliqua ſuſpitio, vel aliud vitium in inſtrumento, in modum exceptionis bene poſſet hoc probari per teſtes, & teſtes ipſi præualerent, ſi eſſent idonei, & ſine ſuſpitione: deberent etenim eſſe honeſtiores, & tot teſtes reprobatorii, quot eſſent comprobantes inſtrumentum, vt profuſè concluſum eſt *ſupra in opinione* 888. *Teſtes duo omni exceptione maiores, per totam in hoc lib.* 3.

4 Verum † è ſemita in viam redeundo, cùm agitur de tempore, melius probaret inſtrumentum, quam teſtis, & ei plus creditur de tempore, ſecundum Bal. *in l. optimam. C. de contrahend. & commit. ſtipul.* Et ratiō eſt iſta: ſiquidem per ſcripturam probatio facilius & tutior inducitur, *l. contrahitur ff. de pigno.* & notat Gloſſ. *in fin. c.* 1. §. *poſtquam. in ver. In ſcriptis, de cenſibus libro ſexto.*

5 Et † quamuis inſtrumenta, & teſtes regulariter æquiparentur: tamen aduerte vtiliter, quod reperiantur quam plurimi caſus à legibus deciſi, in quibus probatio non admittitur, niſi per inſtrumenta & ſcripturas: inter quos, quod probatio non poſſit fieri per teſtes, ſed ſolummodo per ſcripturas, ponit Gloſ. *in d. c.* 1. §. *poſtquam, in ver. In ſcriptis* 34. & 24. recitant Hoſtienſ. & Ioan. Mona. ibi & Specul. *in titul. de inſt. edi.* §. *reſtat.* & decem alios diſcurrit Hippol. Mar. *in repet. rubr. C. de probat. num.* 29. *cum multis aliis ſequentibus.*

OPINIO DCCCXCIV.

SVMMARIA.

1 *Teſtes de maiori ſumma deponentes non probant de minori.*
2 *Minor ſumma ineſt maiori, cum agitur de ſumma temporis.*
3 *Minor ſumma ineſt maiori, in ſententia.*
4 *Teſtes deponentes de eadem numeratione, probant in minori ſumma.*
5 *Summa maiori non ineſt minor in contractu facto ex cauſa onerosa.*

1 *Teſtes.* IN teſtium † depoſitionibus, in maiori ſumma, minor non ineſt ſecundum Archidia. eleganter, *in cap. nihilominus* 3. *quæſt.* 9. quem ſequitur Bald. *in l.* 1. *colum.* 6. *de teſtam.* & Doctores omnes communiter *in l.* 1. §. *ſi ſtipulanti ff. de verbor. obl.* & cum dicta cõmuniter tranſeunt Mod. ibi, eam pleno ore atteſtando & præſertim Alciat. *num.* 40. *cum aliis ſequent.* & Ruin. *num.* 3. & 6. & ſcripſimus *infra in Opin.* 908. *Teſtes ſingulares, in fine.* & ſequitur quoque Franc. Marci. *dec.* 485. *num.* 5n. *& ſeq. in* 1. *par.* & Berous *conſ.* 105. *viſo proceſſu in cauſa accuſationis formata, num.* 6. *vol.* 3. Alex. *conſ.* 118. *in cauſa & lite.* Vide per diſtinctiones optimè hãc materiam declaratam per Affl. *deciſ.* 240. *in cauſa Cabelli, poſt num.* 3. 4. *& ſequens.* quod aut ex diuerſitate ſummarum teſtium ſingularitas ſequatur, & tũc non probetur minor ſumma, ſecus in caſu oppoſito Alex. *in d.* § *ſi ſtipulanti.* Vide etiam Capell. Tholoſ. *deciſ.* 208 *& ibi* Steph. Aufret. *in add. & deciſ.* 209 Com. opin.

Sed † iſta communis interpretatur, niſi ſit ſumma temporis, ſecundum Imol. *in l. inter pares ff. de re iud.* Gemin. *in c.* 1. *de arbitris in* 6. & Alex. *in d.* § *ſi ſtipulanti.* 2

Limitatur † etiam in ſententia: quia in maiori ſumma ineſt minor in ipſa ſententia: vt voluit Bar. & alii *in d. l.* 1 §. *ſi ſtipulanti.* Et Afflict. *deciſ.* 362. 3

Interpretatur † quoque vtiliter, niſi conſtaret teſtes deponere de eadem numeratione, ſecundum Alex. *in d.* § *ſi ſtipulanti*, vbi Alciat *num.* 40. *cum* 4. *ſeq.* ponit alias limitationes & Ruin. *in d. l.* 1 §. *ſed ſi mihi, num.* 14. 16. 17. 18. *&* 19. *de verb. oblig.* 4

Cæterum † iſtam limitationem declarat non procedere Alcia. *conſ.* 18. *viſo proceſſu cauſæ vertentis inter Antonium, num* 3. *volum.* 1 in contractu celebrato ex cauſa onerosa: & ſic ſecundum eum ibi, ſummæ maiori non ineſt minor ex cauſa ipſa onerosa. Afflict. *deciſ.* 72 *n.* 6. *l. fin. ff. locati.* Et quid ſi fuerit petita quinquaginta & probata centum, dic quod ſuper ea ferenda ſit ſententia, ſecund. Bart. *in l. ſi re debemus, in fi.* & ibi etiam Iaſ. *ff. de verb. obligat.* 5

OPINIO DCCCXCV.

SVMMARIA.

1 *Teſtes in cauſis criminalibus debent vltro reddere cauſam, & rationem ſcientia etiam non interrogati, alias non probant, quod procedit, quando deponunt ad offenſam, ſecus quo ad defenſam, num.* 2. *Vel ſi de negatiua, fama publica aut cauſa furoris deponerent n.* 3, 4. & 5.

TEſtes † in cauſis, & negotiis criminalibus, vltro debent reddere cauſam, & rationem ſcientiæ etiam non interrogati, aliàs non probant, nec faciunt iudicium, ſecundum Bald. *conſ.* 182. *nu.* 2. *vol.* 4. Sali *in l. fin. C. de prob.* Alex. *conſ.* 70 *colum.* 3. *vol.* 1. Dec. *conſ.* 17 Soc. *in tract. regul. in reg.* 302 *in* § *fallente* Laſ. *in l. admonendi colum.* 103. *ff. de iureiur.* Marſ. *in ſua pract. crim.* § *diligenter*, & Grammat. *conſ. crim.* 12. *nu.* 12. & iſtam ait eſſe communem opinionem Bal. *in d. conſ.* 281. 1 Com. opi.

Sed † hoc procedit quando teſtis ad offenſam deponeret, ſecus vero ad defenſam. Nam eo caſu probat, etiamſi non redderet ſcientiæ cauſam. Teſtis enim deponens, quod Titius vulnerauit, vel interfecit Mæuium ad ſui neceſſariam defenſionem; & in ratione ſcientiæ dicens, quia vidit, ſufficit ad probandam talem neceſſariam defenſionem, licet de aliis circumſtantiis nihil dicat, ſecundum Bar. *conſ.* 163. Bal. & Sali. *in l. ſolam. C. de teſt.* Alex *conſ* 76. *colum fin. volum* 1. *& conſ.* 109. *eod. vol.* & voluit Corn. *conſ.* 204. *num.* 2. & hoc affirmant communiter omnes criminaliſtæ variis in locis iuris noſtri. Adde Innoc. *in c. cum cauſam Extra de teſtibus* Iul. Clar. vbi teſtificatur de communi *in practica criminal. quæſtion.* 54. *verſ. præterea dixi.* 2 Com. opin.

Item

3 Item † quando deponūt ſuper negatiua, ita Alex. *l.1.nu.4.ff.ſi quis ius dicen.non obtem.* Bald. *in l.4 in fin C.de teſtib. & in l. cum hi, § 1. de tranſact. & in repet ſua l.2.C.de reſcind.vendit.*

4 Idem † quando deponunt de fama publica, Canoniſtæ *in c. cum oporteat, & in c.qualiter & quando extr. de accuſat.*

5 Idem in cauſa † fuerit, Innocen. *in c. cum cauſam, extra de teſtib.* Bart. *in l. ſolam, eod.tit.* & ibi Bal. Aret. *in §. præterea teſtamentum, ſub num. 3.* Bol. *in pract.crim.in tit. de oppoſit. contra teſtes, nu.76.in fin.* In alijs vero, quibus teneatur ad hoc vt probet teſtis non interrogatus reddere cauſam ſcientiæ, vide *infra in opinione 898.teſtis in his quæ percipiuntur ſenſu corporis.*

OPINIO DCCCXCVI.

SVMMARIA.

1 *An poſt dicta teſtificata teſtes vlterius produci poſſint, in eadem cauſa, & quid ſi in cauſa appellationis. nu 2. Quid item in examine ad perpetuam rei memoriam, num.3.*

4 *Teſtes produci poſſent poſt teſtium publicationem inualidam, vel non rite. recte factam.*

5 *Teſtes quidem ſi non rite examinati à iudice poſſunt iterum examinari, non obſtante publicatione eorum. Et quando dicantur non rite examinati. nu.ſequent.*

7 *Teſtes an ſuper nouis articulis dependentibus à veterib. admitti. & examinari poſſint.*

8 *Cautela pro parte volente poſt publicationem atteſtationum plures teſtes producere.*

9 *Teſtes ſi concurrant conſenſu partium an recipi poſſint ſuper iiſdem articulis.*

10 *Teſtes noniter reperti an admitti debeant & ſuper quib. articulis poſt publicationem atteſtationum.*

11 *Teſtes an admittuntur poſt publicationem ſuper iiſdem articulis & directo contrariis in cauſa matrimoniali, & quomodo.*

13 *Teſtes in cauſa criminali poſt publicationem ad defenſam poſſunt recipi & nu.18. Item ex cauſa iuditium mouente n.13. vel de perditis atteſtationibus n.14. Et ex aliis circumſtantiis oportunis. nu.15. Item in cauſa monachatus nu. 16 plures caſus remiſſiue [illegible] nu 17.*

19 *Teſtes recepti poſt publicationem proceſſus nullam fidem faciunt.*

20 *Teſtes poſt concluſionem in cauſa examinari non poſſunt. Quod procedit etiam in regno. nu ſeq. Se[illegible] corroboratione ſcripturæ publicæ, teſtes producta [illegible] ante concluſionem ſcriptura præſentetur. [illegible] & 23.*

24 *Iudex ad partis inſtantiam, principalem pro exuenda veritate poſt concluſionem examinare poteſt. Quod procedit etiam in cauſis ſummariis, ex iuſta cauſa etiam parte non petente ad declarationem dubiorum ex aliis reſultantium n.25.*

1 TESTES † poſſunt regulariter produci vſque ad publicationem in cauſa, & non vlterius [illegible] poſt dicta teſtificata, non poſſunt vlterius produci teſtes ſuper eiſdem capitulis, vt hab[illegible] *fraternitatis, & in c. intimauit, de teſtib. cum ſimilib. & in conſt. Regni iuriſperitorum,* & ibi Doct. *& in pragmatica, quandoque ſolent partes,* & ibi Canenſis, & Scaglionus, & hanc regulam ponit Marſil. *in l.1.§ ſi [illegible] nu.1[illegible]. ff.de quæſt* & Doct. *in Clement 2.de teſt.* & communem opinionem eſſe præſupponit Bellonius *con. 25 nu.6*

2 Quam † regulam ampliat non tantum procedere in cauſa principali, ſed etiam in cauſa appel[illegible] propter timorem ſubornationis, vt habetur [illegible] *in l.per hanc C.de temp.app.* & Scriben *in d.Clement* [illegible]

Ampliatur † etiam antedicta regula, quod examē teſtium ad perpetuam rei memoriam, in termi[illegible] *ſignificauit de teſt.* b.li dicta eorum ſint publicata & didicta per producentem, excludant eum a[illegible] teriori examine ſuper eiſdem artic[illegible]lis, propter tim[illegible] ſubornation[illegible], ſecundum Doct. omnes con[illegible] tes, præſertim Abb. *col. 1. in d. [illegible] ſignificauit* & [illegible] & alios, *in auth. ſi qua C. de teſt.* Qui S[illegible] concludunt, quod non obſtante examine hoc, [illegible] blicatum eſt, vel cuius depoſitiones teſt[illegible] catæ ſunt non poſſunt te[illegible] & imputandum ſit parti, quod non prod[illegible] teſtes. 3

Sed [illegible] primo loco hæc conclu[illegible] ampliata non habere locum, quando publicat[illegible] eſt rite & recte facta: n[illegible] ſit inualida, [illegible] publicationem inualidam, poſſunt p[illegible] vt no[illegible] .Gl[illegible] *in l.2.in ver. Rite. de teſtib. & in d.* Camer. 2. *in ver. Publicatis.* Bar. *in auth. atquis ſemel, coram [illegible] de probat.* [illegible] *Et. in d. conſtit Neap. incip. Iuriſperitorum &c.* & Mar[illegible] *in d.§ ſi nu. 7.* 4

Et [illegible] † eſt quod teſtes non rite exam[illegible] ex [illegible] poſſint iterum examinari, non obſtante publicatione eorum, ſecundum [illegible] Canoni[illegible], & potiſſimum Marian. Socin. [illegible] *verſ. Teſt. non rite recepti, in c fraternitatis* [illegible] *in l quiſquis [illegible] ff. de decurio.* & hæc eſt com[illegible] opinio [illegible] Alexand. [illegible] *n. 2.* 5

§ [illegible] teſtes non rite recepti poſſint poſt publicationem [illegible] per remiſſionem rerum exam[illegible], ſec[illegible] Chiſ. *deciſ. 191.*

L[illegible], quando teſtes non dicantur ritè recepti, vel examinati vide Marſil. latè declarantē *in l 1. § ſi quis vlte[illegible] nu 19 ff. de quæſt.* vbi poſt Soc. *in d [illegible]* ponit vnum caſum inter alios repetendi teſtes, quod tunc dicantur, intelliganturq; teſtes non ritè recteq; examinati, cum interrogati non ſunt ſuper interrogatoriis vtriuſque partis: & tunc pars, non obſtante publicatione, ſuo iure poteſt petere, vt teſtes repetantur ſuper interrogatoriis, ſecundum præcitatos Duct & A ex. *conſ.172.nu.9. vol.2. & conſ.40.vol.4.* & Fe[illegible] *per tuas, ſub nu.1 de teſtib.* 6

§ Sed [illegible] teſtes examinati ſine interrogatoriis, debet [illegible] interrogatoriis repeti, expenſis petentis, ita Peregri *deciſ.313. lib.2.* Teſtes vero non examinati ſuper interrogatoriis, datis, & præſentatis in prima inſtantia, non ſunt repetendi expenſis petentis, qui præſentauit interrogatoria congruo tempore, ſecundum [illegible] egrin. *deciſ. 382 lib.* [illegible]. & ita vidi obſeruari [illegible] in factis contingentia, compluribus vicib. [illegible] ea, in cauſis meorum clientulorum C[illegible] [illegible]um non ſunt producta interrogat[illegible] debito [illegible] tempore, tunc non ſunt vllatenus re[illegible] ſuper interrogatoriis, tranſacto ter[illegible] & poſt receptionem eorundem te[illegible] productis. Imo etiam non reſtituitur omnino ad[illegible] omiſſa interrogatoria, niſi conſtet de læſione, vt [illegible] Card. Put. *deciſ 9 de reſtit. in integrum.*

Et hinc eſt etiam, quod teſtes non examinati, ſuper interrogatoriis, datis à parte, vel non ſuper o[illegible] examinati, ſint repetendi; vt firmauit Peregrin *deciſ.48 lib.1.* Fab. *deciſ.49.lib.1.* Cardin. Put. *deciſ. 15. eiſd.* & Maran. *in tract. de iudicio, in 6 par 2. parte de iuramento, actu 7. de productione interrogatoriorum, numer. 4.* vbi planè deducit, quod in præſenti caſu o[illegible] non poſſit de nullitate examinis; cum aduerſario remaneat omnimoda facultas procurandi [illegible] petitionem teſtium ſuper [illegible] interrogatoriis, etiam poſt publicationē proceſſus. Vnde niſi [illegible] verſa [illegible], ſi non concederetur impartireturq; terminus ad pro-

ad producendum interrogatoria, præſertim ſi is petitus ſit, examen hoc caſu indubitanter eſſet nullum, & penitus inualidum, ita Card. Put. *deciſ. 10. de teſtib.*

¶ Et iſti teſtes nulliter examinati, ſi non probant pro producente, nec etiam probant contra producentem; & conſequenter teſtibus nulliter examinatis non adhibetur fides, etiam contra producentem ſecundum Achill. de Craſſis, *deciſ. 366.* & Miſ. *deciſ. 89.*

¶ Et inde inoleuit practica in Curia noſtra Aquilana, & in aliis fere omnibus Curiis, & tribunalibus inferioribus Regni, vt poſt litis conteſtationem intra terminum probatorium producantur articuli per actorem, & citentur teſtes, ad deponendum ſuper eis, & reus ſolet poſt productionem petere copiam articulorum, pro formandis interrogatoriis, quæ conceditur cum termino, illa præſentandi ad primam, vt notat, & aduertit Specul. *in tit. de teſte. §. nunc de interrogatoriis, colum. 1.* & Maſant. *in d. actu 7. ſub num. 1.* Et aduerte, quod teſtes examinati, pendente dilatione, ad dandum interrogatoria, non ſunt nulliter examinati, ſed veniunt repetẽdi, vt voluit Card. Put. *deciſ. 317. lib. 2.*

¶ Et dum *de præſenti menſe Maii* 1577. eſſet oppoſitum in Curia noſtra Aquilana, teſtes receptos ad inſtantiam Ioannis Bernardini Romani, contra Ioannem de Roncetta de Aquila, in cauſa mota contra eum, non fuiſſe interrogatos ſuper interrogatoriis productis in proceſſu, obtinuit ipſe Ioannes, me patrocinante, quod teſtes memorati, aſſidente tunc pro iudice D. Grimaldo Aluito Caietano, eſſent repetendi ſuper interrogatoriis prædictis. Et dum etiam *anno* 1574. in Curia Capitanei oppodi Sancti Euſanii, comitatus Aquilæ, opponeretur in cauſa, mota per Aſcentium Pauli, & fratres, aduerſus Iacob. Antonium Antonutii, & fratres, eiuſdem oppidi, in diſcuſſione cauſæ, teſtes ad inſtantiam prædicti Aſcentii examinatos, nullam facere fidem, neque aliquo modo probare, quia in citatione teſtium, vocabantur teſtes ad deponendum tali ſtatuta die, & pars aduerſa, ad videndum iuramenta eorundem teſtium eodem tempore, ſeu die, & nihilominus apparebant recepti aliis diebus ſequentibus, ſed ex replicatione facta, pro parte antedicti Aſcentii, & aliorum litiſconſortium, quod id ex defectu, & incuria Capitanei præmemorati euenisſet, non obſtante publicatione, & concluſione ſubſecuta in cauſa fuit prouiſum, me patrocinante, teſtes non rite examinatos, repetendos eſſe: prout repetiti fuerunt de voto eruditiſſimi D. Camilli de Benedictis, conſultoris, & Iuriſconſulti Aquilani, omni laude digniſſimi.

¶ Poſſet etiam teſtis dici non rite receptus, cum iudex incaute, improuide, ſeu inaduertenter omiſerit eum examinare ſuper aliquo articulo ex productis articulis per partem: tunc enim, non obſtante publicatione ſubſecuta in cauſa, poſſunt teſtes examinari ſuper articulo omiſſo; Quoniam iudicis error, & culpa nullum debet afferre præiudicium partibus litigantibus, *d. c. per tuas, de teſtib.* & ibi Innoc. Aret. & Feli. *ſub num. 2.* & alii omnes hoc notant, & Ermani, & Iac. Philip. Port. ſeu potius Ant. Gabriel. cum aliis plurimis aggregatis per eum, *in concluſ. 39. limitat. 2. libr. 1.* & ita fuit deciſum in Curia parlamenti Gratianopolitani, atteſtante Guidone Papæ *deciſ. 124. ſi iudex, num. 1.* vbi dicit ita obſeruari ex conſuetudine in aliis omnibus Curiis, & iſta eſt communis & concors Doctorum omnium ſententia, vt plenum faciunt Scribentes *in l. veluti. §. hac. ff. de eden.*

Com. opin.

Quam communem opinionem, tanquam veriſſimam ampliat etiam Felin. *in d. c. per tuas, ſub num. 2.* vt obtineat locum, non tantum ſi iudex omitteret examinare ſuper articulis præſentatis in proceſſu per partem, verum etiam, ſi negligeret interrogare teſtes, & examinare circa ſubſtantialia annexa, & connexa ad articulos prædictos, etiam ſimpliciter formatos: Vnde teſtes producti ſuper præſcriptione, neceſſario etiam per iudicem debent interrogari, & examinari ſuper titulo, & bona fide, etſi iudex omitteret interrogare ſuper titulo, proculdubio foret in culpa, & teneretur teſtes repetere etiam poſt publicationem, ſecundum Innoc. Ant. de But. Bal. Imol. & Felin. *ſub num. 1. verſ. Item habet locum iſta fallentia.* vbi etiam cum opinione hac Innocentii omnes vnanimiter, & concorditer tranſeunt, & iſtam materiam vberius, & vtilius explicauimus *infra, in Opinione, Teſtes iudiciter.* Com. opin.

Secundo, iſta regula, † quod poſt teſtium publicationem teſtes non debeant examinari, nec admitti, limitatur, vt non procedat ſuper articulis nouis, dependentibus à veteribus, vt notant omnes Canoniſtæ, *in d. c. fraternitatis, in c. clamor, & in c. vltra tertiam. de teſtib.* & Legiſtæ, *in d. auth. atqui ſemel.* vbi Modern. aiunt, hanc eſſe communem opinionem, & Maranta, *in tract. de ordin. iud. in 6. part. 2. partis princip. ſuper 6. actu, num. 22.* & Ioan. de Anania *conſil. 128. nu. 1.* 7

Tertio limitatur † prædicta regula, quod licet poſt atteſtationes publicatas non poſſint vlterius produci teſtes, ſuper eiſdem capitulis; tamen poterit pars, volens vlterius producere teſtes, nomina eorum dare iudici, & ſe abſentare: & iudex poterit tunc illos examinare pro veritate habenda, ſecundum doctrinam ſingularem Bal. *in l. ampliorem, colum. 2. C. de appell.* quam approbat, & ſequitur Cæpol. *caut. 166. incip. Regulariter*, ſequitur etiam Paul. de Caſtr. *conſil. 309. in caſu de quo quæritur, colum. penult.* Roma. *conſil. 439. in eo caſu, quod quæritur, circa finem, & in repet. rubr. ff. de arbit. colum. 11.* Barba. *in c. ad petitionem, column. 4. extr. de accuſa.* & Alex. *in l. 4. §. hoc autem iudicium, colum. 3. ff. de dam. infect.* Et licet opinionem hanc ſæpiſſime per curioſos aduocatos viderim allegari in iudiciis: tamen reipſa fateor in variis, diuerſiſque cauſis ſemper contrarium, & merito quidem, obſeruatum fuiſſe viginti duobus annis continuis, quibus (Deo annuente) in aduocatione verſor. Et ratio eſt, quoniam teſtis deponeret, non citata parte, ad videndum iuramentum ipſius, & ſine Interrogatoriis, & ſine aliis ſolennitatibus, à iure requiſitis, & nulliter, iuris ordine prætermiſſo, poſt publicationem in cauſa iuridice factam. 8

Quarto dicta † regula, quod publicatis atteſtationibus non ſint alii teſtes recipiendi ſuper eiſdem articulis, debet intelligi, & limitari, niſi interuentat conſenſus partium: ita tenet Abb. *in d. cap. fraternitatis.* & Bar. *in d. auth. atqui ſemel.* quod dicit audacter teneri communiter Pariſius *in d. c. fraternitatis, nu. 55.* Et quemadmodum mediante conſenſu partium teſtes poſſunt examinari, etiam poſt publicationem: ita etiam teſtes non legitime examinati poſſunt conſenſu partium validari, vt probent, ſecundum Inno. & Hoſtien. *in c. cum cauſam, de teſtib.* Bar. *in l. 1. §. 1. ff. de ſer.* & Innoc. *in c. ſignificauit. de teſtib.* 9

Quinto coarctantur prædicta, † videl. quod poſt teſtium publicationem debeãt teſtes admitti, quando teſtes de nouo reperti ſcirent [illegible] veritatem, qui forte tempore publicationis reperiebantur in partibus valde longinquis, & remotis à loco iudicii, ſe- 10

cundum Gloſſ. & Doct. in l. *admonendi ff de iureiur.* & Marſil. *ſing.* ..9... *Teſtes, & in rubr. C. de prob. num.* 16. Sed hoc non procedit, quando per partes petitur teſtes de nouo examinari, ſuper eiſdem articulis, propoſitis ante publicationem: quia iſti teſtes, facta publicatione, recipi non poſſunt, cum immineat falſitatis timor, & ſubornationis. *d. Clem.* 2. & Gloſſ. And. de Iſernia, & Afflict. *in præludia conſtitut. lib. ſtruarum* ... nouiſſime per Regiam pragmaticam, *incip. Quandoque ſolent*, reperitur ſancitum, quod teſtes non ante reperti poſt publicationem, ſuper articulis in cauſa productis, recipi nequeant, quam pragmaticam late ibi declarat Gauenſis, & Scaglio-
21 nus.

Sexto fallit in cauſa † matrimoniali, ſi producens iuret ſe teſtes non ſubornaſſe, ſecundum Marſil. *ſingul.* 128. Et quod in cauſa matrimoniali teſtes admittantur, poſt publicationem ſuper eiſdem articulis, & directo contrariis, textus eſt. & ibi Abb. *in c. ſicut ex litteris, de ſponſalib.* vbi Gloſſ. communiter recepta,
Com. opin. S... *in num.* 64. & F... lio *num.* 9 *in d. c. fraternitatis*, & Bal. *in authen. nunc ſi hæres*, col. ... 1. *C. de integ.* etiamſi ageretur de probando impedimento, ad matrimonium impediendum, quod nondum contractum eſſet. Gloſſ. & communis Schola, *in c.* 1. *de conſang. & affin.* notant Abb. & alii, *in c. turanit, colum.* 2. *de probationibus.*

22 Septimo in cauſa criminali, † ſecundum Bar. *in l.* 1. § *fin. colum* 3 & Marſil. *num.* 4. *ff de quæſt.* Socin. *in d. c. fraternitatis, nu.* 80. & eundem Marſil. *in pract. crim.* in § *sequens num.* 2 & 8 & Franc. de Aret. *in d. c. fraternitatis, num.* 36 vbi inquit iſtam eſſe communem opinionem, de qua infra etiam tractabimus,
23 *sub num.* 18. Octauo ex eiſdem capitulis, iuſta cauſa iudicem mouente: vt per Marſil. *in d. rubric. de probat.*
24 *num.* 38. Nono † poſſunt de nouo teſtes examinari, atteſtationibus deperditis. Marſil. *ibidem, num.* 139.
25 Vndecimo † ſuper circumſtantiis opportunis, ad inſtantiam partis aduerſæ, ſecundum Bertrand. *conſ.* 48. *num.* 18. *volum.* 1. & Matanta *in d. tract. de iud. in* 6. *par. in* 7. *numero num* 19 *folio parua* 121.

26 Vndecimo † in cauſa monachatus. Gloſſ. *in c. præſent.* 10. *q.* ... *Patrem*, cuius meminit Feli. *in d. c. fraternitatis, num* 9. & Afflict. *deciſ.* 216. Super examinatione teſtium, ac eorum productione poſt publicationem, poſuit ſeptem alios caſus deciſos in Sacro Prætorio Neapolit. ex quibus realem practicam
27 noſtratem imbibere poſſunt. Et de † productione, examinatione, repetitioneque teſtium, poſt dictam teſtificatam, & concluſam cauſam, vide Ancha. *conſil* 213. & Bertran. 151. *nu.* 1. *vol.* 1. *conſ.* 160. *nu.* 1. *vol* 2. *& conſ.* 266.

28 Poſtremo in † negociis criminalibus, in quibus ad defenſam poſſunt poſt publicationem, & vſque ad ſententiam teſtes produci, & examinari ex parte rei accuſati, ſeu inquiſiti, ſecundum Bar. *in l. Diui fratres, per text. ibi. ff. de pœnis*, & Cæſarem Vrſillum *in add. Afflic. in d. deciſ.* 216 *nu* 4. vbi inquit iſtam eſſe communem opinionem, & ita conſuluit Natta *conſ.* 150. *quidam iudex, procedens contra nonnullos de falſo, nu.* 1. *& ſeq. vol.* 1. vbi refert ſe iterum conſultum ſuper hoc voluiſſe reſpondere, ob aliquas difficultates, & obſtacula in contrarium adducta per eum *ibi, nu* 4.

29 Ampliatque iſtam regulam, † ita declaratam, in tantum procedere, quod teſtes recepti poſt publicationem præcedentem, nullam fidem faciunt, ſecundum Bar. *in d. auth. at qui ſemel.* Abb. Imol. & omnes *in d. c. fraternitatem*, Ioan. Andr. & Butr. *in c. conteſtatam, de teſtib.* & iſtam opinionem dicit eſſe communem Ruinus *conſ.* 164. *nu* 4. *vo.* 4.

Ampliatur ſi... eadem regula ... ſolum 20
teſtes ad ... non ſint poſt publicationem in 21
cauſa facta, ſed etiam poſt concluſionem in cauſa ... eaam ... nequeant aliquo pacto, ſecundum Doct. ... *c. Afforalis de cauſa poſſ. & propriet.* & ... *deciſ.* 171. *deinde in alia cauſa, num.* 1. Et eſt textus ca-
p... *pragmatica Regni, poſt concluſionem* ... 22
... [illegible] ... teſtes examinari ... & ... quod hui ... ex ... m.

Quidequidem ... vt ... on ... 23
re, ſi poſt concluſionem in cauſa facta ... ducta, & p... & ... tunc ad concordantiam ſcripturarum ... pro luctatum, teſtes recipi, & ... deciſum in Sacro Conſilio Neapol ... teſte ... *in de* ... *in cauſa illorum de Palatio*, ... *quodam proceſſu, & in deciſ. ſequent.* vbi Vi... poſſunt examinari etiam teſtes poſt concluſam cauſam ad concordantiam ſcripturarum ... tum, productarum etiam & præſentata ... con... teſte Vrſillo *in add.* ... *deciſ.* 11 ... *num* 2. vbi refert ... & obtentum in Sacro Conſilio Nea... teſtes ... 24
ſignorum, & ſigno ... poſſunt examinari ... poſt concluſionem in cauſa: quia ... *vt in c. cum Ioannes crimina. de fide inſtrumen. & in l.* ... *de interrog. act.* & ex ... Rotæ ...

Limitatur etiam ſecundo loco, † quod iudex 25
poſt concluſionem in cauſa poteſt examinare principales, vel principales, ſuper articulis productis, & ſic iudex ad partis requiſitionem, & petitionem poteſt interrogare partem aduerſam pro veritate eruenda, & pro ſe intelligendo ſuper meritis cauſæ, ſecundum Andr. de Iſern. *in conſtitut. Regni, terminum, colum. fin.* Doctor. *in cap. cum Ioannes, de fide inſtrum.* ... *text. ibi*, Vrſillum *in d. deciſ.* ... 5 *ſub num.* 1. & Cæſarem *in d. pragmatica poſt concluſionem*, vbi *num.* 3 ... tum reliquit, iſtam eſſe communem opinionem, Com. opin.
quam ſequuntur Gloſſ. *in Clemen. ſæpe. in ver. interrogabit. de verb. ſignif.* Soc. *conſ.* 190. *memini, in fin. vol.* 2. Matanta *in tract. iudic. in diſtinct.* 9. *principali, num.* 3 Feli. *in c. ad petitionem in* 3. *not. de accuſat.* Marſil. *in l.* § *fin. alias ſi quis vero. ff de quæſt. ſub num.* 43. D... 1. *in* 2. *lect. de iudic.* & Gratus *in conſil.* 119. ... *nu.* 31. *vol.* 2.

Et quemadmodum † iudex hoc agere poteſt ad 26
partis inſtantiam, ac petitionem: ita iudex ex officio etiam in cauſis ſummariis mediante iuſta cauſa, & æquitate motus, pro eruenda veritate, poteſt vſque ad ſententiam, & ſic poſt concluſionem in cauſa examinare, & interrogare partes abſque petitione: & hoc ad clarificanda, vel elucidanda dubia circa merita cauſæ, etiamſi ad vtilitatem priuatam procedat, *d. cap. cum Ioannes* ... ibi Innocent. Fe... *num.* 11. & omnes, Bald. *in l.* ... *ſentent. reſcind. non poſſ.* Roman. *conſ.* ... & idem Roman. & Alexand. *num.* 18. *in l.* 4. § ... *autem iudicium. ff. de damno infect.* Marcus Ant. Bu... dus, *in tract. de tempore vtili & continuo, cap.* ... *& ſequent.* Berous *in l. cap.* 1. *num.* ... *de iudic.* Marſil. *in d. l. fin.* §. *fin num.* ... 3. & iſtam ... communem ... ſecundum Feli. *in d. c. ad petitionem, in* 4. ... Matanta in

in d. 9. diſtinct. prin. indi. nu. 58. & Dec. *in d. c. 1. de iud. n. 1. lect.* licet, & male Ripa ibi, *in 4. not.* contrariam ſententiam communiorem eſſe arbitretur. Sed hæc omnia intellige cum grano ſalis, vt iudex interloqui ſe poſſit pariter circa dubia occurſa, & orta in actis, factis in cauſa ante concluſionem, non autem in aliis vt voluit Innocen. *in d. c. cum Ioannes*, cui inhæret ibi Cardin. Felin. & alii communiter, & Marſil. *in d. l. fin. num. 44.* vbi facit mentionem de iſta communi opinione.

Com. opin.

¶Imo etiam poſt publicationem poſſunt examinari perſonæ valde honeſtæ, ita Card. Put. *deciſ. 12. de teſtib.* & Ioan. Bapt. Palomba *in tractatu ſeu compendio, de regimine officialium, & aduocatorum, reg. 4. ſub nu. 1.* amplificat hoc quoque procedere, vt teſtes legaliſſimi, atque nobiliſſimi examinari poſſint, etiam poſt concluſionem in cauſa, nõ obſtante Regia pragmatica, quam ait, merito in illis non loqui.

¶Et quamuis in Regno etiam teſtes citati in termino probatorio examinari queant, non obſtante publicatione, infra terminum recipiendi copiam examinis: tamen hoc non ſortitur aliter locum in feſtinante, petenteque publicationem ipſam: quoniam poſtulans publicationem, videtur iuri ſuo renuntiare, & admitti amplius non poteſt, nec debet ad examinandum teſtes, ad eius inſtantiam vocatos, & citatos in termino, vt concedit Ioan. Bapt. Palomba, *in d. tract. de regimine officialium, & aduocatorum, reg. 12. ſub nu. 33. & ſeq.*

OPINIO DCCCXCVII.

SVMMARIA.

1 *Teſtes poſt omnes dilationes partibus præfixas producti, an admittendi ſint & quomodo.*

2 *Teſtes iurantes intra terminum, ſed poſt eum comparentes, allegantesq; iuſtam cauſam impedimenti, an admittendi, & quid in Regno, nu. 3.*

4 *Poſt terminum in continenti probare volens, aliquando admittitur, eiusq; ratio.*

1 TESTES poſt † omnes terminos, ſeu dilationes partibus præfixas, vel præfixos, reiiciendi ſunt à proceſſu, & cum expenſis: niſi iureiurando pars affirmaret ad ſe de nouo perueniſſe dictos teſtes, vt per Bartol. *in l. mancipiorum, ver. Vltimo hac. ff. de opt. lega. per text. in c. paſtoralis, de except. & in c. cum dilectus de fide inſtru.* Abb. Feli. & alios, *in d. c. paſtoralis.* & idem Feli. *in c. licet, col. 9. cum aliis ſeq. de probat.* quorum opinionem, tanquam communem, ſequuntur Duct. *in d. c. paſtoralis*, & Roma. *conſil. 125.* & communem ſcribit Conradus, *in tract. ſeu pract. de decurſu. lib. 1. c. 9. nu. 47.*

Com. opin.

2 Sed fallit iſta † ſententia, vt non habeat locum, quando teſtes intra terminum datum iurant, & poſt decurſum terminum, deponunt ſe fuiſſe iuſta cauſa impeditos ad deponendum: tunc enim deponendo tales teſtes poſt terminum transactum, eorum depoſitio valeret & teneret, ſecundum Bal. *in l. ſi quando. C. de teſtib. & in rubric. C. ſi ex falſo inſtrumento.* & iſta eſt communis opinio, teſte Boer. *deciſ. 294. num. 19.* & Curtio *in tract. de teſtib. in 33. concluſ.* vbi ſubdit, ita practicari in Curia Romana, & vniuerſum mundum hoc ſequi. Et hanc communem opinionem conſulendo ſequitur, atteſtatur, & imitat in quinque caſibus Iacob. Manchelli, *in patrocinio, ſeu conſil. 51. per tot.* & ſecundum eandem communem ſententiam votauit, ac iudicauit Rota Bononienſis, vt teſtatur Petrus de Benintend. *in deciſ. 11. dubitatum fuit.* & vide per Bart. & Alex. *in l. damni. §. Sabinus. ff. de dam. infect.* & Lanfran. de Orian. *in repet. c. quoniam contra, de prob. nu. 8. nu. 14.* & Petr. de Benintend. *in d. deciſ.* [illegible] *totam.*

¶Et iſta [illegible] & communis opinio [illegible] hæc eſſe videtur: quia depoſitio [illegible] teſtium [illegible] tur ad tempus [illegible] ent. Roman. *conſ.* 445. & Horat. Mandol. *in add. ibi in litera A.* & Abb. *in c.* [illegible] *ſam. col.* [illegible] *de prob.* [illegible] *tract. de te* [illegible] & Ioan. de Anicis *conſ. 108. ſuper dubio num.* [illegible] niſi [illegible] datus terminus ad probandum, & pro[illegible] habendum: in quo non [illegible] lum iurare, ſed etiam deponere debent, [illegible] Ioan. de Anicis *vbi ſupra, nu.* [illegible]

Sed in † Regno habemus ritum magnæ Curiæ 3 Vicariæ 14 *item quod in quibuscumque*, qu[illegible] cetur, quod p[illegible] dies poſt terminum teſtes poſſint iurare, & deponere dummodo fuerint citati intra terminum, vbi Carauit. [illegible], *nu. 3. &* [illegible] *& in ritu* [illegible]. *In primis detur terminus, nu.* [illegible] in quibus locis docet p[illegible] etiam, quæ obſeruatur hodie in omnibus Regni tribunalibus.

Et habemus † ſimiliter pulchram doctrinam Bal. 4 *in l. fin. col. 2. C. de fideicom.* quod poſt terminum præfixum, ac conceſſum partibus, ad probandum admittatur, qui vult in continenti probare, non ſolum per inſtrumenta, verum etiam per teſtes, quaſi ſcilicet id videatur probatum intra terminum, quod poſt terminum in continenti probatum eſt. Idem vult ipſe Bald. qui tamen limitat *in l. diffamari, col. 1. C. de ingen. manu.* quod ſequitur, & commendat [illegible] *in l. edita. C. de eden. col. 6. verſ.* [illegible] *quod ſignanter, & in l. non ſolum. §. morte. ff. de nou. oper. nunc.* & Carauit. [illegible] *d. ritu 149. nu. 2.*

OPINIO DCCCXCVIII.

SVMMARIA.

1 *Teſtes in iis, quæ percipiuntur ſenſu corporeo, ſeu quæ ſunt facti ſcientiæ cauſas non niſi interrogati dicere debent.*

2 *Teſtis deponens ſuper his, quæ ſunt iuris, tenetur aſſignare cauſam ſcientiæ concludentem, etiam non interrogatus.*

3 *Notarius non interrogans teſtem de cauſa ſcientiæ, tenetur ad intereſſe, parti.*

4 *Teſtis deponens ſuper fama publica, vltro non interrogatus, tenetur dicti ſui aſſignare rationes, alias non probat.*

5 *Ad famam publicam probandam quid teſtis deponere debeat, & ex quibus fama probetur, nu. 6. & 7. & quot teſtibus, nu. 8. & 10.*

9 *Ad habitationem, & dominium probandum, an teſtis dicti cauſam reddere debeat.*

10 *Teſtes deponentes ſuper vltimo articulo de publica fama, ſeu publica voce, an eam probent, quo ad omnes articulos.*

11 *Poſſeſſio immemorialis quomodo probetur, & nu. 15. 18. 19. & 20.*

12 *Fama publica eſt probanda in proceſſu, nec creditur aſſerenti iudici de fama. Et an teſtis ſuper ipſo facto deponens, famam probet, nu. 13.*

14 *Fama publica legitime probata, ſufficit, & probat in his, quæ ſunt difficilis probationis.*

16 *Fama plene probat in antiquis, excedentibus viuentium memoriam.*

17 *Fama in factis antiquis facit iuris præſumptionem.*

18 *Teſtes de poſſeſſione centenaria teſtantes quid deponere, & quot annorum eſſe debeant de tali vel immemoriali tempore deponentes, nu. 19. & 20.*

TESTES in his, † quæ percipiuntur ſenſu corporeo, non autem indicio intellectus, non debent 1 ſuapte natura ſcientiæ cauſas dicere, niſi ſuper eis ſint interrogati: quia verboſi eſſe non debent: ſecundum

 doctri-

[illegible] inam Io. And. & Doct. *in c. cum cauſam, extr. de te-ſtib.* [illegible] *c. auditis de teſtib. §. 1. verſ. Item quod non prebebant te-ſtimonium* Bal. & Doctor. *in l. ſolam, circa fin. C. de teſtib.* [illegible] *in l. qui teſtamento. § fin. ff. de teſtam. & in l. iam hi. § vult igitur. ff. de tranſact.* & iſta eſt communis opinio, teſte Zaſio *in 2. lib. ſuorum reſponſorum*, [illegible] 6. Moder. *in d. c. cum cauſam.* In materia adde dicta in Opin. *ſupra* §. 5. a *teſte in cauſis & negotiis criminalib.* Vnde ſi † teſtis deponeret ſuper his, quæ non ſunt iuris, ſed quæ ſunt facti, directe perceptibilia per ſenſum corporis, tunc indubitanter ſecundum præallegatam communem, valeret eius dictum abſque rationis aſſignatione, niſi fuiſſet aliquo modo per notarium interrogatus. Secus vero ſi teſtis deponeret ſuper his, quæ ſunt iuris: quo tunc vltro, etiam non interrogatus, debet aſſignare rationem & cauſam ſcientiæ, ſeu dicti, [illegible] probaret, verbi gratia, ſi deponeret ſuper [illegible] tuo, dictum ſimpliciter conſideratum non caperetur ſenſu corporis, ſed potius iudicio intellectus: quare teneretur aſſignare rationem, quæ concluderet ſecundum Paul. Caſtr. & Alex. *in l. preciarum. ff. ad leg. Falcid.* Floria. *in l. hoc carmen. §. fi. ff. de teſt.* Bar. *in l.* [illegible] *C. de* [illegible] *& in l. nec Conſiliar. C. de aduoc.* [illegible] *& in d. l. ſolam* Caputaq. *deciſ. 36. lib. 1.* & communiter omnes Scriben. *in l. 1. ff. ſi cert. petat.* vbi Cortius atteſtatur de dicta communi, *num. 29.* & 7 [illegible] *in præalleg. lib. 2. re-ſpon.* [illegible] licet eam præcipitanter more ſuo impugnet pluribus mediis, quæ non indigent aliqua reſponſione, & dictam communem ſequi[illegible] etiam, & citat Bert. *conſ.* [illegible] 8. *viſo proceſſu dudum cœpto, ſub nu. 7 vol. 8.*

3 Ex his accedit, † quod examinator, ſeu notarius, qui non interrogauit teſtem de cauſa ſcientiæ, prout tenetur, narrat Fel. & quæ ibi habentur, *in d. c. cum cauſam, col. 4. ver. Circa quod, &c.* & vide ſimiliter *in conſtitutiones Regni, incip. in pœnitentia*, vbi habetur, quod ſi tabellio doloſe non interrogauerit teſtem de cauſa ſcientiæ, tenetur parti ad intereſſe, & curiæ ad pœnam.

4 Idemq; videmus † in teſte deponente ſuper fama publica: quia ad probationem famæ requiritur, vt teſtis, etiam non interrogatur, vltro aſſignet rationem dicti [illegible] per Innoc. Io. And. & alios communiter, *in c. cum cauſam, & in c. qualiter & quando, extr. de accuſat.* Ant. de But. *in c. licet* [illegible] *& in c. ſuper hoc, extr. de renun.* Bar. *in l. de minore § tormenta de quæſt.* Ang. *in l. ea quidem. C. de accu.* Bal. *in l. ſolam C. de teſtib. & in* [illegible] *Margarita.* Inno. *in ver. Teſti non creditur*, vbi huius dicti aſſignat rationem: quia fama debet habere ortum ab honeſtis, & fidedignis. *d. c. qualiter & quando.* ideo ſi teſtis non poteſt niſi teſtis deponens de infamia ſeu bona fama, adiiciat plenam, totamq; cauſam ſcientiæ: & ſic oportet vt teſtis aſſignet cauſas probabiles, ex quibus populus inductus ſit, & ſic credendum, aliter diceretur vana vox populi non exaudienda, *l. decuriones. C. d. pœnis.* & declarat Bart. *in d. §. tormenta.* Bal. *in l. prope* [illegible] *C. de prob. & in l. diffamari. C. de ingen. & manumiſ.* Ant. de But. *in c. veniens, el 2. ext. de teſtib.* & Saliceto *in l. ea quidem col. fin. C. de accuſationibus.* Et iſta fama debet † probari de maiori parte populi, ſecundum Bart. Sali. & Ant. de But. *in locis præcitatis*, & ne ad hoc, vt dicatur fama probata, requiritur, quod teſtes deponant ſe audiuiſſe à maiori parte populi, & iſta eſt communis opinio, teſte Curt. Iun. *conſ. 172. nu. 9.* & Imol. *in l. heredes palam, in prin. ff. de teſt.* Ruta vero Romana ſecuta eſt Bar. *in* [illegible] *præterea. de teſtib.* videlicet quod [illegible] teſtes deponerent ſe publice oui audiuiſſe: tunc famam probent, vt refert Caſſad. *deciſ. 4. tit. de probat.* & [illegible] Aret. *conſ.* [illegible] *5. diligenter, & mature conſideratis omnibus actis, col. 7. verſ. ad tertium igi-tur* [illegible] *veniet*, vbi firmat, quod [illegible] teſtes deponant de publica voce, & fama, etſi non [illegible] in ſpecie [illegible] quos, à quibus audierunt dici, [illegible] intelligitur probata fama. Vnde ſi † teſtes dicerent, 6 ac deponerent ſe audiuiſſe à multis, non probar[illegible] per [illegible] famam: quia multi dicuntur du[illegible] *l.* [illegible] *§. hoc reſcriptum*, vbi Gloſſ. *ff. ad Sillan.* Bart. *in d. § tormenta*, Sali. & Angel. *in d. l. ea quidem.* Et idem [illegible] dicerent ſe inter homines audiuiſſe dictio enim *inter*, verificatur in duobus, *l. inter illa ff. de verb. ſign.* Et idem, ſi teſtes dicerent ſe audiuiſſe à pluribus [illegible] argume. *tex. pluralis, de reg. iur. in 6.* Et idem [illegible] dum eſt, quando teſtis neſcit a quibus audiuerit ſecundum Bart. *in d. §. tormenta.* Innoc. *in d. c. qualiter & quando.* Specul. *in titul. de inquiſit. §. nunc tractemus.*

Et ſi interrogaretur teſtis, † quid ſit fama, & reſpondeat, quid ſit audire ea, quæ audiunt[illegible] per [illegible] vel illum, vel alium, cenſetur non intell[illegible] quid ſit fama publica, & non probabit illam, ita Bart. *in d. l. 1. ff. ſi cert. petat.* Bal. *in l.* [illegible] *ff. de his qui* [illegible] *ſui, vel alie. iur. & in repet. l. data opera. C. qui accuſa. non poſſ.* Im[illegible] *in l. ſtipulatio iſta §. hoc quoque ff. de verb. oblig.*

Et nota, † quod fama probetur per duos teſtes, 8 ſecundum Glo. *in l. 1. §. conſilem. ff. de teſtib.* Ab[illegible] *in c. tertio loco. de præſumpt.* Bartol. *in l. de minore. § plurium. colum. 5. ff. de quæſt.* & Doctor. præcitatos, & e[illegible] communis opinio, vt per Salicet. *in d. l. ea quidem, col.* 4. & Dec. *conſil. 272. num. 4.* & Ioan. Bapt. Ferrettum, *conſil. 389. Redemptoris noſtri inuocato ſuffragio in cauſa nob.* [illegible] *num. 18. & conſil. 192. viſo longo proceſſu, & depoſitionibus teſtium vtriuſque partis, num.* [illegible] *alus ſequent. volum 2.* in quibus locis profert veriſſimum verbum, per Caſſadorum, relatum per eum *in deciſ. 4. tit. de proba. nu.* [illegible] quod videlicet hæc communis opinio ſeruetur in Romana Curia.

Et idem † concludendum eſt etiam in teſte depo- 9 nente ſuper dominio, ſeu habitatione. Nam habitatio non probatur per vnum, & commoditates modicæ conſiderationis, puta per deambulationes, per inſpectionem è feneſtris, per expanſionem pan[illegible] tum, &c. nec etiam per teſtes, qui dicerent [illegible] ibi lectum talis, ſi non deponant ſaltem de v[illegible] viſum: quia dominium non probat, niſi ca[illegible] ſcientiæ reddat, etiam non interrogatus: tex. [illegible] *in l. ſolam, & in l. teſtium. C. de teſt.* & Cor[illegible] *conſ.* [illegible] *vol. 1. circa fin.*

Cæterum teſtes † deponentes ſuper vltimo [illegible] 10 culo libelli de publica voce & fama, non probant publicam vocem & famam, quoad omnes [illegible] los, de ſtylo Rotæ Romanæ, atteſtante M[illegible] Necnon teſtes † deponentes ſuper poſſeſſ[illegible] 11 memoriali, tenentur deponere de fama publ[illegible] articulo peculiariter facto, formatoque, pro ve[illegible] canda immemoriali poſſeſſione, non autem in v[illegible] mo articulo famæ, produci ſolito, & conſueto [illegible] ne articulorum ſuper probanda fama publ[illegible] ita Signorol. *conſil. 70.* & Illuſtris D. Vincent. de [illegible] chis, *deciſ. 56. cum illuſtriſſimus Princeps, num.* 14. Quoniam neceſſario † fama eſt probanda: & ſic de [illegible] 12 conſtare debet in proceſſu. nec creditur iudi[illegible] ſertioni de fama publica, vt vol[illegible] Si[illegible] *conſ.* [illegible] *lum. 2.* Raph. Fulgoſ. *conſ.* 10 *vol. 1.* & [illegible] *conſ.* [illegible] 6. *in cauſa inquiſitionis, nu. 1.*

Similiter nec † teſtis iuratus ſuper fama publi- 13 ca, vllatenus ea probaret, ſi deponeret ſuper veritate facti. Et ſic neceſſario in probanda [illegible] ne, vel quaſi, conſanguinitatis, vel [illegible] ſimilis, ſunt formandi, producendique in iudi[illegible]

[illegible]

[illegible] imman[illegible] eſt ſup[illegible] vt [illegible] ſemper [illegible] habitu [illegible] tract. [illegible] quod hoc habe[illegible], no[illegible] [illegible] ſi [illegible] natus ex Petr[illegible] eius vxore viv[illegible] præſente [illegible] cautelam, & non [illegible] probandi, Bart. *in l. non nudis. ff. de probat.* & [illegible] *ff. de liber. & poſth.* Bal. *in l. 1. quicunque* [illegible] *colum. 1. cod. tit.* Palæot. *in tractat. de noth. & ſpur. cap. 3. num.* [illegible] Angel. *in l.* [illegible] *ff. de probat.* Alexan. [illegible] *& diſt.* [illegible] *proceſſu, ſub num.* [illegible] *volum.* & [illegible] Po[illegible] *in §. in pluribus, nu.* 4. *inſt. de adoptioni*[illegible] vbi aſſignat han[illegible] rationem efficaciſſimam [illegible] d ex [illegible] natione, ius, & quaſi poſſeſſio ſi[illegible] [illegible] acquiratur.

14 Poteſt [illegible] idem [illegible] opportune aſſignari hæc [illegible] rat[illegible] quod in his, quæ ſunt difficilis probati[illegible] [illegible] probari per famam publicam, bene & [illegible] probata [illegible] undum [illegible] al. *deciſ.* [illegible] & M[illegible] & eundem Paleot. *in tract. de noth. & ſpuriis, cap.* [illegible] *nu.* 5.

15 [illegible] ade [illegible] ſtes † ſuper articulis de tempore [illegible] memoriali deponentes, probarent procul dubio, ſi deponerent de auditu à maioribus ſuis, & de publica [illegible] & fama, vt concedit [illegible] *deciſ.* 63. & Capic. *de-*

16 [illegible] *in cauſa* [illegible] *num.* [illegible] *cum ſeq.* Et iſta † fama tunc [illegible] & plene probat [illegible] antiquis vltra centum an[illegible] dum Card. [illegible] *in c. veniens, de teſtib.* vbi A[illegible] hinc verum eſſe, ſi probetur, memo[illegible] exta[illegible] Feli. *in c. cum cauſam, de probat.* [illegible] Bal. *in auth. quas actiones C. de* [illegible] Alex. *conſil.* 1. *ſub num.* 24. *& ſeq. vol.* 4. [illegible] *in c. veniens de verb. ſignif.* & Celſus Hugo *con-*

17 *ſil.* [illegible] *ſub num.* 3. 6. *&* 7. Quoniam † fama in [illegible] antiquis, in[illegible] præſumptionem, ita F[illegible] *in l.* [illegible] *§ indut, in fin. ff. finium reg.* Cannutil. *in c. cum cauſam, de teſt.* & Bal. *in c. vaſallus, in fin. ſi de feud. fue. con. inter do. & vaſall. in vſib. feu. in l. in bona fides, de reb.* [illegible] *& in l. proprietatis. C. de probat.*

18 Sed animaduerte, † ne iſta materia manca, imperfectaq; remaneat, quod teſtes, deponẽtes ſuper centenaria teneantur, & debeant de neceſſitate teſtificari, [illegible] vidiſſe per 40. annos Gregorium ſemper poſſediſſe rem, de qua agitur, atq; audiuiſſe à maioribus d[illegible] quo tempore, vt per Glo. *in c.* [illegible] *de reſcrip. in 6.* & p[illegible] [illegible] tem D. Marc. Ant. Eugenium, præceptorem m[illegible] [illegible] 41. *verſic.* n. 36. *& ſeq.* Verallum etiam, *de-* [illegible] *ſeu quaſi iurepatronatus, n.* 2 *in* 2. *part.* vbi dicit ita iudicatum fuiſſe in Rota Rom. & explicabitur quoque infra *in Opinione* 965. *teſtes deponentes de ſua credulitate, nu.* 9. *& ſeq.*

19 In tantum, † quod teſtes, etſi ſint 50. annorum, non tamẽ probant vllo modo poſſeſſionem immemorialem, verum maior ætas requiratur, vt per [illegible] *in c. 1. de præſcrip. lib.* 6 & Mohedanum, *deciſ.* 12. *alias* 352. [illegible] *in Aret.* [illegible] *de iure patronatus.* Et ſic deponens de immemoriali ſaltem debet eſſe 54. annorum. Molina teſte *de hiſpanorum primogenitorum origine, lib.* 2. *c.* 6. *n.* 40 Sed dato, quod in præſenti facto ſufficeret [illegible] [illegible] annorum, tamen teſtes quinquagenarii tunc neceſſario tenerentur reddere, aſſignareq; congruam ſcientiæ cauſam, alias non probarent, vt per Verallum [illegible] *immemorabilitat. in* 2. *parte.*

20 Imo teſtes † ad probandum, memoriam in contrarium non extare, tenetur etiam deponere, quod [illegible] opinio ſit, memoriam non extare in con[illegible] ita Bart. *in l.* 2. *§. item Labeo ff. de aqua pluv. arcen.* [illegible] *in c. veniens, de ver. ſigni.* & Marc. Ant. Eugenius *conſ.* [illegible] *n.* [illegible] vbi aſſignat etiam rationem efficaciſſimam [illegible] neceſſariu apparatu *in deciſione* [illegible] *ſuper centenaria, libro primo.*

OPINIO DCCCXCIX.

SUMMARIA.

1 *Teſtis deponens de ſua præſentia, includit intelligentiam, Secus ſi de præſentia alterius, nu.* 2 *&* [illegible].

TEſtis ſi deponat [illegible] mutuum, vel depoſitum 1 fuiſſe factum penes Titium, & interrogatus de ratione, & cauſa ſuæ ſcientiæ, dicat, quia præſens fui, d[illegible] quod non deponat quod audiuerit, vel viderit [illegible] mutuum, tamen probat: quia teſtis deponens de præſentia ſua propria, includit intelligentiam, ſecundum [illegible] *in l.* 1. *in ver. Præſentibus.* [illegible] *de errore* [illegible] Specul. *in tit. de teſte, §.* 1. *ver. Item quod inſtam.* Abb. [illegible] & alios, *in c. peruenit, de teſtib. cogen-* [illegible] Bart. *in l.* 1. *§ fin. ff. de auth. tut. & in tract. de teſtib. colum.* 5 Bal. A[illegible] Imol. & omnes per illum text. *in l. heredes palam. ff. de teſtam.* Doct. omnes *in c. cum cauſam, de teſtam.* Bald & Sali. *in l. teſtium. C. de teſtib.* & iſtorum Docto. opinionem ſequitur etiam, tuetur, & dicit eſſe communem Alexan. *num.* 10. & Iaſ. *num.* [illegible] *cum aliis ſequitur. in l.* 2. *§. voluntatem autem. ff. ſolut. matr.* & Pomares *in additio. ad Bart. in d. §. fin. ſuper* [illegible] *H. & A.* Com. opin.

Interpretaturq; iſta † communis concluſio non 2 procedere, ſi teſtis depoueret de præſentia alterius teſtis, ſimul cum eo commorantis in aliquo loco tunc enim, deponendo, illum conteſtem fuiſſe præſentem, intell[illegible] tur deponere duntaxat de nuda præſentia illius teſtis, non autem de intelligentia: Et ita procedit, & intelligitur opinio Bal. & ſequacium *in d. § voluntatem.* contra dictam communem: quia quando vnus teſtis interrogatus ſuper vno capitulo, reſp[illegible] det, ſe nihil ſcire, & reprobatur per alios teſtes, qui dicunt ipſum fuiſſe præſentem: tunc ille teſtis, qui nihil ſe ſcire dixit, nõ poteſt, argueri pro eruenda veritate: quia non ſequitur, talis fuit præſens tali actui, ergo vidit, & intellexit, *l. dum proferre. §. coram ff. de arbit.* & ita tenet, & concludit Bartol. *in d. §. fin.* qui dicit, quod ſi teſtis depoſuit alium fuiſſe præſentem: non ſequitur enim fuiſſe intelligentem: poteſt enim eſſe, vt vnus fuerit ſeparatus ab alio, & ſic non intellexerit, & ita tenent omnes Doctores præcitati, & Alexan. [illegible] *in conſ.* 18n. *in cauſa Angelorum, n.* 1. *vol.* 2. & Marſil. *in ſingul.* 408. vbi profert magnum verbum, ſe iuuaſſe in factis contingentia quendam tabellionem, inquiſitum de falſo, per prædicta.

Sed quotieſcunq; teſtis allegaret, † vel nominaret 3 [illegible] ſuum in aliquo negotio interfuiſſe ſecum in aliquo loco, tunc ſi ipſe Titius examinatus, negaret, ſe ibi præſentem fuiſſe, alter eorum mentiretur, & ſic daretur via iudici, inquirendi alterutrum, *l. de duobus. § fin ff. de iureiur.* & ita tenet, & concludit Bal. *in d. l. teſtium, col.* 4. in tantum, quod in iſto caſu neutri credendum ſit, ſecundum eundem Bald. *in d. c. cum cauſam, col.* 5. & ita conſuluit Alexan. *conſ.* 90. *colum. fin. vol.* 4. Ideo talis contrarietas inter duos teſtes operatur, vt nemini ex ipſis credendum ſit: cum nemini fides adhibenda ſit, cum vnus teſtis alteri contradicit, ſecundum Ioan. And. & omnes magis communiter, *in c. in noſtra. de teſtib.* Feder. de Senis *conſil.* 142. Bal. *conſ.* 33 *quidam tabellio, volum.* 3. & iſtam doctrinam Ioan. And. & ſequacium ſcribunt eſſe communem Moder. *in d. c. in noſtra.* & Gramm. *conſ. crim.* 26. *num.* 20. *& ſeq. & conſ.* 31 *num.* 8 & ita conſuluit Alex. *conſ.* 34 *col. fin. vol.* 3. *& conſ.* 43. *vol.* 4.

Cæ[illegible] iſthæc commu[illegible] [illegible], vt [illegible] non [illegible] uſ ex eis d[illegible] [illegible] bus [illegible] [illegible] quod [illegible] altero tum [illegible] ex produ- cen[illegible] [illegible] [illegible] tem [illegible] eius [illegible] [illegible] dubio [illegible] iura enim ſimpl[illegible] in de[illegible] [illegible] ex p[illegible] bat[illegible], nunc ob[illegible] dep[illegible] ſiti [illegible] alter[illegible] teſtis contrari[illegible] & im[illegible]ugnat[illegible], vt [illegible] Abb. & [illegible] munis co[illegible] omnes, *in alijs [illegible] in contra [illegible] de* [illegible] *inter ſtipulantem* §.[illegible] 4 *de ver. obl.* A[illegible]x. *conſil.* [illegible] *volum.* [illegible] *vol. 6* Ma[illegible] [illegible] 485. *dignitas in perſona teſtium*, & ita vario [illegible] [illegible] caue [illegible] Regia Audien[illegible] Ba- renſis *anno* 15[illegible]7. *& ſequentis*, [illegible] & caſibus in ea tunc occurſis, atque deciſis.

OPINIO DCCCC.

SVMMARIVM

1 *Teſtis vnicus & ſolus deponens de facto proprio, in cauſis ciuilibus, an plenam fidem faciat in fauorem alterius.*

1 TEſtis vnicus, † & ſolus, deponens in facto proprio in cauſis ciuilibus probat, & plenam fidem [illegible], præſertim in fauorem alterius, *l. quæro § fin. de [illegible] edi.* quem textum ita voluit conſulendo P[illegible] de Caſtr. *in aliquibus conſilijs ſuis, & præſertim con ſil. 366* [illegible] *volum. 1* & [illegible] ſimiliter *in l. ſeruus C. de teſtib. in l. quicumque, in fin. C. de ſeruis fugit.* & hui[illegible] ſententiæ [illegible] hæret etiam [illegible] *conſil. 95 colum.* [illegible] Sali. & Bald. *in l. ſi quis de. [illegible], in 4. oppoſit. per il- lum text. C. de fal.* Marſil. *in [illegible] pract. in § diligenter num. 131.* Dec. *conſil. 56. colum.* [illegible] *& conſil 342 colum 1.* & alij quam plures relati per Tiraquel. *in tractat. de retract. in § 1. Gloſſ 4 num. 17. cum alijs ſequent. fol.* [illegible]9. & per Pett. de Beniptend. *deciſ. 63. dubium erat in ter- tia cauſa.*

¶ In contrariam vero partem inclinauit Cyn. *in d. l. ſi quis de[illegible], in 4. oppoſ.* Bartol. *in conſ. incip. in quæ- ſtione oppoſita* Innoc. *in c. dilectus, de [illegible]* Ant. de Butr. *in c. cum a nobis colum. penult. de teſtib.* Cephal. *conſ. 179. multum* [illegible] *conſ. 185 n 14 & conſ. 225. n 33. vol. 2.* Alex. *in l. 1. § ſi abſens ff ſi ex noxa [illegible] agatur col penult.* vbi re- ſpondet ad iura, quæ in contrarium allegantur, & ait hanc opinionem eſſe veriorem, *& in conſil. 192. col.* [illegible] *vol.* [illegible] & communem dicit Boer *de[illegible] ſ. 211 nu 16.*

§ Tamen in tam magnis Docto. altercationibus caſu eueniente, in iudicando, & conſulendo intrepi- de ſequerer primam opinionē, tanquam in iure ve- riſſimam, cui [illegible] hæret etiam Marc. A[illegible]. Netta. *conſil. 285 circa concluſionem habitam ſuperioribus, dubium* [illegible] *vol. 1.* Alex. de [illegible] *conſ. 31. nu. 14 & ſeq.* & Boer *in d. deciſ. 211. hoc idem præmittendo*, & nonnulli alij Docto. congeſti per Tiraq. *in præal. loco*, & per Iac. Phil. Port. ſeu potius per Ant. Gabriel. *in comm. 5. vnus teſtis, in* [illegible] *lib. 1 n 18 & ſequen. in tit. de teſtib. fol. 50.* & ita iudi- cauit Sacrum Conſilium Neap. vt refert Affli[illegible]. *de- ciſ. 369. nu. 6.* Sed opiniones iſtas quam op[illegible] me ad realem concordiam reducere nititur Rota Bono- nienſis, teſte Pett. de Beruntend *in d. deciſ. 63.*

OPINIO DCCCCI.

SVMMARIA.

1 *Teſtes duo regulariter ſufficiunt ad probandum aliquid.*

2 *Teſtis vnicus in cauſa poſſeſſionis, & remed. c. reinte- grandæ, an probet ſufficienter poſſeſſionem. & nu. 3. & 6*

[illegible] *Teſtis vnicus non probat poſſeſſionem cum contra ipſum apparent aliqua in[illegible]*

4 *Teſtis vnus in 50. caſibus plene probat, remiſſiue.*

1 I[illegible] ore duorum, † aut [illegible] [illegible] vm. [illegible] *nitmni nego[illegible]* [illegible] *ff. cod.* [illegible] & in [illegible] duo teſt[illegible] [illegible] te [illegible] R[illegible] Buſt. *in ſermonibus* [illegible] *in [illegible] miſera* [illegible] *parte*

[illegible] hoc procedere in iudi[illegible] ſeſſ[illegible] quibus [illegible] agi de [illegible] [illegible] vnum teſtem, vel per ſan[illegible] [illegible] plenæ probati[illegible] [illegible] cauis poſſeſſorii [illegible] [illegible] que [illegible] ſuppl[illegible] [illegible] teſtiu[illegible] [illegible] Bar[illegible] *rum bon. &* [illegible] *in l 2 in* [illegible] *C.* [illegible] theſil. *in no. 45. 2.* Alexan. *con* [illegible] 9 [illegible] S[illegible]cin. *conſil.* [illegible] *colum. 6 & conſil. 226* [illegible] Iaſ. *in repet. l admonendi, num. 187 in* [illegible] opinionem ait eſſe communem [illegible] *num* [illegible] *ff. de iureiuran.* quam co[illegible] [illegible] Calcan. *conſil. 10* [illegible] *colum. penult* [illegible] *conſil.* [illegible]1. *colum 1. & in l. 2. C. de carbon.* [illegible] *num* Cagnol. *in l. impares, num.* [illegible] *de reg. iur.* [illegible] *con- ſil 42. num.* [illegible] *& ſequent. volum. 2.* [illegible] *num. 12.* & Marſil. *ſing. l. 433.* [illegible] *l. 77. num. 11.* Et ita ipſe iudicaui [illegible] tis in primo anno mei doctoratus [illegible] cauſa mihi delegata per Illuſtrem D[illegible] A[illegible] tonium [illegible] marium, cogn[illegible] [illegible] nem G[illegible] Auſculæ, comitatus Aquilæ, [illegible] in fauo[illegible] [illegible] ſtri Domini [illegible] Cocchi[illegible] [illegible] pido, in qua cauſa, & pro[illegible] appar[illegible] b[illegible] ſpolium per vnum teſtem omni exce[illegible] tem, & aderant etiam nonnullæ [illegible] nes.

§ In contrariam vero partem, quod in iudicio poſſeſſorio non ſufficiat ſemiplena pr[illegible] & vnus teſtis non probet, inclinauit Bar. *in extrauag. ad re- primen. in verſ. Summarie*, & Ripa *in l. ſi conſtante, ff. ſol. matrim.* cuius ſententia communis eſt, teſte Alexand. *conſil. 8*[illegible] *num.* [illegible] *volum.* [illegible] & Petr. de Be- nintend. poſt alios ſignatos per eum, *d*[illegible] *nu.* [illegible] *& ſequent.* vbi ait ita fuiſſe deciſum in Rota B[illegible] nienſi. Et ſic etiam, † quod cum agitur reme[illegible] 3 reintegrandæ, non ſufficiat poſſeſſionem pro[illegible] per vnum teſtem, præſertim ſi iſte vnicus t[illegible] teſtibus ex aduerſo productis, & examinatis contra- diceret, prout fuit deciſum in Sacro Regio Conſi[illegible] Neapolit. teſte Afflicto, *deciſ. 164. fuit deciſum in Con- ſilio in cauſa monaſterii Sancti Seuerini, ſub num. 4.* [illegible] *quent.* Et ita iudicauit quoque Ioſeph. de Ludo. ipſe[illegible] *in deciſ. vmbria 59. in cauſa Iulij, nu. 1 &* [illegible]

Sed limitatur † hæc communis non habere lo- 4 cum, ſi contra dictum vnicum teſtem, ſeu ſemiple- nam probationem, apparerent aliqua indicia: hoc enim caſu vnus teſtis, vel probatio ſemiplena n[illegible] probaret poſſeſſionem: vt voluit Bal. *in l quia* [illegible] *te, colum. fin. C. de eden.* Crat. *conſil. 40 num. 2* [illegible] & ita fuit iudicatum in Sacro Conſilio Neapo[illegible] vt refert Afflict. *in d. deciſ. 364 nu. 4. & ſequent.* Al[illegible] vero caſus, † & circiter 50. in quibus vnus ſol[illegible] teſtis plene probet, ponit Specul. *in tit. de teſtem. §. re- ſtat, in ver. Hoc autem fallit* Innocen. & alij [illegible] *drus, il primo. de teſtib.* Roſat. Buſt. *in d. ſermone* & Iac. Philip. Port. ſeu potius Anton. Gabriel. *in con- cluſ. 5.* [illegible] *teſtis, lib. 1.* & Iaſ. & [illegible] Iodet. *in* [illegible] *admo- nendi.*

Veru[illegible]

Verum [illegible] præſata [illegible] pr[illegible] iud[illegible] [illegible] lut[illegible] [illegible] endæ te us [illegible] [illegible] pe[illegible] oiti plenarii quia hoc caſu re[illegible] [illegible] pr[illegible]bati[illegible]nes, nec [illegible] ret probare [illegible] per vonm teſtem, præcipue ſi actor reme [illegible] *retate [illegible] auda 3.q.1 iutentall* [illegible] per Batt. *in extra* [illegible] *ad reprimen in ver. Summaria*, Bal & Pa[illegible] [illegible] *in l. ad arii. Cod. de ret vend.* Bal. *in* [illegible] *C. de iudic.* vbi alii Doct. communiter, Paul. de Caſtr. *con*[illegible] *vol. 2.* [illegible] *dum nouam impre*[illegible] *ſionem. & in antiquum conſ* [illegible] *in l. na u-raliter. §. nihil commune, colum. penult. ff. de acquir. poſ.* Franc. de Curt. *in d. l. ad nonendi, d. num. 302. in fin.* & Gratus *conſ. 2* [illegible] *colum. 1. & ſequent. volum. 2.* & Aſſl [illegible] *in præſtata de*[illegible] *36* [illegible] quia datur remedium *da.*[illegible] contra titulo poſſidentem: vt late docuimus *ſupra in* [illegible] *ſpoliatus.*

OPINIO DCCCCII.

SVMMARIA.

1 [illegible] *eſti aliud deponente in iudicio nullo, & inualido & aliud in iudicio valido, depoſitioni ſtandum.*

2 *Et examinati, in vno iudicio ſuper except. non faciunt fidem in alio [illegible] per actione. etiam inter diuerſas perſonas ſi ſint mortui vt repeti non poſſunt. Et quid ſi teſtes examinati ſint a non habente iuriſdictionem. numer* [illegible].

TE[illegible] 1 † teſpondens vnum in iudicio null[illegible] ac inualido, & apud iudicem incompetentem, & al[illegible] ac penitus diuerſum in valido, tunc ſtandum eſt eiuſdem teſtis p[illegible] ſteriori teſtimonio, ſecundum Specul. *in titu. de teſte § 1 oum 27.* demque tenet [illegible] *in c. cum cau am. de teſtib.* & omnes Doctores ibi communi[illegible] ter *& in l. eos ff. de falſis*, Boer. *deciſ. 108 per totam* Grauet. *conſ 6. num.* [illegible]. in quibus locis aſſerunt hanc eſſe communem opinionem. & hoc idem refert Capicius *deciſ. 142. num. 8.* vbi ſimiliter congerit Doct. contrarium aſſeuerantes. Sed teſtes in vno iudicio exam[illegible] ati per viam exceptionis, non faciunt fidem in alio iudicio, etiam inter diuerſas perſonas, per viã actionis. ita Card. Put. *deciſ. 69 lib 1.*

2 Verum † ſi teſtes coram incompetente Iudice recep[illegible] mortui forent, ita vt repeti nequirent, haberi deberet pro repetitis, coram ſuo iudice, per *l. fin. C. de teſtib. &* [illegible] *permutata, extr de teſtib.* quod tamen ita demum procc[illegible] it, ſi conſtet de morte teſtium, alias viuere in dobio præſumuntur, *l. fin. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Secundo ſimi iter hoc idem ſortitur etiam locum, vt teſtes mortui, recepti coram vno iudice, probent coram alio, cum ille ſecundus iudex ſuccedit loco primi. ſecus vero ſi n[illegible] n ſuccederet. & ideo teſtes recepti in iudicio ſumniatio non probant coram ordinario & ita procedit *d. l. fin. C. de teſtib. & d. c. præſentata* [illegible] *tr. de teſt.* vt docet *ibi* Felin. *no. 14. & ſequent.* vbi

3 etiam admonet, † quod teſtes debeant eſſe recepti ab habente aliquam iuriſdictionem. Et inde eſt [illegible] teſtes coram honeſtis perſonis, vel per Syodicos recepti nullam fidem faciant coram iudice, & in iiſa legata iuta non procedant ita Felyn. *in d. cap. præſentata. numer. 12.*

OPINIO DCCCCIII.

SVMMARIA.

1 *Teſtis deponens aliquid extraiudicialiter ſine iuramento, & poſtmodum iurat in contrarium reſpondens vel [illegible] vtri ſ[illegible] depoſitioni ſtetur num 2. 6. & 7.*

3 *An ſecunda teſtis depoſitioni facta ex interuallo, contraria primæ ſtandum ſit ſi in tormentis vel cum iuramento ſolum facta ſit. & n. 4. & 5.*

4 *T[illegible] ſtis* [illegible] *m in iudicio & poſtea aliud in alio* [illegible] *poſitioni ſtandum ſit.*

[illegible] *rum n* [illegible] *ſtator ſecunda depoſitioni*

T[illegible] at [illegible] ne deponat ali[illegible] id extra iudi[illegible] o & poſtmo[illegible] um iuratus 5 [illegible] r ſpondeat tunc [illegible] bitur ſe[illegible] [illegible] is depoſitioni [illegible] iuramenti [illegible] m *ſicut nobis de teſt.* [illegible] Nec pu[illegible] retur iſte [illegible] vete[illegible] eneſlep. oducta, [illegible] e teſtis qui dixi[illegible] en [illegible] d [illegible] dic[illegible] vt tradit Bal. [illegible] *quæ ſit inueſt* [illegible] & [illegible] *de teſt. lib. & in c. per tuas depoſ* [illegible] ſa[illegible] itatem vſque hanc opinionem [illegible] *cum tan am*, communiter ab omni[illegible] en. recepta, qu[illegible] m dicit ordinariam Bald *in* [illegible] *de teſt* ac eam ſequuntur & aſſeruntr [illegible] Abb. & De[illegible] *in d. c. per tuas. col. fin.* I[illegible] *in c. cum in tua, colum. fin. de teſt. & in c. inquiſitionum §. tertia. de ac*[illegible] *uſ. colum fin. & in c. Iuceras, ſub num. 1. de præſumpt.* B[illegible] *conſ 4*[illegible] *volum. 3.* Alex. *conſ. 21 vol. 2. num. 13.* Ioan. Baptiſt. Ferret. *conſ 91. riſo longo proceſſu & depoſitionibus teſt. am. num 10. volum 2.* Roman *conſ. 5*[illegible] [illegible] *conſ* [illegible] *colum. 11* & idem Alexand. *conſ 68. vol. 1.* Francus *in c.* [illegible] *extra fin de elect. in 6.* Aufreri. *in Capella Thol* [illegible] *28*[illegible]. Capicius *deciſ. 142. ſub num 6.* Marſil. *in l. eos, num.* [illegible] *1.* & [illegible] *ff. de falſis & ſing. 222.* oſſerens ibi, hanc ſen[illegible] entiam e[illegible] e communem [illegible] licet Bat. *in d. l. eos num. 4.* aſſerat [illegible] ontra[illegible] ium, videli[illegible] [illegible] talem teſtẽ eſſe puniendum pœna fa[illegible] ſi, nec eius teſtimoniu adhibẽdam eſſe fidem aliquam. Tamen iſta Bar. opinio cõmuniter improbatur à D[illegible] ct. vt ſupra oſtendi[illegible] ius. & procederet, ſecundum Abb. & Dec. *in d. c. per tuas.* Felin. *in d. c. cum in toa, in fin.* Dec. *conſ 18*[illegible] *num. 10.* & Grauet. *in præallato conſil. 6. correr.* [illegible] *it* ex ſecundo teſtimonio appareret teſtis periurium quia prius contrarium iuratus depoſuiſſet. Contra vero præfata, ac allegata ſuperius, videtur conſulere Pet. de Vbald. *in conſ. 28. quod reperitur inter conſilia criminalia diuerſorum nuper edita*, videlicet, quod teſtimonium primo loco prolatum extra iudicium, præferatur ſecundo teſtimonio prolato in iudicio, cui conſilio nonnulli Doctores celebres ſe ſubſcripſerunt. vt ibidem eſt videre.

Sed † retentã antedicta communi opinione, aduerte quod aliquid de fide dictorum teſtium decedat, vt arbitratur Angel. inhærendo memoratæ communi ſententiæ, cum hac modificatione *conſil. 233 punctus iſt. quædam dom. Margarita.* quinimo ſecundum Bart teſtimonium eius probatur. 2

Et † hinc dicebat Tyodar *in tract. de teſtib. libro ſecundo in prima parte principal. capit. 11.* quod ſecunda depoſitio teſtis, ex interuallo, contraria primæ, recepta valeret, ſi in tormentis facta eſſet, & ratificata foret: quia dictum in tormẽtis verius præſumitur, ſecundum Tyndar. *in eadem part. cap. 12. nom. 1. & in 3. par princ. c. 2. eod lib.* 3

Tamen † hæc ſecunda depoſitio abſque tortura facta valida cenſetur etiamſi eſſet iurata, ſolo illo prætextu, quod iuramentum dicitur quædam tortura ſpiritualis vt inquit Abbas *in capit. per tuas, ſub nu. fin. de probat.* quia ſpiritus torquetur, & ſpiritus confitebitur. 4

¶ Sed præmemoratam doctrinam Tyndari, & ſequacium non ita ſimpliciter, & nude admittit Cephalus. *conſ. 233. in cauſa D. procuratoris carcerati, num. 14. & ſequent. & conſil. ſeq. no. 8. cum aliis, ſequent. volu. 2.*

vbica [illegible] rinam ad genuinum ſenſum accur[illegible]ſſi-n[illegible] [illegible] conatur plurimis modis, & do[illegible]ſſimis [illegible]it[illegible].

5 [illegible] d[illegible]is conſilus reſpondit primæ d[illegible] [illegible] iuratæ ſtandum eſſe etiam ſi ſecun-d[illegible] [illegible] ion[illegible] in contrariam primæ [illegible]em [illegible] hac cũ [illegible] [illegible]mauerit & præſertim ſi tortura [illegible] ne-[illegible] [illegible] [illegible], & de iure non exigebatur, & q̃ dictum [illegible] p[illegible]us erat ſpectandum ſine tortura [illegible] quam [illegible] [illegible].

6 Et † quemadmodum ſtatur ſecundæ depoſitio-ni iuratæ, non obſtante primæ aſſertione non iurata co[illegible] traria, ita [illegible] conuerſo ſtabitur primæ depoſitioni teſtis iuratæ non obſtante ſecunda depoſitione eiuſ-dem teſtis extra iu[illegible] [illegible], co[illegible]traria primæ vt conſu-lu[illegible] Aug. *conſil.* 3[illegible]8 *factum eſt tale*, *Chriſtophorus Petra con[illegible] Doctrinis. ver. De ſecundo ad tertium dubium principale*, & Ioan. Baptiſta Ferrettus *conſ.* 187. *in caſu præmiſſo, in prime volum.* 1. & Vincẽt Maſſilio, *ſuper con-ſuetudinib. Ciuitatis [illegible], in conſuet ſeruitio galearum, n* 5. *& [illegible] de [illegible] [illegible] fol.* 5

¶ [illegible] ſic ſi aliquis teſtis primo depoſuerit, iteq; [illegible]uerit, & poſtea teſtimonium ſuum reuocauerit [illegible] primæ atteſtationi fides præſtanda eſt: quod e-nim poſteriori loco dixit, co[illegible] prius dixiſſe præſu-mitur, §. *quia vero, in auth. de teſtib. & c. ſicut. de teſtib.* & ita firmant Abb. & alii omnes, & præſertim Imol *in c. cum in tua, colum fin. de teſtib.* Innocent. *in c. præterea. de teſt. cogen.* Bal. *conſ.* 101 *quidam teſtes, col* 1. *vol.* 1. *& conſ.* 404. *præmittendum eſt in puncto. vol.* 4. Anchatan. *conſ.* 229. *ad corroborandum dubium*, Alex. *conſil.* 93 *in cauſa & lite, colum. pen. volum* 5. & Rapha. Fulgoſ. *conſ.* 134. *in quæſtione, colum.* 1. & iſta eſt communis opinio, vt in medium expoſuerunt Dec. *con.* 175. *col. antepen. & conſ.* 389. *nu.* 6. Corn *conſ.* 27. *in præſenti conſultatione, col. pen. volum*, & Grauet. *in d. conſ.* 6. *nu.* 5.

Com. opin.

7 Niſi cum † ſecunda, indicia concurrerent. idem Ferrettus *conſ.* 55. *his ſic ſtantibus, nu.* 4. *& ſequen. eod. vol.* Et conſequenter teſtis cum aliud in tormentis, aliud extra tormenta aſſeuerauit tunc id, quod extra tor-mẽta affirmauit, ſequi debemus, ſi veriſimilius foret l. 1. §. *quæſtioni* & ibi Barto. *ff. de quæſt.* Aret *ſupra. tato c. cum in tua col.* 5. *& conſ.* 61. *in cauſa iſtorum col.* 1. Bartol. Soc. *conſ* 253. *col.* 6. *vol.* 2. Dec. *conſ.* 175. *nu* 8. & *conſ.* 189. *nu.* 11 *ſupra allegatum*, & Grauet. *in d. conſ* 6. *nu.* 49.

¶ Sed tamen [illegible] dicta communis non procede-ret, vbicunque pro prima depoſitione, quamuis non iurata ipſius teſtis, adeſſent, ſeu concurrerent aliquæ coniecturæ, & indicia: vt voluit Bal. & Fel. *ſub nu.* 1. *in d. c. literas, per illum text.* & Ioan. Bapt. Ferret *in d. con* 55. *nu.* 4 *& ſeq.*

8 Prædicta † vero coarctantur, locũ nõ obtinere, v-bicunque teſtis vnum depoſuit in vno iudicio, & poſtea ex interuallo aliud diuerſum in alio iudicio, tũc nẽpe ſtaretur primæ depoſitioni, non autẽ ſecũ-dæ, c. *præterea, de teſt. & atteſtationib.* vbi Doct. & Felin. [illegible] [illegible] relatis per eum *in c. cum in tua, nu.* 4. *de teſtib. cogend.*

9 Interpretanturque † præmiſſa minimè procedẽ-re in crimine hæreſis, cum in eo ſpeciale ſit fidei fa-uore, vt ſtetur, ſtatique debeat vltimæ depoſitioni teſtis. taliter quod ſi teſtis primo depoſuerit aliquem eſſe innocentem, & poſtmodum depoſuerit eundẽ eſſe hæreticum ſtetur tunc ſine dubio ſecundæ eius depoſitioni, etiamſi vtrunque dictum ſit iudiciale, [illegible] *accuſatus* §. *licet*, iuncta Glo. *in ver. poſtmodum de hæreticis in* 6 & Felin. *in d. c. cum in tua, [illegible] nume.* 5 *in fine*, vbi limitat etiam eandem concluſionem non procedere, quando teſtis primo

[illegible] [illegible]neret [illegible] [illegible] nullo, tunc enim ſtare-tur ſe[illegible]dæ de[illegible]tioni in ſecundo iudi[illegible] [illegible] factæ.

OPINIO DCCC[illegible]

SVMMARIA

1 *Teſtis in depoſitionem ſuam incontinenti corrigere poſ-ſit, & quando. nu.* [illegible] *Et quando dicatur incontinenti fieri nume.* 2.

4 *Teſtis volens corrigere dictum ſuum affirmans q̃ [illegible] non [illegible] locutum cum parte, tenetur hoc probare.*

5 *Teſtis corrig[illegible] dictum ſuum in continenti non t[illegible]tur docere [illegible] errore.*

6 *Teſtes quales eſſe debeant, vt dictum ſuum v[illegible] ad p[illegible] cationem corrigere poſſint. Item an teſtis [illegible] [illegible] declarare poſſit. num.* 7.

TE[illegible] [illegible] ſi ſtatim & in continenti co[illegible] [illegible] priam teſtimonii depoſitionem, e[illegible] [illegible] depoſitio valida & legitima eſſe videtur c. *præterea de teſtib. cog.* Abb. Bald. & Felin. ibi Tynda. *in tra[illegible] de [illegible] lib.* 1. *c.* 4. [illegible]ol. *in auth. de teſtib.* §. *quia vero.* vbi [illegible] [illegible] teſtis ſit prius quam notarius reſponſionem [illegible] ſcripſerit. [illegible]luſ. ſingulari, *in cap. apud miſericordem* [illegible] 2. *quæſt.* 1. quam dixit eſſe valde notabi[illegible] A[illegible] [illegible] *qui bona.* §. *ſi quan ſtipulatus.* *ff. de dam. infe* [illegible] [illegible] *in repet. c. quoniam contra. de probat. in ver. Teſte. num.* 13. Iaſ. *in l. error, colum.* 2. *C. de iuris, & [illegible] igno.*

2 Poteſt & alio modo teſtis corrigere dictum ſu[illegible] antequam recedat à præſentia exa[illegible]inatoris & c[illegible] ſpectu iudicis & antequam partibus [illegible] quatur [illegible] tũc ſtatur ſecundæ eius depoſitioni, ſecundum G[illegible]oſ. *in d. c. præterea per text. ibi*, quia obſeruati ſine reat[illegible] per-ſonam inquiunt Specul. *in tit. de teſte. ed* [illegible] *poſtremo ver.* 53. Io. de Pla. *in l. rura C. de om. ag* Archid. *in c. fin. de iure-iur. lib.* 6. Afflict. *in c.* [illegible] §. *ſi enim Domino, nu* 5 *quid ſit in-veſtit* Bar. *in l. ſi poſtulauerit. ff. de adult* Bal. *in auth. atque ſemel C. de probat. & l. edita, in repet.* Paduana. *col.* [illegible] *C. de edit.* Alciat. *in l.* 1. § *ſi quis ſimpliciter, nu.* 67 *ff. de verb. obl.* & Abb. *in d. c. præterea.* 3

Vbi abundè † declarat, quando dicatur teſtis di-ctum ſuum in continenti corrigere. 4

Et † aduerte, quod teſtis volens corrigere dictu[illegible] ſuum affirmanſque ſe non eſſe locutum cum parte, teneatur & debeat illud probare, vt admitta[illegible] ad correctionem dicti ſui, vt voluit Feli *in d. c. præterea*, & ita conſuluit in terminis Laur Syluanus. *conſ.* 8 *nu* [illegible] *alia ſeq. volu.* 2.

Et [illegible] prædicta reuocatio permittitur etiamſi e[illegible] non probetur: ideo teſtis corrigens dictum ſuum in continen[illegible] non tenetur docere de errore. Glo. *in d. c. apud miſericordem*, Abb. *colum.* 3 & Feli. *nu.* 5. *in c. cum venerabilis, de except.* idem Abb. *in d. c. præterea colum.* Feli. *in cap. qualiter il primo num* 50. *de accuſat.* Deci *in c. cum, de appellat. colum* 2 Romano *conſ* [illegible] *col.* Barb[illegible] *conſ.* 42. *colum* 2. *vol.* 2. & [illegible]oſ. optima *in* [illegible] *de iur. in* 6. & iſta eſt communis opinio, vt aſſeuerant D[illegible] ct. ſuperius citati. Com. opin.

Qui[illegible] ſi poſt perfectum examen corriger[illegible] [illegible] dictũ ſuum teſtis, eſſet ſu[illegible] pectus. Gabri Sarayna *in annotat. ad ſing. Matthei ſingul.* 171 *nu* 8 & hoc regu[illegible] [illegible]. Ta-men, ſi teſtis ſit notæ fide[illegible], ac authoritatis, dic[illegible]ur poſſe dictum ſuum corrigere vſque ad public[illegible]tio-nem. [illegible]iraquel *in tract. de pænis temperand. cauſa* [illegible] *num.* 127. 6

Adde † in præſenti opinione, quod teſtis non po-teſt ſtatim ſuum dictum declar[illegible]re quando in nouã diſpoſitionem potius, quam [illegible] larationẽ ſonaret vt per Socin Sen. *conſ* 2[illegible]4 *col. pen. ver* [illegible] *nume.* 24. 7

[illegible]

Bald. in tr. vol. 2. & Menoch. de arbit. iud. lib. 1. quæſtion. 73. num. 24.

OPINIO DCCCCV.

SVMMARIA.

1 Teſtis errorem corrigere volens ex interuallo an admittendus ſit, & quomodo.

2 Teſtis ex interuallo abſque erroris probatione contraria reſpondens videtur periurus.

3 Teſtis reuocans ſuam depoſitionem ex interuallo non præiudicat primæ depoſitioni.

1 TESTIS † oſtendens ſe erraſſe, voleoſque errorẽ ſuum corrigere ex interuallo, admittendus eſt, parte oſtenſo errore, & confeſſione erroneè facta; vt copioſè conſuluit Ioan Baptiſt. Ferrettus conſ. 389. Recitatoru noſtri incocato ſuffragio incauſa nobilis D. Catharine, num. 1. cum aliis ſequent. volum. Sed confeſſio erronea ſine erroris reprobatione non poteſt per eundem teſtem reuocari, ſecundum Doct. communiter in c. 2. de reſcript. lib. 6. de qua cõmuni atteſtatur Boer. deciſ. 89. num. 4. Com. opin.

2 Imo † teſtis ex interuallo abſque erroris probatione reſpondens contraria, videtur periurus, ſecundum Scribent. communiter variis in locis, & paſſim in iure noſtro, ac etiam pœna falſi è teſtis venit puniendus. l. eos, vbi Bart. & Doct. omnes ff. de falſis. Et magna Curia Vicariæ admiſit teſtem ex interuallo poſt eius depoſitionem in facti contingẽtia, ad corrigendum dictum ſuum teſte Capicio deciſ. 61. in princ. Tamen introducta cauſa hac in ſacro Concilio fuit deciſum ioco, de huiuſmodi repetitione, ſeu correctione, vtrum fieri potuerit, habendam eſſe eam rationem, quæ de iure habenda eſt in calculo ac deciſione cauſæ: vt meminit idem Capic. deciſ. 61. Com. opin.

3 Sed † tamen pulchrum eſt hic diſquirere, vtrum priori teſtimonio, vel poſteriori fides ſit adhibenda: dic audacter primam depoſitionem non poſſe tolli per ſecundam, ex interuallo ab eodem teſte, etiam iurato, propoſitam: quod patet ex ratione text. in c. ſicut nobis. de teſtib. vbi ad vtriuſque eodem fidem teſtimonii, neceſſe eſt, alios teſtes non autem eoſdem, produci: ideoque primum teſtimonium validum eſt, nec per ſecundum tollitur, ſecundum Panormitanum & Felin. num. 4. in d. c. cum in tua, Card. in d. c. ſicut nobis, colum. 2. & in præcitato c. cum in tua, num. 4. & ſequent. Innoc. in c. præterea, de teſtib. quorum opinio cõ aſſerit eſſe communem Corneus conſ. 27. colum. pen. lib. 3. Dec. conſ. 175. num. 7. & conſ. 189. num. 10. Com. opin.

OPINIO DCCCCVI.

SVMMARIA.

1 Infamis occultus poteſt eſſe teſtis in teſtamento. Secus ſi infamia notoria ſit. nu. 2.

3 Teſtis infamis adhibitus in teſtamento probat, & eius defectus ſuppletur per bonam famam aliorum teſtium.

4 Infamis an repellatur ab hæreditate, item an à tutela. num. 5.

6 Sententia arbitri an infamet.

7 Infamia facti an ab Imperatore vel Papa tolli poſſit.

1 INFAMIS † poteſt eſſe teſtis in teſtamento, cum non eſt notoriè infamis & ſic infamis occultus admittitur in teſtẽ ſm Glo. Bar. & omnes, in l. cum lege ff. de teſtament. Cyn. Bar. Bald. & alios in l. 1. C eo. tit. Et quãuis Angel. & Sali. ibi, & præcipitanter quidem, velint contrarium: tamen opinio dictæ Gloſ. communiter approbatur, ſecundum Moder. in capit. cum ab homine, de iud. & Pomatem, in add. ad Bart. in d. l. cum lege Alexand. in l. 1. num. 11. de teſtam. & Clar. in tract. de teſtam. lib. 3. quæſt. in fin. Infamis enim regulariter probat. l. 3. §. lege Iulia ff. de teſtib. & præſertim infamia facti non repellit quem à teſtimonio, ſed bene attenuat eius fidem, vt per Gloſ. in leg. 3. §. cauſa. ff. de Carb. edict. Vide Cyn. in l. cunctos populos. C. de ſum. Trinitat. Et Menoch. de arbit. iud. quæſt. 2. lib. 1. nu. 4. † Vide 2 prædicta opinio communiter procedere poſſet iudicio meo, in infamibus infamia facti, qui regulariter poſſunt eſſe teſtes, de quo vide Soc. in tract. fallentiarum in reg. 415. & ſeq. Bal. & Iaſ. in l. cunctos populos. C. de ſum. Trinit. & fide Cathol. Secus autem eſt in infamib. infamia iuris, qui in teſtamento teſtes eſſe nequeunt vt firmat Alex. in l. prætor § cogentur ff. de edendo, & Bal. Iaſ. & alii omnes, in l. cunctos populos. C. de ſumma trinit. & fide Catholica. Com. opin.

3 Aduertendum † tamen eſt, quod ſi in numer. teſtium adhibitorum in teſtamento, reperiatur vnus infamis, tunc defectus iſtius ſuppletur per bonam famam aliorum, ſecundum Bal. in l. 1. in fin. C. de teſtam. Alex. in d. §. cogentur, Ioan. Fabrum. in §. teſtes, Inſtit. de teſtam. Georg. Natta in c. quamuis pactum, colum. 54. de pact. lib. 6. Mathl. ſing. 196. & Boer. in ſcholiis ad Dynum, in reg. vtile non debet per inutile vitiari, in prima add. de reg. iur. libro ſexto.

4 Infamis † etiam repellitur ab hæreditate, niſi in caſibus à iure expreſſis, vt in l. arcnam. C. de inoffi. teſt. & notat Innocent. in c. cum oporteat, de accuſ. & Bal. in l. Caſſius, ff. de ſenato. Nec itidem infamia repellit à tutela, l. beſtias, in fin. ff. de poſtulan. 5

6 Neque † etiam ſententia arbitri vllatenus infamat. l. quid ergo. § ex compromiſſo, ff. de his qui notan. infam.

7 Et † nihilominus bene verum, quod infamiam facti, neque Papa, neque Imperator tollere poſſit, vt per Doct. in c. cum te de re iudic. & facit l. in bello. § facta. ff. de captiu. & l. 1. & fin. C. de ſenten. paſ. & l. 1. §. de qua ff. de poſtulat. Et conſequenter infamiam facti ſolus Deus poteſt amouere, ita Gloſ. in c. ex tuarum, de purga. can. Et ſic Princeps eam non tollit, ſed eius effectum.

OPINIO DCCCCVII.

SVMMARIA.

1 Notarius teſtes examinans, vnum quidem extenſiue, reliquos vero non, ſed aſſerens depoſitionem in omnibus æqualem an vitium incurrat, & an illorum probatio aliquid operetur. n. 2. & 4. Et quid in Regno. n. 3.

5 Reprehenduntur commiſſarii, & Notarii quidam in informatione & inquiſitione non ſcribentes integra dicta teſtium ſed ea duntaxat quæ in fauorem fiſci facere videntur.

1 TESTARI † plures examinans tabellio ſcribendo dictum primi teſtis extenſè vel per extenſum, ſi poſtmodum ipſemet notarius ſcribat, ſecundum teſtem idem dixiſſe, ac depoſuiſſe in omnibus, & per omnia, & ita in aliis teſtib. aſſertiones, ac dicta iſtorum teſtium valent, ſimul ac probant, ſecundum magis communem opinionem Doct. in l. ſed, & ſi me putem ff. de cond. indeb. quam ſequuntur, & citant omnes Moder. ibi. præſertimque Iaſ. num. 1. & inquit æquiorem eſſe Abb. in c. nihil in fin. de verb. ſignific.

2 Sed † hoc intellige cum grano ſalis procedere, ſi teſtis, quem notarius non examinauit extenſè, ſit bonæ famæ; eo namque caſu indubitanter eius dictum valet, & tenet, ſecundum Bal. in §. fin. ver. Idem ſacramentum, in extrauag. in tit. de pace conſtan. quem ſequuntur Doctor. in c. nihil de verb. ſig. & Feli. in cap. ſuper his. de accuſat. col. pen.

Sed

3 Sed in Regno nullum eſt [illegible] hoc dubiũ quia habemus Regiam pragmaticam, ex [illegible] entem; *ſtatuimus ſuper articul.* [illegible] *repoſitionibus*, diſponentem præcipienterq; depoſitionem teſtium fieri, & ſcribi debere extenſe per notarium, & non per alia breuiſſima verba.

4 Ideo † non abs re Specul. *in tit. de teſte, §. nunc tractandum, verſ.* [illegible] *antiamen*, reprobat notarios, ſcribentes non integre dicta teſtium, ſed dicentes, ſecundum vel tertium teſtem idẽ dixiſſe per omnia, quod primus ſcriptus depoſuit.

5 I no † reprehendendi ſunt etiam mihi in modũ, optimo quidẽ zelo, aliqui cõmiſſarii, & notarii & actuarii in Regno, qui contra [illegible] conſcientiam laborantes, informandis, ſcribendiſque inquiſitionibus, & in capiendis informationibus, raro aut nũquam ſcribunt integra dicta teſtium, ſed ſummodo ſcribunt ea, quæ faciunt in fauorem fiſci. Vnde reminiſci debent, quod agant contra text. pragmaticæ Caroli Quinti Impera. *Item quia nobis*, vbi ſanctum expreſſiſſimè, & ſanctiſſime reperitur, quod teſtis depoſitio integra ſcribi debeat, etiam in his, quæ ſunt contra fiſcum.

OPINIO DCCCCVIII.

SVMMARIA.

1 *Teſtes ſingulares an ſufficiant ad probandum quid in genere & num. 2.*

3 *Teſtes ſingulares probant minorem ſummam, ſi deponant aliquid de maiori.*

4 *Teſtes ſingulares probant in quindecim caſibus, remiſſiue.*

1 TEſtes † ſingulares ſufficiant ad probandum quid in genere, vt puta vſuras, famam, iuriſdictionem, hæreſin, poſſeſſionem, furorem, infamiam & his ſimilia. Nã genus conſtat, perficiturq; ex pluribus ſpeciebus, & particularibus: ideo, licet teſtes deponant de diuerſis actibus, tamen quia huiuſmodi actus tendunt ad eundem finem, & ad probationem vnius generis, vt repelluntur, tanquam ſingulares, ſecundum Bar. *in l. ob carmen. §. fin. ff de teſtib.* Bal. *in l. de quibus, colum. pen. ff de leg.* Cald. *conſ. in tit. de teſtib.* vbi loquitur de vſura, Paul. de Caſtr. *conſ. 51. colum. 2. & conſ. 113. colum. 2. vol. 1.* vbi loquitur de aditione hæreditatis: Eandemque opinionem comprobat & amplectitur Granet. *conſ. 73. col. 8. & ſequent.* Anchatan. *conſ. 277. colum. 4.* Gemi *conſ. 217. colum. 2.* Alexander ſibi contrarius, *conſ. 14. ponderatis mature que perſpectis atteſtationibus num. 2. volum. 1.* quod videtur repeti, tum *conſ. 10. volum. 1.* Idemque tenet Alex. *conſ. 85. colum. fin. conſ. 86. colum. 1. conſ. 112. circa fin. lib. 4. conſ. 29. colum. 4. lib. 2. conſ. 13. colum. fin. & conſ. 147. lib. 7. col. pen.* in quibus locis audacter aſſeuerat, iſtam eſſe veriorem, magiſque communem opinionem; quamuis in aliquibus conſiliis relatis per Granet. *in d. conſ. 73.* voluerit contrarium, & Federi. de Senis *conſ. 17. & con. 64. prope fin.* quos ſequuntur Iaſ. & Dec. eorum authoritate freti, variis in locis, & præſertim Dec. *in c. licet cauſam num. 69. de probat.* Marſil. *conſ. 109. Spiritus ſanctus ſit mihi a dextris, num. 8.* & Natta *conſ. 274. communitas, & homines Felizani, num. 16. & ſeq. volum. 2.* Tamen ſi vidiſſent tot conſ. Alexander. ſupra relata ad ſaturitatem, fortaſſe non tam facile diſcederent ab hac opinione communi: ſiquidem Alex. ipſe in duobus ſeu tribus locis, tenuit opinionem, quod teſtes ſingulares non ſufficiant vbi agitur de probando quid in genere. ſed reuocando poſtea ſententiam, iudiciumque in melius, in decem, vel vndecim aliis locis conſtanter firmauit contrarium. Et quid [illegible] cum Doctor reperitur ſibi contrarius in [illegible] locis, illa opinio ſequenda eſt vbi plenius loquitur *l. iterum. ff. de iure patro.* notat Abb. *in c. bona, col.* [illegible] *fin. de poſtul. prælat.* quapropter potius eſt amplectenda ſententia ipſius Alex. in 12. *aliis conſiliis relatis.* in quibus pleniſſime ſcripſit, quam in *aliis tribus*, quorum [illegible] facit Granet. *in prææallegato conſil. 73.* in quibus parum ſcribit.

2 Et † eandem opinionem, quod teſtes ſingulares admittantur, vbi agitur ad probandum quid in genere, tenet etiam Alex. *conſ. 4. col. 2. arg.* [illegible] Guid. Papæ *in quæſt. 544* Socin. *conſ. 95. colum.* [illegible] & Boet. *deciſ. 23. colum. 14. & deciſ. 219.* [illegible] *rarum reſolut. c. 3. nu. 5.* & Aug. Bero *in d. c. cauſam num. 40.* vbi ait, illam opinionem eſſe communem. Idemque firmat Iacob. Mandel. *conſ. 15. nu. 1.* vbi [illegible] teſtes ſingulares probent, quando tractatur de probando quid in genere, id eſt, mulierem vix [illegible] pudicam. Idemque conſulit, atteſtando [illegible] communem opinionem, Ioan. Bapt. Fe[illegible] *conſ. 390. quia audio moueri diffi cultatem* [illegible] *teſt. num. 1. cum aliis ſeq. volum. 1.* & Gramm[illegible] *cauſa Auguſtini ſub nu. 8. & ſeq. quæ eſt vltima.* N[illegible] idem Boet. *in deciſ. 542.* titubanter [illegible] contrariam ſententiam, & [illegible] Ioan. de Amicis, *conſ. 127.* vbi meminit [illegible] nem iſtam, quod quando agitur de probando quid in genere teſtes ſingulares non probent, eſſe magis communem, tamen decipitur, ex quo prima ſententia magis communis apparet: vt prædicat cumulatiſſimè, eam amplectendo, Portius Imolenſis, ſeu potius Ant. Gabriel *in communibus concluſ. vtriuſque iuris, in reg. 34. teſtes ſingulares in c. lemas. lib. 1.* & iſtorum Doctor. controuerſiam & diſcrepantiam reducit ad veram & realem conſonantiam fœdere diſtinctionis Cameræ Imperialis, atteſtaote Ioach. Mynſing. *obſerua. 76. cent. 5.* quod videlicet opinio communis procedat cum teſtes ad probandum hæreſin, furorem, & alia ſimilia, in genere probanda, producuntur: altera vero ſententia contraria locum habeat, quando teſtes ad probanda in ſpecie præmiſſa inducerentur. Cõe opin.

¶ Cæterum in Regno Neap. quæſtionis tollendæ gratia, & ad euitandum præfatum dubium, videlicet, an per teſtes ſingulares probetur quis vſurarius: fuit emanata, & in lucem prodita per Regem Ludouicum pragmatica, exordiens: *Ludouicus & Ioanna &c.* diſponens quod ad probandum vſurariam prauitatem admittantur teſtes ſingulares. & iſtam materiam latius declarabimus *infra in proxima ſequenti Opinione: teſtes ſingulares non faciunt fidem &c.*

Item teſtes † ſingulares probant minorem ſummam, ſi deponunt aliquid de maiori ſecundum Cor. *conſ. 181. n. 60. lib. 5.* hoc modo loquitur Dec. *conſ. 100. nu. 4.* teſtes non eſſe aliquo pacto contrarios, cum vnus minus de facto quam alius deponit, & communem ſcribit Alciat. *in l. 1. § ſi ſtipulanti, num. 40. ff de verb. oblig.* & ita fuiſſe obtentum in deciſiuis affirmat Barbat. *in c. licet cauſam num. 35. & ſeq. deprehat* licet & malè ibi contrarium ſuſtinere conetur. & ita etiam fuit iudicatum, deciſumque in ſacro Regio Concilio Neapolitano, teſt. Afflict. *deciſ. 240. In cauſa Cubelli curialis, ſub nu. 3. 4. 5. & 6.* Vide eund. Afflict. *deciſ. 72. & 262.* 3

Et † eandem opinionem ſequitur ibi Viſillus *in add.* & limitat in tribus caſibus, *num. 11. cum aliis ſeq.* & poſuimus latius *ſupra in Opin. 894. in teſtium depoſitionibus in maiori ſumma.* & 21. & aliis caſibus, in quib. 4

teſtes ſingulares probent, tradit Lancellot. C... in tractat. de decurionib. lib. 1. c. 11. §. 7. num. 13 & ſequent. & Ant. Gabriel. in d. reg. 34. Adde etiam Petr. Io... lib. 3. quaeſt. 75. num. 10. cum aliis ſequent. & q. ſequent. vbi num. 8. declarat quando ſingularitas intelligatur obſtatiua, diuerſificatiua & adminiculatiua Et quando teſtes ſingulares coniunguntur, quod proſequitur per plures numeros, vide etiam in materia hac latè Ant. Gabriel. lib. 1. tit. de teſt. conſ. 2.

OPINIO DCCCCIX.

SVMMARIA.

1 Teſtes ſingulares an & quando faciunt fidem: & num. 2. & 3.

4 Conſuetudo an probetur per teſtes ſingulares. Item confeſſion num. 5.

6 Teſtes ſingulares quando dicantur & ex quibus cognoſcantur num. 7.

8 Teſtes ſingulares an ſufficiant ad probandum ſcientiam.

9 Teſti ſingulari nobili an fides adhibenda.

10 Teſti ſingulari an credatur in materia iuriſdictionis ſeruitutis, & decimarum.

1 TESTES † ſingulares non faciunt fidem, nec eis aliqua fides adhibetur. c. cum literis, de teſtibus & l. iuriſiurand. C. eod. tit. l. ob carmen in fin. ff. de teſtib. latè Fel. in c. licet ex quadam num. 1. & ſequent. eod. tit. Iacob. Phil. Port. ſeu potius Ant. Gabriel. affluentiſſimè etiam lib. 1. Com. Conc. conſ. 34. num. 1. cum omnibus aliis & ſeqq. & c. licet cauſam, vbi omnes Doct. communiter hoc notant, de proba. & Spec. in tit. de teſte §. 1. ver. Item quod teſtes ſunt varii. quia vbi eſt ſingularitas, ibi non eſt numerus. vnde tantum probant mille teſtes ſingulares quantum vnus. ita dicit Bald. in d. l. iuriſiurandi, col. 2. & Alex. conſ. 82. in cauſa, & lite inter prouidum mercatorem, Paulum, num. 4. vol. 4. & Curt. Iun. conſ. 168. nu. 3. & idem Alex. conſ. 21. repetito in cauſa Meruli, num. 2. eod. volum. 4. *Com. opin.*

2 Imo † teſtes ſingulares nedum non faciunt fidē, ſed etiam qui poſſunt eſſe ſingulares, non probant ſecundum Bald. in l. fin. colum. 9. C. de edict. Diui Adriani tollen. & in cap. bona, el 1. colum. 5. de elect. & refert Corn. conſ. 89. volum. 1. circa fin. & Ioan. de Amicis conſ. 27. num. 17.

3 Sed † teſtes ſingulares aliquando faciunt fidem maximeque quando tendunt ad eundem finem, per diuerſa media ſibi adinuicem patrocinantia puta quia vnus deponit de veritate, & alius de confeſſione, ſecundum Bald. in rub. de controuerſ. inueſtit. col. 1. per tex. in c. fin. de ſu. teſ. ab inteſt. idemque voluit Barb. in c. licet cauſam, num. 38. de proba. Fel. in c. licet ex quadam col. 4. de teſt. & Caccialup. in repet. l. admonendi, col. 50. & ſeq. ff. de iureiur.

4 Nec † per teſtes ſingulares probatur aliquo modo conſuetudo, ſecund. Pet. de Bellapertica, & Cyn. in repet. l. 2. C. quae ſit longa conſuet. Ioan. Andr. Ant. de But. col. pen. Florian. in 4. quaeſt. Anchar. & communiter Doct. in c. fin. de conſuet. quam opinionem declarat ibi Rochus Curt. in 4. ſect. num. 69 fol. 146. & fic in fin. ſua repet. & communem dicit Dec. conſ. 215. *Com. opin.*

5 Nec itidem teſtes ipſi ſingulares probant confeſſionem, ita Card. Put. deciſ. 3. de probat. & deciſ. 4. eod. tit.

6 Et nota, † quod tunc dicuntur teſtes ſingulares, quando eorum dicta recipiunt ſeparationem ex diuerſitate factorum, ſecundum Bar. in d. l. 2. §. dubitetur quemad. teſta. aper. & Bal. in l. 2. col. 2. C. de bon. poſſ. ſecundum tab. in l. 1. C. ſi vnus ex plu. appe. circa fin. & in l. apud antiquos, col. 1. C. de fur.

7 Quomodo † autem cognoſcantur teſtes eſſe ſingulares vide Spec. in tit. de teſt. §. iam de interrogatoriis, ver. Quid ſi vnus, ... ſaepe teſtes, cum §. nunc tranſeamus & ibi Bal. in add. qui dicunt, hoc ex ſex vel quinque cognoſci de quibus in c. cum cauſam, de teſtib. vt quando primo variant in perſonis, ſecundo in re, tertio in tempore, quarto in loco, quinto in cauſa ſeu ratione, & ſexto in circumſtantiis. Et hoc idem firmant Ioan. de Imol. & Alex. in vltima col. in l. iter oratus de verbi. Bal. in l. 1. quaeſt. 7. C. de teſt. & Alex. conſ. 16 poſtea vol. 1.

Sed † aduerte, quod teſtes ſingulares ſufficiant dubio procul, ad probandum ſcientiam. Et nouus rector litem ſciens, recipiensque penſionem, videtur ius ſibi competens ex illa lite, mittere, vt efficax teſtimonium eſt Peregri. in deciſ. 298 lib. 3. 8

Limita † concluſionem iſtam, in nobilibus teſtibus, quibus per iudicem plena fides praeſtanda eſt, non obſtante eorum ſingularitate, vt per Marſil. ſing. 114. vulgatum & tritum iſt poſt princ. vbi poſt Paul. Caſtr. & Caccialup. in l. admonendi ff. de iureiur. commemorat quoque hoc eſſe perpetua memoria dignum, & valde quotidianum, & practicabile, prout hanc opinionem Pauli Caſtren. & Sequacium ſemper reputaui veriſſimam, atque tutiſſimam in iudicando, & conſulendo in omnibus cauſis, in his hucuſque occurſis. Quae opinio de plano, & ſine ſcropulo procedit, cum iudex ex depoſitionibus teſtium ſingularium, in credulitatem talem adducitur vt teſtibus iſtis nobilibus ſingularibus fidem adhibere poſſit, quia teſtium fides eſt arbitraria, vt per Paulus Caſtrenſ. in allegata l. admonendi. & Iacob. Philip. Port. ſeu potius Ant. Gab. in com. concluſ. lib. 1. concluſ. 3. in 2. limit. vbi approbat hanc ſententiam cū magna caterua Doctorum relata per eum. 9

Limitatur † etiam praelibata concluſio quod non procedat quoque in materia iuriſdictionis, vel ſeruitutis, & decimarum, vt per Felyn. in cap. licet ex quadam, num. 1. verſ. ſecundo limita, de teſtibus quem refert And. Gabriel. in 2. lib. pract. obſeruat. imper. cam. obſeruat. 66 num. 11. & 12. Contrarium vero in iuriſdictione, quod teſtes ſingulares eam non probent, firmant Bal. & Barbat. ſub num. 38 & ſeq. in d. c. licet cauſam. Sed opin. affirmatiua cenſetur magis ſincera, magiſque communis cui aſſentitur quoque cum aliis quam plurimis aggregatis per eum Ant. Gab. in all. g. concluſ. 9. in 1. limit. ver. Secundo limita, quod ad probandum iuriſdict. vbi ſimiliter hanc opinionem diſtinguendo optimè declarat. 10 *Com. opin.*

OPINIO DCCCCX.

SVMMARIA.

1 Iudex an teſtem falſo deponentem coram ſe ſibi exemptū à ſua iuriſdiction. punire poſſit, & ſi ſit iudex delegatus numer. 2.

3 Clericus falſum deponens an ad ordinarium remittendus.

TESTEM † exemptum à iuriſdictione iudicis coram quo falſum teſtimonium depoſuit; poteſt iudex ille punire de huiuſmodi periurio, ac falſitate, textus eſt in l. nullum. C. de teſtib. & l. 2. & ibi Bal. C. de ſp... & Marſil. latè in l. 1. § praeterea, nu. 17. ff. de ſicariis. 1

Quod procedit † etiamſi iudex eſſet delegatus, nam & is poteſt vti eadem punitione secundum Bartol. & caeteros, in dict. leg. nullum. & in capit. ſuper his de poenis & notant Gloſſa in leg. quaeſitum ff. de teſtibus & & in Clementin. 1. de offic. delegat. Abbas & Decius in cap. praeterea eodem titul. & Speculator in tit. de teſte. §. 1. Quid de l'gato. 2

Aliqui

¶ Aliqui vero Doct. non modicæ authoritatis & præſertim Bal. inclinauere in contrariam ſententiam, *in l. Titius Prim. ff. de falſis, per tex. ibi*, vbi probatur hæc incidentia crimina in iudicio puniri non poſſe ab eo, qui caret ordinaria iuriſdictione.

¶ Tamen prima opinio vera eſt in delegato Principis, & ſecunda ſententia in delegato inferioris à Principe; & cũ hac diſtinctione ſenſerunt Io. Andr. *in add. Spec. in d. §. 1, ver. Quid delegato.* Et ſic delegatus inferioris à Principe non poterit teſtem in caſu præmiſſo punire, ſed tenetur eum remittere ad iudicem ordinarium. & eandem diſtinctionem ſecuti ſunt Panor. & Anania *in capit. 1. colum. pen. de crimine falſi.* Feli. *in d. cap. præterea*, Iaſ. & cæteri omnes *in l. 1. §. qui mandatam ff. de offic. eius, colum pen* Marſil. *in d. l. 1. §. præterea, nu. 17.* & Marcus Anto. Blancus, *in tract. de compromiſ. in q. 8. in ver. Teſtes, num. 14. fol. parti. 195.* & denique conſtat apertiſſimè frequentiori vtriuſque interpretum ſuffragio, eſſe receptam.

3 Sed in † clerico deponente coram iudice laico falſum, ex communi opinione docuimus *ſupra in opinione 103. 1 parte: Clericum productum*, non poſſe per iudicem laicum puniri, ſed eſſe remittendum ad iudicem eccleſiaſticum.

OPINIO DCCCCXI.

SVMMARIA.

1 *Teſtis nulliter examinatus culpa iudicis, an poſt publicationem iterum examinari poſſit.*

2 *Teſtis minus ſolenniter primo examinatus & denuo repetitus referens ſe ad primum dictum, an probet. & nu. 3. Et quid in regno nu. 4.*

1 TESTES † nulliter recepti per iudicem, poſſūt, & debent iterum examinari etiam poſt publicationem; ſecundum Gloſſam Cardi. Floren. Anch. *col. pen.* Ant. Ioan. de Ligna. *col. 1.* & Imol. *colum. 2. in Clement. 2. in ver. Rite recepti. de teſt.* Gloſ. *in fin. in 1. conuntiauſam, ext. eod. tit.* vbi idem voluit Hoſtienſ. *colum. fin.* Io. Andr. *in prin.* Bal. *col. fin.* Anchara. *colum. vltima*, Ant. *colum. fin.* & Imol. *col. pen.* Specol. *in tit. de teſt. § in verſ. Quid ſi idem teſtes & ſeq.* & ibi pariter Io. Andr. in add. Bar. *colum. fi.* & Bal. *col. in auth. at qui ſemel. C. de probat.* Afflict. *deciſ. 33. num. 4.* Bartol. *in l. quæ per ſalutem, in fin. ff. de iureiur.* & Alex. *ibi num. 2.* qui præſupponit iſtam eſſe communem opinionem, & ibi Iaſ. qui latè hoc proſequitur. Imol. *in c. 1. per tuas, colum. 1. de teſt. ſub 1. prat. n. 11.* Feli. *in c. in literis, colum. 2. de offic. deleg.* & Iaffr. dus Lanſrancus *deciſ. 384. quando examen teſtium eſt nullum*, & Io Baptiſt. Ferrettus *conſ. 394. ſi teſtes producti, per totum, volum. 2.* vbi ita conſuluit, deditque doctiſſimè reſponſiones omnibus contrariis. Vnde ſi teſtis culpa iudicis minus rectè examinatus ſit, & receptus, etiam poſt publicationem teſtium, iterum examinari poſſet, ſecus autem, ſi culpa partis id factum ſit; vt per Gloſ. *in d. c. per tuas*, & ibi Imol. *col. 2.* Panor. *col. 2.* & omnes alios communiter, Grammat. *conſ. ciuil. 89. nu. 12.* Ang. & Iaſ. qui alios citat, *colum. 1. in 6. not. in l. ſi quis ex arg. niarum ff. de eden.* & de hac eadem communi opinione mentionem fecimus etiam *ſupra in Opinione 896. Teſtes poſſunt regulariter produci, poſt princip.* & ita conſuluit etiam Io. Bap. Ferrettus *conſ. 390. primum dubium, per totum, vol. 2.* vbi etiam *num. 4. 5. 6. & 9.* aſſerit iſtam eſſe communem opinionem. Et hinc aduerte quod antedicta culpa, & negligentia in dubio præſumatur in iudice, ſecundum Specul. *in tit. de teſte § nunc videndum, in fin.* Anton. Imol. & alios *in d. c. per tuas.*

Cõm. opin.

2 Sed ſi † prima teſtis examinatio reperiretur nulla ex aliquo defectu, & poſtea ipſe teſtis iterum repetitus, & examinatus diceret aſſeretque, depono in omnibus & per omnia, prout in prima examinatione depoſui non laboraret hæc ſecunda examinatio eodem morbo, quo prima, ſed valeret & teneret, ſecundum Alexand. *in l. legata inutiliter, nu. 7. ff. de leg. 1.* Bernardi. *in ſua repert. in ver. Teſtis inutiliter deponens propter defectum ſolennitatis, in 5. part.* D. Proſperum Carauitam *in ritu 61. Item quod elapſo termino ſub nu. 14.* & Boet. cumulatiſſimè *deciſ. 108. num. 4. cum. 5. alijs ſeq.* Et opinio hæc non caret ratione. Nam depoſitio ſeu repetitio antedicta ita, & taliter facta, non videtur incerta, cum habeat relationem certam. *l. aſſ. prætor in princ. & leg. in ſumma ff. de re iud.* & not. Doct. omnes *in d. l. legat.*

Bar. † vero *in l. eos, n. 6. ff. de fal.* concludit & expreſsè firmat, quod ſit in arbitrio iudicis, an velit admittere dictam depoſitionem, cui inhæret ibi Pariſius *in addit. in litera C.* aſſerendo iſtam opinionem veram eſſe; & eidem ſententiæ conſentit Bal. *in l. geſta de re iud.* Ant. de But. *in d. cum in tua de teſt. circa fin.* Aufrer. *in Clement. 2. ſub. in fin. de teſtib.* Sali. *in l. iuriſiurandi, C. de teſt.* Ang. *in d. l. legata inutiliter*, & ibi Alex. *in* qui dicit iſtam eſſe veriorem opinionem, prout cõmunis apparet, ex deductis per eum; & ſequitur etiam Ioach. Mynſing. *in obſeruatione. 94. Bart. cent. 3* vbi atteſtatur ſe hoc vidiſſe aliquibus vicibus in camera Imperiali obſeruari. 3

Sed † tamen in regno hoc nullatenus reſidet in iudicis arbitrio, cum obſeruetur que optima practica in repetitione teſtium facienda oſtenditur itaque prima depoſitio teſti, & ei legitur per actuarium de verbo ad verbum, vt iacet, eaque lecta, eand. acceptat, emologat & confirmat, & ad eandem ſuam depoſitionem, in qua de negotio teſtatur, ſe refert, abſque aliqua alia noua depoſitione; quæ practica fundatur iudicio meo in doctrina Bartol. *in l. 1. ff. ſi cert. pet.* aſſerentis, quod teſtis, licet non recordetur de negotio, poteſt tamen de eo certitudinariè teſtificari, referendo ſe ad depoſitionem ſuam in qua de veritate atteſtatur. 4

OPINIO DCCCCXII.

SVMMARIA.

1 *Teſtes interrogati ſuper articulis per quos eorum turpitudo detegeretur reſpondere non tenentur, niſi crimen eſſet manifeſtum vel notorium nu. 2.*

3 *Teſtis poſitioni crimoſa reſpondens, debet repelli à teſtimonio.*

4 *Teſtis interrogatus an ſit homicida, ſi reſpondeat quod ſit an puniri poſſit.*

5 *Blaſphemus, non intelligens verba quæ pronunciat, vel eorum ſignificationem puniri non debet.*

6 *Teſtis 17. caſibus, interrogationibus non cogitur reſpondere, remiſſiuè.*

7 *Teſtis ex officio iudicis interrogatus an ſit ſui ſanguinem & an ſit inimicus litigantis, tenetur reſpondere.*

8 *Teſtis his in quibus nulla turpitudo reſultat, interrogatus reſpondere tenetur.*

9 *Curia Romana, teſtes ſuper triplici interrogationum ſpecie non debent interrogare, remiſſiue.*

10 *Etiam Principalis litigans, quamuis de calumnia non iurauerit, de criminibus teſtium ſuorum interrogatus, reſpondere non tenetur.*

TESTES † interrogari non poſſunt ſuper interrogationibus, per quas eorum turpitudo detegitur; nec tunc reſpondere tenētur. *c. quoniam aliquando §. nõ tibi duo de pœn. diſt. 1. & l. quis ex raſo. §. ſi pater ff. ad tur.* 1

&

& ibi Bar. & omnes, Maranta *in tract. iudic. in 6 part. de interrogat. 7. membr. iudicii, num. 7.* & M[illegible] *de teſt.* [illegible] 7. & Couarru. *in ſua pract. qu. in c. 18 de teſtib. nu.* [illegible]. Nam teſtis interrogari neq[illegible], an commiſerit homicidium. ſecundum Lalium de Tuſcia *in conſtit. Regni, lite legitime conteſtata, nu. 19 lib. 2.* Hannibalem Troylum Cauenſem *in pragma. 6. ſi reus, ſub num. 4.* & G[illegible] *in c. 1. de ex. ext. in ver. Conſ* [illegible] vbi refert nuſquam ſe vidiſſe hu[illegible] fieri. Et hoc non eſt mirum, ſiquidem iniqua, atque iniuſta eſt huiuſmodi interrogatio, etiamſi crimen publicum ſit, & teſtis infamatus appareat, vt per Imol. & Fely. *num. 10 in c. cum cauſam, il primo, de teſtib.* poſt Inn. *in c. 2. de confeſſ.*

2 Sed cum † crimen eſt notorium vel manifeſtum, per ſententiam: tunc certe interrogatus teneretur illi interrogationi, ſeu poſitioni criminoſæ reſpondere: quia hoc caſu peccatum ſuret celare veritatem: vt voluit Innocen. *in c. dudum, extr. de elect.* quem ſequitur Lalius de Tuſcia *in d. conſtit. lite legitime conteſtata.*

3 Et † quamuis circa iſta fuerit interrogatus teſti[illegible], & reſponderet, nihilominus parum, aut nihil prodeſſet ac relenaret, quoniam erit repellendus, & ſimul repellendus à teſtimonio, ſecundum Bald. *in l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus ff. de iureiurando* [illegible] Henr. A[illegible] *col. 2.* & alios *in c. inquiſitionis § tertia de accuſ.* Imo teſtis 4 interrogatus, † an ſit homicida, reſpondens quod ſic, puniri non poteſt, quia de eo non agitur principaliter, ſecus ſi aſſereret ſe falſum depoſuiſſe, vt firmat Bal. *in l. presbyteri, col. 3. C. de epiſ. & cler.*

[illegible] cum ſuperioribus annis quidam ruſticus, cliens meus, de oppido Peſ[illegible]uli, maioris comitatus Aquilæ, examinatus in cauſa ciuili, per D. Capitaneum eiuſdem oppidi, & interrogatus, an eſſet ſolitus blaſphemare, reſponſum dediſſet ſimpliciter adductus, nõ me latet me aliquando blaſphemaſſe Sanctum Verotum, & iterum interrogatus, an notitiam haberet, talem ſanctum reperiri in catalogo ſanctorum: affirmauit ſe nunquam habuiſſe huiuſmodi notitiam, atque ſcientiam, ſed potius autumabat illum ſanctum non repertum eſſe, nec reperiri vllo modo in catalogo ſanctorum; & ob hoc denique concludebat, ſe non incurriſſe ita ignoranter blaſphemiam nec peccatum ſaltem mortale: & tanto magis, cum hoc non ex contemptu egerit & facta tunc diligenti exploratione, & perquiſitione, an iſte ſanctus reperiretur in prælibato catalogo ſan[illegible] repertum, eccleſiam ita nuncupatam, ſanct. Veroti, antiquitus conſtructam fuiſſe in villa Col[illegible]ectræ, eiuſdem comitatus Aquilæ. Et conſultus eo tempore, verum iſte teſtis condemnari poſſit aliqua pœna, ex huiuſmodi depoſitione, & confeſſione, reſpondebam ex doctrina Bal. *in d. l. presbyteri,* & ex notatis per Inno. *in c. cauſam ſuper, in Gl. ſua, in ver. deponendum de conf. ff.* iſtum teſtem non teneri vlla pœna.

5 Et vltra rationes, † & authoritatem Bald. & Innocen. mouebar in præſenti caſu hac alia ratione: Nam hæc blaſphemia non videbatur habere eſſentiam, & rationem blaſphemiæ: & proinde iſte teſtis, cum nullatenus intellexerit, nec conſiderauerit ſignificationem verborum prolatorum per eum, cum in verba ita imaginata prorumperet, non mirãdum erat quod puniri non poſſet: tempore quia ob hanc blaſphemiam ſolummodo incurrerit peccatum veniale, vt concludit Couarru. poſt S. Thom. de Aquino *in cap. quam in pactam de pact. lib. 6 in 1 par. §. 7. ſub num. 10.* & Ioan. Tabien. *in ſua ſumma Tabiena, in verbo blaſphemia, ſub § 3.* Verum quomodo incarceratus pro blaſphemia poſſit relaxari, duos notab. modos ponit Iaſon *l. 3. § iurari, n. 5. ſum.* [illegible] *ff. de iureiur.*

Alios vero caſus † circiter [illegible] quibus quis in interrogationibus re[illegible] non cogitur, recenſuit [illegible] cell. C[illegible] ad. *in pract. ſeu tractatu de d[illegible] lib.* [illegible] *9. de pratore. § 2. iii de interrogationib. nume. 5. cum a ib ſequen. folio 2*[illegible] 6

S[illegible] ex[illegible] iudicis officiu paſſim int[illegible] rogatur teſtis de his, ex quibus nulla col[illegible] [illegible] videlicet [illegible] conſanguineus, & cuius ætatis, & pariter interr[illegible] [illegible] cenſetur, an ſit inimicus ht gantes: & [illegible] reſpondere tenetur. Nam inimicitia ſine culpa, & turpitudine teſtis contingere poteſt, vt firmatte in [illegible] And Henr. Fely & cæteri communiter *in d. § tertia.* 7

De his vero † ex quibus nulla teſtis turpitudo apparet, interrogari poteſt, ac reſpondere tenetur, ſecundum G[illegible] *in c. quærendum, 2 q. 7. & in d. c. cum cauſam in ver. De cauſis,* quam ſequuntur Abb. & omnes communiter: vt[illegible] [illegible] Fe[illegible] *ibi num.* [illegible]o & Alex. *in d. § idẽ Iulianum. col. fi.* & Couarr. *in d. c. 18. ſub nu. 7.* 8

Ideo, † & optime quidem Curia Romana, & Sacrum Palatium, teſtes interrogare conſueuit ſolum ſuper ſimpli[illegible] interrogationum ſpecie, referente Octauiano Veſtrio *in ſua pract. tit.* [illegible] *de reſponſionib. reo ad poſitiones actoris, de quo interrogatoriis, ac exceptionib. eiuſdẽ poſt prin. fol. par. 72.* 9

Et quemadmodum † teſtis criminoſæ poſitioni reſpondere non tenetur, vt in principio diximus, ita principalis litigans, etiam ſi de calumnia non iurauerit, de infamia, & criminibus teſtium ſuorum reſpondere non tenetur, ſecundum Rotam Neapo. relatam per Capicium *deciſ. 10*[illegible] cui inhæret Hannibal Troylus *in d. prag. 6. ſi reus, ſub nu. 4.* 10

OPINIO DCCCCXIII.

SVMMARIA.

1 *Quot teſtes requirantur ad probandam feloniam vaſalli.*
2 *Textus feudales, an probent ſunt cæteræ leges.*

TEſtes † quinque omni exceptione maiores requiruntur, neceſſarii que ſunt ad probandum feloniam, ſeu ingratitudinem contra vaſ[illegible] [illegible] *c. t, quod teſtes ſunt neceſſ. ad probar. &c* & notat Bertran. *conſ. 151. licet multum eleganter deductum n. 5. vol. 6.* 1

Quem † quidem tex. non eſſe authenticum neq; ſeruari aſſeuerant, cum aliis relatis per eos M. der. *in conſuet. Pariſ. ar Feud. § 10.* ſed illum text. eſſe authenticum, habereque plenam fidem, ſicut cæteræ leges, atque pro lege ſeruari, v[illegible] luerunt omnes Doctores, [illegible] quit Iacobi. *de Feud. in verſ. Dicitque vaſalli, il primo num. 55.* & a. teſſe communem ſententiam omnium Bertran *conſ. 115. nu. 31. vol 5.* prout ſcripſimus etiam lat. *ſupra in 1. lib in Opin. 278. Feudorum liber, poſt prine.* 2

OPINIO DCCCCXIV.

SVMMARIA.

1 *Teſtibus duobus de metu deponentib. plus creditur, quã centum, deponentib. de ſpontanea voluntate.*
2 *Teſtibus duobus affirmatiue deponentibus plus creditur quã decem, negatiuam deponentibus, et[illegible] an ſi negantes, cæteris digniores eſſent & nu 3. Secus eſt in cauſis criminalib. ad defenſionem rei ſiu.*

TEſtibus duobus, † de metu deponentibus magis creditur, quam centum, deponentibus 1

de [illegible] & [illegible] potius credatur duobus [illegible], merum in actu illarum [illegible] dicentium, dicentibus libere actum [illegible] geſtum, [illegible] Innocen. & omnes Canoniſtæ, in [illegible] Bal. in l. obſeruare. § profiſci. in 8. qu. ff. [illegible] Arg. in l. ſi quis ad ſe fundum. C. [illegible] Abb. in [illegible] cauſa [illegible]. Alex. reddente rationem [illegible] inter Ap. [illegible], nu. 3. vol. [illegible] Cort. [illegible] [illegible], a [illegible], ab hac opinione non [illegible] recedendum in iudicando, quam communem eſſe inquit Dec. [illegible] ff. de appell. & [illegible] apertiſſime quoque iſtam [illegible] communem ſententiam [illegible] Parif. conſ. 38. nu. 8. vol. 4. Alciat. [illegible] reg. 3. præſum. [illegible] nu. 4. & præſ. 44. & per Neu. [illegible] nupt. lib. 2. ſub nu. 1 [illegible] 0. Villalob. in litera M [illegible], nu. 54. vbi communem dicit, Innoc. in [illegible] ſuper bo. de renunc. Bald. in conſ. [illegible] nu. 29 & in l. [illegible] opera, [illegible] C. de [illegible] & [illegible] l. 1. & [illegible] C. de hæred. [illegible] A[illegible] l. 1. & [illegible] ff. quod met. cau. Alber. de R[illegible] in rub. [illegible] § quadrupli. Inſt. de act. & Ant. Gabr. in lib. com. conclu. tit. de teſtib. concl. 4. nu. 1 [illegible] prin. illat.

2 [illegible] teſtibus affirmantibus deponentibus, magis creditur, quam [illegible] negatiuam proponentibus, vt [illegible] Gl. in l. [illegible] § ſi plures, in ver. [illegible] quæritur ff. de recep. arb. & Bal. in l. [illegible], col. 3 C. de prob. vbi [illegible] hoc [illegible] ex eo, quia deponens ſuper affirmatiua, poteſt reddere cauſam magis credibilem: [illegible] negatiua non ita ſe offert ſenſui, ſicut affirmatiua, & idem concludit Bald. in l. teſtium col. [illegible] C. de teſt.

3 Adde in præ[illegible] materia, † quod magis credatur affirmantibus, quam negantibus, etiamſi negantes in aliquo, affirmantibus eſſent digniores. Glo. eſt notabilis in c. [illegible] 81. diſtin. per quam dixit Felyn. in c. quoniam in fine, de teſt. [illegible] quod teſtimonium mulierum ſit præferendum teſtimonio virorum, quando tendit ad fauorem rei, & ſequitur Marſil. conſ. 65. n. 45. vol. 1. Quã Glo limita ſecundum Abb. in c. in noſtra de teſtib. in [illegible] caſu.

4 Fallit regula † hic poſita in criminalibus ad defenſionem, Iaſ. in l. [illegible], nu. 6 ff. de inſt. & iur. & in rub. ff. de [illegible] col. penult. Dec. in l. fauorabiliores, ff. de reg. iur. & Boſſius in pract. [illegible] tit. de defenſorib. reor. nu. 31. & ita iudicauit Regia Audientia Apuliæ, vt demonſtrauimus in deciſ. noſtra, 306 duobus teſtibus ſub nu. 1. & ſeq. lib. [illegible] & conſuluit etiam Burſ. conſ. 409. [illegible] nu. 19. & ſeq. vol. 4.

OPINIO DCCCCXV.

SVMMARIA.

1 *Quot teſtes requirantur ad conuincendum Papam, & Cardinales. nu. 2.*

1 TEſtibus † duobus conuinci poſſunt Cardinales: ſicut & Pontifex duorum teſtimonio cõdemnatur, ſecundum Abb. in c. per tuas, in fin. de maior. & obed. Roma. in repet. auth. ſimiliter. C. ad leg. Falcid. in 54 priuileg. vltim. volum. Dec. [illegible] 2 cum ſeq. & omnes in cap. at ſi clerici, de iud. vbi Auguſt. Berous aſſerit, num. 8. & ſeq. iſtam eſſe magis communem opinionem: licet ipſe, & male, ſenſerit contrarium. & cum communi præmiſſa videntur concurrere etiam omnes Theologi, præcipue Auguſt. de Ancona in tract. de poteſtate eccleſ. [illegible] 5. qu. art. 5 Concludentes, † quod quatenus ad conuin-
2 cendum de crimine, inter ſummum Pontificem, & Cardinales, nulla differentia conſtitui poſſit: ideo omnes iſti, aut duobus, vel tribus teſtibus conuinci poterunt. & hoc quoque voluit Felyn. poſt quamplures congeſtos per eum, in d. c. per tuas Et ei, quod diximus, Cardinales duorum dicto cõuinci poſſe, adde, quod

d[illegible] etiam [illegible]
pa[illegible]
ſufficiunt [illegible]

[illegible] DCCCCXVI.

[illegible] M A [illegible]

1 *Teſtibus vniuerſitat[illegible] plene [illegible]*

TEſtibus [illegible] vniuerſitatis an plene credatur [illegible] ſæpe [illegible] Doct. [illegible] & [illegible] conſ. 4[illegible] nu. 6. [illegible] le[illegible] [illegible] ponere & [illegible] dum eum [illegible] Doct. [illegible] de Bal. ad l. in tantum, § vniuerſitatis, & [illegible] rerum diuiſ. & [illegible] infra in opin. 953 Teſt. de [illegible] per Rip. [illegible] ff. de rei vend. nu. [illegible] Inno. & [illegible] Panor. & [illegible] & idem firmat Ro. conſ. 7 nu. 4 & [illegible] vbi diſtinguit, aut non litigat [illegible] vniuerſitate, ſpectante ad ciues: & [illegible] eſt in § legatarius. Inſt. de teſt. Aut quæ [illegible] eſt [illegible] principaliter ſpectante ad commodum [illegible] modum ciuium, & nõ ſunt idonei teſtes. [illegible] C. de teſta. & opinionem iſtam ſequuntur [illegible] vniuerſitatis nom. in Inſt. de rer. diuiſ. nu. [illegible] A[illegible] diſſolue [illegible] ſub nu. 8 lib. 3 sub 53. & comp[illegible] [illegible] per Couarru in ſua pract. c. 18. nu. 4. vbi [illegible] eſſe communem opinionem.

¶ Altera fuit opinio Fulgoſ. in conſ. 174. vbi dic[illegible], & concludit, communem eſſe opin. quod teſtes de vniuerſitate in cauſa vniuerſitatis, admittantur ad teſtificandum, quãdo ex victoria nullum ſunt habi[illegible] modum, idemque voluit Cor. conſ. 338. n. [illegible] lib. [illegible] ha[illegible] dens ibi hoc vtile verbum [illegible] quod non conue[illegible] ſtare, an ſint integri ſicut alii.

¶ Aliam etiam reperio ſententiam Lanfran. in cap. quoniam contra, in ver. Teſtium nu. 121. de proba. quod [illegible] illud, ſuper quo litigatur, ſingulorum commodum [illegible] cernit, vt puta, ſi verſatur lis ſuper nemore, in quo q[illegible] libet accipere poteſt ligna pro vſu ſuo, & d[illegible] ere a[illegible] malia ad paſculandum: & tunc vnus de vniuerſitate non poterit pro ea teſtificari, idem firmat Bertran. conſ. 51. nu. 1. vol. [illegible] Parif. conſ. 27. nu. 89. & conſ. 104 [illegible] 135. vol. 1. & Gramm. conſ[illegible] lendo, conſ. [illegible] nu. 1. [illegible] ſeq. vbi explicat ſe ita in Sacro Regio Senatu N[illegible] obtinuiſſe, & Afſl. dec. 440. vbi refert iſſuſſe decretum in dicto Sacro Conſilio, in caſu præmiſſ[illegible] la[illegible] eſſe faciendum vlam in teſtibus vniuerſitatis & iſta eſt communis opin. teſte Couar. in d. c. 18. ſub nu. 4. vb[illegible] h[illegible] late explicat, & Petro de Benintendis, deciſ. [illegible] o[illegible] [illegible] ſitas caſtri Rugemagni, nu. 7. & ſeq. atque de eis [illegible] & inte[illegible] pretatione late ſcripſimus infra in Opin. [illegible] ſtes de collegio vel vniuerſitate ſecularis, non probant pro totam. ¶ A[illegible] vero fuit opinio Guid. Papæ, conſ. 1[illegible] ſi. vbi voluit, [illegible] los de vniuerſitate poſſe pro [illegible] niuerſitatibus deponere [illegible] reportare [illegible] in vniuerſo. per not. per Cy. & Doct. in l. [illegible] teſtib. & hoc idem expreſſe [illegible] firmat Marſil. in l. [illegible] municipum nu. 1. [illegible] ſeq. [illegible] de quæſt. vbi aſſ[illegible] [illegible] tenere, [illegible] de vniu[illegible] ſitate poſſe t[illegible] ſtimon[illegible] in cauſa ſuæ vniuerſitatis: quia nullus de vniu[illegible] dici poteſt deponere in cauſa [illegible] propria, cum [illegible] niuerſitas, & aliud ſinguli de [illegible] uerſitate & [illegible] quoque Dec. conſ. 342. n. 4. & communem eſſe [illegible] & Couar. vbi ſupra.

¶ Poſtremo & vl[illegible] mo [illegible] al[illegible] o[illegible] fuit Al[illegible] n. 15 lib. 3 quem ſequ[illegible] C[illegible] 5 n. [illegible] ſtes de vniuerſitate In[illegible] [illegible] bus a[illegible] ad perhibendum teſtimonium quando [illegible]

[illegible] Alex. [illegible] contraria [illegible] quam [illegible] etiam [illegible] irregularitate [illegible] per [illegible] contra [illegible] *in tract. de* [illegible] *ad intell.* [illegible] *num.* [illegible] *& seq.* & [illegible] *conf.* [illegible] illos cum [illegible] eos, atte[illegible] quod [illegible] vniuersitatis [illegible] eum [illegible] modum [illegible] plene credendum est [illegible] sententia [illegible] in quo [illegible] istud [illegible] Sed [illegible] verissima. & cum [illegible] procedendo ita co[illegible] proutet [illegible] *num* 4 [illegible] particulare, atque [illegible] Ioan. de Ami[illegible] *in cons.* [illegible] quoque Rot. Bo[illegible] Vide Ang. Are[illegible] *flo* 1.

OPINIO DCCCXVI.

SVMMARIA.

1 *Testis deponens in causa criminali, siue sit laicus, siue clericus, si ex eius depositione mors subsequatur, an efficiatur irregularis, etiam si cum protestatione, vel [illegible] deponat. & an idem sit in eo qui saltem [illegible], vel detexit crimen extra iudicium, vel tradidit ferem Curia secularis, vel ciuiliter tantum contra eum egit, vel recepit & [illegible] sit depositiones in causa sanguinis.*

2 *Irregularitas ex [illegible] qualis incurratur.*

3 *Clericus deponens in causa capitali an reddatur inhabilis, ad executionem suorum ordinum.*

4 *Clericus contra laicum in causa criminali, non aliter admittitur in testem, nisi in subsidium, quando veritas aliter haberi non potest.*

5 *Clericus deponens in causa capitali, nullam incurrit infamiam, nec peccatum.*

6 *Irregularitas quid, & quotuplex.*

7 *Irregularitatem incurrit iudex, aliaeque personae, executionem in causa capitali procurantes, vel ministerium praebentes.*

1 TEstimonium † dicens in causa criminali, si ex eo mors illata seu secuta fuerit, etiam praemissa protestatione, efficitur irregularis, secundum Felyn. post [illegible] *postulasti, de homicid.* [illegible] ocuptima, quę in [illegible] loquitur, *in c.* 51 *dist.* & in clerico, quod is [illegible] euadat, in capitali causa testis existens, [illegible] *monium* 1. *qu.* & notant & firmant etiam Ab. [illegible] *de caetero, col* 1. *de test. lib.* & 15. Felyn. vbi haec communis opinio omnium Docto. & idem notat C[illegible] *tract. de test.* [illegible] & [illegible] *in cons.* [illegible] *sub nu.* 1. Item Iul. Clar. *in pract. crim. qu.* 24. *vers. Sed quid si testis* [illegible] Quam communem amplificat quoque Simon Ma[illegible] *in tract. de irregularitatib. & aliis canonicis impedim. lib.* 1. *c.* 8. *num.* 1. *& seq.* [illegible] esse, etiam coactus, ad deponendum in causa sanguinis, incurrat irregularitatem, exprimitque [illegible], istum esse casum [illegible] in quo quis per [illegible] irregularis efficitur. Imo amplificat etiam [illegible] in alio quoque casu, vt quis incurrat irregularitatem, non solum deponendo in iudicio in causa sanguinis, sed etiam [illegible] concedatur [illegible] sine difficultate procedere [illegible] si inde mors sequitur, vel mutilatio membri: alias vero non, ex sola scriptura.

2 Sed aduerte, † quod clericus, seu laicus, deponens in capitis causa, non fiat irregularis, ea irregularitate, ex qua contrahitur peccatum mortale, & ex qua quis etiam puniatur: verum ea irregularitate irregularis euadit, quae [illegible] culpa [illegible] & Card. in *Cle.* 1 *qu.* 8. *de homic.* & [illegible] *in* 2 *secunda qu.* 64 *art.* 7 [illegible]

3 Et † consequenter, tam ipse clericus, quam laicus, licet constant irregulares ex depositione facta per eos in causa capitali, seu mutilationis membri: tamen ob hoc non incurrunt aliquo modo peccatum mortale: nec illa irregularitas reddit clericum inhabilem ad executionem suorum ordinum, secundum Caiet. *in sua summa in ver. Irregularitas*, & Bart. Fumum *in summa Armill. in ver. Irregularitas* §. 12 Et hoc ideo, quia clericus coactus deposuit, vt veritas appareat.

4 Et † quamuis clericus non admittatur in causa criminali in testem contra laicum, tamen in subsidium cum veritas aliter haberi non potest, indubitater admittitur, secundum [illegible] & alios *in c. sup.* [illegible] & [illegible] *aruendum.* 2 *q* 6. Abb. *in c. de caetero, de test. lib.* Fran. Brun *in tract. de indic. & tortura, in* 2. *qu. prima par. num.* 16 & [illegible] *cum, cum aliis* [illegible] per eum, *cons.* 12 [illegible] *num.* 20. *& cons.* [illegible] *num* 52 *positis inter consilia cri.* [illegible]

5 Et † quanquam Grauer. *cons.* 2 *nu.* 1 *& seq.* suadere conatus sit, istam irregularitatem, quam incurrit clericus, deponens in causa criminali, inducere, parereque infamiam: nihilominus decipitur: Nam, vt supra o[illegible] eudimus ex ista irregularitate non incurritur peccatum mortale: nec ea reddit clericum inhabilem ad executionem suorum ordinum.

6 Et licet † idem Grauer. *in loco praecitato*, fundare studeat suam opinionem in definitione irregularitatis, tradita per Spec. *in tit. de lapsis, & dispens.* §. 4. & praesupponat Specu. ibi, definire irregularitatem, nihil aliud esse quam insaniam [illegible] tamen ipse Grauett. non recensuit totam, & integram praenotatam definitionem, & eius verba omnia substantialia, & formalia, relata & posita per Spec. *in d.* §. 4. *& in tit. de leg.* §. *sexta, in princip.* in quibus locis plane demonstrat, irregularitatem esse notam, seu impedimentum canonicum, ex facto, vel ex defectu prouenient, qua quis prohibetur ad Ecclesiasticos ordines pro-

 mo-

moueri, [illegible] ſtrare. & [illegible] dis quoq; Antoninus [illegible] ſanctiſſimus in [illegible] ma, in 3 par tit. 28. B[illegible]bol Fumus in d. [illegible] Ioan. Bruocilus, in rep. [illegible] de homi [illegible] in 4 [illegible] 59. nu. 81 [illegible] ſtor. [illegible] matris [illegible] de pa[illegible] d. homic. d. & Ioan. Tab [illegible] in ver. Irregularitas [illegible] primo [illegible] vbi dic[illegible] eſſe communem [illegible] nctionem. Vnde ſi G[illegible] tacere rec[illegible] omnia, & ſingula verba [illegible] bis irregularitatis [illegible] quodlibet ver[illegible] dem d[illegible] ctionis ex ſe h[illegible] re [illegible] lectuum. prout [illegible] per omnibus enis ver[illegible] & vno [illegible] quoque [illegible] tum, aſſ[illegible] bte, co[illegible] & melius qu[illegible] quem hucuſque videtur [illegible] Ioan. Brune[illegible] in d. repet. [illegible] in 4 par. [illegible] debi[illegible] e [illegible] d[illegible] irreg[illegible] es v[illegible] na proueni[illegible] ex crimine, & alter[illegible] ne crimine & infamia: vt tradit exempla in varijs caſibus idem Brunellus oportuna in lo. ſupra allegato.

Et † quemadmodum in[illegible] irregularitatem teſtis, ſiue laicus [illegible] clericus, examinatus in cauſa capitali [illegible] pari[illegible] et iudex, proferens ſententi[illegible], etiam [illegible] contra reum, ad vltimi ſupplicii pœnam, vel ad membri mutilationem: item actuarius ſcribēs atteſtationes, vel legens, ſeu publicans ſententiam capitalem, vt & accuſator in ipſa cauſa: & aduocatus cōtra reum, vel pro eo, & conſequenter quoque omnes alij interuenientes, & fauorem præbentes in executione ſententiæ, ſimiliter eandem incurrunt irregularitatem. c. [illegible] & c. ſi quis. 50. diſt. & c. poſtulaſti, de homicid. & firmant Doct. & præ[illegible] Innocen. in c. ſententiam, ne cler. vel mona. Spec. in d. tit. de diſpenſ. §. 4. verſ. [illegible] ſus, & seq. Bal. in Margar. ver. Scriptura, Ioan. Tabien. in Summ. Tabiena, in ver. Irregularitas, [illegible] primo [illegible] §. 5. & [illegible] col. Plouius in tract. de irregularitate, [illegible] nu. 4.

OPINIO DCCCCXVIII.

SVMMARIA.

1 *Teſtis citatus, nolens deponere in termino ſibi præfixo, an per iudicem ordinarium cogi poſſit. item per Arbitrum.*

2 *Teſtes vocati per iudices delegatos in Regno, & comparere recuſantes quomodo puniantur, & nu. 3.*

4 *Iudex an teſtes contumaces capere & cogere poſſit ſub pœna confiſcationis bonorum.*

1 TEſtis citatus, † & requiſitus, nolens dictum ſuum deponere, in termino ſibi præfixo, poteſt per iudicem ordinarium cogi ad deponendum non autem per arbitrum, ſecundum Albe. in l. ſi quando. C. de teſtib. & per conſequens, iudex ſecularis teſtem iſtum debet & poteſt, tranſacto termino ei conceſſo, compellere ad ferendum teſtimonium, imponendo ei mulctam. l. 3. §. exigere. ff. de tab. exhib. vel capiendo pignoribus ad inſtar tutoris, nolentis, & recuſantis ſatiſda[illegible], vt in §. ſi iudicium, Inſtit. de ſatiſdat. & ita voluerunt Gloſ. C[illegible] Bar. Bal. Ang. Alber. & Saly. num. 4. in d. l. ſi quando. Natta conſ. 349. Ioan. Iac. Alexius, ius dicens C. [illegible] 5. vol. 2 quorum opinionem ſequitur quoque, declarat, & loquit eſſe communem, Lanfran. in cap. [illegible] contra, de probat. in ver. Teſt. [illegible] num. 31. & declarat [illegible] Bar. in d. l. ſi quando, nu. 5. 6. & [illegible].

In Regno [illegible] Neapo[illegible] obſeruatur contrarium.

2 Nam teſtes vocati per iudices delegatos, vel [illegible] recuſantes, tranſacto termino eis præfixo, in tertia parte bonorum mobilium, fiſco applicandi, condemnatur, [illegible] habetur in Conſt. in [illegible], vbi

[illegible] c [illegible] ia, in [illegible] tot [illegible] n[illegible] ſſe [illegible] t[illegible] a[illegible] te [illegible] pa[illegible] la[illegible] pet [illegible] teſ[illegible] tonc [illegible] ipſa [illegible] [illegible]

[illegible] n[illegible] bus [illegible] eiuſ[illegible] tum [illegible] aut [illegible]

S[illegible] dices [illegible] re c[illegible] iaceſ[illegible] in[illegible] be[illegible] es, [illegible] ionaliter capere, ſecu[illegible] item [illegible] Et co[illegible] dat [illegible] Bal. in l. a dete[illegible] cogn. [illegible] ma[illegible] q[illegible] teſtes [illegible] bonorum, ad p[illegible] hibend[illegible]

Sed adu[illegible] † qu[illegible] d[illegible] ne, ad [illegible] bon[illegible] [illegible] um [illegible] in citatione poſitam, & [illegible] tur pe emptor id expe[illegible] teræ executoriales pro m[illegible] ti, & ſi executio ad hunc [illegible] accedere cogantur ad depo[illegible] d[illegible] diuus [illegible] ment [illegible] teſtibus, teſt. [illegible] eem [illegible] nie, ac [illegible] non deponendi, proce[illegible] etur ad [illegible] vendi[illegible] temp[illegible] q[illegible] po[illegible] p[illegible] tur & p[illegible] ac[illegible] nc ſæpe vi[illegible] us in Regn[illegible] pro[illegible] ipſe practicæ, [illegible] ſty[illegible] diſſu[illegible] memini Caputius in [illegible] ipſa Curia, quod citatur teſtibus, nu. 6. & [illegible] nat ipſa Curia, quod ſi ſeu citare [illegible] 6 [illegible] num.

OPINIO DCCCCXIX.

SVMMARIA.

1 *Teſtis deponens aliquem poſſediſſe 8 annis, & amp[illegible] an probet præſcriptionem 1[illegible] annorum impletam [illegible] nu. 2.*

3 *Teſtis vnus probans poſſeſſionem vnius anni, & a[illegible] rius anni an probans.*

TEſtis † ſi deponat Sempronium poſſe[illegible] annis, & plus: huiuſmo[illegible] o[illegible] plus [illegible] nuſculum partem, id eſt, quartam par[illegible] trahenda non eſt: & ſi talis adie[illegible] ta nihil op[illegible] tatu[illegible] & ob hoc [illegible] rum impl[illegible] on cen[illegible] ne ſecundu[illegible] Fu[illegible] in Lectu[illegible] de in litem iur. [illegible] Cyn. Od[illegible] Iacob. Butrig. Ba[illegible] Paul. Caſtren. Fulgo[illegible] dixit in d. V[illegible] qui in [illegible] C. de in [illegible] opin[illegible] nem [illegible] numer[illegible] clat [illegible] & [illegible] bi Balbu[illegible] in repet. [illegible] poſita in [illegible] tract. [illegible] faſ. [illegible] lexand. [illegible] & conſ. [illegible] in fin. & [illegible]

[illegible] *teſtis deponens per de[illegible]sionem.* licet & ma[illegible] *in d. l. ſi quis* [illegible] *ſuo, n.* 2. teneat contrarium, [illegible] omnes communiter reprobant, teſte Vaſquez, [illegible] *nu.* 3.

4 [illegible] ſi vnus teſtis deponeret, Sempronium poſſediſſe per decem annos; & alter teſtis aſſereret eum poſſediſſe ferè decem annis, *& plus:* probaretur [illegible] tique, & forent [illegible] teſtes, vt eſt [illegible] ex teſtimonio [illegible] eſt Bal. *in* 1. *conſ. Digeſtorum, in* 3. *not.* Sic etiam, † ſi vnus teſtis probaret poſſeſſionem [illegible] annis, & alter teſtis alterius anni, pro[illegible] ent [illegible] dubio, vt concedit Bart. *in l. ob carmen* [illegible] *teſtib.*

OPINIO DCCCCXX.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis productus a*[illegible] *dum de continua poſſeſſione, deponens* [illegible] *poſſediſſe à decem annis citra, non probat poſſeſſionem longi temporis, nec præſcriptionem.*

1 TEſtis productus † ad probandum de continua poſſeſſione, deponens Titium poſſediſſe à decem annis citra non probat poſſeſſionem longi temporis, nec præſcriptionem: quia non concludit, cum vna die [illegible] ſideſſe potuerit, & verificata foret eius depoſitio, [illegible] dum Hoſt. [illegible] An. Fely. *col.* 5. & cæteros omnes Canoniſtas, *in c. ex cauſam de proba per tex.* vbi Bart. *in l.* C[illegible] *nu.* 23. *ff. de* [illegible] Bald. *in l. iudicia, in fin. C. de rei vend. & in l. falſum, col.* [illegible] *C. de fur.* Alex. *conſ.* [illegible] *in fin. vol.* 1. Bald. & Iaſ. *in l.* ſi. *C. de tranſact.* Ferrarien. *in ſua pract. Papien. in forma reſpon. rei conuenti, in § præſcriptionis, num.* 21. Alex. *in ſcholiis ad* [illegible] *col. ſuper ver. Sed circa, in d. l. Celſus,* & [illegible] *rep.* [illegible] *ſub nu.* 9. *& ſeq.* vbi præſupponit iſtorum opinionem eſſe communem.

OPINIO DCCCCXXI.

SVMMARIA.

1 *Teſtium falſitas vt excludatur, lex præſumit veritatem loci, & temporis, & interpretatur eorum dicta, ne falſitatem importent. n.* 2. *&* 3.

4 *Teſtes ſi bene poſſunt, debent reduci ad concordiam, ne deperiuro notentur. Et concordes in dicto principali, poſſunt reduci ad concordiam in acceſſorio. n.* 5.

6 *Teſtes reducti ad concordiam non probant: & tollit talis reductio teſtium periurium, & falſitatem.*

7 *Teſtes vtriuſque partis diſcordes, non ſunt concordandi, ſed vnius partis tantum.*

8 *Teſtis manifeſtè contrarius, ad concordiam reduci non poteſt.*

9 *Contrarietas teſtis cum principali eſt irreducibilis ad concordiam.*

10 *Plus creditur cõfeſſioni principalis, quam mille teſtib. contrarium aſſerentib.*

1 TEſtium † falſitas vt excludatur, lex præſumit veritatem loci & temporis, ſecundum Bal. *in l. Imperator, col.* 1. *ff. de ſta. hominum.* Saly. *in l. de tutela. C. de teſtib. in integ.* Alex. *in l. iuriſgentium.* §. *quod ſere ff. de pact. & cõſ.* 70 [illegible] Imo, † ſi aliquod verbum aptum ſit, falſitatē
2 importare, ad excludendam eiuſmodi falſitatem, interpretatio fit, vt non importet, ſecundum Bart. *in l. gerit, col.* 5. *ff. de acquiren. hæred.* & Bal. *in l.* 1. *C. de ſacroſanct. eccle. & in l. errore. C. de teſta.*

3 Ideoque ne committatur falſitas, maxima ſubtilitas adhibenda eſt *l. ſi.* & ibi Bal. C. *de fideiuſſ.* Et ſic, † ſi
4 fieri poteſt, teſtes debent reduci ad concordiam, ne de periurio notentur *c. cum tu de teſtib. & l. ſed & ſi poſſeſſori,* & ibi Iacob. Butr. *ff. de iureiur.* & Bart. *in l.* 1. *in fin. C. de vſufruct.* & Alex. *in l. diuortio, num* 6. *& ſeqq. ff. ſolut. matr.* & [illegible] *ecuniarib, nu.*[illegible] *lib.*

5 Et [illegible] cordes [illegible] principali, [illegible] ucipali [illegible] am in [illegible] eſſ [illegible] barent, [illegible] m fa[illegible] A[illegible] ca[illegible] aggregatis pe[illegible] *to[illegible]* 4 [illegible] *roaſſ* [illegible] *inter* [illegible] *Dominos, nu.* [illegible] *l.* 5.

6 Cæ[illegible] due[illegible] † q[illegible] teſtes [illegible] ad concordiam non probent: & ſic nemo [illegible] tum [illegible] dum [illegible] cu[illegible] q[illegible] is contr[illegible] ur. [illegible] taxat[illegible] ca[illegible] pe[illegible] ſ[illegible] Bar. *in d.* [illegible] *C. de vſufruct. num.* [illegible] *& in l.* [illegible] *ff. de al.* [illegible] Ant. de B[illegible] b. & cæt[illegible] o[illegible] ne[illegible] *ap. noſtra.* [illegible] Ange. *con.* [illegible] 4 *themz.* [illegible] p[illegible] [illegible] *ta ſi*[illegible] *ratem inter eos* Rom[illegible] & But. *in l. cum* [illegible] *atate* [illegible] *bat* De[illegible] *§. credit[illegible]m. ff. ſi[illegible] pet.* & [illegible] egi[illegible] om[illegible] *in l.* [illegible] *ſi poſſeſſori.* & Can[illegible] nſtr[illegible] fer[illegible] ne[illegible] ſerunque [illegible] n. *in aprin.* dicunt magnum verbum, quod Legiſtæ communiter [illegible] teneant & hoc [illegible] audacter fatetur Albert. *in tract. de teſtib. in fi. num.* [illegible] *& ſeq.* & Bertrand *conſ.* [illegible] *illud eſt* [illegible] *tatum, ſub num.* 5. *vol.* 8 [illegible] Hoſtien. vero aſſerunt contrarium, videlicet tales teſtes probare, & idem videtur concludere Bart. *in rubr. C. ſi ex fal. inſtru.* vbi tenet quod etiam teſtis improbe, ſeu impropriè loquens, probet. quorum opiniones concordare nituntur cum communi iſta Legiſtarum, But. & Imol. *in d. c.* [illegible], & Albert. *ind tract. de teſtib. in fi.* & Bolognet. *in l.* [illegible] *creditum, num.* 16. *& ſeq.* & caſu quo tibi non placeat conſonantia, vel concordia hæc, noli discedere à dicta communi, in conſulendo & iudicando, quæ in iure veriſſima eſt, & nullam habet dubitationem.

7 Sed aduerte, † ſi teſtes vniuſque partis diſcordes forent, quod tunc non eſſent concordandi: ſed vnius partis tantum: vt per Alex. poſt Bart. *in l.* 2. *§. fin. ff. ſi cert. pet.* & per Glo. *in c. ſi teſtes, in prin.* 3. *q.* 3. & Alex. *in l. de operi. no. nunt.*

8 Secundo † teſtis manifeſte ſibi contrarius, non poteſt reduci ad concordiam Bald. *in l. data. C. de accuſ.* & Alex *conſ.* [illegible] 2. *vol.* 1.

9 Tertio † ſi contrarietas reperitur inter teſtes, & principalem offenſum, tunc vtique nunquam illa reduci poſſet ad concordiam, etiam ad finem euitandi falſitatem, vt concludit in terminis Grammat. cum aliis quamplurimis, aggregatis ibi per eum, *conſ. crim.* 1. *nu.* Roman *conſ.* 91. [illegible] Marant. *in tract. iudic. in* 6. *par. actu* 5 *num.* 1. *& ſeq.* Alex. *in l. inter ſtipulantem,* 6. 1. *ff. de verb oblig* quem ſequitur Alciat *conſ.* 155 *tomo.* 2. *lib.* 5. *num.* 10 vbi dicit quod in caſu quo conciliatur, non eſt maior omni exceptione, Bal. *conſ.* 12 2 *quia vnus, lib.* 2. & Dec. *in c. in præſentia, in* 9 *not. de probat.*

10 Magis etiã creditur confeſſioni principalis, † quam mille teſtibus contrarium aſſerentibus, ita Innocen. *in c. cum contingat de offi. deleg.* Bar. & cæteri vniuerſaliter omnes, *in l.* 1. *§ creditum ff. ſi cert. pet.* Io. de Amicis, *conſ.* 16. *& conſ.* 53. Ant. Gabriel *in lib.* 1. *comm. conclu. in tit. de teſtib conclu.* 4 *nu.* 77 *in* 24. *illatione,* Grammat. *deciſ.* 105. *nu.* 61. & Marant. *in tract. iudiciorum, in* 6 *part. actu* 5 *ſub num* 11. vbi concedit, confeſſionem principalis infringere omnes probationes, factas per teſtes, & inſtrumenta in contrarium, & nunquam reduci ad concordiam teſtium dicta cum confeſſione principalis.

OPINIO DCCCXX[illegible].

SUMMARIA.

1 *Teſtes* [illegible] *ad inſtantiam actoris ad æternam rei memoriam examinari non poſſunt ante litem conteſtatam. Et examinati non probant. nu. 1. & 3. Sed ad inſtantiam rei examinari poſſunt, niſi forte reo excipiat per modum actionis* [illegible] *nu. 6.*

4 *Teſtes an examinari poſſint ad inſtantiam actoris ad æternam rei memoriam ſi teſtes ſint ſenes, valetudinarii,* [illegible] *e proximo receſſuri, & an id arbitrio iudicis relinquendum ſit, nu.* [illegible]

[illegible] *ſenes* [illegible] *dicantur relinquitur in arbitrio iudicis.*

8 *Teſtis grauiter ægrotans, etiam a iudice incompetente examinari poteſt.*

9 *Teſtes de morte, furto, naufragio, & ſimilibus coram iudice loci ubi caſus contigit, etiam parte non citata examinati probant.*

10 *Ambaſciatori aſſerenti equum ſuum mortuum eſſe in itinere, plena fides adhibetur cum iuramento: & producta ſolum ſcriptura à quocunque facta.*

11 *Teſtes in Regno ad æternam rei memoriam indifferenter examinantur tam ad inſtantiam actoris quam rei.*

12 *Citatio partis an requiratur ad examinationem ad futuram memoriam. Et quomodo nu.* [illegible]

14 *A* [illegible] *una parte abſente teſtes ad perpetuam memoriam recipi poſſunt.*

1 TEſtium examinationem, † ad æternam rei memoriam actor petere non poteſt, quando actoris vice fungitur, & agit de præſenti, & ſic lite non conteſtata, ſecundum Canoniſtas omnes communiter *in* [illegible] *& in c. ſignificauit de teſt.* [illegible] *& in c. quoniam frequenter, ut lit. non conteſt.* & Legiſtas *in l. lege Aquilia ſi deleatur ff. ad legem Aquil.* & Corn. *conſ. 119 col.* [illegible] *& ſ.* [illegible] *col.* [illegible] *& conſ.* [illegible] *col. 1.* [illegible] Ang. *in § ſi. in auth. de teſt.* Alex. *conſ. 131.* [illegible] Ferrarien. *in ſua pract. Papien. in forma capitulorum quando teſtes producuntur ad æternam rei memoriam*, Folg. *conſ. 138. col. 11* & Dec. *conſ. 301. col. 3.* Bart. *in l. 4. § prætor. ff. de damno inf.*

2 Imo † teſtibus ad æternam rei memoriam examinatis, nulla fides adhibenda eſt: nec eorum atteſtationes, ac depoſitiones publicari poſſunt, ut doctiſſime conſuluit Ang. *conſ. 133 punctum eſt, quædam Domina Margarita ſana mente.*

3 Et eo magis hoc procederet, † ſi infirmi, decrepiti, vel diſceſſuri, diuturna abſentia, reciperentur teſtes, ob timorem mortis, vel diuturnæ abſentiæ, vel metum amiſſionis facultatis probandi, tempore comparitionis partis, & litis conteſtationis, redirent, aut viuerent reperirentur que in loco iuriſdictionis: tunc enim euaneſcerent eorum depoſitiones, nihilque probarent, ſed duntaxat famam facerent, ut firmat, & probat Octa. Veſtrius *in ſua pract. lib.* [illegible] *tit. de teſtib. actorum inductione, iuramento, atque examine in Romana Curia, col. 1 fol. par.* 35 Unde nota in propoſito, quod longa abſentia morti æquiparetur *l. præ citata, de teſtib.* ubi Felyn. *nu. 2.* Doctores *in c. de præbend. in 6. & in c. quoniam frequenter, ut lit. non conteſt.*

4 Bar. vero † *in auth. ſed & ſi quis C. de teſtib.* firmauit, quod actor, etiam ſi non ſit in eius poteſtate agere, petere examinationem teſtium non poſſit, nec dubitetur de morte, vel ab[ſ]entia eo[rum], & ſic quod adſit timor mortis, aut abſentiæ diuturnæ. Et [illegible] eo ſentiunt Ang. & Bald. ib., & Felyn. *in d. c. ſignificauit col. fin.*

5 Et hoc [illegible] relinquendum eſſe iudicis arbitrio, Alex. de Neuo. *conſ. 44 nu.* [illegible] *& ſeq.* ubi dicit iſtam eſſe com[m]unem opinionem.

6 Com. op. [Se]d contrarium expreſſe, videlicet, quod quando non eſt in poteſtate actoris agere [illegible] teſtes recipi debeant, firmauere Glo. [&] Abb. *in d.* [illegible] *col. pen.* Io. An. *in add. ſpecul.* [illegible] *tit. de teſte.* [illegible] *num.* [illegible] *in d. auth. ſed ſi quis*, [illegible] *in d. c. quoniam frequenter*, & [illegible] *dec. 21. num.* [illegible] *& ſeq.* [u]bi appellat iſtam ſententiam æquiorem & communiorem.

6 Se[d] [his] ſtantibus concludendum eſt, quod [illegible] ſi[t] [illegible] teſtes examinentur ad perpetuam rei memoriam [illegible] quia tunc talis examinatio & publicatio valeret, & teneret, ut *in d.* [*c.*] *ſignificauit.* *Albert.* [illegible] *& in d. l. lege Aquilia*, ubi Docto[res] [illegible] hoc [illegible] *in auth. de teſtib. §* [illegible] *vero*, ubi [illegible] *præſ.* [illegible] *glo. in l. aurent, in verb.* [illegible] *ff. de teſt.* [illegible] *fin.* [illegible] *de Aul.* [illegible] *except.* Glo. *in c. ſignificauit in ver.* [illegible] & ibi Abb. *nu. 3 & in c. quoniam frequenter*, [illegible] *in* [illegible] *quoniam contra, de probat.* [illegible] *n. 3.* [illegible] ſenti caſu non requiritur aliquo modo, [illegible] valetudinarii ſenes, & abfuturi, ſi quidem [illegible] poteſtate rei, ſicut actoris, quando [illegible] deducatur ſecundum Alex. *in d. conſ.* [illegible] *in fin.* F[elyn.] [illegible] *ſignificauit.* Fulg. *in d. conſ. 138. col.* [illegible] Dec. *conſ.* [illegible] *in d. conſ. 119. & in d. conſ.* [illegible] *col.* [illegible] ubi aperte di[cit] iſtam eſſe communem opinionem. Q[uo]d [illegible] exceptio competeret per modum actionis, vel [illegible] exceptione non numeratæ pecuniæ, *auth. hanc quidem de non numerat. pecun.* Lanfran. *in c. quoniam contra, de probat. cap.* [illegible] Com. op.

7 Et aduerte finaliter, † quod ſenes qui [di]cantur, ſit in arbitrio iudicis, ut per Io. And. & Abb. *in c. quoniam frequenter, nu. 18 de lit. non conteſt.*

8 Imo teſtis grauiter ægrotans poteſt ab incompetenti iudice examinari, *l. fi. C. de teſtib.* Bar. *in l. admonendi, nu. 4 ff. de iureiur.* & Iaſ. *in repet. nu. 183* Alex. *in* [illegible] *conſultiſſima, § ſi quis autem, nu. 3 C. de teſtam.* [illegible] *nu. 13 de teſtib.* Marant. *in tract. iudiciorum,* [illegible] *par. tit. de citat. num. 29.* Et ratio ea eſt quia quando periculum eſt in mora, receditur a regulis, *l. de pupilla, § ſi quis* [illegible] *ff. de non. oper. nunciat.* ubi Roman. *nu.* [illegible] & Alex. *nu.* [illegible] *l. ſi qua filia, § hi autem ff. de iniuſt. rupt.* [illegible] *ff.* [illegible] *hæred.* Glo. *in l. fin. in ver. fideiu*[illegible].

9 Prout teſtes examinati parte non citata, de morte, furto, naufragio, & ſimilibus, coram iudice loci, ubi talis caſus acciderit, probant ſine ſcrupulo aliquo, etiam coram iudice domicilii, [ut] per Capel. Tho[l]oſ. *deciſ. 447* Per. Garſiam *in deciſionib. extrauagant.* [illegible] *dicta 198* & commendauimus hoc alias quoque plenius in cornu *deciſ. noſtra* [illegible] *nu. 1.*

10 Imo [et] hoc eatenus verum eſt, atque amplificatur quod ambaſiatori, dicenti equum ſibi mortuum fuiſſe in itinere, plena præſtetur fides, cum iuramento taliter quod probatio tunc per ſacramentum admittatur de morte equi, producta ſolummodo ſcriptura, à quocunque facta, etiam ſempliplenam fidem non inducente. ita Bald. *in rub. col. 3 C. de fide inſtrum.* & Marc. Ant. Bauer. *in tract. de arcana iuramentis, nu. 94. verſ.* [illegible] *admittitur probatio.*

11 At in Regno Neap. indifferenter teſtes ſenes, valetudinarii, & abfuturi, examinantur, tam ad inſtantiam actoris, quam rei. & eorum depoſitiones publicantur, tex. eſt *in conſtit. probationum ſecuritatem*, ubi Affl[ict]. *num.* [illegible] & alii Doct. Regnicolæ, & ita quotidie practicatur in Regno.

12 Et aduerte, † quod citatio partis non requiritur, [illegible] bi agitur de examinatione teſtium ad perpetuam rei memoriam, ſecundum Hoſt. [illegible] Io. And. Felyn. [illegible] *in d. c. quoniam frequenter.* Ant. Gabr. [illegible] *com.* [illegible] *tit. de citationib. in* [illegible] *nu. 34* [illegible] *fol. 147* [illegible] *præ declara demum.* [illegible] habe[illegible] do timeretur potentia aduerſarii, ſeu aliqua alia [illegible]

[illegible] occurreret [illegible] curauit in ſinu [illegible] cau aad ſic [illegible] debeiet [illegible] citari [illegible] di exa[illegible]bat [illegible] teſtium ad perp[illegible] [illegible] de [illegible] reg[illegible] lat [illegible] al [illegible] xam[illegible] at [illegible] ne debe. in[illegible] [illegible] lius partis citati [illegible] a p[illegible] bar re [illegible] *in d.c. ſignifica-uit.* & [illegible] Gio[illegible] noc & Abb. *in d.c. Alberius* & Mat. a. So[illegible] *repet. rubr. de dilat.* [illegible] *in ver.* 13. Ant. [illegible] abr. *lib. 2. com. concl. in tit. de citat. in* [illegible] *amplius. nu. 171. fol.* 136.

13 Et † ita citatio ſufficit, ſi fiat ad domum partis *d.c. quoniam frequenter* & [illegible] notat, optimeque explicat Fely. *in d.c. ſignificauit, nu.* 5. Et hoc non eſt mirum, quia teſtes ad æternam rei memoriam, via extraordinaria, & indirecta producũtur. Tamen cum receptio te[illegible]ium, non ſolum fit ad perpetuam rei memoriam, ſed etiam ad publicati[illegible]nem ipſorum teſtium: tunc requi[illegible] citatio per[illegible]nalis, nec ſufficit citatio ad domum. § *pe. in auth. de teſt.* Fely *in d.c. ſignificauit, ſub n. 4 & ſeq.* & Rolan. à Valle *conſ. 23. ex teſtibus examinatis, nu. 22. vol. 3.* vbi re[illegible]dit congruam rationem diuerſitatis. & eſt text. in Regno Neap. *in conſtit. Probationum incurſibus, lib. 2. t. 13.* vbi[illegible] ponitur, quod teſtes ſenes, valetudinarii, & ab[illegible]turi, produci ac recipi poſſint ante litem conteſtatam, præſente tamen parte aduerſa, vel contumaci[illegible] abſente. & conſequenter ipſa conſtitutio requirit citationem perſonalem aduerſarii, ad videndum iuramenta teſtium ſenum, vel valetudinariorum vel abſ[illegible]rorum [illegible]ga abſentia: Sed ſi citari idem aduerſarius non poſſet, conueniri debeat intra annum, à tempore, quo conueniri potuerit, vel ſaltem ei huiuſmodi receptio facta denuncietur. alias talis receptio eſſet nulla, & ibi Afflict. *ſub nu. 5 & ſeq.* vbi hoc vtiliter limitat.

14 Cæterum † nota poſtremo in hac materia, quod in criminalib. vna parte abſente, teſtes ad perpetuam rei memoriam recipi non poſſint, etiamſi de eorum morte, abſentiaque timeatur, vt per Scribent. *in l. abſentem. C. de Accuſat.* Glo. *in c. veniam. in verb. probatam. de dolo & contum.* vbi Abb. *nu.* 10. Iul. Clar. *in pract. crim. q.* 44 quod procedit ex parte accuſatoris, non Rei, Ant. Gomez *var. reſol. lib. 3. c. 1. nu. 20.* Bal. *in auth. ſed & ſi quis C. de teſtib.*

OPINIO DCCCCXXIII.

SVMMARIA.

1 *Teſtes ante litem conteſtatam produci non poſſunt, & ſi producuntur, non recipiuntur.*

2 *Teſtes in quibus caſib. & quomodo examinari poſſunt lite nõ conteſtata, in Curia Romana.*

3 *Teſtes contra aliquem, qui citari non potuit, ad perpetuam memoriam ſi ſint recepti, & intra annum poſtea conueniri, vel ei denunciari debet, alias atteſtationes non valent.*

1 TEſtes † ante litem conteſtatam produci non poſſunt, & producti, eorum dicta non recipiuntur, nec probant, ſed bene poſt litis conteſtationem *c. quoniam frequenter, vt lite non conteſt.* vbi hoc firmat, & tenet Ioan. And. Inno. Ant. Butrig. & Imo. Bar. *in l. de ætate, n. 2 ff. de minorib.* Glo. *in auth. ſed ſi quis. C. de teſtib.* Fulgoſ. *conſ. 163. col. 4.* Alex. *conſ. 180. n. 7. vol. 2. & conſ. 61. in prin. vol. 4.* & Lanfran. *in c. quoniam contra, in verſ. Teſtes nu. 35. & ſeq. de probat.* vbi fatetur, iſtorum opinionem eſſe cõmunem: & eam approbat, & vtiliter limitat in 15. caſibus Soc. *in tract. fallentiarum, in reg. 242. incip. Lite non cõteſtata.* Abb. *in c. fin. vt lit. non conteſt.* Lanfran. *in loco præm. ſ.*, & Oct. Veſtrius *in ſua pract. lib. 6. in de teſtibus, & eorum inductione, iuramento atque examine in Romana Curia, col. 2. verſ. Rurſus finge, quod ſi pars citaretur, folio parto* 85.

V[illegible] ſ[illegible]us, in quibus teſtes [illegible] pi poſſent, li[illegible] [illegible] [illegible] ſtora, [illegible] ten[illegible] c[illegible] legat[illegible] ylum, ſeu præ[illegible] Curiæ Romanæ, introductum ad euitandum [illegible] n[illegible] p[illegible] d[illegible] b[illegible] is abſumitur in ea præſtetur, ac præſt[illegible] debeat [illegible] [illegible] entium. num de futura abſ[illegible]ntia, [illegible] al[illegible] ud [illegible] euen[illegible] [illegible] da. Quod vtiliter declarat ac explicat etiam R[illegible] an[illegible] Valle, *conſ. 2. ex teſtibus examinatis, ſub n. 1. vol.* [illegible]

Et licet † teſtes regulari[illegible] examinari nequeant, lite non c[illegible] teſtata, [illegible] quand[illegible] n[illegible] reci[illegible] tur, examinari tamen ad per[illegible] etuam r[illegible] [illegible] contra aliquem, qui c[illegible] [illegible] poſt [illegible] vtiq[illegible] [illegible] & con[illegible] di[illegible] [illegible] per[illegible] [illegible] [illegible] qui, vt voluit Sebaſt. Sapia *in l. de ætate* [illegible] & Anto[illegible] *in l. 1 nu.* [illegible] *in 1. par.* [illegible] d deb[illegible] poſtea [illegible] anni[illegible], vel conueniri [illegible] talis denunciatio [illegible] hu[illegible]uſmodi atteſt[illegible] poſitiones teſtium de rigore non cenſerentur val[illegible], ſecundum D[illegible] [illegible] notatos, & Affl. *in d. conſtitution. Probationum incurſibus, lib. 2. tit. 35 ſub num. 3. & ſeqq. per tex. ibi.*

OPINIO DCCCCXXIV.

SVMMARIA.

1 *Teſtis, id quod depoſuit in iudicio, non poteſt in alterius præiudicium, etiam in articulo mortis retractare, & quæ ratio.*

2 *Vulnerati aſſertio quæ in mortis articulo fatetur ſe à [illegible] pronio fuiſſe percuſſum, vtrũ pro[illegible] [illegible] ſit ad quæſtionem & torturam. Et quid, [illegible] atcatur, [illegible] non fuiſſe vulneratum ab eo. nu. 2.*

4 *Iudex in iudicando non debet recedere ab opinione Baldi: & nu[illegible] vbi recenſentur eius laudes, & aut[illegible] oritas.*

6 *Confeſſio notarii in extrema vita conſtituti, aſſerentis ſe falſum commiſiſſe, nihil operatur.*

7 *Confeſſio iudicis, etiam in articulo mortis conſtituti aſſerentis, ſe iniquam protuliſſe ſententiam, non valet, neque probat.*

TEſtis illud, † quod depoſuit in iudicio non poteſt in alterius præiudicium, ac damnum retractare, & infringere: etiamſi mortis tempore aſſeueraret ſe falſum teſtimonium dixiſſe, ſecundum Bal. *in l. generaliter. C. de non num. pec.* vbi Saly. Bar. *in l. ſi quis in graui. §. 1. per illum tex. ff. ad Sillan.* Iaſ. *in l. 1. col.* [illegible] *ff. de eo, per quem factum erit,* Aret. & Fely. *col. 1. in c. ſicut nobis, de teſtib. & in c. exhibita, col. 2, de homi.* Et licet de hoc dubitent Rom. & Igneus, *in d. l. ſi quis in graui. §. 1.* & Marſil. *in rubr. ff. de fideiuſ. num. 41.* tamen opinio Bartol. & aliorum communis eſt, teſte Alexan. *in l. ſi, tendum, col. 12. ff. de verb. oblig.* Dec. *conſ. 175 nu. 7.* & Alciat. *in tract. de præſumpt. reg. 3. c. 4. nu.* [illegible] & Ioan. Bapt. Plot. *in rep. l. ſi quando num. 651.* C *vnde vi.* a qua communi in iudicando, & conſulendo, fatuum eſſet diſcedere: quam ſequitur etiam Ang. *in l. mater C. de calumniat. & conſ. 308 factum eſt tale, Chriſtophorus Petri, conductor datii vini, col. 2. ſub verſ. De ſecundo ad tertium dubium principale,* Alex. *conſ. 14. vol. 3. num. 5.* & Bertran. *conſ. 137 lib. 2. col. 11.* Com. opi.

¶ Quod etiam amplificatur, vt ſortiatur locum, etiamſi teſtis in mortis articulo conſtitutus, ſuſcepiſſet corpus Chriſti. ita Bal. *in tit. de pac. Conſtan. §. vaſalli.* [illegible] Et hoc probatur ex eo, [illegible] quæſitum iam eſt ex facto teſtis parti, nec eſt, vel eſſe poteſt in facultate ipſius, dicendi aliquid, propter quod ius quæſitum tollatur, ſecundum Decio. *in d. l. ſi quis in graui. §. 1.*

2 Vbi reſponſum eſt, † aſſertionem vulnerati, dicentis, etiam in mortis articulo, à Sempronio ſe fuiſſe percuſſum, non probare aduerſus Sempronium: quamuis contrarium opinetur Iacob. de Belui. *in pract. crim.*

[illegible] [illegible] Mar[illegible] *in* [illegible] *& in ſua pract.* [illegible] §. [illegible] *num.* [illegible] quia nemo [illegible] ſ peri [illegible] propter [illegible] im[illegible] *ad l.* [illegible]. Sed Mar[illegible] *in* [illegible] *prænotato*, [illegible] Marc. Ant. [illegible] *in tra.* [illegible] *quæſt. nu.* [illegible] gatur [illegible] *d. l. mater*, quæ Gl[illegible] nem [illegible] appellat vilem præſumptionem. Ma[illegible] tamé [illegible] pri[illegible] ahi, quęq; [illegible] diſſe[illegible] ſet temporem [illegible], ſic adep[illegible] facta [illegible] authoritate, & [illegible] en[illegible] topiæ [illegible] ſen[illegible] Rom. Ang. & [illegible] gneus, [illegible] *ſi quis in grauit.* § 1. licet adhuc ad quæſtionem non ſufficiat.

3 [illegible] † vulneratus in extremo humanæ vitæ cõ[illegible] ſe non [illegible] vuln[illegible] tum, pro[illegible] it certe hoc teſti[illegible] Sempronio, vt concedit [illegible] *in l. ſi quis in grauit.* § [illegible] ad [illegible] torqueri [illegible] poſſ[illegible], etiam ex [illegible] giti[illegible] ſecundum B[illegible] vt [illegible] *C. commun. de leg.* [illegible]. Alex. *conſ.* [illegible] *vol.* [illegible] *num.* [illegible] *num. 16. vol. 5.* Ma[illegible] *ſing.* [illegible] *& 22.* Ge[illegible] *ſing.* [illegible] *121. in tract. de præſump.* [illegible] *cap.* [illegible] *a fin.* [illegible] non eſſe in practica [illegible] hanc Bal. opinionem, ſi indicia vrgen[illegible] Vide eg[illegible] núc amplector, ſequotque opi[illegible] Bal[illegible], tanquam [illegible] veriſſimam; Imo dum eram [illegible] *anno* 1561. bis occurr[illegible], & euenit mihi in facto iſte caſus, & ſemper iudica[illegible] ſecundum [illegible] opinionem Baldi. Vide etia[illegible] *infra in Opin.* [illegible] *ſub n. 2.*

4 Qu[illegible] † & irreprehenſibile eſt iudici ſecundum opinionem B[illegible] iudicare, maxime ſi contradicẽtem non habeat, atteſtante Dec. *conſ.* 283 *col.* 2.

¶ Et iudex in iudicando non debet recedere, ab opinione Bal. vt voluit Alex. poſt F[illegible] quem refert

5 Bolognet. *conſ.* [illegible] *col.* [illegible] ſic in cauſis decidendis, non eſt parua authoritas B[illegible] vt refert Pau. de Caſt. *conſ.* 132. [illegible] *col. ſi lib.* 2. Alex. *in* [illegible] *Gallus* § [illegible] *ff. de liber. & poſt.* [illegible] *in l. admonendi ff.* [illegible] Crauet. *conſ.* 166. *Inter plurimos, nu.* 4. & Gram. *conſ.* [illegible] 31. *Redemptoris gentium n 16. & ſeq.*

¶ [illegible] Bal. non eſt minor, quam auth[illegible] ritas B[illegible] teſte Christoph. de Caſtellionio *conſ.* 58. [illegible] *propoſitur, nu.* 49 *poſito inter conſilia ad cauſas* [illegible] vol. 1. & Cotta *in memora. in ver.* [illegible] *ſententiam, col.* 14.

¶ Nam fuit ipſe Bal. vtriuſque iuris vnicus profeſſor, vt [illegible] edium expoſuit Ang. *conſ.* 35. *conſ.* 59. *conſ.* 69. *conſ.* 8[illegible] *& conſ.* 188.

¶ [illegible] etiam idem Bal. Illuſtriſſimos Doctor, vt exarauit Dionyſ. de Barigianis, *conſ.* 41 *nu.* 13 16 *&* 43. *& conſ.* 44. *num.* 2. & [illegible] Bonniæ *conſ.* 46. *num.* 19. *poſitum inter conſilia ad cauſas vltimarum voluntatum, vol.* 1. & Pet. de Anchar. *conſ.* 15 *Dominus Bart poſt principium*, vbi vocat Baldum non ſolum Illuſtrem, ſed etiam ſuũ præceptorem, & Pau. Caſtren. *conſ.* 184. *ex facto proponitur, in fi. vol.* 2. hinc etiam omnes Iudices, & omnes Rotæ ſolent iudicare, ſecundum Baldi opinionem, pro[illegible] alias iudicauit etiam Sacrum regium Conſilium Neapolitanum, [illegible] opinione Baldi, ſecundum Grammat. *de*[illegible] 94 *Dominicus*, in caſu relato per eum, contra opinionem [illegible] Caſtrenſis, eius diſcipuli. Et licet reperetim D[illegible] de Franchis *deci.* 284 [illegible] *nu.* [illegible] *& ſeq. lib.* 1 teſtificantem, authoritatem Iacobi de Belu[illegible], & Alexandrum lecturis. ant[illegible] ellere authoritatem Baldum con[illegible]: tamen cum hic author in præ[illegible] ſua neoterica, modernaq; aſſertione, cauſam [illegible] præbeat, non poſſum tacere. Baldum, more, ſpũt quę diuino [illegible] luſtra, & omni [illegible], & ex *profeſſo* parem reputari ab omnibus Bartolo; & ſic Baldi ſcrip[illegible] eſſe [illegible] *in memora.* [illegible] *ver. in* [illegible] *tenuiam* [illegible] tame[illegible] h[illegible] Bald. ſcripta [illegible] l[illegible] facile diiudicatur [illegible] vt [illegible] ndo Baldus veridicus & [illegible] d[illegible] ab omnibus Scriptoribus re[illegible] pute[illegible] & irreprehenſibile e[illegible] ſe[illegible] Baldi, vt per I[illegible] *in l. ſi quis in* [illegible] *de l.* [illegible] & Dec. *conſ.* 8[illegible] *ſub n.* 3. o[illegible] præſtantem magnamqu[illegible] ſi[illegible] cauſis decidendi [illegible] *fin. C. de lega. & conſ.* [illegible] *3 vol.* 2 *& in l. fin.* § *hi us autem.* C[illegible] quæ[illegible] do etiam e[illegible] loco quod in[illegible] le[illegible] recedere ab [illegible] Ba[illegible] auth[illegible] in iudicando recendo [illegible] R[illegible] Fulgo. *conſ.* 26 *in fine*, Alex. *in l.* [illegible] *ff. de vul. & pupill.* & Bertrand. *conſ.* [illegible] *themate propoſita conſolationis, n* 3 *vol* 1 *in* 1 *part* [illegible] dicere[illegible] authoritas B[illegible] ſufficiat [illegible] endis, [illegible] que alia [illegible] inueſtigatione & [illegible] cu[illegible] pe tum ſit Baldum fui[illegible] teſtante Iohanne de C[illegible] ſien. *in tract. de iure primogenitura, qu.* 25. *n.* [illegible] imo[illegible] omnium [illegible] narcha & princ[illegible], prout apparet e[illegible] pli[illegible], [illegible] fuit temp[illegible] Mai, 14[illegible] quæ Papiæ in Baſilica diu[illegible] anci[illegible] extat.

[illegible] Labor [illegible] *diuini cultus amoris,*
Artes [illegible]
[illegible] *norma, paſtorum* [illegible]
Ornans Baldi [illegible] *quem pandit dogmate claro*
Quiſquis, nam [illegible] *mortalis pondera carnis,*
Dulcia iam guſtans auctoris paſcua ſummi.
Clauditur hic Baldus [illegible] *tegmine fultus,*
Doctorum princeps, Peruſinaque editus arce.

Et quamuis Baldus contrarius, & varius ſibi ſæpe fuerit, vt per Pau. Caſtren. *in l. de tutela, C. de in integ. reſt. minor.* nihilominus tamen, ſecundum eum, eo [illegible] co, fuit Baldus ipſe ſubtilis ingenii, & talis, vt ex nimia ſubtilitate, non autem ex malitia frequenter variauerit: vnde in omnem euentum Baldus fuit vtriu[illegible] tis vnicus profeſſor. & hinc non immerito A[illegible] de V[illegible] baldis *conſ.* 188 *ſed nunc videndum, ſub n.* [illegible] appellat eu[illegible] germanum ſuum ſanguinem, & patrem ſcientia, & [illegible] tate.

Et quemadmodum † confeſſio in articulo mortis, facta per offenſum, non nocet inculpato de cr[illegible] *d. l. ſi quis in grauit.* § 1. & ibi Bart. Ang. & alii, & M[illegible] *in prænotato ſing.* 21. *poſt princ.* Ita pariformiter confeſſ[illegible] notarii, aſſerentis in mortis articulo, ſe falſum [illegible] miſiſſe, vel falſum confeciſſe inſtrumentum, nihil [illegible] peratur. ita Spec. *in tit. de inſtrum. edi.* § *poſtremo. verſ. Sed numquid*, Bal. *in d. l. generaliter, in vltimo notab. & in authen. ſi dicatur. C. de teſtib. col.* 11. *verſ. sed quid ſi teſtis.* & Pau. Caſtren. *in l. Scia ff. ad Vell.*

Imo † eadem ratione confeſſio iudicis etiam [illegible] extremo vitæ conſtituti, aſſeuerantis ſe tuliſſ[illegible] ſententiam, non valet, neque tenet, nec v[illegible] lo n[illegible] probat, vt voluit Innoc. *in c. non ſine, in Glo. ſua, in ver. Clerici, de arbit.*

P[illegible]

OPINIO DCCCXXV.

SVMMARIA.

1 [illegible] repulſa teſtium criminoſorum, quomodo proponenda & allegandа ſit.

2 Teſtium crimina, & defectus proponens in iudicio [illegible] non probans [illegible] ſolutione intimatarum [illegible] pœnam incurrant [illegible] no. 2. Et an ea pœna [illegible] num. 5.

[illegible] teſtes repulſi [illegible] ad torturam [illegible] nu. 8.

[illegible] fama bona [illegible] num. [illegible]

10 [illegible] ex homicidio prouenientes, in alio iudicio, [illegible] perſonas examinati, [illegible] fidem in [illegible] iudicio.

1 T[illegible] repulſa, [illegible] ſeu exceptio, [illegible] ponenda, allegandа, & articulanda [illegible] quod teſtes ſunt excommunicati, periuri, homicidæ, adulteri [illegible] ſpecifice & ſigillatim [illegible] locus, & tempus delictorum [illegible] et teſtes cri[illegible] & cæ[illegible] & aliæ circumſtantiæ [illegible] art. Bal. A[illegible] Fran. de Aret. & Iaſ. ſolum. 4. [illegible] Innocente [illegible] in c. præſentium. 6 [illegible] quem ſequitur ibi Aret[illegible] Ang. & Alber. in [illegible] ff. de iniur [illegible] & R[illegible] ma. conſ. [illegible] & iſtam opinionem [illegible] obſcure [illegible] nelo præclariſſi[illegible] D. Pet. Follerius, in ſua pract. crim. [illegible] nu. 6 [illegible] & ſeq. & magis [illegible] aſſeuerat Boer. deciſ. 331 vbi refert ita fuiſſe [illegible] Senatu Bordegalenſium.

§ C[illegible] vero partem tenuerunt aliqui Do. congeſti per Pomatem, in addit. ad Bar. in d. l. 1. colum. 2. & Boer. in prealleg. deciſ. nu. 1. Tamen quicquid iſti Do. ſuadeant contra communem, ob hoc in practica ab ea non [illegible] tutum recedere, quam ſequûtur optimo iure infiniti Doct. in varijs locis iuris noſtri, Rota Romana deciſ. [illegible] cum tribus ſeq. in nouis, Gramma. deciſ. 11. [illegible] deciſ. 34. n. [illegible] 49 & Bertran. conſ. 52. libellum, quē [illegible] produxiſſe legitur ſub n. 9. & ſeq. vol. 3.

2 E[illegible] hic perpetuo) quod ſi quis opponere deſe[illegible] teſtium contra ſe examinatorum, vtpute, qu[illegible] excommunicati, infames, & homicidæ, & ſimiles, actione iniuriarum conueniri nequeat aliquo pacto, dummodo huiuſmodi teſtium defe[illegible] probentur, & veri appareant ſecundum Bal. Ang. Alex. & omnes in l. ſi ff. quod quiſque iur. vbi aiunt iſtā eſſe communem opinionem, & Iaffred. Lanfranc. in deciſ. [illegible] Boer. conſ. 4. num. 1 [illegible] & ſeq. 34. 35. & 3[illegible]. & Couarruuias in ſuis [illegible] lib. 6. c. 24. num. 1 cum duo. ſeq. vbi accuratiſſime explicat & declarat huiuſmodi ſententiam.

3 Sed [illegible] in Regno Neap. obijciens, ac opponens defectus, & [illegible] ad infamiam teſtium, & ea non probans [illegible] ſemiplene, vel per famam publicam, punitur [illegible] condemnaturque ad ſolutionem decem [illegible] aureorum, tea. eſt in pragmatica, exordiente [illegible] vbi Gloſ. & Io. Franc. Scaglionus. & [illegible] Troylus Cauenſis Et cum defende[illegible] de [illegible] de oppido Tornenpartis, con[illegible] Aquilæ, anno 1574. qui obiecerat, tanquam procurator, & procuratorio nomine, a[illegible] mulierem, occaſione eam re[illegible] teſtem [illegible] in Curia eiuſdem Caſt[illegible]. & licet probaſſet [illegible] iſta ſemiplene [illegible] mulieris: fuit nihilominus condemnatus per Magn. I. D. Fabium Victorium, conci-

[illegible] edictum, iudicē [illegible] & [illegible] fuerat [illegible] quidem, & [illegible] ted [illegible]

4 S[illegible] aggregatis per eum, [illegible] nu. 4.

[illegible] opp[illegible] nn[illegible] eſt [illegible] & ipſi teſtes [illegible] & [illegible] probat [illegible] videtur, & ordinariæ actione [illegible] ſolum § non videtur, & ibi [illegible] de regular. Imo [illegible] quis præſumitur [illegible] contra teſtes propoſuit [illegible] iudicio, cauſa iuris [illegible] cōſeruandi, non autem aliquem iniuriandi, vt periti me conſul[illegible] Old. conſ. 3 conſueuit dubitari, nu. 2 cum aliis ſeq.

6 [illegible] quamuis [illegible] præcitata pragmatica, Crimina & defectus parum in vſu ſit, atteſtante ibi [illegible] Franciſco Scaglione in prin. tamen hodie [illegible] materiam hanc rationabiliter fuit promulgata altera pragmatica in ipſo Regno, per Ill[illegible]iſſimum & Reuerendiſſimum D. Cardinalem de [illegible] uella, ſub die vltimo menſis Mar. 1574 incip. Quotidie apud nos multis conqueruntur [illegible] in qua diſponitur, quod ſi obiect[illegible] nes aduerſus teſtes in termino conceſſo, ad repulſam per opponentem non probētur, teneatur ſoluere pœnam ducatorum decem. Si vero citra infamiam propoſita ſint capita repulſæ, vel termino vſus non ſit obiciens, teneatur ſoluere duos aureos, & ipſæ pœnæ indubitanter, & irremiſſibiliter exiguntur ex diſpoſitione d. pragmatica, Quotidie, ab illis qui repulſam petierint. prout ita in facti contingentia iudicauit Regia Audientia Apuliæ, me exiſtente in ea auditore menſe Februarij 1584. condemnando Franciſcum Salſillum de Capua, ad ſoluendum Regio Fiſco ducatos decem, quia ea quo ſuper querela propoſita contra eum, per [illegible] Camillum Caluum de Luceria de tentato aſſaſinio produxerat ſimpliciter, ad repulſam teſtium, receptorum contra eum, aliquot obiectiones, ſed eas non probauerat aliquo modo.

7 Cæterum aduerte, † quod teſtes contra aliquem in cauſa criminali recepti, examinatique, etiamſi repulſati eſſent, præſumptionem facerent. vt concedit Grā. conſ. crim. 1 ſub n. 5. ex intentione Inno. in c. præſentium. circa ſi. de teſti.

§ In contrariam vero ſententiam tanquam tutiſſimam, ſacroſanctiſſimamque, videlicet quod teſtes repulſati, non inducant indicium ad torturam, inclinauit Bar. in l. 3 ff de remiſ. & in l. maritus ff de queſt. Bal. in l. cum probatio, & in l. vlteri. C de prob. Abb. in d. c. præſentium, And. de Iſer. in conſt. Regni, Vſurariorum, de vſur. punien. ver. Idem ſi probetur. & in conſt. Peſſimam, & in c. 1. qui teſtes ſunt nece[illegible] in vſib. feud. Afflict. in conſt. Proſequentes, in 10 not. in An. de Nigris in c. R[illegible] in c. 1. [illegible] & Marſil. in ſing. 198. Teſtis, qui non de[illegible] circa medium. & eſt textus in l. ſi prætor. §. Marcellus. ff de iud.

8 Et † tanto commodius, faciliusq; hoc locum ſortiretur, ſi conſtaret de bona qualitate, fama, conditio-

ne,

ne, [illegible] *de m. sud. ad bonit. nu* 44. [illegible] procedere quando con[illegible] bona fama, sed vbicunque etiam addi[illegible] probateturque [illegible] quo [illegible] ad test[illegible], & sequitur quoq; [illegible] *tomo de [illegible] tam [illegible] 3. nu. 10.* [illegible] *nu 4.* [illegible]

2 [illegible] per oste[illegible] bonæ famæ [illegible] eruentur atque tollantur [illegible] ad [illegible] procedi nequeat [illegible] modo, etiamsi [illegible] præceden[illegible], & [illegible] concurr[illegible] fam[illegible] ita Cian[illegible] *lo premetato,* [illegible] *decre*[illegible] *nu.* [illegible] lul. C[illegible] *proc crim.* [illegible] Pet. Cal[illegible] *cons. 101 adsit Deus,* [illegible] & [illegible] Rimi[illegible] *cons. 10* [illegible] *110, sub n. 17 quæ consilia* [illegible] *untur inter consilia criminalia in* [illegible] *par.*

10 Itaque conclud[illegible] qua [illegible] debeat repulsa testi[illegible] eas [illegible] torum [illegible] tanquam res maximi mo[illegible] & spec[illegible] Nam testes super [illegible] venientes, scatientesque, in ali[illegible] & [illegible] diuersas personas examinat[illegible] fidem etiam, in quocunque iudicio, ita Caputaquens. *decis. 159. lib. 1.*

OPINIO DCCCCXXVI.

SVMMARIA.

1 *Exceptiones contra testes quando opponendæ, & quomodo, & quando contra eos protestandum. nu. 2. & 7.*

2 *Testis capitales suos inimicos esse allegans, & in continenti eius probationem offerens, audiendus est & supersedendum interim à tortura. Idem dicendum, de excipiente, testes esse infames, & excommunicatos, & eius probationem in continenti offerente, quod sit statim audiendus nu 4.*

5 *Exceptio contra personas testium in prima instantia omissa, an in 2. opponi possit & n 6.*

8 *Exceptio contra procuratorem in prima instantia omissa, an in secunda opponi possit.*

1 CONtra † testes exceptio an e aperturam testium opponi debet, non autem post. & specialiter, vt eleganter per Bar. in l. 1. col. fin C. de testib. & inibi Bal. & alii communiter. & ita tenet arguendo Rum. *cons. 53. col. 5 circa fin vol. 4.* & omnes Canonistæ hoc idem firmant & concedunt audacter, *in c denique de excep.* quorum opin. sequuntur, declarant & attestantur Mod. *in d. c. denique,* & Dec. *ibi, n. 12.*

2 Et † repulsa est deneganda, si pars tempore citationis, ad videndum iuramenta testium: contra testes nõ fuerit protestata. Belut. *in sus pra. 3. tit. de testib num. 1* [illegible]. Afflict. *decis. 351. num. 8.* & Carauit. *in ritu 73 post nu. 4* Et tanto magis quando de calumnia iuratum non est, ita Afflict. *in alleg. decis. 351. post nu. 8.* Et hinc inolenit practica, qua quotidie vtuntur procuratores, vt tempore quo comparent, visuri iurare testes protestentur contra personas testium, & dicenda per eos. Sed quandocunque in alio actu, ante publicationem potest fieri dicta protestatio, *vt c. præsentium, de test.* & ibi Franc. de Aret.

¶ Sed dicta communis interpretatur, non procedere, secundum Alex *cons.* [illegible] *2. visa processu, cau. matrimonialis, sub nu* [illegible] *vel* [illegible] pars, quæ nihil opp[illegible] ante publicationem contra testes, post publicationem iurat, quod id ea [illegible] malitia [illegible], vel quod huiusmodi exceptio non iter peruenerit ad eius noti-

tiam, tunc enim ad[illegible] testes ab que al[illegible]

I[illegible] dic. quod ex [illegible] cos p[illegible] co[illegible] [illegible] su[illegible] & [illegible] iul[illegible] testim[illegible] hu[illegible] *testi*[illegible] lit[illegible] sta [illegible] & P[illegible] *atur.* [illegible] nie[illegible].

¶ Et [illegible] *Boin* [illegible] *attentatorum* [illegible] asser[illegible] & con[illegible] udine, [illegible] asli on[illegible] ruat præs[illegible] m practi[illegible] nem[illegible] ita contra hunc cam [illegible] licasse in varius causis [illegible] Marc[illegible] & [illegible] Ciuitate Castel[illegible] tamen [illegible] sidedicti[illegible] Eccl[illegible] iastica sepe [illegible] dum præ[illegible] ictam com[illegible] unem, atte[illegible] [illegible] dis *dec. [illegible] sua conclu.* [illegible] *obiiciebatur testi* [illegible] quo[illegible] etiamsi po[illegible] recip[illegible] hæc nemini [illegible] quando [illegible] principes con[illegible] ex[illegible] no, non [illegible] cessis prius [illegible] datum d[illegible] examin[illegible] ge[illegible] tur ex me[illegible] & [illegible] formanus in [illegible] teneretur [illegible] dam sorerim [illegible] dem [illegible] contra commune[illegible] nam [illegible] Ludou. *in dec.* [illegible] *simeon, num.* [illegible] *cad. 2. par.* vbi asserit [illegible] lam consuetudin[illegible] Prouincia Vmbriæ, & Marchiæ An[illegible] bitrari eam etiam o[illegible] seruari in cæteris sta[illegible] stici Prouinc[illegible] vbi itidem conatur [illegible] consuetudinem, tanquam optim[illegible] abus[illegible] bus: primo, quod contingere posse[illegible] inimicum præferre ad fautorem inimici veritatem. Secundo al[illegible] re contestes nullate[illegible] ini[illegible], qui forsan [illegible] dum veritatem deponerent[illegible] istæ rationes [illegible] subsistere nequeunt: nam in dubio [illegible] contrarium: cum vera lex de [illegible] præs[illegible] mne malum, neque eis vel [illegible] *L. 1. §. præterea* [illegible] *de quæstionib.* [illegible] *repellatur* [illegible] & per [illegible] *§. præter* [illegible] quis [illegible] com[illegible] capitalib[illegible] cis, etiam [illegible] de [illegible] conductu [illegible] *lit non cont*[illegible]. Et [illegible] inimicus semper præ[illegible] tum[illegible]: & repel[illegible] non [illegible] capital[illegible] ci, sed etiam susp[illegible] de [illegible] Innoc. *in c. cum P. Manconen.* [illegible] *accusas.*

§ [illegible] Hoc [illegible] communi[illegible] delinquen[illegible] quendo. siquidem [illegible] tunc [illegible] tur aduersus testes pro ducendos contra d[illegible] linque[illegible] de [illegible], eo casu procu[illegible] beret [illegible] & [illegible] hæc testi[illegible] recipiant [illegible] prius testes [illegible] probat[illegible] præstare, [illegible] excipi[illegible], statim, & in [illegible] se probaturum offerat [illegible] *si vero quis dicat* [illegible] *stib. vt* [illegible] *parte, col* [illegible] Doct passim in iure nostro, & [illegible] *in voto* [illegible] *seq* post And[illegible] relatum [illegible] per eu[illegible]

Idem

[illegible] mea & ex o[illegible] ceptio tes[illegible] & S[illegible] [illegible] p[illegible] bationes in p[illegible] per [illegible] *de qua [illegible]*.

5 [illegible] † quo[illegible] pulsa, [illegible] dixe[illegible] est in[illegible] tionis & [illegible] ipsa ap[illegible] [illegible] Pa[illegible] Couar[illegible] n. 73.

[illegible] tatia [illegible] eminel [illegible] *Pet* [illegible] *lex cept.* [illegible] *in d.* [illegible] *super eo. de testib.* [illegible] communem ess[illegible] Guid. *Pap. in d.* [illegible] Affli[illegible] Marsil[illegible] [illegible] causis [illegible] Glos. & Canon[illegible] procedit in foro canonico,

6 Sc[illegible] Canonistarum limitatur vtil[illegible] causis, in quibus [illegible] vt in causis matrimoni[illegible] [illegible] Abb. [illegible] meum, tanqu[illegible] [illegible] de Aquila, & [illegible] Mar[illegible] lus de Narnia, eius præsentiam [illegible] testes in prima instantia præsentes causæ [illegible] reputari pereum to [illegible] instantia eiusdem causæ.

7 A[illegible] † quod [illegible] ob [illegible] ac opponere [illegible] seu exprimere, quod [illegible] & reputabantur, secundum Iul. [illegible] *q. 54 vers. Sed nunquid Alex. in d.* [illegible] *& seq.* vbi ait istam esse communem opi[illegible]

8 [illegible] ducere denique † quod quemadmodum exce[illegible] contra personas, & dicta testium, [illegible] potest opponi, de iure saltem ca[illegible] instantia: ita etiam si pars nihil opponat [illegible] prima instantia contra procuratorem ex[illegible]

[illegible] potes [illegible] est, quando [illegible] one exceptionis huius [illegible] secundum Roma qui ita con[illegible] *in* [illegible] *ca* [illegible] *ducendi* [illegible] *sacerdotem* [illegible] bi alleg[illegible], & a[illegible] nat co[illegible] rati[illegible] m quam tenuit [illegible] ibi *in add. in ditt* [illegible]

[illegible]INIO DCCCXXVII.

[S]VMMARIA.

1 *Test[ium examin]atio in causa ciuili per quem fieri debeat &* [illegible]

3 *Co[illegible] coram tabellione, absque iudicis præsentia,* [illegible] *præiudicat, debet fieri coram iu-* [illegible] *pro tribunale. n. 4. & 5.*

6 *Con[illegible] iudice non sedente pro tribunali, vel coram* [illegible] *incompetente, valet vt extraiudicialis.* [illegible] *n. 7.*

8 [illegible] *extraiudicialis tam in causa ciuili, quam crimi-* [illegible] *extra iudicium, coram iudice, an probet, vt* [illegible] *ex ea condemnare possit: an vero aliis testib. pro-* *banda sit, & per vnum tantum testem probata, an pro-* *bationem semiplenam inducat. nu. 9.*

10 *Co[nfess]io non probatur per testes singulares.*

11 *Con[fess]io iudicialis etiam per testes probatur.*

12 *Confessionis probatio per testes non admittitur elapso ter-* *mino ad probandum præfixo.*

13 *Tabellio non potest de consensu partium recipere dicta, &* *iuramenta testium, vt nec confessionem nisi prius com-* *missione ei facta a iudice. nu. 14. & 16.*

15 *Notarius non potest dare acta parti, illa petenti sine iudicis* *commissione.*

17 *Testium examinatio fieri potest per notarium ex commis-* *sione iudicis si commissio sit facta in causa.*

18 *Notarius debet commissionem inserere examini testium,* *alias examen esset nullum.*

19 *Testes in partibus valde remotis, vel in mortis articulo per* *Notarium, sine iudicis præsentia examinatus, an pro-* *bet, vel præsumptionem saltem aliquam inducat.*

TEſtium examinatio † in cauſa ciuili per iudicem fieri debet, non autem per notarium, quia nota- 1 rius de iure, abſque iudicis commiſſione, non poteſt teſtes examinare, cum ad iudicem examinatio perti- neat [illegible] vbi [illegible] *in l. hac consultiss ima.* §. *ff.* [illegible] *ositiones* [illegible] *testa*[illegible] *poss. & l. iubemus. la pri-* [illegible] *libera causa,* [illegible] est [illegible] secundum vnam expo- [illegible] *vel solam.* [illegible] *de testib.* & G[illegible] *in l. currens.* [illegible] hoc pro regula tradit Bal. *in c. si quis testium,* *de* [illegible] *cum in causam, nu. 26. de testib.*

[Ex] qua regula ſacit, † quod dicitur, quod proba- 2 tiones ſint faciendæ iudi[illegible] *l. quinquaginta ff. de probatio.* & habetur *in Laos, & in l. si quando. C. de testib.* not. Dec. in [illegible] *extra de probat. sub nu.* [illegible] *& seq.* & Marſil. *in repet.* [illegible] *de proba. &* [illegible] *col. 2 ff. de testib.*

E[t] † facit Gloſſ. not. *in d. l. iubemus*, aſſerens, quod 3 confeſſio, facta coram tebellione abſque præſentia iudicis non præiudicet.

Et † tradit etiam [illegible] Saly. quod ſi talis confeſſio fi- 4 eret coram iudice, ad hoc vt præiudicet, debeat fieri in iudicio apud tribunal, iudice ſedente pro tribuna- li & hoc idem voluit Bartol. *in l. 1 colum 1. C. de confess.* Dec. *in cap. at si clerici, sub num. 144. de indic.* & Maranta, cum al[iis] [alle]gratis per eum, *in tract. iudiciorum, in 6. part.* *in § actu de confessione, num. 30 fol. parua 134.* vbi dicit iſtá eſſe communem ſententiam, & Io. de Amicis etiam *cons.* [illegible] *29 oritur dubium, nu. 9.*

Co[n-]

5 C[illegible] licet conf[illegible] facta coram [illegible] m [illegible] torum vel coram [illegible] e, n[illegible] in [illegible] iudici, & ſic in Camera, eo prætenſ[illegible] [illegible] ſ[illegible] nte [illegible] pacto inducat plenam probationem, nec præ[illegible] t quo ad condemnandum, ſecundum G[illegible] *in d. l. ſubemus*, & Dec *in rubr. extr. de proba. nu. 16.*

6 Nihilominus † tamen facit confeſſio ipſa ſufficiens indicium ad torturam, ita Glo. & Bald. *in d. l. ſubemus*, & idem Bal. *in add. Spec. in tit. de conf.* [illegible] *col. 1. & m* [illegible] *pin in 12. notab. C. de fideic.* & Iaſ. *in l. mag* [illegible] *ratibus, col.* [illegible] *tur. 4* [illegible] Dec. *in c. at ſi clerici, ſub nu. 15. & 19. de probat.* vbi plene demonſtrat, quod [illegible] confeſſio, facta coram notario valeat vt extraiudicialis: & ideo pariat indicium ad torturam.

7 Et hoc ſuadet † ibi ex communi opinione omnium S[illegible], quod quandoque confeſſio coram incompetenti iudice non [illegible] tanquam extraiudicialis, & in vim con[illegible] extraiudicialis valet, atque producit ad torturam indicium ſufficiens, de qua communi meminimus etiam *ſupra, in Opinio. 241. Confeſſio facta coram iudice incompetente, lib. 1* & eandem communem ſequitur quoque Card. Put. *deciſ. 288. lib. 2.*

8 Sed hoc ſyncere non procedit ita ieiune, † atque ſimpliciter: Nam hæc confeſſio, facta non in forma, & figura iudicii coram iudice, vel notario, in camera, tam in cauſis criminalibus, quam etiam in ciuilibus emanata, debet neceſſario probari per teſtes, alias nõ probat.

¶ Et cum mihi fuiſſet commiſſa quædam cauſa, per D. Baronem, Caſtri Caſentini, comitatus Aquilæ, *anno 1578* tanquam iudici ſe[illegible] vertens inter Georgium Ciot[illegible], eiuſdem oppidi, & Bernardinum Miconi de Caſtro Podii P[illegible], in qua iudicauerat Magnificus D. Ioannes Vincentius Buttus, conterraneus meus, tanquam conſultor Capitanei eiuſdem oppidi, & condemnauerat antedictum Georgium ex ſua aſſerta confeſſione, priuatim facta, in eius domo, Aquilæ ſita, non aliter apparente in proceſſu, & negata per [illegible] Georgium. Ego, non [illegible] et admiratus de huiuſmodi voto [illegible] ſententiam, de conſilio memorati D. Ioannis Vincentii Butti, reuocaui, *ſub die* [illegible] *eiuſdem anni 15*[illegible]8. Imo cum idem Bernardinus peti[illegible] terminum in ſecunda inſtantia, ad non poſita ponenda, & non probata probanda: & ille terminus ei ſtabilitus fuiſſet, atque probaſſet, talem confeſſionem per vnum teſtē, adhuc ſtante tali probatione imperfecta, abſolui, & liberaui ab impetitu prædictum Georgium. Et [illegible] morſum [illegible] virtutis Magnifici D. Nicolai In[illegible], mei compatrioti & aduocati [illegible] Bernardini, qui ad fauorem ſui clientis, afferebat ſubtiliter, & accurate tria infraſcripta vrgentiſſima fundamenta: quorum primum erat, iſtam confeſſionem extraiudicialem in cauſa ciuili factam [illegible] etiam extra banchum iuris, coram iudice, plene probare, ſecundum Innocen. *in c. per Inquiſitionem, in Gloſ. ſua, in ver. Eccleſiaſtici*, & ibi per Ant. de Butr. *de elect. contra Gloſ. in l. penult. in verſ. Iudicium C. de liber. cauſa.* Sed huic rationi ita reſpondebam, quod huiuſmodi confeſſio non reperiebatur facta coram iudice, ſed tantum coram conſultore, nullam iuriſdictionem habente, quia commorabatur in Ciuitate Aquilæ, extra iuriſdictionem dicti caſtri Caſentini: & conſequenter, quod doctrina Innocent. antesignata non poſſit adaptari,

ſeu ap[illegible] ad præ[illegible] caſ[illegible]

§ [illegible] ve[illegible] b[illegible], et [illegible] quod p[illegible] ſent[illegible] a ve[illegible], [illegible] ta[illegible] pe[illegible] ſte[illegible] ſe[illegible] vt ſ[illegible] n ex tempore congrua reſ[illegible] non [illegible] par[illegible] probatum [illegible] ed [illegible] tu ex [illegible] me ſi[illegible] ares [illegible] ex hu[illegible] cem [illegible] n[illegible] latiua, ſed [illegible] & [illegible] aliam fidem faciebant [illegible] tibus, & do[illegible] alibus.

Te[illegible] denique allegabatur pro ſ[illegible] 9
quod confeſſio [illegible] tedicta, probata per vn[illegible] pariat quoque alteram ſemiplenam proba[illegible] arguebatur ſic [illegible] quemadmodum c[illegible] probatur per duos teſtes: ita etiam c[illegible] ſio [illegible] ta per vnum teſtem, ſimiliter ſemiple[illegible] m[illegible] onem inducat. Sed negabam [illegible] et [illegible] caſticabam præ[illegible] ntem difficultatem, me[illegible] eiſ. C[illegible] d. Put. 4[illegible]6. *lib. 2.* concludentis ibi [illegible] num teſtem confeſſionem nequaquam pr[illegible] miplene.

¶ Quod tamen de plano procedit in [illegible] emanata abſente parte: ſecus vero in co[illegible] præſente parte facta, tunc enim talis confeſſio [illegible] bata per vnum teſtem, ſe[illegible] ene probaret, [illegible] ſecundum Barthol. *in l. admonendi. ff. de iureiuran.* & I[illegible] h de Ludouic. cum aliis adductis [illegible] ee eum, *in deci*[illegible] *9. nu. 17. in* [illegible] *part.*

Imo † aſſerebam etiam confeſſionem no[illegible] ri per teſtes ſingulares, ita C[illegible] d. Put. *dec* [illegible]3. [illegible] bat Et I[illegible] ſeph de Ludou *in allegata deciſ.* [illegible] *7. nunc alias 199* vbi hoc diſtinguendo vi[illegible] & ap[illegible] te declarat. 10

Et [illegible] non ſolum confeſſio, f[illegible] cta coram iudice in camera, vel coram notario [illegible] probari poteſt per teſtes, ſed etiam confeſſio facta in iudicio, ita Doct. *in c. quoniam contra* [illegible] *de probat. & in l. qui ſe abſtulit ff. de* [illegible] *vend.* vbi Petr. de Sa. *& in l. prætor ait §. Marcellus. ff. de iud.* 11

Verum † confeſſio à teſtibus probanda, non [illegible] mittitur vllo modo, elapſo termino ad probandum ſtabilito, & præfixo ita Specul. *in tit. de dilat. §.* [illegible] *4* & Dec. *in rubric. extra de probat. numero 91. iuris al* [illegible] *ſ 91.* 12

Sed, † redeundo ad inſtitutum noſtrum di[illegible] tus Bald. *in tit. de pa.* [illegible] *conſtan. in v. 1. Secundum* [illegible] *&* [illegible] *leg.* [illegible] *ill* [illegible] quem ſeq[illegible] *ſolum* [illegible] *di* [illegible] *& in repet. l. admonendi ff. de iureiuran* [illegible] *Nunquid autem iudex*, quod etiam tabellio [illegible] n de conſenſu partium ſine præſentia iudicis re[illegible] te dicta teſtium, nec iuramenta, nulla & facta prius [illegible] miſſione per iudicem. 13

Et aſſeuerauit † idem Bald. *in addit. Specul* [illegible] *tit. de teſte* [illegible] *in fin. verſ. Nunquid reperitur*, quo[illegible] u[illegible] repertus, notarium poſ[illegible] e [illegible] ere [illegible] re ſtium, [illegible] que commiſſione iudicis, allegat G[illegible] *in d. l. hac conſultiſſima § fin.* 14

¶ Et ſubdit, idem eſſe in [illegible] ſione: quia nec etiam notarius poteſt [illegible] ſine iudicis c[illegible] miſſione, alleg[illegible] ſſ in d. [illegible] quam ait eſſe ordinariam, & ſubdit [illegible] Bald. quod recipere pertineat ad iudicem, ſcribere vero ad tabellionem.

15 Faciunt etiam [illegible] per Bartol. *in l. is apud quem, in princip. ff. de edend.* vbi [illegible] monet, quod [illegible] non poſſit dare acta parti [illegible] a petenti, ſine iudicis commiſſione, quod [illegible] in vol. [illegible] Paul. de Caſt. [illegible]

16 [illegible] faciunt [illegible] dicta ſimiliter per eundem Bal. *in d. [illegible] confeſſionem*, vbi per illam Gloſſ. concludit, quod probationes non poſſint fieri coram notario ſine mandato [illegible]

17 Sed iſta † regula [illegible] corroborata, fallit primo [illegible] examinationem iudex [illegible] miſiſſet notario, quia hoc fieri poteſt, ſecundum Bal. Ange. & Pau. C [illegible] *d. l. hac conſultiſſima. §. fin.* S [illegible] *in authen. apud eloquentiſſimum. C. de fide inſtrum.* vbi dicit quicquid [illegible] iure, hodie hoc [illegible] ductum in conſuetudinem regularem, propter [illegible] tudinem agendorum, & idem dicit [illegible] *l. ſi de teſtibus [illegible] teſtam. aperiun.* [illegible] verum eſſe, [illegible] iudex [illegible] ſit facta ex cauſa: & iſta eſt communis [illegible] quam allegat, & ſequitur Marſil. *in l. de minore. §. plurium quoque, nu. 10. de quaeſt.*

¶ Contrariam vero ſentiunt nonnulli Doctor. [illegible] per Felin. *in d. c. cum cauſam, num. 19. & sequent.* Sed tamen ipſe ibi ſequitur praedictam limitationem communem. [illegible] Abb. *in c. quoniam contra, col. 18.* *deprobat.* & [illegible] V [illegible] *in ſua pract. lib. 6. titul. de teſti. & eorum induct. inter. atque exami. in Romana Curia, col. 8. fol. 88.*

18 [illegible] tunc commiſſio † facta notario pro examinandis teſtibus, debet neceſſario conſeruari in examine, [illegible] pro eſſe: alias teſtes examinati, non conſtito de commiſſione examinis, nec de iuramento teſtium, etiam per ipſum iudicem [illegible] ſunt [illegible] examinati [illegible]

19 Fallit ſecundo † dicta regula communis, quando examinatio teſtium per iudicem fieri non poſſet, vt puta [illegible] teſtis erat in articulo mortis, vel commorabatur in partibus valde longinquis: ita vt ſi pars, quae volebat teſtem examinari facere, iuſſiſſet iudicem, teſtis ſtatim periiſſet, eius teſtimonio non habito. Nam ſi tunc examinatus fit per notarium ſine iudicis praeſentia, valebit eius dictum ad praeſumptionem aliquam inducendam, ſecundum Bartol. *in d. l. admonendi, colum. 12. ver. Quid ſi dictum teſtis,* quem ſequitur Felin. alios citans. *in d. c. cum cau. am, num. 12.* & Marſil. *in l. de minore. §. plurium. ff. de quaeſt.* Tertiam vero limitationem tradit Felin. *ind. c. cum cauſam, nu. 31.*

OPINIO DCCCCXXIIX.

SVMMARIA.

1 *Teſtium examinatio in cauſa criminali vel ciuili ardua, an, & quando poſſit à iudice committi notario, vel alteri iudici, & alius, vel diuerſi territorii, & n. 2. 3. 4. 5.*

6 *Procurator, licet in capitalibus non admittatur, admittitur tamen ad allegandam bannitionis iniuſtitiam, vel nullitatem.*

7 *Iudex malefitiorum licet non poſſit cognoſcere in ciuilibus principaliter, incidenter tamen poteſt cognoſcere cauſas ciuiles quae diſcendunt ex crimine.*

8 *Teſtium examinatio etiam in criminalibus ta- ſi in Regno a [illegible] committitur, quando ſunt ſenes, & valetudinarii & nu. 11.*

9 *Teſtes egregii, & in dignitate conſtituti, an in criminalibus teneantur comparere coram iudice, ad dicendum teſtimonium an vero iudex ad eos mittere debeat, & eorum in domo depoſitionem recipere. Et quid in ciuilibus obſeruetur, num. 10. Et in teſtibus [illegible] de [illegible] valetudinariis, item [illegible] & 12.*

10 *Teſtes [illegible] examinari [illegible] committi [illegible] ſi in dignitate conſtituti [illegible] notario [illegible]*

13 *Teſtes [illegible] tute [illegible] tus voluntarie cedere in [illegible], ad dicendum [illegible], an per [illegible] legio ad [illegible]*

14 *Teſtes contra reum [illegible] teſtimonium. [illegible] contra [illegible] Nec generaliter contra [illegible]*

17 *Teſtificari non coguntur [illegible] tradunt [illegible]*

18 *Teſtes [illegible], qui compelli non poſſunt ad [illegible] probant. Et [illegible] ibendum in a [illegible], nu. 19.*

20 *Teſtes [illegible] admittuntur cum [illegible] fieri non poteſt. Sed [illegible] hoc in [illegible] bandis nu. 21.*

TESTIVM examinationem in cauſa [illegible] 1 iudex alicui notario committere non poteſt, imo [illegible] ſine eiuſdem, ſiue alterius [illegible] Bald. Cyn. Salice. aliique communiter *in auth. apud eloquentiſſimum C. de fide inſtr.* per illum text. Gloſſ. in Clemen. [illegible] iudic. vbi bonus text. *de off. deleg.* & [illegible] text [illegible] ad hoc *in l. [illegible]. §. Diuus [illegible] Nam ipſos interrogare, &c. ff. de teſt.* [illegible] Bald. *in c. ſi quis ſignum contra de teſtib. in prin.* [illegible] mitatamen [illegible] *cum [illegible] in [illegible] verſ. tertio fallit Extr. de* [illegible] & Areſtan. *in tract. de heret. nota [illegible]* Et idem [illegible] de [illegible] R [illegible] appo. [illegible] *authen. [illegible]. In pecuniat. alibi bus,* idem quae tenet Bald. *in l. 1. de contr.* [illegible] *cum [illegible]* Felin. *in c. cum cauſam, nu. 21. de teſtib.* & Curtius [illegible] *l. admonendi, num. 260 de iureiuran.* vel dicit iſtam eſſe communem opinionem. Et ratio dictae communis haec eſſe videtur, ſecundum text. *in c. quoniam contra, de probat.* quia iudex debet videre, qua voce, qua trepidatione, &c. teſtes deponant. & hinc idem probatur *in d. Clemen. 1.* & facit quod dixit S [illegible] *in d. [illegible]. §. 1. colum. 11. ver. Item quod eſt ernenda.* & optime faciunt omnes illi caſus, quos recenſuimus poſt principium praecedentis concluſionis. Quae procedunt & habet locum, non ſolum in criminalibus, verum etiam in ciuilibus cauſis: quia etiam in illis pro[illegible] ationes debent fieri iudici; nec poſſunt recipi à notario, ſine praeſentia, vel commiſſione iudicis, ſecundum Gloſſ. *in l. hac conſultiſſima. §. fin. C. qui teſta [illegible]* & bocib volun D [illegible] ſequendo illam [illegible] ad quod etiam facit Gl. *in l. [illegible] ff. de teſti.* etiam eſt bonus textus, ſecundum vnam lecturam G [illegible] *in l. ſolam. C. de teſt.* de qua per Bar. *in d. l. admonendi, colum. 11. ver. Quid ſi dictum teſtis.* & per Bal. *in l. praeſumptum C. de app. & in l. vbi [illegible] C. de lib. caus. in auth. [illegible] C. de prec. Imper. offer. in t. 1. §. [illegible] depa [illegible] col. [illegible] & per [illegible] quoniam contra, col. 14.* & ibi per alios, & per Ancha. *in l. praeſentium. § teſtes. [illegible] de teſti. in 6.* vbi refert Io. And. reprehendere iudices, committentes notariis examinationem teſtium; quia debent eos examinare in propria perſona.

2 Et iſta communis [illegible] ita comprobata, ampliatur, vt procedat etiam in cauſa ciuili ardua, [illegible] et quia iudex non debet committere iudicium [illegible] teſtium alteri, ſed eos ad ſe vocare, ſecundum Pau. de C [illegible] *in l. iudices C. de fide inſtrum.* Imol. *in l. ſi quis ex [illegible] ff. quemad. teſta. aperian.* And. de I [illegible] & [illegible] *ſuper. [illegible] conſtitutione, incip. In pecuniariis* [illegible] per [illegible] ibi, & Capellam late, *deciſ. 90 nu. 5.*

 Limi-

3 [illegible]

4 [illegible] propter multitudinem [illegible] testium [illegible] relatus, *ind.* [illegible] *apud* [illegible] probabil [illegible] probabile [illegible] licis Bald ibi, de consuetudine [illegible] & Pat [illegible]

5 [illegible] pro- [illegible] *apud* [illegible]

6 [illegible] *publice ff. de procur* [illegible] de ctu principali [illegible] ex eo quod not. Batt *in l.* [illegible]

7 *ff. ad Turpil.* [illegible] *interdum.* §. *qui furem. ff. de furt.* vbi dicit nota, quod licet iudex maleficiorum non possit cognoscere de causis ciuilibus principaliter, incidenter tamen bene poterit cognoscere causas, quæ descendunt ex crimine; sicut est restitutio rei furto subtractæ, item de expensis, [illegible] in causa poterit cognoscere, & reum in eis condemnare & taxare, & hoc idem not. Bartol. Soc. *in l.* [illegible] *ff. soluto matrim.*

8 Quatt [illegible] mita, cum testes sunt tam senes, & valetu [illegible], vt sine periculo [illegible] C [illegible], vel iudice, [illegible] præsent. [illegible] nequeant, quo casu, etiam in causis criminalibus, examinari [illegible] potest, [illegible] formam R [illegible] magnæ Curiæ Vicariæ vt hab [illegible] *Ritu, Incip. item* [illegible] & nota [illegible] lissi [illegible] genere, & virtute, D. F [illegible] lerius [illegible] & ita in contingentia facti [illegible] decisum [illegible] Sacro Consil. Neapolitan. vt refert Capyc. [illegible]

9 Et qu [illegible] hoc obseruetur in testibus val [illegible] dina [illegible] tamen non forti [illegible] in [illegible] bus, & [illegible] egris. Nam ad [illegible] gias personas examinandas non tenetur mittere [illegible] causis criminalibus, sed omnes coguntur venire ad præsentiam iudicis, secundum G [illegible] *sub ver.* [illegible]

10 *de testib. & attesta.* In causis vero † ciuilibus milites, Doctores, & alii [illegible] & honore constituti, nullo pacto possunt compelli venire ad iudicem, ad testificandum, cæterum [illegible] debet [illegible] modum, ita Abb. *ind. c.* [illegible] & Rota Romana [illegible] vbi determ [illegible] in testem [illegible] tanquam ad [illegible] ad testi-

11 monium [illegible] † ad examinandos testes impeditos, & valetudinarios debet mitti, [illegible] notarius, ad eorum domos,

[illegible] ad [illegible]

[illegible]

[illegible] ac [illegible] do, & [illegible] semper vidimus [illegible] causis [illegible] quam [illegible] alius [illegible] legatis.

[illegible] no hoc [illegible] egregia [illegible] Doctor. & [illegible] citatus [illegible] vilegi [illegible] *l. ad* [illegible] *nec honore. C.* [illegible] *in fingul.* [illegible] *quis [illegible], vbi* [illegible]

Notand [illegible] & [illegible] & Abb. [illegible] patent [illegible] & D [illegible] Ne [illegible] *de test b. cap.* [illegible]

Nec [illegible] & An [illegible] vbi [illegible] quiuis [illegible] de [illegible]

Tamen [illegible] testes [illegible] & [illegible] que [illegible] ad [illegible] & [illegible] & Iac. [illegible] berte de Maletiis [illegible] linquit [illegible] ego [illegible] & [illegible] quæ [illegible] moratam.

Aduertendum quoq; est, † quod [illegible] 12

[illegible] odie [illegible] ſtis [illegible] o [illegible] [illegible] vt efficax [illegible] umeſt [illegible] *Mamsbonus.* [illegible] *notab.* [illegible] *repe.* [illegible] al[illegible] præſu[illegible] erent [illegible] in dubio [illegible] de [illegible] uiſſe, ſe[illegible] dum Bar. *in d.* [illegible] *vero, & in 9. Dro amat ile in* [illegible] *in auth. de ſanct.* [illegible] let, & male, [illegible] arium [illegible] Bal. *in d. aut* [illegible] *hiteros.*

20 [illegible] probant [illegible] am iſtæ perſonæ priuileg[illegible], quæ non admit[illegible] ui ad teſtimonium ſi c[illegible] amitten[illegible], & [illegible] cipi[illegible] tur, cum veritas aliter h[illegible] be[illegible] n poteſt, vt concedunt [illegible] l. de Suza. *in d.* [illegible] Ant. de [illegible] n. & I[illegible] an. de I[illegible] *in d. c.* [illegible] & Alber. de Male[illegible] is. [illegible] *tra* [illegible] *teſtib. cap.* [illegible] *nu* [illegible] 23. *& ſequent.* vbi [illegible] t [illegible] eſſe communem [illegible] opinionem & reddit e[illegible] [illegible] ciſſimam rationem. S[illegible] re[illegible], quo[illegible] erit [illegible] habe[illegible] non [illegible] oſſi[illegible] [illegible] bit onus [illegible] andi. ita Ant. de Butr. Im[illegible] [illegible] *num.* [illegible] *in ſuper eo,* [illegible] *teſt.* [illegible] *ogen.* & Alber. de M[illegible] *letis in d. tract. de te*[illegible] *ib* [illegible] 6. *num.* [illegible] *& ſeq.* vbi [illegible] ueratiſtam eſſe veram opinionem.

OPINIO DCCCCXXIX.

SVMMARIA.

1 *Teſtes aduerſarii ante examen generaliter reprobans, an in poſtea vti poſſit.*

2 *Et quod ſi contra proteſtatum ſit. & in 3. Et quod* [illegible] *poſt examen impugnauerit eorum perſonas. in 4. Quid item, ſi aduerſarius proteſtationi contradixerit nu. 5.*

6 *Proteſtatio quomodo caute interponenda, ne noceat proteſtanti ſi teſtis pro ipſo aliquid deponant.*

1 Li[illegible] ga[illegible] non c[illegible] entiens † teſtibus productis per aduerſarium, generaliter eos reprobando pote[illegible] p[illegible] modum eis vti, ſecundum G[illegible] oſſ. & Doct. omnes, *in c.* [illegible] *ra, tuitum, de teſt.* & iſta eſt communis [illegible] opinio teſte Boer. *in deciſ.* [illegible] 45. *num.* 6. & Scribe[illegible] *in* [illegible] *c. præſentium.*

2 Se[illegible] ſi [illegible] nt [illegible] erit litigantem [illegible] proteſtatum fuiſſe ante pr[illegible] bat[illegible] em, ſe [illegible] elle reprobare teſtes productos, & de[illegible] ita per eos; tunc teſtes deponendo ali[illegible] in f[illegible] tem iſtius proteſtantis, non faciunt fidem [illegible] eius fauorem: quia per ipſam proteſtationem videtur [illegible] aiare, ſe nolle aliquo pacto, ipſis fidem adhibere, de h[illegible] eſt text. *in d. c. præſentium, in fin.* vbi hoc tenet, ponitq; ſe pro regula G[illegible]o. & Feli. *in vlt. not. num* [illegible] 4. & Fran[illegible] de Aretin. *colum. antepen. & pen.* Nepos de M[illegible] Albano *in tract. de teſtib. num.* 116 & Boſſius *in pract. crim. in tit. de publicatione proceſſus, & teſtium, nu.* 1[illegible] E[illegible] h[illegible] c ideo eſt, ſecundum Docto. *in d. c. præſentium*: nam [illegible] teſtes, forte timore impugnationis perſonæ, poſſent mendacium proferre. Et ſe[illegible] [illegible] etiam quia videntur proteſtantes perſonam teſtium inhabilitare, & ſic aſſerere, affirmareq; eorum [illegible] ann[illegible] atenus vera eſſe. Et denique pars, quæ proteſtata eſt de [illegible] epro[illegible] ando teſtem, eo quod nititur eu[illegible] impugnare, non poteſt vtique illius iuuari teſtimon[illegible] *reg. ex eo, de reg. iur. in 6.*

3 Cæteru[illegible] hæc † regula ita fulcita, & roborata claudic[illegible] t primo, vt non habeat locum, cum proteſtatio cont[illegible] perſonam, & depoſitiones teſtium non proceſſit in forma, vt voluit Felin. *in d. c. præſentium, num.* 16. Et iſtam formam proteſtationis faciendæ in iudicio circa teſtium reprobationem, tradit Specul. *in titul. de teſte, in rubr. de teſtium reprobatione, nu.*

4 Secundo c[illegible] rctatur † ſimi[illegible] iter eadem regula, non obtinere al[illegible] locum, cu[illegible] proteſtans ad actum proteſtatio[illegible] non proceſſit, ſed ante teſtium depoſitionem ren[illegible] nciauit huiuſmodi proteſtationi: tunc enim teſtes deponentes pro proteſtante, indu[illegible] [illegible] p[illegible] b[illegible] ſ[illegible] an A[illegible] ſti[illegible]. Ant. de [illegible] *in d.* [illegible] *præſentium,* [illegible] Abb. *ibi* [illegible] *n.* [illegible], & co[illegible] ra co[illegible] uhen[illegible] ſ[illegible] am ſen[illegible] t [illegible] quod h[illegible] rbitrio iudi[illegible] s reſideat, q[illegible] de[illegible] eat, quantum iſtis teſti[illegible] us cred[illegible]

5 [illegible] io fal[illegible] etia[illegible] præ[illegible] tata [illegible] ula, quand[illegible] po[illegible] t [illegible] am dep[illegible] p[illegible] u[illegible] t eorum perſ[illegible] nas tim[illegible] c[illegible] teſtes in [illegible] tem [illegible] pu gnantis eorum per[illegible] nas, dep[illegible] p[illegible] tent proc[illegible] dubio, [illegible] facerent etiam f[illegible] m. [illegible] conce dit [illegible] Abb. *colum* 5 & Felin. *num.* 1[illegible] *in d.* [illegible] *præſentium.*

6 Qu[illegible] reſtrin[illegible] [illegible] quoque regula memorata, [illegible] t [illegible] iſti [illegible] eponenti[illegible], qui proteſtatus fuit contra eiu[illegible] pe[illegible] am, [illegible] a[illegible] es a[illegible] beat[illegible] re aduerſarius illa[illegible] proteſtati[illegible] re[illegible] m habuer[illegible] t: ſecus vero ſi n[illegible] lue[illegible], ac te[illegible] lac[illegible] & [illegible] us & omnino voluerit[illegible] determinauer[illegible] [illegible] c us dicto c[illegible] ntra proteſtant[illegible] m. quia tunc e[illegible] ſ[illegible] um recipere teneretur, vt affabre concludit Innoc. *in d. c. præſentium.*

7 Q[illegible] into non † extendit etiam vires, radicesq[illegible] ſuas, regula antelignata, ſi pars caute proteſtata ſ[illegible], & ſpecifice ac expreſſe, quod ei licitum erit obiicere, ſi bonum, & tutum hoc ei videatur, & non aliter, nec alio modo & tunc teſtimonium [illegible] larum ad eius fauorem, poter[illegible] [illegible] prodeſſe, ita I[illegible] noren. *in d. c. præſentium.* Ioan. de Graſſis, *in* [illegible] *act. de ſubſtan procurat. verſ. in perſonis teſtium* & Maſuer. *in tit. de teſtib. verſ. item ſi quis teſtetur*, & ſic communiter ſolet fieri per procuratores, & cauſidicos in Regno talis commoda & vtilis proteſtatio.

OPINIO DCCCCXXX.

SVMMARIA.

1 *Teſte aſſerente cum iuramento ſe aliter depoſuiſſe, quam à notario ſcriptum eſt vtri iſtorum potius credendum ſit. Et quid ſi Notarius opera ſcriptoris vſus ſit, nu. 2. Vel ſi teſtis ſit perſona illuſtris, nu. 3.*

TESTIS, præſtito iuramento, † aſſerens, ſe aliter depoſuiſſe, quam à tabellione ſit ſcriptum, notario potius, quam teſti credendum eſt, quia pro notario præſumitur, *l. ſi quis decurio,* [illegible] *de fa*[illegible] *& c. ad audientiam, de præſcript.* ho[illegible] quæ notant ac expreſſe tenent Alexan. *conſil.* 7[illegible] *volum.* 1. *& conſil.* 69. *colum.* 1. *volum.* 2. Socin. *in tract. fa*[illegible] *int. in reg.* 421 *teſtis fidi*[illegible] *at.* Dec. *in c. cum parati. colum. fin. de appellat.* Grauet. *conſil.* 74. *num* 3. Capic. *deciſ.* 61. *in cauſa magnifici Carrafelli, num.* 5. *& ſequent.* Iul. Clar. *in pract. crim.* § *falſum, verſ. pone, teſtis negat, & quæſt.* 53. *verſ. quintus eſt caſus*, & vide *infra ad propoſitum in Opin.* 959. Felin. *in d. c. ad audientiam* vbi Panor. ſcribit hoc procedere, ac verum eſſe in cauſis ciuilibus, non autem in criminalibus, in quibus ex iurata depoſitione teſtis vacillat fides notarii, arg. *l. fin. C. de prob.* idem Abb. & Felin. *in c. cum cauſam, circa fin. de teſtib.* Cano[illegible] iſtæ omnes *in d. c. ad audientiam.* Specul. *in tit. de teſtib.* § [illegible] *nu.* 48. & *ibi* Ioan. And. *in add.* Soc. *in d. reg.* 421. Alciat. *in tract. de præſumpt. reg* 3. *cap.* 13. *num.* 10. & Francisc. Curt. *in tract. de teſtib. concluſ.* 43. *ſub num.* 35 *& ſequen.* & iſta eſt communis opinio, teſte Gramm. *deciſ.* 60. *num.* 18. Ioan. de Amicis *conſil.* 119. *num.* [illegible] & Modeſt. *in d. c. ad audientiam.*

2 Hoc vero non procedit. † quando notarius examinaret teſtes. & haberet ſcriptorem, qui examen ſcriberet, eo enim [illegible] m[illegible] deponerent, vtique probarent contra di[illegible] u[illegible] ſtem, eum ita dixiſſe, ſe-

[illegible] dum Abb. [illegible] *cum causam, de te* [illegible] & hoc [illegible] [illegible] idisse in pra [illegible] Al [illegible] at. *in praestata reg.* [illegible] & sequi [illegible] Franc. c. Curt. *in d. tract. de test.* [illegible] *f. 42. in num.* [illegible] *& sequent.* vbi assignat effica [illegible] am tam [illegible], & similiter adiicit, hoc idem procedere [illegible] depositione testis [illegible] [illegible], [illegible] negare [illegible] [illegible] etiam, & [illegible] fuit iudex [illegible] [illegible] notario.

[illegible] autem superius docuimus, † quod si testis [illegible] in ciuilibus causis, se aliter deposuisse quam notarius scripserit, tunc potius credendum esse [illegible] [illegible] dic habere locum hoc [illegible] esset per una [illegible] notabilis, [illegible] secundum P [illegible] *in d. cap. ad audientiam, in 4. not.* [illegible] [illegible] Panor. [illegible] tenete Specul. *in tit. de teste.* § [illegible] *ver. sed pone quod iudex, & in titul. de instrum. edit.* §. *restat, ver. quid si arte stationes*, & hoc dictum Panorm. sequitur Fel [illegible] *super his, de accusat.* & Marsil. *in l. 1.* § *ad q. est. colum. 4. ff. de quaest.*

OPINIO DCCCLXXXI.

SVMMARIA.

1 *Testes cum iuramento deponere debent. Et quid iurare debeant.*
2 *Testis factum plene pro vtraque parte tenetur deponere.*
3 *Testi nescienti plene factum, non adhibetur fides.*
4 *Testis non deponentis iurato, dictum est nullum, etiamsi sit religiosus, Episcopus, vel Cardinalis.*
5 *Testis nobilis mortuo, & examinato cum viueret sine iuramento, & partis citatione, an adhibeatur fides.*
6 *Testium examen nullum ex defectu citationis partis, sanatur, si super interrogatoriis, datis parte non citata, examinati sint.*
7 *Testes examinati parte non citata, non faciunt indicium nec probant assertum.*
9 *Testes nulliter examinati, ne fumum quidem faciunt.*
10 *Procuratore iam [illegible] domino facto, non citato ad testium examinationem, sed principali tantum, an examen valeat. Et quid si dominus sponte comparuit, non constituto procuratore, nu. 11.*
12 *Pars citata ad examen non comparens, an cens[illegible] re licentiam testibus iurandi ipsa absente. Et [illegible] monere testes, vt in depositionibus suis veritatem, & Deum ob oculos habeant. Et vt a commissario [illegible] locus non [illegible]. Et an in dubio praesumatur testes in loco deputato fuisse examinatos.*
13 *Parte citata ad videndum iurare testes non comparente, an censeatur dare licentiam iurandi, se absente.*
14 *Cardinales, Episcopi, clerici, & aliae personae in [illegible] constitutae, an teneantur iurare tactis sacrosanctis scripturis.*
15 *Testes non iurati deponentes, licet postea iurent, non probant, etiam in summariis iudiciis, & nu. 16. nec numerum ipsorum suppleat [illegible] [illegible]um, nu. 17.*
18 *Testis depositionis non iuratae, an stetur si partes iuramentum testibus remiserint. Et an tacita remissio sufficiat.*
19 *Declaratio depositionis testis sine iuramento, an valeat.*
20 *Statutum disponens, testem non iuratum probare, valet & tenet.*
21 *Notario scribente testem iuratum deposuisse, praesumitur pro iuramento.*
22 *Testium dicta quamuis iurata non appareant, tamen si antiqua sint, valent & tenent.*
23 *Sententia antiqua valet, [illegible] non apparentibus [illegible].*
24 *Testes remissi [illegible], qui iurarunt dicere veritatem pro vtraque parte, non tenentur iterum iurare.*

T[illegible] cum [illegible] ento [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hibere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] itate [illegible] en[illegible] [illegible] o [illegible] taqu[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ecundum [illegible] *in auth.* [illegible] [illegible] & Gloss. *in l. 1. C. de eden.* [illegible] o[illegible] es D[illegible] ibidem, *in* [illegible] M[illegible] antaaitell [illegible] hanc esse c[illegible] ne[illegible] [illegible] *in tract. de iudicio, in 2. parte super 6.* [illegible] [illegible] tenetur † plene deponere facta [illegible] [illegible] in Glo. *in l. Lucius* po[illegible] [illegible] *ff. de in, am.* ad hoc vt iudex [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] endum, & talis exa[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quasi b[illegible] [illegible] dum Bal *in c. 1.* §. *sacramentum, de con* [illegible] Ide[illegible] † [illegible] e factum [illegible] [illegible] secund[illegible] Gloss. *in d. l. Lucius* & [illegible] *fil. 48. in auth. appellationum, nu.* [illegible] *vol*

Et si testis [illegible] deponat [illegible] [illegible] dictum [illegible] val[illegible] quo [illegible] ita, [illegible] deponeret [illegible] con[illegible] [illegible] *2. nu. 16. C. de bonorum possess. secundum tab.* [illegible] [illegible] quando id quod dixit, suppletur [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] alio ad[illegible] [illegible] plena probatio, Ias. post Bart. *in l. admonendi* [illegible] *res* [illegible].

[illegible] casu quo † testis non depo[illegible] [illegible] dictum est nullius momenti, *l. iurisiura*[illegible] [illegible] *de* [illegible] *de test. b. extra, eodem* Bal. *in l.* [illegible] Fel. [illegible] *cap. cum quaestionibus, in primo* [illegible] [illegible] *decis. 288. lib. 4.* R[illegible] *in sing.* [illegible] [illegible] Sand. Aret. & Dec. *in c. in nomine* [illegible] [illegible] *24. Clarum est in iure.* [illegible] *in l. de* [illegible] [illegible] *in tract.* [illegible] [illegible] *. quoniam contra num.* [illegible] *& seq. de p*[illegible] E[illegible] ille testis sit religiosus, vt [illegible] [illegible] *de testib.* E[illegible] si esset episcopus *c. fin.* [illegible] Im[illegible] Cardinalis, vt tene[illegible] [illegible] *in* [illegible] *de priuil.* quam di[illegible] singulariter [illegible] [illegible] 2. & A[illegible] *consil. 180. causa,* [illegible] F[illegible] *in d. c.* [illegible] *in prinC. de testib. & in c. si ut circa* [illegible] *de* [illegible] *excomm. & in multis aliis locis* Ias. *in repet. admonendi colum. 69. vers. decimo, praedicta regula f.* [illegible] vbi [illegible] singulariter declarat. *cum sequent.* & De[illegible] *in c. tertia loco. 3. not. de probat.* [illegible] [illegible] al[illegible].

Adde quod faciat aliqualem probati[illegible] ne[illegible] [illegible] probationum, testibus non [illegible] deficiatur, Alex. *in* [illegible] *milites, num. 7. C. de testam.* prout [illegible] eum referendo, declarauit Menoc[illegible] *lib. 1. quaest. 26. num. 5. & ibi ampliat,* [illegible] iura[illegible] est de iure diuino, vt expl[illegible] *pra. in opinione 96. num. 6.* nec per Papam [illegible] tett, vbi *in addit.* id proditum est ex [illegible] *pra. nu. 4.*

Caeterum † Rota Rom. teste D. me[illegible] [illegible] *& seq.* alias adhib[illegible] fid[illegible] [illegible] tuo, examinatoque, dum viueret sine iuram[illegible] sine part[illegible] citatione. E[illegible] si testes in[illegible] al[illegible] essent, si monitii appareret [illegible], semp[illegible] bat[illegible] nem facerent, vt ex co[illegible] [illegible] li & ult[illegible] *in l. admonendi ff. de iureiur.* [illegible] natus Mantuanus, at estante D. Sur[illegible] *dubitatum nu. 2. & seqq.*

Et quanquam [illegible] pars c[illegible] non sit ad iurare [illegible] examen [illegible] eddat[illegible] [illegible] tamen sanetur, [illegible] per int[illegible] [illegible] parte, examinati appare[illegible] [illegible] arbitrio iudicis [illegible] Ant. August. *dec.* [illegible] Put. *decis. 301. lib.* [illegible] 6

[illegible] A[illegible] [illegible] me [illegible] veniente [illegible] one [illegible] de [illegible] & [illegible] Marrio [illegible] reperiebat [illegible] a [illegible] uorum [illegible] ebat [illegible] edes, [illegible] tam e[illegible]

7 [illegible] etiam [illegible] pat[illegible] [illegible] m n [illegible] fac[illegible] [illegible] quasi [illegible] C[illegible] de [illegible]

8 [illegible]

9 [illegible] [illegible] fe le [illegible] um qui [illegible] cun[illegible] [illegible] de [illegible] 8.

10 [illegible] tam, [illegible] ueri [illegible] em [illegible] fta[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] ipal [illegible] rator [illegible] [illegible] in [illegible] comp[illegible] & [illegible] t, vide [illegible] [illegible] scitatos, ad d[illegible] quia tunc [illegible] amen [illegible], atque [illegible] [illegible] den S[illegible] *in l* [illegible] *atoribus*, v[illegible] Bar. C. *de procurat.* & *in l. fu*[illegible] *deneg iudic* [illegible] *tutari.* ff *de procur.* & *in l. 1. C. de* [illegible]. & Abb. [illegible] *l. pen. de testib.* Et hoc † idem

11 procedit [illegible] compareret in iud[illegible]o & procurat[illegible] o [illegible] tradiceret, teste Abb. *in c. in nomine, de testi.* B[illegible] *in l. fin. C. de senten. ex breui. recit.* & Al[illegible]x in [illegible] *furio*[illegible].

12 Cæ[illegible] ad videndum iuramenta teste[illegible] ateret, censetur sane tunc da[illegible] [illegible] testibus iur[illegible] ndi in e[illegible] absentia, vt conce[illegible] D[illegible] *prin. de offic. dele. & cont*[illegible] *in causa matrimonia* [illegible] *num* 8. Et hinc non [illegible] [illegible] esse [illegible] partes ipsas citatas, vt tem[illegible] po[illegible] ad vide[illegible] iurare testes, [illegible] [illegible], & præ[illegible] cum [illegible] sunt testes incogniti, [illegible] & cæteri similes, vt [illegible] [illegible] iurare, & denique in præsen[illegible] eosdem [illegible] estes ad [illegible] oneant, ad deponendu[illegible] eritatem [illegible] Deum ante o[illegible]. Nam c[illegible] hoc alias ob [illegible] [illegible] ntes [illegible] [illegible], fere semper in [illegible] a eos productos, & exami[illegible] [illegible], aliqu[illegible] osuisse etiam ad ipsorum fauo[illegible]: & [illegible] Deum cos sæpissi[illegible]ne reportasse victoriam, & [illegible] as ad [illegible] clientu[illegible] orum in variis cau[illegible] Sacro Regio C[illegible] il[illegible] o, & in magna Cu[illegible] [illegible], ea[illegible] omnibus testium, ad instantiam a[illegible] e [illegible] orum.

13 Imo m[illegible] atque iterum eosdem iti[illegible] ante [illegible] vi com[illegible] anim[illegible] testium, in partibus, p[illegible] ocurent [illegible] vt p[illegible] inilarium deputatum ad [illegible] andum elig[illegible] in p[illegible] & ante omnia locus non suspectus, in quo examinari queant, prout

[illegible] vri[illegible] [illegible] [illegible] q[illegible] [illegible] teres ac [illegible] [illegible] C[illegible] [illegible] [illegible] qu[illegible]d [illegible]

[illegible] 4 [illegible] [illegible] *in an*[illegible] [illegible] *de* [illegible] [illegible] omnes, [illegible] stel[illegible] [illegible] na[illegible] [illegible] ipsi [illegible] d [illegible] d [illegible] gnum est, [illegible] ho[illegible]

[illegible] præmissa, quod n[illegible] 5 [illegible] postea [illegible] men [illegible] quen [illegible] d [illegible] um [illegible] [illegible] tes prin[illegible] teat [illegible] *si q*[illegible] *autem.* [illegible] C [illegible] & [illegible] [illegible] *in l.* [illegible] *ced. tit.* & ist[illegible] [illegible] [illegible] E[illegible] aliqui contrarium [illegible] [illegible], tamen Camera Imperialis ibi [illegible] re [illegible] distinctas opiniones, ad optimam & [illegible] concordiam: & communis opinio est adeo [illegible] vt [illegible] plenarius, quam summarius iud[illegible] ha[illegible]beat, secundum Imol. *in Clem. sæpe, colum.* 36 *de verb. signific.* Clem. sæpe.

Item ampliatur [illegible] hoc in tantum verum esse, vt 16 procedat etiam in c[illegible] summaria, secundum Imol. *in C*[illegible] 16. *de verb. signifi*[illegible]. Et similiter vbi pro[illegible] ecta estes iurat[illegible] ta B[illegible] *g. ad* [illegible] *in ver*[illegible] M[illegible] [illegible] *quæst.* [illegible]

S[illegible] que nu[illegible] non suppleret 7 hu[illegible] [illegible] D[illegible] 44. *dist.*

¶ Sed præmissa [illegible] & taliter [illegible] ampliata, [illegible] procedere, [illegible] gio et forte de integritate testis confi[illegible] [illegible] emitterent: quia tunc staretur eius depositioni [illegible] absque iuramento factæ, [illegible] gant [illegible] fauore tantum lea [illegible] G[illegible] ff. [illegible] *in l.* [illegible] *sed quia verior* [illegible] *C. de* [illegible], & *in l.* [illegible] *C. de* [illegible]. & Felin. *in c. tua, extr. de* [illegible]. Et cum † iuramentum fauorem vtriusque partis respicia[illegible] hoc intelligas non de alterius, 18 [illegible] vtriusque part[illegible] remissione, secundum Io. And. C[illegible] A[illegible]b. & [illegible]lin. *num.* 1. vbi [illegible] quoque [illegible] expressa, quia satis non esset tacita [illegible] [illegible]bus non opponentibus, vt per Hostien. & [illegible] *nuper. Extr. de testib.* & per Felin. *in d. c. tua, n.* 1. Imo etiam expressa non suffi[illegible]ceret, n[illegible] [illegible] quæ per[illegible] [illegible] voluntate partium; secus in [illegible], verbi gratia, vbi de validitate matrimonii, de beneficio ecclesiastico, [illegible] te

 spiritua-

[illegible]

[illegible] fcund [illegible] & ad [illegible] dist [illegible] n. [illegible] ſ cun [illegible] Pa [illegible] conſil. 27 num. [illegible] 4. nu. 46. [illegible]

[illegible] q [illegible] do tend [illegible] in [illegible] tuam [illegible] quam ad [illegible] ationem [illegible] cum a nobis num. 1. Dec. in l. in ant- [illegible] num. 5. ff. de reg. iur. Crauet. conſ. [illegible] verſ. tertio reſpondeo. Pariſ. conſil. 41. num. 5. [illegible] de arbitr. iud. lib. 1. quaeſt. 7. num. 17 [illegible]. Adde pro regula ſupra poſita Ca- [illegible] conclu[illegible]. 5. num. 1. fol. 521.

[illegible] habere locum, † quand [illegible] teſtes iuramento diſpenſaret, diſponens [illegible] iuratum probare, tunc enim id ſeruan- [illegible], vt [illegible] dit Rom. conſil. 90. viſo puncto, & [illegible] iud. c. tuo, num. 2.

12 [illegible] † ad fidem teſtimonii requiratur iura- [illegible] tamen praeſ[illegible]mitur, [illegible] N[illegible]arius ſcripſe- [illegible] teſtem iuratum depoſuiſſe, vt per [illegible] in l. Theopompus, colum. [illegible] ff. de dot. praeleg. poſt Gl[illegible] ibi, quam dixit ſingularem B[illegible] in c. cum in iure, colum. 2. de offi. deleg. notant Abb. & [illegible] num. 6. in c. tuo, de teſtib. q[illegible] Notario [illegible] eundum [illegible] ſt. 1. ad eundem [illegible] de reſcript. l. [illegible] docuerit. C. de falſis Bald. in [illegible] perator, colum. 2. ff. de ſta. hom. Satius tamen eſt, v[illegible] [illegible] quod dubi[illegible] h[illegible]beat, vt [illegible] exp[illegible] ſormam, & ſo[illegible]ennitatem iuramenti.

13 [illegible] nitatum per[illegible], quod ſcribit Bar. in l. ad mo- [illegible] antepen. ver. quaero quid ſi reperirentur ff. de [illegible].

14 V[illegible] clu[illegible] † & e[illegible]preſſe firmat[illegible] teſtium di- cta val[illegible] q[illegible] fuerint, & non appareat, quod [illegible] iurati ad ſimilitudinem ſenten[illegible] [illegible] q[illegible] non appareant acta, ſi modo eſt an- [illegible] Innocen[illegible], in cap. cum in iure, de offic. delegati, & Bart. ſequuntur ibi omnes Doctor. vna [illegible] & Canoniſtae, in d. c. cum in iure, & in c. [illegible] contra. de prob. & ibi Feli. & in c. ſicut, col. 4. de [illegible].

[illegible] quoque, [illegible] quod teſtes rem[illegible] [illegible] capto [illegible] dicere veritatem ſu- p[illegible]eo, de quo fuerunt examinati, n[illegible] tenea[illegible] [illegible] & ſic eis tunc nullo modo deb[illegible] [illegible] nouum iuramentum q[illegible] iuratum [illegible] [illegible] & par- tem null[illegible] eſt, ita Abb. in [illegible] fra- ternitatem, de teſtib. & ita determinat[illegible] R[illegible] [illegible] grau[illegible] & [illegible] in ſuis [illegible] [illegible] dict[illegible] 14.

[illegible]

[illegible] nu [illegible] & 17.

[illegible] teſtium [illegible] vitariorum teſt[illegible] dictorum.

T[illegible] b[illegible]cari vt probent alias n[illegible] [illegible]

Bart. in l. C. de eden. [illegible] cum alia ſeq. vbi [illegible] & [illegible] perhibe[illegible], & Rip[illegible] num. [illegible] ſuo capi[illegible] ibi Bo[illegible] [illegible] tiam ſententiam magis c[illegible] eſt, nam examen teſt[illegible] pub[illegible] quaedam ſcriptura priuata, cum [illegible] tate [illegible] non habeat, ſe[illegible] Caſt. [illegible]

Imo ſo[illegible] † fund[illegible] [illegible] munis. quoniam teſt[illegible] pub[illegible] eo, qui illos produxit, [illegible] de controuer. inueſt. & [illegible] Et finalite[illegible] teſtes [illegible] quo modo, vt voluit Bart. in l. [illegible] c. de teſtib. [illegible] teſtes non pub[illegible] bant ſe[illegible] plene [illegible] der[illegible] quam frau[illegible] geſta.

[illegible] proceſſum ſi [illegible] ad [illegible] [illegible] valida. & nulla [illegible] de iudic. num. 1 Are[illegible] [illegible] [illegible] teſti[illegible] [illegible] Ideo [illegible] [illegible] tum valere G[illegible] ſingula[illegible] [illegible] teſtib. Bartol. [illegible] [illegible] Camera [illegible] p[illegible]

[illegible]

10 [illegible] contractus [illegible] prædicta comm[illegible] [illegible] his casibus [illegible] ibus testes examinati [illegible] [illegible] qua [illegible] is contestationem, in illis e[illegible] [illegible] ubi antea [illegible] testes non pu[illegible] [illegible] in eadem instantia, & in [illegible] dum Bart lecturam, *in auth.* [illegible]

[illegible] stringitur antesignata communis si [illegible] ne dem [illegible] & [illegible] & fieri potest, vt [illegible] ncedunt ex [illegible] & [illegible] er. *in d l. gesta.* & Aret *in d c causam quæ*, & [illegible] *6.* vbi refert istam esse co[illegible] ne[illegible]

16 Qu[illegible] etiam [illegible] ænotata communis, & [illegible] testes examinati sunt ante [illegible] estationem ma[illegible] æternam rei memoriam, ita [illegible] *authent. si quis in aliquo C. de eden.* Alex. Ripa *sub num.* [illegible] & [illegible] in omnes *in d.* 2.

[illegible] interpretatur, limitatque præmem[illegible] ta[illegible] Curia Roman[illegible] ea fieri non [illegible] publicatio, teste Bologne[illegible] *num* 58. cum aliis Moder. *in d. l.* [illegible] & Pet. Reb[illegible] *tract. de publicatione attestationum, in princ. num. 4.* [illegible] publicationem in Curia Romana non fieri, vsque ad [illegible] m sententiam.

14 Se[illegible] ista limitatio falsa redditur, & sustineri nequit vllo modo. Nam testium publicatio semper in Rota Romana peti potest, etiam post ostensa partibus dicta ipsorum vel post notificationem [illegible] factam, an sint ro partibus ita Caputaquens. *dec.* [illegible] 19 *lib.* 1. Vnde testes examinati in Curia Romana, ad

[illegible] : casu [illegible] nius, [illegible]

[illegible] esse test[illegible]

[illegible] 17

[illegible] 18

[illegible] & sic [illegible] ad test[illegible] [illegible] nocent [illegible] *in c.* [illegible] *tertium de test.* [illegible] Andr. & Soc *sub num.* 34 *in l. fraternitatis*, vbi multas rationes [illegible] veritate, & resolutione præsentis opinionis, & addit [illegible] q. eam esse cõem opin quam sequitur et[illegible] Pet. Rebuff. *in d. tract. de publicatione attestationum in princ. sub num 4.* Cōis opin.

OPINIO DCCCCXXXIII

SVMMARIA.

1 *Ad reprobandum mutuum per duos testes* [illegible] *solutionem per vnum veri iuramentum suppletorium deferendum sit.*

2 [illegible] *duo testes deponant Mæuium* [illegible] *Sempronio, sed nesciant quantitatem* [illegible] *alii* [illegible] *testes asserant, eundem Mæuium petiisse* [illegible] *Sempronio decem, mutuum erit decem probatum* [illegible]

PE[illegible] duos testes actore probante se mutuasse [illegible] centum, & reus [illegible] se soluisse dicta centum per vnũ tantum te[illegible], obtinebit reus, eiq; per iudicem deferendum erit iuramentum in supplementum, ita Bar. *in l. admonendi. ff. de iureiur.* cum quo sen[illegible] om[illegible] Bald. & Sali. *in l.* [illegible] *fin. extr de iureiur.* & [illegible] *l. admo*[illegible] de [illegible] ta communi[illegible] refert [illegible] que C[illegible] *num* 301 1 Tan. fin. Cōis opin.

E † his addi potest vnum verbum [illegible] nunquam obliuioni tradendum quod duo testes deponant Mæuium mutuasse pecuniam Sempronio, sed nesciant quantitatem, alii vero duo testes dicant, Mæuium petiisse à Sempronio decem, tunc profecto probatum erit mutuum in decem ita singulariter [illegible] Bart. *in d. l. admonendi, colum. 2 vers. quæro quid si testis deficiat*, quem sequuntur ibi omnes communiter, A[illegible] *in d c. fin.* & Alex. *cons. 69. colum. 2. vol. 2. & cons.* [illegible] *9. colum fin. vol.* [illegible]. 2 Cōis opin.

OPINIO DCCCCXXXIV

SVMMARIA.

1 *Testis productus, si reproducatur contra producentem in eadem causa, vel in alia instantia, non potest reprobari, etiamsi sit infamis, aut periurus* [illegible] *numer* 2. *& ampliatur num. 3. & tripliciter remissiue limitatur, num. 4.*

T[illegible] † pduct. p me cõtra partẽ aduersã, in ea 1 cã si postea pducat cõtra me, amplius te pbari nõ

 potest

[illegible] ſit [illegible] an [illegible] criminali [illegible] vaims [illegible] ibus is [illegible] partibus [illegible] occurrit, me [illegible] en [illegible] to [illegible] ud [illegible] re.

OPINIO DCCXXVI[illegible]

S[illegible] M M [illegible] R [illegible] A.

1 *Teſtis falſum deponens, in cauſa ciuili [illegible] criminali, ſiue tacens veritatem, vel aliquid recipiens a litigantibus ne ferat teſtimonium, quomodo de iure communi puniatur. [illegible] quomodo in Regno nume[illegible] 4.*

3 *Teſtis falſum teſtimonium deponens ad quid teneatur in [illegible] contentioſo [illegible] conſ[illegible] ientia.*

[illegible] *Falſitas nemini [illegible] punitur pœna [illegible] ordinaria.*

6 *Teſtis ad defenſam falſum deponens, an aliquam pœnam incurrat.*

TESTIS [illegible] falſum teſtimonium deponens siue tacens [illegible] ta[illegible] aliquid accipiens a litigantibus, ne te[illegible] puni[illegible] [illegible] ſol [illegible] pu[illegible] ad leg. Corneliam de fa[illegible] bus [illegible] ue[illegible] p[illegible] velit [illegible] pœna puniatur [illegible] pœna falſi, ſecundum Abb. & F[illegible] in c. [illegible] tria [illegible] n fa[illegible] lat. & Marti [illegible] in d. l. 1. [illegible] num. [illegible] M[illegible] fin[illegible] l. Iaſ. in l. [illegible] num. 2 [illegible] de re iud. P[illegible] tu [illegible] l. ſi quando. num. 4. C. vnde vi & C[illegible] uartu. in quamquam [illegible] par. [illegible] 9. num. [illegible] depoſ[illegible] in [illegible] dicit [illegible] e[illegible] unem opinionem, ſed valde ex[illegible] e icul ſa [illegible] ex ſcripti [illegible] dem auth[illegible] & [illegible] num. 1 de t[illegible]ſ.

2 Sed [illegible] in Regno habemus pragmaticam [illegible] nam, inchoantem [illegible] *Ferdinandus Aluarez* [illegible] qua tanc [illegible] ur, e[illegible] teſtimo[illegible] decenteni [illegible] cauſis criminalibus incurrere [illegible] vltimi ſupplicium [illegible] vero [illegible] eadem pragmaticæ diſpoſitione puniuntur pœna [illegible] maiores, ac perpet[illegible] exi[illegible]

3 [illegible] in tantum [illegible] præd. [illegible] vera ſiunt [illegible] vt teſtis falſum teſtimonium deponens, teneatur non modo in foro contentioſo, de falſo teſtimonio [illegible] erum etiam de omni damno ex [illegible] teſtimonio [illegible] gente, vt per Gloſſam in c. *presbyterum* [illegible] *imputari de regul. iur. lib. 6.* [illegible] tenetur duntaxat de falſo teſtimonio [illegible] communem opinionem omnium [illegible] *in c. i de crim. falſ.* Ex [illegible] *teſt* [illegible] con[illegible] tur, & atteſtantur [illegible] Doct. & paſſim [illegible] & Corſe[illegible] us, *in ſingul. in verb. Teſtis vltimo, incipient. aliquid* [illegible]

4 [illegible] dicta pragmatica, ſeu ſtatutum [illegible] procede[illegible] teſtis depoſuiſſet de eo quod eſſet extra articulos, vel capitula, vel extra cauſam, ſiue de eo quod non noceret partibus, vel eorum in ab[illegible] u[illegible] ndo, vel condemnando, etiamſi falſum ſcienter & dolo [illegible] depoſuiſſet, non teneretur pœna dictæ pragmaticæ, [illegible] ſtatu[illegible], ſed alia mit[illegible] pœna erit puniendus. ita in ſpecie conſuluit Bald. *conſ.* [illegible] *cum ha[illegible] teretur. vol. 1.* ad limitationem ſtatuti Mediolane[illegible]

5 Et [illegible] e nota vlterius, quod falſitas, quæ [illegible] noceat, non poſſit puniri pœna falſi ordinaria, ſiue per teſtem, ſiue per notarium, vel alium, fuerit commiſſa. & iſta eſt communis opinio, ſecundum Alexandrum *conſil. 145. viſis, volum. 6.* & Socinus *conſil. 103. in pacto, & conſil. 104. poſt reditum, volum 1.*

6 Quid † ſi autem teſtis ad defenſam falſum deponat an mentionata pœna, vel alia extraordinaria puniri debeat? dic quod extraordinaria, ſecundum Grammaticum *vota quinto* & [illegible] ulium Clarum *in practica criminali* § *falſum circa princip.* & ita vidimus iudicari *anno 1583. & ſequentibus, varijs viſibus*

[illegible] R[illegible] ta Capitanatæ, Apuliæ, & Comitatu [illegible] ibus, & cauſis [illegible] occurſit, me a[illegible] a[illegible] temporibus Auditore

OPINIO DCCXXVIII.

[illegible] MMARIA

1 *Sententia lata ex falſa teſtium depoſitione vt retractetur quid a parte probandum numer. 3. an aduerſus ta[illegible] ſententiam reſtitutio in integrum petatur numer. 2.*

4 *Teſtis corruptus an fidem faciat contra corrumpentem.*

T[illegible] † [illegible] am c[illegible] rupt[illegible] lam [illegible] bare con[illegible] vt le[illegible] lata pe[illegible] te[illegible] a & [illegible] debet [illegible] ba[illegible] p[illegible] tas teſ[illegible] Innocent. & omnes, *in c.* [illegible] *li-tet* [illegible] *am, de re* [illegible] q[illegible] orum opinionem [illegible] declarat [illegible] eſſe communem opinionem Doc. *ibi numer.* [illegible] *6. cum alijs ſequentibus.*

¶ [illegible] eas vero *in dict. capit. cauſam* & Bal. *in l. Diuus Adrianum, num.* [illegible] *ff de re iudicat.* in [illegible] in [illegible] tantam partem, videlicet, quod [illegible] pro[illegible] ſuncte non credatur, & ſufficiat propo[illegible] teſtes [illegible] ecunia corruptos, ad hoc vt ſententia lata per falſas probationes retractetur. idemque videtur tenere Gloſ. & *ibi* Bart. *in l.* [illegible] *qui indicio. ff de accuſation.* vbi con[illegible] udunt quod ſi teſtis, ob pecuniam receptam accedat ad teſtificandum, repellitur a [illegible] munere iudicii. Tamen in iudicando, & conſulendo non foret tutum diſcedere a d. communi, ob rationes, & argumenta allegata per Moder. & Dec. *in d. capit. licet cauſam.*

Et ſimiliter † ad hoc, vt competat reſtitutio in integrum, aduerſus ſententiam latam ſub prætextu falſorum teſtium, ſufficit probare ſolam teſtium falſitatem abſque eo, quod probetur corruptela partis, ſecundum Gloſ. *in d. l. Diuus Adrianus* quam declarat, & interpretatur *ibi* Iaſ. *num. 18.* & ait communiter approbari. 2

¶ Sed hoc non procedere, cum libellans ſe aſtringeret ad vtrunque probandum, & proponeret in libello, teſtes falſum depoſuiſſe, corruptos, in eadem oratione [illegible] eo namque caſu vtrunque tenetur, & debet probare ſcilicet falſitatem, & corruptionem ſe[illegible] um Bart *in d. Diuus Adrianus, num. 3.* [illegible] um quo [illegible] ran[illegible] eunt ibi Ang. [illegible] Raph & omnes Abb & alii, *in d. cap. licet cauſam,* & Iaſ quoque, *in d. l. Diuus Adrian. num. 20* vbi aſſerit iſtam eſſe communem opinionem.

Interpretaturque † hæc ſententia, non habet locum, quãdo pars in libello deduceret, in diuerſis orationibus, dictos teſtes falſum dixiſſe; & fuiſſe corruptos, & ſic copulatiue vel repetitiue: tunc enim non videtur ſe aſtringere ad vtrunque probandum, verum alterum probare ſufficit, videlicet corruptelam vel falſitatem, ſecundum Gloſſ. & Doct. *in c. 2. de reſcript.* & omnes communiter *in d. c. licet cauſam, de prob.* Bar *in d. l. Diuus Adrianus, num. 4.* poſt alios congeſtos ibidem per Iaſon. vbi ſcribit iſtam eſſe communem opinionem. 3

Sed † an teſtis corruptus, vel de corruptione tentatus faciat fidem contra corrumpentem, vel de corruptione tentantem, vide Grammat. *conſ. crimin. 1. n. 23. & in vota 11. col. 1.* Specul. *in tit. de prob.* § *fin. verſ. in ſumma* Dec. *conſ. 8*[illegible] *. Letatus ſum in 2. & 4. col. lib. 2.* Bal. *in c. ſicut nobis, de teſtibus* Ioann. de Anan. *conſ. 59. viſa inquiſitione, colum 2.* refert & ſequitur poſt alios, quos ibi allegat Io. Ant. de Nigris, *in c. regni, frequens, nu. 85. cum ſeq.* vbi habes in materia pulchram diſtinctionẽ. 4

OPIN.

OPINIO DCCCCXXXIX.

SVMMARIA.

1 *Teſtis, vel notarii contrarietas non præiudicans partibus an ſit punibilis. Et an talis teſtis in totum reiiciatur. numer.* [illegible]

3 *Teſtis deponens, quid fuiſſe factum præſente Titio & Seio, & poſtea interrogatus, quibus præſentibus, ſi reſpondeat, nullis, an vacillare dicendus ſit.*

1 TESTIS †, vel notarii contrarietas, quæ non nocet partibus non eſt punibilis in his, quæ ſunt extra negotium principale. vt late per Iaſ. in l. ſi ex falſis. col. [illegible] C. de tranſact. & per [illegible] Caramat. deciſ. 43. & Dec. conſ. [illegible] num. 143. Vide ſupra opin. [illegible]

2 [illegible] teſtis eſſet ſibi contrarius in eadem depoſitione, & in cauſa principali non extra negotium reiiceretur in totum tanquam falſus ſecundum communem opinionem omnium Doct. de qua atteſtatur Alciat. in tract. de præſ. reg. 3. præſ. 19.

Com. opin.

3 Cæterum † teſtis deponens, aliquid fuiſſe factum præſente Titio, & Seio, & in fine [illegible] poſitionis interrogatus, quibus præſentibus reſpondeat, nullis, non ob hoc teſtis iſte dicitur vacillare. nam [illegible] in eligitur exceptis illis, Titio, & Seio, de quibus depoſuerat. ita Soc. in l. ſi quis ita legauerit. nu. 6. ff. de reb. dubiis, Alex. conſ. 6. col. 3. vol. 2. Riminal. Iun. conſ. 344. dubitatur, vol. 3. Paul. Emil. Verallus deciſ. 27 [illegible] teſtes impugnati, num. 7. & ſeq. in 3. part. Vbi conceditur etiam, quod ſi teſtis deponeret ſe non vidiſſe pluere, intelligi tunc deberet aquas inſolitas, vt concordaretur cum alio teſte.

OPINIO DCCCCXL.

SVMMARIA.

1 *Teſtes in Inſtrumentis, ſeu contractibus publicis adhibiti an propria manu ſubſcribere teneantur. & quid in Regno. num. 3. & 4.*

2 *Inſtrumentum non probat, niſi habeat teſtes in eo deſcriptos.*

1 TESTES † in inſtrumentis, ſeu contractibus publicis neceſſario de iure communi non tenentur ſe ſubſcribere ſubſcriptione propriæ manus ſed ſufficit, vt contrarius ſcribat nomina teſtium in inſtrumento, ſecundum Gloſſ. in §. ſi vero ab. nuc. in authent. de hæred. & falcid. in §. ſed ſi & inſtrumenta. in authent. de fide inſtrumentorum Panor. Felyn. num. 14. Dec. num. 12. & omnes in c. 1. de fid. inſtrument. Paul. de Caſt. conſ. [illegible] lib. 1. in princ. & in l. contractus. Cod. de fide inſtr. Gloſ. & Doctores omnes, in l. donationem. C. de don. & in l. fin. Cod. de teſt. Afflict. in conſt. Baiulos num. 10. [illegible] 3. lib. 1. Capte. deciſ. 29. & iſtorum opinionem ait eſſe communem Barbat. in rub. de fide inſtrument. nu. [illegible] Bece. in cap. quoniam contra, num. 18. d. probat. & ibi Mantica etiam num. 39. & ſequent. contra Accurſium in gener. vals Cod. de tabular. libro. 10. contrarium aſſeuerantem, & male.

2 Et inſtrumentum † non probat, niſi habeat teſtes in eo deſcriptos d. § ſed ſi inſtrumenta, Gloſ. in l. donationibus. Cod. de donat. Bald. conſ. [illegible] 5. col. [illegible] lib. 2. Alex. conſ. 166. col. pen. vol. 6. & Corn. conſ. 114. col. 2. vol. 1. & conſ. 220. colum. 2. vol. 2.

3 In Regno † vero Neapol. hodie eſt neceſſaria in inſtrumentis publicis propria [illegible] nus teſtium ſubſcriptio, vt reperitur ſancitum in conſtit. incip. Inſtrumentorum robur in tit. de fide, & authoritate [illegible] ſtr. & [illegible] ex ſtatutum, vel conſuetudinem, poteſt [illegible] a [illegible] dictæ communi omnino, vt trad. S[illegible] in tract. [illegible] ſ[illegible] nt. in reg. 418. Teſte in ſcriptura publica. vb[illegible] concluſionem præmiſſam limitat in tribus caſibus

A[illegible]uerte [illegible] me [illegible] c[illegible] q[illegible] nc ſubſcr[illegible] *Inſtrumentorum robu*[illegible] me[illegible], tam tunc [illegible] ſtum, vt [illegible] A[illegible] num. 4 [illegible] te doct[illegible] a[illegible] ct, in Re[illegible] menti tres teſtes debe[illegible] ſubſcri[illegible] n[illegible] [illegible]rum Regiu[illegible] um N[illegible] li[illegible] in a[illegible] decis. in deci[illegible] 26.

Imo li[illegible] n celebrat[illegible] ne † [illegible] ca[illegible] menti nec[illegible] pt[illegible] teq[illegible] te de[illegible] an[illegible] ſeptem teſtes ta[illegible] ptioni[illegible] ca[illegible] m [illegible] m teſtiu[illegible] ſubſcr[illegible], al[illegible] p[illegible] ci[illegible] m, indicatumque [illegible] in act[illegible] teſtante Veſ[illegible] in add. Affl[illegible]. de [illegible] us Affl[illegible] us aſſeverat eccl[illegible] [illegible] re c[illegible] te rrucinatum, non fui[illegible] de ſum [illegible] filio [illegible] nihilominus tamen [illegible] d[illegible] vertereturque in e[illegible] dem [illegible] Duciſſam Mediolani, & Marchionem [illegible] ga[illegible] ex teſtamento Sereniſſ. Reg[illegible] næ Regis Ferdinandi primi, in quo [illegible] ciſſa erat hæres ſubſtitu[illegible], & nonnulla [illegible] ta facta dicto Marchioni, & eadem D[illegible] ret, huiuſmodi teſtamentum f[illegible] e[illegible] & [illegible] & quia in eodem teſtamento [illegible] rium, reperiebantur ſubſcripti tres [illegible] tinues m[illegible] u eſſe [illegible], pro[illegible] ex[illegible] et[illegible] ne ſtabat interueniſſe per idem factum [illegible] tunc deci[illegible] um, hoc [illegible] tamen [illegible] m cu[illegible] t[illegible] ſubſcriptionibus valere, a[illegible] hde[illegible] n lace[illegible] e eretum hoc. ſeu ſententia reperiebatur [illegible] A[illegible] tonium Mancuſſum [illegible] is temporibus p[illegible] cauſæ actum. um Et nihil [illegible], qu[illegible] nota[illegible] gno habeut [illegible] ſpri[illegible] egi[illegible] in q[illegible] bus [illegible] facultas reaſſumendi [illegible] inen a[illegible] cam formam, [illegible] interuenientibus duobus teſtibus, vel ſaltem vno teſte, & iudice. quod inſtrumentum [illegible] reaſſumptum, & ſubſcriptum reputatur authenticum, & probat ac fidem facit. Eſt nihilominus bene verum, quod ſtante huiuſmodi reaſſumptione inſtrumenti, expectetur poſtea decretum facti cou[illegible] & tunc circa hoc tollitur, ac remouetur omnis [illegible] bietas [illegible] & obiectio. Imo tale inſtrumentum poteſt quoque, ſi liquidum ſit, præſentari ſecundum formam ritus prout ita ſemper in caſibus occurrentibus vidimus obſeruatum, ac practicatum.

OPINIO DCCCCX[illegible]

SVMMARIA.

1 *Teſtis vnicus de viſu ad ſemiplenam pro[illegible] quid requiratur. Et an etiam [illegible] iuramentum ſuppletorium deferri po[illegible]*

[illegible] *An vnicus teſtis de viſu faciat iudici[illegible] ad inqui[illegible] & ad torturam.*

4 *Teſtis vnicus ſi [illegible] domeſticus, infamis, [illegible] dicentes ſimilis conditionis, an probet.*

5 *Teſtis vnicus omni exceptione maior an [illegible] ſufficiat ad torturam [illegible] vendum, in crimine læſæ maieſtatis [illegible]*

6 *Teſtis omni exceptione maior, ſeu idoneus quo[illegible] tur*

[illegible] *Teſtis quilibet an præſumatur omni exceptione maior*

8 *Teſtis vnicus probat in ſeptuaginta ſeptem [illegible] ver[illegible]*

9 *Teſtis vnicus cum fama in [illegible] an p[illegible]*

1[illegible] *Imperfecta probatio[illegible] an [illegible] q[illegible] [illegible] coniungi poſſint. [illegible] imperf[illegible]*

[illegible] ergo [illegible] Bartolum [illegible] Barbat. [illegible] volum. [illegible]

[illegible] hoc in cauſa criminali [illegible] nemini [illegible] teſte vnico [illegible] etc. [illegible]

[illegible] Ioannes Andreas in cap. [illegible] Archid. [illegible] presbyter 2. quæſtion. 5. Bald. in leg. 1. Cod. de [illegible] & Bertrand. conſ. [illegible] & iſta eſt communis opinio [illegible] & Bertrand. vbi ſupra.

[illegible] non habet locum [illegible] ſiue vbi ageretur de [illegible] poſſe [illegible] iuramentum in ſupplementum, vt voluit [illegible] extra. quod metus cauſa in prima. Bald. [illegible] Cod. qui dar. tutor poſſ. vbi dicit [illegible] debitor [illegible] de [illegible] veritate.

[illegible] ſecundum Roman. [illegible] procedere in cauſa [illegible] ad vindictam publicam [illegible] ciuiliter [illegible] ad pœnam pecuniariam & [illegible] quibus [illegible] pœna pecuniaria [illegible] & iſta fuit opinio originaliter Ant. in [illegible] tamen [illegible] ibi, & male affirmat indiſtincte [illegible].

3 S[illegible] animaduerte hic quod licet ex ſemiplena probatione quis condemnari nequeat: tamen vnicus teſtis de viſu, qui deponat ſe vidiſſe Titium vul-[illegible] volumen 1 & B[illegible] examinati quinque teſtes [illegible] hoc vt non procedit [illegible] exceptione maior [illegible] quia [illegible] defectus impedit, vt non [illegible] per Bartolum & Alexan. in dict. §. item Cornelio, & Pariſ. conſil. [illegible] conſiderat numer. 64. & ſequenti volumen 4. & Roland. in dict. conſ. ſextum [illegible] numer. decimo & ſequent. volum. 1. [illegible] ſecundum Catte[illegible] in dic. ver. Primam. Et hoc verificatur in teſte quoties unque eius [illegible] ſeu [illegible] ſerue[illegible], vt quia eſſet affinis producentis, amicus, vel ſimilis: tunc [illegible] non [illegible] probatio [illegible] nec induceret [illegible] ſeu [illegible], [illegible] Bar[illegible] leg. admonendi. quem ſequuntur Bal. & Roman. ibi & idem Bald. in leg. prima Cod. qui [illegible], & in cap. primo de controverſia inueſt. Ant[illegible] & Panormitan. in capitul. fin. extra de iureiurando quoniam modicus defectus impedit ſemiplenam probationem vnius teſtis.

Nec mirum, quia ſatis exorbitat fides vnius teſtis do[illegible] iure communi, ſecundum Baldum in c. [illegible] iuramentum, de conſuetud. recti feudi, & in cap. [illegible] extra de teſtib.

4 Et [illegible] vnus † [illegible] non facit ſemiplenam probationem [illegible] & [illegible] de teſtibus cap. [illegible] extra. [illegible] facti non eſſet integer [illegible] teſtis, [illegible] Bartolum in dict. leg. admonendi. column. fin. vbi [illegible] exteros refert. Nec [illegible] producentis, compatriotæ homines malæ conuerſationis, & [illegible], relati per Scribentes præſertim per Modern. in dicta lege admonendi.

5 Et quemadmodum † vnus teſtis niſi ſit integer, non ſufficit ad torturam, in caſibus ordinariis ita etiam in crimine læſæ maieſtatis, vel ſimoniæ, vnus teſtis non integer exiſtens, ad torturam inferendam minime ſufficeret, vt conſuluit Alexander conſ. [illegible] circa primum dubium quo quæritur, num. 1 & ſeq. volum. 1. & ita vidi obſeruari in practica, tam in cauſis clericorum, quam laicorum, quam pluribus vicibus, me patrocinante.

6 Et † animaduerte, quod ille dicatur teſtis omni exceptione maior qui aliqua ex parte & cauſa, non poteſt repelli, & conſequenter contra quem nulla poteſt opponi exceptio vt per Gloſſam not. in c. 1 extra de conſang. & affin. quam ponderat ibi Pan. ad ſtatuta, facientia mentionem de teſtibus omni

exceptio-

[illegible] ie matri, [illegible] poteſt, & nihil [illegible] *in §. item verber* [illegible] *ff de qua.* Ioan de [illegible] *de controuerſ. inueſt.* & [illegible] *num. 12.* [illegible] *conſ. crim.* [illegible] *de teſtib.* [illegible] *tit. de* [illegible] de quæ [illegible] *in opin.* [illegible]

Imo † [illegible] teſtis [illegible] & idoneus in dubio [illegible] legitima ex [illegible] probata, [illegible] *de coniung. & affin.* [illegible] *verb.* [illegible] *de motel. ſtip.* & A [illegible] *C. de contrah. & comit. ſti.* [illegible] *quidam Extra de teſtib.* & [illegible] *de re.* & [illegible] in facto [illegible] varijs cauſis & in varijs diuerſis tribunalibus.

8 E [illegible] quod faciat ſe- [illegible] probationem [illegible] *l. admonendi* [illegible] & po [illegible] de [illegible] *ad* [illegible] *de decurionib. l. b. 1.* 6. [illegible] *de pratore.* §. [illegible] *de offi. pretor. nu* [illegible] *& ſeq.*

9 E [illegible] aduerte, quod quemadmodum in criminalibus non ſufficit probatio facta per vnum teſtem: ita [illegible] criminalibus non ſufficiet etiā [illegible] facta per vnum teſtem cum fama. vt not per [illegible] *ins. venerus, ll. de te* [illegible].

Sed hoc non procederet ſi concurrerent aliæ cõiecturæ: tunc etiam, etiam in criminalibus, teſtis vnus cum fama, vtique probaret. vt notat Domin. *in c. 1 § quia, in Gloſ in ver. Manif. ſtet de vſur in 6.* Aret. *in c. veniens colum. 7 de teſtibus* & Bal. *in l. ſi quis. §. 1 ff. de edend.*

10 Et † licet imperfectæ probationes non coniungãtur in criminalibus, ad pœnam corporalem, vt ſentiunt Veronen. *conſ. crimin. 42 col. 9.* Grammat. *conſ. 3. col 1.* Gratiei. *con. 178. col. 1 & conſ. 134. col. 9.* & Alex. *conſ.* [illegible] *col. 1. vol. 6* cõmemorans eo in loco eſſe receptam opinionem, Maſil *in l maritum nu. 6. ff. de quaſt.* tamen cum agitur tantum ad effectum torquendi, non autem ad effectum puniendi, ſatis compertum eſt, iſtas imperfectas probationes coniungi poſſe, vt aſſentiunt Veronenſ. *in alle gat. conſ. 42 colum.* [illegible] Soc. Seo. *conſ. 54 colu. 1. volum. 3.* Alex. *conſ.* [illegible] *in fin vol. 1. & con. 41 in fin volum. 2.* Iaſ. *in repet l. admonendi col* [illegible] *ff de iuriſ. iu, quaſt. 2 part. 1. num. 6* Io. de Monte [illegible] *d l. admonendi*, & [illegible] Bapt. Caccialup [illegible] *ap- plicatur.* Paul. Caſtr. *in l.* [illegible] *de infam in recol Florent. & in eod. l admonendi* vbi eum refert, & ſequitur idem Caccialup. quam opinionem commendat [illegible] Ant. Gabriel. *concluſ. 1. num. 27. verſ. ſecunda limita, de probat. in lib. 6 commun. opin.*

11 Sed animaduerte, † quod opin. iſta videatur turbulenta, cum indicia plura non coniungantur, nec coniungi poſſint, cum vnumquodque indicium eſt imperfectum in genere [illegible] ide ſtantibus indicita, ſeu præſumptionibus imperfectis in genere ſuo, etiam quo ad effectum torquendi, coniungi non poſſunt. quia ad hoc, vt coniungi queant, debent indicia, de [illegible] uorum coniunctione agitur, eſſe perfecta in ſ[illegible] e, ſecundum [illegible] *conſ. 112.* [illegible] *volum* [illegible] Mar [illegible] *l. in pract. crim. §* [illegible] *num. 19.* & Rol. a V[illegible] *conſ. 1* [illegible] *num. 7.* [illegible] & ita con [illegible] quo-

q[illegible] *conſ. crim.* [illegible] [illegible] *probat.* & [illegible] A[illegible] & [illegible] *rum.* [illegible] Sudu [illegible]

N[illegible] illa ad [illegible] ocedet [illegible] & [illegible] per [illegible] quod pl [illegible] ut vel [illegible] quo ad faciendum [illegible] [illegible], & Io Bap. illa de Cacc [illegible] qua reſpondetur, hanc [illegible] nec [illegible] nabile eſſe, & ne [illegible] que eſſe, quod [illegible] ad torturam, huiu[illegible] præ[illegible] nes c[illegible] gan ut q[illegible] que e[illegible] reperiuntur [illegible] perfe[illegible] in his [illegible], etiam q[illegible] indi[illegible] ad torturam [illegible] A[illegible] 18 *poſt num. 1. vol. 2.* vbi [illegible] indi[illegible], ad [illegible] tur duo teſtes, ſi [illegible] per vnum [illegible] li[illegible] cal[illegible] indicium per [illegible] tur vno, quod tunc tal[illegible] teſtes [illegible] iungatur ad faciendum [illegible] quia vnumquodque per ſe [illegible] imper[illegible], & apertum Bal. *in l ſi quis* [illegible] *§. 1. ff de edend.*

Neq. [illegible] em aduerſatur illa terribilis [illegible] quod ſi vnus teſtis deponat ſuper [illegible] quamuis non probet ad plenum indi[illegible] ſaltem probet ad tale quale indicium, qu[illegible] dendum eſt, ſecundum Alexand *in pract* [illegible] *poſt num 6. volum. 2.* quod ſi iſtud eſſet veru[illegible] retur, quod verum eſſet affirmare, quod [illegible] probet ad faciendum indicium. & tamen [illegible] ſima eſt concluſio Doctorum, quod ad p[illegible] indicium requirantur duo teſtes, ad hoc, [illegible] indicio ratio habeatur [illegible] Io. d[illegible] *conſ.* [illegible] *num. 10.* Alex. [illegible] *inter con. crimin. diuer* [illegible] *tortur num. 18* [illegible] tique ſupra allegati. & Gloſ. [illegible] *in l vltima. C famil. hercif.* [illegible] undum [illegible]

Quamobrem ſat[illegible] c[illegible] q[illegible] iungantur in [illegible] ad[illegible] eſt imperfectum [illegible] ge[illegible] dum [illegible] ſi[illegible] ens indici[illegible] dit Alex. *in mentione* [illegible] & di[illegible] de M[illegible] & omnes alij [illegible] runt, vi[illegible] dicer[illegible] diuerſis ad [illegible] tendam [illegible] tam, [illegible] aliquod e[illegible] ſuo [illegible] ſi vnumq[illegible] perfectum [illegible] plicauit & [illegible] Al[illegible]

In torturas num. 18. Blancus in d. l. fin. num. 366. & Io. Pet. Sardus, conſil. 122. poſt num. 48. etſi aliter loqui quiſpiam vellet Ioannem de Monteſpetello, & Ioannem Baptiſtam de Caccialupis, & forſitan alios ſequaces, mihi incognitos, tunc reſpondendum eſt, vt non ſemel aſſerui in variis cauſis decidendis, vt iudex, & in aliis, non paucis negotiis tuendis, vt aduocatus, ipſos ſcripſiſſe contra veritatem, & receptiſſi- Com. opin. mam opinionem Scribentium. Ita vt perſpicue appareat, præſumptiones, & indicia imperfecta in genere ſuo, coniungi non poſſe, etiam quoad faciendum iudicium ad torturam, vt doctiſſime more ſuo conſuluit etiam in propriis terminis, perillustris D. Marc. Eugenius, recolendæ memoriæ præceptor meus, conſil. 65. ex proceſſu diu agitato, num. 13. cum ſequentib. volum. 1. & Ioan. Vincent. Hondedeus, conſil. 102. inhærendo doctiſſimis dubitationibus, num. 5. 82. & ſequent. volum. 1. Bertran. conſ. 217. & ab initio, & poſtea, nu. 10. vol. 2. in prima parte.

OPINIO DCCCCXLII.

SVMMARIA.

1 *An conſenſu litigantium, vnius perſonæ teſtimonio, plena fides adhiberi poſſit. & nu. 7. & 8.*

2 *Teſtis, cuius dicto partes ſtare conſenſerunt, an poſſit deponere partibus non citatis. Et an tali eius depoſitioni ſtandum ſit, nu. 3.*

4 *Pactum de ſtando dicto vnius teſtis an poſſit reuocari, & quando, nu. 5.*

5 *Tutor an paciſci poſſit, quod ſtari debeat dicto vnius teſtis in cauſa ſui pupilli.*

6 *Partes an poſſint remittere iuramentum teſtibus.*

10 *Contra teſtis dictum an partes excipere poſſint, ſi in perſonam eius conſenſerunt.*

1 TESTIMONIVM vnius teſtis † facit ſemiplenam probationem, non autem plenam: vt late ſupra docuimus, etiamſi conſenſus ambarum partium litigantium præceſſerit, quæ rem omnem aſſertioni, ſeu depoſitioni dicti teſtis commiſerint, vnde iudex hoc caſu, ex conuentione, & conſenſu litigantium, non tenetur, nec poteſt vnius teſtis aſſertioni ſtare, ſecundum Gloſſ. Dyn. & Rayner. in l. Theopompus ff. de dote præleg. idem tenet Bar. in l. 1. §. fin. num. 2. ff. de verb. oblig. vbi Alciat. nu. 23. & ſeq. ait hanc opinionem eſſe communem, idemque fatetur Iaſ. in l. iuſiurandum quod ex conuentione, colum. 2. ff. de iureiuran. In contrariam vero partem, quod conuentione, & conſenſu litigantium fieri poſſit, vt teſtimonio vnius teſtis plena fides adhibeatur, inclinauerunt Specul. in tit. de teſte. § reſtat. 24. fall. Roman. Alex. Aretin. & Moder. in d. l. 1. §. fin. ff. de verb. obliga. Crotus in tract. de teſtibus. 6. parte, colum. 2. Bertran. conſil. 140. viſo caſu mihi exhibito parte nobilis, & honorabilis viri Stephani, num. 4. volum 6. Hoc idem ſenſerunt Gloſſ. in c. veniens, el 1. & in c. licet vniuerſis. de teſtib. vbi Doctor. ſequuntur eandem opinionem, quam aſſerit communem Iaſ. in prææallegat. §. fin. num. 6. & iſtam vltimam ſententiam mihi ſequendam conſtitui, tanquam magis æquam, & melioribus rationibus vallatam. & eidem inhærent Felin. in c. veniens, de teſtib. nu. 19. Iaſ. in l. admonendi. num. 20. ff. de iureiuran. & Alexan. conſil. 47. circa primum, num. 4. volum. 1. & conſil. 37. viſo, & diligenter conſiderato themate, ſub num. 4. vol. 4. quibus in locis oſtendit huiuſmodi opinionem communem eſſe, & conſil. 54. circa id, quod quæritur, ſub nu. 1. & 4. vol. 2. vbi demonſtrat eandem opinionem magis communem, & Dec. etiam in c. veniens, ſub nu. 46. de teſtib. & in c. 2. num. 29. de fide inſtrum. Marc. Antonius Blancus in tractat. de compromiſſ. quæſt. 8. de ordine procedendi in compromiſſo. nu. 17.

Imo hæc communis ita retenta, † ampliatur primo in tantum procedere, vt non ſolum ſtari debeat dicto teſtis vnici, ac ei plena fides adhiberi, ex conuentione inita inter partes, ſed etiam teſtis ita electus, rogatus, vocatuſque per partes, poteſt dictum ſuum proferre, ac deponere cum iuramento, etiam partibus abſentibus, & non citatis, & vocatis, ad videndum iurare teſtem, vt conſuluit excellenter & præclare Alexan. in conſil. 13. difficultas huius negocii conſiſtere videtur, volum. 1. Vbi hoc † confirmat per doctrinam Ant. de Butr. in c. 2. Extr. de teſt. aſſerentis ibi, quod licet regulariter teſtis debeat iurare partibus præſentibus, tamen determinat, limitatque hoc non obtinere locum, ſi talis eſſet teſtis, cuius depoſitioni neceſſario ſtandum foret, & ſequitur Iaſ. conſil. 102. vol. 2. 2

Et quamuis † Bar. in l. fin. de præt. ſtipul. determinet, quod huiuſmodi conuentio, quod ſtari debeat dicto vnius teſtis, reuocari queat antequam ille declaret, atque deponat. Nihilominus Angel. & Paul. de Caſtr. ibi Abb. in c. 2. in fin. de fide inſtrum. Bal. & Alex. in d. l. iuſiurandum quod ex conuentione, & in d. conſ. 130. ſub num. 6. contrarium aſſeuerant, vbi præſupponunt iſtam eſſe communem opinionem contra Bartol. & Afflict. etiam in deciſ. 91. Iterum in cauſa, ſub num. 11. & decoratiſſimus D. Cardinalis Albanus, in lucub. in Bar. in d. l. fin. ff. de præt. ſtipul. num. 2. & Iaſ. in d. l. iuſiurandum quod ex conuentione, ſub nu. 6. vbi iſtam communem limitat non procedere, ſi ſuperueniret iuſta cauſa, iuramentum, & electionem reuocandi, veluti ſi in teſte ſuperueniret aliqua ſuſpicio, dolus, fraus, vel aliquis alius defectus. 4

Et eandem † cõmunem limitat etiam inibi idem Iaſ. poſt Bar. & alios communiter in l. iuſiurandum etiam. ff. de iureiuran. non habere locum in tutore facıente talem conuentionem, quod videlicet ea non teneat, neque valeat. 5

Ampliatur ſecũdo † eadem cõmunis, vt non tantum vnius teſtis dicto credendum ſit ex cõuentione partium, ſed etiam partes ipſæ poſſint remittere iuramentum teſtibus, vt in c. tuis, de teſt. & ita ampliat, & firmat Abb. conſil. 51. Videtur primo ſtandum libris, nu. 1. lib. 1. 6

Quæ communis opinio ita ampliata, † intelligitur cum grano ſalis procedere, quando conſenſus præſtaretur certæ perſonæ, & nominatim, quo ad certum negocium, ne aliter præbeatur anſa fraudibus, ac falſitatibus, ſecundum Angel. in l. pactum inter heredes. ff. de pact. cuius ſententiæ adhæret Iaſ. interpr. l. admonendi, num. 100. & 200. ff. de iureiuran. Aret. nu. 40. Soc. nu. 5. Iaſ. nu. 9. Alciat. nu. 28. in d. l. 1. §. fin. de ver. oblig. 7

Limitatur etiam ſecundo † loco eadem communis opinio, quod dicto teſtis ſtandum ſit ex conuentione partium, niſi de eius iniquitate appareret, & probaretur, vt firmat eleganter Alex. ex communi opinione, in conſil. 67. viſo themate, & verbis inſtrumenti num. 4. volum. 2. 8

Sed in contrariam † ſententiam videntur inclinare Bal. & Salicet. in l. in bonæ fidei C. de reb. cred. dum conſtanter concludunt, cum teſtis approbatus reperitur in dicto, & perſona, partes non poſſe eius depoſitionem infringere, nec ei contrauenire aliquo modo, & opinionem hanc Bal. & Salic. ſequitur, & ſtrenue tuetur Marc. Ant. Blancus in d. tract. de compromiſſ. in 8. q. nu. 29. 9

Claudicatq; tertio quoque † eadem communis, 10

verum procedat, ſi partes conſentirent in perſona, & dicto teſtis: tunc enim plenam proculdubio teſtis fidem faceret. Secus vero, ſi conſentirent partes in perſona tantum: tunc enim poſſent opponere dicta eiuſdem teſtis, vt firmanere Alex. Soc. Iaſ. & alii communiter *in d. l. 1. §. fin. ff. de verb. obliga.* Bald. *column. fin.* & Sali. *col. 7. in d. l. in bonæ fidei.* vbi concludit Salicet. ſi partes conuenirent in perſona tantum, teſtem probare ſemiplene tantummodo, & ſimiliter eius dictum reprobari poſſe, & huic limitationi adhæret etiam Felin. *in d. c. veniens, ſub nu. 19. de teſtib.* & Marc. Ant. Blancus *in præmemorato tract. de compromiſ. q. 8. nu. 28.*

OPINIO DCCCCXLIII.

SVMMARIA.

1 *Teſtis vnus deponens de veritate, & fama ſimul, & alter de fama tantum, an probent.*

2 *Baldi opinio non eſt parui momenti, cum non habet contradicentem.*

1 TESTIS vnus deponens † de veritate, & fama publica, & alius teſtis deponens de fama publica tantum, plene probant, ſecundum Bal. *in l. 1. Gallus. § ille caſus ff. de lib. & poſthum. per illum text.* & iſtam Bal. doctrinam aſſerit eſſe mirabilem, perpetuoque memoriæ commendandam, ex eo quod non habet contradicentem, Alex. *in d. § ille caſus*, & alii Doctores *ibi*, & Modest. *in l. admonendi. ff. de iureiuran.* & ſequitur Soc. Iun. etiam *conſil. 32. num. 22. volum. 2.* & Mar. Salomon. *in d. § ille caſus, num. 5. & ſequent.* Et hoc ideo eſt, nam adeſt publica fama probata, verificata que per duos teſtes, & veritas per vnum teſtem quæ quidem ex illis duabus ſemiplenis concluden-
2 ter, & ſufficienter probatur. Et licet † Franciſ. Curt. *in tract. de teſt. conclu. 44. nu. 90.* non auſus fuerit firmare memoratam Bal. opinionem, ſed eam indeciſam reliquerit. Nihilominus tamen in conſulendo, iudicandoque ſuadendum eſſe duxi ſequendam doctrinam Bal. tanquam communem, & veriſſimam, quia ſecundum Paul. de Caſtr. *conſil. 152. viſo puncto, column. fin. volum. 2. & in l. ſi vniuerſa column. fin. C. de legat.* in cauſis decidendis non eſt parua Bal. opinio, præſertim cum non habet contradicentem, imo tutum, ac irreprehenſibile eſt iudici, ſecundum opinionem Baldi iudicare, maxime cum non habet contradicentem, vt refert Dec. *conſil. 283. column. 2.* Iaſ. *in l. ſi quis in fundi vocabulo, column. 3. ff. de leg. 1.* Et de Baldi authoritate latius ſcripſimus *ſupra in Opin. 924. Teſtis illud, quod diſpoſuit, nu. 4. & ſeq. hoc eod. lib. tertio.*

Com. opin.

OPINIO DCCCCXLIV.

SVMMARIA.

1 *Actor ſemiplene probans per vnum teſtem, & poſtea ſuccumbens an condemnandus ſit in expenſis, & quid in Regno, nu. 2.*

1 PER vnum † teſtem actor probans ſemiplene, & ſuccumbens, quia non ipſi actori, ſed reo eſt delatum iuramentum, non condemnatur in expenſis, quas per illum teſtem videatur habuiſſe iuſtam litigandi cauſam, veriſimiliter credendo, quod ſibi deferretur iuramentum, ſecundum Ioan. And. Pet. de Anch. Bott. & communiter omnes Canoniſtas *in c. finem litibus, extr. de dolo, & contu.* Bal. *in l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iud.* Alex. *in l. properandum. § ſin autem reus. C. de iudicii.* quam communem ſequuntur, & atteſtantur Doct. paſſim, & præſertim *in pract. c. finem litibus*, & Modern. *in repet. l. admonendi. ff. de iureiurando.* Et iſta communis procedit, ſecundum præcitatos Doctor. quando teſtis productus per actorem, erat omni exceptione maior, alias ſecus.

2 Prout in † Regno probans ex[illegible] exceptiones ſolutionis, tranſactionis, iuriſiurandi, [illegible] non petendo ſaltim ſemiplene, [illegible] pœnam appoſitam decem tarenorum in [illegible] exceptioné. veluti in ea diſponitur. Ne[illegible] nens contra perſonas teſtium, ſi etiam ita probauerit ſemiplene, euitat ſimiliter pœnam decem tarenorum appoſitam, comminatamque *in prag. 16 criminal.* vt in ea plane etiam diſponitur.

OPINIO DCCCCXLV.

SVMMARIA.

1 *Teſtis vnus, & confeſſio facta abſente parte, faciunt plenam probationem.*

2 *Teſtis vnicus, & fama, caſu, quo fama facit ſemiplenam probationem, plene probant. Idem procedit in cauſa criminali, ſi duo teſtes de fama deponant, cum aliquo indicio legitimo, nu. 3.*

4 *Duæ ſemiplenæ probationes, an & quando faciant plenam probationem.*

5 *Teſtes ſingulares, ſi tendant ad diuerſa, nõ coniunguntur.*

6 *Teſtis vnus de vna confeſſione, abſente parte, & alius de alia non iunguntur.*

7 *Teſtis vnus de vero mutuo deponens, & alius de confeſſione non iunguntur.*

TESTIS vnus, † & confeſſio facta abſente parte, faciunt plenam probationem, ca. [illegible] *de ſucceſſ. ab inteſt.* & not. Ioan. de A[illegible] *conſ. 76.* [illegible]

Pariformiter vnus † teſtis & fama, eo caſ[illegible] fama facit ſemiplenam probationem, p[illegible] *c. 1. de appella.* vbi [illegible] & *l. 3. § eiuſdem* [illegible] ita deciſum fuit in S[illegible] Reg[illegible] Conſilio Ne[illegible] Afflict. *deciſ. 337.* & Natta *conſ. 279. fine* [illegible] *tenendum eſt, ſub nu. 1. vol.* [illegible] Et idem dicendum eſt in ſimilibus caſibus.

Et hoc ampliatur procedere † etiam in negocio criminali. Nam in cauſa criminali, vnus teſtis de veritate, & duo de fama, cum aliquo indicio legitimo probato, probant concludenter delictum, ſecundum Aret. *in c. veniens col. 7. de teſtib.* & Felin. quoque *ibi col. 5.* cum aliis ſignatis per eum, Bal. *in l. ſi quis ex argentariis § 1 col. 4. ff. de eden.* & Curt. *in tract. de teſtib. fol. 9 col.* [illegible] *verſ. Quarta concluſio.* Et quamuis iſtæ duæ ſemiplenæ probationes ſint diuerſi generis: tamen ſi tendant ad vnum finem, faciunt plenam fidem iudici, ſecus vero ſi ad diuerſa tendant: quia tunc duo imperfecta non faciunt vnum perfectum.

4 Idem dicendum † eſt in duabus ſemiplenis probationibus eiuſdem generis, vt puta in duobus teſtibus: tunc nemini dubium eſt, quod duo teſtes faciunt plenam probationem, ita & taliter concluſiue, & formaliter tenet Barto. *in l. admonendi ff. de iureiur.* cuius opin. ſequuntur Doct. communiter, vt refert S[illegible] *in l. bone fidei, verſ. Viſis his quaſi in plenam probationem faciunt. C. de iureiur.* & inter cæteros Doct. ei inhærent Bal. *in l. ſi ex cautione q. 12. C. de non numer. pe.* & *in l. vnica. in prin. C. de confeſſis*, & *in l. per hanc C. de temp. appell.* & *in l. ſi quis ex argentariis. § 1. ff. de eden.* & *in l. 2. C. de bon. pr.* [illegible] *ff. ſecundum* [illegible] idem Bal. & Panor. *in c. cum cauſam. ext. de probat.* Panor. & Ant. de But. poſt Glo. *in c. veniens.* [illegible] *ext. de teſtib.* Anchar. *conſ. 77. viſa diligenter*, Panor. *conſil. 16.* Alber. poſt Glo. *in l. inſtrumenta. C. de probat.* Angel. Aret. *in tract. malef. in ver. Quod fama, ver. Et an fama ſit ſufficiens indicium ad torturam, num. 41* & Alex. *conſil. 116. animaduerſis his, column. penult. vol. 2.* & Iaſfridus Laufrancus, *deciſ. 56.*

Com. opin.

Et dictam opinionem communem, quod duo teſtes eiuſdem generis faciant plenam fidem iudici, intelligerem procedere, ſi eſſent contestes in omnibus

bus [illegible] dicamentis, traditis per Bal. *in l. de quibus, cir. [illegible] de leg. & in l. testium. C. de teſti.*

5 [illegible] tes vero † ſi eſſent ſingulares, quia non con[illegible]tentur, cum tenderent ad diuerſa, non au[illegible] ad idem probandum, non coniunguntur, ita

6 A[illegible] de Bart. *in d. c. veniens.* Ideoque vnus † teſtis de vna confeſſione, abſente parte, aliuſque de alia, non iungerentur, ſecundum Ant. de Butr. *in c. licet ex quadam. colum. [illegible] extr. de teſtib.* & Panor. *in c. cum cauſam, co-*

7 *lum. 4. ext. de probat.* Dicentem ibidem, † idem eſſe, ſi vnus teſtis deponat de vero mutuo, & alius de confeſſato. Idem firmat Bal. *in c. fin. extr. de conſuet.* & *in l. 2. § fin. certa fin. ff. ſi cert. petat.* quod vberius declarat Lauren. Sylua. *conſil. 51. num. 12.* & ita fuit iudicatum in Sacro Conſilio Neapol. vt refert Afflict. *deciſ. 364 nu 3.*

OPINIO DCCCCXLVI.

SVMMARIA.

1 *Teſtis vnus de vera numeratione deponens, & alter de confeſſione extraiudiciali, an inducant plenam probationem.*

2 *Mutuum eſt duplex eſſentiale, & ciuile.*

1 TEstis vnus † deponens de vera numeratione, & alter de confeſſione extraiudiciali, non faciunt plenam probationem, & ſic mutuum non probatur, quando vnus teſtis deponit de vera numeratione, & alius de confeſſione; ſecundum Dyn. [illegible] *2. ff. de exerc. [illegible].* Cyn. *in l. 2. C. quæ ſit longa conſue.* Bal. *in auth. rogati. C. de teſtib. in l. 2. §. fi. ff. ſi cert. pet. in c. licet cauſam, de prob. in c. fin. de conſue.* Abb. *in c. cauſam, de prob. & in c. ſi de conſue.* Alex. *in l. Gallus § ille caſus, col. 8. ff de liber. & poſth.* & Iaſ. *in l. admonendi, n. 116. ff. de iureiur. in 2. lect.* vbi docet iſtam eſſe cõmunem opin. quam etiam cõmunem, & veriſſimã reperio. Nam mutuum Com. opin.

2 quoddam naturale eſt, † quoddã vero ciuile. Et naturalẽ eſt, quod vera numeratione contrahitur; ciuile autem, quod ſola confeſſione perficitur, ſecũdum G[illegible]o. communiter approbatam *in l. 2. §. ſi. ff ſi cert. pet.* ideo depoſitiones prædictorum teſtium ad diuerſa tendunt, cum deponẽs de vera numeratione, arguat naturale mutuum, ac deponens de confeſſione, mutuum ciuile, & ſic depoſitiones iſtorũ ad diuerſa penitus tendunt, & coniungi nequeunt, ſecundum Iaſ. *vbi ſupra.*

OPINIO DCCCCXLVII.

SVMMARIA.

1 *Teſtis vnus de veritate, & alius de confeſſione facta præſente parte, vel duo de confeſſione parte abſente, vel de fama publica deponentes, an iungi poſſint, & plene probent.*

2 *Teſtis vnus de vera numeratione, & duo de confeſſione abſente parte, plene probant.*

3 *Confeſſio facta in ciuilib. extra iudicium, præſente parte, ſi probetur per duos teſtes, an faciat plenã probationem, ſi acceptatur.*

1 TEstis vnus de veritate, † & alius de confeſſione emanata præſente parte: ſeu duo teſtes de emanata confeſſione, parte abſente, vel de fama publica, plene probant ſimul iungendo, ita Bal. *in rub. de contrah. inueſt. & in l. ſi quis ex argentariis. in princ. ff. de eden.* Franc. Curt. *in tract. de teſtib. conclu. 45 nu. 91.* & Afflic. *in tract. de iure protomiſeos § 4 q 2. ſub nu. 9. fol. paru. 72.* Et

2 Paul. de Caſtr. † ſequendo Bar. *in l. admonendi, ff de iureiur. & in con. 229. viſa petitione.* tenet, vnum teſtem de vero numerali actu, & duos de confeſſione, abſente parte, plene probare, & Barba. etiam *in c. licet cauſam, nu. 36. & 38. de probat.* Et circa hoc abunde ſcripſimus ſupra, tenendo præcitatam opinionem, tanquam veriſſimam, & canonicam, & late probat Lauren. Syluan. *conſ. 51. nu. 12.*

Si vero † confeſſio eſſet facta in ciuilibus extra iudicium, præſente parte, & probaretur per duos teſtes, 3 faceret vtique plenam probationem, & præiudicaret hæredi confitenti, ſecundum Bal. *vol. 1. col. fin. C. ne ex delicto defunctorum*, & Soci. *conſ. 118. col. 1. vol. 2.* & Alexan. *conſ. 19. col. 4. & conſ. 22. col. 1. vol. 4.* vbi aſſerit, quod vltra præſentiam partis requiratur etiam acceptatio. Nihilominus obſeruatur cõiter contrarium, Com. opin. videl. quod non requiratur dicta acceptatio, vt [illegible] Doct. paſſim teſtantur, & Mod. *in add. ad Alex. in prææallegato conſilio*, & Doct. relati per Petrum Duennas *in ſuis regulis, reg. 119. nu. [illegible]*. vbi planum facit contrariam opinionem eſſe communem poſt alios quamplures, congeſtos ibi per eum.

OPINIO DCCCCXLVIII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes publicati in prima inſtantia, an in cauſa appellationis denuo produci poſſint.*

TEstes in cauſa † principali publicati, non poſſunt amplius produci in cauſa appellationis, vrgente pari timore ſubornationis in cauſa appellationis, ſicut & in cauſa principali, quamuis diuerſa ſit ſubſtantia, & timorem præfatæ ſubornationis exploratum eſt, monuiſſe Pontificem ad ita dicendum, *in Clem. teſtibus. extra de teſtib. & in c. fraternitatis, eod. tit.* & ita per illum text. tenet Bar. *in l. per hanc. C. de temp. appel.* Lanfran. *in c. quoniam contra, de probat. in ver. Teſtes, nu. 58 & ſeq.* & Canoniſtæ omnes communiter, *in c. per tuas, de teſtib.* vbi Feli. magiſtraliter ponit multas limitationes, & Soci. *in tract. fallent. in reg. 447.* Verum Cyn. Bal. Ang. cæteri que omnes communiter, *in d. l. per hanc.* affirmant de iure ciuili contrarium, videlic. quod in cauſa appellationis poſſint recipi teſtes, publicatis etiam teſtibus in cauſa principali ſuper eiſdem articulis, ſeu directo contrariis, & hoc probatur *in l. fi. C. de teſtib.* & ita ſeruat conſuetudo & practica, teſte Martino Garrato, *in tract. de opinionib. Bart. reprobatis*, & Afflict. *deciſ. 116. n. 4.* vbi articulum hunc, cum multis aliis, deciſum inuenies tam per ipſum, quam per Viſillum *in add. ibi nu. 2. cum aliis ſeq.* & ſic iudicaui in facti contingentia cum eſſem iudex criminalis in Ciuitate Terami, *anno Domini 1560.* videl. obſeruandam eſſe præfatam communem ſententiam in terris Imperii. Vnde ſcias, ita tenendam eſſe tenaciter memoriæ dictam communem in practica: quia in ea vidi nonnullos aduocatos errare. Et ne in aliquem errorem incidas, vide obſecro pulchram diſtinctionem, traditam per Martinum *in præall. tract.* vbi dicit opinionem Bart. procedere in terris Sedis Apoſtolicæ, ſeu in foro canonico, *c. fraternitatis, de teſtib.* & opinionem cõem habere locum in foro ſeculari. *d. l. fin. C. de teſtib.* & ita reſidet Lanfran. *in d. c. quoniam contra, in ver. Teſtes, n. 59 in fi.* & ſic conſuluit quoque Ang. *conſil. 155. in quæſt. verſante inter dominum M. [illegible], col. 1.* & ita obſeruatur in Cam. Imp. quod *d. Clemen. teſtib.* in foro ciuili non habeat locum, teſte Ioach. Mynſ. *in obſer. 41. centu. 1* vbi refert pluribus vicibus ipſam Cameram admiſiſſe eadem grauamina cum articulis primæ inſtantiæ ad probandum.

OPINIO DCCCCXLIX.

SVMMARIA.

1 *Teſtis an poſſit tradere in ſcriptis dictum ſuum iudici, & in deponendo ſe ad ſcripturam ſuam referre, num. 7. Et quid ſi ſit mutus, nu. 2.*

3 *Atteſtationes debent ſcribi per tabellionem.*
4 *Veritas per iudi[illegible] ſæpius cognoſcitur ex titubatione, & tre[illegible] idant[illegible] de[illegible] omnium.*
6 *Depo[illegible] ſcriptura[illegible], facit præſumptionem.*
7 *T[illegible] a in[illegible] per ſcripturam à patre, aut matre de [illegible] filii, plus probat, quam ea, quæ fit viua voce.*
8 *Delinquens an crimen capitale confiteri poſſit per procuratorem.*
9 *Peccata quomodo confitenda.*

1 TE[illegible] is no[illegible] poteſt tradere † in ſcriptis dict[illegible] ſuum iud[illegible] *teſtes* [illegible] *te.* & ibi Io. Andr. Abb. Siculus, ex ei[illegible] Canoniſtæ omnes in c. *teſtibus de teſtib.* Bart. vero [illegible] *Theopompus ff. de dote prælog. nu.* 12 inclinauit in contr[illegible] opin[illegible] & [illegible] id. Papæ etiam *in ſin-* 2 *gul* [illegible] *tradere.* Sed tamen prima pars verior [illegible] iſta potiſſimum ra[illegible] ione, quia teſtis non poteſt d[illegible] per ſcri[illegible] nis ſit mutus, *c. teſtes,* [illegible] & [illegible] *de teſte, in §. nam tractandum,* 3 [illegible] *de muto* Secundo comprobatur, † quoniam per tabellionem debent ſcribi verba atteſta[illegible], vt ibi probat tex. & hanc partem tenet etiam Salic. *in* [illegible] *rufferem* [illegible] *C. de teſtib.* Panor. *in d. c. teſtibus,* & optime facit text. in [illegible] *ex quadam ext de teſtib. ibi, proprio iuramento,* [illegible] q[illegible] text. ad hoc ponderant Abb. antiq. Ant. de But. Pano. & alii communiter poſt Inno. 4 & Gemin. *in c. relatum.* 5. *q.* 6. Poſt[illegible] mo † aſſignatur ad ſal[illegible] ndum præfatam opinionem, iſta optima ratio: quia iudex ex trepidatione, & titubatione facilius veritatem poteſt comprehendere *d. c. teſtes d. c. à nobis,* & *d.* [illegible] *Theopompus.* & no. Siculus *in d. c. à nobis,* & Lalius de Tuſca *in conſilia Regni, in prooemio, nu.* 13 *lib.* 2. & ſic conſtat apertiſſime contra Bar[illegible] ſſe comunem ſententi[illegible] omnium Doct. de qua teſtatur Couar. *in tra. [illegible] pract. crimi. & canonic. c.* 13 *nu.* 6. *lib.* 1 Et præfatam [illegible] tionem, tanquam veriorem ſecutus eſt Lanfran. *[illegible] c. quoniam contra, de probat. in ver. Teſtes, nu.* 7. *poſt me-dium* & Celſus ibi in addi Boer. *deciſ.* 1 *nu.* 38. & Marſil. [illegible] ſuis congeſtis per ipſum, *in l. de minore. §. plurium quæ, nu.* 2. *de queſt.* & Bal. *in d. l. iuſiurandi.* Vbi dixit, 5 quod non poſ[illegible] di[illegible] e teſtis, † teſtificor prout in hac ſcriptura ſigillata ſigillo meo, ſi non legat illam iudici [illegible] ſecus ſi legeret ſcripturam iudici, & ipſe vellet cum viuæ[illegible] & audire loqui, & hoc modo poteſt ſaluari dictum Barto. *in d. l. Theopompus,* ſecundum Ioan. And. aliosq́; communiter *in præsit. teſtib. & in c. licet ex quadam. ſupra citato.* Bal. & Salic. *in d. l. iuſiurandi.*

6 Sed limita[illegible] prædicta, † quod licet depoſitiones factæ per ſcripturam non probent, nihilominus faciunt præſumptionem, ſecundum D. Anton *in c. in eccleſia,* [illegible] *de maior. & obed.* [illegible] quod dictum referunt, & ſequuntur omnes Moder. communiter, *in d. c. à nobis.*

7 F[illegible] ſecundo loco dicta † communis concluſio in [illegible] caſu, in quo magis probat teſtimonium factum per ſcripturā, quam teſtimonium viuæ vocis: qui [illegible] eſt in patre quo ad filium, ſuper ætate ipſius filii, ſi de ea diſputetur: nam in tali caſu magis creditur ſcripturæ patris, vel matris, quam eorum viuæ voci, ita dixit Ant. de But. *in c. ex litteris, de tranſact.* quod dictum ſequitur Barbat. *ibi,* licet Imol. reprobet Ant. But. & male. Scriptura patris vel matris probat ætatem filii, vt abſoluimus infra, cum ſuo apparatu, *in opinione* 974 *teſtes licet admittantur pater & mater, nu.* 3.

8 Et quemadmodum † teſtis tradere nequit in ſcriptis dictum ſuum iudici, ita quoq; delinquens non poteſt confiteri crimen ſuum capitale per procura[illegible] vt per Bal. *in l.* 2. *C. quorum app. per text. ibi,* & B[illegible] *in c. at ſi clerici, num.* [illegible] *de iudiciis, per text. in c.* 1x [illegible] *in ver. ore propria confeſſim. de exceſ. prælat.* Ant. de Butr. *in c. licet ex quadam, de teſtib. per text.* [illegible] *proprio iuramento,* & Abb. [illegible] & [illegible] *in loco* [illegible] *per iſtum text.* vbi [illegible] eſt et am eum [illegible] omnes [illegible] & [illegible] Bar. & R[illegible] in *l. qui bona, §. quia aliena ff. de d[illegible]* & [illegible] And. *in c. vt circa de elect.* [illegible] ſeruni c[illegible] ratium, & [illegible] bantes etia[illegible] R[illegible] *an iuramentum teſt[illegible]* & [illegible] et Ep[illegible] opus [illegible] *Repertorio.* [illegible] *iuramentum in ver.* [illegible] *iuramentum teſtis po[illegible] pra[illegible] procuratorem,* [illegible] hoc non recedo [illegible] eum, tanquam [illegible] ſſima, quæ q[illegible] tur in iudiciis ab[illegible] quoque *infra in Opin.* 9[illegible] *Teſtis non pote[illegible]*

9 Neque confiteri deb[illegible] cata [illegible] dote vllo modo per nuntium, vel pe[illegible] per interpretem, ſed [illegible] opinio [illegible] *præſent. diſt.* [illegible] Summa T[illegible] 17. vbi planum quoque fa[illegible] te Theol[illegible] & [illegible] *confe[illegible] ſi* 1. *§.* 16. *& ſequen.* [illegible] ap[illegible] cum materiam, & [illegible] tiam [illegible] ſibus, id eſt in muto, & in exiſtente alter[illegible] mutus poſſit confiteri peccata ſua ſacerd[illegible] alter [illegible] linguæ exiſtés, poſſit ſimili[illegible] cata, mediante ſcriptura, vel interprete [illegible] nita[illegible] etiam hanc [illegible] opin. Theol[illegible] *in loco prælleg.* & rationem diuerſitatis [illegible] confeſſio facta per nuncium, [illegible] valeat [illegible] & [illegible] confeſſio facta pe[illegible] interpretem, [illegible] gua pœnitente. aſſignat Iacob. de [illegible] *[illegible] caſuum conſcient[illegible] cap.* [illegible] 4. *nu.* [illegible] *anno* 1602 Clemens Octau[illegible] damnauit [illegible] tu propriu, [illegible] iam opinionem, v[illegible] rariu, & ſcandaloſam, ſcil. licere pe[illegible] ternuntium c[illegible] eſſario abſenti pec[illegible] ſacra[illegible] taliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere dummodo ſit præſens pœnitens, vel confitens, & oſtendat ſigna veræ contritionis ſacerdoti, etiam præſenti, imo tenens prædictam opin. eſt ipſo facto excommunicatus, vt videre eſt in prædicto decreto Summi Pontificis.

OPINIO DCCCCLI

SVMMARIA.

1 *Teſtis deponens ſe aliquid vid[illegible] ſſe de nocte,* [illegible] *te, an probet, nu.* 2. 3. *&* 4. *Et quid ſi de in[illegible] lucente, cum iuramento depoſuerit, nu.* 6.
5 *Teſtis deponens* [illegible] *cognouiſſe vocem alic*[illegible] *dictum* [illegible] *an indicium faciat ad tortu*[illegible]
7 *Item an probet, ſi deponat, ſe fuiſſe no*[illegible] *retur delictum, vt de v*[illegible] *vel in ea*[illegible] *biraſſe.*
8 *Iudices & aduocati, ad quid aduert*[illegible] *decidendus, vbi agitur* [illegible]
9 *Luna habet radios lugubres*
10 *Luna quicquid luminis habet, recepit à Sole,* [illegible] *per* [illegible] *eſt corpus obſcurum.*
12 *De motu Lunæ.*
13 *Luna totum.* 4. *integralu cur*[illegible] *deſcrib*[illegible] *ortus ſignorum, & cum theor*[illegible] *planetarum*
14 *An luna lumē loca aliqua illuſtrauerit viſis c*[illegible]
15 *Luna ſilens* [illegible] *dicatur.*
16 *Aurora, ſeu diluculum* [illegible] *tempu, aliam noctē, an aſcribendum ſit diei,*
18 *Dies cum* [illegible] *principium, vix diuerſi p*[illegible]
19 *Dies artificialis quot horas habeat*
20 *Dies* [illegible] *ab ortu Solis.*
21 [illegible] *quomodo* [illegible] *omnis materia, ſum*[illegible]

aa Teſtis

[illegible] *demerit aliq[illegible] interre a-[illegible] quod fit nox, [illegible] non ro-bat.*

1 T[illegible] deponens [illegible] tempore no-ctu[illegible], ſe vidiſſe, & cognoui[illegible] Titium [illegible] [illegible] maleficium, vel dolo[illegible] contrahentem, [illegible] aliquid dicentem, luna non luce[illegible], & abſque [illegible] mine ac [illegible], indubitanter, nec [illegible] ibus, [illegible] [illegible] nalibus negocijs probari, ſecundum Gl[illegible] *in ver.* [illegible] *rat.* Bal. Ang. & alios communiter, *in* [illegible] *ficiam* [illegible] *ceptionem* § *in hac. ff. quod met. cau. & in l. mino-rem.* [illegible] *de tra*[illegible] C. [illegible] *ſi non ſpecials.* C. *de teſta.* & voluit etiam Ang. [illegible] *conſ.* [illegible] 24. *vt ſi procepibus car, à principalis, colum.* 2. [illegible] & [illegible] gid Boſſ. *in pract.* [illegible] *de* [illegible] *& conſiderationibus ante torturam, nu.* [illegible] 2. & Rol[illegible] Valle, *conſil.* [illegible] *in cauſa Antonini Brunelli, num.* [illegible] *cum a in ſequent. vol.* 1. Adde Angelum Aret. *in* § *quadrupl. inſt. de action. num.* 2. *verſ. tertio dicunt.* [illegible] *conſ. crim.* 58 Marſil. *in rub. de probat. col.* 49. Ce[illegible] *conſil.* 52. *& cautela* [illegible]. Et Angel. *in trac.* Ma-[illegible] *in* [illegible] *lo. in ver. comparent dicti inqui ſiti, ad fin.* Quia
2 de no[illegible]e † quis non poteſt videri, nec cognoſci. Angel. Aret. *in d.* § *quadrupl. num.* 8. obſcuritas enim noctis impedit officium oculorum, & cuiuslibet viſum, quamuis lynceum, facile defraudat, Rip. *reſp.* 1 *num.* 5. *&* [illegible] *ſub tit. de requir. reis.*

3 I[illegible] talis † teſtis eſſet de falſo ſuſpectus naturali [illegible] ratione, ſecundum præcitatos Doctos. & ſic teſtes quoſdam Athenis falſi conuictos fuiſſe, refert Plutarchus, [illegible] Alcibiadis vita, & aliquos alios teſtes, deponentes in Romana Curia de nocte, ſe vidiſſe, quod impoſſibile erat videre abſque lumine lunæ, vel [illegible]oarticio, damnaſſe vti falſos, Oldr. Lauden. ſe aſſidentem in ipſa Curia, refert audiuiſſe Ang *in d. conſi* [illegible] 74. *col.* 2.

4 Idemque dicendum eſt, † ſi teſtis diceret, ſe cognouiſſe Titium delinquentem, & nihil deponere, quod luna luceret, vel non luceret: & probetur poſtmodum per dictum Titium, per computum dierum quod luna non lucebat: tunc talis teſtis nil probaret, ita conſuluit Old[illegible]. de Ponte Lauden. vt refert Iaſ. *in* [illegible] *l. non minorem col.* 1. Bal Ang *in d.* § *in hac.* Feli. *in c.* [illegible] *ſicut. colum.* 4. *de reiud.* & doctiſſimus D. Vincent. Max[illegible]lla, *ſuper conſuetud. Ciuitatis Bari, in tit. quouſque die intelligatur. num.* 5. *fol.* 121. vbi meminit ſe aliás in facti contingentia detexiſſe falſitatem aliquorum teſtium, deponentium tempore nocturno ſe vidiſſe aliquem furtum patrare ad lumen lunæ: & tamen tunc [illegible] in illa hora, quam aſſignabant, per veras regulas aſtrologiæ, luna non erat eleuata, nec lucebat.

5 Sed fallit hoc, † quando teſtis diceret, ſe vidiſſe, ſeu [illegible]ognouiſſe Titium patrantem maleficium de nocte, ad vocem, quia habebat notas voces ipſius: tunc i[illegible]ta depoſitio faceret indicium ad torturam, ſecun[illegible]am Iaſ. *in d. l. non minorem, num.* 5. & Michae[illegible] em Cr[illegible]ntes, *in commentariis ſuper leges Tauri, in l.* [illegible]9 *col. pen. ver.* [illegible] *extum indicium certum eſt* & alios Doct. relatos per Cottam *in memorals. in ver. Teſtis deponens de eo quod e*[illegible] *ictum de nocte.* vbi admonet contrarium fuiſſe obſeruatum, & practicatum Papiæ in facti contingentia, in ſua cauſa propria, & contrarium etiam aſ-ſerit Boſſius *in d. pract. crim. in tit. de indiciis, ſub nu.* 172. *& ſeq.*

Adde etiam, quod voces perſæpe fallaces ſunt. & vnus poteſt alterius vocem imitari, Imol. & [illegible] *in c. præterea. extr. de teſtib.* Ripa *in tit. quod met. cau*[illegible] *reſponſ.* [illegible] *num.* 1. prout vidimus in Patria noſtra varios facetos, ſ[illegible] occaſione, non ſemel tantum vocaſſe tempore nocturno patres, & matres, & ſo-[illegible] [illegible] [illegible]enas, tanquam propri[illegible], [illegible] q[illegible] em vo[illegible], & re[illegible]onſis [illegible] nq[illegible] iam [illegible] [illegible] o-[illegible] ia. ſed [illegible] tas fuere ſem-per [illegible] [illegible] per patrem [illegible], & [illegible] Im[illegible] vi[illegible] us varijs quoque in [illegible], [illegible] am reſpondiſſe, & [illegible] omeſticis, [illegible] igatores [illegible] ſſiſſe tanquam habuiſſent ſerpentum à d[illegible] is, & hinc verificatur illud vulgare dictum M[illegible]

P[illegible] aloqua[illegible] *, dominum te voce ſaluto*
Si nomen videas, eſſe negabis eum.

¶ E[illegible] ratio vltra alias [illegible] egatas per noſtrates poſſet aſſ[illegible] [illegible] hæc quia operatio ſenſus fit per receptionem [illegible] & eorum vnuſquiſque à proprio obiecto moueatur, [illegible] puta auditus à ſonitu; quo fit, vt ad variationem vari[illegible] obiecti, varia ſequatur ſenſatio, & hoc præſertim in auditu. Alia vero ratio eſt, quod ad alterat[illegible]onem ita perciti, ſequitur vocis alteratio, qua ille peritus forſaſſe nunquam vſus fuerit. Omitto etiam, quod qu[illegible] ratione raucedinis non [illegible] ſſit proferre ſolitam vocem, vt inde recognoſci queat, quod præcipue in rixis, & altercationibus, timore, vel alijs accidentibus dignoſcitur: Nihilominus tamen ſi quis duplici ſenſ[illegible] vtrimrum auditu, & viſu aliquem recognoſceret, ſubſiſteret prima opinio.

Interpretatur ſecũdo † prædicta concluſio, quando teſtis diceret cum iuramento, ſe vidi[illegible]e Titium delinquentem, ſeu committentem aliquod maleficium de nocte; quia luna lucebat, vel aderat lumen lucernæ, vel ignis, & lucernæ, ſecundum Iaſ. & Doctor. omnes vnanimiter, *in d. l. ſi non ſpecials. & in d. l. non minorem.* Dec. *conſil.* 163. *in cauſa matrimonials. ſub num.* 3 & ita conſulendo tenuit Grammaticus, poſt alios congeſtos ibi per eum, *conſ. crim.* 58. *nu.* 1. 6

Clar. *opin.*

Fallit vlterius † prællegata concluſio, quando teſtis diceret, ſe vidiſſe Titium maleficium committentem de nocte, quia erat ipſi valde vicinus, & propinquus, vel commorabatur ſimul cum ipſo: tunc licet luna non luceret, nec alia lumina accenſa adeſſent, non ob id falſus cenſendus eſt teſtis, imo probat. quia ſæpe contingit, & præſertim tempore autumni, noctes eſſe clariores, ſecundum Philoſophos & Phyſicos communiter. Dum enim anni tempora per quatuor, quas Philoſophi [illegible] timas qualitates vocant, caliditatem, ſcilicet, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem diſtinguantur: & pro dictarum quatuor qualitatum dominio, quatuor efficiantur anni tempora; dominante ſiccitate congrue, fit autumnus, quo in tempore, exiſtente dicto ſiccitatis prædominio, ac deficiente humiditate, quæ inter viſum, & id quod videmus eſſe poteſt, melius, & clarius lucere videntur. Niſi probaretur contrarium, noctem illam fuiſſe obſcuram, & teſtem prædictum abfuiſſe à dicto Titio per vnam baleſtratam, vel per aliam loci diſtantiam: vt Iure probauit, & tenuit Oldr. & Benedict. de Vadis, *in apoſtillis ad Franc. Aret. in d. l. non minorem.* per Bald. & Angel. *in d.* § *in hac.* & Bald. *in l. Arethuſa, in 2. lectura. ff. de ſtatu hominum.* 7

Sed aduerte, † nonnihil debent cauti iudices, & aduocati, & præſertim in cauſis decidendis. vbi interueniunt teſtes deponentes de his, quæ geſta ſunt nocturno tempore. Nam omnia præmiſſa intelligi tur, & intelligi debent, quando teſtes aſſererent in eorum depoſitionibus, de geſtis nocturno tempore, ſed [illegible] lumen lunæ, in ſtradis plateis, vel in alijs ſimilibus locis. Sed vbicunque deponerent teſtes ſe 8

[illegible] eſſe, & cogn[illegible] eundem per [illegible] per [illegible] in [illegible] etiam, ſeu [illegible] d[illegible]mus, [illegible] hab[illegible] bat tu[illegible] ipſis nullatenus [illegible] eſt.

Impoſſibile enim [illegible] quoda[illegible] [illegible] ter[illegible] in men[illegible] [illegible] tempore. Tum quia expe[illegible] in facti contingen[illegible] uit[illegible] [illegible] cauſis [illegible] & h[illegible] oculis vidi [illegible] 4. [illegible] & Ioann[illegible] Philippi de Seueri[illegible] de [illegible] quod [illegible] teſtes [illegible] dep[illegible] ſe vidiſſe ip[illegible] inq[illegible] [illegible] per [illegible] noſtram carceris, & [illegible] habere [illegible] Clemen[illegible] ibi [illegible] car[illegible] & cog[illegible] illos ad lumen lunæ qu[illegible] [illegible] in [illegible] carcere, & nil[illegible] me [illegible] ſen[illegible] & iudice præ[illegible] cauſæ, nocturno te[illegible] & [illegible] te luna, a qui pluribus [illegible] tes [illegible] ſtram [illegible] carceri, & regr[illegible] dien[illegible] vidi[illegible], cæterum eos non [illegible] cognoſcere vllo mod[illegible].

E[illegible] tiam, quoniam hoc naturali ſuadet ra[illegible] tat une[illegible] quidem ingrediens per feneſtram, ſeu ia[illegible] ianuas domus, recognoſci nequit per commorantes in domo, camera, vel aula ad lumen lunæ [illegible] quis ambulat ingrediens contra lumen lunæ, & potius poteſt ipſe cognoſcere in camera permanentes, vbi eſt ſituatum lumen lunæ, quam cogno[illegible].

Et quod hoc in omnibus, & per omnia verum ſit, p[illegible]ſt iudex, luſtrante luna in domo ſe conſtituere, ſ[illegible]ndo, vel non ſedendo in ipſo lumine, & permittere, vt aliquis ab eo cognitus ingrediatur per feneſtram, vel ianuam, & deueniat, accedatque ad locum, vbi repertus: quia oculis propriis inſpiciet, & ſimul inueniet illum non poſſe recognoſci & putabit ſe vmbram, potius quam hominem videre. Et licet in memorata cauſa prædictorum Ioannis Fortis, & Ioannis Philippi, probatum fuiſſet, non luſtraſſe lunam in carcere tempore aſſerti criminis, nihilominus cautus D. Nicolaus Interuenus, compatriota n[illegible], & fiſcalis in præſenti cauſa, ex ſubti[illegible] in[illegible]ger lo allegabat, conſiderabatque, quod mediante re[illegible]exione luminis, ipſi teſtes poterant cognoſcere eoſdem reos inquiſitos: & ſe fundabat in reflexione ipſius lunæ, præſupponendo lumen lunæ, quod diſtabat à carcere præmemorato ſaltem aliquibus paſſibus, extendere, ſeu propagare radios ſuos in carcerem [illegible] ominus reſpondebam, quod ratio, & co[illegible]ſideratio hæc pulcherrima eſſet, ſed ſubſiſtere nequaquam poſſet de iure.

9 Nam aſſerebam, † quod luna habeat radios lugub[illegible], ſecundum Philoſophos, & eſt Glo. ſingularis & [illegible]gnanda literis aureis, hoc firmans, *in §. noſtra autem conſtitutio. in ver. Lucubratione. Inſtitut. de legata.* Bald. *in* 1. *§. porro. quæ ſunt prim. cauſ. beneſi. amit.* & Corn *in d. l. ſi non ſpeciali, colum.* 2. Adde aliam [illegible]ll. citatam ab iſta *in auth. vt iud. ſine quoquo ſuff. in prin. colum.* 2

10 [illegible] mirum eſt, † quia quicquid luminis luna habet, recepit à Sole, per ſe enim eſt corpus obſcurum, vnde [illegible] quaſi lux aliena dicta eſt.

Huiuſce ve[illegible] rationem Cicero *de Deorum natura* [illegible] bit & [illegible] *in Somnio Scipionis*, & [illegible] luce[illegible] al[illegible]na teſtantur omnes, & P[illegible], & A[illegible]o-

[illegible] propter [illegible] ſua [illegible] hæ [illegible] ad [illegible] ſua [illegible]

F[illegible] ad [illegible] ſitu [illegible]

[illegible] ſiue [illegible], vel [illegible] ſtare in [illegible] ſtes.

Vnde luna [illegible] rum per [illegible] teſtes, [illegible] turali [illegible] & 1. [illegible] ſentem [illegible] neatur [illegible] partem quam peragi[illegible] motu p[illegible] planetas.

[illegible] ſi [illegible] te, & [illegible] tur [illegible] ad [illegible] quam [illegible] m [illegible] tranſactum [illegible] tunc ne[illegible] eſt, vt qua[illegible] pars æquin[illegible] xe[illegible] fere ſuper hor[illegible]em. T[illegible] noctialis circulus o[illegible] ſuper horizont[illegible] tis.

Vbi notandum, quod ſi plenilunium [illegible] cir[illegible] æquinoctium veris, vel autumni, ſem[illegible] fere horis lun[illegible] [illegible]enie ad dictam l[illegible] contiget [illegible] m, [illegible] necnon o[illegible] te [illegible]imat horam cum dimidia [illegible] ſtitium æſta[illegible], qu[illegible] hora noctis lu[illegible] eandem lineam, & [illegible] vel [illegible] erit longius, vel propius d[illegible] termi[illegible]a. Et e[illegible] cauſa, ſi plenilunium fuerit [illegible] A[illegible] eſt, magis prope æqui noctium, quam [illegible] qui [illegible] fere noctis [illegible] horam eo a [illegible] Verum poſt ple[illegible] dium fere b[illegible] non cle[illegible] ſerius ad dicta[illegible] peruenire [illegible] lunium dimid[illegible] citius ven[illegible] & [illegible] tius, vel ci[illegible]us, [illegible] luna fuerit in ſ[illegible] vel [illegible] vel oblique orie[illegible]tibus.

Nam quan[illegible] or[illegible] ſignum, [illegible] cele[illegible] rius ſe ſuper h[illegible] recte [illegible] Cancer, Leo, Virgo, Libra, [illegible]pius, & Sag[illegible] que [illegible] Capr[illegible], Aquarius, [illegible], Aries, Taurus, & Gemini.

[illegible] ſi v[illegible] ad g[illegible] ſcere [illegible] lunæ [illegible]
14 [illegible] aliqua [illegible] videri [illegible] cah [illegible] tantum ſe erex[illegible] pa[illegible] [illegible] natur[illegible] [illegible] tr.&hoc ſ[illegible] la is [illegible] vt diximus, [illegible] luimus hæc ad vnguem reſecare, [illegible] let enim [illegible] us, non tantu[illegible] ratio[illegible] em ortus ſign[illegible] ſe[illegible] theoricam pl[illegible] um [illegible] oram, & præ[illegible] lunæ, pertractare quod quidem ab[illegible] to [illegible] os de [illegible] tenerer.

15 A[illegible] † vero lunæ ad [illegible] primum vſque d[illegible], hoc eſt, quando [illegible] cipit e[illegible] dicho[illegible] per medium ſecta, dicitur [illegible] na[illegible] : q[illegible] n ſuum q[illegible] aſi [illegible] let, & modi[illegible] & modicum temporis lucet S[illegible] luge[illegible] n eſt poſt vigeſimum quart[illegible] næ, qu[illegible] me. facta dichotomos, [illegible] in [illegible] imminutu [illegible] tunc etiam d[illegible] & [illegible]. Hæc au[illegible] em in gratiam [illegible] qua quotidie in [illegible] ibus, & [illegible] di[illegible] a[illegible]. Et licet hæc non conuenian[illegible] ac curatiſſimè D. Vincent. Maxi[illegible] Bart. *quouſque dies intelli. gatur ſub num.* [illegible] vbi complura [illegible] ſime f[illegible] ndit circa c[illegible] ſam lunæ: tamen hæc [illegible] valde ne[illegible] & [illegible] ſunt pro defenſione cauſarum cr[illegible] m[illegible] um, & pro reperienda veritate, & detegenda [illegible] tate.

16 E[illegible] hæc † omnia, licet attineant [illegible] noctem, & ad geſta in ea, tamen non intempeſti[illegible] modo [illegible] tractandum foret aliquid de geſtis in aurora, & [illegible] ſculo, poſt occaſ[illegible] m Solis.

¶ S[illegible] endum eſt igitur, quod aurora, vel diluculum, ſeu crepuſculum ſerotinum ma[illegible] acce[illegible] & attribuitur diei, quam nocti, dū [illegible] non ſit multa [illegible] ab ortu, vel occaſu ſolis. Vnde quicquid fi. ante lucem diei ſiue ante ortum Solis, ſiue poſt oc aſum dicitur de die; dummodo perſona diſcernt, & cognoſci poſſi[illegible] ſubſiſtente aliqua claritate, ſecundum Bart. *in l. aut facta §. tempus ff. de pæn.* Bartol. Cæpol. *in l. 2. § fin. de verb. ſig.* Bal. Ang. Imol. Franciſc. de Aret. Alex. Iaſ. & alios om[illegible] es c[illegible] mmuniter *in l. ſuus §. Lucius. ff. de liber. & poſthum. per text. ibi*, & Io. Andr. *in c. alma de ſenten. excommun. in 6.* [illegible] *in c. ſi perfodiens. de homicid.* vbi Abb. etiam An[illegible] Paul. d[illegible]. Fulgoſ. & Roman. *in l. more Romano ff. d[illegible]* [illegible] *conſuluit ſub num. 7 de offic. & poteſt. iud. del.* Ioan. [illegible] bienſem *in Summa Tabiena, in ver. dies, ſub §. 2. prope ſi[illegible]*, & peritiſſimum D. Vincent. Maxiliam *in [illegible] tudin.* [illegible] *Bart. in tit. quouſque dies intelli. gatur. nu 4.* vbi admonet i[illegible] effe communem opinionem, videlicet, q[illegible] od cum tractatur de puniendis crim[illegible] nibus, d[illegible] lucula & crepuſcula ad[illegible] tibantur, & attribuantur diei dummodo non ſit multa diſtantia ab ortu, vel occaſ[illegible] Solis: & conſequenter quicquid fit ante lucem, ſiue ante ortum Solis, ſiue poſt occaſum, dicitur de die, dummodo per[illegible] ona diſcerni poſſit.

Sed reuera † circa præſentem ſpeculationem
17 ſtandum eſſet arbitrio iudicis, qui mediante exquiſita diligentia, & circumſpectione, debet animaduertere, vtrum tam magna lux fuerit, vt adſcribendum ſit diei; vel vtrum tanta occurrat obſcuritas vt ſit attribuendum nocti: & tunc in dubio mi[illegible] pars ſequenda erit vt voluit Ioan. Andreas *in d. c. perfodiens* cum quo ſentiunt communiter Canoniſtæ omnes, teſte Auguſtino *in a[illegible]* Angel *in tract. de maleſic. in ver. de nocte. poſt nu. 4.* & hanc opinionem ſequitur etiam, citat, & commendat Abb. *in d. c. ſi perfodiens ſub num. 2.* Iaſ. *in d. l. Titius §. Lucius, num. 18.* & Iul. Clar. *in pract.* [illegible] *q.* [illegible] *52. in ſtatuta vltimo, de ſtatuto pænali in* [illegible] *ver.* [illegible] *vers. Quero quomodo intelligatur, non* [illegible] *notat.*

E[illegible] um eſt, ſiquidem di[illegible] tur, & o[illegible] caſu[illegible] n[illegible] um, maxima cum difficulta- 19
te capi[illegible] teſt[illegible] ib[illegible] ſime [illegible] nſiderat Cutra *in memo. al. in ver. Diem mort. Roman. col. 3. ver.* [illegible] *quare cum ob* [illegible] *ort* [illegible] *dies.*

In[illegible] † e[illegible] Sanctum Thom. *ſuper c.* [illegible] *celum 1. in fin* [illegible] cialis habet du[illegible] e[illegible] as 20
n[illegible] n æ ju[illegible] es, ſec[illegible] um circulum æq[illegible] noc[illegible], [illegible] d[illegible] t, ſe[illegible] ndum aſcenſiones [illegible] odai[illegible] er [illegible].

Cæterum [illegible] præ[illegible] cta [illegible] mnia limitantur non habe- 21
te[illegible] in[illegible] treuga; nam in treuga dies incipit ab ortu Solis, quo ad obſeruationem treugæ. *capit. 1. de treug. & pace.*

Et † dies [illegible] uando incipiat in omni materia vide Felin. [illegible] [illegible] ten[illegible] *in dict. capit. conſuluit, colum. 3.* vbi ponit decē c[illegible] cluſiones, ſpectantes, & perti[illegible] otes ad hanc m[illegible] tatio, quas reaſſumſit Ioan. Tabienſis *in* [illegible] *umma* [illegible] *abiena, in ver. Dies. §. 2.*

Et vnam ex iſtis quæſtionibus deciſam in Rot. Romana diſcuſſit & refert Ioſeph. de Ludouic. *in deciſion. 116. Notarius, numer. ſext. & ſequent. in ſecunda* 22
parte.

Vnde † reducendo omnia præmiſſa quam ſimpliciſſime ad veram practicam, aduerte, quod te[illegible] is deponens aliquid factum eſſe de nocte, non probat aliquo [illegible] odo, ſi interrogatus quid ſit nox, reſpondeat ſe ne[illegible] re. ita Baldus & Paulus Aucharao. *in leg. ornimaſſ* [illegible] *is qui ſunt ſui, vel alieni iuris* & Alexan. *conſil. 16[illegible] quoniam res in ſtant. excellentiſſimum agitur, num. ſeptimo vo umin. ſexto & in leg. de ætate ff. de minor.* vbi affirmat expreſſe hoc idem procedere etiamſi roter rogatus teſtis, quid ſit dies, vel quid ſit bona fama, reſpondeat ſimiliter ſe neſcire: tunc enim nullatenus probat.

OPINIO DCCCCLI.

SVMMARIA.

1 *Teſtis, an poſſit iurare & deponere per procuratorem, habentem ſpeciale mandatum. & nu. 2.*

TEſtis † non poteſt iurare per procuratorem, 1
etiam habentem ſpeciale mandatum & ſic iuramentum teſtis per procuratorem præſtari nequit, ſecun[illegible] um Bartolum *in leg. qui bona § in alieno ff. de damno inf.* [illegible] Baldus. *in rubrica de iureiurando* & ſequitur Abbas D. Anton & alii relati per Felin *in capitul. licet ex quadam, extra. de teſtibus* Roman. *in dict. §. qui alieno,* & Pa[illegible] ormitao. *in dicto capitul. licet*, vbi ait eſſe communem opinionem.

In contrariam † vero ſententiam quod iuramen- 2
tum teſtis præſtari poſſit dictum ſuum deponere per procuratorem, inclinauit Ioannes Andreas *in c. si circa de elect. libro ſexto in nouell.* & Rota Romana quam ſequitur idem Roman. ſtrubanter *in ſing. 8.* Et mouetur Rot. ibi per nonnulla fundamēta, & optimas rationes, quas reaſſumpſit Curtius *in repetit. l. admonendi. ff. de iureiur. num. 559.* quaſi inhærendo iſti vltimæ opinioni Rotæ Romanæ. Tamen omiſſo multiloquio, quicquid præfati Doctores ſenſerint contra communem ab ea in iudicando, & conſulendo fatuum eſſet diſcedere: vt latè ſcripſimus *in prima libro Opin. 429. fol. 392. Iuramentum poteſt præſtari per procuratorē. circa n. 9 & in opin. 949. Teſtis non pōt tradere in ſcriptis dictum ſuū. n. 9.* cui innititur ſtrenuè

[illegible] ſa [illegible] tionem ex- [illegible] pan. [illegible] tot. in tract. [illegible] par. [illegible]

OPINIO DCCCCLII

SVMMARIA.

1 [illegible] deponens extra articulos non probat, niſi de intelle- [illegible] articulorum deponat num. 2.
3 [illegible] impertinens quæ [illegible] atur
4 Impert[illegible] non dicitur illud, quod ex leui præſumptio- ne tan[illegible] adiuuat.
5 [illegible] deponens ſupra dependentibus articulorum non d[illegible] itur e[illegible] ra eos deponere.
6 [illegible] deponens [illegible] ſum extra articulos, in cauſa ciuili, an [illegible] puniri [illegible] falſi.
[illegible] non [illegible] probare ſuper articulo inepto, nec [illegible] ticulorum defe[illegible]um ſupplere.

T[illegible] t† de[illegible] ns e[illegible] tra arti[illegible] los, no[illegible] pr[illegible] b[illegible] t, nec vale[illegible] ius dep[illegible] ſitt[illegible] q[illegible] teſtis non d[illegible] ber exam[illegible] na[illegible] x[illegible] ta articulos. ſiq[illegible] dem deponit [illegible] [illegible] atu[illegible] de teſt[illegible] in, extra de teſtibus & l. [illegible] qui libertatem cum G[illegible] de pet. hered. & Bart. & alii notant. in l. ſi duo [illegible] trone § [illegible] ſ. de iureiur. cum ſimilibus Alexand. in [illegible] pet. Bald. conſ. [illegible]23. volum. 2. Ang. [illegible] onſ. [illegible] ſu- per puncta ſuprascripto breuitatis cauſa, omiſſis allegatio- nibus pro & contra, column. fin. verſ. Item quia dicti teſtes de- poſuerunt extra dictum articulum, Bertran. conſ 14 ſuper proceſſu cauſa agitata, ſub num. 2. & ſeq. vol. [illegible] & conſ [illegible] 28. deliberando, num. 4. vol 6. Feli & alii in c. de teſtibus, & in c. per tuas, de teſtib. & Octau. Veſtrius in ſua pract. lib. [illegible] tit. de teſtib. & eorum inductione, [illegible] fol. [illegible] 87

2 Cæterum† ſi deponat teſtis quomodo intelligat verba articulorum, non dicitur extra arti[illegible] ulos de- deponere cũ iſta non ſit extra propoſi[illegible]um, ſm Bart. Alex. Ripam, ſub num. 23. & alios omnes in d. l. 1. per il- lum tex. ff. ſi cert. pet.

3 Nam pert[illegible] nens† depoſitio dicitur, quæ aliquo modo facit ad cauſam, etiam in modicum, ſecun- dum Bal in c. quoniam de teſt & in l. ad probationem, in 4. not. C. de probat. Paul. Caſtrenſ. conſ. 172. col [illegible] & [illegible] conſ. [illegible] 88 column. 8 in antiq. Dec. conſ 172. & conſ [illegible] lat. D[illegible] Rip. ſub nu. 23. & ſequent. & alios omnes in d. leg 1. [illegible] ſi cert. petat.

4 Et† illud, quod adiuuat cauſam non dicitur eſſe ex leui præſumptione impertinens, vt per Bald. in c. licet cauſam column pen. ver. Ex prædictis apparet. de probat

5 Et† ſic concludunt prællegati Doct. & Nellos de ſancto Gemin. in tract. de teſt. in 1 par. num 92. quo[illegible] d teſtis non dicatur deponere extra articulos quan[illegible] deponit de aliquo certo modo pertinẽti ad cauſam & ſic ſuper dependentibus, connexis, & co[illegible] nexis. Et hoc intelligunt Bar. Dec. cæteriſque communi[illegible] ter in d. l. 1. quando teſtis iurauit ſuper articulis: nam [illegible] deponere ſuper tota cauſa, facit fidem ſine [illegible] o de eis, quæ deponit extra articulos, dumm[illegible] tue dicta pertineant ad cauſam vt per Bar. in l. ſi [illegible] nu. 6. idem Iulianus ff de iureiur. & ibi. Alex. [illegible] nu 2. B[illegible] r in l. ſi quis legatum col. fin. ff. de fal & in l [illegible] D[illegible] ff de quæſt. & per Octau. Veſtr. vbi ſupra & [illegible] tos quam plures D[illegible] gestos per M[illegible] in d[illegible] 1. 6. Dium Adrian[illegible] num. 2. vbi ſequitur præf[illegible] iar[illegible] mutire[illegible] o[illegible] t hinc[illegible] quod p[illegible] tari[illegible] te ſuper tota cau[illegible] & [illegible] uat on[illegible] ſoder in d[illegible]

6 E[illegible] n[illegible] ne m[illegible] te[illegible] a[illegible] cal[illegible] [illegible] nis, ſine im[illegible]

[illegible] adu[illegible]
[illegible]
[illegible] G[illegible]
tra[illegible] 1 part. num [illegible]
[illegible] c[illegible] eſto [illegible]
[illegible] re, [illegible]
[illegible] m [illegible] n[illegible]
[illegible] articul. poſt pe[illegible] in [illegible]
¶ [illegible] ac[illegible]
qu[illegible] x ca[illegible] at e[illegible]
[illegible] peat [illegible] de [illegible]
& [illegible] pr[illegible] s, [illegible] ter [illegible]
[illegible] n au[illegible] q[illegible]
p[illegible] e[illegible] m [illegible]
me[illegible]
ter on[illegible] [illegible] & [illegible]
debeant [illegible] n[illegible] s[illegible]
& di[illegible] e betan[illegible] e, [illegible]
tiſpe[illegible] ot religi[illegible] ſo à [illegible]
mer at[illegible] s, ab[illegible] tio & cæte[illegible] u[illegible]
bent [illegible] om im con[illegible] inu[illegible]

OPINIO DCCCCLIII

SVMMARIA.

1 Teſtes de [illegible] io vel vniuer[illegible] culari [illegible] pr[illegible] ant pro ea, etiam in cauſa [illegible] & [illegible] m[illegible] nes de vniuerſitate agentes [illegible] [illegible] num [illegible].
4 Caſus q[illegible] mittuntur t[illegible] vniuerſitat[illegible] & [illegible] imina[illegible] b
5 Te[illegible] imonia de co[illegible] egio clericorum vel [illegible] a[illegible] ntur pro eccl[illegible].
6 Prælatus [illegible] a[illegible] caſib non recipiantur teſtes, in ca[illegible] num.
8 Co[illegible] io p[illegible] tuo r[illegible] epto, eccleſie vel neceſſa- rie eius non præ[illegible] dicat quod declaratur num.
10 Mutuum factum prælato, re[illegible] ulariter probandum eſt verſum fuiſſe in vtilitatem eius eccleſie, quod declara- tur nu. 11 & 12.
15 Teſtes de vniuerſitate deponentes ad[illegible] ſ fa[illegible] orem [illegible] uper iure paſcendi, lignandi, & ſimilia, [illegible] teſtimonio.

T[illegible] E[illegible] † de collegio vel vniuerſitat[illegible] n probat[illegible] pro ea. & iſta eſt [illegible] omm[illegible] vt alleg[illegible] Decan. conſ. ſuper, nu 6. extra de te[illegible] f[illegible] in c. quoniam contra, de probationibus, [illegible] ſin num [illegible] vbi eam [illegible] lentiſſime declarat.

[illegible] communis† ampl[illegible] etiam pr[illegible] cede[illegible] 2
[illegible] on[illegible] m, ſecundum Abb conſ [illegible] in 1. parte Feli in d. c. inſuper column 2 la[illegible] bar [illegible] atronum column. 1 ff. de in[illegible] can [illegible]
4 [illegible] Nobilia[illegible] Hu[illegible]

E[illegible] h[illegible] epo[illegible] u[illegible] edi quand[illegible] es 3
[illegible] rate [illegible] t, vn[illegible] um co[illegible] eſt
[illegible] q[illegible] o ca[illegible] ain[illegible] bus
[illegible] ih[illegible] a [illegible] iu[illegible] us [illegible]
[illegible] ceſſ[illegible] n [illegible]
[illegible] in fact[illegible] une
d[illegible] ap [illegible] loco de [illegible] probat. & A[illegible]
4 [illegible]

In[illegible] c[illegible] u[illegible] habere 4
[illegible] um[illegible] d[illegible] actum fa- ctum[illegible] qua com- [illegible] u[illegible] tatez [illegible] uer- ſitatis[illegible] de [illegible] na, vt per M[illegible]

F[illegible] 2

reg. incip. plures. Grammat *com. crim 26. num. 37. in mat. matrimonii.* & probatur *in c. ven. cas. il. de teſtib.* Vbi text. *in ſin* & Gloſ. Abb Butr. Alin. & alii Doctores communiter *in d. c. tertio loco.*

5 Interpretatur † quoque vlterius non procedere in collegio ſeu vniuerſitate clericorum, & religioſorum: quia abſolute teſtimonia eorum de collegio recipiuntur pro vtilitate eccleſiæ, non enim in ſubſidium *in c. mulieres.* vbi omnes Scribentes not. *de teſtib. & in c. & ſi Chriſtus, de iureiur.* & iſta eſt communis opinio, de qua teſtatur Dec. *in d. c. 3 loco, num 45. & ſeq.* & Soc. *in tract. Fallent. in reg. 408. Teſtis prælatus* Quod tamè, & cum Grano ſalis intelligendum eſſe aſſerunt Doctor. relati per Doc. *in loco de quo ſupra* quando teſtes hoc caſu eſſent omni exceptione maiores.

6 Sublimitatur limitatio communis, quod prælatus non poſſit teſtificari in cauſa ſuæ eccleſiæ quando eſt quæſtio de bonis menſæ ipſius prælati, de quibus per Gloſ. *in Clement. 1. in ver. ad menſam, de exceſ. prælat* & hoc tenet Ioan. And Ant. Dom. & Sicul. *in d. c. inſuper.* Idem Ioan. Andr. & Doct. *in c. præſentium, vnd. tit. de teſtib. lib. 6.* licet Ant. *in c. cum. venissent, de iudic.* videatur tenere contrarium: nihilominus præcedēs opinio communiter approbatur ex qua Siculus inſertis *d. cap. inſuper.* Canonicum non poſſe eſſe teſtem in cauſa ſuæ præbendæ, cum illa ſit deputata pro eius menſa.

7 Et † ſequitur ibi, dicens, pro hoc optime facere, quod licet prælatus poſſit eſſe iudex in cauſa ſuæ eccleſiæ, ſicut laicus, non tamen ſi fuerit quæſtio de bonis menſæ ſuæ, ſecundum Hoſtienſem *in c. prorogationis de cenſibus* Caldetin. *conſ. 6. tit. de iudic* Dom. *poſt Coll. in c. 1. 6 in d. c. cum venissent,* & prędictam communem ſequuntur omnes Doctores *in d. c. inſuper.* & audacter atteſtantur ibi eam eſſe communem.

¶ Et communem prædictam in princ. poſitam interpretatur, & limitat in ſeptem caſibus non procedere Soc. *in d. reg. 408.*

8 Et hinc † infert ut, quod licet confeſſio prælati, de mutuo recepto, eccleſiæ vel ſucceſſori eius præiudicare non ſoleat, ſecundum Bald. *in l. in contract. §. ſed quoniam C. de non num pecun. & in auth hoc ius porrectum. colu. 5. C. de ſacroſan. eccleſ per auth contra qui propriam, in fin. C. de non num. pecun.* & Gloſ. *in c. præſentium in ver. Conuenientium, de teſtib. in 6.*

Tamen † ſi cum confeſſione pręlati concurrerent
9 aliqua adminicula, & præſertim confeſſio capituli tunc ex ea confeſſione Prælati, & Capituli ſimul, probaretur mutuum ipſum, & illa indiſtinctè præiudicat eccleſiæ ita Cyn. *in l. 1. quæſt. 16. C. de confeſſ.* Gloſ. *in cap. dudum, el 2. in ver. veritatis, de elect.* Paul. de Caſtr. *conſ. 1.* & D. meus Oradin. *in deciſ 208.* Mohedan. *deciſ. 201.* & Achill. per Craſſis *de conf. ff.*

10 Et † quamuis regulariter probandum ſit, mutuū receptum per prælatum verſum eſſe in vtilitatem ſuæ eccleſiæ, ſecundum Legiſtas *in l. ciuitas ff. ſi cert. pet.* & Canoniſtas *in c. 1. extra, de poſit.*

11 Nihilominus † ſtante confeſſione prædicta prælati, Capituli ſimul, de pretio recepto, ea nocet eccleſiæ etiamſi non oſtendatur, & probetur, pecuniam verſam eſſe in eius vtilitatem, ita Couarru. *in lib. 2. variar. reſolut. cap. 17. num 3.* vbi promit iſtam eſſe communem opinionem. & ita iudicauit Rot. Roman. *die 10. Iunii 1569.* atteſtante illuſtriſſim. D. Oradino, præceptore meo *in deciſ. 216. in fin.*

12 Et † quemadmodum in præſenti caſu prælatus præiudicat eccleſiæ: ita pariformiter eius confeſſio præiudicat eidem eccleſiæ, etiam ſine conſenſu capituli in aliis caſibus in quibus eſt adminiſtrator legitimus, ita Rota Romana *in deciſione quadringenteſ. ſexageſ. ſext. in nouis*

Vnde ad propoſitum noſtrum redeundo, interpretantur etiam prædictam non procedere, ſi teſtes de 13
vniuerſitate deponerēt ad ſui fauorem ſuper iure paſcendi, lignandi, ingrediendi, triturandi frumentum in molendino panem coquendi in furno, & ſuper ſimilibus rebus, & iuribus, & competentibus eidem vniuerſitati, in quibus teſtes non ſentiunt in particulari commodum aliquod, ſed duntaxat in communi: tunc enim poſſent eſſe teſtes, & probarent vtique pro ſua vniuerſitate. Et ſic teſtes de vniuerſitate non repellantur modo aliquo à teſtimonio communitatis, ex eo, quod habeant commoditatem paſcendi, quoniam talis exceptio non valet, neque tenet, cum ex victoria nullum commodum reportent, ſeu repetant, ita Bartol. Guilielm. de Cun. & alii *in leg. ſed & hæc § qui manumittitur. ff. de in ius vocan.* Cepol. *in tract. de ſeruitut. ruſt. præd. capitul. undecimo de ſeruitute iure paſcendi, num. 28.* Chriſſaneo *deciſione centeſ. vigeſ. non.* & D. meus Oradinus *deciſione quadringenteſ. vigeſi. nono* Angelus Aretinus *inſtitutione de rer. diuiſione in princip. poſt numer. prim.* Vide *ſupra in opinione nongenteſ. decimaſexta. Teſtibus vniuerſitatis an plene credatur.*

OPINIO DCCCCLIV.

SVMMARIA.

1 *Pater non poteſt eſſe teſtis in cauſa filii, nec filius in cauſa patris etiamſi filius ſit emancipatus num. 2.*
3 *Pater teſtificari poteſt pro filio in cauſa religionis.*
4 *Mater poteſt teſtificari de ætate, vel genere, aut cognatione filii.*
5 *Pater & mater an poſſint eſſe teſtes in cauſis matrimonialibus liberorum & quomodo num. 6. & 7*
8 *Pater teſtificatur pro filio in cauſa ſtatus & in teſtamento militis num. 9.*
10 *Legitimatio non poteſt probari per patrem legitimati.*
11 *Pater contra filium, & è contra admittitur teſtis, cum accedit eius conſenſus, contra quem deponere debent.*
12 *Filius admittitur ut teſtis in cauſa in qua pater eſt procurator, & è conuerſo.*

TESTIFICARI †, vel teſtis eſſe non poteſt 2
pater pro filio, nec filius pro patre. *caus. 4. q. 3. quæſtione tertia* nota: Ioannes Mona *in ſuo defenſoriatum, ſolio 9 * *in rubrica contra teſtes* & Speculator *in tit. de teſt. §. primo* & Albericus de Maletis *in tractat. de teſtibus in prima part. in princip. num. primo* & ita ſe habet communis opinio omnium Scribent. variis in locis iuris noſtri, vt plane, & abundè deducit Albericus *in tractat de teſtibus colum prim.* & Grammat. *deciſione 45. & 48.* Et iſta eſt communis concluſio, quod pater regulariter non poſſit teſtificari pro filio probatur in *leg parentes.* vbi Gloſſ. notat Cyn. & Bar. *C. de teſtibus.*

Imo † ampliatur hæc concluſio quod procedat 3
in cauſa filii etiam emancipati, in qua regulariter pater non poteſt teſtificari. *d. leg. parentes.* vbi Doctores communiter omnes tenet etiam Bartol. *in l. qui teſtamento §. per contrarium. ff. de teſtam.* & latè Speculator & ibi Ioan. Andreas *in tit. de teſtibus §. 1. colum. 1. & ſequent. verſ. item quod eſt parens.* & iſtam opinionem communem eſſe fatetur Albericus de Maletis *in d. tract. de teſtib. in princip. ſub num. 1.* & Melchior de Facinis *conſ. 82. in princ. vol. 1. poſito inter conſ. crim. diuerſorum,* collecta per Io. Bapt. Ziletū & Aret. *in d. l. qui teſtamento §. quacunque, ſub num. 6.*

Sed opin.

3 Sed opinio † antedicta ita ampliata limitatur non procedere in cauſa religionis, in qua pater pro filio teſtificari poteſt *c. præſens. 10. quæſt. 1.* & Albertc. de Maletis *in d. tract. de teſtib. in princ. nu.* 8.

4 Et mater † teſtificatur etiam, cum quæritur de ætate, vel genere, aut cognatione filii *l. etiam in matre ff de prob.* Et quamuis Gloſ. ibi dicat, quod non recipiatur vt teſtis, ſed vt ex ipſius reſponſione index melius inueniat veritatem: veritatem nihilominus mater poteſt indubitanter teſtificari in cauſa ætatis filii comprobandæ, ſecundum Gloſ. *in c. 1. § teſtis idonem pater pro filio. in verb. Filio. 4. quæſt. 3.* Bar. *in l. 1. § ætat ff de excuſ. tut.* & Aret. *in § pater, inſtit. de teſtam.*

5 Limitaturque † in cauſis matrimonialibus, in quibus pater, vel mater poteſt eſſe teſtis, cum quæritur, vtrum matrimonium poſſit eſſe cum eis, vel non propter conſanguinitatem, vel affinitatem, *c. 35. q. 6. c. tranſmiſſa. qui filii ſint legitimi & c. ſuper eo. de ſponſa.* & idem tenet Ioan. de Anania, & ibi Bolognin. *in add. in con. 52.* & Calder. *conſ. 11. in tit. de teſtib.* & ita conſuluit Ioan. Baptiſt. Ferretus *conſil. 48. in cauſa matrimoniali diu verſa in Ciuitate Vercellens. num. 1 cum aliis ſeq. volum. 1.* vbi docuit iſtam eſſe communem opinionem. Et ita voluit etiam conſulendo Iacob. Leoniſſa, *conſ. 51. num. 15. inter conſil. matrim. diuerſ. lib. 1.* Caputaq. 176. *teſta Vaſallum, nu. 8. & ſeq. in tertia parte* Et vide in hac materia late Ant. Gabriel. *lib. 1. comm. concluſ. in tit. de teſtib. concl. 9.*

Com. opin.

6 Cæterum † vbi agitur, an matrimonium fuerit contractum, ſponſo hoc negante: ſi eo caſu ſponſus ditior, vel nobilior, vel potentior, vel honorabilior eſſet: pater, ac mater ſponſæ profecto non admitterentur in fauorem matrimonii, *dict. cap. ſuper eodem, & c. ex literis eod. tit.* & ita dicit Ioan. Baptiſt. Ferretus, *in dict. conſ. 48.* & Spec. *in tit. de teſte. § 1. ver. item quod ſi parent.* adiiciens ibi dominum ſuum dicere, quod etiam ſi ſint pares pater, & mater, videantur tamen ſuſpecti vnde bonus Iudex hoc arbitrabitur. *l. continuum actus. ff. de verb. oblig. in princ.*

7 Addens † idem Speculator *in d. § 1.* quod ſufficiat alterum iſtorum, videlicet, quod ditior, vel etiam nobilior, licet in aliis ſint pares, ad hoc, vt pater, & mater intelligantur ſuſpecti. *d. c. ſuper eodem.* & hoc optime declarat Ioan. Andreas *in add. Speculat. in d. § 1.* ſed opinionem Specula. reprobauit Dec. *conſ. 163. ſub num. 11* Zaſ. *conſ. 9. num. 3. lib. 1.* & Soc. *in tract. fallen. in reg. 417. teſtes parentes pro liberis, num. 6.* vbi communem opinionem eſſe Ioan. Andr. Hoſtienſ. & aliorum contrariam, *in locis præcitatis.* quod in eo iſto relinquatur Iudicis arbitrio, verum in dicta cauſa matrimonialis parentes admittantur, qui quidem bonus iudex diligenter inſpicere debet, an adhibenda ſit fides patri, vel matri circa prædicta.

8 Item parens † poteſt teſtificari in cauſa ſtatus ſecundum Bart. *in l. 1. §. duæ autem cauſæ ff. de Carbonia. edic.* & Ioan. Fab. *in d. § pater.*

9 Item † poteſt teſtificari in teſtamento militis, ſecundum Ang. poſt Gloſſ. *vbi ſupra.*

10 Sed non † poteſt teſtificari in cauſa legitimationis filiorum: vt per Bart. *in l. Gallus, in fin. princ. ff de lib. & poſthumis.*

11 Falliturque † etiam ſi accederet conſenſus eius, contra quem huiuſmodi teſtes deponere poſſent: videlicet, vt teſtes ſui aduerſarii recipiantur in [illegible] fles. tunc proculdubio pater contra filium, & filius aduerſus patrem produci, ac recipi poteſt. [illegible] cundum [illegible] uido. de Suar *in d. l. parentes,* & Ioan. A[illegible] *in add. Spe. ul. in princ.* & Melchiorem *in dict. conſ. 82. num. 1.* vbi ita conſuluit.

§ [illegible]mitatur quoque in teſtamen[illegible] de [illegible] ſtrenti, vel quaſi, teſtantis, vel alius [illegible] *præcitato §. per contrarium.* [illegible] epoſitis, ita Lanfranc *in c. quoniam contra in c. 8 de teſtibus ſub numer.* [illegible] *in* [illegible] *de probation*

Cl[illegible] dicat † poſtremo idem præmem[illegible] communis vt non ſortiri locum, ſi nul[illegible]um eo [illegible] dum acquireretur filio vel patri, vt quia pate[illegible] cura[illegible] or[illegible] t[illegible] cauſa alterius: tunc enim [illegible] ub[illegible] poſſet filius teſtificari pro clientulo patris in [illegible] cauſa, vt concedit Bartul. poſt Iacob. de Aretin *in dict. leg. qui teſtamento §. quacunque, ſu[illegible] num.* [illegible] *de teſt.* & Lanfranc *in d. cap. quoniam contra de probat. in ca*[illegible] *de teſtibus numer.* 60. vbi concludit, hoc [illegible] obtinere verſa vice, quando pater deponere c[illegible]m in aliena cauſa, in qua eius filius pr[illegible]cur[illegible] tere[illegible]ritur & hoc idem ſentire videtur etiam Bartol. *in dict. leg. qui teſtamento §. quacunque, ſub num*

§ In contrariam vero partem inclinauit S[illegible] *in tract. fallent. in reg. 417. num. 5.* vbi ii diſtincte firmat, quod tam filius poteſt eſſe teſtis in cauſa [illegible] in qua eius pater procuratorio nomine al[illegible] [illegible] teruenit, quam e conuerſo, filius vbi ait v[illegible] tator alicuius, patri eius teſtificari ſim[illegible] & ait Socinus ibi, eſſe catum ad hoc, ſecundum [illegible] lecturam *in dict. leg. qui teſtamento. § per contrarium.*

§ Sed Albertc. de Malet[illegible] *in dict. tra*[illegible] *de teſtibus in prima part. in principio num. 18 cum aliis* [illegible] mente [illegible] ter penetrando difficultatem præſe[illegible] controuerſiæ determinauit neutrum p[illegible] idest, patrem & filium vllatenus poſſe eſſ[illegible] in [illegible] ſenti caſu: & præſertim cum [illegible] olerat [illegible] pat[illegible] & filius Domini l[illegible], & inſtantiæ. quia [illegible] n[illegible] cd[illegible] rentur ſuſpecti, & viderentur habere [illegible] ctione ad cauſam, & cauſas, & ſemper ſperare quoque procuratores (vt experientia rerum magiſtra docet) reportare honorem, & commodum, percipereque præmium extraordinarium ex victoria cauſarum, & iſta eſt veritas.

§ Quoniam patris vox, ſi [illegible] vox intelligatur, & e conuerſo *leg. fin. in fin. Cod. de impuber. & aliis ſubſtitutionibus & §. ex vero, & §. poſt mortem, inſtitution. de inutilib. ſtipulat.*

§ Imo vbi eſt vnus alter eſſe videtur *leg. cum* [illegible] *num §. fin. Cod. de agricol. & conſ. libro vndecimo* & Matſil. *ſing. 160. Pater & filius & ſing. 448. Habent poteſtatem d. leg. in fine.* & illum text. *in dict. leg. cum ſcimus in fin.* ad hoc aureum eſſe aſſerit Bald. *conſil.* 14 *colum. 2. volum 1.*

§ Et denique, cum tractetur de ipſorum patris & filii honore, hic non mirandum, ſi honor [illegible] ſe commodo pecuniario præferendus ſit. *l. iſti* [illegible] *idem ff quod met. cauſ. leg. Iulianus ff. ſi quis omiſ. cauſ.* [illegible] *& Deprehendimus C. de inſtit. & ſubſtit.*

§ Al[illegible]ſque limitationes quam plures recen[illegible] & po[illegible] Socin. *in d reg 42.* Spe[illegible] *in d*[illegible] *tit. de teſte, § 1. numer. 2. cum aliis ſequentibus* & Al[illegible] de Maletis, *in dict. tractat. de teſti. in 2. parte in princ. num. 1. cum aliis ſequentibus.*

OPINIO DCCCC[illegible]V.

SVMMARIA.

1 *Vxor non poteſt eſſe teſtis pro marito, nec e contra etiamſi ſit cauſ[illegible] ama, vel honoris. num. 2.*

3 *Teſtis depone[illegible] [illegible] in qua vertitur eius commo*[illegible]*dum vel incommodum an & quando probet nu. 4. & 5*

6 *Teſtamentum iudi*[illegible] *bus valeat.*

Ta

1 TESTIS † non poteſt eſſe vxor pro viro, & econtra, ſecundum Gloſſam & omnes *in l. etiam. C. de teſtibus* & Albericus *in tractat de teſtibus in rub. quando teſtes repellantur ratione domeſticitatis, colum.* . Bald. & Salic. *in leg. 2 C. de teſtibus* Affli ct. *in conſtit. mores diſſolutè viuentium, ſub numer. 7. lib 3. rubric. 53.* Grammat. *conſil. crim. 45. num. 6.* & Canoniſtæ omnes *in c. literis. extra de teſtib.* vbi hanc opinionem aiunt eſſe communem & Scribeor. *in d. l. etiam*, & Grammat. *deciſ. 45. & 73. num. 19.*

2 Imo † amplianturpprædicta non modo procedere in commodo pecuniario viri, ſed etiam famæ & honoris, vt notat Bar. *in leg. leu Cornelia ff. de iniur. & famæ ſubd.* & Dec *conſ. 232 col 2*

3 Amplianturque ſecundo iſta omnia, quod teſtificans ſuper eo, in quo verſatur eius commodum vel incommodum non probet, etiamſi deponens eſſet Epiſcopus, ſeu Princeps, vt per Dec. *conſ 410. ſub num. 9. & ſeq.* Sed contrarium tenet Grauet. *conſ. 75. num. 31.*

4 Et † illam concluſionem quod teſtes non probent in eo quod eſt eius commodum, declara, niſi illud commodum veniret in conſequentiam, vt per Dec. *conſ. 100. colum fin.*

5 Fallit †, ſimiliter hæc communis, quod non ſit idoneus teſtis quis, quando tractatur de eius commodo, in teſte qui probaret, & produceret contra tutorem, qui non confecit inuentarium, vel ſolum rationum, vt per Bart. *in l. diſcre ff de iure fiſci.* quem ſequitur Dec. *conſ. 256 ſub num 7.*

¶ Limitanturq; prædicta, ac declarantur duobus alijs modis per Dec. *conſ 342 col. 2.*

6 Adde † vltimo quoque loco, quod quando Iudex ſuper eo teſtimonium ferret ex quo nec laus, nec turpitudo ei adſcribi poſſet, eſſet idoneus teſtis ita Felin. *in c. cum à nobis, extr. de teſtib num. 15* Soc *reg. 299. fallent. 4.* & Oldendorp. *in tract. de teſt b. tit. de perſ. inſt num. 45.*

OPINIO DCCCCLVI.

SVMMARIA.

1 *Venditor pro emptore teſtis eſſe non poteſt: vel econtra in cauſa emptionis.*

2 *Venditor vel donator non ſunt idonei teſtes, in cauſa emptionis, vel donationis etiamſi teneantur de euictione.*

1 TESTIS † eſſe non poteſt venditor pro emptore, ſecundum Gloſ. & communiter Doctores *in l. in omnibus C. de teſtibus* & Bart. *in l. ab executore §. 1. de appell.* & Lanfr. *in c.* poſt alios congeſtos per eum, *in c. quoniam contra de probat. in ver. Teſtes, num. 66.*

2 Imo † nec idonei teſtes ſunt donator vel venditor in cauſa emptionis, vel donationis, etiamſi teneantur de euictione, ſecundum Per. Cyn. & Ioan. Fab. *in l. ſi tibi decem § pactum ff. de pact.* Anton Imol. & Panor. *in c. inſuper, de teſtib.* Bal. *in l. ſi ad te C. de fal* Guid. Pap. *conſ. 74. ſequuntur rationes num. 12. & ſequens* Bert. *conſ. 71. viſo proceſſu, colum penult. libro 2.* & Ruinum *conſ. 181. num. 21. volu. 1.* & illam inquit communem opinionem Lanfranc. *in loco præcitato* & Ioannes de Amicis, *conſ. 145. numer. 16. & ſeq.* vbi eam ſequitur & declarat.

OPINIO DCCCCLVII.

SVMMARIVM.

1 *Cedens non poteſt eſſe teſtis in cauſa ceſſionarii, ſiue teneatur de euictione ſiue non.*

1 TESTIS † non poteſt eſſe aliquo pacto cedens in cauſa ceſſionarii, ſecundum Collectam *in c. nuntius, de teſt.* Ioan. Fab Bald. & Sal. *in leg. in omnibus. Cod. de teſtibus* Baldus *in l. g. fin. colum 2. Cod. de iure dot.* Capel. Thol. *q.* ... *in de ſ.* ... Neilum *in tract. de teſtib. in ver. Cedens* ... Papæ *conſ 171. ſequuntur rationes in iure, num. 1* ... *cum al* ... *tatibus* Afflict. *in conſtit. mores diſſolute viuentium, ſub num. 9 lib. 3.* & Moheda *in deciſ. 53. & 148.* & iſta eſt communis opinio, de qua teſtantur omnes Moder. *in d. cap. inſuper, & in d. l. in omnibus* & Stepha. Aufrer. *in tract. de teſtibus in ver Cedens, nu 17.* & Lanfranc. *in c. quoniam contra, de prob. num. 65. in fin.* licet Felin. & male poſt alios relatos per eum *in d. cap. inſuper*, teneat contrarium. quam communem tenet etiam Gloſ. & Doctores *in leg. nullum ff de teſtib.* Ang. *conſ. 174. thema ſuper quo conſilium petitur tale eſt vertitur cauſa, quæſtio, & controuerſia inter filios quondam Marci, col. fin verſ. Et in eo, qui iura ſua in alium tranſtulit.* Gali. Bal. & Alex. *in l & heredi. §. hoc autem, de pact. & conſ. 33. column. antepen. volum. 1.* ſiue teneatur de euictione, ſiue non.

OPIN. DCCCCLVIII.

SVMMARIA.

1 *Periurus vel infamis teſtis eſſe non poteſt contra alium infamem & periurum, nec iurare in litem, nec in ſupplementum probationis niſi deo admittendo, Si taliter caueatur. nu. 2.*

3 *Teſtis periurus nec poſt emendationem admittitur tam in ciuili, quam in criminali, cuiuſque ratio num. 4. & 5.*

6 *Periurus etiam abſolutus à periurio non eſt idoneus teſtis in aliqua cauſa.*

7 *Periurus poteſt habilitari à Pontifice, vt poſſit ferre teſtimonium.*

8 *Periuri probant contra hæreticos.*

9 *Periurum dici nequit ſine dolo peierans, & qui ſoluere iurauit certo tempore ſi non poſſit ſoluere, & qui ex iuſta cauſa iuramentum non ſeruat. num. 9.*

11 *Filiiſfamilias ſine conſenſu parentum cum iuramento ſe obligantes, vel emancipatos aſſerentes, an per iuramentum incurrant, & puniendi ſint.*

TESTIS † non poteſt eſſe periurus, vel infamis, nec admittitur aliquo pacto ad iurandum in litē nec in ſupplementum probationis contra alium periurum, vel infamem, ſeu doloſum, vt per Bartol. *in l. cum mulier, colum. fin. ff ſolut. matrimonio* quem ſequuntur ibi Alex. cæterique Docto. es omnes communiter Feli *in c teſtimonium, colum fin. de teſtib* Ferrar. *in pract. Papienſ in for. iuramenti teſtium. § proteſtante, num 6 & ſeq.* & Ioan. Bapt. Ziler. cum alijs ferè innumeris ſignatis ibi per eum, *in add. in litera A & inſ. in l. in arena. C. de inoff teſt.* & Moder. *in præcitata l cum mulier*, vbi atteſtantur de dicta communi, & Lanfr. *in c. quoniam contra de probat. in ver. Teſtes, num 74. poſt medium*, & Soci. ponit hoc pro regula cum 4. limitationib. *in tract. fallent. reg. 415. Infames infamia facti.* 1

Imo † periurus in teſtem nunquam eſt admittendus. niſi id ſpecialiter caueatur: vt firmauit eleganter Abb. *in c. per tuas, colum. 3 extr. de ſimo.* 2

Imo † dic in fortioribus terminis quod periurus quantumcunque emendatus non admittatur in teſtem in ciuili, nec in criminali, *vt d. c. teſtimonium, & in c. quicunque 6. quæſt. 1.* Gloſ *in l. qui cum vno § agnomina ff. de re milit.* quam Gloſ. Bal. allegat pro ſingulari *in l. Lucius, in fin. de inſa.* Hoc idem voluit Ioan. Andr. *in add. Specul. in tit de teſte, §. 1. num. 4.* Bal. *in auth. ſi qui iurat, in princ. C de non alien. ſed poſ. per illum text.* Roma. *in l. 2 colum. 9 ff. ſolut matrim.* S. Anton. *in ſua Summa in 2. par. c. 6. de periur. col. fi. ſub verſ. Quantum ad quartū* 3

la in l. admonendi, num. 117. Rip. num 56. Curt. & alii ibi ff. de iureiur. idem Ripa in l. damnum, num. ff. de damno inf. & Martin. in ſing. 175. & Cephalus cons. 34. ſupra citata in prima conſideratione. ſub numer. 3. cum aliis ſequent. volum. 1. vbi etiam doctiſſime conſuluit periurum nullo modo poſſe admitti in teſtem etiamſi cum iuramento teſtificaretur. prout ita firmauit etiam in con. præcedenti. 233. num 7. & ſeq.

4 Quoniam † talis teſtis caret eo, quod eſt potiſſimum in teſte ſcilicet veritate, quæ in teſte debet eſſe pura & ſimplex c. pura 3 q.

5 Itaque † violato ſemel iuramento, quod eſt comes totius veritatis. & ſi Chriſtus, de iureiurando. remanet ſemper ſuſpicio periurii. d. cap. quicunque, & c. paruuli 22 quæſt. 1. & violatus in vno officio, ſemper præſumitur defectus in eodem. l. ſi aliquid C. de ſuſcep. & archarus, lib. 10. ſecundum Doct. in dict. cap. teſtimonium, vbi omnes communiter, excepto Zaba. hoc firmant, & expreſſe tenent.

Com. opin.

6 Item † ſi abſolutus foret à periurio, non tamen eſſet idoneus teſtis in aliqua cauſa: ſecundum Gloſ. in d. cap. teſtimonium Afflict. in conſtit. Eos qui ſicuenter ſub num. 22 lib. 3. poſt alios ſignatos ibi per eum.

7 Sed Pontifex † poſſet habilitare criminoſos, atq; periuros ad ferendum teſtimonium: ſecundò Doct. in d. capit. teſtimonium, & Cuiet. in ſing. in ver. Teſtis extraordinem, commun. concluſio Doct. vbi oſtendit iſtam communem opinionem eſſe. & latè limitat.

Com. opin.

8 Et licet † periuri, teſtes eſſe nequeant: tamen in negotio hæreſis admittuntur: & ſic contra hæreticos teſtimonium eorum recipitur abſque dubio aliquo cap. accuſatus § licet. de hæreticis in 6.

9 Infamis autem † & periurus dici non poteſt ille qui peieraret ſine dolo, & ex inaduertentia · ſeu qui ad tempus ſtatutum, quod iurauit ſoluere non potuit ſecundum Zaſium poſt Bald. in §. item ſi quis poſtulante, num. 21. Inſtitut. de actione. Et ſic periuri non ſunt, qui ex rationabili, iuſtaque cauſa iuramentum non ſeruat.

10 Et † aduerte quod periurans ipſe puniri non poſſet; & conſequenter periurium hoc nullo modo eſſet puniendum, cum periurans ſatis Deum vltorem habeat ſecundum Alber. & Sali in l. 1. Cod. de reb. cred. & iureiur. Perpaleam in lig. ſi quis maior, num. 64. C de tranſact. & Boer. cum aliis aggregatis per eum, in dec. 305 col. fin. vbi meminit iſtam eſſe communem verioremque opinionem, & ita fuiſſe deciſum in Senatu Burdegalenſi.

Com. opin.

11 Prout † filiifamilias hodie in Regno, obligantes ſe abſque paterno conſenſu nullum incurrunt periurium, ſeu pœnam, vnde filiifamilias contrahendo obligandoque ſe abſque præſentia, & expreſſo patrum eorum conſenſu, etiamſi in contractibus, Inſtrumentis, ſeu obligationib. aſſeruerint ſe ſeorſum à parentibus cum propriis vxoribus, & familiis habitare, vel quod ſint emancipati non incurrunt ob hoc pœnam aliquam, ſecundum prag. illuſtriſſim. D. Comitis de Miranda, emanata die 15. Iulii 1588. Imo hoc caſu, non ſolum euitatur pœna periurii, ac mendacii per filiosfamilias ita contrahentes, abſque paterno conſenſu: ſed etiam contractus, Inſtrumenta, ſeu obligationes factæ ſunt nullæ, & inualidæ, ex diſpoſitione alterius Regiæ pragmaticæ publicatæ antea, die 7. Iulii 1525. & Regiæ pragmaticæ ſequentis, ſancitæ die 30. Auguſti eiuſdem anno 1525.

OPINIO DCCCCLI

SVMMARIA.

1 Aduocatus pro cliente non poteſt eſſe teſtis in poſſeſſorio in petitorio. niſi patrocinium nondum præſtiterit.

3 Aduocatus poteſt eſſe teſtis in alia cauſa

4 Sollicitator ſalariatus non eſt idoneus teſtis in cauſa, & num. 2. & 6.

7 Aduocatus, ſollicitator, procurator, vel inſtigator, an recipiantur in teſtes per inductum partem oppoſitam [illegible]

8 Mediator non poteſt dicere teſtimonium.

9 Procuratores accepiant. ad effectum ſubſtituendi [illegible] non eſt idoneus teſtis.

1[illegible] Procurator in cauſa, quam incepit proſequi, [illegible] ut durante lite, [illegible] Etiam in cauſa appellationis num. 1

13 Proxeneta poteſt teſtis [illegible] partium conſentientium [illegible] aliter nec alio modo.

14 Teſtes inhabiles conſenſu partium poſſunt valide [illegible] & numer 19

15 Teſtis in cauſa propria admittitur parte conſentiente

16 Atteſtatio teſtium inualida conſenſu partis [illegible] & valida [illegible]

17 Aduocans pro cliente [illegible] non eſt idoneus teſtis, ſed bene contra clientulum.

18 Litem ſuſtinentes ſuper qua [illegible], non ſunt idonei teſtes.

19 In cauſa propria quot modis quis dicatur deponere

TEſtis † eſſe non poteſt aduocatus in poſſeſſorio in quo fuit aduocatus, poteſt tamen eſſe idoneus teſtis in petitorio, vt per Ant. de Butr. Imol. & Feli. Caputaquens. dec. 6. lib. 1. & Ripam in l. naturaliter §. nihil commune, notabili, 18 ff. de acquirend poſſ. 1

Item aduocatus, & procurator non ſunt idonei teſtes in cauſa in qua patrocinium præſtant, Rip. in cap. 1. poſt num. 11. verſ. 3. amplia tert. de iudicis. Et ſic aduocatus non admittitur ad teſtificandum in cauſa in qua patrocinium præſtitit, prout ita fuit iudicatum per Senatum Mantuanum, atteſtante D. Ioan. Petr. Sur. d. deciſion. 219. in cauſa Sperantie, vbi hoc certam ampliat num. 1. & 3. locum obtinere, vt aduocatus non ſolum non admittatur ad teſtificandum pro clientulo durante lite, ſed nec ea finita Crau [illegible] 46 num. 4. lib. 1 primo & in repert. in verb. Teſtis non poteſt eſſe aduocatus. Et de procuratore tradit Rota Romana, deciſ. 11. de teſt. in antiquis.

Eſt tamen idoneus teſtis aduocatus pro clientulo, ſi adhuc patrocinium ei non præſtitiſſet, licet de ſalario conuenerit, ſecundum Nellum de Sancto Geminia. in tract. de teſtib. in 1 part. ſub nu. 31. Albertic. de Maleſtis, in tract. de teſt. in 1 part. 2. 4. ſub n. 4. cum aliis ſequentibus Steph. Auſter in tract. de teſt. ſub n. 8 Glo. & Lanfranc. in c. quoniam contra. de probat. in ver. teſtes, num 17 vbi ſequitur opinionem iſtam, & ait eſſe communem. 2

Com. opin.

Poſſet † quoq; eſſe teſtis aduocatus in alia cauſa in qua eius teſtimonium abſq; dubio aliquo reciperetur ſm prætitatos Doct. & ita eſt cōmunis opinio teſte Lanfran in loco præmiſſ. & Mylis in ſua Repert. in ver. Teſtis non poteſt eſſe aduocatus vbi hoc [illegible] relatus [illegible] relatos per eum, quod aduocatus non poſſit eſſe teſtis in alia cauſa, durante aduocatione, ſed ſolum [illegible] aduocatione ipſa. Aduocat. pōt quoque eſſe teſtis [illegible], quæ per alios facile probari non poſſunt, [illegible] vbi [illegible] 13 [illegible] Par. [illegible] vol. 4. vbi [illegible] 3

Com. opin.

Similiter [illegible] ſollicitator cauſæ non eſt idoneus teſtis ſecundum Afflict. in conſtitut. [illegible] 4

diſſoluit.

diſſolute viuentium ſub num. lib.3.rub.53 Ange *conſ.233. punctus eſt, quadam Domina Margarita, colum.2.* Ferraien. cum aliqua modificatione, *in pract. Pap. tit. in for libelli iuramenti teſtium, §. proteſtatur, nu.17* Soc. Iun. *conſ.88. circa præſentem conſultationem, in cauſa matrimoniali, nu. 23. vol.2.* Grammat. *deciſ. 3. num.19.* & Ioan. de Amicis *conſ.120. nu.10.* vbi tenet etiam *num. 9.* poſt alios relatos per eum, ad vocatum non eſſe idoneum teſtem, & Bertran. etiam *conſ.341. viſo ex tali processu, nume.1. vol.4* Alex. *conſ.1.3. col.2. vol.5.* Soc. Iun. *conſ.88 num.23. vol.2.* Grammat. *conſ.73 num.20* Crauet. *conſ. 2. num.5. & conſ.249. nume.9.* Ant. Rub. *conſ.73. nume.7.* Sigiſm. Brun. *conſ.74. num. 4. & ſeqq.* vbi commemorat iſtam eſſe communem opinionem, & reddit rationem & Hieron. Grat. *conſ.75. num.19 & ſeqq. inter conſ. matrim. diuerſ. vol.1.* Menoch. *de arbit. iud. qu.73. nu.6.* & ibi quid in iudice.

5 Et hoc procedit in ſollicitatore ſalariato, † quiomnino repellitur à teſtimonio, ſecundum omnes mentionatos Doct. & iſta eſt communis opinio, vt apparet in his allegationibus, & alijs aggregatis per Hor. Mandoſ. *in addit. Roma conſ. 420 ſub litera A.*

6 Quæ quidem † communis ampliatur procedere etiam in ſollicitatore non ſalariato, & abſque ſalario cauſam ſollicitante, vt minime admittatur in teſtem, ſecundum Felyn. *in c. cum a nobis. de teſtib.* Soc. Iun. *in d. conſ. 88.* & Horat. Mandoſ. *in add. Roma in d. conſ. 420. ſub litera A.* in quibus locis admonet, iſtam opinionem veriorem eſſe, & tuetur quoque, reſpondetque fundamentis Roma. contrarium, & male aſſeuerantis *in d. conſ. 420.*

7 Sed dato, † quod contra tales pars non opponat, non poterit iudex eos reijcere. vide Alex. declarantem *in l.4. §. hoc autem iudicium, nu.20. ff. de dam. infect.*

8 Item mediator † nõ poteſt dicere teſtimonium: vt per Dec. *conſ.133 & conſ 463* & Grauet. *conſ 56. col.1.* & Roman. *conſ.382 nu.4.* An autem mediator poſſit eſſe teſtis in crimine vſurarum, vide Domin. de S. Gemin. *in c. 1. de teſtib. in 6* Bart. *in l. deferri, § eidem decreuerunt. ff. de iure fiſci*, & additionem ad Hoſtien. *in ſumma de teſtib. cog. ad.* & Benuenutum Stracchum *in tract. de proxenetis, in 4 parte, in quæſt. incip. illa enim quæſtio ventilata eſt, num.31. & ſeqq.* vbi non ſolum reſoluit, atque extricat præſentem caſum, ſed etiam alterum caſum Symoniæ: an in hoc etiam caſu probandæ Symoniæ admittatur teſtimonium mediatoris. imo examinat quoque eo in loco veritatem aliarum duarum quæſtionum, an mediator admittatur in teſtem, in cauſa matrimoniali, & in cauſa dotis. Cæterum Rota Romana iudicauit religioſe more ſuo contrarium, quod mediator in facto quod tractauit ſit idoneus teſtis, atteſtante Caqutaquenſ. *deciſ. 267. teſtis deponens de facto, in 3. parte.*

9 Imo procurator, † qui acceptauit etiam ad effectum, & finem ſubſtituendi tantum, examinari non poſſet tanquam teſtis, etiam ſi inſtaretur examinari, ſaluis exceptionibus, atque ponit ad partem, ita Peregri. *deciſ.56. lib 1. & deciſ.134 lib.2.*

¶ Et ratio eſt, quoniam procurator iam cœpit dirigere greſſus ſuos, atque exercere officium ſibi commiſſum procurationis, & habere etiam affectionem ad cauſam, ob acceptationem hanc, & ſubſtitutionem factam: & tanto magis ſuſpectus redditur idem procurator, quia officium procuratoris voluntarium eſt, non autem neceſſarium, teſta Gloſſ. *in §. ſi tutor, in ver. Tutor, inſtit. de inoff. teſta.* & poterat procurator acceptare, & non acceptare: & cum acceptauerit ſaltem præſentem prouinciam, quo ad vnum actum, is profecto ſufficiens videtur ad eum repellendum à teſtimonio ad fauorem conſtituentis proferendo, vt diſſentit per huiuſmodi rationes Alber. de Maletis *in tract. de teſtib. in 1 par c. 4. nu.10. cum alijs ſeq.*

Et conſequenter † procurator ſi cauſam proſequi incipiat, teſtis eſſe nequit vllo modo, ita Bart. *in l. deferro ff. de iure fiſci.* Gloſſ. & Domin. *in c. fin. de teſtib. lib.6.* Bal. *in c. inter pares, colum pen. de lege Corra.* Ant. & Imol. *in c. cum à nobis, de teſtib.* Ioan. Andr. *de reg. iur. in reg. cum quid vna via*, & Sicul. *in c. fraternitatis, circa fin. de cler. non reſid.* 10

Et hoc ideo eſt etiam: † nam procurator ad cauſas, & lites, durante lite, non poteſt eſſe teſtis. ita Bart. qui ad ſaturitatem vſque, hoc explicat, & declarat *in l. deferre, num.2 ff. de iure fiſci*, Nepos de Monte Albano, *in tract. de teſtib. num.145* Alberic. de Maletis *in d. tract. de teſtib. in 1 par. cap 4. num.10. cum alijs ſeq.* Gloſſ. *in d. l. deferre.* Ioan. Crot *in tract. de teſtib in 4. part. numer. 134.* & Iodoc. Damhoud. *in tract. de teſtib. in princ. de reprobatione teſtium, nu.11.* 11

Imo procurator † ad lites non ſolum in cauſa principali repellitur à teſtimonio, proferẽdo ad fauorem ſui principalis, ſed etiam in cauſa appellationis, ſi ille fuiſſet procurator in cauſa principali, ſecundum Glo. *in c. Romana de teſti in 6* Bald. *in d. l. deferre*, Cyn. *in l. quoniam, C. de teſtib.* Nellum de Sancto Gemin. *in tract. de teſtib. in 1 par. ſub num.31.* Lanfran. *in c. quoniam contra, in ver. Teſtes, ſub num. 67. de probat.* Alex. *conſ.134. in cauſa & lite inter Albertinum, nu.7. vol.2.* & Boſſium *in ſuo tract. crim. in tit. de oppoſitionibus contra teſtes, num. 117.* Imo procurator etiam depoſito officio procurationis, & reuocatus à domino teſtis eſſe non poteſt, vt tradit Mylis *in ſuo repert. in verb. Teſtis non poteſt eſſe procurator.* 12

Item † nec proxeneta eſt idoneus teſtis, & integer, vt tenet Gloſſ. *in §. quoniam vero legem, in authen. de teſtibus, in verb. Prohibitione*, Cyn. *in l. omnibus. C. de teſtib.* Alberic. *in l. ſi tibi decem. §. pactum ff. de pact.* Ange. *in l. debet. ff. de edil. edic.* Anton. *conſil. 24. colum. penult.* Anchara. *conſil.332. colum. 2.* Fulgoſ. *conſil. 11. colum. 2.* Panorm. *in cap. inſuper, extr. de teſtibus. & in cap. licet Heli colum. 1. extr. de ſimon.* Alexand. nonnullos alios Doctores cumulans, *conſil.13. colum 5. libro 1. conſil. 128. colum. 1. volum.2 conſil.150. colum. 1. libro quinto, conſil. 112. colum. 6. libr.6 & conſil.127. circa finem libr. 7.* Barbat. *conſil.54. volum.2* Guido. Papæ, *conſil.74 ſequuntur rationes in contrarium, num.13.* Cotta *conſ.81. ſub num.4. vol.3.* & Bertran. *conſ. 178. col. pen. lib.2. & conſ.225. lib.3.* 13

¶ Sed aliqui Doctores & male, voluerunt contrarium, ſignanter per Petrum de Benintendis *in deciſ. 61.* Et per Beo Sitach *tract. de proxen in quarta part num. 3. & ſequ. fol. parno 49. & ſeq. in quæſt. incip. illa enim quæſtio ventilata eſt.*

¶ Et hoc in tantum procedit, atque amplificatur, vt ipſi proxenetæ deponenti, ſe iudicem corrupiſſe, non credatur, nec credi debeat aliquo modo, ita Boſſius *in pract. crim. in tit. de oppoſitionib. contra teſtes, num. 58. & ſeqq.*

¶ Et quamuis determinati iuris ſit, quod proxeneta teſtis eſſe non poſſit, tamen erit ipſa proxeneta teſtis integer, & idoneus, vtraque parte conſentiente. & ita ſe habet communis opinio omnium Docto. de qua teſtatur Curtius Iun. *conſ.112. num.8.* & ſequitur Guido Papæ *in d. conſil. 74. ſub nu.13.* Ferraien. *in d. §. proteſtatur, num. 29.* & Zilettus *ibi in addit. in litera L.* cum alijs cumulatis per eum, Soc. Iun. *conſ. 31. num. 19.*

vol. [illegible] *conſtit* [illegible] *n. 2.* & [illegible] eſſe magis co[illegible] opinionem, & [illegible]. Et eſt G[illegible] *vero, in* [illegible] Bart. [illegible] *in prin. ſ. rate* F. [illegible] *fit* [illegible] *& conſ. 24 nu. 16.* [illegible] *l.* St[illegible]ch *vbi ſupra*, vbi idem *n. 1 & ſeq.* & [illegible] nem a[illegible] quod proxenata partibus [illegible] tes, non ſolum [illegible] ad teſtim[illegible], verum etiam cogi poſſit.

14 Q[illegible] teſtes inh[illegible] ſint conſenſu partium valid[illegible] ſecundum [illegible] *in Auth. ad[illegible] C. de teſt.* § *ſæpe, in ad* [illegible] *& in* §. 1. [illegible] Ant. & Ino. *in* [illegible] Alex. *conſ.* 12 [illegible] *vol. 3.* Et M[illegible] *teſtis ſi habilis* vbi hoc vtiliter [illegible] atque ex[illegible] in caſib. etiam in q[illegible] & ib. Bal. *in l.* [illegible] quod [illegible] conſentiere ad[illegible]

15 [illegible] poſſit eſſe teſtis in cauſa propria.

Et [illegible] *n. inc. cum ex[illegible] ext. de teſtib.* [illegible] Sa[illegible] *in* [illegible] *teſtib. col. 1 C. de teſt.* [illegible] quod atteſtationes [illegible] validæ poſſint ra[illegible] ſen[illegible] quod dictum Innoc. ſequitur etiam R[illegible] *conſ. 104 pater venerande, ſub a ſi* & Alex. *in l.* [illegible] *ff.* [illegible] *mat.* Marſil. *ſing. 91. in fi.* quam co[illegible] ſequitur etiam & declarat Ruin. *conſ. 54 nu. 1. 4 &* [illegible] *vol. 4.*

17 E[illegible] quamuis, † vt *ſupra* oſtendimus, aduocatus, teſtis eſſe nequeat pro clientulo ſuo, tamen contra ipſū bene poteſt teſtimonium ferre: & ſi aduocatus contra eum, pro quo eſt aduocatus, poteſt eſſe teſtis, etiā inuitus: vt voluit G[illegible] *in l.* [illegible] *ff. de teſt.* quam dicit communiter approbari Lan[illegible] *in d. c. quoniam contra, ſub* [illegible] *Teſtes num. 67* & ſequitur Nepos de Monte Albano *in a tract. de teſtib. ſub nu. 145.* Nellus de Sanct. Gem[illegible] *tract. de teſtib.* [illegible] *par. ſub nu.* [illegible] Card. Put. *deciſ. 56. lib. 2.* & illuſtris D. Vincent. de Franchis *deciſ. 222. Aduocatus*, vbi plan[illegible] facit ita fuiſſe in facti contingentia deciſum [illegible] Conſilio Neapo. & ita iudicatum fuiſſe in S. S[illegible]natu Mantuano teſtatur D. [illegible] Petr. Sardus, *deciſ. 190 excuſationem*, vbi etiam *ſub n. 2.* allegat [illegible]

18 Qui etiam ſuſtinentes litem, † ſuper qua depoſuere, non ſunt idonei teſtes, nec illis fides adhibenda eſt, *c. 1 de electione lib. 6.* & Capu[illegible] *de* [illegible] *164. teſtes ſuſtinentes, in 3. part.* & nihil mirum, quia iſti teſtes præſumuntur deponere in ſui commodum, vt per Bart. communiter receptum ab omnibus *in l. deferre ff. de iure fiſci.* Intantum quod quinque modis dicatur cauſa propria, & ſic teſtem deponere in cauſa propria. Primo ratione vtilitatis. Secundo [illegible] tertio [illegible] ſtantiæ, & quarto de iure offi[illegible] de primo itaque dicitur, dum teſtis eſt particeps eiuſdem litis: de ſecundo vero habetur *in l. ſæpe ff. de re iud.* de tertio dicitur de pro[illegible] & de quarto de aduocato.

19 Verum † omnia hactenus diſcuſſa in caſib. reſolutiue [illegible] vt lo[illegible] non obtineant parte non reluctante, vt per Curt. Iun. *de teſtib. concl. 43 nu. 89.* Alphan. [illegible] *de teſtib.* [illegible] 7[illegible]8 & ſic procurator poteſt eſſe teſtis pro ſuo principali, aduerſario conſentiente, ita etiam Pariſ. *conſ. 70 nu. 10. vol. 4.* vbi annectit quoque iſtam eſſe omnium Canoniſtarum receptiſſimam ſententiam.

Clar. opi.

OPINIO DCCCCLX.

SVMMARIA.

1 *Amici, affines, ſocii, & domeſtici non ſunt idonei teſtes in criminalib. eorumq. ratio n. 3. & admiſſi non probāt n. 4.*

[illegible]

8 *T*[illegible]

9 [illegible]

10 *Inimici* [illegible] *poteſt probari* [illegible]

11 *Conſ*[illegible]

12 [illegible]

13 *Partes* [illegible]

14 *Amicus teſt*[illegible] *pra*[illegible]

15 *Domeſtici qui proprie dicantur.*

16 *Compl*[illegible] *amici deponentes in cauſa* [illegible] *numerum dicantur integri teſt*[illegible]

TEſtes affines † ſocii, amici, & domeſtic[illegible] 1 [illegible] teſtes, & in criminalibus te[illegible] *& l. parentes C. de teſt.* Nepos [illegible] A[illegible] *in tract. de teſtib. in princ. nu. 1* [illegible] *Aut.* [illegible] *tract. de teſtib. & eorum reprobatio* [illegible] *num.* [illegible] & ita firmat & p[illegible] [illegible] *num.* [illegible] *nu. 4. & ſub num. 6. lib.* [illegible]

Quia [illegible] tacti vni de fam[illegible], † [illegible] 2 omnibus de [illegible] familia *l. lex* [illegible] G[illegible] o. Ba[illegible] Bal. Ange. & Sa[illegible] *vir* & Tiraq. [illegible] alii glomerat[illegible] per eum [illegible] *de pena temperan. cauſa* [illegible] *nu. 68.*

Q[illegible] 3 in hoc [illegible] teſtimonium ferre, vel [illegible] queunt, [illegible] iure ſunt ſuſpecti, ſecundum Bart. *in d. l. lex Cornelia, in princ.* Gramm. *deciſ. 24 num. 1* P[illegible] *nu 33. vol 4.* Tiraquell. *in dicta cauſa* [illegible] Valle *conſ. 24 nu. 41 vol. 1.* Alciat. *in tract. de præ*[illegible] *1. præſump 2*[illegible] *& 23* & Marantam *in tract.* [illegible] *nu. 58. & ſeq. fol. par. 93.* vbi hoc vi[illegible] limitat.

E[illegible] intantum hoc procedit, † & am[illegible] 4 [illegible] teſtes ſint admiſſi, non tamen probent [illegible] S. [illegible] communi[illegible] *in locum iam*[illegible] ſis commun[illegible] teſtatur Grammat. *conſ. crim. 4* [illegible] *& conſ. 8 nu.* [illegible] *& ſeq.*

E[illegible] affine, † ſeu ſuos, pro quibus te[illegible] 5 di[illegible] G[illegible] *in l.* [illegible] tel[illegible], qui ſunt vſque ad ſeptimum gra[illegible] *ff. de teſt.*

E[illegible] affinitas repellens à teſti[illegible] debet eſſe 6 per lineam aſcendentem vel deſcenden[illegible] tem ſufficit affi[illegible] tranſ[illegible] vult expte[illegible] Ange. cum aliis relatis per eum [illegible] *cauſa principalis* [illegible] ſil. *ſingu. 133.* & Grammat. *conſil.* [illegible] *num.* [illegible] *ſeq.*

Tamen nota, † quod ad probandum [illegible] 7 dolum, factum in domo [illegible] vel [illegible] Se[illegible] ad probandum quan[illegible] eru[illegible] exce[illegible] quia [illegible] teſtes [illegible] mo[illegible] vel habitu, [illegible] habere [illegible] ſunt. [illegible] *per pl*[illegible] vbi [illegible] tant C. *de repud.* A[illegible] *in cap.* [illegible] Cy. & [illegible] *ſi quando. C.* [illegible] *in tract. de teſtib. nume. 28. & ſeqq.* Marſil. *in ſua pract.* [illegible] §.

Dñ-

Integrator, num. 81. Ant. de But & Doct. *in c. tertio loco, de prob.* Abb. & Scriben. omnes, *in c. cum in tua, de ſponſ.*

8 Et ad probandum geſta, † vel acta in domo, teſtes domeſtici admittuntur, & præferuntur alijs vt per F... de Aret. *in conſ.* 13. *num.* 17. Simile videmus quod

9 ad probandum geſta in naui, † vel domo, admittantur teſtes nauis, vel domus *l. quoties, & l. ſubmerſis*, vbi Bart. & Doct. *C. de naufrag. lib.* 11. *tex. in c. veniens,* 1. *in fi. de teſtib.* Io. And. *in add. Specul. in tit. de teſte* §. *ver. Item quod eſt domeſticus.* & Bar. *in l. ſi. ſcimus.* § *licentia danda*, n. 2. & ibi Alex. *nu* 3. qui reddit rationem, *C. de iure delib.* vbi firmat, quod ad probandum ſecreta patrimonij, teſtes de domo aduerſarij ſunt idonei.

10 Similiterque † innocentia rei ac uſati poteſt probari per eius parentes, fratres, & alios domeſticos, & alios teſtes alias non idoneos: vt per Marſil. *ſing.* 19. *Incidentibus*, Alex. *conſ.* 14. *num.* 45. *vol.* 2 *& conſ.* 5. *volum.* 1. Gramma. *conſ. crim.* 2 *verſ.* 5 *quo ad num.* 19. *& manifeſte, & ſeq* vbi Archid. 12 *q.* 1. Spec. *in tit. de inquiſitione.* §. 1. *ver. Sed nunquid eas*, Iaſ. & Dec. *in l. vt vim ff. de iuſt. & iur.*

¶ Quod tamen procedere, ac verum eſſe intelligo, niſi contra dictos domeſticos eſſent alij teſtes, ſecundum Bal. & Saly. *in d. l. parentes.* Grammat. *in d. conſ.* 12. *num* 19. Carrerius *in ſua pract. crim.* n. 165. *in fi.* & Grammat. poſt alios relatos, ibi per eum, *in dec.* 15. 34. n. 14.

11 Item coniunctus, † licet repellatur à teſtimonio, deponens pro coniuncto, nihilominus non repelletur ſi eſſet coniunctus vtriuſque partis, ſecundum Specul. *in d. tit. de teſte* §. 1. *verſ. Quid ſi teſtis eodem gradu*, quem ſequitur Alex. *conſ.* 156. *viſo proceſſu inter Apollonium nu* 8 *vol.* 5.

12 Vnde filius † eſſet idoneus teſtis inter patrem, & matrem. nam affectionis paritas vtrique excluderet, euacuaretque omnem ſuſpicionem. *c. R. canonicum, de off. deleg.* Bal. *in l.* 1. *ff. vbi pupill. educ. deb.* Gloſ. *in c. poſtremo, de appel.* Inno. *in c. ex parte, de feud.* Salyc. & alij *in l.* 1. *C. ne liceat poten.* & Ba. ba. *in c. cauſam quæ, de offi. deleg.*

13 Item † limitatur prædicta communis non procedere in patruo, qui poteſt eſſe teſtis pro nepote ſuo: & ſimiliter conſobrinus pro conſobrino, & ſic de ſingulis, ſecundum Bar. *in l. qui teſtamento.* § *per contrarium. ff. de teſtam.* & Doct. omnes *in l. parentes. C. de teſtib.* Gloſ. & omnes *in c. accedens, vt lite non conteſt.* & Lanfran. *in c. quoniam contra de probat. ver. Teſtes, num.* 18. vbi ponit iſtã eſſe communem opinionem Doct. vtriuſque aulæ, &

Com. op. eam vtiliter declarat.

¶ Et licet in contrariam partem, quod affinis, vel conſanguineus, & ſic patruus teſtis eſſe non poſſit ꝓ nepote, ſed ſuſpectus ſit, etiam in cauſis ciuilibus, inclinauerit Bart. *in l. aut affinitas, ff. de procuratorib.* Specul. *in tit. de teſte*, § 1. *ſub num* 10. & Caputaq. *deciſ.* 279. *teſtis impugna.* 1, *num.* 3. *in* 3. *parte*: tamen in iudicando, & conſulendo ſemper ſecutus ſum primam opinionem communem, tanquam veriſſimam, atque ſacroſanctiſſimam, cui aſſentitor etiam conſulendo cum circumſtantijs aſſignatis, Alex. *conſ.* 129. *viſo proceſſu vtriuſque cauſa, num.* 4. *& ſeq vol.* 1. Nec obſtat impugnatio Bart. *in allegata l. aut affinitas*, quia tam eo in loco, quam *in l. admonendi, col.* 10. *verſ. venio ad tertium, & quarto. ff. de iureiur.* non vtique concedit ſimpliciter, ac abſolute, affinem, & conſanguineum repellendum à teſtimonio, ſed dictum ipſius teſtis conſanguinei non facere ſemiplenam probationem, verum potius inducere iudicem ad ſuſpicionem, & allegat Glo. *in l. ſi ſciam matris, ff. de probationib.* taliter quod iudex, ſtante etiam tali opinione Bart. poſſit moueri tunc aliquo leui indicio, ſeu leui argumento ad præſtandum fidẽ teſti conſanguineo, tanquam idoneo. Suſpicio etenim eſt vbicunque iudex ex leuiſſimo admodum indicio, ſeu argumento mouetur, vt declarat Bart. *in d. l. admonendi, in* 5. *colum verſ. ad iſtam autem credulitatem, ſeu fidem* nec itidem obſtat eſcripta, traditque Caputaquenſ *in alleg. deciſ.* 29. *nu.* 3 *in* 3. *par.* quia in Rota Romana, cauſa quæ agebatur non fuit reſoluta, nec determinata, vt ipſe refert *eo in loco, in fine.* Tali ter quod teſtis inhabilis ſuſtentetur per alterum teſtem habilem, & tunc ambo illi teſtes plene probant, cum integra fides vnius ſuppleat defectum alterius, *l. ſi quis ex argentarijs.* § 1 *ff. de edendo* vbi Bald. Ang. & alij vniuerſaliter omnes, & ſic cum alijs aggregatis per eum *in l. cunctos populos, in* 2. *lect. colum.* 3 *C. de ſumma trinit. & fide cath.* Fulvij *in c. tertio loco, de probat.* Marſil. *in l. de minore,* §. *tormenta, col.* 3. *ff. de quæſtionib.* & in terminis Hierony. Gabr. *conſ.* 1. 4. *n.* 42. *vol.* 2. Curt. Iun. *conſ.* 292. *n.* 25 *vol.* 3.

Nec non in cauſa ciuili, propinqui, affines, ſeu cõſanguinei, ſunt idonei teſtes, atque admittuntur inter ſe, pro ſe, & contra ſe, vt per Spec. *in tit. de teſte*, §. 1. *nu.* 10. *ver. Sed quid ſi teſtis in eodem gradu attinet producenti, & ei contra quem producitur.* Et ſic teſtis attinens vtrique parti idoneus vtique cenſetur, etiam in cauſa criminali & ratio ea eſt, quia par affectio ſuſpicionem tollit, ita Bart. *in l. qui teſtimonio.* § *quacunque, in fine ff. de teſtam.* illuſtris & Pet. Calephatus, promotor, & præceptor meus, *conſ.* 103. *num.* 13. *inter conſilia criminalia diuerſorum, volu.* 1. *parũ*, & Stephan. Aufrer. *in tract. de reprobat. teſtium, in verb. coniunctim, verſ. tertio limita.* Prout etiam domeſticus, vel familiaris vtriuſque partis, eſt ſimiliter teſtis idoneus, ita Alex. *in tract. de teſtib. col.* 4. Bertachin. *in tract. de Epiſcopo, lib.* 4. *in* 5 *parte, col.* 21. *in* 4. *limit.* & Marſil. *in l. de minore,* § *tormenta, col.* 4 *ff. de quæſtionib.*

Item teſtis inſtrumentarius, † amicus eſt integer, 14 & probat, ſecundum Alexan. *in d. conſ.* 156. *nu.* 19.

Et qui dicantur proprij domeſtici, † vide Io. Igne. 15 late declarantem, *in l.* 1. *num.* 74 *ff. ad Syllania & in* § *ſerui appellatione, num.* 114. & Melchiorem de Facunis *conſ.* 82. *num* 12 *& ſeq. poſito inter conſil. crim. diuerſorum, vol.* 1. *collecta per Ioan. Bapt. Zilettam*, vbi ait communem omnium opinionem eſſe, quod omnes habitantes in eadem domo dicantur domeſtici, & nepos etiam de monte Albano *in tract. de teſtib. in princ. nume.* 2. *& ſeqq.* Iacob. Aegidij *in tract. de teſtib. & eorum reprobatione, nu.* 10 Federic. Schenck *in d. tract. de teſtib. num.* 27. & Ste. Aufrer. *in d. tract. de teſtib. & eorum reprobatione, nu.* 35. *& ſeq.* vbi vtiliter, & commode limitat communem iſtam in quatuor caſibus.

Nec non pluribus amicis, † etiam magna amicitia 16 copulatis creditur, & ſic complures amici deponentes in aliqua cauſa amici, propter numerum dicuntur integri teſtes, & eis creditur, ita Socin. Iun. *in terminis conſ.* 146. *dirigat Dominus verba mea, nu.* 15. *vol.* 2. poſt Iacob. Butrig & Alex. relatos per eum, quamuis Card. Albanus *in lucubrat. ad Bart. in l. admonendi. num.* 26. *ff. de iureiur.* concordat, hoc relinquẽdum eſſe arbitrio iudicantis, qui magis, atque magis ſcire poteſt quanta fides teſtibus iſtis adhibenda ſit, vbi ſimiliter explicat, *nu* 27. *& ſeq.* quæ dicatur, dicique poſſit maxima amicitia. Et nihil mirum, ſi teſtibus pluribus amicis fides præſtanda ſit in cauſa amici, quia Iſydoro teſte *lib.* 3. *de ſummo bono*, non ſunt fideles in amicitia, quos munus, non gratia copulat. Imo Auguſtino ſimiliter teſte, *de vera religione*, hęc eſt perfecta amicitia, qua potius potiora, & minus minora diligimus. itaque ſecũdum Boetium *de conſolat. lib.* 11 *metro.* 8.

O felix hominum genus, Si veſtros animos amor,
Quo cælum regitur, regat.

Vnde ſcribit Hierony. *ad Paulinum*, & habetur *in prologo Biblię.* q̃ vera neceſſitudo ſit, & Chriſti glutino

copulata, quam non viſitas rei familiaris, non præſen-tia [illegible] nium corporum, non ſubdola, & palpans adula-tio, ſed Dei timor, & diuinarum ſcripturarum ſtudio conci[illegible] ant quas ob res, atteſtante Cicerone *lib. de ami-citia*, n[illegible] eſt excuſatio peccati, ſi amici cauſa pecca-uerit [illegible] n ab amicis honeſta petito, & amicorū cauſa honeſta [illegible] prout eo in loco ſimiliter ponit anim ocul[illegible]s, quod ſolem è mundo tollere videntur, qui a-m[illegible] iam de vita tollunt, ſtante quod in amicitia vera n[illegible] ctum, nihil ſimulatum, & quicquid in ea eſt, ve[illegible]um & voluntarium eſt quoniam amicitia ni[illegible] a-liud e[illegible] ſt omnium diuinarum, humanarumq; re-rum cum beneuolentia, & charitate coniunctio. ali-ter q[illegible]d, [illegible] cundum Ariſtotelem *li. 8. ethicorum*, non ſit facile alicui credere de amico ſuo qui nul[illegible] o tem-pore pr[illegible] batus eſt ab ipſo. nec vnquam ſibi iniuſtum [illegible] ci[illegible] qu[illegible] a ſola amicitia bonorum honeſtorum in-tranſmut[illegible] lis eſt.

7 V[illegible]e ſumma ea eſt, † quod maxima amicitia ſit a-ctus virtuoſus, & licitu[illegible], nam amico fideli nulla ad modum eſt comparat[illegible], *eccleſ. 6.* & neminem ſine a-mi[illegible] s viuere poſſe teſtificatur Ariſtotel. *in loco præcita-to.* & li[illegible] et eiuſmodi amor conſtet in honeſto, non au-tem in l[illegible] cro. *l. 3. cum* [illegible] *ff. de donat. inter vir. & vxor.* ta-men e[illegible] tur fides quoniam affinitas actus eſt li-citus, & nih[illegible] lominus fidem teſti diminuit, ita Alex. *co[illegible] .94. vol. 6.* ipſe vero non diſſentio ab opinione hac, quod teſtis magna coniunctus amicitia non ſit inte-ger teſtis, ſed concurro cum opinione Iacobi Butri-garii, Alexandri, & Socini Iunioris, quod plures teſtes amici, etiam magna amicitia, deponentes in cauſa a-mici, ſint integri teſtes, per rationes per eoſdem Do-ctores aſſignatas efficaciſſimas, quam excogito pro-cedere non poſſe, cum iſti plures amici ita recepti, & examinati in cauſa amici, non ſunt veri amici, ſed po-tius ſodales, & ſic ſocii in delitiis: tunc enim nulla eis fides adhibenda foret: nam iſti amici ſunt epulones dicti, & verſantur continuo in commeſſationibus, conuiuiis, ludis prohibitis, & lupanaribus. quæ ſoda-litia, cum inhoneſta, & illicita ſint, & in rebus leuiori-bus verſentur, atteſtante Corta *in memorab. in ver. Col-legia ſodalitia*, vbi de materia ſodalium ample diſcur-rit. vnde non immerito patrocinādo in cauſis omnib. clientulorum occurſis, ſemper articulaui, & probaui ad repulſam omnium, & quorumcunque amicorum examinatorum, etiam magno cum numero, illos fu-iſſe, & eſſe ſodales, non autem amicos. & ſic verſatos eos fuiſſe in lupanari, ludis prohibitis, commeſſatio-nibus, deſerendo eorum familiam, & domum, die noctuque, ac diſſipando ſubſtantiam, viuendo bac-chate, & ebrioſe, voluptuoſe, prodigaliter ac ſordide: ita vt iſtis teſtibus ſodalibus, nulla admodum illis tē-poribus, & occaſionibus ſit præſtita fides. & ratio ea eſt, ſecundum Ciceronem *lib. de amicitia*, quia nulla eſt amicitia, cum alter audire verum non vult, & alter ad mentiendum paratus eſt. imo ſecundum Ariſtotelē, *lib. 9. ethicorum*, qui fingit ſe amicum, & non eſt, peior eſt eo qui facit falſam monetam.

OPINIO DCCCCLXI.

SVMMARIA.

1 *Socius eiuſdem criminis repellitur à teſtimonio contra ſo-cium, & pro ſocio.*

2 *Socius criminis, an faciat indicium contra ſocium ad in-quiſitionem formandam.*

3 *Socius criminis quando in* [illegible] *admittatur.*

4 *Socius in crimine læſæ maieſtatis, admittitur etiam in cri-mine hæreſis nu.* [illegible]

6 *Qu*[illegible] *in alterum, & non* [illegible] *an ſtetur, et an* [illegible] *contra eum ad* [illegible] *tepeſit.* [illegible] *quid* [illegible] *alterum* [illegible] *ſubiectum, de* [illegible] *alio* [illegible] *teatur, an* [illegible] *etiam contra alios ſtetur.*

7 *So*[illegible] *criminis ab accuſando alium ſocium rep*[illegible]

8 *Te*[illegible] *non poteſt carceratus in carcere* [illegible]

9 *Socius an teſtis eſſe poſſit pro ſocio in cau*[illegible]

INteſtem [illegible] on admittitur ſ[illegible] ius [illegible] ciu[illegible] c[illegible] 10. [illegible] de[illegible] l[illegible] u. C[illegible] *criminib.* & [illegible] tu [illegible] Bal[illegible] S[illegible] et & Pa[illegible] *l. qui* [illegible] C. *de te*[illegible] facius *in tra*[illegible] *rub. de teſt.* & *qui repelluntur à teſtimonio nu.* [illegible] de M[illegible] A[illegible] bar[illegible] *in tract. de teſtib. nu* [illegible] la ob[illegible] *in tract. de teſtib.* & *cor. reprobat nu* [illegible] *in tract. de te*[illegible] Nellus de Sanct[illegible] *de teſtib.* [illegible] *reprobat in 1 part. nu. 1* A[illegible]b[illegible] & di[illegible] *in tract. de teſtib in 1 par*[illegible] *nu.* [illegible] Ioan. [illegible] *in tra*[illegible] *de te*[illegible] ho[illegible] regula Affl[illegible] *in conſtit.* [illegible] *lib. 3 rub.* Dec[illegible] *in eſſe*[illegible] B[illegible] *et deciſ.* [illegible] *nu.* Marii *ſing. 105.* & Io. de Amicis *conſ.* [illegible] non ſit teſtis idon[illegible] s ſocius criminis, [illegible] ad formandum inqui[illegible] ionem, ſecundum [illegible] opinionem omnium Do. quam citat & [illegible] De-ci. *in d. conſ. 189. lætatus ſum, nu. 9.* & [illegible] 4 [illegible] Gram. *conſ. crim.* [illegible] *num. 14* poſt [illegible] congeſtos per eum, & *conſ. 38 nu 20*

¶ In contrariam vero partem, vide[illegible] cius criminis con[illegible] ra ſocium eiuſdem [illegible] indicium ad inquirendu[illegible] inclinau[illegible] Ang. & [illegible] ma. *in l.* & *ſi cetera ff. ad* [illegible] Saic. *in l. ea quidem,* [illegible] 4. *de accuſ.* Ful[illegible] 71 & A[illegible] de Imol. *in* [illegible] *de queſt.* & [illegible] eſt [illegible] communis opinio, vt admonet Roma. *in d. l.* [illegible]

Sed † regula prænotata non procedit cum veritas ex natura negocii aliter haberi, ac ſciri non poteſt, vt puta in coniuratione, vel tractatu, facto inter aliqu[illegible] ad quem probandum recipiuntur teſtes alias inhabi-les, cum ſecrete [illegible] tant, ſecundum Iaſ. *in l. 1 col. pen.* [illegible] *de Sum. Trinita.* & *fide cathol.* & *in l. fin. col. fin. C.* [illegible] *iudic.* & Dec. *in d. conſ. 189. nu. 10.* Gab. *lib.* [illegible] *conclu. de teſt.* [illegible] *7 nu. 5 in 2 illat.* vbi limitat *l. fin. C. de accuſ.* [illegible] *de tamen nu 12.* 3

Minimeque † hoc habet locum in crimin[illegible] læ maieſtatis: quia tunc admittitur ſocius crimini[illegible] tra ſocium *c. fin. 15 queſt. 3.* & per Pet. Foller. *in ſua pract. crim. in verb. Item quia commiſit crimen læſæ maieſtatis num. 1.* 4

Et ſimiliter † etiam teſtimonium ſocii crimin[illegible] recipitur contra hæreticos *c. in fidei fauorem, de hæret. in 6.* & Alb. de Maletis *in d. tract. de teſtib. in 1 par. 4. 4. ſub n. 65.* Contra latrones inſignes *l. prouinciarum* [illegible] *de* [illegible] Bal. *in l. repetit. §. 1. ff. de queſt.* & Io. Crot. *in d. tract. de teſtib. in 3. par. ſub n.* [illegible] Contr[illegible] la[illegible] [illegible] C. *de falſ. monet.* Contra maleficos [illegible] *de malef.* & *mat*[illegible] contra reos [illegible] ſimo [illegible] *1. ſi quis Papa* [illegible] & ibi Gloſſ. Nell. d[illegible] S[illegible] ncto Gemin. *in d. tra*[illegible] *cor. reprob. in 1 par. ſub num. 16.* & Io. Crot. *in d. tract. de te-ſtib. in 3. par. ſub n.* [illegible] *ampliat.* 5

¶ Propterea n[illegible] teſtimonium tantum [illegible] cri-minis in caſibus, in quibus poteſt ipſe de c[illegible] mplicibus interrogari eſſet ſufficiens indicium [illegible] am, abſque aliis indiciis · quia iſto caſu talis c[illegible] eſſi[illegible] fa-cit aliqualem præſumptionem, [illegible] cium [illegible] ndū Gloſſ. *in d. l. fin. C. de accuſat.* cum qua ſentiunt omnes Doct.

Doct. indubitanter ibi. & Afflict. in d. conſtit. *mortis diſſo-lute viuentium*, *ſub num.* 6. & hanc dicit communem eſſe opinionem Boer. *in deciſ.* 319. *num.* 3. *& ſeq.* & Ciſmat. *in voto* 6. *num.* 2. & Crauett. *conſ.* 9. *n.* & vbi hoc clarius declarat, & Soc. pleniſſime *in tract. fallent. in regul.* 418. *Teſtis ſocius criminis*, & ſequitur quoque D. Tobias Nonius Perusinæ Academiæ legalis lucerna, Doctorque his temporibus magni ingenii, & authoritatis, *in* § *legatariis*, *num.* 13. *inſtit. de teſta.*

6 Vnde ſi quis ſubiiceretur quæſtionibus, † & tormentis ſimpliciter in alios, vt in ſocios, & non in ſe: ſtaretur vtique tunc eius dicto cum aliis indiciis, ita vt iudex ex depoſitione tertii, aliiſque indiciis, ad condemnationem procedere poſſet. Si vero torqueretur in ſe, & in alios, & confiteretur de ſe, & aliis: hoc quidem caſu non ſtaretur dicto, & aſſertioni eius de aliis & contra alios: vt ita diſtinguendo firmauere Bonifacius *in tract. de maleficiis*, *in rubric. qua indicia debeant præcedere torturam*, *num.* 9. Gandin. *in tract. malef. nu.* 16. Gloſ. & Innocen. & Abb. & alii communiter *in c. 1. extra de confeſſ.* Gloſ. Bald. & cæteri omnes *in l. prima.* C. *de accuſatio.* Dyn. *in tract. quæſtionum*, *in verſ. Nunquid per talem præſumptionem*, Bart. *in l. repete. de quæſt.* Guid. de Suz. *in tract. de indic. & tortura*, *num.* 50. *& ſeqq.* Bald. *in tract. de quæſtion. & tortura*, *num.* 3. Paris de Puteo *in tract. ſyndicat. in ver. An ſtetur dicto tertii*, *in princ.* Franciſ. Brun. *in tract. de indic. & tortura*, *quæſt.* 3. 1. *partis*, *num.* 24. *& ſeq.* & Ambert. de Antramonia *in tract. de quæſtion. & torment. num.* 7. *& ſeq.*

7 Et nota, † quod quemadmodum ſocius criminis non recipitur in teſtem contra ſocium: ita nec admittitur ſocius eiuſdem criminis, ad accuſandum ſocium, & ſic ab accuſando, & à denunciando quoque repellitur: vt per Gloſ. Bartol. *in l. qui accuſare*, *num.* 8. *ff. de accuſat.* Dec. *in d. conſ.* 254. *num.* 2. & per alios late congeſtos per Iacob. Nouel. *in tract. ad defenſam*, *in rubric. quæ perſonæ accuſare non poſſ. incip. quoniam ſatis vtiliter hactenus vidimus*, *num.* 33. *& ſeq.* vbi hoc limitat, & declarat in tribus caſibus, vt ibi per eum.

¶ Imo ſi ſocius ipſe tunc præſentaret ſocium, non liberaretur ita Bal. *in l. ſi cuti.* C. *de quæſt. nu.* 1. Nec ſi bannitus bannitum repræſentaret, vt ibi per eum, *in fine.*

8 Et ſimiliter carceratus, † ſeu poſitus in carceribus publicis teſtis eſſe non poteſt, ſecundum Doct. *in l.* 3. § *lex Iulia ff. de teſtib. per textum ibi*, & Lanfranc. *in c. quoniam contra, de probat. in ver. Teſtes*, *num.* 83. vbi præſupponit iſtam eſſe communem opinionem.

9 Sed ſocius † pro ſocio in cauſa ciuili regulariter poteſt eſſe teſtis, ſecundum Gloſſ. Bart. Bal. Saly. et. Pau. Caſtren. cæteroſque, *in d. l. quoniam lib. rs*, Gloſ. Fab. & omnes *in d.* § *legatarius.* vbi D. Tubias *nu.* 11. ſequitur iſtorum opinionem, limitat & ſcribit communem eſſe. Quæ quidem procedit de plano in bonis non communibus inter ipſos ſocios: tunc enim admittitur ipſe ſocius pro ſocio, cum non prohibeatur. ſecus autem in bonis communibus: eo namque caſu omnino repellitur à teſtificando ſocius pro ſocio: vt voluerunt, & declarauerunt omnes antedicti Doct. & Bon. fac. *in d. tract. de malef. in rub. de teſtibus*, *& qui repellantur à teſtimonio*, *num* 8. Pet. de Vbaldis *in tract. de duob. fratribus*, *& aliis ſociis*, *parte* 11. *quæſt.* 14. *num.* 15. Nellus de Sancto Gemin. *in d. tract. de teſtib. in* 1. *par. nu.* 10. Feder. Schenck. *in tract. de teſtib. ſub num.* 57.

OPINIO DCCCCLXII.

SVMMARIA.

1 *Teſtis non extenſe deponens, ſed dicens contenta in proceſſu aut in articulis, vel ab alio depoſita, eſſe vera. an probet in criminalib. & quid in ciuilibus nu.* 2. *& quid ſi conſuetudo tali depoſitioni aduerſaretur. nu.* 3.

1 TEſtis deponens, † reſpondenſque contenta in proceſſu, aut in articulis, ſeu inquiſitione eſſe vera, vel quod alter teſtis depoſuerit eſſe verum: per huiuſmodi depoſitionem non probat aliquo pacto, niſi extenſim ſcribatur eius dictũ ſuum, vt per Bat. eleganter *in l. Labeo*, *num.* 8. *ff. de ſuppell. leg.* Bal. *in l. fin.* C. *de teſtib.* & Lalluin de Tuſcia *in conſtit. Regni*, *in pecuniariis*, *num.* 23. *lib.* 2. vbi reddit optimam rationem Tyndar. etiam *in tract. de teſtib. c.* 10. *num.* 4. *& ſeq.*

¶ Et hoc verum eſt, ac procedit indubitanter in cauſis criminalibus, ſecundum communem opinionem omnium Scriben. quam ſequuntur Doctores paſſim in iure noſtro, præſertim Moder. apoſtillantes Bart. *in d. l. Labeo*, & Fely. *in c. cum in lau ſa ext. de teſtib.* Secus vero, † ſi teſtis diceret in cauſa ciuili, contenta in 2
capitulo, ſeu articulo eſſe vera: tunc enim proculdubio valeret, & probaret eius depoſitio, vt conſuluit Bal. *conſ.* 10. *in quæſtione quæ vertitur*, *col.* 11. *vol.* 5.

Tamen hoc non procedit, † quando eſt contraria 3
conſuetudo in loco, vt per Bal. *in l. fin.* §. *in refutatoriis.* C. *de appellat.* & ponit Bart. *in l.* 3. §. 1. *circa fin. ff. de teſtib.* Abb. & omnes Canoniſtæ communiter, *in c. nihil ob-ſtat de ver. ſig.* de qua communi faciunt mentionem Moder. apoſtillantes ibi. Et iſtam conſuetudinem, ſeu ſtatutum; quod teſtis, aſſerens ſuper articulo, vera eſſe contenta in eo, non probet. niſi extenſim dictum eius ſcribatur, commemorat vigere Romæ Bal. *in d. l. fi.* § *in refutatoriis.* Et contrariam conſuetudinem, quod teſtis non extenſe deponens, ſed aſſerens, contenta in articulis vera eſſe: vel quod alter teſtis depoſuiſſe verũ eſſe, vocat iniquam, poſt Ioan. And. Tyndar. *in d. tra. de teſti. c.* 10. *ſub nu.* 4. prout irrationabilis, & iniquiſſima eſt: & inductiua innumerabilium fraudum, & falſitatum.

OPINIO DCCCCLXIII.

SVMMARIA.

1 *Teſtes deponentes per dictiones*, vel, circa, ſeu, & plus, vel vltra, *an*, *& quibus caſib. probent & n.* 7. *&* 8.

2 *Teſtis dubie, ac ambigue reſpondens non probat, etiam in caſu dotis, & aliis fauorabilibus.*

3 *Teſtis alternatiue deponens, ſi depoſitio eius tendat ad eundem effectum, probat.*

4 *Accuſans aliquem quod ipſum percuſſerit in collo, & percuſſio probetur in facie, an ex ea reus condemnari poſſit.*

5 *Teſtis vnus deponens aliquem percuſſiſſe Mantuam punctim, alter vero caeſim, an probent.*

6 *Teſtis alternatiue deponens an probet.*

1 TEſtis deponens per dictionem, † *vel. circa*, *ſeu*, *& plus*, *vel vltra*, nihil probat nec ei aliqua fides adhibetur, tanquam de incerto deponenti, ſecundum communem aſſertionem Bart. & omnium Doct. *in l. Celſus. ff. de vſucap.* quam ſequitur Panor. *in c. cum ſua extr. de deſpon. imp.* Scrib. *in c. licet cauſam*, *ext. de probat.* & ibi Fely. *ſub n.* 8. & Iaſ. *in l. & ſi poſt tres*, *nu.* 7. *&* 10. *ff. ſi quis caut.* vbi atteſtatur de dicta communi opin. & eam late declarat, & Ruin. *conſ.* 36. *nu.* 6. *vol.* 4. & Balb. cum aliis ſignatis per eum, *in repet. d. l. Celſus*, *quæ reperitur. in fin. ſui tract. de præſcript. in* 4. *& vlt. par. d. repet. nu.* 14. vbi conatur ſaluare contrariam ſententiam.

Et iſta communis ampliatur † procedere etiam in ca- 2
ſib. fauorabilib. dotis, & ſimilib. & ſi o teſtis ambigue,

ac incerte deponens, etiam in iſtis caſibus non probat, ſecundum Gloſ. in c. in præſentia, de probat. in ver. Dubium, & Alex. conſ. 152. ſub num. 1. vol. [illegible]. qui demonſtrat communiter eandem Gloſ. ab omnibus Doct. approbari.

3 Sed præmiſſa † communis ita ampliata coarctatur, vt non procedat indiſtincte. Nam licet teſtes deponant alternatiue, & ſic incerte, & oblique, tamen probant, ſi eorum verba ad vnum effectum tenderent: & ideo, ſi accuſo Sempronium, quod interfecerit Titiu, & teſtes deponant alternatiue, videlicet quod eum occiderit gladio, vel clauo: tunc quia vterque intellectus concludit maleficium, habetur tale eorum dictum pro certa probatione, ſecundum Alex. in l. inter ſtipulantem. §. 1. col. [illegible] verb. [illegible]. quem ſequitur Iaſ. in l. [illegible] col. 1. ff. de cond. cauſa non ſ. Fely. in c. ex parte, el primo. col. 7. de re[illegible] & Mariſ. ſing. 206. Incertitudo.

4 Sed aduerte, quod ſi accuſo aliquem, quod percuſſerit me in collo, & probetur, quod percuſſerit in [illegible], tunc non poteſt ſequi condemnatio, ſecũdum Bal. in l. item exigitur, ff. de dolo, & Ang. in l. [illegible] ff. quemad. ſerui amit. & in l. vulgaris ff. de fur.

5 Et idem † conſuluit Oldr. conſ. 57. & 213. Dicens, quod ſi teſtis deponat, quod quis aliquem percuſſerit cum enſe per punctam, & alter deponit, quod per ta[illegible]um & non per punctam: quod hoc caſu non ſit p[illegible]atu delictum, & teſtes ſint ſingulares, & idem tenet Ang. conſ. 78.

6 Fallitque † ſecundo antedicta communis, ſi quælibet pars alternatiue concluderet, & fundaret intentionem producentis teſtes, l. quod ſi dubitet ff. de acquir. hered. & c. tertio loco. & ibi Doct. de proba. & Ioan. Aod. Domin. de S. Gemin. & alii in c. 1 de pact. in 6.

7 Fallit etiam † tertio præmiſſa communis opinio, quod dictio, plus, vel vltra prolata à teſte nih.l operetur, non habere locum etiam, vbicunque quis reſcindere procuraret venditionem, tanquam læſus vltra dimidium iuſti pretii, per remedium l. 2. C. de reſcind. vend. quoniam ſi res erat valoris mille, & vendita ſit pro quingentis, & teſtes deponant, quod mille, & vltra, ſeu plus tempore venditionis valebat, erit dubio procul probatus exceſſus vltra dimidium, & ſic erit locus d. l. 2. remedio. quia ſufficeret exceſſus, etiam in vno nummo, ſecundum Saly. col. pen. & omnes in d. l. 2. Alex. col. 2. Iaſ. col. 3. & ſeq. in d. l. & ſi poſt tres, Fely. in c. paſtoralis ſub nu 5. de reſcript. & Balbum in d. repet. l. Cœlius, in 4. par. ſub num. 15. vbi ait iſtam eſſe veram & communem opinionem.

8 Limitatur etiam quarto eadem communis, † cum teſtis deponit per dictionem circa: quod valeat eius depoſitio, & de modica temporis inſtantia intelligatur: & ſic in modico tempore dierum, vel ſaltem menſium, dictum teſtis ita deponentis, verificari poſſet: ſecundum Ang. conſ. 127. viſis poſitione & reſponſione, Iac. Belui. in auth. de man. princ. collat. 1. Ant. Butr. in c. ſin per illam tex. de deſpon. imp. Albet. in l. 1. C. de veter. iur. enuclean. Gui. de Cu. Ang. & reliquos omnes in d. l. & ſi poſt tres, & Sigiſ. Loff. edum cum aliis aggregatis per eum conſ. 17. nu. 7. vbi affirmat iſtam eſſe communem opinionem. Cõis opi.

9 Sed aduerte, † quod teſtis deponens de tempore per dictionem prædictam, circa, nunquam diceretur probare concludenter, ſecundum Alex. conſ. 149. viſo proceſſu inter Michaelem Damianu num. 17. vol. 5. poſt Ant. Butr. vbi relatum per eum.

¶ Limitatur quoque per ipſum Balbum præcitata communis in tribus aliis caſibus vbi ſupra.

OPINIO DCC[illegible]

SVMMARIA.

1 Pupillum, vel impubes in cauſa ciuili non poteſt teſtificari.
2 Teſtis minor 20 annis non admittitur in cri[illegible] niſi ad præſumptionem faciendam.
3 Pupillus quando facit indicium ad probandum dominium occiſum à familia.
4 Pupillus factus maior, teſtimonium de iis, quæ vidit in pupillari ætate, recte perhibet, dummodo [illegible] proximus pubertati.
5 Teſtis niſi ſit annorum 20. non admittitur in criminalibus, quod etiam habet locum in ciuilibus, dummodo cauſa ſit magna [illegible] ardua.

TEſtis eſſe [illegible] poteſt pupillus, † ſe[illegible] impuber[illegible] ad teſtimonium aliquo pacto ad[illegible] ſtimonium. 4. q. [illegible] §. lex Iulia. & l. [illegible] teſtes autem Inſt. de [illegible] vbi Doct. not. Specul. in tit. [illegible] ſte. §. 1. verſ. item accipi ur. Albert. de Maletis in tra[illegible] de teſti[illegible] 1 par. cap. 5 num. 1[illegible]. & Nellus in tract. de teſtib. in ver. Impubes, num. 21. quia quicqui[illegible] et, & qui[illegible] quod audit, ignorat l. fin. circa finem ff. rem pup. [illegible] de tutor. & ſa[illegible] ignorant & l. 1. ad fin. C. de fal. monet. [illegible] ſimiliter eius teſtimonium eſt in effectu, ac ſi teſtium [illegible] de colombus, vt dicit Bal. in l. teſtium, [illegible] 2 verſ. [illegible] dico ad primum. C. de teſti.

2 Se[illegible] † hoc procedit in cauſa ciuili: nam in cri[illegible]nali, etiam pubes, ante viginti an[illegible] os c[illegible]pletos, [illegible] admittitur, c. in teſtimonium. 4. q. [illegible] & [illegible] teſtimonium ff. de teſti. iuncta l. præcedenti, & ibi Glo. niſi quantum ad præſumptionem faciendam.

3 Pupillus tamen † quandoque facit indi[illegible] ad probandum dominum [illegible]ceſſum à famil[illegible]a. l. 1. §. impuberes ff. ad Syllania & not. Specul. [illegible] 1. & Alberic. de Maletis in d. tract. de teſtib. in 1 par. ſub nu. 29.

4 Claudicatque † ſecundo [illegible] hoc vt non procedat etiam, quotieſcunque pupillus [illegible]ſſet factus maior: nam tunc abſque dubio poteſt teſtificari de his, quæ vidit in pupillari ætate, vt per Gloſ. in l. nouiorum. §. inſtrumentorum ff. de verb. ſig. & in l. ad teſtium §. 1 in ver. Contigerit. ff. de teſt. & in l. 4. §. lege Iul. in ver. Impubes, & ibi Alex. ff. de teſt. Specu[illegible] Ioan. And. & Bald. ibi in add. in d. §. 1. ver. Sed nunquid ſa. in impubes, & Alber. de Maletis in d. tract. de teſti in 1. par. cap. 5. num. 21. & ſeq.

¶ Et iſtud equidem procedit in his, quæ vidit dum eſſet proximus pubertati, ſecundum Bart. in d. l. ad teſtium, & [illegible] instrumentorum, [illegible] in verſ. [illegible] teſtam. Aretin in d. §. teſtes autem, [illegible] ff. de quæſt. & [illegible] in p[illegible] bellis iuramenti teſtium [illegible] ante num. 3 [illegible] tunt eſſe communem [illegible] nem omnium D[illegible] A[illegible] in d. l. ad teſtium, & Dec. & [illegible] rony[illegible] add. in l. fœmina §. item impu[illegible], circa fi. ff. de reg. iu[illegible]. Albe. de Maletis in d. tract. [illegible] 6. 5. ſub nu. 21 & ſeq. Cõis opi.

¶ Vbi limitat hoc non ſortiri locum in crim[illegible] læſæ maieſtatis, in quo admittitur pupillus pro teſte, & ſubiicitur etiam quæſtionibus & tormentis, ſi op[illegible]a foret, l. de minore ff. de quæſt. & vide late per Fe[illegible] poſt alios, in c. cum robis, de præſcript. nu. 9. & in c. ſi. de [illegible] ma. Et quis dicatur proximus pubertati, diximus late in Opin. 674. lib. 2. Pubertati proximus, fol. 182.

5 Imo aduerte, † quod quemadmodum in criminalibus quis non admittitur in teſtem, niſi ſit annorum viginti, ita etiam in cauſis ciuilibus magnis, & arduis idem teſtis re[illegible] non debet, l. propter litem. ff. de excuſ. tut. Bart. in l. admonendi, colum. antepen. ff. de iureiuran. a-

hor. in c. ſi quis teſtium, extra de teſtib. & Bald. *in l. parentes. C eod. tit.*

OPINIO DCCCCLXV.

SVMMARIA.

1 *Teſtis deponens de ſua credulitate, vel quod ei ita videatur non probat.*

2 *Conſuetudo, quod teſti, deponenti de credulitate fides adhibeatur, non valet.*

3 *Teſtis deponens per verbum,* iudicio meo, *non probat.*

4 *Teſtis dicens ſe pro certo credere, an probet. Et quid ſi vtatur verbo,* ni fallor. *nu.* 5.

6 *Teſtis depoſitio facta per credulitatem, quando probet, & quid in antiquis nu.* 7.

7 *Antiquum tempus, in materia probationis, dicitur ſpatiũ excedens centum annos.*

9 *Memoria hominum non dicitur extare poſt lapſum centum annorum.*

10 *Ad probandum tempus immemoriale quales requirantur teſtes.*

11 *Teſtis vt probet de viſu per 40 annos, debet ad minus annos 45. habere.*

12 *Teſtis deponens per verbum* credo, videtur, & ſimilia, *probat, quando res eſt difficilis probationis.*

13 *Peritus in arte deponens per verbum* videtur, *probat cum que ratio.*

1 TEſtis deponens de ſua credulitate, † vel quod ei ita videatur, nullam fidem facit, nec probat aliquo modo, ſecundum Gloſ. Cyn. & omnes Legiſtas *in l. teſtium. ff de teſt.* Canoniſtas *in c. quoties. ext. de teſt. b.* Bal. *conſ. 19. factum tale eſt, quidam Vannus Romad teſtis, n. 2. vol. 5.* Specul. *in tit. de teſte. § 1. ver. Item quod depoſuit de credulitate,* Alex. *conſ. 70 col 3. vol. 2. & conſ. 143. in cauſa appellationis, num. 8 vol 5.* Ioan. Bapt Ferret. *conſ. 391. viſo longo proceſſu, & depoſitionibus teſtium vtriuſque partis, n. 14. vol. 2.* Beitran. *conſ. 322. ex proceſſu dilium cepto, num. 2. vol. 8.* Alex. *conſ 156 viſo proceſſu inter Appollinaim, nu. 11. vol 5.* Afflict. *deciſ. 381 c. quedam Hippolyta Menda, nu. 7.* & Ioan. de Amicis *conſ 77 num. 10. & conſ 102. num. 18.* & ita eſt communis opinio, atteſtante Pau. *in d. c. quoties*, & Moder. ibi, & Curt. Iun *conſ. 19 viſo, & diligenter conſiderato proceſſu, agitatoque nomine Illuſt. ipſius Marchionis, ſub nu. 12. & ſeq.*

2 Vbi concludit, † quod ſi extaret conſuetudo vel ſtatutum in contrarium, quo teſtibus deponentib. de credulitate fides adhiberetur, non valeret, nec teneret, & firmat etiam Dec. *conſ. 37. in cauſa rogoro accuſationis, nume 6.* Et Tyndar. *in tract. de teſtib. c. 5 qui in eadem inſtantia deponit vna vice, per verb. Credo. ſub nu 3.*

3 Idemque videmus in teſte, † deponente per verbum, *iudicio ſuo*, quia non valet eius teſtimonium. ſecundum Bar. & alios *in l. quid tamen. § ſi arbiter ff de arbit.* Bal. *in l. de quibus, col. 25 ff. de legib* Ang. & omnes *in l. ſtipulandum, col. 2. ff. de verb. oblig.* & Alex. *conſ. 186 in cauſa, & lite, col. pen. vol. 2. & conſ. 119 viſo proc. ſu, col. 3. vol. 7.* Dec. *conſ. 363. in cauſa que agitatur contra Antonium, num. 4.* Io. de Amicis *conſ. 45 num 15.* Afflictum *in mentionata deciſ. 381. ſub num. 7.* Gratum *conſ. crim 12 num. 13.* & Bertran. *in d. conſ. 322 ſub num. 2. & ſeq.* & iſtam dixit communem opinionem Curt. Iun. *conſ. 165. praeſuppoſitur in facto, nu. 17.* & Io. Bapt. Ferret. *in d. conſ. 392. ſub n 14.*

4 Et ſimiliter teſtis deponens per verbum, † *ſe pro certo credere*, non probat, etiam praeſumptione, niſi adiiciat rationem credulitatis: ſecundum Bar. *in l. ſiue poſſidetis, col. pen. C. de probat.* quem ſequitur Alex. *conſ. 70. vol. 1. conſ. 134. col. 2. & in d. conſ. 119.* & Curt. Iun. *in d. conſ. 19. ſub nu. 12.*

Idemque † dicendum eſt in teſte deponente per 5 verbum, *ni fallor*: quia probat, ſi redderet claram, & bonam cauſam ſcientiæ ſui dicti, alias ſecus: ſecundũ Bal. Cato. & alios *in l 1. ff. de iuſt. & iur.*

§ Contrarium vero tenuerunt aliqui Docto. relati per Riminal *in § 1 Inſtit. quib. alie. lic. vel non, num. 15. & ſeq.* vbi diſtinguendo opiniones concordat poſt alios citatos per eum.

Interpretaturque † iſta communis cõcluſio ita explicite, vt non habeat locum, quotieſcunque huiuſmodi depoſitio de credulitate eſſet iuncta ratione, vel aliqua præſumptione, inferente ita credi debere: vt quia teſtis in depoſitione ſua ſuper defenſione alicuius inquiſiti redderet cauſam ſcientiæ, quia vidit, tunc dictum teſtis probat. Ratio enim dicti teſtis, reddentis bonam cauſam, & rationem ſcientię, regulat ipſum dictum, ita notanter tenuit Iacob. de Aret. & Cyn. *in d. l. teſtium.* Bart *in d. §. ſi arbiter.* Ioan. And. *in add. Specul. in tit. de teſte. §. ſuper. in ver. Item quod depoſuit de credulitate.* Bal. *in l. ſolam, col. 2. C. de teſtib.* & Corn. *conſ. 162. num. 8. vol. 1.* & alii relati per Laffredum Lautian *in deciſ. 7.* Alex. *in præcitatis conſ.* Riminal. *in d. §. 1. num. 19.* Hierony. Gabriel. *conſ. 159. coger. ſub num. 25. vol. 1.* & Iacob. Mandel *conſ. 94. quia deducta per ſupraſcriptum, nu. 4.* vbi affirmat, iſtam eſſe communem opinionem: prout iſta eſt veriſſima, & communis limitatio, vt per prædictas allegationes apertiſſime conſtat. Et ſic in teſte attenditur ratio, ita Bald. *in l. ſolam. C. de teſtib.* Et ratio teſtis eſt illa, quę declarat & reſtringit eius dictũ, vt per Innocen. *in c. cum cauſam, que ext de teſt.* & potius ſtatur rationi, quam dicto. Et eſt illa quæ dat eſſe rei, Crauett. *conſ. 56. num. 14. verſ. tertio reſpondeo, lib 1.* Ita vt ratio teſtis perfecta, validet depoſitionem, dictumq; teſtis imperfectum, vt per Tyndarum *in tract. de teſtib. cap. 5 qui in eadem inſtantia deponit vna vice per verbum, credo, ſub num. 3. & ſeq.* Vnde teſtes non reddentes cauſam ſcientiæ, nihil probãt. *l. ſolam. C. de teſtib.* Dictum enim teſtis in cauſa ſcientiæ regulatur. *§. & licet, auth. de teſtib.* & magiſtraliter declarat Bald. *in l. conuenticula, num. 7. C de Epiſc. & cler.* vbi ſcribit, quod tota vis probationis ſtet in ratione, prout ita conſuluit Soc. iun. *conſ 48. n. 4. & ſeq. vol. 2.* Io. de Amicis *conſ. 87.* ex qua cauſa ſcientiæ non reddita, teſtificatur Maranta *in ver teſtium productio, n. 9. & ſeq.* ſe plures obtinuiſſe, quod teſtes non probent: prout ita ſemper obſeruaui ego quoque in iudicando, conſulendo, & patrocinando in omnibus & quibuſcunque cauſis, non paucis, & leuibus occurſis, per 44. annos continuos, quibus (Deo fauente) militaui, & milito in hac legali ſcientia, & philoſophia.

Interpretatur † ſimiliter iſta communis in factis 7 antiquis, in quibus teſtis de credulitate probat.

Et vt antiquum † dicatur in materia probationis, 8 ad hoc vt admittatur teſtis de auditu, aut credulitate aut verbo communicatiua, aut fama publica, & cætera huiuſmodi ſimilia: requiritur tempus excedens metam centum annorum, ſecundum Inno. *in c. ventens, de ver. ſig.* Archi. Io. And. & alii omnes, *in c. 1. de iure patron. lib. 6.* Imol *in l. 2. § idem Labeo, el prim. ff de aqua plu. arcen.* Archi. poſt Odoff. *in c ſi plures 16. queſt. 7.* Paul. Caſtren. *conſ. 139. vol. 1.* & Alex. *conſ. 207. colum. penult. volum. 2. & conſ. 89. vol 5.* & hanc opinionem aſſeuerat eſſe communem Alex. & Moder. *in l. cum aliquis. C. de iure delib.* & ibi Iaſ. etiam, *& in repet l. admonendi, num. 109. ff. de iureiur. & conſ. 81. colum pen. lib. 1. conſil. 24. colum. pen. libro 3. & conſ. 148. colum fin. vol 4.* Corn. *conſ. 35 in fin. & conſ. 519 colum pen lib. 2.* Curt. Sen. *conſ. pen. colum. fin.* Dec. *in c. 1 colum. 4. de appell. in conſ. 13. colum. pen. conſ. 42. colum. 2.* Curt. iun. *conſ. 17. colum. 2. & conſ. 90. colum. fi.* Et licet in

GGg 4 hoc

hoc, vel circa hoc, reperiantur duæ aliæ opiniones contrariæ Doct. quas omitto, tanquam fruſtratorias, & [illegible] iudicando, & conſulendo difficile, ac impoſſibile foret obtinere contra dictam
9 communem. Et † conſequenter non dicitur memoria [illegible] extare lapſis centum annis, vt firmant C[illegible] C. de ſeruit. Bal. in l. ſi C. de long temp. praſ. Cæpol in tract. de ſeruit. vrb. c. 19. & Floria. in l. ſeruitutes, col. 18. ff. de ſeruit.

10 Et ad talem † probationem temporis immemorial requiruntur teſtes maiores quadraginta annis, qui de viſu deponant per tempus antedictum quadraginta annorum, & de auditu, pro reſiduo temporis, ad notata per Spec. in §. 1. ver. Vltimo quæritur, & ſeq. & ibi Bal. in add. verſ. Qualiter probetur, de proba. Bart. in l. 2. § pen. ff. de aqua pl. arcen. Inno. & Hoſtien. in c. quod per nonalia, de verb. ſignif. Ioan. And. in c. 1 de præſcrip. Mohed. deci. 412. & Ant. Auguſt. deciſ. 3 & deciſ. 173 Hier. de Monte Brixiano in tract. de finib. c. 77. num. 13. & Couar. [illegible] aggregatis per eum, in reg. poſſeſſor malæ fidei, lib. 6. in 2. par. §. 3. ſub num. 7. Et Rebuff. in tract. de decimis qu. 13.

11 Et ſi, † vt teſtis poſſit probare de viſu per quadraginta annos, neceſſe eſt, vt habeat ad minus annos quinquaginta quinque, ſecundum Caputaquenſ. deciſ. 38. lib. 1 Sed teſte Bertran conſ. 167 ad ſecundo alias per me ſcripta, num. 3 & ſeq. vol. 3 ſecunda parte, & Hierony. de Monte Brixiano, in d. tract. de finib. cap. 77. in fin. & Rebuff. in tract. de decim. qu. 13. n. 99. opus eſt, quod huiuſmodi teſtes ſuper centenaria deponentes, ſint ad minus ætatis quinquaginta quatuor annorum, vel ſaltē tantis temporis, vt deponere queant, ſecundum proprium ſenſum, de viſu aliquid actum, geſtumque fuiſſe per quadraginta annos. Verum ipſe ſemper vidi obſeruari in practica prænotatam deciſ. Rotæ Romanæ, & ſic Caputaquen. 282. vt in tali teſte ſufficiat ætas quadraginta quinque annorum. Sed hæc materia [illegible] repetitur abſoluta etiam ſupra, Opin. 898. Teſtes in his quæ percipiuntur ſenſu corporeo. num. 18. cum aliis ſeq.

¶ Limitatur quoque prælibata communis in duobus aliis caſibus per Marſil. in repet. rubr. C. de probat. n. 13 & ſeq. quos tanquam vtiles, veros & neceſſarios omnino videbis & in multis aliis caſibus limitatur per Soc. in tract. fallent. in reg. 407. Teſtes de credulitate, & Rimunal. in d. §. 1 num. 18 & per Lancillottum Conradū, in pract. ſeu tract. de decurionibus, lib. 1. c. 9. §. 11. de offi. iu præturis, num 40 fol. 131.

12 Poſtremo † interpretatur quoque præmemorata communis, vt teſtis deponens per verbum credo, videtur, & ſimilia, probet etiam cum res eſt difficilis probationis, ita Bart. in l. 1 §. item Labeo ff de aqua plu. arcen. & Hierony. Gabriell. in d. conſ. 159. nu. 25.

13 Nec non † interpretatur etiam eadem communis, quod peritus in arte poſſit deponere per verbum videtur, quia deponit de his quæ percipit iudicio intellectus, vt per Rip. in c. 1. num. 37. ext. de iudic. & ibi habetur differentia inter teſtes & peritos in arte.

OPINIO DCCCCLXVI.

SVMMARIA.

1 Teſtes an poſſint examinari, parte non citata, ad videndum eos iurare.
2 Teſtium examen factum abſque legitima citatione, ad videndum eos iurare, tanquam nullum, ſuſtineri non poteſt. idem eſt in criminalibus. n. 3.
4 C[illegible] quando debeat pars, non ſolum ad videndum teſtes produci, & iurare, ſed etiam ad illorum examinationē.
5 Et hoc non ſolum in cauſ[illegible] ordinariis [illegible] ſummariis pars citanda ad videndum iurare t[illegible]
6 Citatio ad videndum deponere, iurare, [illegible] exam[illegible] teſtes, non debet eſſe trina [illegible] ſufficit vn[illegible]a.
7 Citatio partis ad videndum iurare teſtes non eſt neceſſaria, cum examinandi ſunt teſtes omni exceptione maiores, & quorum dicto de neceſſitate ſit ſtandum.
8 Teſtes poſſunt recipi parte non citata, cum ſtatut[illegible] re[illegible] non exigit plenam probationem.
9 Omiſſio citati[illegible] non vitiat examen, ſi t[illegible] inter rogatorii ſint examinati.

TEſtes non † poſſunt examinari parte [illegible] citata, ad videndum eos iurare, tex. eſt c. præl[illegible], in nomine Domini, de teſt. c. in primis. 11. q. [illegible] quando C. de teſtib. in l. iudices C. de fide inſtr. & ib. Bald. Ang. [illegible] & Paul. Caſtren. & in l. pn. [illegible] de teſtib. [illegible] omnes D[illegible] tant, & O[illegible] Veſtrius in ſua pra[illegible] lib. 6. tit. de [illegible] eorum inductione, in prin. fol. par. 84. & quan[illegible] citat partis requiratur [illegible] examinati [illegible] ſuum [illegible] tradatur pro regula, per Iacob. Nouell. re[illegible] 2 [illegible] tom. 2. vb[illegible] quoque amp[illegible] in tribus caſibus. [illegible] caſib. id non procedit, quos enumerauit R[illegible] ſing. 359 ſunt numero nobis & decem, Iacob N[illegible] vbi ſupra.

3 Immo examen teſtium † f[illegible] ſine le[illegible] citatione ad videndum eos iurare, redditur etiam nullum, & penitus inualidum, nec ſuſtineri poteſt aliquo modo, vt decreuit nuper Rota Romana die 2[illegible] Octobris [illegible] atteſtante profundiſſimo & [illegible] Oradino, præceptore meo in [illegible] deciſionibus [illegible] deciſ. 6. vbi elegantiſſime more [illegible] recenſuit aliqua exempla huius deciſionis congrua & opportuna.

¶ Quinet [illegible] examen, factum ſine citatione, ad videndum iurare teſtes, non valet, etiam ſi [illegible] tur procurator, de cuius mandato non conſtat id eſſe inſertum in actis, prout ita concludit idem D. meus Oradinus latiſſime ibi. deciſ. 435.

3 Idemque videmus in cauſis criminalibus, nam teſtes fiſci, recepti ad inquiſitionem alicuius delinquentis, repetendi, ac examinandi ſunt neceſſario, facta litis conteſtatione, ac termino dato ad probandū, & parte citata, ad videndum iuramenta teſtium: aliàs non probant, ſecundum Bart. in l. fin. in fin. ff. de quæſt. Bal. in l. ubi mus colum 3 C. de probat. Ang. in repet. l. ſi vacantia, col. m. 27. C. de bonis vaca. lib. 10. Ang. Aret. pariter practicæ in tract. maleſ. in ver. Fama publica, fol. 2. Saly. in l. fin. C. de quæſt. Affl. [illegible] in conſtit. Humanitate, [illegible] & late Marſil. in d. [illegible] ff. [illegible] num. 7. & nobiliſſimum, atque peritiſſimum D. [illegible] in ſua pract. [illegible] par. 3 partis in ver. [illegible] 4 hoc amplias, † & [illegible] quod non [illegible] pars ipſa ſit citand[illegible] ad [illegible] teſtes p[illegible] & [illegible] c. 2. de probat. [illegible] ad [illegible] examin[illegible] rem [illegible] examinatio, & depo[illegible] poſſet præiudic[illegible] quam iuramenti [illegible] vnoquoque [illegible] & [illegible] obſeruat communis [illegible] ctica.

5 Item † hoc interp[illegible] etiam vt procedat non ſolum in cauſis or[illegible], ſed [illegible] in illis cauſis, in quibus proce[illegible] implicitè & de plano, & abſque ſtrepitu & fi[illegible] iudicii, tunc q[illegible] pars citari debeat [illegible] iuramenta teſti[illegible] pro[illegible] ctorum contra eam [illegible] Bar. in [illegible] a re primendum, ſuper ver. [illegible] iudi[illegible] verſ. [illegible] & Bertran. conſ. 1[illegible] pro defenſione b[illegible] ſub [illegible] 2. vol. 6.

6 Sed huiuſmodi † citatio non debet eſſe peremptoria, & ſic trina, ſed [illegible] vt per Bar. in l. [illegible] ta[illegible] num. col. 4 ff. de dam. [illegible] Ioa[illegible] And. in c. con[illegible] de offic. deleg. & in c. paſtoralis, de [illegible] quintus [illegible] dantes

dicet affirmat eſſe communem poſt alios Dec. *in d. c. in nomine Domini, nu. 28. & ſeq.* quam communem ibi Dec. ampliat in 5. caſibus, & in 8 alijs limitat, & ſequitur eum, & citat Octauianus Veſtrius, *loco de quo ſupra.*

7 Et quamuis pars ſit citanda, † ad videndum iurare teſtes, vt ſupra docuimus: tamen hoc fallit, niſi eſſent examinandi teſtes omni exceptione maiores, & fide digni, quibus aliquid opponi non poſſet, & quorum dicto eſſet ſtandum de neceſſitate: nam tali caſu valebit eorum dictum, & iuramentum abſque citatione partis, ita ſingulariter dixit Alex. *conſ. 130. difficultas huius circa medium, vol. 1.* poſt alios relatos ibi per eum. Et

8 idem † videtur tenere Gem. in *c. ſacri, col. 3. de homic. in 6.* vbi dicit, quod ibi ſtatutum vel lex non exigit plenam probationem, ſed contentatur ſolis argumentis, quod tunc poſſint recipi teſtes ſine partis citatione.

¶ Fallit quoque in nouem alijs caſibus, quos ponit Soc. *in tract. fallen. in reg. 406. Teſtium depoſitionis.* vbi

9 Menoch. *in addit.* Et † quamquam examen nullum ſit, cumque pars citata non eſt, ad videndum iurare teſtes; nihilominus tamen illud indubitanter ſanatur, ſi cum interrogatorijs forent examinati per commiſſionem, ita Auguſt. *deciſ. 727 lib. 3.*

OPINIO DCCCCLXVII.

SVMMARIA.

1 *Teſtis deponens de ſe liberando, vel exonerando non probat: cum 2. exemplum.*

2 *Baiolus, mulio, vel alius ſolitus portare frumentum, vinum & ſimilia, facit fidem teſtificando ad ſui exonerationem.*

1 TEſti deponenti † pro ſua exoneratione, & conſequenter tractanti de ſe liberando, de eo, quod recepit, non creditur: ſecundum doctrinam Bart. *in l. deferre. § idem decreuerunt ff de iure fiſci,* communiter receptam ab omnibus Scriben. ibi, per Fely. *in cap. perſonas, ext. de teſtib.* & alios varijs in locis iuris noſtri, vt atteſtantur Moder. apoſtillantes Bar. *in d. l. deferre.* & huic ſententiæ accedunt etiam Alexand. *conſ. 19. col. 6. vol. 4.* Raph. Fulg. *conſ. 174. vol. 2.* & Ioan. Cephal. *conſ. 170. n. 4. vol. 2.* Et caſus iſtius communis doctrinæ exemplificatur per eundem Bart. in eo, qui recepit pecuniam, vt illam Meuio portaret: quia ſi talis recipiens teſtificaretur contra Meuium, pro dante pecuniam, dicit Bartol. quod talis non ſit teſtis idoneus, ea potiſſimũ ratione: nam ſi ipſe teſtis non tradidiſſet pecuniam Meuio prædicto, ipſe non eſſet liberatus, ſed remaneret obligatus: quam communem ſequitur etiam Rum. *conſ. 105. num. 2. vol. 4.* & Gramm. *conſ. criminali, 35. Incomprehenſibilis Dei ſuffragio. ſub nu. 32. & ſeq.*

Com. opi.

2 Sed hoc non procedit quo ad illos, † qui dicunt ſe portaſſe vinum, ſeu frumentum ab alio eis conſignatum, quando ſoliti eſſent viuere ex hac arte portitoris, aut baiuli, vt per Ferrarien. *in ſua pract. Papien. in forma oppoſitionis contra teſtis, poſt ver. Deinde quæro.* Curt. *in tract. de teſtib. concluſ. 58.* & Ioan. Cæphal. *conſ. 171. num. 50. vol. 2.*

OPINIO DCCCCLXVIII.

SVMMARIA.

1 *Mulier tam de iure canonico, quam ciuili nequit eſſe teſtis in teſtamento. Secus in codicillis. nu. 2. Et an id ſit ſeia ſine maſculo teſtes eſſe poſſint. nu. 3.*

4 *Teſtes omni exceptione maiores requiruntur in codicillis.*

5 *Teſtamentum ad pias cauſas valet, etiam ſi fœmina in eo ſit teſtis adhibita.*

6 *Mulier eſt idonea teſtis ad probandum teſtamentum.*

7 *Mulier etiam non rogata poteſt eſſe teſtis in teſtamento inter liberos condito, & probare teſtamentum ipſum.*

8 *Mulier non poteſt eſſe teſtis in teſtamento patris, baſtardum inſtituentis. Item in teſtamento militis. nu. 10.*

9 *Teſtes in codicillis probant, licet non fuerint in conſpectu codicillantis, dummodo probe intellexerint id quod agebatur.*

10 *Mulier poteſt eſſe teſtis in teſtamento militis.*

11 *Teſtes eſſe poſſunt mulieres in cauſis matrimonij.*

12 *Teſtes debent eſſe omni exceptione maiores, vbi agitur de diſſoluendo matrimonio. item de celebratione matrimonij. nu. 13. Similiter in probatione matrimonij clandeſtini. nu. 14. & 15.*

16 *Teſtes cum requiruntur omni exceptione maiores, illa qualitas debet articulari, & probari.*

1 TEſtis non † poteſt eſſe mulier in teſtamento, tex. eſt *in l. qui teſtamento, § mulier,* vbi Doct. *ff. de teſta. & in § teſtes, Inſtit. eod. tit.* & per Bald. ſingulariter, *in l. nec ſcripturas C. quib. ut in pign. habean.* Io. de Ana. *in c. tanta labes, extr. de ſimo. & conſ. 17. nu. 16.* Gandin. *in tract. malef. in tit. de furto,* Afflict. *in conſtit. mores diſſolute viuentium, n. 7. lib. 3. rub. 53.* & late per Ruinum, *conſ. 192. num. 3. vol. 2.* & eſt Glo. *in d. § mulier, in ver. Non poterit.* quam omnes Scriben. ſequuntur, nemine diſcrepante, teſte Bellono, *conſ. 14. nu 8.*

¶ Quod ampliatur non ſolum procedere de iure ciuili, ſed etiam de iure Canonico, ſecundum Gloſſ. *in c. forus de ver. ſig. circa fin. in ver. Teſtimonium,* Federic. de Senis *conſ. 207 factum tale eſt,* Roma. *in auth. ſimiliter. C. ad leg. Falc.* Imo. *in c. cum eſſes, de teſt.* & patet ex alijs allegatis, & congeſtis per Alexan. *conſ. 70. vel 177. viſo themate, col. 2. vol. 2.* & iſta eſt communis opinio, vt aſſerit idem Alex. *conſ. 84. viſo themate, circa fi. eod. lib.* licet Soc. *in tract. fallen. in reg. 419. Teſtis mulier in teſtamento,* poſt Imol. *in d. § mulier,* aſſeuerer alteram opinionem contrariam eſſe communem, & Couarru. *in d. c. cum eſſes, n. 14.* quamuis ibi primam ſententiam tueatur, & Clarus quoque, cum alijs relatis per eum, *in tract. de teſta. lib. 3. q. 55 ver. Sed quid.* Com. opi.

2 Sed limitatur † præfata communis concluſio non habere locum in codicillis, in quibus fœmina poteſt eſſe teſtis, ſecundum Gloſſ. *in l fin.* quam ibi ſequuntur Bar. Bald. Alber. Corn. Saly. Iaſ. Alex. *col. 6.* & alij. *C. de codicill.* Bal. *conſ. 8 licet, lib. 5.* Abb. *in d. c. forum,* & Alex. *conſ. 218. ante omnia, col. 2. vol. 1. conſ. 105. viſo, & diligenter, col. 4. vol. 3.* & acutiſſimus, eruditiſſimuſque D. Tobias Nonius Peruſinus, *in Inſti. de teſta. in § teſtes autem, n. 17.* vbi aſſerit iſtam eſſe communem opinionem.

Sed tamen animaduertendum eſt hic, † periculoſum eſſe, ſeptem fœminas interuenire in codicillis, quia ſolæ fœminæ ſine vllo maſculo, etiam in codicillis, teſtes eſſe non poſſunt, vtpote quia Gloſſ. *in d. l. fi.* de fœmina loquitur in numero ſingulari. & ita ſenſit And. Barbat. *in c. relatum, de teſtam.* dicens hoc non eſſe vulgare, nec plebi tradendum. Sed hoc argumentum videtur leue, iudicio meo, tolliturque ex dictis eiuſdem Barba. *in d. c. relatum, col. 2.* vbi docet, diſpoſitionem conceptam numero ſingulari, etiam locum habere in pluribus. Proinde ſat eſt, mulieres non reperiri prohibitas adhiberi teſtes: nec in codicillis eadem, quæ in teſtamentis, ſolennitas requiritur, vt per Dec. *in l fœmina, col. 4 ff de reg. iur.*

Bene tamen verum eſt, † quod in codicillis requirantur teſtes omni exceptione maiores. *d. l fin. C. de codicil.* vnde ſi in confeſſione codicilli adhiberentur 4

infra num. etiam quinque teſtium, aliqui teſtes affines & coniung. iti et hæredis inſtituti, vtique non admitterentur ad probandum codicillum tanquam ſuſpecti, vt in terminis, & in notabili caſu cõſuluit Ang. *conſ. 128. In facto proponitur*, quod Pella Flur. & ſic ibi Ang. concludit quod cum in codicillo adhibiti ſint inter alios teſtes, ſocer, & maritus hæredis inſtituti quod codicillus corruat, nec ſufficiant ad probationem eius cæteri tres, vel quatuor teſtes codicillares.

¶ Imo aduerte etiam neceſſario, quod licet fœmina, in codicillis teſtis eſſe queat: tamen de neceſſitate requiritur tunc, vt ea litterata ſit, vt in illis ſe ſubſcribat, alias non probat. *d. l. fin. C. de codicil.* & ibi Bal.

5 Secundo limitatur etiam, † non procedere prælegata communis opinio, in teſtamento ad pias cauſas condito, vt voluit Paul. de Caſtr. *conſ.* 161. Abb. & Doct. omnes *in c. cum eſſet, de teſta. per illum text.* Bald. *in l. si quis in lecti. & in repet. colum. 10. C. de ſacroſ. eccleſ.* & late Rum. *conſ. 9 nu. 7. & 15. vol. 3. & conſ. 192. num. 7. vol. 2.* & D. Tubias *in loco ſuperius citato, nu.* & iſta eſt communis opinio, teſte Belluno *in conſ. 14 num* 8. & Moder. *in d. c. cum eſſet* & Couarruuias cum alijs compluribus ſignatis per eum, *in d. c. relatum, ij primo, nume* 5. & Tiraquel. *in tract. de priuileg. piæ cauſæ, priuil.* 5. vbi etiam oſtendit etiam illam communem in practica ſeruari. Quam limitat non procedere Ang. *conſ. 231 punctum eſt quidam Domina Margarita ſana mente, colum. 1. & fin. verſ. Tunc deſcendendo ad dictum Bartoli, quia de caſu agitur rerum ſitarum ſecularem in terris Imperij.* Com. op.

6 Tertio limitatur, † quod mulier dicatur idonea teſtis ad probandum teſtamentum, vt late per Albe. *in d. l. qui teſtamento, § mulier*, vbi diſputat hanc quæſtionem eam ad partes examinando.

7 Quarto limitatur, † quod mulier poſſit eſſe teſtis in teſtamento inter liberos condito, & per conſequẽs poteſt probare teſtamentum inter liberos, etiam non rogata, vt habetur per Docto. *in l. fi. C. de codicil. & in l. hac conſultiſsima § ex imperfecto. C. de teſta.* Bal. *in l. qui teſtamento. § mulier. ff. de teſtam.* Barthol. Cæpol *in c. 1. de cogn. feud. in 11 conter. in vſib. feud* & per Tiraquel. *in d. tract. de priui. piæ cauſæ priuil. 5 poſt principium*, & declarat Bal. Ang. & Imol. *in l. quoties. § 1 de hæred. inſtit.* & Rum. *conſ. 73, num 6 vol 2* & ſequitur quoque opinionem iſtam Lanfran. *in c. quoniam contra, de prob. in ver. Teſtes, num* 80. & Soci. *in d. regul. 429. in 1. fallent.* & Tob. *in loco præcitato, num 3.* vbi ampliat concluſionem iſtam in quatuor caſibus, & communem eſſe ait Clarus, *in tract. de teſtam. lib 3 q. 8. ver. Secundo infertur.*

8 Sublimitatur † hæc limitatio in teſtamento patris, baſtardum inſtituentis: quia tunc mulier in teſtẽ adhiberi non poteſt, ſecundum Bald. *in auth. quod ſine, col. 2 C. de teſtam. & in l. qui teſtamento § mulier. ff. de teſta. verſ. fin.* cuius opinionem ſequitur, & late declarat Mantua, *in ſuo epograph. apop.* 74.

9 Et aduerte hic, † quod codicilli non exigant, vt teſtes ſint in conſpectu teſtatoris, vel codicillantis: vnde ſi teſtes probe intelligebant quod agebatur, licet eſſet aliquid intermedium, ita quod codicillantem ipſum non videbant, codicilli adhuc valerent: vt in ſpecie firmant Alea *n* 7. & Iaſ. *nu* 8. *in l. ſi non ſpeciali. C. de teſta.* & Mathe. *ſing.* 123.

10 Poſtremo limitatur, † quod in teſtamento militis mulier teſtis eſſe poſſit, ſecundum communem opiniõ. quam citat Bauer. *in § plane, num. 5. inſtit. de teſtam. milit.*

11 Claudicat etiam eadem communis, † quod fœminæ in cauſis matrimonij, ſimiliter teſtes eſſe queant, & ſic duæ mulieres ſolummodo probant matrimonium, ... *per no. in l. 2. de teſt.* vbi ... A... quus, Tancred. Ioan. And. Ba... *num.* ... Butr. *num* 4. ... abar. *num.* 4. Imo... *num* 1. A... *in 2. notab. & ſeq.* & ... cæteri omnes ... nia, & male Paul. Merenda. poſt Alea. ... mauerit que contrarium, *conſ. 86. nu 4 ... poſit. inter ... ſilia matrimonialia,* ... videlicet, quod mulieres ... ſanas ... monialis non admittantur in teſtes.

¶ Quæ communis in tantum ... locum ..., teſtes vtriuſque ſexus idonei ſimiliter ſint in cauſa matrimoniali, tam ſi agatur de matrim... contrahendo, quam dirimendo, ita Cæſar Lambert. *in tract. de iure patronat. in 2. par. lib.* ... *q. prin. nu*

Sed † cum agitur ad dirimendum matrimonium, tunc profecto teſtes debent eſſe graues & omni exceptione maiores. Caputaq. *deciſ.* ... *lib.* 1

13 Imo teſtes omni exceptione maiores, non ... in ſeparatione matrimonij requiruntur, ſed ... celebratione, & probatione etiam, teſte N... *conſ. 82. num. 23. poſito inter conſ... matrimonialia* ... Ioan. Ant. Rub. *conſ.* ... 3. *nume* 12. *poſito inter* ... *matrimonial.* vbi dicit iſtam eſſe communem ... nem. Com. op.

14 Itidemque † teſtes in probatione m... deſtini, debent eſſe etiam omni except... tes, & de neceſſitate concludere, vt vul... C... aque... *deciſ.* 1... *lib. 1. & deciſ. 119. lib. 2.* Mi... *deci.* 4... Put. *deciſ.* ... 3. & oculatiſſimus D. O... adinus, ... meus, *deciſ. 63. & deci.* ... 18

15 Nec etiam † teſtes idonei ſufficerent ... cauſa matrimoniali, ſi non forent om... exceptione maiores vt per Fely. *in rub. in 4 notab nu. 15. de ſpon... al.* vbi hoc ponit pro regula, & firmat per not. per Docto. per illum text. *in c. in literis, de teſt. & in cap 1 de conſanguin. & affinit.*

16 Notandum autem hic, † quod teſtes vbicunque omni exceptione maiores requiruntur, illa qualitas debeat de neceſſitate articulari, & probari, alias non probant, ſecundum Bart. *in l. 1. § ſi quis neget, colum. fin ff. quemad. teſtam. aperian.* & Crat. cum alijs aggregatis per eum, *conſ. 71. num. 24 poſita in d. volu. 1. ...* matrim. vbi perhibet iſtam eſſe communem opinionem Com. op.

OPINIO DCCCCLXIX

SVMMARIA.

1 *Infames infamia facti, an & in quibus caſibus teſtes eſſe poſſint.*
2 *Teſtis vnicus infamis infamia facti non facit indicium ad torturam.*
3 *Teſti vnico non credendum.*
4 *Infames, & viles per, an non probant vllo modo, ſine tormentis & quæſtionib. deponerent.*
5 *Viles perſonæ, contra valde diffamatas in teſtes admittuntur.*

Teſtes eſſe non poſſunt infames infamia facti, & ſic omnino à teſtimonio repelluntur in cauſa criminali, ſecundum Docto. omnes, vaſtis ... lo ... noſtri. Soci. Ion. *conſ. 31. num. 26. vol. 2.* Aff. ... *in con... mores diſſolute viuentium, ſub nu. 5 lib 3, rub. 53* Dec. ... *cat cauſam, nu. 73. cum duobus alijs ſeq. de probat.* ... *rus, num. 21 de indicijs*, Hieron. Gigant. *in tract. de crim. læſæ maieſtat. in rubr. quomodo. & per quos crimen læſæ maieſtatis probetur, quæſt. 3 num* ... *lib. 2.* Ant. de Cana... *tract. de quæſt. & tormentis, in 4 memb ſub num* ... *§ teſtimonium, nu 11. de teſt.* & Alnci. de R... *in tract. de teſtib. in § conſequenter, num. 7. & ſeq.* vbi perhibet iſtam eſſe communem opinionem in negotio criminali, ... mato.

mixto, vel ciuili grau . in cauſa ingratitudinis, & in cauſa matrimoniali, de quibus per Soc. *in regul. 415. & ſeq.* & per Iacob. de S. Georgio *in l. teſtium. §. lege Iulia, in fin. de teſtib.* & pariter aſſerunt nil probare.

2 Immo iſta communis † opinio ampliatur in tantum procedere, vt infamis infamia facti non ſolum excludatur à teſtimonio in cauſa criminali, quo ad ſententiam in ea ferendam, ſed etiam in cauſis capitalibus teſtis eſſe non poſſit, ne ad hoc quidem, vt ad eius teſtimonium reus quæſtioni ſubijciatur, ſecundum Bart. & omnes alios, præter im Iaſ. *in l. 1. C. de Summa Trinit. & fid. cathol.* & Grauet. cum alijs aggregatis per eum, *conſ. 2. num. 8.* Alex. *conſ. 11. num. 9. & ſeq. vol. 1.* & Ludo. Bolognitum *in add. Guilelm. de Secca, in tract. de indic. & tortura, ſub num. 91.* & Hieronymum Gigantem, *in d. q. 3. nu. 3.*

¶ In contrariam vero ſententiam inhumaniter, intolerabiliter, crudeliter, & inanile, quod vnicus teſtis infamis infamia facti faciat iudicium ad torturam, inclinarunt Bal. Saly. & Fulgoſ. *in l. 1. C. de Summa Trinit. & fide cath.* & Bar. *in l. 1. ff. de quæſt.*

3 L. quod † opinio hæc Bal. & ſequacium inhumana ſit, & inſipida, probatur facile ex hoc, quod peſſimi ſit exempli, vnico teſti credere, ex authoritate Quinti Scæuolæ, referente Valerio Maximo *lib. 4. c. 1.* & vt ſcribitur *Numeri 35.* Ad vnius teſtimonium nullus condemnabitur, ſed in ciuilibus admittuntur, vt copioſe documus infra *in Opinione 990. Teſtis eſt idoneus infamis.*

4 Eſt bene verum, † quod eis diminuatur de fide, vt ſi viles perſonæ ſint, etiam eis fides non adhibetur abſque tormentis, ſecundum Bal. *in l. cunctos populos. C. de Summa Trinit. num. 11.* Abb. *in c. teſtimonium, num. 6. de teſtib.* & I . . *in l. prætor. § cogentur, num. 7. ff. de rten.* dicit tamen teſtes de facto non eſſe omni exceptione maiores.

5 Qu mus autem † viles perſonæ non probent, vt ſupra dixi, tamen ſciendum tamen eſt, quod teſtes viles admittantur contra multum diffamatum, vt per Alex. *in l. fin. ff. de quæſtionib.* Inno. *in c. cum I. & A. de re iudi.* & Sa . . *in l. ea quidem, ſub nu. 104. C. de accuſat.* vbi exemplum tradit in baratterio publico, aſſignatque ſimul palpabilem rationem, quod in rebus, de quibus deponant teſtes huius generis viles, non poſſint deponere honeſtæ perſonæ, cum illæ non conuertentur cum huiuſcemodi perſonis, nec in locis in quibus crimina, de quibus agitur, patrantur. Vnde ſequitur neceſſario, quod tunc teſtimonium ſcire debentium, admittatur, nec illud vllatenus reprobetur, *l. ſubmerſis. C. de naufra. lib. 11.*

OPINIO DCCCCLXX.

SVMMARIA.

1 *Meretrix, lena, tabernaria, leno, & ſimiles repelluntur à teſtimonio in cauſis criminalib.*

2 *Concubina ſeu amaſia non admittitur ad teſtificandum in cauſa ſui amaſii.*

1 TEſtes eſſe non poſſunt meretrices, † lenæ, tabernariæ, lenones, & ſimiles, in cauſis criminalibus, ſecundum Glo. *in l. 3. in ver. Lege Iulia. ff. de teſti.* Innoc. *in c. cum P. Mancomilla. de accuſat.* Card. A . . . *in c. tanta de ſi . . 1.* Affl. . . *in conſtit. Meretr. diſſolute viuentium, nu. 9. lib. 3. rubr. 53.* Marſil. *in tract. crim. in § diligenter, num. 139.* & Iaſ. *in l. cunctos populos, in 2. lect. nu. 54. C. de Summa Trin.* vbi memorat iſtam eſſe communem opinionem, & ita conſuluit Alex. *conſ. 11. vol. 1.* & Franciſ. de Placentia *conſ. 84. num. 8. poſito inter conſilia crim. diuerſorum collecta per Ioannem Baptiſtam Ziletum in 1. volum.* huic ſententiæ inhæret quoque Guido Papæ *in ſing. 819. Meretrix,* Bonifacius *in tract. de maleſ. in rub. de teſtib. & qui repellantur à teſtimonio, num. 33.* Dec. *in c. licet cauſam, num. 74. de probat.* Lancillotus Conradus *in pract. ſeu tract. de decurionib. lib. 2. c. 9. de prætore, § 3. num. 17.*

Similiter etiam concubina, † vel amaſia in cauſa ſui amaſii ad teſtificandum non admittitur, vt voluerunt Bald. & Sal. *in l. etiam, in fin. C. de teſtib.* & Bonifacius *in d. tract. de maleſ. in rubric. de teſtib. & qui repellantur à teſtimonio num. 33.* licet, & male Ang. ſenſerit contrarium, *in l. 2. § ſi vir. ff. ad Sylla.* 2

OPINIO DCCCCLXXI.

SVMMARIA.

1 *Infamis infamia canonica, dicitur exiſtens in peccato mortali, & an in teſtem admittatur nu. 2. & 3.*

4 *De peccato, eius effectu, & turpitudine. & quod plura peccata in vno concurrant, nu. 5. & 6. & an quodlibet peccatum à teſtimonio repellat. nu. 7.*

9 *Teſtis, qui non ſumpſit Eucharistiam, an habeatur pro excommunicato. & repellatur à teſtimonio, & nu. 10. 11. & 13.*

12 *Peccatores differentes conuerſionem, & pœnitentiam ſunt conſtituti in maximo animæ diſcrimine, cum de centum millibus eorum, vnus vix diuinam indulgentiam obtineat.*

13 *Teſtes non confeſſi, nec communicati non probant.*

14 *Papa poteſt diſpenſare, quod conſiſtentes in peccato mortali, non repellantur à teſtimonio.*

15 *Non communicantes quotannis an ſint hæretici. & nu. 16. & an à cœtu fidelium ſeparandus ſit. n. 17.*

EXiſtens in peccato mortali † dicitur infamis. *c. conſtituimus 3. q. 5.* id eſt, infamia canonica, *c. illi qui. 6. q. 1.* Ideo ratione infamiæ † quis nõ admittitur in teſtem, niſi pœnituerit, ſecundum Gloſſ. & Bart. *in l. 3. § lex Iulia ff. de teſtib.* Spec. *in tit. de teſte § 1. verſ. item excipitur.* Archid. & Inno. *in c. teſtimonium, de teſtib.* & Alber. *in tract. de teſtib. in 1. par. fol. 4.* vbi iſtam eſſe magis verã, magiſque communem opinionem, quod in peccato mortali exiſtenti, pœnitentia alitèr non ſubſecuta, fides adhibenda non ſit, vel ſaltem de eius fide aliquid detrahendum veniat. & eandem communem allegat etiam, & ſequitur conſulendo, Bertrand. *conſ. 176. contra lo. nu. 3. cum a. & ſeq. vol. 5. 2. partis.* 1 2

Quæ † quidem communis facile comprobari poſſet hac ratione: quia infidelis Deo, non præſumitur aliquo modo fidelis hominibus, nec fideliter deponere teſtimonium, *c. non poteſt. 2. qu. 7.* & notat Gramm. *conſ. crim. 38. nu. 6.* 3

Secundo roboratur etiam † eadem communis. Nã peccatum excæcat intellectum, ſcilicet practicum (ſecundum illud dictum Philoſophi: Omnis ignorãs malus eſt) non autem ſpeculatiuum: perdit enim lumen gratiæ, quo indiget intellectus: lumen quoque illud rationis, de quo dicitur *in Pſalmo 4.* Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Et ſi non totaliter perdat, valde tamen obtenebratur, quia contra hoc lumen rationis agit peccando: quoniam virtus naturæ conſentanea eſt, vt in medium referaui Tullius: ita vitium eſt naturæ contrarium. Vnde & peccatores in Scripturis vocantur cæci, & in tenebris ambulare, cor habere obcæcatum, & obſcuratum. Dixit enim Apoſtolus *Romanorum 1.* Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Et *Sapientiæ cap. 2.* Excæcauit illos malitia eorum. 4

m. Et David *Pſalmo* 81. de peccatoribus teſtatur: [illegible] nescierunt, neque intellexerunt, & in tenebris ambulant. Et Chryſoſt. *homilia* 17 *in Geneſim*. Nihil peccato [illegible] ipſum enim, vt introierit, non ſolum confuſione totos eos replet, ſed etiam inſipientes facit eos, qui antea intellectu, & ſapientia multa præditi fuerant.

Imo Salomon *Prouerbiorum cap.* 4. meminit, quod via impiorum ſit tenebroſa, neſciunt itaque vbi corruunt. Et Sophonias *cap.* 1. ait: Ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt. Cuius rei exemplum etiã habemus in Adam: quia ante peccatum habuit tantam ſapientiam intellectus, vt nomina imponeret animantibus omnibus, poſt peccatum autem deuenit in tantam cæcitatem, vt putaret ſe poſſe abſcondi à facie Domini, vt ſcriptum eſt *Geneſis* 3. Ergo cæcus eſt peccator, quia peccatum obcæcat mentem, & obfuſcat intellectum: Imo homo peccator peior eſt bellua: quia ratione culpæ ei imputatur ad peccatum, nã ſine ratione viuit, quod non eſt in beſtia: quoniam viuere ſine ratione beſtiis à natura ineſt, ſed homini procedit ex culpa.

5 Imo etiam nocentior peccator eſt, † quam beſtia, propter dolum, quem habet homo, quem beſtiæ non habent. Et hinc Philoſophus 7. *Ethicor.* aſſerit, quod homo iniuſtus, ſit deterior beſtia decies millies: plura enim mala faciet homo malus, quam beſtia.

6 Et denique in vno peccato, † in quo reperitur teſtis, multa alia etiam peccata notari poſſunt. Vbicunque enim quis mortaliter peccat, committit homicidium occidendo animam ſuam, committit furtum, quia ſe ſubtrahit à Deo, patrat etiam adulterium, quia à Deo recedens cum diabolo fornicatur; committit periurium, quia fidem promiſſam in baptiſmo non ſeruat, ſecundum Glo. poſt Augu. *in c. cum humilitate.* 22. *qu.* 2. & facit etiam Glo. *in c.* [illegible] 27. *quæſt.* 1. quæ concludit, quod inceſtus committatur cum moniali: quoniam eſt ſponſa Dei, qui eſt noſter pater: committiturque etiam adulterium, & ſacrilegium: & conſequenter tria peccata committuntur, ſecundum illam Glo. quam allegat Abb. *in c. Monaſterium, de vit. & honeſtate clericorum, & in cap. cum dilectus. De purgat. canon.*

7 Sed aduerte, † quod non omne peccatum repellat teſtem, & potiſſimum ſi teſtis aſſereret ſe eſſe inimicum partis, vt euitaret onus teſtimonii, & mendacium committeret, licet tunc peccet mortaliter, *c. ne quis*, 22. *q.* 2. non tamen repellitur à teſtificando. text. eſt ſingularis, ſecundum Abb. *in cap. inquiſitionis, de accuſat.*

8 In contrariam vero partem, † quod peccatum mortale non repellat teſtem à teſtimonio, inclinarũt Ant. Bar. Panor. & cæteri magis communiter *in d. c. teſtimonium*, & Alber. *in d. l.* 3. *§. lex Iulia.*

9 Quorum ſententia tueri poteſt hac ratione: † nam teſtis, qui non ſumpſit euchariſtiam, licet poſſit ab eccleſia arceri, iuxta c. *omnis vtriuſque ſexus de pœnit.* tamen non eſt excommunicatus, vt ibi tradit Panorm. *in* 4 *nota* & propterea non repellitur à teſtimonio, *per c. veniens, el.* 1. *de teſtib.*

¶ Ideo alias allegabam in diſcuſſione cauſarum, illud interrogatorium, an teſtis ſumpſerit euchariſtiam, parum aut nihil releuare, niſi forte, quia minueret de fide teſtis, cum ob hoc non penitus, & omnino repellatur. Vnde væ nobis (vt vtar verbis Specu. *in d.* § 1. *in tit. de teſte* ſi quodlibet [illegible] producerer hunc e[illegible] ctum nam [illegible] darentur, teſtes, ita vt facultas probandi [illegible] periret.

¶ Et ideo Doct. *in d. c. teſtimonium*, [illegible] opinionem intelligunt procedere in peccato [illegible] li continuato, at in tranſit[illegible] ſecus. & ita etiam [illegible] ſeit & ſequitur Steph. Aufrer. *in tract. de teſtium reprobat. colum.* 19. *verſ. Peccatum mortale, nu.* [illegible] 9. Z[illegible] *at. in c. teſtimonium. de teſtib.* & Gram *conſ. crim.* 5 *nu.* 5 *& ſeqq. & conſ.* 58 *nu.* 1.

Et hæc † interpretatio ſuſtineri poſſet hac [illegible] ne. 10
Nam teſtatur Gregorius *lib.* 25 *moralium, cap.* [illegible] quod omne peccatum, quod [illegible] pœnitendo non tegitur, aut peccatum eſt, & pœna peccati [illegible] peccatum itaque, quod pœnitentia non diluit, ipſo ſuo pondere mox ad aliud trahit.

11 Et hoc idem videtur † aſſerere Auguſtinus *libro.* 8. *confeſſionum cap.* 5. ita ſcribens: *Cui rei ego ſuſpirabam, ligatus, non ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate: velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat,* [illegible] *ineſt inerat me equidem ex voluntate peruerſa, facta* [illegible] *& dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo, & dum* [illegible] *dicitur non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas: quibus quaſi anſulis quibuſdam ſibimet innexis, vnde catenam appellaui, tenebat me obſtrictum dura ſeruitus. & poſt nonn*[illegible] *ſic ſcandelectabar legi tua ſecundum interiorem hominem, cum* [illegible] *alia in membris meis repugnaret legi mentis meæ & captiuum duceret in lege peccati, quæ in membris meis erat* [illegible] *ex enim peccati, eſt violentia conſuetudinis, qua trahitur, &* [illegible] *tiam inuitus animus eo merito, quo in eam volens illabitur.*

12 Et hinc † terribiliter intonat etiam [illegible] Hieronymus, 13
quod vix de centum millibus hominibus, quorum mala fuit vita, in morte diuinam indulgentiam obtineat vnus. & hoc idem refert Ioan. Tabienſis *in ſua Summa Tabiena, in ver. Pœnitentia, ſub* § .16 [illegible] ed cum peccatum eſt tranſitorium, & ſic peccator per pœnitentiam redit ad gratiam, tunc reuiuiſcunt, acquiritque merita amiſſa: pœnitentia enim omnia perdita, & collapſa reintegrat, atque reſtaurat: Nam diuinitatis natura clemens eſt, & pia, & magis ad indulgentiam, quam ad vindictam prona & eo ipſo, quod peccator poſt lapſum peccatorum, ad veram pœnitentiam ſe conuertit, cito à miſericorde iudice veniam impetrabit, *c. quia diuinitatis, de pœnit. diſt.* 1.

Et licet † hæc interpretatio ita illuſtrata vera [illegible] 13
tamen indiſtincte, vbicunque teſtes non confeſſi, nec communicati ſunt congruo paſchali tempore, iuxta formam *d. c. omnis.* non probant, [illegible] Peregr. *deciſ.* 315. *lib.* 5 Ruin. *conſ.* 106. *in hac lite, num.* 6 *vol.* 5 & Roland. à Valle *conſ.* 24. *in cauſa præſentis proceſſus, num.* 3. *& ſeqq. volum.* 1. Rimiald. iun. *conſ.* 211 *narrat. num.* 44. *vol.* 2.

Bene tamen verum eſt, † quod Papa poſſit facere, 14
ac diſpenſare, vt conſtitutus in peccato mortali, non repellatur à teſtimonio, vt concedit Spec. *in d.* § .1. *de teſte, argum. c. cum* 1. *&* 4. *de reſcrid.* & per Felyn. *in d. cap. inquiſitionis.*

Imo ſunt † hæretici non percipientes ſingulo an- 15
no ſacram communionem, vt per Felyn. *in rubric. Extr. de hæreticis, num.* 4. per textum *in auth. de priuilegiis dotis hæreticis mulieribus non præſtandis, circa medium, ibi: igitur ſacram communionem in catholica eccleſia non percipientes a Deo amabilibus ſacerdotibus, hæreticos eſſe vocamus,* & conferunt ad hanc materiam tradita

quo-

quoque per Oldrad. *conſ. 210 regularis habet traditio, per tot. & præſertim num. 4.* & nihil mirum, nam nomen, facto deficiente, parum prodeſt, ex teſtimonio eiuſdem legis, ibi, *nam licet nomen Chriſtianorum ſibimet impoſuerint, veruntamen Chriſtianorum ſe fide & communione ſeparant, Dei iudicio ſemetipſi ſubdi cognoſcentes.*

16 [illegible] nihilominus † bene [illegible], quod non ſumens ſingulo anno ſacram communionem, non dicatur prop[rie] & [illegible] hæreticus, ſed potius improprie, & [illegible] modo, prout ita tradit, & concedit Paul. Gril[landus] *in tract. de hæreticis, in 2. quæſt. ſub nu. 5.* quod hæreticus [illegible], qui [illegible] Apoſtolicæ præcepta contemnit, & eſt [illegible] de iure canonico *in c. nulli. 19. d.* vbi [illegible] Grilandus ponit, atque reſoluit hos complures caſus, quibus quis dicatur hæreticus improprie, & [illegible] aluus de V[illegible] diego etiam *in tract. de hæreticis, in 1. quæſt.*

[illegible] aliter quod attingit [illegible] praeſentis ſpeculationis, ex [illegible] [illegible] caurica, plus longe nocet [illegible] catholicus quam [illegible] erus app[illegible] hæreticus.

Nec durus videtur hic [illegible] nam prima hæreſis, [illegible] corpo[ris] Chriſti [illegible] ſanguinis orta eſt in D[illegible], ita Auguſtinus *in expoſitione pſalmi 4.* & [illegible] *prima hæreſis in D[illegible] Chriſti, [illegible] manducare carnem meam, & [illegible] bibit ſanguinem meum non habebit vitam æternam. illi vero non [illegible], dixerunt [illegible], durus eſt hic ſermo, quis [illegible] poteſt manducare.*

17 [illegible] † quod [illegible] patiendus qui in determinato tempore non communica[illegible]rit, *cap. ſi quis intrat & cap. ſeq. de conſec. diſtin. 11.* Et [illegible] non [illegible] ſumens euchariſtiam in Paſchate, cum eo tempore omnes teneantur ſumere [illegible] ipſam, *[illegible] de pœnit. & remiſſ.* vel per [illegible] dies ante, vel per octo poſt, ſ[illegible] determinationem Eugenii Quarti, mortaliter [illegible], niſi differatur de conſilio ſacerdotis, vt [illegible] & Canoniſtæ, in locis [illegible] omnes.

Et de hoc mirandum non eſt, nam euchariſtiá quandiu non percipitur [illegible] induratur, *cap. presbyter [illegible] 82. diſtin.* Et conſequenter euchariſtiam ſumere determinato tempore, & in Paſchate [illegible] omnes [illegible] perfecti, & [illegible] *cap. primo, de conſecrat. diſt. 2.* Ioannes 6. niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis, &c.

Alias teſtis non [illegible] teſtis, & excommunicatus tempore Paſchatis eſt [illegible] excommunicatus ex diſpoſitione *[illegible] de pœnit. & remiſſ.* & tradit [illegible] Marche. Brunus *conſ. 151. in cauſa fratrum, col. 29 & ſeq. v. d.* vbi aſſignat etiam palpabilem rationem.

OPINIO DCCCCLXXII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes deponentes Titium poſſediſſe 10. annis. ſine determinatione annorum non probant præſcriptionem, niſi deponant de eodem tempore & iiſdem annis.*

1 T[illegible] deponentes † Titiú poſſediſſe decem annis, nullamque interruptionem facientes determinationem de quibus non probant præſcriptionem: niſi deponant de eodem tempore, & de iiſdem annis: Vnde allegans ipſam præſcriptionem, ad fundandum ſuam intentionem, articulare, atque probare debet quod decem annis poſſederit inchoati tali die, & completis tali tempore, aliter teſtes deponendo, quod [illegible] viderint decem annis Titium, nec [illegible] de quibus annis, abſque dubio nihil [illegible]: quia ignoratur, an voluerint deponere de [illegible] de aliis, ſecundum [illegible] *in l. C[illegible] ff. de vſucapion. in nu. 27. & 29.* cui inhærent Bald. *in l. fin. colum. [illegible] C. de [illegible]. Dec. [illegible] Inſtit. de vſucap. in princ.* [illegible] Ang. *in l. ſuper longi [illegible] C. de præſcript. longi temp.* [illegible] *conſ. 51. circa fin. & conſ. 72. colu. 1. vol. 1.* & [illegible] cum aliis relatis per eum, *in repet. poſita in fin. [illegible] de præſcript. ad l. Celſus. quæſt. 6. num. 18. cum aliis ſequen.* vbi dicit iſtam eſſe communem opinioné, & [illegible] cus quoque, *in c. quoniam contra, de probat. in c. 8. de teſtibus. nu. 94.* Com. opin.

OPINIO DCCCCLXXIII.

SVMMARIA.

1 *Mutilati membro, ſeu corpore vitiati an poſſint eſſe teſtes, in criminalibus contra clericos.*

2 *Digito carens dummodo non ſit pollex, vel index, ad ſacros ordines promoueri poteſt.*

T[illegible] criminalib. negociis con- 1
[illegible] non poteſt, qui tale vitium corporis, [illegible] promotione, & ſacerdotio repel[illegible] mbris, ſeu corpore teſtes ad[illegible] non admittuntur, ſecundum Abb. Feli. [illegible] cæteroſque *in c. 1. de except.* & omnes *in cap. [illegible]* vbi Gratianus [illegible] decretum adducit [illegible] Fabianus Papa *epiſtola 2. ad* [illegible] Orientales, non eſſe teſtem idoneum in [illegible] contra ſacerdotem, eum, qui clericus [illegible], nec clericus eſſe poſſit: & opinio [illegible] [illegible] ſequitur quoque Bal[illegible] *in ſua Margarita, in verſ. Mutilati* & M[illegible] *in [illegible] verbo [illegible] num. 51.* & communem eſſe ſcribant Felin. & Dec. *in dict. cap. 1.* Com. opin.

Sed aduerte † quod digito carens non dicatur 2 vitiatus membris, ſeu corpore, dummodo non ſit pollex, vel index, Vnde digito carens, modo non ſit pollex, vel index, ad ſacros ordines promoueri poteſt. *c. qui partem & c. lator. 55. diſtin. & c. fin. de corpor. vitiat.* & notat Petr. Rebuf. *in tit. de diſpenſat. ſuper corpor. vitiat. num. 13.*

OPINIO DCCCCLXXIV.

SVMMARIA.

1 *Teſtis vnus, etiam præclaræ authoritatis, & dignitatis exiſtens, non probat regulariter, etiam de iure diuino.*

2 *An ſtatuto, vel conſuetudine, item per Papam, vel Imperatorem induci poſſit vt teſtimonio vnius credatur.*

3 *An papa ſolus, ſit idoneus teſtis, etiam in iis, quæ ante adeptum papatum geſta ſunt.*

4 *Vnus teſtis an admittatur, ſi vnus tantum reperiatur in ciuitate, vt in caſu l. Theopompus. ff. de dot. prælegat. ſi videlicet teſtator in teſtimonio, vel articulo mortis mandaret ſtari dicto ſeu declarationi vnius. Et an partes tali declarationi debeant eſſe præſentes, vel ad eam citari, num. 5.*

6 *Teſtis examinatus an & quando probet, ſi pars aduerſa ad eius receptionem citata non ſit. & nu. 7.*

8 *Teſtes in cauſa hæreſis, item recuſator, & ſocius, an examinari poſſint, parte aduerſa non citata. & 9.*

16 *Vni teſti creditur præſumptiue, cum alteri per id non ſit præiudicium, item atteſtanti aliquem baptizatum, num. [illegible] mortuum, nu. 12. & in probanda iuſta cauſa credulitatis, num. 13. Et cum eius depoſitio tendit ad validitatem inſtrumenti, num. 14. Item contra producentem & an producens teſtes ſuos reprobare poſſit. nu. 1[illegible] & 1*

17 *An magis credatur vni teſti pro quam pluribus contra matrimonium deponentibus.*

18 *Excommunicatio an per vnum teſtem probetur.*

19 *An matrimonium propter depoſitionem vnius te[illegible] prohibeatur contrahi.*

20 *Pr[illegible] probatur ſufficienter dicto vnius teſtis, cum de [illegible] præiudicio non agatur.*

21 *Prima to[illegible] ſura, cum agitur de iuriſdictione in clericum exercen[illegible], debet plene per ſcripturam, vel per duo[illegible] ſtes probari.*

22 *C[illegible] & prima tonſura an tam teſtibus, quam literis probari poſſit.*

23 *Clericatum an [illegible] exeo, quod Pontifex bene[illegible] tum aliquis conſecrando, in ſua bulla, [illegible] lericum.*

1 T[illegible] on eſt admittendum cap. veniens & c[illegible] 10. de teſtibus & l. vbi numerus. ff. de teſtibus. Et vnus t[illegible] non probat, [illegible] tam ſi ſit præclaræ [illegible] gnitatis, cap. ego ſolus. 9 diſtinction. Gloſſ. [illegible] ſi [illegible] de ſenten. excommun. cuius meminerunt A[illegible] in cap. in eccleſiis de maior. & obedien. Felin. in cap. poſt ceſſionem. colu. 4 de probat. & notat [illegible] in repet. l. admonendi. ff. de iureiur. numero 189. Abb. & omnes in cap. conſtitutus. de appella. & Coraſius in miſcell. iuris ciuilis. libro 3. cap. 7. num. [illegible] 1. & ſequentibus. & ponit pro regula cum aliquibus fallentiis Socinus in tractatu fallen. in regul. 423. Teſtis vnus.

Com. opin.

Adde [illegible] tum in l. iuriſiurandi. vbi Bald. C. de teſtibus Pet. [illegible] ſing. [illegible] num. 6. Gui[illegible] l. le Ludo ſing. [illegible] Amand. ſing. 15 Tiraquell in tract. de iudic. in reb. exig. ferendo in prin. [illegible] verſic. ſecunda ratio fol. par [illegible] & ſeq. Curt. [illegible] in conſ. 186 num. 10. volum. [illegible] Qui in ore duorum, vel [illegible] um ſtat omne verbum, vt [illegible] omnium & c. cum eſſ [illegible] & [illegible] latum de teſtament. & ſic vni teſti neque Ca[illegible] credendum eſt, vt per Hieronymum contra Ruffinum, epiſtola 4[illegible].

Q[illegible] regul[illegible] ampliatur vt procedat [illegible] den[illegible], [illegible] ad [illegible] 3. q. [illegible] quandoquidem h[illegible] quod non credatur [illegible] teſti, proceſſit ex ore D[illegible], d. c. in omni.

2 N[illegible] tam per[illegible], vel conſu[illegible] nem nec Pontifex, vel Imperator inducere [illegible] vt teſtimonio vnius c[illegible] datur, c. in [illegible] Hermannum [illegible] q. 9 Felin. in c. conſtitutus colum. 9 de reſcript. & in [illegible] vltima. de maior. & obedien. [illegible] nec [illegible] ſum eu de nulli[illegible] Tir[illegible] in tract. [illegible] iudic. in reb. exig. ferendo. circa principium. v[illegible] cunda ratio eſt.

3 Imo † nec ſoli Papæ, [illegible] quoad [illegible] de [illegible] nem, creditur, v[illegible] per Ange. in l. [illegible] C. de teſtib. Berouius in cap. ſi [illegible] num. 4 [illegible] de probation. [illegible] planum fac[illegible], opini[illegible] [illegible] in pon[illegible] & [illegible] tia, & [illegible] numero [illegible] de iureiur. In contra[illegible] Papa ſolus [illegible] in [illegible] ante [illegible] nec [illegible] [illegible] in [illegible] ſtatuta de [illegible] libro ſexto. & in cap. [illegible] verſ. [illegible] Bald.

[illegible] vbi [illegible]

[illegible] in cap. [illegible]

ſtibus per [illegible] verſi[illegible] quare [illegible] contra[illegible] caſu.

C[illegible] per te[illegible] in [illegible] poſſ.

I[illegible] Th[illegible] leg[illegible] bus

S[illegible] Theop[illegible] opin.

B[illegible] in [illegible] ad [illegible] 2

A[illegible] in c. [illegible] num. 42.

[illegible] p[illegible] inde[illegible] quem[illegible] 7

[illegible] ſi ſed

& ſic eo ipſo, quod iudex defert iuramentum, videtur monere ipſum teſtem, quæ admonitio habet in ſe ipſa vim citationis, *l. ceſſante. Cod. quomodo & quando iudex.* & ita firmauere Bald. *in l. presbyteri. Cod. de epiſcop. & cleric.* Specul. *in tit. de teſte. §. qualiter.* & Alberic. de Roſate cum aliis aggregatis per eum, *in tracta. de teſtibus. in 3 part. principali. §. de ſolemnitatibus in productione, & examinatione teſtium requiſitis. numero nono.* & eſt text. *in capitul. in nomine. de teſtibus.* vbi habetur, quod teſtes deponere debeant coram iudice ordinario, præſente aduerſario, vel citato.

Nec non probant, & concludunt teſtes etiam examinati, receptique parte non citata, apud bonos viros, & ſic penes arbitratores, ſi veriſimilia deponant, vt per Decium *conſ. 54. ſub num. 2. ver. poſtremo ſuperius.*

8 Similiter † quoque recipiuntur teſtes, iurant, & examinantur abſente parte, & non citata, in cauſa hæreſis, & teſtium nomina non publicantur, imo eis adhibetur plena fides, prout hoc ſpecialiter inductum eſt in huiuſmodi cauſa hæreſis, tex. eſt, *in cap. ſtatuta. § iubemus. de hæret. libro ſexto.* & ſic pars nullo modo citari debet in cauſa hæreticæ prauitatis, & præſertim quando potentia aduerſarii timetur, caſus eſt notabilis *in cap. fin. §. 1. de hæret. lib. 6.* vt ſcribit Felin. *in cap. in nomine. num. 17. de teſtib. & atteſtationib.*

9 Imo † claudicat quoque hæc regula, in recitatore, vel ſocio, *c. ſalua. 8. q. 3. & c. tanta. ibi gloſſ. 86. diſt. in verbo plena.*

10 Nec † non quando alias creditur vni teſti, non eſt in forma iudicii, ſed quantum ad præſumptionem, *l. in bona. Cod. de rebus cred.* Et quando non fit alicui præiudicium, *cap. inter itaque. de conſecratione diſtinction. 4. & gloſſ. in præallegato c. tanta. 86 diſtinction. & in capit. p'ncipalis. de regulis iuris. libro ſexto.* Berous *in cap. ſicut. numero quinquageſimo quinto. de probationibus.* ita vt vnus teſtis, cum nulli fit præiudicium, ſufficiat.

11 Fallit † idem in probando aliquem fuiſſe baptizatum, *cap. de conſecratione diſtinction. quarta.* Hoſtienſ. *in ſumma. de baptiſmo.* prout etiam ſtatur teſtimonio ſolius ſacerdotis cum quæritur an aliquis ſit emendatus, *capitul. teſtimonium. de teſtibus.*

12 Coarctatur † ſimiliter in probando morte alicuius, vt per Abb. *in cap. in præſentia. numero ſexto. de probationibus.* Bartol. *in l. de minore §. tormenta ff. de quæſtionib.* cum aliis adductis per Sebaſt. Medic. *in tract. mors omnia ſoluit. in prima parte. numero ſeptuageſimo nono.*

13 Fallit † denique in probando iuſtam cauſam credulitatis, ita Franc. Curt. *in addit. ad Alexan. in l. vnica. §. hoc in iſtinnis numero 11. in fine. ff. ſi quis ius dicen. non obtemp.* per gl. fin. *in l. Titio fundus. ff. de condit. & demonſtrat.*

14 Reſtringitur † quoque præſens regula, cum vnus teſtis, cuiuſque depoſitio tendit ad validitatem, atque firmitatem veritatis inſtrumenti: tunc enim vnus teſtis ſufficit ad coadiuuandum inſtrumentum, excludendumque etiam malam præſumptionem raſuræ illius, ita Bald. *in l. ſi veritas. column. 1. Cod. de fideicomm.* & Iaſon *in conſilio centeſimo decimo quarto. column. fin. volum. 1* & Caputaquens. poſt Doctores iſtos *deciſion. 3. falſitas. numero nono. in ſecunda parte.*

15 Teſtis † etiam ſolus, fidem facit, ac probat contra producentem, & ſic tunc dicto eius ſtatur, & contra eundem producentem plene probat, etiam ſi minus legitime deponat, quoniam producens teſtem videtur eius dictum approbare, *l. ſi quis teſtibus. Cod. de teſtibus.* Roman. *in conſilio 104. Pater reuerende. numero ſexto.* & ibi Horat. Mandoſ. *in addit. cum aliis aggregatis per eum. in litera G.* Specul. *in titul. de teſte. §. ſæpe. verſicul. & nota quod teſtem.* Dec. *in conſilio 556. columna 4.* Alexand. *in conſilio 191. ſub num. 3. volum. 3.* Socin. iun. *in conſilio 69. numer. 12. & 14 volum. 1.* Pariſ. *in conſilio 23. volum. 4.* & Mathæ. Brunus *in conſ. 152. in cauſa inter Ioannem Mattam. nu. 5. vol. 2.*

Imo † teſtis ita approbatus per producentem, reprobari non poteſt vllo modo, caſus eſt *in allegata l. ſi quis teſtibus. Cod. de teſtibus.* Baldus *in conſilio 150. numero ſecundo. volum. 1.* Iacob. Nouellus *in regula 216. numero 66 tomo 2.* Alberic. de Roſat. *in tract. de teſtib. in tit. quando teſtes repellantur ratione affectionis.* vbi hoc vtiliter interpretatur, & limitat quoque Ioan. Botta, *in conſilio nonageſimo. Dominum. numero ſeptimo. & ſequentibus.* non procedere ſi producens teſtes, non ſimpliciter eos produxerit, ſed mediante proteſtatione præmiſſa, in parte, & partibus producendo, & acceptando, & non aliter, nec alio modo, &c. tunc enim cenſetur approbare ſolummodo perſonas, non autem dicta teſtium productorum, vt eo in loco hoc affluentiſſime oſtendit. 16

Similiterque † magis creditur vni teſti integerrimo pro matrimonio, quam pluribus in contrarium deponentibus: & ſic, ſi matrimonium cum primo viro, probaretur clandeſtinum, per vnum teſtem, & famam, & confeſſionem coniugum: Secundum vero matrimonium verificaretur per duos teſtes, & conſequenter per veras probationes, contractum fuiſſe in facie eccleſiæ, præualeret vtique probatio ſecundi matrimonii, tanquam magis certa, ita Vincentius, doctor antiquus, & alii vnanimi voto omnes *in capit. 2 de clandeſt. deſponſat.* Felinus *in rubr. de ſponſalibus. ſub num. 12* Hieronymus Grat. *in conſilio ſeptuageſimo quinto. numero ſexto. inter conſilia matrimonial. diuerſor. volum. 1.* Socin. ſen. *in conſil. 270. conſiderata hac quæ in contingentia facti. colum. 2. verſic. iſta concluſio probatur notabiliter in ſimilis. volum. 2.* vbi planum quoque facit iſtam eſſe communem opinionem, & Couarru. etiam, ſolito ſtylo ferreo, & apparatu magiſtrali *in 4 lib. decretal. de ſponſalibus. ſecunda partis. cap 6. numero 10. & ſeq. fol. parua 76* vbi iſtam communem limitat etiam quod in tribus caſibus, non procedat. 17 Com. opin.

Quæ communis ſine vlla difficultate locum obtinet, cum ſpeciale ſit in præſenti caſu vnum teſtem cum fama publica matrimonium clandeſtinum, in præiudicium ſecundi in facie eccleſiæ celebrati, non probare, vt per Felin. *in cap. 1. columna ſecunda. vt lit. non conteſt.* Socin. ſen. *in allegato conſilio 270. columna 2.* & Curtius iun. *in conſi. 289. diligenter. nu. 17. & ſeqq. vol. 3.*

Quoniam iſta non eſt re vera euidens probatio, quemadmodum requiritur in probando matrimonio clandeſtino, quæ neceſſario de iure requiritur, vt videlicet, teſtes ſint, omni exceptione maiores, ad verificationem matrimonii clandeſtini, dum tractatur de diſſolutione alterius matrimonii, *c. in literis extra. de teſtib.*

Præterea † excommunicatio probatur etiam per vnum teſtem, cum iuramento partis, & ſic ſufficit in hoc caſu vnus teſtis cum delatione iuramenti, ita Imol. *in cap. venientes. el 1. de teſtibus.* Panorm. *ſub num. 12.* 18

 & Felin.

& Felin *numer. 17. in cap. prudentiam. § ſexta de offic. iudic. delegati* & Petr. Rebuff. *in repet. cap. poſtulaſti. de clerico excommunicato miniſtrante num. 77. & ſeq. fol. par. 36.* vbi concedit, etiam probari excommunicationem ipſam, ſimiliter per librum Curati, ſeu Vicarii, in quo ſcribuntur omnes excommunicati. In contrariam vero partem, quod per vnum teſtem non probetur excommunicatio, & conſequenter non ſufficiat vnus teſtis ad probationem excommunicationis, etiam cum iuramento partis, inclinauere Specul. *in tit. de notorio crimine. § fama eſt. verſic. quid ſi agitur.* Anton. de Butr. *in allegato cap. veniens. il 1. colum. penult.* & Barbat. *in d. cap. prudentiam § ſexta. num. 4. & ſequentib.* vbi iſtorum opinionem ſtrenue tuetur, & eam quoque commendat Arch. *in §. item ſepe 4. quaeſt. 1.* & Domin. poſt Ioan. Andr. *in cap. pia. § 1 de except. libro ſexto.* & iſta eſt communis opinio, prout id teſtificatur Felinus *in d. cap. prudentiam §. ſexta. numero decimo ſeptimo* vbi annectit quoque, temerarium eſſe tenere, ac iudicare contra communem. Et in ſumma, iſta eſt veritas, vt minime per famam publicam eiuſmodi excommunicatio probari poſſit, nec ſola ſufficit ad inducendam talem excommunicationis probationem. & potiſſimum per textum, *in preallegato § ſexta. ibi, legitime probauerit* qui dum exigit legitimam probationem circa præſentem ſpeculationem, excludit profecto probationem præſumptiuam; prout in aliis duobus caſibus recitatis, atque diſcuſſis per Barbat. *eo in loco numero ſexto. & ſeq.* requiritur dilucida probatio, nec ſufficit præſumptiua per vnum teſtem, cum delatione iuramenti: videlicet in probanda ingratitudine; & ſimiliter in probanda ignorantia conſtitutionis: nam in his duobus caſibus requiritur etiam liquida probatio, nec vllatenus ſufficit probatio per vnum teſtem, & famam publicam, per leges clariſſimas citatas per eundem Barbatium, *ibi ſupra.*

Com. opin.

20 Adhæc † matrimonium quoque contrahi, impeditur, propter depoſitionem vnius teſtis, etiam ſecreto deponentis de impedimento, *vt in cap. preterea. de ſponſal. il 2.* Gloſſ. *in c. nuper. de teſtibus* Summa Syluestrina, *in verbo, teſtis. §. 5. in 3. fallent.* ita vt iudex ordinarius ex officio poſſit ad ſui informationem ſummarie, & de plano recipere teſtes, de fama impedimenti, ad impediendum matrimonium contrahendum, vt per Innocen. *in cap. cum in tua de ſponſal. per text. ibi in loco.* Quod nempe declarat Iacob. Leoniſſa *in conſilio 49 numer. 30. & ſeq. inter conſilia matrimonialia diuerſorum volum. 1.* obtinere locum in matrimonio contrahendo, non autem contracto: & ſic per depoſitionem vnius teſtis nullatenus impeditur, nec impediri poteſt matrimonium contractum. Secus vero ſi ageretur de matrimonio contrahendo.

Declarantur que prædicta etiam, quod ſi iudex vellet ſe informare ſuper fama, vel notorio, tunc poſſet recipere, examinareque teſtes, etiam parte non citata, vt per Abb. & Felin. *nu. 7.* Butr. & alios, *in c. in nomine domini. de teſtib.* Archidiac. *in c. verum. 11. quaeſt 3.*

21 Hoc † vero limitatur non procedere, in probanda prima tonſura: nam prima tonſura probari poteſt vnius teſtis teſtimonio, cum de alterius præiudicio non agitur, ſecundum Bal. & Felin. *in c. licet vniuerſis. de teſtib.* Iaſ. *in d. l. admonendi numer. 198.* Marſil. *in l. 1 §. item Cornelio. num. 4. poſt medium ff. de quaeſt.* & Vrſillum *in add. Afflict. in deciſ. 274. n. 5. & ſeq.* Gerardum *ſing. 49 Notariu.*

Secus † autem eſſet, ſi tractaretur de iuriſdictione iudicis declinanda, ex cauſa clericatus: vel ſi eſſet quæſtio, & lis ſuper beneficio; vel eſſet controuerſia inter iudicem eccleſiaſticum, & ſecularem ſuper iuriſdictione, in clericum exercenda; tunc enim plane per ſcripturam, vel per duos teſtes probari non oporteret, ſecundum Bald. poſt Cynum *in l. ſi quis per calumniam. Cod. de epiſc. & cleric.* & ita hoc limitant, interpretantur, & declarant etiam Afflict. *in conſtit. Neapol. tit. 3. numer. 12.* Rebuffus *in pragm. benef. tit. de forma literæ tonſuræ. numer. 24.* & Rota Roman. atteſtante doctiſſimo, & Illuſtriſſimo Domino Oradino, præceptore meo, *in ſuis antiquis deciſionibus. deciſ. 14.* vbi refert ſub *die 26. Nouembris 1565.* ita fuiſſe deciſum in ipſa Rota, videlicet clericatum probari per teſtes, examinatos ad perpetuam rei memoriam. 22

Et aduerte † hic, quod regulariter clericatus, ac tonſura probari debeat literis & ſcripturis, vt per text. vbi Iacob. Butr. *in d. l. ſi quis per calumniam* & tradit Felin. & omnes *in d. c. licet vniuerſis* Rebuffus *in d. tit. de forma literarum tonſuræ. num. 22.* & Grammat. *deciſ. 81. num. 1. & 4.* Cæterum cum apponitur, & allegatur, ſcripturam eſſe amiſſam, & perditam; hoc caſu poteſt probari per teſtes, *ut in auth. C. de fide inſtr.* gl. communiter recepta ab omnibus *in c. ſi iudex laicus. in c. cum Ecceſia. de ſent. excom. in 6* & not. Guido Papæ *q. 474* & Rebuff. *in d. tit. de forma literarum tonſura nu. 23.* 23

Com. opin.

Et licet † tonſura, ac clericatus probari poſſit literis facientibus mentionem de ordinatione clericali; nihilominus hoc non procedit in bulla, ac breuis Pontificis, in qua nominat aliquem clericum, propter collationē beneficii ei factam: Nam clericatus non probatur ex eo, quod Pontifex, beneficiū alicui conferendo in ſua bulla, nominet eum clericū; ſecundum Io. And. *in c. non licet. de reg. iur. in mercur.* Calder. & Ant. de Butr. *in d. c. poſt ceſſionem.* Panor. *in c. dudum. ſolum 2. de præſump.* Afflict. *eo in loco quo ſupra.* Anchara. & Fran. *in d. c. 1. ſi iudex.* & Grammat. *d. deciſ. 81. nu. 3 & ſeq* poſt alios, cumulatos per eum, vbi ſcribit iſtā eſſe communem opinionem. 24

Com. opin.

OPINIO DCCCCLXXV.

SVMMARIVM.

1 *Mutus, & ſurdus an teſtificari poſſint, tam in criminalibus, quam ciuilibus. & an teſtamentum facere poſſunt. num. 2.*

TESTIMONIVM dicere poteſt † mutus, ſciens ſcribere ſecundum Gloſſ. *in c. teſtes. ſi per quem unq. ſcripturam inuenit. Q. 6. ſi mutus poſt princ. 3. quaeſt 9.* Specu. *in tit. de teſt. § nunc tractandum ver. Quid de muto.* Bonifac. *in tractat. in rubr. de teſtibus. & qui repelluntur a teſtimonio. numero 57. fol. parua 47.* & iſta eſt communis opinio, teſte Præpoſit. *in cap. cum apud de ſponſalib* & Ripa *in l. 1 numer. 34 & 37 ff. de ver. bor. oblig.* & eam ſequitur Marſil. *in l. de minori. § plurium quoque. numer. 8 ff. de quaeſt cum aliis relatis per eum.* Et diximus, licet in alio propoſito, *in Opin. 949. numer. 2. fol. 72 libro tertio Teſtis non poteſt tradere in ſcriptis* Et licet Faber & Tob. Nonius, *ſub num. 9. in §. teſtes inſtit. de teſtamen.* aſſerant contrarium, in muto ex accidenti, nihilominus inibi Ozerius, *numero 19. cum aliis ſequentibus.* ſequendo communem prædictam, tollit omnia contraria obſtacula, & declarat, limitatque procedere ſolummodo in ciuilibus cauſis, non autem criminalibus. 1

Com. opin.

Imo

Imo mutus à natura, vel ea accidenti, ſi ſit peritus literarum, poteſt etiam teſtari, & codicillari, ſuam voluntatem in ſcriptis aperiendo. tex. eſt *in l. diſcretu. C. qui teſtamen. facere poſſ.* & ibi notant Paul. Caſtren. Rapha. Com. & alii. Cum hæc duo, ſcilicet teſtari, & teſtificari, ſint regulariter conuertibilia. *l. cum lege. ff. de teſtam.*

OPINIO DCCCCLXXVI.

SVMMARIA.

1 *Pater ſpiritualis an repellatur à teſtimonio in cauſa filii ſui ſpiritualis. Et an ſit teſtis idoneus omni exceptione maior. nu. 2.*

3 *Filius ſpiritualis an poſſit eſſe teſtis pro patre ſpirituali, remiſſiue.*

4 *Baiulinus, id eſt, Nutritor & nutrix an teſtes eſſe poſſint in cauſa alumnorum.*

5 *Nutrix ſuper ætate alumni ſui teſtis eſſe poteſt, & probat.*

1 TESTIS non eſt † idoneus, pater ſpiritualis in cauſa filii ſui ſpiritualis, ſecundum Bal. & Alex. *col. 1. in l. generaliter ff. de in ius vocan.* Fulgo. *in l. 5. § prætor a. 1 vel iii* Salic. *in l. teſtis idoneus. ff. de teſtib.* Franc. *in c. 1. col. 3. de cogna. ſpir. lib. 6.* Io. Bapt. Ferrett. *conſ. 346. præaſſerto matrimonio, vt dicitur, contracto. númer. 2. volum. 2.* Afflict. *in conſtit. Neap. exordiente mores diſſolute viuentium verſi. n.* 30. & Bertran. *in conſilio 178. numer. 13. volum. 1.*

Et ſecundum hanc opinionem dicit ſe plures conſuluiſſe Franc. Curt. *in addit. ad Alex. in d. l. generaliter. in fin.* & ibi Thom. Diplo. vbi dicit, tale teſtimonium eſſe ſuſpectum, & non facere ſemiplenam probationem, ea mente adductorum ibi per eum.

¶ In contrariam vero partem, videlicet, quod pater ſpiritualis non repellatur à teſtimonio, inclinauerunt Barto. *conſ. 92. in quæſtione vertente inter dominum Simonem. colum. 3* Bal. & Salic. reuocando ſententiam in melius, *in l. parentes. C. de teſtib.* Io. A[illegible]a. *in cap. cum dilectus. column. fin. de accuſat.* Albert. de Maletis *in tract. de teſtib. in 1. par. prima par. colum.* 8. Franc. Aret. *in c. cum oporteat. colum. 4 de accuſat.* Rom. Alex. ſibi contrarius, Soc. & Iaſ. *in d. l. generaliter.* Corn. *conſ. 61. viſa copia proceſſus. column. 3. vol. 3.* Ioan. Plat. *in § teſtes inſtit. de teſtam.* Alexand. *conſ. 42. colum. fin. conſ. 125 ſub num. 4. volum. 4 & conſ. 186. colum. 2 volum. 7.* Felin. *in cap. cum iuuntus. colum. 1 de teſtib.* Cæpol. cauſarum ciuilium *in conſ. 5. colum. 1* Iaſ. *in l. cum apertiſſ. in colum. 1 C. de iudic. & in §. pœnales inſtit. de act.* Salic. & Flo. *in d. l. teſtis idoneus.* Auffret. *in tract. de reprobation. teſtium in littera P. ver. Pater ſpiritualis* Orian. *in repet. c. quoniam contra. in materia teſtium. de probat.* Bertran. ſibi contrarius. *conſ. 300 circa in volum. 1. & conſ. 32. ſub num. 2. volum. 3. & conſ. 152. libellus, quem obtuliſſ. & produxiſſe legitur numero 8. volum. 8.* Benedic. *in cap. Raynutium in verſic. Et vxorem nomine Adelaſiam. numer. 767 de teſta.* Cotta *in memora. in verſi. Commater. poſt princip.* & Ruinus *conſil. 8 numer. 19 volum 3.* & iſtorum opinionem, non me latet, eſſe magis veram, magisque communem, vt atteſtatur illam pariter ſequendo Alex. de Neuo, in *conſ. 20 nu. 7.* Cõm. opin.

2 Et † aduerte, quod licet pater ſpiritualis, ſecundum dictam communem ſententiam, repellendus non ſit à teſtimonio ferendo; tamen eius fides non eſt vſquequaq; integra, ſecundum Fulgo. *conſ. 11. Emphyteuta* Alex. *conſ. 137. colum. fin. volu. 6.* Bertach. *in ſuo repert. in verſ. Compater. verſ. 14.* Deci. dicentem hoc relinqui arbitrio iudicis, *in c. cum ſpecialis colum. 2. de appel.* Alciat. *in l. 1. in prin. C. de in ius vocan.* aſſerendo iſtum teſtem non eſſe omni exceptione maiorem, & Ripam *in l. admonendi num. 181. ff. de iureiuran.* & hoc veriſſimum exiſtimo, & ſemper obſeruaui in cauſis ciuilibus, & criminalibus, & ſæpiſſime obſeruari vidi in actu practico. Prout ita firmat quoque concludendo, & concordando opiniones ſolidiſſimis rationibus, Curt. iun. *conſ. 319 in cauſa Alberici. nu. 17. & ſeqq. vol. 3.*

Sed † quid econtra, an filius ſpiritualis pro patre ſpirituali poſſit eſſe teſtis, vide Feli. declarantem *in d. c. cum nuntius in ver. Et in quantum.* 3

Item † baiolinus non poteſt eſſe teſtis quamdiu nutrit, poſtea vero eius teſtimonium admittitur: ſecundum Bal. & Sali. *in l. parentes C. de teſti.* & Lauſian. *in d. c. quoniam in verſi. Teſtes. num. 61* vbi ait iſtam eſſe communem opinionem. Et ſic teſtimonio nutritoris, & nutricis pro eorum alumno, credendum non eſt, dum illum domi educant, ſed poſtquam illum eorum parentib. educatum reddiderunt, ſunt teſtes idonei. 4 Cõm. opin.

Cæterum † nutrix ſuper ætate alumni teſtis eſſe poteſt, atq; probat etiam, aſſignando potiſſimum cauſam hanc ſcientiæ, ſcio, quia nutriui, vt concedit Bart. *in d. l. de tutela ff. de in integ. reſtit.* 5

OPINIO DCCCCLXXVII.

SVMMARIA.

1 *Excommunicatus repellitur à teſtimonio regulariter.*

2 *Excommunicatus, & ſocius criminis teſtes eſſe poſſunt in inquirenda hæreſi.*

3 *Excommunicatus poteſt eſſe teſtis poſt abſolutionem impetratam.*

4 *Teſtem eſſe excommunicatum, vel infamem opponens an tardet eius examinationem.*

TESTIS eſſe nõ † poteſt excommunicatus, ſed à teſtimonio repellitur, *c. veniens il ſecundo. de teſti. & c. decernimus de ſenten. excommu. in 6.* & tenent omnes Doct. *in c. intelleximus de iudic. & in c. teſtimonium. de teſti.* Afflict. *in conſtit. Mores diſſolute viuentium ſub num. 5 libr. 3 rubr. 53* & Ruinus *in conſ. 7. num. 15. volum 5.* & Lanfran. *in c. quoniam contra. de probat. in verſi. Teſtes. num. 76.* vbi ait iſtam opinionem eſſe indubitatam, & communem. 1 Cõm. opin.

Sed [illegible] † non procedit in crimine hæreſis; quia tunc teſtes excommunicati, & criminis ſocii, admittuntur in inquirenda hæreſi, *cap. in fidei. de hæret. in 6.* cum declaratione ibi tradita, & per Io. Franciſcum Ponzinibium, *in tract. de lamiis. nu. 84. concl. 21.* 2

Fallit † etiam prædicta communis non habere locum, cum excommunicatus eſt abſolutus: tunc enim poſt abſolutionem impetratam à dicta excommunicatione, poteſt eſſe teſtis, ſecundum Dec. *in d. c. teſtimonium* & iſtam adm[illegible]t eſſe communem opinionem Lanfran. *in d. c. quoniam. in verſic. Teſtes. numero 76.* 3 Cõm. opin.

Sed † ſi opponeretur per partem, productum eſſe excõmunicatum, vel infamem: non propterea retardaretur eius excõmunicatio, verum exceptio hæc reſeruanda eſſet in fine iudicii, ſecundum Spec. *in tit. de teſt. § 1. verſi. Quid ergo ſi præmiſſa deficiunt* vbi hoc ipſe limitat, niſi pars obiiciens exceptioné huiuſmodi, vellet in continenti eam probare, quia eſt audiendus, ſi habet probationes in promptu, ſecundum plura citata ibi per eum. Ideo optime pro cautela tradit Excellens D. Follerius *in pract. crim. in fragmentis tit. de excommunicatis. nu. 228. circa fi. dictæ pract.* quod ſi teſtes allegati fuerint excommunicati in iudicio, abſolui debeant: & hæc omnia poſſumus, 4

etiam ſupra *in Opinio 160. Excommunicatus non poteſt eſſe teſtis lib. 1. fol. 251.*

OPINIO DCCCCLXXVIII.

SVMMARIA.

1 *Inimicus contra inimicum an teſtis eſſe poſſit ſi reconciliatus ſit. nu. 2.*

3 *Inimicus contra inimicũ teſtis eſſe nequit, etiã in crimine hæreſis, ſimoniæ, læſæ maieſtatis, & aliorum enormiſſimorum delictorum.*

4 *Inimicus non capitalis an contra inimicum in teſtem admittatur. & nu. 5. Et quis dicatur inimicus & inimicitia capitalis, & ex quibus probetur. num. 6. 7. 8. 9. & 18.*

9 *Minæ an probent inimicitiam capitalem.*

10 *Inimicitiæ etiam ſi plures ſint receptæ contra inimicum. non tamen faciunt indicium ad torturam.*

11 *Inimicus capitalis etiam cum tortura non poteſt eſſe teſtis in cauſa criminali contra inimicum ſuum.*

12 *Inimico teſti non creditur, etiam in cauſis difficilis probationis.*

13 *An etiam ſuſpectus de capitali inimicitia, à teſtimonio repellatur.*

14 *Inimicitia etiam dicitur, cum conſtat de offenſa facta, licet offenſus id ignoret.*

15 *Teſtis inimicus an repellatur etiam ſi non conſtet de inimicitia, ſed tamen conſtet de cauſa inimicitiæ per ſolum eiuſdem teſtis dictum.*

16 *Teſtis inimicus in extremis laborans, etiam Chriſti corpore ſuſpecto, examinari non poteſt ad æternam rei memoriam, contra ſuum inimicum.*

17 *Teſti inimico capitali non creditur ad inferendam alicui torturam, niſi examinatus ſit cum tortura.*

1 TESTIS eſſe † nõ poteſt inimicus contra inimicum ſuum, l. 3. & ibi Bart. Alex. & cæteri. ff. de teſtib. l. 1. § *quæſtionum. ff. de quæſt.* § *ſi vero dicat odioſum. auth. de teſti. & ibi not. & in auth. ſi dicatur. in fin. C. de teſti.* Iacob. Nouellus *in pract. crim. in forma inquiſitionis contra producentes falſitates. n. 25.* Bertran. *in tract. de reprob. teſtium. in ver. hermaphroditus. nu* 60. Ferrarien. *in ſua pract. Papienſi, in forma iuramenti teſtium. § Proteſtante. num. 11 & ſeq.* Melchior de Fuccinis de Padua *conſ.* 82. *nu.* 4. *& ſeq. vol. 1. poſita inter conſil. criminalia diuerſorum. collecta per Io. Bapt. Ziletti.* Marſil. *in l. 1. § præterea num. 1. cum aliis ſeq. ff. de quæſt.* Ioan. Ant. de Nigris, *in capitulis Regni in c. 260. Vulgari fama proloquente. num. 27.* & Ripa *in c. 1. de iudic. num. 14.* vbi ſcribit iſtam eſſe communem opinionem. Quæ comprobari poteſt hac ratione. Nam inimicus ſtatim, atque deponit, præſumitur ob inimicitiam deponere, ſecundum Bar. *in l. 1. C. ſi propter inimicit. creat. lib. 10.* adde etiam pro corroboratione huius opinionis Menoch. *de arbit. lib. 1. q. 28. per tot.* & Clar. *in pract. crim. q. 24. verſ. item quæro.* Com. opin.

2 Et † hoc adeo verum eſt, vt inimicus, etiam recõciliatus, à teſtimonio repellatur contra inimicum: & ſic ſuſpicio inimicitiæ non tollitur per reconciliationem, quoties ea nuper contigit: quoniam non ſtatim poſt reconciliationem eſt idoneus teſtis, qui paulo ante erat inimicus, ideo expectandum eſt, vt amicitia ſit longiori tẽpore confirmata, & obliuioni tradita omnia inimicitiarum veſtigia, tex. eſt, & ibi gl. *in c. accuſatores. 3. q. 5. ver. Inimicitias* Anan. *col.* 3. & Felin. *col. fi. c. per tuas. de ſimonia.* Rom. *ſing.* 319. Anan. *conſi.* 17. *col.* 3. *vol.* 1. & ibi Bolognin. *in add.* Inn. *col. fi.* Abb. *col.* 2. Anan. *col.* 3. & Felin. *nu.* 4. *in c. cum oporteat. de accuſa.* Iaſ. *in l. apertiſſimi. col. 2. de iudic.* Maranta *in tract. de ordin. iudicior. in 6. par. in 2. actu. de appell. nu. 64. fol. par. 169.* Marſil. *in d. § præterea. num.* 4. Crauett. *conſil.* 9. *num.* 6. *& conſi.* 73. *num.* 13. Iacob. Nouellus *in tract. ad defenſam. in rub.* *an indicia pro reo danda ſint. incip. Solet communis ſententia nu. 43. & ſeq.* & complures alii ſignati per Tiraquel. *in tract. de cauſa ceſſante. in 2. par. limit. 16. nu.* 7. Adde etiam Iul. Clar. *in § fin. in pract. crim. in quæſt. 24. ver. ſed quod ſi fecerit.* ex quibus conſtat iſtam eſſe communem opinionem. Com. opin.

Ampliatur † quoq; præmiſſa, quod in crimine læſæ maieſtatis, ſimoniæ, hæreſis, blaſphemiæ aliorumque enormiſſimorum delictorum inimicus ad teſtificandum non admittatur, vt voluerunt Spec. *in tit. de accuſat. § 1.* Bart. *in l. in quæſtionibus ff. ad leg. Iul. maieſt.* Bald. *in l. de his § 1. in fin. ff. ſolut. matr.* Rom. *in l. ſi vero. § de viro. column. 21. eod. tit.* Alex. *conſi.* 127. *in fi. vol.* 4. Abb. *in c. inquiſitionis. § tertio de accuſat.* Crauett. *ind. conſi.* 9. *ſub num.* 6. Marſil. *conſ.* 12. *commendamus. num.* 12. Grammat. *conſi. crim.* 15. *conditoris machinæ. column. fin.* & Marc. Ant. Blancus *in pract. crim. in rub. incipien. poſtquam vidimus quam diria ſunt crimina. num.* 19. & Ioann. Ant. de Nigris *in d. c. 260. Vulgari fama proloquente. nu.* 30. & hoc patet per tex. *in d. c. per tuas.* quem communiter omnes citant pro ſingulari, teſte Marſil. *ind. § præterea. ſub num.* 1. licet ibi ipſe alleget alterum text. ſimilem, *in cap. cum p. tot. de accuſa.* & ſic ex allegatis authoritatibus facile conſtat iſtorum opinioné eſſe communem. 3 Com. opin.

Sed † aduerte, quod præmiſſa iura, diſponentia inimicum recipi non poſſe in teſtem, ſunt intelligenda procedere in inimico capitali, non autem, in inimico nõ capitali: nam iſte inimicus admittitur, quamuis minus fides ei adhibeatur, ſecundum Inn. *in d. c. cum oporteat.* & Cyn. Bald. Alber. & cæteros, *in d. authen. ſi dicatur.* vbi allegat rationem: quoniam pro leui inimicitia de facili quis mentiri non cenſetur, quemadmodum pro graui, & iſtorum opinioni inhærent. Afflict. *in conſtit. mores diſſolute viuentium. ſub num. 1. libr. 3. rubr.* 53. Alberic. de Roſa *in tract. de teſtib. in pr. ſub n.* 18. & Bertran. *in d. tract. de reprobat. teſtium. nu.* 60. in quib. locis eam dicunt eſſe communem. 4 Com. opin.

Vnde † teſtis ob non capitalem, & grauem inimicitiam non debet indiſtincte repelli, cæterum relinquitur iudicis arbitrio, qui ſecundum inimicitiam verificatam, & alia arbitrari poterit, teſtem vel eſſe, vel non eſſe repellendum, vt voluerunt gl. & Doct. *in d. c. cum oporteat.* & Bert. *conſ. 152. libellus, quem obtuliſſe, & produxiſſe legitur ſub nu. 9. vol.* 8. vbi oſtendit iſtam eſſe magis communem opinionem. 5 Com. opin.

Quis autem † dicatur inimicus capitalis, & quib. modis probetur capitalis inimicitia, vide Canoniſtas, declarantes, decidentesq́; *in d. c. cum oporteat* Bar. & Bald. *in d. auth. ſi dicatur.* Ant. Butr. *in c. veniens el 2. de ſponſal.* Felin. *in c. quoties. column. 3. de teſtib.* Alberic. *in l. pen. in prin. ff. ſolut. matr.* Ancharan. *conſi. 246. colu.* 2. Alex. *conſ.* 99. *vol.* 1. Corn. *co.* 101. *col.* 4. *vol.* 1. Ioan. de Amicis *conſ.* 119. *nu.* 10. Mantuam. *conſ.* 27. *num.* 31. *vol.* 1. Soc. iun. *conſ.* 75. *nu.* 14. *vol.* 2. Paris. *conſ.* 58. *nu.* 73. *vol.* 4. Grammat. *conſil. crim.* 6. *nu.* 5. Paris. de Puteo, *in tract. ſyndic. in verſ. Suſpicio.* Ant. Roſel. *in tract. de teſti. col.* 3. & Crotum, *in tract. de teſti. n.* 97. & Marſil. *in d. § præterea. n.* 7. *cum aliis ſeq.* 6

Et † ſic, ſecundum omnes memoratos Doctores inimicitia capitalis, vel quaſi dicitur, & oritur, ſi lis, & quæſtio eſſet, ſuper omnib. bonis, vel maiori parte bonorum, & tunc teſtimonium talis teſtis penitus repelleretur, & cõcurrunt etiam cum hac opinione Rom. *in l. 2. § hoc reſcripto ff. ad S. C. Sylla.* Ana. *con.* 59. *col.* 2. Roſa. Curt. inter Calcanei conſilia, *conſ.* 64. Crauett. *conſ.* 75. *num* 11. Alex. de Neuo *conſ.* 20. *in cauſa Dominæ Catharinæ. ſub num.* 1. *& ſeq.* & Bertran. *in conſilio* 126. *pro defenſione innocentiæ honorabilis viri. numer.* 3. *& ſequen.* 7

Com. opin. *ſequen. velit.* 7 qui dicunt communem eſſe, & vtiliter ampliant.

8 Imo inimicitia † capitalis,& grauis, non ſolum à percuſſionibus, ſed etiam à verbis plerunq; ortum habet, & conſequenter inimicitia capitalis contrahitur etiam ex verbalibus iniuriis, ſecundum Bald. *in c. veniens, in fi. de testibus.* & habetur *in l. licet. ff. de arbi.* Marſil. etiam firmat *conſ. 3. ſæpe, numer. 12. conſil. 20. macure, num. 18* & Iaſ. *in l. procuratoris. in fi. C. de procur.*

9 Imo etiam † minæ probant capitalem inimicitiam, ſecundum Bald. *in d. l. licet.* & Marc. Mantuam *conſ. 305. niſi, num. 9. vol. 1.* & Cardinalem Albanum *in lucubratio in ſtart in l. teſtium, num. 9. ff. de teſtib.*

10 Et iſti inimici † capitales, etiam ſi plures eſſent, qui deponerent contra inimicum eorũ, de viſu in cauſis capitalib. nõ facerent ſufficiens indicium ad torturam. ſtante repulſa, legitime facta, contra teſtes ex capite inimicitiæ capitalis, vt firmat Ioan. Ant. de Nigris cum cæteris Illuſtribus Doct. aggregatis per eum *in d. c. 260. Vulgaris fama proloquium, num. 39. cum omnibus aliis ſeq.* vbi reſpondet contrariis, & concordat opiniones.

11 Imo defectus † inimicitiæ non purgatur per torturam vt determinat G. auct. *conſ. 6. plura, num. 51.* & ſic inimicus capitalis etiam cum tortura, non poteſt eſſe teſtis in cauſa criminali, ſecundum Inno. *in c. cum P. Manconella. de accuſatio.*

12 Quinetiam † teſti inimico nõ crederetur etiamſi eſſemus in cauſis difficilis probationis, vt voluit Grammat. *conſ. crim. 45 n. 19 & conſ. 58. n. 10.*

13 Ideo redeundo, † vnde per longas digreſſiones non decuit recedere, amplio etiam memoratam opinionem in principio politam, quod non ſolum vendicat ſibi locum in capitalibus inimicis, ſed etiam in ſuſpectis de capitali inimicitia: & ſic hoc verum eſt, ſiue quis oſtendat ſe inimicum expreſſe, ſiue tacite, id eſt, qui odium gerat in mente, ſecundum Innoc. *in d. c. cum p. Manconella. de accuſat.* Bald. *in auth. ſi vero dicatur de teſtib.* Melchiorem de Facinis *in d. conſ. 81. num. 7.* Roma. *in rub. ff. de arbitr. colum. 12.* & Bald. *in Marg. in ver. Teſtis col. 15. & in l. præſcriptione. C. ſi contra ius vel vtil. pub.* Alex. *conſ. 99. in cauſa inquiſitionis formata. num. 2. vol. 1.* Iaſ. *in l. ſororem. C. de his quib. vt indi. & conſil. 167. col. 5. vol. 4* & Marſil. *in l. 1. §. præterea. nu. ff. de quæſt.*

14 Item ampliatur † quoque eadem opinio: quod idem operetur in recipiẽdis teſtibus inimicitia præſumpta, quod operatur inimicitia vera: & conſequente inimicus dicitur, etiam ſi offenſus ignoret offenſam, vt etiam tunc repellatur à teſtimonio, ſecundum Bart. *in l. 1. in fin. ff. de his quib. vt indig.* Innocen. *in c. cum I. & A. in fin. de re iud.* Bal. *in d. l. præſcriptione. colu. antepen. & conſ. 316. præſuppoſito ſtatuto. colum. 1. vol. 4.* Roma. *in d. rubr. ff. de arbit.* Abb. *in c. cum oporteat. & in c. repellantur. de accuſa.* Vincen. de Paleotis *conſ. 127. in fin. poſito inter conſilia Alexand. in 4. vol.* & Marſil. *conſil. 31. bonorum omnium largitor. num. 18. & in ſing. 178. inimicus repellitur à teſtimonio.*

15 Amplificatur † quoque poſtremo præmemorata opinio, vt teſtis inimicus, etiam ſi non conſtat de inimicitia, dummodo appareat de cauſa inimicitiæ, etiam per ſolam eiuſdem teſtis depoſitionem, ſimiliter repellatur à teſtificando, ita Creſcent. *deciſ. 35. lib. 1.* & Vincent. Paleot. *in d. conſ. 127. num. 19 inter conſil. Alex. vol. 4.*

Et tunc ad inimicitiam contrahendam non attendunt an iuſta cauſa, vel iniuſta præceſſerit, ſed an potuerit mouere animum alterius ad odium, *c. mementum. 3. repellantur. & c. non eſt crudelis. 23. q. 5.* vbi iudex quandoque inimicitiam incurrit ex adminiſtratione iuſtitiæ.

Denique, teſtis † inimicus in extremis laborans, etiam Christi corpore ſuſcepto examinari nequit cõtra inimicum ſuum ad perpetuam rei memoriam, & examinatus non probat, ita Bald. *in tit. de pace conſtan. §. vaſalli. col. 2. verſ. Extra quæro.* & Andr. de Iſer. *in conſtitut. § denua clandeſtina.* Et ſic regulariter teſti in mortis articulo conſtituto, nulla fides præſtatur, ſecundum Bal. *in loc. præcit.* Bertran. *conſ. 137. viſo proceſſu cauſæ inquiſitionis nu. 9. in 1. par. vol. 2. & conſil. 15. & ratio ſcribendi. num. 5. in 1. par. vol. 3.* & Gramma. *conſil. crim. vlt. ſub nu. 3.* 16

Vbi fideliter, † & exquiſite, more ſuo, conſuluit, teſti inimico capitali, quoad inferendam torturam nullam eſſe fidem præſtandam, niſi iſte teſtis eſſet examinatus cum tortura. Vbi *n. 3.* ſimiliter planum facit, † inimicitiã capitalem eam eſſe, quotieſcunq; offenſus directe, vel indirecte, & ſic per obliquum vendicare ſe poteſt. Nec non aperit quoq; eo in loco *n. 4.* inimicitiam capitalem probari etiam ex coniecturis. Imo ſcribit quoque Iudicem debere arbitrari, quib. ex cauſis, & occaſionib. quis præſumatur inimicus capitalis, Et, quod is, qui præteritis temporib. fuit inimicus vel eſſe conſueuit, ſecundum conſuetudinem patriæ, etiam hodie & in præſentiarum quoq; præſumatur inimicus, & aſſerit Baldus ipſe, hoc firmaſſe etiam Inno. *in c. cũ oporteat. de accuſ.* 17 18

OPINIO DCCCCLXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes deponentes, Titium violenter cognouiſſe mulierem, an probant.*

Testes deponentes, † Titium cognouiſſe violenter mulierem, non probant: & ſic ſi formata foret inquiſitio contra Titium, & deponeretur eum violenter cognouiſſe mulierem: tunc ex huiuſmodi aſſertione puniri non poſſet, ex quo verbum *violenter* accipi poteſt actiue, & paſſiue, vt voluit Bar. *in l. ſi filiusfamilias de teſta. in l. 2. in fin ff. de duobus reis promit. & ſtipu. in l. ſi ita ſcriptum ff. de ma. teſtam. in l. ſi vxor. §. ſi quis vxorem ff. ad leg. Iul. de adult.* Abb. *in c. dudum*, il ſecondo, *de elec.* Alex. *in l. 1. colum. 2. ff. de acquir. poſſ.* Ioan. Bap. Ferretus *conſ. 373. pro reſolutione motens ad me tranſmiſſi de patria. vol. 2. ſub num. 3* & Fel. *in c. auditis. colum. pen. de præſcrip.* Chriſt. Porr. *in princ. inſti. de duob. reis ſtip. n. 4. 5. & 6* vbi Zalett. *in addit. pro inſ. vita* 1

¶ In contrariam vero partem, videlicet, quod mediante tali depoſitione damnari poſſit Titius, & deueniri ad eius condemnationẽ, inclinarunt Ang. *in l. 2. per illum tex. C. de vi bonor. rapt.* Imol. Cuma. & Aretin. *in d. l. 2. §. fin. de duob. reis.* Inſ. *in l. non hoc. C. vnde cognati* Marc. Mantuan. *in c. in præſentia ſub num. 20. de probat.* & ſic magis communis opinio apparet contra Bar. cui reſpondetur: quia raro contingit id, quod experientia rerum magiſtra docet, vt mulier violẽter virum cognoſcat, & ob id hoc non eſt conſiderandum, ac verba violenter magis debent intelligi actiue, quam paſſiue, tam ob veriſimilitudinem, quam ex ordine ſcripturæ. Com. opin.

OPINIO DCCCCLXXX.

SVMMARIA.

1 *Mulier poteſt eſſe teſtis in cauſis criminalibus de iure ciuili: ſecus de iure canonico n. 2.*

2 *Mulier etiam de iure canonico in criminalibus teſtis eſſe poteſt, cum veritas aliter haberi non poteſt: non tamen eſt teſtis omni exceptione maior. n. 4.*

3 *Teſtis omni exceptione maior quis dicatur, & an teſtis in dubio præſumatur idoneus n. 6.*

7 *Teſtes an in dubio cenſeantur conteſtes, ſi vnus deponat de menſe Aprilis, alter de Maio, cum adiectione, ſi recte memini. Et vt dicantur cōteſtes, non verba ſed ſubſtantiam rei conſiderandam.*

1 TESTIS idonea † poteſt eſſe mulier de iure ciuili in cauſis criminalibus, ſecundum Spec. *in tit. de teſte. verſ. Quid ſi mulier. §* 1. Alex. *conſil.* 99 *ſub. nu.* 4 *lib.* 1 *conſ* 24 *num.* 2. *vol.* 2. *conſil.* 115. *viſo themate ſupraſcripto, & atteſtationibus teſtium. num.* 14. *vol.* 4. *& conſil.* 11. *num.* 6. *vol.* 1. vbi atteſtatur eſſe communem opinionem, Grammat. *conſ. crim* 12. *nu.* 16 *& ſeq.* & Iacob. Nouel. *in ſua pract. crim. in rubr. incip. crimina obiecta. numer.* 46. & præſtantiſſimus iuris interpres Peruſinus, D. Tobias Nonius, *Inſtit. de teſtam. in § teſtes autem nu.* 18. & Roland. à Valle *conſ.* 7. *in cauſa Antonini Brunelli ſub nu.* 1 *vol* 1. vbi adiicit quoque, eam cum alijs relatis per eum in practica ſeruari. *Com. opin.*

2 Contrarium vero reperitur cautum de iure Canonico, videlicet, quod mulier in cauſa criminali, propter eius grauitatem, teſtificari non poſſit, text. eſt in *c. forus. § teſtes. extr. de verb. ſig.* vbi Gloſſ. *in verſ. fœminas. & in c. mulierem.* 23 *q.* 5. vbi etiam Gloſ. & idem tenet Gloſ. *in c. ex eo* 11. *q.* 3 *& 9* Flor. *in l. ex eo. ff. de teſtib.* Ioan. de Platea. & Ang. Aret. *in § teſtes autem. Inſtit. de teſta.* Alex. *conſ* 19. *nu.* 1 *vol.* 1 Bertran. *conſ* 189 *num.* 2. *vol.* 1. Maranta *in tract. ordin. iur. in* 4 *parte prin. numer.* 29 *cum alijs abunde traditis per Marſil. in conſ.* 22. *conſ.* 18. *colum. antepen. num.* 34. *conſil.* 59 *colum. fin. conſ* 101. *colu.* 1. *& conſ.* 130 *num* 34. Abb. & alij *in l. quoniam. de teſtib.* vbi aiunt, iſtam eſſe communem opinionem, & Deci. *in l. fœmina. num.* 33 *ff. de reg. iur.* & ita conſuluit Alex. *conſ.* 11 *circa primum, ſub num.* 6 *libro* 1 & Oldr. *conſ.* 145. & tradit Iul. Clar. *in pract. crim. quæſt.* 24. *verſ. de iure canonico.* *Com. opin.*

3 Sed interpretatur † quod hæc concluſio cōmunis, de iure Canonico, non habeat locum, quando in delicto commiſſo non adfuerunt niſi mulieres, vtputa Titius fuit interfectus in præſentia duarum mulierum, nec ibi affuerunt alij teſtes, tunc exploratum eſt, quia aliter veritas haberi non poteſt, præfatum homicidiū poſſe probari per mulieres: quia in ſubſidium, etiam in cauſa criminali mulieres in teſtes recipiuntur, ſecundum Io. And. poſt Guid. de Suza. *in add. Specul. in tit. de teſte §.* 1 *verſ. Item quod mulieres* Abb. *in c. ... per illum tex. extr. de teſtib. cog. & in c. quoniam, vbi & alij Doct. de teſtib.* & Albert. *in l. in teſtimonium ff. de teſtib.* Alex. *conſil* 64. *viſo themate. in princip. lib.* 1. *conſ.* 100 *col. à fin. vol* 7. Deci. *conſil.* 165. *colum.* 2. Marſil. *conſ.* 5 *conſil.* 102 *& conſ.* 127 *colum* 2 *& in l. Diuus. n.* 9. *ff. de quæſt. in l. inſulæ num.* 43. *ff. ad legem Cornel. de Sicar. & in l. de minore nu.* 25. *ff. de quæſt.* Dec. *in d. l. fœmina. num.* 34. *circa medium.* Alciat. *in tract. de præſump. reg.* 1. *præſump.* 47. & Io. Nicolai. *in add. ibi,* Grammat. *conſil. crim.* 45 *num.* 20. & Curtius, *in l. admonendi. num.* 104. *ff. de iureiur.* vbi hanc limitationem late, & abunde declarat, & Deci. *in loco ſuperius citato.*

4 Interpretatur etiam † eadem cōmunis ſententia de iure canonico: vt quamuis eodem iure, ita repellantur mulieres in negocio criminali, nō tamen ita repelluntur, vt eis nulla omnino fides adhiberi debeat, ſed vt nō ſint teſtes omni exceptione maiores, vt voluit Bertran. *conſ.* 161. *etiam ſi verum eſſet, ſub nu.* 5. *vol.* 6 & Rolan. *in d. conſ.* 7. *ſub nume.* 12. 14. *& ſeq.* & Cepolla. *conſ.* 32. *n.* 2. *& ſeq.*

5 Teſtis autem † omni exceptione maior ille dicitur, cui nihil opponi poteſt, vt per Cepollam *in d. loco. num.* 3. Gloſſ. *in c.* 1. *in verſ. maiores. de conſang. & affi. ut. & in §. item verborum. Inſtit. de inutil. ſtipulat. in verſ. idoneos,* & Dec. *in cap. ut ſi clerici. numer.* 212. *de iudicijs* & vide ea quæ addidi ſupra *in opinione* 941. *in fine numeri ſexti.*

Teſtes autem, † in dubio præſumuntur idonei. 6
ita Bertran. *conſ.* 205 *pen. in dictum. num* 26. *vol* 8.

Prout teſtes † in dubio cenſentur ſimiliter eſſe 7
conteſtes, ſi vnus ex eis deponat de menſe Aprilis, alius vero de menſe Maij, cum hac adiectione, *ſi bene reminiſcor*: & in ſumma reputantur eſſe conteſtes, ſi congrua interpretatione hoc fieri poſſit, licet in cōteſtes ſe non nominent: & conſequenter tunc probant, etiamſi non ſint omnino conteſtes, quoad corticem verborum, quia ſatis eſt, vt concordent in facto principali, & in ſubſtantia, ita Gloſſ. *in c. dudum, in verſ. ubi agitur, de conuer. coniug.* Alex. *conſil* 47 *abunde num.* 3. *vol* 2. vbi aſſerit, iſtam eſſe communem concluſionem, *& conſil.* 4. *ſub num* 7. *& conſil.* 230. *perſpectis atteſtationibus, vol.* 6 *& in l fin. in fin. C de bonorum poſſ. ſ. ſecundum tabul.* Grauet. cum alijs non paucis aggregatis per eum *conſ* 78. *num.* 9 & D. Io. Vincent. de Anna *in ſi* 634. *Com. opin.*

OPINIO DCCCCLXXXI.

SVMMARIA.

1 *Frater an ſit idoneus teſtis in cauſa fratris & an tantam fidem faciat, quantam alius teſtis vt dici poſſit integrum ſupplicium. Et an ſuppleat numerum teſtium ſimiliter num.* 2.

3 *Frater pro fratre non poteſt eſſe teſtis in cauſis ciuilibus arduis & grauibus nec in criminali.*

4 *Soror habitans cum ſorore in eadem domo, non pro ſorore probet in cauſa matrimonij, eam eſſe carnaliter cognitam.*

5 *Frater an & quando ſit idoneus teſtis pro fratre inquiſito, ad eius defenſionem, & innocentiam, probandam.*

6 *Frater religioſus, vel laicus frater, deuote, & religioſe vita, eſt idoneus teſtis pro fratre.*

7 *Frater contra fratrem, & maritum contra vxorem, & econtra, teſtimonium ferre non cogitur, tam in ciuilibus, quam in criminalibus cauſis.*

8 *Frater contra fratrem in crimine hæreſis cogitur dicere teſtimonium.*

TESTIS idoneus eſt frater in cauſa fratris, ſecundum † Bart. in *l. qui teſtamento §. quæ. n.* 9. *n* 6 *ff de teſta.* Gloſ. Innocen. & Imol. *in c. inſuper. ante ... ff. de leg.* Bertran. *conſil.* 212. *col* 4. *vol* 1 *incip. ſuppoſita.* Felin. & omnes Doct. magis communiter, *in c. cum oporteat. ſo lum* 3. *cum alijs ſeq. de accuſat. & in c. in literis extr. de teſtib. colum. fin.* Ioan. de Amicis *conſil.* 119. *nu.* 3 & Tobi. Nonius † Peruſinus, iuris vtriuſque ſtudioſiſſimus, *in §. ſed neque hæres. Inſtit. de teſt. in num.* 1 *cum al. n ſeq.* & Feli. etiam *in c. literas num* 4. *cum alijs ſequen. de præſumpt.* in quibus locis aſſerunt, iſtam eſſe communem opinionem, & limitant copioſiſſime in ſex caſibus, & Lancillottus Conradus, *in tract. ſeu pract. de dicat. lib.* 1. *c.* 9 *§.* 2. *in verſ. Frater numer.* 45 *fol* 60. & Bald. *conſil.* 285. *volu.* 4. vbi citat, & ſequitur Bartol. *in d. § quæcunque.* 1 *Com. opin.* 2

¶ Et licet Bald. teneat contrarium *in l. nullis Cod. de epiſc. & cler.* ob hoc tamen fatuum eſſet recedere à dicta communi in iudicando, & conſulendo, quam ſequuntur quoque infiniti Doct. varijs in locis iuris noſtri, & Alciatus *in tract. de præſumpt. in prima reg. præſumpt.* 23. *num.* 2 *& 6.*

¶ Sed Alexan. *conſ.* 18. *viſo proceſſu cauſa vertentis inter Antonium nu.* 4. *vol.* 1. arbitratur ipſi fratri deponenti pro fratre minus credi debere, quam extraneo.

¶ Qui

Com. opin. ¶ Qui quidem Doct. omnes declarant, ac explicant prædictam communem non procedere, quando fratres ſunt, vel reperiuntur in poteſtate eiuſdẽ patris, vel quando ſimul habitant, vel haberent bona communia inter ſe & Lanfran. *in c. quoniam contra. de prob. in verſ. Teſtes nu 62.* & Celſus *ibi in addi* & Feli. *in d. c. literas, num 6. & ſeq.*

2 Et licet frater ſolus, deponens in cauſa fratris, non faciat tantam fidem, quantam extraneus, ita vt deferri poſſit iuramentum ſuppletorium in defectum ſemiplenæ probationis, tamen cum habet aliũ conteſtem idoneum, is vtique ſupplet eius dictum, vt per Bal. *conſ. 10. in quæſt. quæ vertitur inter Philippum, ſub num. 4 vol. 5* Alex. vero *conſ. 237. perſp. ctis his quæ in thematena rantur, num 1. & ſeqq. vol. 6.* conſuluit contrarium, quod numerus duorum teſtium idoneorum ſit neceſſarius in præſenti caſu, nec numerus cenſetur ſupplere, vbi ſunt duo teſtes tantummodo vnus idoneus, inquam, & alter non, ſed dicitur ſolũ ſuppleri numerus cum ſunt tres, vel quatuor teſtes, & iſta eſt veritas, vt explicauimus quoque ſupra plenior cornu *in opinione 885. teſtium numerus ſupplet defectum eorum*, & ita iudicauit etiam ſacra regia Audientia Bononienſis non ſemel, in caſib. in ea occurſis, & decſis, *anno 1595 & ſ quinti.* & firmat quoque Dec. *in c. cauſam quæ n 5. de off. deleg.* vbi hanc aſſignat rationem, quod vnus teſtis officio duorũ fungi non poſſit, & ſic vnus teſtis vices alterius ſupplere vllo modo poteſt.

3 Declaraturque † ſimiliter hoc non habere locum in cauſa ciuili ardua, & graui, in qua abſque dubio frater non eſt idoneus teſtis pro fratre, imo omnino repellitur, ... Bald. *in l. parentes, col. 11. de teſtib. & in l. ... probat* & hoc in terminis in cauſa matrimoniali ... Maria. *conſ. 17. ſupradicta cauſa poſito* Et Ioan. Baptiſt. Ferrer. *conſ. 196. in cau. a matrimoniali num. ... 13. ... 1* vbi determinat Conſulendo,

4 fore ... in † habitantem in eadem domo cum ſorore nihil probare pro ſorore, in cauſa matrimonii: & ſic ſoror repellitur à teſtimonio in cauſa matrimonii, ſiue ſororis, deponendo eam eſſe carnaliter cognitam, hoc idem firmauere ſimiliter in terminis Aret. *conſ. 13. col 5.* & Dec. *conſ. 1 3 col 2 num. 4.*

5 Declaratur † præterea prædicta communis opinio, quod non habeat locum in cauſa criminali, in qua frater pro fratre non eſt idoneus teſtis vt cõſuluit Alexan. *conſ. 70 proceſſ. nu. 6 vol. 1* & Afflict. *in conſtit. mores diſſol. te viuentium. ſub num. 9. libr 3. rubr. 55.* & Feli. *in d. c. literas num 9.*

Quia accuſator, volens ad intentionem ſuam probandam producere fratres, non admittitur, ſecundum Io. Bat. Bal. Alberic. Salic. Paul. Caſtren. ... toſque omnes *in d. l. parentes* & Nouium *in d. §. Sed neq; hæres. num. 1.* vbi atteſtatur iſtam eſſe communem opinionem. Com. opi.

6 Sed animaduerte, † quod ad probandum innocentiam fratris inquiſiti criminaliter, pro delicto, frater eſſet idoneus teſtis pro fratre: & per conſequens frater inquiſitus de homicidio poteſt probare per fratrem, ſe commiſiſſe homicidium ad ſui defenſionem, ſecundum Bal & Sali. *in d. l. parentes.* Aret. *in tract. maleficiorum. in ver. Et dictum Titium ſe defendendo. col 7* Alex. *conſ 211 colum fi. libr. 2. & conſil. 4 in fin. vol. 6.* Natta in *conſ 359 quidam iudex procedens contra nonnullos de falſo ſub num. 2.* Marſil. *ſing. 508* Feli *in d. c. cum oporteat. in 5. not* Dec. *conſ 459. num 8 & conſ. 469. num. 7.* Grammat. *conſil. crim. 12 num. 19. & 20.* Grauet. *conſil. 119. num. 9.* Rolan. a Valle *conſ. 7. num. 15. vol. 1.* Bertran. *conſ. 15. vidi caſum mihi exhibitum n. 1 vol. 8.* & alios quamplures, relatos ſupra *in Opin. 160. Teſtes, affines, ſocii, amici & domeſtici.* vbi latius explicauimus iſtam materiam.

¶ Qui quidem Doct. hoc intelligunt procedere, vbi cuiuſque de alterius præiudicio, ſeu intereſſe non ageretur, ſed de mera defenſione fratris: & tũc fiſcus conqueri non debet, ſi huiuſmodi teſtimonium, ſeu depoſitio ei noceat, in pœnis quærendis, vt voluit Bald. *in d. l. parentes.* quia pœnæ non irrogatæ indignatio ſolam duritiam continet *l. ſeruum ea lege ff. de ſeruis expor.*

Item † frater religioſus, vti vir bonus, vel laicus, 7
deuotæ, religioſæq; vitę, recipitur in teſtem in cauſa fratris, ſecundum Ioan. de Imol. *in c. cum R. Canonicum de off. deleg.* quem refert, ſequiturque Felin *in d. c. literas. num. 11.* & Marſil. *in ſua pract. crim. in §. Principium num. 11.*

Et quamuis † frater pro fratre teſtificari poſſit: 8
nihilominus frater contra fratrem teſtificari non cogitur, *l. lege Iulia. de teſtib.* & not Abb *numer 8.* & Feli. *num. 16 in d. c. literas* & Bar. *in d. §. quacunque. num 6.* Et hoc habet locum tam in cauſa ciuili, quam criminali: ita tenet, & probat Gloſ. *in d. l. lege Iul. 4.* cum Com. opin. qua ſentiunt omnes Docto. communiter, teſte ibi Iacob. de S. Georg. *num. 2.* & eam ſequitur Abb etiam *in d. c. literas. numer. 8.* & omnes *in d. l. parentes.* & Neotza *in Sylua nuptial. libr. 3. num. 47.* vbi ait hoc idem procedere in coniuge deſcendentibus, & aliis.

Verum † in crimine hæreſis frater cogitur dicere 9
teſtimonium contra fratrem, ſecundum Panor. *in d. c. literas.*

OPINIO DCCCCLXXXII.

SVMMARIA.

1 *Chriſtianus de iure teſtis eſſe poteſt contra Iudæum. Iudæus contra Chriſtianum non item nu 2. An idem ſit in Iudæo nuper baptizato, & ad fidem Chriſti conuerſo, n. 6.*

3 *Iudæus non debet iurare per Euangelia, ſed per legem Moyſi, vel per Deum. Et quid, ſi per Chriſtum iuret. num. 4.*

5 *Iudæus etiam in ciuili cauſa teſtis eſſe non poteſt contra Chriſtianum.*

7 *Iudæo deferri non poteſt iuramentum in litem, vel in ſupplementum probationis contra Chriſtianum.*

8 *Iudæus teſtis eſſe non poteſt contra Chriſtianum, etiam in crimine vſurarum.*

9 *Iudæus teſtis eſſe non poteſt contra officialem bonæ conditionis, & qualitatis, in ſyndicatu, in crimine corruptionis, & baratariæ.*

10 *Iudæus an tanquam peritus ad recognoſcendam, vel interpretandam ſcripturam Hebraicam contra Chriſtianum aſſumi poſſit.*

11 *Iudæus in crimine hæreſis & læſæ maieſtatis, admittitur in teſtem contra Chriſtianos. Item in contractibus, quaſi contractibus, & teſtamentis.*

TESTIS eſſe poteſt † Chriſtianus de iure contra 1
Iudæum: vt not. *in c. Clemen. 1. & in c. Iudæi de teſtib. & in l. quoniam. C. de hæret.*

Verum Iudæi † haudquaquam poſſunt teſtifi- 2
cari, aut recipi in teſtes, contra Chriſtianos, vt in præcitatis iuribus, & not. Specul. *in tit. de teſte. §. 1. ver. Item,*

item, & eſt Iudeus. Ioan. de Anan. *in c. 1. colum. 1. de hæret.* Bart. *in l. cunctos populos, colum. 4. C. de Summa Trin.* Imol. & Card. *in d. Clemen. 1.* & Alex. *conſ. 35. colum. fin. & conſ. 70 colum. pen. lib. 2. & conſ. 379. prope fin. vol. 2.* Feli. *in d. c. Iudæi, in princ. & in c. cum ſit, num. 1. de Iudæis.* Marſil. *ſing. 41. Iudæus non poteſt eſſe teſtis, in princ.* Paris de Puteo *in tract. d. ſyndicatu. § fui ſemel rogatus à Doctore, numer 1.* & Bero. *conſ. 134. num. 20. vol. 3* cum aliis relatis per Iac. Nouell. *in ſua pract. crim. ſuper forma inquiſitionis contra producentes falſitates. num. 19.* & iſta videtur indubitata, & communis eſſe ſententia, atteſtante Octauiano Cacherann *deciſ. 72. Inquiritur num. 5.* Com. opin.

§ Quæ comprobatur hac optima ratione, ſecundum Marquard. de Suſan. *in tract. de Iudæis, & in fidelibus in 2 part. c. 5 num. 11.* quia cum commorentur Iudæi in ſuperſtitione reprobata, dicuntur eſſe ſemper in delicto: vt not. Doct. poſt Gloſ. *in l. non erit. §. Dum. ff. de iureiur.*

§ Aliam vero rationem adducit, & aſſignat Iaſ. *in rubr. de iuſt. & iure, in 4. nota.* quoniam in teſte neceſſario requiritur iuramentum, quod per Iudæum præſtare nequit.

§ Sed huiuſmodi rationem optime, & non abre mordet, & reprehendit Marquard. de Suſan. *in tract. de Iudæis c. 5. num 10.*

3 Nam licet † Iudæus iurare non debeat per euangelia, ſecundum Bart. *in l. ſpadonem. §. fin. ff. de excuſ. tut. & in l. ait prætor. §. fin. ff. de iureiur.* tamen iurat per legem Moyſis vel per Deum, ita Bart. *in l. iuſiurandum. § ait prætor, in fin. eod. tit.*

4 Et quanquam † non teneatur iurare per ſancta Dei euangelia: nihilominus tamen, ſi iuraret per Chriſtum, cogeretur indubitanter ſeruare iuramentum, nec peccaret Chriſtianus, recipiens tale iuramentum, teſte Bart. *in 1. conſt. Digeſtorum.* & Innocent. *in c. & ſi Chriſtus. de iureiur.* & Alexan. *in l. 3 §. 1. eod. tit.* Et huic ſententiæ communi ita roboratæ inhæreot etiam Feli. *in cap. cum ſit, num. 1. per illum tex. de Iudæis.* & Afflict. *in conſtit. mores diſſolutos ѵmentum, numer. 8. lib. 3. rubr. 53.* vbi profert magnum verbum, ita decisum fuiſſe à Sacro Regio Concilio Neap.

5 Iudæum io † cauſa ciuili fidem non facere, nec probare contra Chriſtianum: prout teſtatur etiam idem Afflict. de hac eadem determinatione Sacri Concilii *in deciſ. 214 quidam Iudæi.*

6 Ampliatur hoc † etiam procedere in Iudæo, de proximo ad fidem Chriſti conuerſo, & baptizato, qui etiam non poteſt eſſe teſtis contra Chriſtianum, ſicut antea non poterat, vt voluit Gloſſ. *in cap. conſtituit. 17. q. 4.* Ioan. Crot. *in tract. de teſtib. in 4. part. ſub num. 136* Feli. *in d. c. Iudæi, de teſtib. & in d. c. cum ſit, ſub num. 1. de Iudæis* Marſil. *in l. 1. § præterea num. 5 ff de quæſt. in ſing. 107. Priuilegium dignitatis, & ſing. 273. incip. Notiſſimum eſt.* Tiraquel. *in tract. ceſſante cauſa, in 6 limit. n. 10.* & iſtam ait eſſe communem opinionem Soc. *in l. ſi vendum. § fi. ff qui ſatiſd. cogant.* Com. opin.

§ In contrariam vero ſententiam curioſe inclinauit Ant. Franc. de Doctoribus *in d. cap. Iudæi, in add. ad Abb.* & D. Brunorus à Sole *in add. Feli. ibidem ſub num. 1. in verſ. Iudæo,* & Marquardn *in d. tract. de Iudæis in 2. par. c. 5. num. 12.* vbi hanc partem corroborat pluribus apparentibus rationibus. & tandem fatetur audacter, eam eſſe veriorem. Sed rationes iſtius, parum, aut nihil me mouent, ad diſcedendum à prædicta communi opinione, cum qua concurrit etiam Feli. *in d. c. cum ſit, ſub numer. 1.* vbi tradit alteram ampliationem ſatis vtilem.

7 Ampliatur iidem † ſecundo præmemorata communis ſententia, ſeu regula, vt quemadmodum Iudæus teſtis eſſe nequit contra Chriſtianum: ita nec poſſit ſimiliter deferri iuramentum modo aliquo in litem, vel in ſupplementum probationis contra Chriſtianum. ita Bald. *in leg. qui accuſare. Cod. de eden.* Specul. *in d. tit. de teſte §. 1. verſic. 11. in quo eſt Iudæus.* Bart. *in d. l. cunctos populos* Ant. de Butr. *in d. c. Iudæi.* Alex. & Ioan. Bapt. Caccialup. *in l. admonendi. ff. de iureiuran.* Ioan. de Imol. *conſ. 11. in caſu propoſito poſt prin.* Paris de Puteo *in d. tract. de ſyndicat. § fui ſemel rogatus à Doctore maximo. num. 1.* Marian. Soc. *conſ. 34. num. 12. vol. 2.* Stepha. Aufret. *in tractatu de reprobat. teſtium. numer. 58* Marſil. *in d. ſing. 41.* & Cæphal. *conſ. 65. Hong. ſtatum 38. & ſeq. vol. 2.* & iſta eſt communis opinio. Com. opin.

8 Ampliatur tertio † quoq; anteſignata opinio communis, vt Iudæi quoque non admittantur, neque probent vllo modo contra Chriſtianum, etiam in crimine vſurarum, vt doctiſſime, ac religioſiſſime, more ſuo, determinauit Sacer Senatus Pedemont. *in d. deciſ. 72.*

9 Quarto amplificatur † prænotata communis in tantum ſortitur locum etiam, vt Iudæi nequaquam probent etiam contra officialem, bonæ famæ, & conditionis exiſtentem, ſi contra eum deponerent tempore ſyndicatus, in crimine corruptionis, & barattariæ, vt voluit non ambigue Paris de Puteo *in d. tract. de ſyndicatu §. ſin. ver. Fui interrogatus num. 1 cum aliis omnibus ſeq.*

10 Quinto ampliatur † ſimiliter prælibata communis habere locum etiam in recognoſcenda, interpretandaue ſcriptura, manu Iudæi, vel alterius ſcripta, & ſic literis Hæbraicis, contra Chriſtianum, vt tunc non debeant Iudæi ad illam ſcripturam recognoſcendam, interpretandamque aſſumi: & præſertim, ſi in loco iudicii reperiantur Chriſtiani, qui literas Hæbraicas interpretari poſſint vt voluit Alex. *conſ. 179. viſa ſcriptura priuata, ſub numer. 8. cum aliis 2 ſequen. vol. 2* & Card. *in Clemen 1. de teſtibus.*

§ Ampliatur ſexto, vt obtineat etiam locum illa communis opinio, ſi Chriſtianus à Chriſtiano conuentus foret in iudicio, vt nec tunc Iudæus teſtis eſſe poſſit, ita Nellus de Sancto Gemin. *in tract. de teſtib. in 1 par. num. 20.* licet Ioan. Crot. *in tract. de teſtib. in 4. part. num. 137.* ſentiat contrarium, quod videlicet Iudæus admitti queat ad deponendum pro Chriſtiano contra Chriſtianum, ſimul, litigantes & reddiubitationem.

11 Cæterum † claudicat primo iſta concluſio & regula, ita amplificata, in crimine læſæ maieſtatis, & in crimine hæreſis: in quo crimine procul dubio admittitur in teſtem Iudæus contra Chriſtianum. *cap. contra Chriſtianos, de hæret. in 6* & tenet Feli. *in d. c. Iudæi, n. 6* Hier. Gigas *in tract. de crim. læſæ maieſt. li. 2. quæſt. 10.*

12 Fallitq; ſecundo † loco eadem opinio, in contractibus, & vltimis voluntatibus, & in quaſi contractibus, & maleficiis: in quibus omnibus admittitur, & recipitur in teſtem Iudæus contra Chriſtianum, vt per Bart. *in l. quoniam. C. de hæret.* & Alexand. *in 1. conſtit. ff. veteris, in add.* Bart. *in verſ. In iuramento,* & Feli. *in d. c. Iudæi, num. 3.*

§ Alias vero limitationes ad regulam mentionatam, circiter octo, tradit Feli. *in d. c. Iudæi, ſub num. 1. cum aliis ſeq.* & Ioan. Crot. *in tract. de teſtib. in 4 part. nu. 136. cum aliis ſeq.*

OPINIO DCCCCLXXXIII.

SVMMARIA.

1. *Cæcus, contrahentium voces notas habens, an teſtis eſſe poſſit. Et an in confectione inuentarij, & quid in teſtamentis num. 1.*

3 *Cæcus depoſitus de viſu non probat.*
4 *Cæcus poteſt teſtificari de iis quæ vidit ante cæcitatem.*

1 TEſtis eſſe poteſt cæcus, [illegible] ſi contr[illegible] voces notas habeat: ſecundum G[illegible] *in c. teſtes.* 3. q. 9. Nec obſtat, [illegible] quod cæcus in voce decipi poſſit, *vt in c. nec aliqua* [illegible] *q. 1.* Nam & pariter in v[illegible] quis decipitur, *vt c. quemadm. 32.* & de Gloſ. *in c. teſtes.* ſequitur Accurſ. *in § Si vero abſens. in verſ. Vid.* ff. *in auth. de her. & Falcid. coll. 1.* dicens, non reperiri prohibitum, idem tenet Spec. *in § 1. ver. Nam* [illegible] *tit. de teſte.* Siculus *in c. præterea. col. 3 de teſti.* Ang. Peruſinus, *in l. ſi non ſpeciali* poſt Gloſſ. *ibi. C. de teſtam.* Stepha. Aufre. *in tract. de teſti. & eorum reprobationem nu. 10.* Neilu. de S. Gemin. *in tract. de teſtib. §. cæ. nu.* & Mar[illegible] *in repet. rub. C. de prob. nu. 353.*

2 Sed limitatur [illegible] hoc in duobus caſibus non procedere, ſecundum Sali. *in l. teſt.* [illegible] *C. de teſti.* primo in conſi[illegible] one inuent[illegible] *vt in d. §. Si vero ab int.* E[illegible] cundo claudicat in te[illegible] am[illegible] ntis, *vt in d. l. ſi non ſpe. ſalu.*

3 [illegible] limitatur [illegible] h[illegible] quæ ipſe cæcus [illegible] ponerete [illegible] vi[illegible] ſecundum Bart. *in d. l. teſtium.* & A[illegible] *ut. Mortis d. ſolute matrimonio. ſub numer.* [illegible] *lib. 3. rub. 53.*

4 Sed [illegible] animaduerte [illegible] hic, quod cæcus poſſit teſtificari [illegible], qu[illegible] vi[illegible] ante cæcitatem ſubſtantiæ [illegible] ſecundum Sp[illegible] *in d.* [illegible] Baæ *ad teſtium. § conditionem* [illegible] *teſti.* Ang. *in d. § ſi vero*, Bal. *in* [illegible] *Margaritam ver. T. ſtu. R*[illegible] *in rub. de arbit. colu. 7.* Alberic. de Maletis *in tract. de t*[illegible] *c. 5. ſub num. 36. & ſeq.* [illegible] *in d. c. præterea. in pe. fin.* & iſta eſt communis opinio, de

Com. opin.

qua [illegible] *in tract.* [illegible] *teſtib.* quamuis [illegible] male Sic[illegible], *in c. cum cauſam. de teſtib.* videatur tenere contrarium.

OPINIO DCCCCLXXXIV.

SVMMARIA.

1 *Colonus & Vaſallus an pro vel contra dominum teſtificari poſſit & n.* [illegible]

1 TEſtificari † vel teſtis eſſe poteſt colonus pro Domino, nec aliquo pacto pro eo repellitur [illegible] ſtificando, ſecundum Inno. *in* [illegible] *in lit. contest. de teſtib.* & Spec. *in tit. de teſtib.* § 1. *ver.* [illegible] Angel. *in l. quoniam. C. de teſtib.* [illegible] *adportium in § patre. Inſtit. de teſtam.* [illegible] *in tract. de teſtib. in 9.* [illegible] *Dom. ſu.* [illegible] quorum opinionem ſcribunt eſſe communem Modes. *in tract.* [illegible] con[illegible] *fine:* [illegible] leniari So[illegible] Iunior *conſ.* [illegible] *8. lib. 2.*

Com. opin.

§ In contrariam vero [illegible] ſententiam [illegible] Glo. & Abb. *in d. c. literas.* Alberic. *in l.* [illegible] *C.* [illegible] *teſtib.* Afflict. *in conſtit. mari d.* ff. [illegible] *nu. 10. lib. 3. rub. 53.* Alberic. [illegible] Ma[illegible] *de teſtib. capit. 2. numer. 40. cum ali.* [illegible] & I[illegible] *in* [illegible] *quoniam contra. de probat.* [illegible] *numer. 64.* [illegible] admonet [illegible] eſſe communem opinionem. Tamen primam [illegible] demonſtrarunt Io. Bap. [illegible] *1. v tolo. go. præ.* ff. *& d. poſitione teſtium. nu. 20. Vol. 2.* & Socin. *in d. conſ. 135. numer. 6. & 8.*

Com. opin.

2 Item vaſallus † admittus debet in teſtem, etiam ad reſti[illegible] dom[illegible] ſuo, ſecundum [illegible] nd. [illegible] *in add. Specul. in tit. de teſte § 1. ver. Sed* [illegible] *vaſallus. Paul. in l. quæreſtame. 10. § pereſtatis* ff. *de ſeſtum.* Aluar. *in c. 1. § ſi enim quod ſit in feud.* [illegible] *in cap.* [illegible] *materiæ,* A[illegible] de Iſer. *in capitu.* [illegible] *ſtanter comi. &* [illegible] ſperitia [illegible] at hoc non habere dubitationem aliquam. Nellum *in tract. de teſtib. in 3. par. numer. 89.* Paul. *conſil. 75. numer. 23. vol. 2.* & Al[illegible] *deciſ.* [illegible] *4.* [illegible] recitat [illegible] decem aliis contrariis op[illegible] ſecundum Sicut Regi[illegible] N[illegible] ſub ijs poſſit eſſe [illegible] Domino ſuo [illegible] niſi haberet [illegible] cum metu [illegible], accuſat[illegible] de[illegible].

Sed [illegible] contra [illegible] dominum vaſallus teſtis [illegible] contradi[illegible] n[illegible] ſecundum G[illegible] *conſ. 5. num. 11. vo.*

OPINIO DCCCCLXXXV.

SVMMARIA.

1 *Legatarius poteſt eſſe teſtis in teſtamento, & in cauſa teſtamenti* [illegible] *nu. 3.*
2 *Legatarius an ad probandum legatum ſibi relictum teſtis eſſe poſſit. & nu. 3. in fin. & quid ſi relictum ſit in teſtamento* [illegible] *nu. 4. Vel in teſtamento nuncupatiuo. nu. 5.*
6 *Legatario an totum teſtamentum vel particula eius tantum credenda ſit.*

1 TEſtes eſſe non [illegible] prohibentur aliquo modo in teſtamento legatarij, *§ legatarius Inſtit. de teſta. Laudantes* [illegible] *C. eod. tit. c.* [illegible] *qui teſtamento* ff. *eod.* Neilus de S. Gemi. *in tract. de teſt.* [illegible] *par. ſub num. 34.* Albert. de [illegible] *in tract. de teſt.* [illegible] *capi. 4. numer. 4. & ſequen.* Lanfran. *in c. quoniam contra. in ver. Teſtes* [illegible] & Io. Crott. *in tract. de teſtib. in 1. par. n. 15* & ibi [illegible] Moncada *in add. in litera* [illegible] vbi poſt alios, aggregatos per eum, non obſtante [illegible] communem opinionem, quod legatarius pro herede, & pro ali[illegible] indubitanter teſtis eſſe poſſit.

Com. opin.

2 Tamen legatarius † non poteſt teſtificari ſuper ſuo legato: & ita non admittitur ad probandum legatum ſibi factum, ſed vniuerſaliter poterit interrogari ſuper toto teſtamento: & eo caſu non dicitur deponere ſuper facto ſuo principaliter, ſed in conſequentiam *l. omnibus. C. de teſti.* cum allegatis per Felin. *conſ. per col. 5. de teſti.* & iſta tenet, & [illegible] etiam Bartol. & Aret. *in d. l. qui teſtamento.* Alber. *in tract. de teſtib. quando teſtes repellantur ratione affectionis, col. 8.* Iaſ. & Rum. *in d. l. diſtantibus.* Alex. *conſ. 14. col.* [illegible] *& ſequ. et ratu, vol. 6.* & Afflict. *in de* [illegible] Ti[illegible] *q. in tract. teſt. ter. ad alia, ſub* [illegible] *ſ. in parvo 4.* & I[illegible] Fran. *in c. quoniam contra de probat. in ver. Teſtes. numer. 70. poſt prin.* & illam dicunt e[illegible] communem opinionem, Alexand. *in d. l. diſtantibus.* Portius *in § legatarius.* & ibi Mo[illegible] *Inſtit. de teſtam.* & Curtius Iun. *conſil. 178. num. 18.* & D. Tobias Peruſinus *in d. § legatarius, ſub nu. 9. & ſeq.* vbi eam limitat in tribus caſibus.

Com. opin.

3 Et quod † legatarius ſit idoneus teſtis in teſtamento, probatur multis rationibus per Doct. prǽcitatos, & [illegible] quia ſit approbatus à teſtatore, & ſic redditur habilis teſtis legatarius in teſtamento. Nihilominus non habet l[illegible] cum vbicunq; deponeret ſuper legato ſibi facto, & per conſequens ad proprium commodum, & vtilitatem (tunc enim, vt ſupra deduximus ex communi opinione) non probaret.

4 Sed cum † teſtamentum eſt in ſcriptis conditum, ac in eo, vni ex teſtibus, ſeu omnibus, eſt legatum aſcriptum, legatarius poſſet eſſe teſtis, & conſequi legatum ſibi relictum, ſecundum Nicola. de Matare. Bald. & Corn. *in d. l. diſtantibus.* Paul. Caſtren. & Imol. *in d. l. quod teſtamentum, in prin.* Fab. Aretin & cæteros *in d. §. legatarius.* vbi D. Tobias. *numer. 8.* inquit iſtam eſſe communem opinionem, ac indubitatam.

Com. opin.

Item

5 Idem † ſi nuncupatiuum eſſet conditum teſtamentum, quod à notario reaſſumptum in p[illegible]cam formam non eſſet: tunc ſi teſtibus in[illegible] o[illegible]gatum eſſet, teſtamentum vtique valeret, atque hereditas ex eo dari poſſet, & legatarii in eodem teſtamento teſtes eſſe poſſent, vt voluerunt Bartol. Bal. Imol. Pau. Caſtren. Aret. & cæteri *in d. l. qui teſtamento. in princ.* contra Glo. [illegible] aſſeuerant[illegible] Idemque firmauit Cornel. *in d. l. diſtantibus* [illegible] & Aret. *in d. §. legatarius.* & iſtam eſſe commun[illegible] ſententiam meminit Soci. *in d. l. ſi quis ita* [illegible] *de teſt.* [illegible] & Thobias *in d. §. legatarius num.* 9. licet ibi teneat contrarium ſimul cum aliis relatis per eum.

Clo. opin.

6 Sed aduerte, † quod legatario ſit edenda per notarium in teſtamentis ſolum particula legati, cum inſtitutione hæredis, non autem totum teſtamentum, vt per Iacob. de Are. Cyn. Bartol. & alios vniuerſaliter omnes *in l. fin. C. de precib. imper. offeren.* & per eundem Bart. *in l.* [illegible] *§. item ff quemadmodum teſtam. aperiant.* & Ang. de Vbaldis *conſ.* 164. *Dominus V. calle.* vbi conſuluit hoc etiam procedere in eo, qui ſuit in re certa inſtitutus, quod Notarius teſtamenti teneatur ei tantummodo edere particulam ſui legati, & inſtitutionis hæredis, quæ eſt caput, & fundamentum teſtamenti, & legatorum. *§. ante heredis. inſt.* [illegible] & ita obſeruaui ſemper in practica, vt Iudex, & aduocatus in omnib. cauſis [illegible]curſis per 42. annos continuo [illegible] quib. verſor in hac legali paleſtra, atq; ſcientia. Et hoc procedit ſimiliter ſeuera in inuentario, vt illud edendum ſit, etiā in particula, vt per Bal. *in* [illegible] *ver. inſtrumentum verſ. ſi.* & Io. Bertachin. *in tract. de gabellis q. 4. princ. in 4 par. n. 9.* vbi diſcurrit, ponitq; aliquos alios etiā caſus particulares, in quib. particula duntaxat edenda ſit aliorum librorum, & ſcripturarum hebreorum, mercatorum, & aliarum ſimilium perſonarum.

OPINIO DCCCCLXXXVI.

SVMMARIA.

1 *Fideiuſſores an pro fideiuſſore teſtis eſſe poſſit quod non principaliter fideiuſſerint.*

2 *Fideiuſſor acceptus a creditore vt principalis, non habet beneficium diſcuſſionis.*

TESTIS idoneus poteſt eſſe fideiuſſor pro fide-
1 iuſſore, † ad probandum, quod nō principaliter fideiuſſerint, ſecundum Cy. Bal. Ang. & Sali. *in l. diſtantibus. C. de teſt.* Bar. *in l. ſi quis ita per illum text. ff. de verb. oblig.* Bal. *in l. ſi §. 1. col. 2. C. de exec. rei iud.* & Rōchegallum *in tract. de duobus reis.* [illegible] *princip.* [illegible] *nu. 50. fo. 462.* Stephan. Aufret. *in tract. de teſtib. & eorum reprobatione num.* 45 & Marſil. *in repet. rubr. num.* 449 *& ſeq. ff. de fideiuſſ.* Tiraq. *in tract.* [illegible] *fol. par. 4.* & iſtam opinionem dicit eſſe communem Iaſ. *in d. l. diſtantibus nu. 8.*

Clo. opin.

2 Sed interpretatur † hoc nō procedere, ſecundum Sali. poſt Bal. *in d. l. ſi. §. 1.* ſi creditor noluit eum vt fideiuſſorem accipere, ſed vt principalem: tunc certe non habet beneficiū diſcuſſionis, quia eſt vere correus debendi *l. ſi non ſinguli ff ſi cer. pet.* quem ſequitur Alex. *conſ. 78. col. 2. vol. 1.* licet Ang. tenuerit contrarium, *in §. legatarius. inſt. de teſtamentis.*

OPINIO DCCCCLXXXVII.

SVMMARIA.

1 *Fideiuſſor an pro reo principali poſſit eſſe idoneus teſtis, & in nu. 2. & 3.*

4 *Teſtis habens intereſſe poteſt examinari cum proteſtatione de non vtendo dicto ſuo pro ſe.*

TESTIS idon[illegible] cipali [illegible] ſecundo [illegible] *1. verſ.* [illegible] *in l.* [illegible] *teſtib. & eorum reprobatio* [illegible] tia [illegible]

5 Se[illegible] Quo[illegible] fide[illegible] lum [illegible] *memoratum* [illegible] nunciauit per modum [illegible] Pau. Caſtren. Aret. in [illegible] Io. A[illegible] *Specul. in tit.* [illegible] *de teſt.* [illegible] Bal. [illegible] Ang. [illegible] Ar[illegible] *verſ.* [illegible] Iaſ. [illegible] poſt Aret. [illegible]

Clo. opin.

3 Q[illegible] Ba[illegible] & A[illegible] ſtratum [illegible] opin[illegible] do fideiuſſ[illegible] nciauit benefici[illegible] vel debitor p[illegible] ſit præſ[illegible], & [illegible] non renunciaſſet benefi[illegible] tunc [illegible] teſtis eſſe teſtis, & ſed [illegible] tunc non [illegible] greſſus contra fideiuſſorem, & [illegible] aut præiudicium [illegible] eueniret fid[illegible], vt concludit Iaſ. *in d. §.* [illegible] *in d. ſu. reper.* & Carol. [illegible] *conſ.* 189. *nu.* 11 *vol.* 1.

Sed [illegible] quam in alio 4 quocunque ſimili [illegible] poſſit vtique examinari cum proteſtatione [illegible] non [illegible] in aliqua parte ſe iuuare dicto ſuo [illegible] Guin. *deciſ.* 10. *lib.* 2.

OPINIO DCCCCLXXXVIII.

SVMMARIA.

1 *Pauper ob ſolam paupertatem in ciuilibus non repellitur a teſtimonio, ſecus in criminalibus* [illegible] *nu.* 7

2 *Pauper non eſt teſtis omnino* [illegible]

3 *Pauper & ſimul* [illegible] *an* [illegible] *iurare* [illegible] *rigore ſtatuti, & diſpoſitionis iuris debere iuramento dam*[illegible] *paſſi, vel creditoris, vel alterius.*

4 *Pauper quis dicatur & nu. 5. 6.*

8 *Pauper poteſt eſſe teſtis in cauſa matrimoniali ſi ſit honeſtus* [illegible] *tempore depoſitionis.*

9 *Matrimoniale negotium graue, & arduum eſt, & æquiparatur criminali negocio.*

10 *Teſtis pauper non omnino a teſtimonio repellitur.*

11 *Teſtis filius & pauperis fides non adhibetur.*

TESTIS pauper † ob ſolam paupertatem [illegible] 1 teſtimonio non repellitur, vt tenet Gl[illegible] niter approbata a Do[illegible] *in c. ſi quis teſtium. extr. de teſt.* quam opinionem celebrat, ſequitur, [illegible] Iaſ. *in auth.* [illegible] *col. ſi C. vnd. vir & vxor.* [illegible] *conſ.* 78. *num* 9. Ioan. Bapt. [illegible] lat. per eum, *in* [illegible] *in* [illegible] *praſ. Papien. in* [illegible] *teſtium §. proteſtante* [illegible] Cornelius Ben[illegible] *in tract. de paupertate* [illegible] redditionem *nu. 45 fol. par. 41.* [illegible] *7. num. 25* & [illegible] *in l. ex libero homine nu. 7. & ſeq.* [illegible] *& in*

Clo. opin.

& in ſua pract. crim. in §. Principium, num 9. vbi declarat quando teſtis pauper admittatur in teſtem, & Soc. *in tract. fallen. in reg. 89. Pater ad teſtimonium, num. 2. & ſeq.* & Alex. de Neuo *conſ. 19. in cauſa Franciſ. bius, num. 1.* vbi concludit, quod teſtes pauperes non repelluntur à teſtimonio, verum relinquitur iudicis arbitrio, an eis ſit adhibenda fides, vel non, & quantum eis credendum ſit, & quæ paupertas reddat teſtem ſuſpectum, & firmat etiam Ripa *in l. ſi conſtante, num. 32. cum alijs ſeq. ff. ſol. matr.*

2 Et licet † teſtis pauper recipi poſſit in teſtem, non obſtante paupertate, vt ſupra docuimus: nihilominus ille teſtis pauper non eſt omni exceptione maior, ſecundum Spec. *in tit. de teſte. §. 1. verſic. Item quod ſit pauper.* Alex. *conſ. 15 viſo vol. 3* Et facilius corrumpitur, *l. 3. ff. de teſtib.*

3 Hinc eſt, † quod non poſſit idem teſtis iurare in ſupplementum probationis: nec iurare poteſt vigore ſtatuti, diſponentis, credi iuramento damnum paſſi, vel creditoris, aut alterius: vt per Paril. *in conſil. 164 num. 2. incip. Illuſtriſ. ma. vol. 4.*

Animaduerte, quod ſi aliquando fuerit repertus periurus, tale iuramentum nõ eſſet ei deferendum, cum nec in aliena, nec minus in ſua cauſa teſtis eſſe poſſit, ita Marian. Soci. *in tract. de litis conteſt. c. quod ſi ſuper, verſ. poſtremo aduerte fol. 115.* vbi tradit pro cautela *vam. c. ſi. at, & in c. teſtimonium Ext. de teſtib. & c. parvulis, 22. q. 5. c. quam. que 6. queſt. 1.* Quia ſemel periurus nequaquam eſt admittendus, Doct. *in c. cum in eccleſia, Ext. de maiorit. & obedien.* & de materia iſtius ſtatuti, & ad plures quæſtiones vide Socinum *in tract. præmemorato, & loco.*

Nec tale etiam iuramentum eſt mulieri deferendum, ita Corta *in memorali, in verſ. maſculinum, in fine,* Corn. *conſ. 14. in præſenti, num. 6. vol. 2* Soc. Iun. *conſ. 1. nu. 102.* quos refert Plotus *de in lit iur. §. 52. num. 18.*

4 Et † aduerte circa præmiſſa, quod pauper ille dicatur, qui non habet vltra aureos quinquaginta in bonis. *l. nouellis de accuſ.* Et intelligitur illa lex de aureis, quorum ſeptuaginta duo faciunt vnam libram auri, *l. 5. C. de ſuſcep. & arca. lib. 10* & not. Gloſſ. *ind. fin in princ. Co. l. commun. de leg.* & Cy. *in l. ſi quis de donat.* Alex. *conſ. 25 viſo proceſſu inquiſitionis, num. 2. vol. 1.* Vide de hac materia *ſupra opin. 76 Aureus.*

5 Et pariter † pauper eſt, qui in bonis non habet quantum eſt cauſæ de qua agitur. Gloſſ. eſt ſingularis in §. *item, in auth. de her. & Fa. ind.* & Ioan. de Amicis *conſ. 78. numer 1. tenet* & firmat, Afflict. *in conſtitut. vere ad ſtatuere vtentium ſub num. 5 lib. 3. rub. 11. 53.* & Dec. *conſil. 163 num 4.* Alex *in d. conſ 15 num. 3. vol. 3.*

6 Tamen veritas † eſt, quod arbitrio iudicis committatur, relinquiturq́; quis dicatur pauper, qui iudex debet conſiderare qualitatem perſonarum, conſuetudinem loci, conditionem ipſorum, & alias ſimiles circumſtantias, ſecundum Glo. *in auth. præterea, in ver. locuples C. vnde vir. & vx.* quam dicit communem Dec. *in l. ſoles, nu. 15. de offic. & in d. auth. præterea, n. 10.* Marſil. *in l. 1. q. ad tormenta modum, nu. 8 ff. de queſt.* & Rum. *conſ 55 n. 4 & ſeq vol. 1.* qui hoc optime, ac vtiliſſime explicat, vt ſcripſimus latius ſupra *in Opinione 61. Arbitrio iud. . n., nu., lib 1 fol. 54.*

Cõis opin.

7 Sed prædicta communis, quod pauper poſſit eſſe teſtis, procedit in cauſa ciuili, in criminali vero cauſa in teſtem nullo modo admittitur, nec recipitur, ſecundum Tancr. Anto. & omnes, *in d. c. ſi qui.* Rolan. à Valle *conſ. 7. in cauſa Antonij Brunelli, num. 21. vol. 1.* & Soc. *in d. regul. 289 num. 2. & ſequen.* vbi meminit iſtam eſſe communem opinionem, & Ioan. de Amicis *in d. conſ 78. nu. 9.* & Dec. *in d. conſ. 163. num. 4.*

Cõis opin.

8 Bene † verum eſt, quod pauper poſſit eſſe teſtis in cauſa matrimoniali, ſi ſit honeſta perſona, tempore ſoi dicti, ac depoſitionis, vt voluerunt Aret. *conſ. 14. col. 10.* Alex. *conſ. 149 viſo proceſſu inter Michaelem Dominici, numer. 9. vol. 5.* Ioan. Bapt. Ferretus in terminis, *in conſil. 191. viſo longo proceſſu & depoſitionibus teſtium, num. 18. vol. 2.* & Ripa *in d. l. ſi conſtante, ſub num. 33.*

9 Non obſtante, quod negocium matrimoniale, ſit negocium graue, arduum, & æquiparetur negocio, ſeu cauſæ criminali, ſecundum Alex. *conſ. 152. viſo proceſſu cauſa matrimonialis, ſub num. 7. vol. 5.* Ioan. Ant. Rubeum *conſ 73. in cauſa matrimoniali nu. 8. inter conſilia matrimonialia diuerſorum, vol. 1.*

10 Cæterum † ſi teſtis foret pauperrimus, omnino repelleretur à teſtimonio, ita Ioan. And. *in* ... *multa ter. tium,* & aſſentitur etiam conſulendo ... de Neuo *conſ. 35. in nomine Domini, num. 18. 19. & 20. inter conſilia matrimonialia diuerſorum, vol 1.*

11 Nec etiam, † ſi teſtis eſſet vilis, & pauper vlla fides ſimili in eo caſu ei adhibenda eſſet, & præſertim in cauſa matrimoniali, vt per Alex. *conſ. 149. viſo proceſſu inter Michaelem, numer. 9. vol. 5.* & Ioan. Ant. Rubeum *conſ. 73. in cauſa matrimoniali, num. 8. inter conſilia matrimonialia diuerſorum, vol. 1.*

OPINIO DCCCCLXXXIX.

SVMMARIA.

1 *Laicus, & mulier in cauſa ciuili poteſt eſſe teſtis contra clericum, ſecus in criminali. nu. 2.*

3 *Mulieres, & laici ſunt idonei teſtes contra clericos in criminali, quando veritas, actu, & habitu aliter haberi non poteſt.*

4 *Clericus in cauſa criminali contra laicum, non recipitur in teſtem coram iudice ſeculari.*

1 TESTIFICARI † poſſunt contra clericum, laici, & mulieres, quãdo agitur ciuiliter, *c. quoniam, de teſtibus.* vbi Abb. & omnes Scriben. hoc notant, & tenent pro conſtanti, & *in c. tam literis eod. tit.*

2 Sed hoc † non procedit in cauſis criminalibus, in quibus mulieres, & laici non ſunt idonei teſtes, nec poſſunt ferre teſtimonium cõtra clericum. *l. forus, de verſ. ſig. & c. de cætero, & c. teſtimonium, iuncta* Glo. *ibi. q. 1.* Et Iul. Clar. vbi de communi, *in pract. crim. quæſt. 24. verſ præterea quæro fol. 89.*

3 Imo † ſublimitatur etiam hoc dictum, ſi ex natura negocii, veritas, actu, & habitu aliter ſciri nõ poſſet, quam per laicos, vt puta, quia agatur de probando actu, facto rite, in quo ſolet vnus ſolus ſacerdos tantum adeſſe, tunc enim laici admittuntur contra clericos, ſecundum Siculum, Are. & alios Canoniſt. communiter *in d. c. de cætero.* Alex *in conſ 64. col. 1. vol. 1.* Iaſ. *in l. ſi. col. fin. C. de his quib. vt indig.* Marſil. *in ſua pract. crim. in §. Diligenter, num. 81* & Grammat *conſ. crim. 45. num. 20.* Cõis opin.

¶ Et ratio dictæ communis opinionis allegatur hæc per citatos Doct. ne delictum remaneat impunitum, deturque in poſterum clerico delinquendi occaſio.

¶ Sed antedicta communis limitatur in quinque caſibus, quos ponit, refertq́; abunde Abb. *in d. cap. de cætero,* & Lancellotus Conradus, *in practica, ſeu tract. de decurionibus, lib. 1. c. 9. §. 12. de offic. prætor. num. 77. & ſeq. fol. 106.*

4 Hiſque † neceſſario adde vnum, quemadmodũ laicus contra clericum teſtificari nequit, vt ſupra docuimus: ita ſciendum eſt, clericum non poſſe admitti, nec recipi in teſtem, in cauſa criminali contra

laicum, coram iudice ſeculari, *cap. nullus. 11. q. 1.* tenet Spec. *in tit. de teſte. § 1. verſ. Item quod eſt clericus*, & ibi Io. And. *in add.* & Guido Papæ. *in quaeſt. 63. c. teſtimonium. 11. quaeſt. 1.* Innocen. *in c. cum P. Mancoucella, Ext. de accuſ.* Grammat. *conſ. crim. 3. num. 9.* & ſi forte clericus fuerit examinatus, non facit indicium, ita Grammat. *in* ſu *loco*. Vbi Boſſ. *in pract. criminali, in tit. de oppoſit. contra teſtes, num. 91.* dicentem non admitti, etiam ſi adeſſet proteſtatio, quam ſolent facere clerici, iuxta *cap. 2. de homic. id. in 6* Gabriell. late in materia *lib. com. concluſ. in tit. de teſtib. concluſ. 7. num. 6.*

OPINIO DCCCCXC.

SVMMARIA

1 *Teſtes de auditu deponentes, in contractibus, vel quaſi, ſi cortina, vel paries fuerit in medio, an probant, & n. 2.*

3 *Teſtes teſtamentarij debent de neceſſitate videre teſtatorem, alias non probant.*

4 *Teſtimonium de auditu regulariter non valet, etiamſi adiuuaretur fama publica.*

5 *Teſtimonium de auditu ad præſumptionem vt indicium facit per quod transferatur onus probandi in aduerſarium.*

6 *Differentia inter præſumptionem iuris, & hominis quæ ſit.*

7 *Præſumptionis effectus, quis.*

8 *Teſtimonium de auditu an admittatur in cauſa adulterij. Et in quibus præterea.*

1 TESTES de † auditu deponentes in cõtractibus vel quaſi, licet cortina, vel paries fuerit in medio inter teſtes, & contrahentes, ſufficienter probant, *c. præterea*, vbi Doct. *extr. de teſti.* tenent hoc etiam indubitanter Bart. & Alex. & alij Doct. *in l. 2. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. arcen.* Ioan. An. *in c. ex literis*, poſt Gloſſ. *ibi, in ver. Audierunt, de conſuet.* Cy. & Doct. *in l. ſi non ſpeciali C. de teſtam.* & Dec. *conſ. 163. in cauſa matrimoniali, quæ Mantuæ agitatur, ſub numer. 3.* vbi firmat, teſtes deponentes, cum eſſent extra cameram, audiuiſſe virum quendam, & mulierem, exiſtentes in ipſa camera, dicentes, ac proferentes verba apta, ad matrimonium de præſenti, plene probare matrimonium & iſtorũ opinio communis eſt, de qua teſtatur Aret. *in § plane, num. 4. Inſtit. de teſtam. milit.* & Moder. *in rubr. ff. de verb. obligat. & in l. 1 eod. tit.* & eam ſequitur, & approbat Alex. de Neuo *conſ. 12. n. 3. & ſeq.* Marſil. poſt alios relatos per eum, *in repet. rub. C. de probat. nu. 351. & ſequen.* vbi recitat quoddam exemplum, congruum dictæ communi, quod certe notandum, ac ſcribendum foret literis aureis ab omnibus officialibus, & aduocatis, tanquam neceſſarium, & ita iudicauit quoque elegantiſſime, & religioſiſſime, more ſuo, Rota Rom. *ſub die 15 Nouembris 1566* atteſtante iuriſconſulto illo probatiſſimo, & oraculo totius orbis, Oradino, præceptore meo, *in deciſ. 53.* videlicet matrimoniũ probari p teſtes, deponentes de verbis contrahentium, licet perſonas non viderint: vbi recenſuit etiam alios quamplurimos Doct. tam antiquos, quam modernos eiuſdem ſententiæ.

Clar. opin.

2 Et illi † teſtes tunc & eo caſu probant, cum deponunt affirmando, ſe audiuiſſe, non autem vidiſſe contrahentes, & quando habent notas voces contrahentium; & ita intelligunt dictam communem prædicti Docto. & Cæpolla *in tract. cautelarum, caut. 230. circa fi.* Sed Rota Rom. *in d. deciſ. 53* alias præſtitit fidem teſtib. nõ reddentib. in eorũ diſpoſitionib. cauſam ſcientiæ cõcludentem, quod habuerint notam vocem contrahentium: quia ibi conſtabat de alijs circumſtantiis, quod teſtes habuerant notitiam de voce contrahentium.

3 Claudicatq; † etiam hæc communis concluſio, & non procedit in teſtamẽto: quia teſtes teſtamentarij debent neceſſario videre teſtatorem, *d. leg. ſi non ſpeciali*, vbi Cyn. & Doct. ibi hoc communiter tenent, & *in d. §. item Labeo*, vbi Bart. *col. 1* & iſtam communem opinionẽ eſſe ſcribit Cæpolla *ſupra nota. cautela 230. n. 2.* & Alex. *in d. l. ſi non ſpeciali, nu. 6.* vbi Doct. ponunt exemplum, quod ſi eſſet cortina vel paries inter teſtes, & teſtatorem, non valeret teſtamentũ, etiamſi dicti teſtes haberent notam vocem teſtatoris. Et eandem opinionem ſequitur, & citat etiam, cum aliis allegatis per eum Clar. *in tract. de teſtam. lib. 3. q. 59.* detegendo maxime turpitudinem ibi cuiuſdam mulieris, procurantis decipere proprium virum. *Clar. opin.*

¶ Itali vero duob. caſib. limitat, & interpretatur communem præmiſſam Marſil. *in d. rubr. de probat. n. 352. & ſequen.* quos videre poteritis.

4 Et teſtimonium † de auditu regulariter nihil probat, *l. teſtium. C. de teſtib. l. quod meo. §. ſi per venditorem ff. de a. q. poſſ.* & ſic teſtimonium de auditu proprio vel alieno, nõ probat *l. 1. § item Labeo, ff. de aqua plu. arcen. c. licet ex quadam de teſtib. l. ſi arbiter, ff. de probat.* & ita notauere Rom. *conſ. 424 nu. 6 & ſing. 545 teſtimonium*, & Caputaquens. *deciſ. 78. teſtes non probant, n. 2. in 1. part.* & Feli. cum ſua neceſſaria explanatione *in c. tam litteris ſub nu. 2. de teſtib.* Imo teſtimonium de auditu non probaret, etiam ſi adiuuaretur fama publica, vt per Alex. *conſil. 25. in cauſa, col. 1. vol. 4.* neq; iuuat in fauorem piæ cauſæ, ſecundum Dec. *conſil. 154. caſus proponitur.*

5 Et quamuis † teſtimonium hoc de auditu non probet, nihilominus facit indiciũ, ſeu præſumptionem, vel coniecturam talem qualem, vt transferat probandi onus in aduerſarium, ita Archid. *in cap. hoc videtur, 28. q. 1.* Rom. *in allegato conſ. 424. ſub nu. 6 & ſing. 345.* Nicol. de Mylis *in ſuo Repertorio, in verbo probatio, verſ. probatio de auditu*, Dec. *conſ. 272. col. 2.* & Feli. *in cap. tam literis, nu. 4. de teſtib.* ſed circa hoc aperiant quæſo aures iudices, & aduocati, Archidiaconum ipſum *in d. c. hoc videtur*, hoc nullatenus aſſerere, verum potius eius verba hoc ſolummodo planum facere teſtimonium de auditu relationis, non valere, niſi ad præſumptionem inducendam, nec huiuſcemodi teſtimonium probare, ſed adminiculum præſtare intentioni producentis, *c. præterea. de teſtib. & c. cum dilectus, de fide. eſſ ab inteſt.* & ita, recognitis verbis clatis ipſius Archidiaconi, in ſacra Regia Audientia Barenſi, fuit in ea iudicatum *anno 1589.* in cauſa tunc vertente inter aliquot nobiles de Ciuitate Bituntii, teſtimoniũ de auditu duntaxat facere præſumptionem ad fauorem producentis, & eius intentioni adminiculum præſtare, nõ autem transferre onus probandi in aduerſarium, non obſtante aſſertione Romani, in locis præmemoratis, & ſequacium, non fideliter recẽſentium Archidiaconi opinionem, prout tunc, vti auditor, ex improuiſo allegaui Nattã *in addit. ad Alex. conſ. 136. num. 3 vol. 6* vbi vltra quod deregit errorem Romani, & aliorũ, ſubleuat præſentem deciſionem, hac viuaciſſima ratione, etiam, præſumptionẽ iuris tenere onus probandi in aduerſarium, non autem præſumptionem hominis.

6 Et differentia † inter præſumptionẽ iuris, & hominis, ad inueniendũ tramitẽ præſentis ſpeculationis, ea eſt, nam præſumptio iuris illa dicitur, quæ in lege ſcripta reperitur, præſumptio vero hominis, quæ ſcripta non extat in lege, ita Bal. *in rub. n. 3. de præſumpt.* Menoch. *conſ. 468. n. 19. vol. 3* & Feli. *in c. quanto, col. 2. de præſumpt.* & ſic præſumptio iuris ab illa hominis ita differt, vt ſupra relatum eſt.

Eſt

7 Eſt tamen † bene verum, quod hæc talis qualis præſumptio ſit huius effectus, vt ſi probationes ſint hinc inde, vel ab vtraq; parte pares, tunc illa vtique pars obtineret, & victoriam reportaret, quæ haberet pro ſe talem præſumptionem, ita Gloſ. communiter recepta ab omnib. *in l. ſi duo patroni, in ver. authoritatis, ff. de iureiur.* & Marſil *in ſing. 371. teſtis de aud. in auditus. poſt prin.* Prout iudicandum quoq; eſt contra vniuerſitatem, ſi teſtes de Vniuerſitate forent pares, cũ teſtibus aduerſarii, vnde licet duo teſtes, vniuerſitatis inducant plenam probationem, tamen ſi teſtes aduerſarii eius eſſent pares, illi tunc vtique præferrentur contra vniuerſitatem, ita Abb. *in c. nuper, de teſtib.* Alex. *conſ. 68. vt viſo, & dudum diſcuſſo ſub num 5 & ſeqq. vol. 1.* & Dec. poſt iſtos *in cap. tertio loco, num. 54. de probationib.*

Com. opin.

8 Et licet † teſtimonium de auditu regulariter non valeat, tamẽ admittitur, & probat in cauſa adulterii, *l. ſi maritus, §. lex Iulia, ff. de adulter.* alios vero caſus, in quib. teſtis de auditu probet, ponit, atque diſcurrit Ripa *in l 1. nu. 86 ff ſi cert. petat.* & Ioan. Crot. *in tract. de teſtib. in 1. q. n. 306.* prout teſtis de auditu à principali, ſimiliter probat, ita Rom. *conſ 142.* Capuaqu. *decis. 267 teſtis deponens. nu. 2. in 3. parte,* & Nicol. de Mylis *in Re cert. in verbo probatio. ver. pr. batio de auditu probat ſpoliũ.* vbi probat quoque, ac planum facit teſtes de auditu alieno deponẽtes in factis antiquis, ſufficienter probare, & hoc idem aſſeritur etiam *in rubr. teſtis verſic. teſtes deponentes de audi n,* Dec. *in c. venient, n. 21. de teſtib* & Felin. *in c. tam literis, ſub n. 2 de teſtib* vbi non obſcure deducit teſtimonium ſimiliter, de auditu auditus valere, etiam in probanda parentela, nec non in probando quoq, hæredem fraudaſſe hæreditatem.

OPINIO DCCCCXCI.

SVMMARIA.

1 *Infamis infamia facti eſt idoneus teſtis in cauſa ciuili, quoad ius ciuile, ſecus quoad ius Canon. nu. 2 in fin.*

2 *Infamis infamia facti non aequiualet integro teſti, vbi nonnullis caſus, quibus quis efficitur infamis, & de eius eff ctu.*

3 *Infamia facti probatur per teſtes, etiam nullo modo iurotos.*

4 *Infamia an probetur etiam per teſtes in alio loco quam vbi contracta eſt.*

5 *Infamis poteſt obiicere teſti, vel alter infamiam.*

6 *Teſte infamato ſe purgente, va et eius teſtimonium*

1 TEſtis eſt † idoneus infamis infamia facti, hoc eſt improbatus & lenonibus præditus moribus, in cauſa ciuili, ſecundum Gloſſ. *in l 3. § eius autem. ff. de Carb. edu. & in c. cu. teſtimonium. de teſti. in verſ. In hoc caſu.* & vtrobique Doct. & Soc. in *conſ.* cum aliis aggregatis per eum, *conſ. 3. num. 21. vol. 2* vbi aſſirmat iſtam eſſe magis communem opinionem. Vide etiam *ſupra opin. 969.*

2 Sed non foret iſte teſtis dignus tanta fide, quanta reliqui integri teſtes, ſecundum Gloſſ. Bart. Bald. & Salic. *in l. 1. Cod. de Summa Trin.* Bartol. *in l Caſſius. ff. de ſenatorib.* Laſſum de Tuſcia *in conſtit. R gni Pactarenorum, num. 3. lib. 1.* Abb. Bald. Felin. *num. 7.* & Dec. *num. 72. in c. licet cauſam, de proba. per textum ibi,* & Marſil. *in ſing. 1 9. licet ſimus,* Abb. *in d. c. teſtimonium.* dicentem arbitrio iudicis relinquendum eſſe, quantum ex hoc fides teſtis prædicti diminuatur, quod inquit communiter receptum ab omnibus Scribentibus Lanfran. de Orian. *in c. quoniam contra, de proba. in ver. Teſtes, num. 74.* & ibi Benedic. Vadius *in add.*

¶ Iſta itaque communis, quod teſtis infamis infamia facti, ex toto non repellatur in cauſa ciuili, explanatur, locum obtinere ſolummodo, de iure ciuili, non autem de iure canonico, ſiquidem de iure hoc, infamis infamia facti omnino repellendus venit à teſtimonio, etiam in negociis ciuilibus, vt firmat, & probat Grauer. *conſ. 2. ſub n. 2.* Et de iſtis teſtib. infamibus de facto, ponit aliqua exempla Orianus, *loco de quo ſupra.*

Prout retinens duas concubinas eodem tempore eſt infamis, vt per Gl. *in auth quib. mod natural effici. antur legit.* & Bal. *in l. 2. C. de incest. nupt.* vbi dicit etiam habentem vxorem & ſimul concubinam, eſſe ſimiliter infamem.

Infamis enĩ quis efficitur propter fidem ruptam, vt notatur per Doct. *in l ſi. in Gl. 1. C. ex quib. ca. ſ. 1. fam. irrog. & in l. ſi pignore, § ſi poſt diſtractum. ff. de pignor. actio.*

Tertio veniens contra pactum, vel tranſactionem iuratam, eſt ſimiliter infamis, *leg. ſi quis maior annis 25. aduerſus pacta, C. de tranſaction b.* & Dec. *conſ. 452. viſo inſtructione, vol 3.*

Quarto hiſtriones, magici, excõmunicati, & qui turpitudini ſunt intenti, & muliebria patientes in corpore ſuo, ſunt ſimiliter infames, *3. 1. & 2. q. 1. & l. 1. § remouet ff de poſtulam.*

Quinto corrumpens. & corruptus, producens falſum teſtimonium, eſt etiam infamis, *c. conſtituimus, 3. q. & c. ſi quis coniunctim, 17. q. 5.*

Sexto remotus propter dolum ab adminiſtratione, eſt etiam infamis, *l. ſ. C de ſuſpect. tut.*

Prout præuaricator condemnatus eſt etiam infamis. *l. ſi n ff. de præuaricat. l. 1. ff. de his qui notant. infam. & §. notandum. 2. q 3.*

Octauo parans inſidias ſuo Prælato eſt etiam infamis, *c. ſtatuimus. 11. q 1.*

Nono periurus eſt ibidem infamis, quando iuramentum eſt de futuro: ſecus ſi de præterito, ita Gl. & alii, *in l. qua ſub conditione ff. de con li. inſtit.* & ſic limitatur textus, cũ ibi notatis *in c. quicunq. 6. quaeſt. 1.* quod quilibet ſciens et periurus dicatur infamis.

Decimo, omnes filii, inſurgentes in patres, efficiuntur infames, *c. qlcunq. 3. q. 7.* Vnde cum pater, dicit in teſtamento filios eſſe infames, tunc filii infamantur de facto, *l. ea quæ, ſummi 1. via n. C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* vbi textus ita loquitur, ea quæ pater teſtamento ſuo, filios increpans ſcripſit, infames quidem filios iure non faciunt: ſed apud bonos, & graues opinionẽ eius, qui patri diſplicuit onerari, quia quilibet patri diſplicens, reputatur infamis de facto vt per Cyn. *eo in loco.* vbi declarat quæ dicatur infamia facti, ita vt infamia facti ſugillet. opinionẽ hominis apud bonos, & graues, *l. apud Celſum. § aduerſus, ff. de doli except.*

Vndecimo monachus, vel monacha procreans filios, eſt ſimiliter infamis, *c. impudicas, 27 q 1.*

Duodecimo, iudex iudicans contra conſcientiam per ſordes, vel gratiam, eſt etiam infamis, *c. 1. de re iud. lib 6. verſ. vel per ſordes, ibi fama ſua, &c.*

Tertiodecimo, tutor, vel curator, qui pupillam ſibi, vel filio, maritauit eſt quoq; infamis *l ſi tutor, C. de interdicto matrim inter pupill. & tutor. ſeu curat. filiosq. eorum.*

Decimoquarto publicus aleator, & in ludo mutuans eſt ſimiliter infamis, *cap. inter dilectos. de exceſ. prælat.*

Decimoquinto omnis relegatus eſt denique infamis, *l. cum quidam, alias l. eius qui, § 1. ff. de teſtam.* & ibi Bart.

Decimoſexto ſimoniaci, tam dantes, quam accipientes,

[illegible]

[illegible] matrimonia in diuerſ.

[illegible] DCCC[illegible]XCIV

[illegible] M M A R I A.

1 *Pater [illegible] mater, deponentes [illegible] etate filiorum an plene, vel [illegible] robent*

2 *Pater in cauſa [illegible] etate, ueſſe non potest ad fa[illegible] filia.*

3 *Pat[illegible] probat ſuper etat[illegible]*

4 *T[illegible] etat[illegible]*

T[illegible] ter ad 1 [illegible] h. [illegible] in nu- [illegible] Letiam ff. de pro[illegible] at. I [illegible] Ard. in add. [illegible] in § [illegible] de teſtib. Bart. in l. de etate ff. de [illegible] So[illegible] in tract. [illegible] reg. 427 exordiente. [illegible] parentes pro liberis num. 8. vb[illegible] bit[illegible] illam eſt [illegible] cap. quoniam contra in ver. Te[illegible] nu. [illegible] poſt medium de probat. C[illegible] opin.

¶ Al[illegible] aſſerunt [illegible] tium, quos [illegible] ſupra in Opin. 54. [illegible] non poteſt [illegible] pro [illegible] fol. 80. [illegible]

Ead[illegible] dum [illegible] Nam pater in ca[illegible] 2 ſaſi [illegible] le nequit, modo aliquo, [illegible] teſtis idoneus. ff. de teſtib. l. parentes. C de teſtib. [illegible] § item teſtis idoneus. 4. q. 3.

E qua[illegible] bicunque agitur de probanda æ- 3 tate [illegible] tio p[illegible] aciat aliqualem præſu- ptione[illegible] quand[illegible] ætas, ſeu na- [illegible] m ap[illegible] notata per parente[illegible] in aliquo libro, tu[illegible] ba- tet pat[illegible] vel mat[illegible] ſuper æt[illegible] rum viua vox, [illegible] firmauere An[illegible] de Bu[illegible] exlitteri.

[illegible]

Qui terret [illegible] ſibi metuit, fors iſta tyrannis
Convenit, invideant claris fortesq́; trucident.
Muniti gladiis vivant ſeptiq́; veneno.
An[illegible] bellant artes, trepidiq́; minentur.

[illegible] eſſet verus Reipublicæ Princeps [illegible] 4

[illegible] *Thomæ doctrinam tenuit, nunquam repertus eſt, à veritatis tramite deviaſſe. Et qui eam impugnavit, ſemper fuit de veritate ſuſpectus.* [illegible] Chriſtianæ religionis [illegible] Capreolus [illegible], *in ſcholiis compendii theologicæ veritatis. cap. 14. de plenitudine gratiæ Chriſti, prope fin. lib. 4.*

[illegible] *Proverbiorum. cap. 5. auſer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſſimum, auſer impietatem de vultu Regis & firmabitur iuſtitia, thronus eius.* [illegible] *Sapientiæ 16. quod oportet* [illegible] *ſine excuſatione ſupervenire interitum, exercentibus tyrannidem.* [illegible] quod [illegible] Seneca [illegible] *Tragœdia 1.*

Victima haud ulla amplior Poteſt, magisque opima mactari Iovi, Quam Rex iniquus. Imo C[illegible] *officiorum*, [illegible] monſtrando [illegible], *Nulla nobis eſt ſocietas cum tyrannis,*

trem, & eſt Iudeus. Ioan. de Anan. *in c. 1. colum. 1. de heret.* Bart. *in l. cunctos populos, colum. 4. C. de Summa Trin.* Imol. & Card. *in d. Clemen. 1.* & Alex. *conſ. 35. colum. fin. & conſ. 70. colum. pen. lib. 1. & conſ. 379. prope fin. vol. 2.* Feli. *in d. c. Iudei, in princ. & in c. cum ſit, num. 1. de Iudais.* Marſil. *ſing. 41. Iudaus non poteſt eſſe teſtis, in princ.* Paris de Puteo *in tract. de ſyndicatu. § fui ſemel rogatus a Doctore. numer 1.* & Bero. *conſ. 134. num. 20. vol. 3.* cum aliis relatis per Iac. Nouell. *in ſua pract. crim. ſuper forma inquiſitionis contra producentes falſitates. num. 19.* & iſta videtur indubitata, & communis eſſe ſententia, atteſtante Octauiano Cacherano *deciſ. 72. Inquiritur. num. 5.* Com. opin.

¶ Quæ comprobatur hac optima ratione, ſecundum Marquard. de Suſan. *in tract. de Iudais, & in fidelibus in 2. part. c. 5. num. 11.* quia cum commorentur Iudæi in ſuperſtitione reprobata, dicuntur eſſe ſemper in delicto: vt not. Doct. poſt Gloſ. *in l. non erit. §. Dnum. ff. de iureiur.*

¶ Aliam vero rationem adducit, & aſſignat Iaſ. *in rubr. de iuſt. & iure, in 4. nota.* quoniam in teſte neceſſario requiritur iuramentum, quod per Iudæum præſtare nequit.

¶ Sed huiuſmodi rationem optime, & non ab re mordet, & reprehendit Marquard. de Suſan. *in tract. de Iudais c. 5. num. 10.*

3 Nam licet † Iudæus iurare non debeat per euangelia, ſecundum Bart. *in l. ſpadonem. §. fin. ff. de excuſ. tut. & in l. ait prator. §. fin. ff. de iureiur.* tamen iurat per legem Moyſis vel per Deum, ita Bart. *in l. iuſiurandum. § ait prator, in fin. eod. tit.*

4 Et quanquam † non teneatur iurare per ſancta Dei euangelia: nihilominus tamen, ſi iuraret per Chriſtum, cogeretur indubitanter ſeruare iuramentum, nec peccaret Chriſtianus, recipiens tale iuramentum, teſte Bart. *in 1. conſt. Digeſtorum.* & Innocent. *in c. & ſi Chriſtus. de iureiur.* & Alexan. *in l. 3. §. 1. eod. tit.* Et huic ſententiæ communi ita roboratæ inhærent etiam Feli. *in cap. cum ſit, num. 1. per illum tex. de Iudais,* & Afflict. *in conſtit. mores diſſolute viuentium, numer. 8. lib. 3. rubr. 53.* vbi profert magnum verbum, ita deciſum fuiſſe à Sacro Regio Concilio Neap.

5 Iudæum in † cauſa ciuili fidem non facere, nec probare contra Chriſtianum: prout teſtatur etiam idem Afflict. de hac eadem determinatione Sacri Concilii in *deciſ. 214. quidam Iudas.*

6 Ampliatur hoc † etiam procedere in Iudæo, de proximo ad fidem Chriſti conuerſo, & baptizato, qui etiam nun poteſt eſſe teſtis contra Chriſtianum, ſicut antea non poterat, vt voluit Gloſſ. *in cap. conſtituit. 17. q. 4.* Ioan. Crot. *in tract. de teſtib. in 4. part. ſub num. 136.* Feli. *in d. c. Iudei, de teſtib. & in d. c. cum ſit, ſub num. 1. de Iudais* Marſil. *in l. 1. § praterea num. 5. ff. de quaeſt. in ſing. 107. Priuilegium dignitatis, & ſing. 275. incip. Notiſſimum eſt.* Traquel. *in tract. ceſſante cauſa, in 6. limit. n. 10.* & teſtatur eſſe communem opinionem Soc. *in l. ſciendum. § fi. ff. qui ſatiſd. cogant.* Com. opin.

¶ In contrariam vero ſententiam curioſe inclinauit Ant. Franc. de Doctoribus *in d. cap. Iudas, in add. ad Abb.* & D. Brunorus à Sole *in add. Feli. ibidem ſub num. 1. in verſ. Iudas,* & Marquardus *in d. tract. de Iudais in 2. par. c. 5. num. 12.* vbi hanc partem corroborat pluribus apparentibus rationibus, & tandem fatetur audacter, eam eſſe veriorem. Sed rationes iſtius, parum, aut nihil me mouent, ad diſcedendum à prædicta communi opinione, cum qua concurrit etiam Feli. *in d. c. cum ſit, ſub numer. 1.* vbi tradit alteram ampliationem ſatis vtilem.

7 Ampliatur itidem † ſecundo præmemorata communis ſententia, ſeu regula, vt quemadmodum Iudæus teſtis eſſe nequit contra Chriſtianum: ita nec poſſit ſimiliter deferri iuramentum modo aliquo in litem, vel in ſupplementum probationis contra Chriſtianum. ita Bald. *in leg. qui accuſare. Cod. de eden.* Specul. *in d. tit. de teſte §. 1. verſ. It. in quo dicit Iudeum.* Bart. *in d. l. cunctos populos* Ant. de Butr. *in d. c. Iudei.* Alex. & Ioan. Bapt. Caccialup. *in l. admonendi ff. de iureiurand.* Ioan. de Imol. *conſ. 11. in caſu propoſito poſt prin.* Paris de Puteo *in d. tract. de ſyndicat. § fui ſemel rogatus à Doctore maximo. num. 1.* Marian. Soc. *conſ. 34. num. 12. vol. 2.* Stepha. Aufrer. *in tractatu de reprobat. teſtium. numer. 58* Marſil. *in d. ſing. 41.* & Cæphal. *conſ. 65. Hoc eſt. num. 38 & ſeq. vol. 2.* & iſta eſt communis opinio. Com. opin.

Ampliatur tertio † quoq; anteſignata opinio communis, vt Iudæi quoque non admittantur, neque probent vllo modo contra Chriſtianum, etiam in crimine vſurarum, vt doctiſſime, ac religioſiſſime, more ſuo, determinauit Sacer Senatus Pedemont. *in d. deciſ. 72.* 8

Quarto amplificatur † prænotata communis in tantum ſortius locum etiam, vt Iudæi nequaquam probent etiam contra officialem, bonæ famæ, & conditionis exiſtentem, ſi contra eum deponerent tempore ſyndicatus, in crimine corruptionis, & baratariæ, vt voluit non ambigue Paris de Puteo *in d. tract. de ſyndicatu. § fui. ver. Fui interrogatus num. 1. cum aliis omnibus ſeq.* 9

Quinto ampliatur † ſimiliter prælibata communis habere locum etiam in recognoſcenda, interpretandaue ſcriptura, manu Iudæi, vel alterius ſcripta, & ſic literis Hæbraicis, contra Chriſtianum, vt tunc non debeant Iudæi ad illam ſcripturam recognoſcendam, interpretandamque aſſumi: & præſertim, ſi in loco iudicii reperiantur Chriſtiani, qui literas Hæbraicas interpretari poſſint vt voluit Alex. *conſ. 179. viſa ſcriptura priuata, ſub numer. 8. cum aliis à ſequen. vol. 2.* & Card. *in Clemen. 1. de teſtibus.* 10

¶ Ampliatur ſexto, vt obtineat etiam locum illa communis opinio, ſi Chriſtianus à Chriſtiano conuentus foret in iudicio, vt nec tunc Iudæus teſtis eſſe poſſit, ita Nellus de Sancto Gemin. *in tract. de teſtib. in 1. par. num. 20.* licet Ioan. Crot. *in tract. de teſtib. in 4. part. num. 137.* ſentiat contrarium, quod videlicet Iudæus admitti queat ad deponendum pro Chriſtiano contra Chriſtianum, ſimul, litigantes & reddit rationem.

Cæterum † claudicat primo iſta concluſio & regula, ita amplificata, in crimine læſæ maieſtatis, & in crimine hæreſis: in quo crimine procul dubio admittitur in teſtem Iudæus contra Chriſtianum. *cap. contra Chriſtianos, de heret. in 6.* & tenet Feli. *in d. c. Iudei, n. 6.* Hier. Gigas *in tract. de crim. læſa maieſt. li. 2. quaeſt. 10.* 11

Fallitq; ſecundo † loco eadem opinio, in contractibus, & vltimis voluntatibus, & in quaſi contractibus, & maleficiis: in quibus omnibus admittitur, & recipitur in teſtem Iudæus contra Chriſtianum, vt per Bart. *in l. quoniam. C. de heret.* & Alexand. *in l. conſtu ff. veteru, in add.* Bart. *in verſ. Iuramento,* & Feli. *in d. c. Iudas, num. 3.* 12

¶ Alias vero limitationes ad regulam mennonatam, circiter octo, tradit Feli. *in d. c. Iudas, ſub num. 1. cum aliis ſeq.* & Ioan. Crot. *in tract. de teſtib. in 4. part. nu. 136. cum aliis ſeq.*

OPINIO DCCCCLXXXIII.

SVMMARIA.

1 *Cæcus, contrahentium voces notas habens, an teſtis eſſe poſſit. Et an in confectione inuentarii, & quid in teſtamentis num. 2.*

3 Cæcus

3 *Cæcus deponens de viſu non probat.*

4 *Cæcus poteſt teſtificari de eo quæ vidit ante cæcitatem.*

3 TE[illegible] s eſſe poteſt [illegible] ſi [illegible] vnes notas habeat. [illegible] cundum G[illegible] *teſtes.* 9.q.9 Ne[illegible] bſtat, [illegible] cæcus in voce de [illegible] poſſit *vt est not. ab. ſua* [illegible] qu. 1. Nam & patitci [illegible] quis decipitur, vt c. *quomodo.* 32. & de Gloſ. *in c. teſtes.* ſequitur Accurſ. *in* § *Si vero abſunt. in verſ. Vid.* ff. *in auth. de her. & Falcid. coll.* 1. dicens, non reperiri prohibitum, idem tenet Spec. *in* § 1 *verſ. Nunq. in c. ut in tit. de teſte.* Siculus *in c. prætereà. col.* [illegible] *de teſt.* Ang[illegible] *in l. ſi non ſpeciali.* poſt Gloſ. *ibi. C. de teſtam.* Steph. A[illegible] *in tract. de teſt. & eorum reprobatione nu.* 16. Nellus de S. Gemi. *in tract. de teſtib.* §. [illegible] *nu.* & Matt. [illegible] *C. de prob. nu.* 355.

2 Sed [illegible] in duobus caſibus non pro[illegible] du[illegible] Sal. *in l. teſtium C. de teſt.* p[illegible] mo in [illegible] nec intuenti [illegible] *in d.* §. *Si vero abſunt* [illegible] *l. ſi non ſpeciali*, 3 [illegible] h. [illegible] quæ ipſe [illegible] neſcit [illegible] eum [illegible] Bu[illegible] *in d.* [illegible] & Aff. [illegible] *Morte d. ſoluto* [illegible] *ſub numer.* [illegible] *lib.* 3. [illegible]

4 S[illegible] hic, quod cæcus poſſit teſt[illegible] de [illegible] ante cæcitatem in ſubſtan[illegible] Bar. *in l. ad teſtium.* § [illegible] *ff. de teſt.* & An[illegible] § *ſi vero*, Bal. *in* [illegible] & iſta eſt communis op[illegible] quæ [illegible] *in tract. de teſt.* [illegible] videatur tenere contrarium.

Com. opin.

OPINIO DCCCCLXXXIV.

SVMMARIA.

1 *Colonus & Vaſallus an pro vel contra dominum teſtis eſſe poſſit & n.* 2. 3.

1 TESTIS [illegible] vel teſtis eſſe poteſt colonus pro Domino, nec aliquo pacto pro eo repellitur [illegible] ſtificando, ſecundum Inno. *in* [illegible] *de teſtib.* & Spec. *in tit. de teſtib.* § 1. *verſ.* [illegible] An gel. *in l. quoniam. C. de teſtib.* [illegible] *ſ. pater. Inſtit. de teſtam.* N[illegible] *de teſtib. nu.* 9. [illegible] & Dom[illegible] ſcribunt eſſe communem Mo[illegible] *in tract.* [illegible] de com[illegible] ſe[illegible] [illegible]

Com. opin.

[illegible] contrariam [illegible] Glo. & Abb. *in d.* [illegible] Albe[illegible] *teſt.* [illegible] *lib.* 3. *nu.* 53. Albe[illegible] *de teſtib. capit.* 2. *numer.* 40. cum aliis [illegible] & Lan[illegible] *numer.* 64 [illegible] *admin* [illegible] T[illegible] demonſtrauit Io. B[illegible] *teſtium. nu.* 20. *vol.* 2. & Socin. *d. conſ.* 135. *numer.* 6. & 8.

Com. opin.

2 [illegible] debet in teſtem, ſi ad te[illegible] ſecundum Io. [illegible] *Specul. in* [illegible] *Bald. in l.* [illegible] *de teſtium.* Albor. *in* [illegible] & [illegible] hoc non habere [illegible] Nellum *in tract. de teſtib. in* 3 *par. numer.* 89. Paril. *conſil.* 73. *numer.* 23. *vol.* 1. & Aff. *deciſ.* 3 4. [illegible] recitat [illegible] cem aliis contrariis opi[illegible] Sacr. Re gio[illegible] Neapolitan[illegible] poſſit teſ ſet [illegible] ſuo, [illegible] haberet aduerſus eum [illegible] acerrimas [illegible] del [illegible]

Sed [illegible] quod con[illegible] minum vaſallus teſti[illegible] contra d[illegible] mi num [illegible] Gratum *conſ.* 5 *num.* 22. *vo.* [illegible]

OPINIO DCCCCLXXXV.

SVMMARIA.

1 *Legatarius poteſt eſſe teſtis in teſtamento, & in cauſa teſtamenti. Eiusq. ratio nu.* 3.

2 *Legatarius an ad probandum legatum ſibi relictum teſtis eſſe poſſit. & n.* 3. *in fin. & quid ſi relictum ſit in teſtamento in ſcriptis. nu.* 4. *Vel in teſtamento nuncupatiuo. nu.* 5.

6 *Legatario an totum teſtamentum vel particula eius tantum edenda ſit.*

TE[illegible] eſſe non prohibentur aliquomodo in teſtamento legatarii. § *legatariis Inſtit. de teſta.* *l. adiantur.* [illegible] *C. eod. tit.* & *l. qui teſtamento* ff. [illegible] N[illegible] ius de S. G[illegible] *in tract. de teſt.* [illegible] *par. ſub num.* 54 Albert. de Maleis *in tract. de teſtib. capi.* [illegible] *4. numer.* 54. & *ſequen.* Lanfran. *in c. quoniam contra.* [illegible] *Teſtes* [illegible] 20 & Io. Crot. *in tract. de teſt.* [illegible] *par. n.* 15. & [illegible] de Moncada *in add.* [illegible] vbi poſt alios [illegible] eum, non obſtante dicit iſtam eſſe [illegible] munem opinionem quod legatarius pro herede, & pro aliis indubitanter teſtis eſſe poſſit. 1

Com. opin.

T[illegible] men legatarius, non poteſt teſtificari ſuper ſuo [illegible] gato: & non admittitur ad probandum legatum ſibi [illegible] ctum, ſed vniuerſaliter poterit interrogari ſuper toto teſtamento: & in caſu non dicitur deponere ſuper facto ſuo principaliter, ſed in conſequentiam. *l. omnibus. C. de teſtib.* cum allegatis per Felinum *c. nul. per col.* 5. *de teſti.* & ita tenet, & [illegible] Bartol. & Aret. *in d. l. qui teſtamento.* Albert. *in tract. vt ſequando teſtes expellantur ratione affectionum. col.* 8. Iaſ. & Rim. *in d. l. adiantib.* Alex. *conſ.* 14 *col.* 3 *ver.* [illegible] *vol.* 6. & Aff. [illegible] *num.* 3 [illegible] *in tract.* [illegible] *ſub c.* [illegible] 4. & Lanfran. *in c. quoniam contra. de probat. auditus. Teſtes* [illegible] *numer.* 70 *poſt prin.* & iſtam dicunt eſſe communem opinionem, Alex. and. *ad l. d. adiantib.* Portius *in* § *legatariis*, & ibi M[illegible] *de teſtam.* & Curtius iun. *conſil.* 178. *num.* 18. & D. Tob[illegible] *in d.* § *legatarius, ſub nu.* 9. & *ſeq.* vbi [illegible] limitat in tribus caſibus. 2

Com. opin.

E[illegible] legatarius ſit idoneus teſtis in teſtamento, probatur [illegible] rationibus per Doct. pręcitatos, & [illegible] quia ſit approbatus à teſtatore, & ſic redditur habilis teſtis legatarius in teſtamento. Nihilominus non habet locum vbicunq; deponeret ſuper legato ſibi facto, & per conſequens ad proprium commodum, & vtilitatem: tunc enim, vt ſupra deduximus ex communi opinione, non probatet. 3

Sed cum † teſtamentum eſt in ſcriptis conditum, & in eo, vna ex teſtibus, ſeu omnibus, eſt legatum aſcriptum, legatarius poſſet eſſe teſtis, & conſequi legatum ſibi [illegible], ſecundum Nicola. de Matare. Bald. & Com. *in d. l. adiantibus.* Paul. Caſtren. & Imol. *in d. l. quod teſtamentum.* [illegible] Fab. Aretin & cæteros *in d.* §. *legatarii.* vbi D. Tubus. *numer.* 8. inquit iſtam eſſe communem opinionem, ac indubitatam. 4

Com. opin.

Item

5 Idem [illegible] ſi nuncupatiuum eſſet conditum teſtamentum, quod à notario reaſſumptum in [illegible] licam formam non eſſet: tunc ſi teſtibus in eo legatum eſſet, teſtamentum vtique valeret, atque hereditas ex eo dari poſſet, & legatarii in eodem teſtamento teſtes eſſe poſſent, vt voluerunt Bartol. Bald. Imol. Pau. Caſtren. Aret. & cæteri *in d.* [illegible] *qui teſtamento in princ.* contra Gloſ. *ibi* contrarium aſſerentem. Idemque firmauit Corne. *in d. l. diſtantibus* [illegible] & Aret. *in d. §. legatarius.* & iſtam eſſe communem ſententiam meminit Soci. *in d. l. ſi quis ita num. 5. ff. de reb. dubiis* & Thobias *in d. § legatarius num. 9.* licet ibi teneat contrarium ſimul cum aliis relatis per eum.

Chi opin.

6 Sed aduerte, † quod legatario ſit edenda per notarium teſtamenti ſolum particula legati, cum inſtitutione heredis, non autem totum teſtamentum, vt per Iaco. de Are. Cyn. Bartol. & alios vniuerſaliter omnes, *in l. fin. C. de prec. imper. offeren.* & per eundem Bart. *in l. ambitarum.* (?) *§. item ff. quemadmodum teſtam. aperiantur* & Ang. de Vbaldis *conſ. 164. Dominus* [illegible] *ſaliu.* vbi conſuluit hoc etiam procedere in eo, qui fuit in re certa inſtitutus, quod Notarius teſtamenti teneatur ei tantummodo edere particulam ſui legati, & inſtitutionis hæredis, quæ eſt caput, & fundamentum teſtamenti, & legatorum, *§ ante heredis. inſti. de leg.* & ita obſeruaui ſemper in practica, vt Iudex, & aduocatus in omnib. caſibus [illegible] occurſis per 42. annos continuos, quib. verſor in hac legali paleſtra, atque [illegible]. Et hoc procedit ſimiliter in eo qui in Inuentario, vt illud edendum ſit, etiam in particula, vt per Bal. *in marg. verſ. inſtrumentum verſ. ſi.* & Io. Bertach. *in tract. de gabellis, q. 4. princ. in 4 par. n. 9.* vbi diſcurrit, ponitque aliquos alios etiam caſus particulares, in quib. particula duntaxat edenda ſit aliorum librorum, [illegible] ratum hebreorum, mercatorum, & aliorum ſimilium perſonarum.

OPINIO DCCCCLXXXVI.

SVMMARIA.

1 *Fideiuſſores an pro fideiuſſore teſtes eſſe poſſit quod non principaliter fideiuſſerunt.*

2 *Fideiuſſor acceptus a creditore vt principalis, non habet beneficium diſcuſſionis.*

TESTIS idoneus poteſt eſſe fideiuſſor pro fideiuſſore, † ad probandum, quod nõ principaliter fideiuſſerunt, ſecundum Cy. Bal. Ang. & Sali. *in l. diſtantium. C. de teſt.* Bar. *in l. ſi quis ita per illum text. ff. de reb. dub.* Bal. *in l. ſi § 1. col. 2. C. de exe. rei iud.* & Rochegallum *in tract. de dubiis* [illegible] *princip. num. 50. fo. 462.* Stephan. Aufret. *in tract. de teſtib. & eorum reprobatione num. 45* & Marſil. *in repet. rubr. num. 449 & ſeq. ff. de fideiuſſ.* Tiraq. *in tract.* [illegible] *ſub limit. 1. ſol. par. 4* & iſtam opinionem dicit eſſe communem Iaſ. *in d. l. diſtantium nu. 8.*

Chi opin.

2 Sed interpretatur † hoc non procedere, ſecundum Sali. poſt Bal. *in d. l. ſi. §. 1.* ſi creditor noluit eum vt fideiuſſorem accipere, ſed vt principalem: tunc certe non habet beneficium diſcuſſionis, quia eſt vere correus debendi, *l. ſi non ſingulis ff. ſi cer. pet.* quem ſequitur Alex. *conſ. 78 col. 2. vol. 1.* licet Ang. tenuerit contrarium, *in § legatarius inſt. de teſtamentis.*

OPINIO DCCCCLXXXVII.

SVMMARIA.

1 *Fideiuſſor an pro reo principali poſſit eſſe idoneus teſtis. &* num. 2. & 3.

4 *Teſtis habens intereſſe poteſt examinari cum proteſtatione de non credendo dicto ſuo pro ſe.*

TESTIS idoneus [illegible] 1
[illegible] cipali [illegible]
ſit [illegible] uendo [illegible] in Specu. [illegible] *teſt.* 3
[illegible] Quis [illegible] & [illegible]
[illegible] *in repet. rub.* [illegible]
[illegible] *teſtib. & eorum* [illegible]
[illegible] *par.* [illegible] 23. [illegible] *de*
dubiis [illegible]
[illegible] nt.

Se[illegible] 2
[illegible]
[illegible] &
[illegible]
[illegible] nunciauit per mo[illegible]
[illegible]
Pau. Caſtren. [illegible] Ar[illegible] §. [illegible]
Io. An[illegible]
[illegible] Ang[illegible]
[illegible]
Ar[illegible] & [illegible]
verſ. [illegible] *pro rato* Chi opin.
temporis [illegible] &
Iaſ. *in l. ſi* [illegible] 1. § [illegible] *de g.* poſt Aret. *ibi.*

[illegible] Ba[illegible] & A[illegible] 3
ſtra [illegible] communem opini[illegible] q
do fide[illegible] nunciauit b[illegible] el
deb[illegible] prin[illegible] one [illegible]
ſic pr[illegible], & [illegible] non co
mu[illegible] ſſet beneficio [illegible] ſionis [illegible]
eſſe etiam, & iud[illegible] q[illegible] tunc non poteſt [illegible] greſſus contra fideiuſſorem, & [illegible] damnum, aut præiudicium poteſt euenire fide[illegible] concludit Iaſ. *in d. § ſi* [illegible] & Carol. Ruinus *conſ. 189. nu. 11 vol. 1.*

Sed [illegible] teſtis, tam in præſenti caſu, quam in alio 4 quocunque ſimili, habe[illegible] intereſſe, poſſet tamen examinari cum proteſtatione, quod non [illegible] in aliqua parte ſe iuuare dicto ſuo, ita Gom. *deciſ. 10. lib. 2.*

OPINIO DCCCCLXXXVIII.

SVMMARIA.

1 *Pauper ob ſolam paupertatem* [illegible] *non repellitur a teſtimonio* [illegible].

2 *Pauper non eſt teſtis omni* [illegible].

3 *Pauper & ſemel* [illegible] *& rigore* [illegible] *ſtatuti,* [illegible] *debere iuramento damnum paſſi, vel creditoris, vel alterius.*

4 *Pauper quis dicatur &* nu. 5. 6.

8 *Pauper poteſt eſſe teſtis in cauſa matrimoniali ſi ſit honeſta perſona tempore depoſitionis.*

9 *Matrimoniale negotium graue, & arduum eſt,* [illegible] *equiparatur criminali negocio.*

10 *Teſtis pauper non omnino à teſtimonio repellitur.*

11 *Teſtis ſolus & pauper fides non adhibetur.*

TESTIS pauper † ob ſolam paupertatem [illegible] 1 ſtimonio non repellitur [illegible] oſ[illegible] aiter approbata a Dec. *in l. ſi quis teſtium aurt. de teſti.* quam communem celebrat, ſequitur [illegible] Iaſ. *in auth. præterea. col. ſi C. vnde vir & vxor.* [illegible] *conſ. 78. num 9.* Ioan. Bapt. Ziler. [illegible] mer[illegible] relatis per eum, *in add. ad Ferrarien. in ſua pract. Papien. in for. iuramenti teſtium §. procedante in* [illegible] G. Cornelius Beninicaſius *in tract. de pauper ate q. 4.* [illegible] reddit rationem *nu. 45.* [illegible] *par. 42.* S[illegible] duscon *conſ. 27. num. 25.* [illegible] M[illegible] [illegible] *in l. ex libero homine nu. 7. & ſeq.* [illegible] *n. 1. & 10*

Chi opin.

& in ſua pract. crim. in §. Principium, num 9. vbi declarat quando teſtis pauper admittatur in teſtem, & Soc. *in tract. fallen. in reg. 89. Pater ad teſtimonium. num. 2. & ſeq.* & Alex. de Neuo *conſ. 19. in cauſa Franciſchini, num. 1.* vbi concludit, quod teſtes pauperes non repelluntur à teſtimonio, verum relinquitur iudicis arbitrio, an eis ſit adhibenda fides, vel non, & quantum eis credendum ſit, & quæ paupertas reddat teſtem ſuſpectum, & firmat etiam Ripa *in l. ſi conſtante, num. 32. cum alijs ſeq. ff. ſol. matr.*

2 Et licet † teſtis pauper recipi poſſit in teſtem, non obſtante paupertate, vt ſupra docuimus: nihilominus ille teſtis pauper non eſt omni exceptione maior, ſecundum Spec. *in tit. de teſte. §. 1 verſic. item quod eſt pauper*, Alex. *conſ. 15 viſo vol. 3* Et facilius corrumpitur, *l. 3. ff. de teſtib.*

3 Hinc eſt, † quod non poſſit idem teſtis iurare in ſupplementum probationis: nec iurare poteſt vigore ſtatuti, diſponentis, credi iuramento damnum paſſi, vel creditoris, aut alterius: vt per Paril. *in conſil. 164 num. 2. incip. Illuſtriſ. mo, vol. 4.*

Animaduerte, quod ſi aliquando fuerit repertus periurus, tale iuramentum non eſſet ei deferendum, cum nec in aliena, nec minus in ſua cauſa teſtis eſſe poſſit, ita Marian. Soci. *in tract. de litis conteſt. c. quod ſi ſuper, verſ. poſtremo aduerte fol. 115.* vbi tradit pro cautela *vt in c. ſi. at, & in c. teſtimonium. Ext. de teſt. & c. paruuli. 22. q. 5 c. quia quę 6. queſt. 1* Quia ſemel periurus nequaquam eſt admittendus, Doct. *in c. cum in eccleſia, Ext. de iureiur. & obſidem.* & de materia iſtius ſtatuti, & ad plures quæſtiones vide Socinum *in tract. præmemorato, & loco.*

Nec tale etiam iuramentum eſt mulieri deferendum, ita Cotta *in memorab. in verſ. maſculinum, in fine,* Corn. *conſ. 14. in præſenti, num. 6. vol. 2* Suc. Iun. *conſ. 1. nu. 102.* quos refert Plotus *de in lit iur §. 51. num. 18.*

4 Et † aduerte circa præmiſſa, quod pauper ille dicatur, qui non habet vltra aureos quinquaginta in bonis *l. nemo llis de accuſ.* Et intelligitur illa lex de aureis, quorum ſeptuaginta duo faciunt vnam libram auri, *l. 5. C. de ſuſcep. & arca. lib. 11.* & not. Gloſſ. *vol. ſi in prin. Cod. commu. de leg.* & Cy. *in l. ſi quis de donat.* Alex. *conſ. 15 viſo proceſſu inquiſitionis, num. 2. vol. 1.* Vide de hac materia *ſupra opin. 70. Autem.*

5 Et pariter † pauper eſt, qui in bonis non habet quantum eſt cauſa, de qua agitur. Gloſſ. eſt ſingularis *in §. ſi vero, in authen. de her. & Falcid.* & Ioan. de Amicis *conſ. 78. numer 11.* tenet & firmat, Afflict. *in conſtitut. ...* *lib. 3. rub. tit. 95.* & Dec. *in conſil. 162. num 4.* Alex. *ind. conſ 15 num. 3. vol. 1.*

6 Tamen veritas † eſt, quod arbitrio iudicis committatur, relinquaturq; quis dicatur pauper, qui iudex debet conſiderare qualitatem perſonarum, conſuetudinem loci, conditionem ipſorum, & alias ſimiles circumſtantias, ſecundum Glo. *in auth. præterea, in ver. locuples C. vnde vir. & vx.* quam dicit communem Dec. *in c. fides, nu 15. de reſcript. & in d. auth. præterea, n. 10.* Marſil. *in l. q. alium modum nu 8 ff. de queſt.* & Rui. *conſ 55 n. 4 & ſeq vol. 1.* qui hoc optime, ac vtiliſſime explicat, vt ſcripſimus latius ſupra *in Opinione 61. Arb. ...* *lib 1 fol. 54.*

Cō'e | ſ'ni.

7 Sed prædicta communis, quod pauper poſſit eſſe teſtis, procedit in cauſa ciuili in criminali vero cauſa in teſtem nullo modo admittitur, nec recipitur, ſecundum Tancr. Anto. & omnes, *in d. c. ſi qui*, Rolan. à Valle *conſ. 7 in cauſa Antonij Brunelli, num. 21. vol. 1.* & Soc. *in d regul. 289. num. 1. & ſequen.* vbi meminit iſtam eſſe communem opinionem, & Ioan. de Amicis *in d. conſ 78. nu. 9.* & Dec. *in d. conſ. 163. num. 4.*

Cōis opin.

Bene † verum eſt, quod pauper poſſit eſſe teſtis in cauſa matrimoniali, ſi ſit honeſta perſona, tempore ſui dicti, ac depoſitionis, vt voluerunt Aret. *conſ. 14. col. 10.* Alex. *conſ. 149 viſo proceſſu inter Michaelem Dominici, numer. 9. vol. 5.* Ioan. Bapt Ferrettus in terminis, *in conſil. 391. viſo longo proceſſu. & depoſitionibus teſtium, num. 18. vol. 2.* & Ripa *in d. l. ſi conſtante, ſub num. 33.* 8

Non obſtante, quod negocium matrimoniale, ſit negocium graue, arduum, & æquiparetur negocio, ſeu cauſæ criminali, ſecundum Alex. *conſ. 152. viſo proceſſu cauſa matrimonialis, ſub num. 7. vol. 5.* Ioan. Ant. Rubeum *conſ 73. in cauſa matrimoniali. nu. 8. inter conſilia matrimonialia diuerſorum, vol. 1.* 9

Cæterum † ſi teſtis foret pauperrimus, omnino repelleretur à teſtimonio, ita Ioan. And. *...* *tium*, & aſſentitur etiam conſulendo Al. de Neuo *conſ. 35 in nomine Domini, num. 18, 19. & 20. inter conſilia matrimonialia diuerſorum, vol. 1.* 10

Nec etiam, † ſi teſtis eſſet vilis, & pauper vlla fides ſimiliter eo caſu ei adhibenda eſſet, & præſertim in cauſa matrimoniali, vt per Alex. *conſ. 149. viſo proceſſu inter Michaelem, numer. 9. vol. 5.* & Ioan. Ant. Rubeum; *conſ. 73. in cauſa matrimoniali, num. 8. inter conſilia matrimonialia diuerſorum, vol. 1.* 11

OPINIO DCCCCLXXXIX.

SVMMARIA.

1 *Laicus, & mulier in cauſa ciuili poteſt eſſe teſtis contra clericum, ſecus in criminali. nu. 2.*

3 *Mulieres, & laici ſunt idonei teſtes contra clericos in criminali, quando veritas, actu, & habitu aliter haberi non poteſt.*

4 *Clericus in cauſa criminali contra laicum, non recipitur in teſtem coram iudice ſeculari.*

TESTIFICARI † poſſunt contra clericum, laici, & mulieres, quādo agitur ciuiliter, *c. quoniam, de teſtibus.* vbi Abb. & omnes Scriben. hoc notant, & tenent pro conſtanti, & in *...* *cod. tit.* 1

Sed hoc † non procedit in cauſis criminalibus, in quibus mulieres, & laici non ſunt idonei teſtes, nec poſſunt ferre teſtimonium cōtra clericum. *l. ſeruus, de verſ. ſig. & c. de cætero. & c. teſtimonium, iuncta* Glo. *ibi. q. 2.* Et Iul. Clar. vbi de communi, *in pract. crim. quæſt. 24. verſ præterea quæro fol. 89.* 2

Imo † ſoblimitatur etiam hoc dictum, ſi ex natura negocii, veritas, actu, & habitu aliter ſciri non poſſet, quam per laicos, vt puta, quia agatur de probando actu, ſa...orum, in quo ſolet vnus ſolus ſacerdos tantum adeſſe, tunc enim laici admittuntur contra clericos, ſecundum Siculum, Ant. & alios Canoniſt. communiter *in d. c. de cætero.* Alex *in conſ. 64. col. 1. vol. 1.* Iaſ. *in l. ſi. col. fin. C. de his quib. vt indig.* Marſil. *in ſua pract. crim. in §. Diligenter, num. 81* & Grammat *conſ. crim. 45. num. 20.* 3

Cōis opin.

¶ Et ratio dictæ communis opinionis allegatur hæc per citatos Doct. ne delictum remaneat impunitum, deturque in poſterum clerico delinquendi occaſio.

¶ Sed antedicta communis limitatur in quinque caſibus, quos ponit, refertq; abunde Abb. *in d. cap. de cætero*, & Lancellotus Conradus, *in practica, ſeu tract. de decurionibus, lib. 1. c. 9. §. 12. de offic. prætor. num. 77. & ſeq. fol. 106.*

Hiſque † neceſſario adde vnum, quemadmodū laicus contra clericum teſtificari nequit, vt ſupra docuimus: ita ſciendum eſt, clericum non poſſe admitti, nec recipi in teſtem, in cauſa criminali contra 4

laicum, coram iudice ſeculari, *cap. nullus.* 11.*q.*1. tenet Spec. *in tit. de teſte.* § 1. *verſ. Item quod eſt clericus*, & ibi Io. And. *in add.* & Guido Papæ. *in quæſt.* 63. *c. teſtimonium.* 11. *quæſt.* 1. Innocen. *in c. cum P. Manconcella, Ext. de accuſ.* Grammat. *conſ. crim* 3. *num.* 9. & ſi forte clericus fuerit examinatus, non facit indicium, ita Grammat. *eo in loco.* Vbi Boſſ. *in pract. criminali, in tit. de oppoſit. contra teſtes, num.* 91. dicentem non admitti, etiam ſi adeſſet proteſtatio, quam ſolent facere clerici, iuxta *c. cap.* 2. *de homi. id. in* 6 Gabriell. late in materia *lib. com. concluſ. in tit. de teſtib. concluſ.* 7. *num.* 6.

OPINIO DCCCCXC.

SVMMARIA

1 *Teſtes de auditu deponentes, in contractibus, vel quaſi, ſi cortina, vel paries fuerit in medio, an probent, & n.* 2.

3 *Teſtes teſtamentarij debent de neceſſitate videre teſtatorem, alias non probant.*

4 *Teſtimonium de auditu regulariter non valet, etiamſi adiuuaretur fama publica.*

5 *Teſtimonium de auditu an præſumptionem vt indicium faciat per quod transferatur onus probandi in aduerſarium.*

6 *Differentia inter præſumptionem iuris, & hominis quæ ſit.*

7 *Præſumptionis effectus, qui.*

8 *Teſtimonium de auditu an admittatur in cauſa adulterij. Et in quibus præterea.*

1 TESTES de † auditu deponentes in cõtractibus vel quaſi, licet cortina, vel paries fuerit in medio inter teſtes, & contrahentes, ſufficienter probant, *c. præterea*, vbi Doct. *extr. de teſti.* tenent hoc etiam indubitanter Bart. & Alex. & alij Doct. *in l.* 2. § *idem Labeo. ff. de aqua plu. arcen.* Ioan. An. *in c. ex literis*, poſt Gloſſ. *ibi, in ver. Audierunt, de conſuet.* Cy. & Doct. *in l. ſi non ſpeciali C. de teſtam* & Dec. *conſ.* 163. *in cauſa matrimoniali, quæ Mantuæ agitatur, ſub numer.* 3 vbi firmat, teſtes deponentes, cum eſſent extra cameram, audiuiſſe virum quendam, & mulierem, exiſtentes in ipſa camera, dicentes, ac proferentes verba apta, ad matrimonium de præſenti, plene probare matrimonium & iſtorũ opinio communis eſt, de qua teſtatur Aret. *in* § *plane, num.* 4. *Inſtit. de teſtam milit.* & Moder. *in rubr. ff. de verb obligat. & in l* 1 *eod. tit.* & eam ſequitur, & approbat Alex. de Neno *conſ.* 12. *n.* 3. *& ſeq.* Marſil. poſt alios relatos per eum, *in repet. rub. C. de probat. nu.* 351. *& ſequen* vbi recitat quoddam exemplum, congruum dictæ communi, quod certe notandum, ac ſcribendum foret literis aureis ab omnibus officialibus, & aduocatis, tanquam neceſſarium, & ita iudicauit quoque elegantiſſime, & religioſiſſime, more ſuo, Rota Rom *ſub die* 15 *Nouembris* 1566 atteſtante Iuriſconſulto illo probatiſſimo, & oraculo totius orbis, Oradino, præceptore meo, *in deciſ.* 53. videlicet matrimoniũ probari p teſtes, deponentes de verbis contrahentium, licet perſonas non viderint: vbi recenſuit etiam alios quamplurimos Doct. tam antiquos, quam modernos eiuſdem ſententiæ.

Com. opin.

2 Et iſti † teſtes tunc & eo caſu probant, cum deponunt affirmando, ſe audiuiſſe, non autem vidiſſe contrahentes, & quando habent notas voces contrahentium: & ita intelligunt dictam communem prædicti Doct. & Cæpulla *in tract. cautelarum, caut.* 230. *circa fi.* Sed Rota Rom. *in d. deciſ.* 53 alias præibuit fidem teſtib. nõ reddentib. in eorũ diſpoſitionib. cauſam ſcientiæ concludentem, quod habuerint notam vocem contrahentium: quia ibi conſtabat de aliis circunſtantiis, quod teſtes habuerant notitiam de voce contrahentium.

3 Claudicatq; † etiam hæc communis concluſio, & non procedit in teſtaméto: quia teſtes teſtamentarii debent neceſſario videre teſtatorem. *d. leg. ſi non ſpeciali*, vbi Cyn. & Doct. hoc communiter tenent, & *in d.* § *item Labeo*, vbi Bart. *col.* 1. & iſtam communem opinionẽ eſſe ſcribit Cæpolla *ſupra ſcita cautela* 230. *n.* 2. & Alex. *in d. l. ſi non ſpeciali, nu.* 6. vbi Doct. ponunt exemplum, quod ſi eſſet cortina, vel paries inter teſtes, & teſtatorem, non valeret teſtamentũ, etiamſi dicti teſtes habere notam vocem teſtatoris. Et eandem opinionem ſequitur, & citat etiam, cum aliis allegans per eum Clar. *in tract. de teſtam. lib.* 3. *q.* 59. detegendo maxime turpitudinem ibi cuiuſdam mulieris, procurantis decipere proprium virum.

Com. opin.

§ In aliis vero duob. caſib. limitat, & interpretatur communem præmiſſam Marſil. *in d. rubr. de probat. n.* 352. *& ſequen.* quos videre poteritis.

4 Et teſtimonium † de auditu regulariter nihil probat, *l. teſtium. C. de teſtib. l. quod meo.* § *ſi per venditorem ff. de a. q. poſſ.* & ſic teſtimonium de auditu proprio, vel alieno, nõ probat *l.* 1. § *item Labeo, ff de aqua p. u. arcen. c. licet ex quadam, de teſtib. l. ſi arbiter, ff. de probat.* & ita notauere Rom. *conſ* 424 *nu.* 6 *& ſing.* 345 *teſtimonium, &* Caputaquens. *deciſ.* 78. *teſtes non probant, n.* 2. *in* 3. *part.* & Feli. cum ſua neceſſaria explanatione *in c. tam l.* [illegible] *ſub nu.* 1. *de teſtib.* Imo teſtimonium de auditu non probaret, etiam ſi adiuuaretur fama publica, vt per Alex. *conſil.* 25. *in cauſa, col.* 2. *vol.* 4. neq; etiam in fauore piæ cauſæ, ſecundum Dec. *conſil.* 154. *caſus propoſitus.*

5 Et quamuis † teſtimonium hoc de auditu non probet, nihilominus facit indiciũ, ſeu præſumptionem, vel coniecturam talem qualem, vt transferat probandi onus in aduerſarium, ita Archid. *in cap. hoc videtur*, 22. *q.* 5. Rom. *in allegato conſ.* 424. *ſub nu.* 6 *& ſing.* 345. Nicol. de Mylis *in ſuo Repertorio, in verbo probatio, verſ probatio de auditu*, Dec. *conſ.* 272. *col.* 2. & Feli *in c. tam literis, nu.* 3. *de teſtib.* ſed circa hoc aperiant quæſo ij ntes iudices, & aduocati, Archidiaconum ipſum *in d. c. hoc videtur*, hoc nullatenus aſſerere, verum potius eius verba hoc ſolummodo planum facere teſtimonium de auditu relationis, non valere, niſi ad præſumptionem inducendam, nec huiuſcemodi teſtimonium probare, ſed adminiculum præſtare intentioni producentis, *c. præterea. de teſti. & c. cum dilectus, de fide inſt. ab inteſt.* & ita, recognitis verbis claris ipſius Archidiaconi, in ſacra Regia Audientia Barenſi, fuit in ea iudicatum *anno* 1589. in cauſa tunc vertente inter aliquos nobiles de Ciuitate Bitonti, teſtimoniũ de auditu duntaxat facere præſumptionem ad fauorem producentis, & eius intentioni adminiculum præſtare, nõ autem transferre onus probandi in aduerſarium, non obſtante aſſertione Romani, in locis præmemoratis, & ſequacium, non fideliter recẽſentium Archidiaconi opinionem, prout tui c. vti auditor, ex improuiſo allegauit Natã *in addit. ad Alex. conſ.* 136. *num.* 3 *vol.* 6 vbi vltra quod detegit errorem Romani, & aliorũ, ſubleuat præſentem deciſionem, hac viuaciſſima ratione, etiam, præſumptionẽ iuris reiicere onus probandi in aduerſarium, non autem præſumptionem hominis.

6 Et differentia † inter præſumptionẽ iuris, & hominis, ad inueniendũ tramitẽ præſentis ſpeculationis, ea eſt, nam præſumptio iuris illa dicitur, quæ in lege ſcripta reperitur, præſumptio vero hominis, quæ ſcripta non extat in lege, ita Bal. *in rub. n.* 3. *de præſumpt.* Menoch. *conſ* 268. *n.* 19. *vol.* 3 & Feli. *in c. quanto, col.* 2. *de præſumpt.* & ſic præſumptio iuris ab illa hominis ita differt, vt ſupra relatum eſt.

Eſt

7 Eſt tamen † bene verum, quod hæc taliſqualis præſumptio ſit huius effectus, vt ſi probationes ſint hincinde, vel ab vtraq; parte pares, tunc illa vtique pars obtineret, & victoriam reportaret, quæ haberet pro ſe talem præſumptionem, ita Gloſ. communiter recepta ab omnib. *in l. ſi duo patroni, in ver. authoritate, ff. de iureiur.* & Marſil. *in ſing. 371. teſtis de aud. tu aud. tui. poſt prin.* Prout iudicandum quoq; eſt contra vniuerſitatem, ſi teſtes de Vniuerſitate forent pares, cũ teſtibus aduerſarii, vnde licet duo teſtes, vniuerſitatis inducant plenam probationem, tamen ſi teſtes aduerſarii eius eſſent pares, illi tunc vtique præferrentur contra vniuerſitatem, ita Abb. *in c. in ſuper, de teſtib.* Alex. *conſ. 68. in viſo, & dudum diſcuſſo ſub num. 5 & ſeqq. vol. 2.* & Dec. poſt iſtos *in cap. tertio loco, num. 54 de probationib.*

Clus opin.

8 Et licet † teſtimonium de auditu regulariter non valeat, tamẽ admittitur, & probat in cauſa adulterii, *l. ſi maritus, §. lex Iulia, ff. de adulter.* alios vero caſus, in quib. teſtis de auditu probet, ponit, atque diſcurrit Ripa *in l. 1. nu. 86 ff ſi cert. petat.* & Ioan. Crot. *in tract. de teſtib. in 1. q. n. 306.* prout teſtis de auditu à principali, ſimiliter probat, ita Rom. *conſ. 142.* Capuaqu. *dec. n. 267 teſtis deponens. nu. 2. in 3. parte,* & Nicol. de Mylis *in Re. ... in verbo probatio. ver. probatio de auditu probat ſpoliũ.* vbi probat quoque, ac planum facit teſtes de auditu alieno deponẽtes in factis antiquis, ſufficienter probare, & itoc idem aſſeritur etiam *in verbo. teſtis verſic. teſtes deponentes de auditu,* Dec. *in c. veniens, n. 21. de teſtib* & Felin. *c. tam literis, ſub n. 2 de teſtib* vbi non obſcure deducit teſtimonium ſimiliter, de auditu auditus valere, etiam in probanda parentela, nec non in probando quoq; hæredem fraudaſſe hæreditatem.

OPINIO DCCCCXCI.

SVMMARIA.

1 *Infamis infamia facti eſt idoneus teſtis in cauſa ciuili, quoad ius ciuile, ſecus quoad ius Canon. nu. 2 in fin.*

2 *Infamis infamia facti non æquiualet integro teſti, vbi nonnulli aſſig., quibus quis efficitur infamis, & de cum eſt ita.*

3 *Infamia facti probatur per teſtes, etiam nullo modo iuratos.*

4 *Infamia an probetur etiam per teſtes in alio loco quam vbi contracta eſt.*

5 *Infamis poteſt obiicere teſti, vel alteri infamiam.*

6 *Teſte infamato ſe purgante, va et eius teſtimonium*

1 Teſtis eſt † idoneus infamis infamia facti, hoc eſt improbatis & leuioribus præditus moribus, in cauſa ciuili, ſecundum Gloſſ. *in l. 3. § dua autem, ff. de Carb. edic. & in c. teſtimonium, de teſtib. in verſ. in hoc caſu.* & vtrobique Doct. & Soc. iun. cum aliis aggregatis per eum, *conſ. 32. num. 31. vol. 2* vbi affirmat iſtam eſſe magis communem opinionem. Vide etiam *ſupra opin.* 969.

2 Sed non foret iſte teſtis dignus tanta fide, quantã reliqui integri teſtes, ſecundum Gloſſ. Bart. Bald. & Salic. *in l. 1. Cod. de Summa Trin.* Bartol. *in l. Caſſius, ff. de ſenatorib.* Lallum de Lutciam *conſlit. R. qui Pacta remotum, num. 5. lib. 1.* Abb. Bald. Feli. *num. 7.* & Dec. *num. 71. in c. licet cauſam, de proba. per textum ibi.* & Marſil. *in ſing. 109. in ſumma,* & Abb. *in d. c. teſtimonium* dicentem arbitrio iudicis relinquendum eſſe, quantum ex hoc fides teſtis prædicti diminuatur, quod inquit communiter receptum ab omnibus Scribentibus Lanfran. de Orian. *in c. quoniam contra, de proba. in ver. Teſtes, num. 74.* & ibi Benedic. Vadius *in add.*

¶ Iſta itaque communis, quod teſtis infamis infamia facti, ex toto non repellatur in cauſa ciuili, explanatur locum obtinere ſolummodo, de iure ciuili, non autem de iure canonico, ſiquidem de iure hoc, infamis infamia facti omnino repellendus venit à teſtimonio, etiam in negociis ciuilibus, vt firmat, & probat Grauet. *conſ. 2. ſub n. 2.* Et de iſtis teſtib. infamibus de facto, ponit aliqua exempla Orianus, *loco de quo ſupra.*

Prout retinens duas concubinas eodem tempore eſt infamis, vt per Gl. *in auth. quib. mod. natural. efficiantur legit.* & Bal. *in l. 2. C. de inoff. teſt.* vbi dicit etiam habentem vxorem & ſimul concubinam, eſſe ſimiliter infamem.

Infamis etiã quis efficitur propter fidem ruptam, vt notatur per Doct. *in l. ſi. in G ... ex quib. ca. ſ. e. ſam. irrog. & in l. ſi pignore, § ſi poſt diſtractum, ff. de pignor. actio.*

Tertio veniens contra pactum, vel tranſactionem iuratam, eſt ſimiliter infamis, *leg. ſi quis maior annis 25. aduerſus pacta, C. de tranſactionib.* & Dec. *conſ. 452. viſo inſtructione, vol. 3.*

Quarto hiſtriones, magici, excõmunicati, & qui turpitudini ſunt intenti, & muliebria patientes in corpore ſuo, ſunt ſimiliter infames, *c. 1. & 2. q. 1. & l. 1. § remouet ff de poſtulam.*

Quinto corrumpens, & corruptus, producens falſum teſtimonium, eſt etiam infamis, *c. conſtituimus, 3. q. & c. ſi quis coniunctum, 17. q.*

Sexto remotus propter dolum ab adminiſtratione, eſt etiam infamis, *l. p. C. de ſuſpect. tut.*

Prout præuaricator condemnatus eſt etiam infamis, *l. ſi n ff de præuaricat. l. 1. ff. de his qui not. inf. infam. & §. neian. lum 2. q. 3.*

Octauo parans inſidias ſuo Prælato eſt etiam infamis, *c. ſtatuimus, 11. q. 1.*

Nono periurus eſt ibidem infamis, quando iuramentum eſt de futuro, ſecus ſi de præterito, ita Gl. & alii, *in l. qua ſub conditione ff de condi. inſtit.* & ſic limitatur textus, cũ ibi notatis *in c. quicunq. 6. quæſt. 1.* quod quilibet ſcienter periurus dicatur infamis.

Decimo, omnes filii, inſurgentes in patres, efficiuntur infames, *c. plerunq. 1. q. 7.* Vnde cum pater, dicat in teſtamento filios eſſe infames, tunc filii infamantur de facto, *l. ea quæ, cum ... C. ex quib. cauſ. inſam. irrog.* vbi textus ita loquitur, ea quæ pater teſtamento ſuo, filios increpans ſcripſit, infames quidem filios iure non faciunt: ſed apud bonos, & graues opinionẽ eius, qui patri diſplicuit onerant, quia quilibet patri diſplicens, reputatur Infamis de facto vt per Cyn. *in eo loco.* vbi declarat quæ dicatur infamia facti, ita vt infamia facti ſugillet, opinionẽ hominis apud bonos, & graues, *l. apud Celſum. § aduerſus, ff. de dolo except.*

Vndecimo monachus, vel monacha procreans filios, eſt ſimiliter infamis, *c. impudicas, 27. q. 1.*

Duodecimo, iudex iudicans contra conſcientiam per ſordes, vel gratiam, eſt etiam infamis, *c. 1. de re iud. lib. 6. verſ. vel per ſordes, ibi fama ſua, &c.*

Tertiodecimo, tutor, vel curator, qui pupillam ſibi, vel filio, maritauit eſt quoq; infamis, *l. ſi tutor, C. de interdicto matrim. inter pupill. & tutor. ſeu curat. filioſq. eorum.*

Decimoquarto publicus aleator, & in ludo mutuans eſt ſimiliter infamis, *cap. inter dilectos. de exceſſ. prælat.*

Decimoquinto omnis relegatus eſt denique infamis, *l. cum quidam, alias l. cum quis, § 1. ff. de teſtam.* & ibi Bart.

Decimoſexto ſimoniaci, tam dantes, quam accipientes,

[illegible]

[illegible] DC[illegible]CXCIV

SUMMARIA.

1 *Pater, & mater, [illegible] ætate [illegible]*

Pater [illegible] non poteſt ad [illegible] filia.

Pater [illegible] probat ſuper ætate [illegible]

[illegible]

[illegible] *deprobat.* [illegible] *de teſtib.* [illegible] *de ætate.* [illegible] *reg. 417 exordiente.* [illegible] *parentes pro lib.* [illegible] *num. 8.* [illegible] *quoniam contra* [illegible] *poſt medium deprobat.*

¶ Al[illegible] Doctor. aſſerunt [illegible] quos [illegible] *Opin.* [illegible] *non poteſt* [illegible] *fol. 8* [illegible]

Et [illegible] Nam [illegible] nequit, modo aliquo, [illegible] *teſtis idoneus. ff. de teſtib. l. parentes. C. de teſtib.* [illegible] *teſtis idoneus. 4. q. 3.* 2

E[illegible] quamuis [illegible] agitur de probanda æ- 3
tate [illegible] aliqualem præſum-
ptione[illegible] quando ætas, ſeu na-
[illegible] atque [illegible] per
[illegible] magis proba-
[illegible] ſuper [illegible] quam e-
rum viua vox, vt firmauere Ant. de Bu[illegible] *ex literis.*

 de

[illegible]

SUMMARIA.

1 [illegible] *re concor-* [illegible] *teſtamentum.*

2 [illegible] *impubes qui pu-* [illegible] *non prædicant.*

[illegible]

[illegible] CCXCIV.

SUMMARIA.

1 [illegible] *an poſſint licite, & iuſte* [illegible] *principem tyrannum, & numero* [illegible]

[illegible] *quo dominatur,* [illegible] *tyrannidem.*

[illegible] *ex ſucceſſione, vel*

[illegible] Bo- [illegible] *cum multa alia ſe-* [illegible] *diuerſorum* [illegible] 3

[illegible] *arti.* [illegible]

Qui terret, plus ipſe timet, ſors iſta tyrannis
Conuenit, inuideant claris, fortesq; trucident
Muniti gladiis viuant, ſeptiq; veneno.
Ancipites habeant artes, trepidiq; minentur.

[illegible] ſerv[illegible] Reipublic[illegible] 4 [illegible] ad [illegible] *tyrannum* [illegible] *de iuſt.* [illegible]

[illegible] opt[illegible] *in conſ. præſenti* *nu. 4. in tit. de non oppr[i]mendis vaſallis.* [illegible] S. [illegible] Fe[illegible] Saluator [illegible] *Thomæ do-* *ctrinam tenuit, unquam repertus eſt, a veritate tramite de-* *uiaſſe. Et qui eam impugnauit, ſemper* [illegible] *de veritate ſuſpe-* *ctus* [illegible] Chri[illegible] M[illegible] Capo [illegible] *in ſcholiis* [illegible] *theologicæ veritatis. cap. 14. de plenitudine gratiæ Chriſti, prope fin. lib. 4.*

[illegible] *Prouerb. cap. 25. aufer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſſimum, aufer impietatem de vultu Regis, & firmabitur iuſtitia, thronus eius.* [illegible] *Sapientiæ 16. quod oporteat* [illegible] *tyrannidem.* ob quod [illegible] Tragœdia [illegible]

Victima haud vlla amplior [illegible] *magisque opima ma-* *ctari* [illegible] *iniquus.* [illegible] *officiorum,* [illegible] monſtran[illegible] *Nulla nobis eſt ſocietas* [illegible] *tyranno*

[illegible] 4 *ſed*

& Cotta *in memorab. in ver. Venditor læſus.* [illegible] hoc vtile verbum, quod in [illegible] Cotta *conſi.* [illegible] & cum [illegible] iſtam eſſe [illegible] communem ſententiam.

OPINIO MII.

SVMMARIA.

1 *Tranſactio, vel renunciatio ſuper alimentis futuris, debitis ex teſtamento, vel iure neceſſario, non valet, abſque decreto iudicis. Et quod ſi iuramentum interuenerit. num. 2.*

3 *Tranſactio facta cum iuramento ſuper alimentis futuris non tenet, ſi tranſigens prius iurauerat ſe non tranſacturum ſuper alimentis.*

4 *Lex tranſactionem prohibens ſuper alimentis futuris, an videatur prohibere pactum gratuitum? remiſſiue.*

1 TRANSACTIO † ſuper alimentis futuris inconſulto prætore, non valet, nec tenet: & [illegible] tranſactio vel renunciatio ipſa abſque decreto de iure prohibita reperitur ſuper alimentis debitis ex teſtamento, vel iure neceſſario. *l. cum hi. ff. de tranſact.* [illegible] vt docet Goth., prohibitio hæc facta extitit ob priuatorum commodum, qui propter præſentem [illegible] paruam pecuniam, ſolent renunciare facillime futuræ etiam maximæ ſpei.

2 Nihilominus † ſi in dicta tranſactione, adhuc inconſulto prætore facta, interuenit et iuramentum, eo [illegible] mediante, [illegible] efficeretur: vt voluerunt [illegible] *in reg. a. teſt. num. col. 7 de reg. iur. in 6.* Bar. [illegible] *in Auth. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ.* Inn. *col.* [illegible] *col. pen.* Ant. Innoc. *col. fi.* [illegible] *col. pen.* Anto. Imol. [illegible] & Alciat *nu. 192 in c. cum contingat. de iureiur.* Alex. *in l. quis Romæ. §. duo fratres. q. 5. ff. de verb. oblig.* Iaſ. *in d. l. cum hi.* & idem Iaſ. *colum. 1.* & Dec. *ſub nu. 12. in l. de alimentis. C. de tranſact.* & iſtorum opinio communis eſt ſecundum Alciat. *in d. c. cum contingat. num. 193. & ſeq.* — *Com. opin.*

¶ In contrariam vero partem videlicet, quod renunciari, ſeu tranſigi non poſſit ſuper alimentis futuris [illegible] ex vltima voluntate, etiam cum iuramento [illegible] titubanter Bar. *in d. l. cum hi. ſ. num. 6 & ſeq.* [illegible] *in l. pactum quod dotali. q. pen. C. de collat.* Et [illegible] conſiderando, [illegible] eſſe forte quæſtionem dubiam, nec [illegible], nec ſimiliter ſecundam opinionem ſequi auſim, Marcus Anton. Baueria, *in tract. de vir.* [illegible] *iuramenti. q. 46.* & Tiraq. *in repet. l. ſi vnquam. C. de reuoc. dona.* [illegible] *num. 141. & 156* tamen [illegible] periculum fore in actu practico, diſcedere à dicta prima ſententia, quæ veriſſima apparet ex ſcriptis præmemoratorum Doct. cui quidem inhæret quoque Iacobus Manchellus cum aliis [illegible] per eum [illegible] *18 Oppoſita exceptione, pro parte* [illegible] *num. 1. & ſeq.* vbi proponit etiam communem [illegible]. — *Com. opin.*

3 Sed [illegible] aduerte, quod licet tranſactio ſuper futuris alimentis iuramento confirmetur: tamen ſi quis [illegible] iurauerit ſe non tranſigere ſuper alimentis, cum iuramentum concordet cum iure communi. *d. l. cum hi.* non valeret tranſactio poſtea facta cum iuramento: [illegible] poſtea tranſegerit, etiam cum iuramento, tranſactio ipſa nullius momenti foret, per [illegible] in [illegible] iuramentum [illegible] quod [illegible] in practica dum eris iudex [illegible].

4 Similiter [illegible] ex præ[illegible], quæ prohibet [illegible] futuris, [illegible] etiā prohibere [illegible] de Alex. &c. *in d. l. cum hi.* [illegible] *ff. de verb. oblig.* hoc optime declarantes.

OPINIO MIII.

SVMMARIA.

1 *Tranſactio eſt contractus innominatus, & vltro citroq. obligatorius. num. 2.*

3 *Tranſactio dicitur contractus ſemilucratiuus, ſed non donatio.*

4 *Tranſactionē reſcindere procurans, tenetur ante omnia reſtituere accepta.*

5 *Quibus verbis vtendum in tranſactione, vt caute agatur.*

6 *Verbum conuentionis & concordiæ etiam tranſactionem denotat.*

TRANSACTIO eſt † contractus innominatus, [illegible] habet nomen generis ſecundum [illegible] *rub. C. de rerum permut.* Gl. Bart. & cæteri [illegible] omne in *l. ſiue apud acta. C. de tranſact.* Afflict. *deciſ. 108. pro maiori parte ſub num. 2.* Bertran. *conſi. 37. illud certum eſt. num. 5. in* [illegible] *par. prim. vol.* Ioan. de Amicis *conſi.* [illegible] *num. 11.* & [illegible] eſt communis opinio vt prædicat Bero. *conſ.* [illegible] *6. in cauſa illuſtri D. num. 3. & 30 volum. 1* & Corabus *in miſcell. iuris ciuilis lib. 2. c. 15 num. 7.* Licet, & male ibi, & *lib. 1. ca.* [illegible] *ſub nu. 4* ſentiat contrarium, pro qua vide etiam B. [illegible] *in l. quamuis. de tranſact. & in rubr. C. de rer. per.* [illegible] Gl. [illegible] *in l. ſi vitra. ff. de pact.* & Bart. *in l. 2. ff. de iureiur.* Et eandem [illegible] communem commendauimus quoque ſupra, *in opin.* [illegible] *4. contractus præcaria. numero 4.* — 1 *Com. opin.*

Ex † conſequenter etiā tranſactio eſt contractus vltro citroq. obligatorius, & longe differens à pacto de non petendo, & liberatorio, vt per Alex. & alios *in l. tranſactio. C. de tranſact.* & per Bar. *in l. ſi cauſa cognita. eod. tit.* 2

Et [illegible] hinc dicitur tranſactio, contractus ſemilucratiuus, ita Bald. *in l. contractum col. 1. C. de fide inſtru.* ſed non donatio: ſecundum Bald. *in l. fin. Cod. de repud. hæred.* 3

Itaque veniens † contra tranſactionem, debet ante omnia accepta reſtituere. *l. ſi diuerſa. C. de tranſactionibus.* Chiſ. *deciſione 199.* Thomas Grammaticus *deciſ. 66. In cauſa Excellentis Comitis. num. 22.* & Afflict. *deciſ. 220. In cauſa dominus. num. 4.* vbi meminit ita decretum fuiſſe in Sacro Conſilio. Et ita conſului etiam *Anno 1576.* ad fauorem Magnifici D. Alphonſi Conſaloneri de Recaneto, in cauſa maximi ponderis, & momenti: in qua obtinuit, reportauitque ſententiam ad ſui fauorem, vt mihi [illegible] fuit: & ita obtinuit etiam in Regno in variis cauſis, & vidi ſemper obſeruari in practica. 4

E[illegible] † inde eſt, quod cum ſit tranſactio, cautio ſit, vt dicatur. *dimittens*, vel *relaxans*, quam ſi dicatur, *dans*, ſeu *tradens*, quia dans, ſeu tradens tenetur de euictione, non autem dimittens, ſeu relaxans: textus eſt aureus & notabilis, ſecundum communem intellectum, *in l. ſi pro fundo. C. de tranſact.* vt refert, ſequiturque Cirmenſ. *ſingul. 131. Volo dare cautelam*, & ibi apoſtil. [illegible] hanc cautelam tradidiſſe Bal. vaſallo tranſigenti ſuper feudum *in c. Imperialem. in prin. de prohib. feud. alien. per Federic. in vſib. feud.* 5 — *Com. opin.*

I[illegible] † bene verum, quod licet partes vtantur in tranſactione verbo *conuentionis*, & *concordia*; nihilominus tunc dicitur proprie tranſactionis contractus, & non alius: teſte Ioan. de Amicis *in d. conſi. 130. num. 2.* 6

OPINIO MIV.

SVMMARIA.

1 *Trebellianicam teſtatore prohibente hereditas ad fideicommiſſarium tota transferatur.*

2 *Teſtator*

2 *Teſtator vtens verbis his, reſtituas hereditatem* pleno iure, *an Trebellian. detractionem prohibuiſſe cenſeatur. & nu.* 3.

4 *Trebellianica an prohiberi poſsit filiis primi gradus, per prohibitionem alienationem omnium bonorum.*

5 *Trebellianica, an liberis primi gradus expreſſe prohiberi poſsit. Et an tam per generalem prohibitionem alienationis omnium bonorum quam ſpecialem immobilium prohibita cenſeatur nu.* 5.

1 TREBELLIANICA † per teſtatorem prohiberi poteſt, & tunc peruenit hereditas ad fideicommiſſarium, ſtante prohibitione hac, abſque Trebellianicæ detractione, ſecundum Glo. & omnes *in l. Marcellus ff. ad Trebell.* & iſta eſt communis opinio, vt per Imol. Alexand. & alios *ibi. in fin.* Angel. Aret. *in §. ſed quia num. 3 Inſtit. de fideicommiſ. hered.* Bald. *conſil.* 17. *num* 5. *volum* 5 Bellam. *conſi.* 48. *in* 2. *dub.* Aret. *conſil.* 37. *num.* 10. *& conſi.* 67 *circa fin.* Bertran. *conſi.* 105. *num* 4. *in nouo volum* 3. Dilectuor, *de arte teſtandi tit.* 5. *de ſubſti. cautela* 31. *num.* 2 & Bellonum, *conſi.* 80 *num.* 16 & magis communem ait Alex. *conſi* 137. *nu* 6 *vol.* 1. & Iacob. Philip. Port. ſeu potius Ant. Gabr. cumulatiſſime *in concluſ.* 25 *Falcidia lib.* 6.

2 Quæ cõmunis † non procedit cum teſtator vſus eſt verbis ampliſſimis, & prægnantib. videlicet; *reſtituas hereditatem pleno iure*, tunc enim per iſta verba, detractio Trebellianicæ non cenſetur prohibita. & ſic iſtis verbis non obſtantibus, eſſet locus detract. omni prædictæ, ſecundum Oldrad. *conſi* 46. Caſtren. *conſi.* 28. *colum.* 2 *vol.* 2 Caprani *conſi* 36. *in fine.* Roman. *conſ.* 75 *ſub num.* 2. *& conſi.* 79. *nu.* 1 *&* 5. Caſtren. & Comen. *in authen ſed cum teſtator. C ad legem Fal. id* Socin. *conſil.* 33 Corſet. *in tract. de Trebell §* 2. *colu. pen.* Felin *in c. cum dilectus col* 3 *de reſcrip.* Dec. *in l. Titia. ff de inoffi teſt* Bertran. *conſi.* 37 *vol.* 1 *in nouis & conſi* 75 *vol.* 2. Ruin. *conſ.* 19. *in fi. vol.* 2. Gratum *conſ* 03. *nu.* 14. *vol* & iſtorum opinio apparet magis communis.

Com. opin.

3 In contrariam † vero partem, videlicet, quod ſi teſtator iuberet, ſeu mandaret hereditatem ſuam reſtitui debere, pleno iure, quod ob hoc videatur Trebellianicam ipſam prohibuiſſe, inclinauit Bald. *in l. precibus colum* 15. *C de impub.* Alexand. *conſi.* 101. *colum.* 2. *volum.* 6 Guido Papæ *q.* 537. *& conſi.* 122. & Dilectus *in d. cautela* 31. *num.* 3. qui exclamant iſtam eſſe communem opinionem. Nihilominus prima opinio realiter, & effectualiter videtur magis communis, & magis vera ex præcitatis, ſecundum Soc. Iun. *conſi.* 88 *volum.* 4. qui conſulendo eam tuetur, & amplectitur.

Com. opin.

4 Imo † Trebellianica poteſt prohiberi, etiam filiis primi gradus, per prohibitionem alienationis omnium bonorum; quia Trebellianica ad fauorem liberorum primi gradus fuit prohibita, per prohibitionem omnium bonorum, ex quo teſtator voluit omnia bona, pleno iure reſtitui, & omni meliori modo, & iure, & voluit teſtamentum omni meliori modo effectũ ſortiri, quę verba æquipollent expreſſæ prohibitioni, *auth. vt ſponſa inualia* [illegible] *in fi.* vbi Iac. de Beluiſio not. Oldra. & Bal. *in auth ſed in ea. C. ad leg. Fal.* Pariſ. *conſ.* 1 [illegible] *nu.* 22. *vol.* 2. Ruin. *conſ.* 122. *in fin vol.* 2. Picus *in repet. l. in quartam. nu.* 47. *ff ad legem Falc.* Et hoc præſertim procedit in caſu, in quo alienatio prohibita eſt in omne tempus, atq; vt bona perpetuo remaneant inter deſcendentes, vt tradunt Mantua, *conſ.* 191 *num.* 10. & Hierony. Gabriel. *conſ.* 86. *poſt nu.* 24. *vol.* 2.

5 Et † quamuis Rolan. à Valle *conſ* 9. *poſt num.* 11. *& ſeqq. vol.* 4 & Berous *conſ.* 93. *nu.* 15, *volum.* 2. reſpondentes per prohibitionem alienationis, quibuſcunque verbis conceptam, non [illegible] intelligi prohib[illegible] detractionẽ Trebel[illegible] primi gradus [illegible] fundamento [illegible] opinionem, quam ipſi opinan[illegible] communem [illegible] eſſe, qu[illegible] delicet liberis primi gradus [illegible] nullo modo [illegible] prohiberi queat, vt non p[illegible] Docto. qui hanc opinionem [illegible] ſecuti ſunt, & atteſtatur [illegible] ſuis temporibus veriorem, receptioremq; eſſe, vt refert Rol. *in d. conſ* 9. *poſt nu* 11 *cum ſeqq.* & Hieron. Gabr. *conſ.* 63. *poſt n* 26. *vol.* 2 Cæphal. *conſ.* 188. *nu.* 13. Natta, *conſ* 145. *numer.* 13 *volum* 1. *& conſ.* 528. *numer* 15. *& ſeq volum.* 3. Gerard Mazzol. *conſi.* 108 *nume.* 5. Mantua *conſi.* 1 [illegible]. *num.* 2 *& conſi.* 148 & Tiber. Decian. *conſi.* 18 *numer.* 28 *& ſeq. volum* 1 atque in [illegible] tur concludendum, non cenſeri prohibitam per prohibitionem alienationis omnium bonorum, quibuſcunq; prægnantibus verbis con[illegible], cum plus operetur tacita prohibitio, quam expreſſa, vt Rolandus, & Berous demonſtrauerunt [illegible] quicquid [illegible] eorum conſilia affirmauerint, puto, hodie line [illegible] aliqua verius eſſe, atque receptius, quod Trebellianica prohiberi poſſit, etiam in filiis primi gradus, vt hanc opinionem ſępiſſime amplexa eſt, tanquam magis communem, & magis veram, Rota Romana *in vna Romana hereditatis de Bubalis*, coram D. Caſſiodoro. ac etiam in alia *de Capiſuccbis* coram Dn. Petraſiocta, vt teſtificatur Simonet. *deciſ.* 84. & Creſcentius *deciſ* 2. *alias* 129. *tit. de teſtamentis.* & alias ſecuta eſt eadem met Rota, *in alia Romana de Bubalis*, coram D. Piſauren. & nouiſſime *in vna Florentina de Soderinis* quam etiam opinionem alias ſuſtentauimus, vt magis communem *in deciſ.* 3. *libro primo.* vbi eam canonizauit Regia Audientia Capitinatæ Apuliæ, Comitatuſque Moliſii, & Sacrum regium conſilium Neapolitanum, vt explicauimus *infra, in opinione* [illegible] 1005. & commendauit quoq; Hieron. Gabr. *conſ.* 92. *nu.* 10 *vol* 2.

Com. opin.

6 Imo † Trebellianica intelligitur prohibita etiam, non ſolum per ſpecialem prohibitionem alienationis immobiliũ, ſed etiam per prohibitionem generalem omnium bonorum [illegible] cum deducatur ſolum de vniuerſali fideicommiſſo, & receptum ſit, per prohibitionem alienationis intelligi prohibitam, veluti diſpoſitum eſt de falcidia, ita Ang de Vbaldis, *in §. ſi quando in auth vt ſponſalitia largitas.* Bal. & alii paſſim *in auth ſed in ea. C. ad leg. Fal.* Ripa *in l. ſi filiusfamilias. § diui. num.* 50. *ff. de leg* 1. Paul. Picus *in l. in quartam. num* 46. *lim* 9. *ff. ad legem Falcid.* Aretin. *in conſ.* 37. *colum. fin.* Ioan. Ant de Rubeis *in conſi* 43. *colum.* 3. *& in conſi.* 73. *colum. pen.* Capra *conſi.* 83. *num. & ſeq* Bertran. *conſi* 173. *colum* 8. *volum* 3. Mantua *conſi* 191. *colu.* 1. Roman. *in conſil* 206. Pariſ. *in conſil.* 126 *cum* 34. *volum.* 2. Ruin. *in conſi.* 173 *num.* 21. *volum.* 2. Gratus *in conſ.* 21 *num* 17. *volum.* 2. poſt plures communem eſſe ſcripſit Anton. Gabriel. *in repet. com. opin. ad Trebell. concl.* [illegible] *in prin.*

Com. opin.

Qui quamuis non loquatur particulariter, quando prohibita eſt alienatio omnium bonorum in filiis primi gradus, tamen, quod idem ſit in ipſis, vt videbeet prohibita alienatione omnium bonorum cenſeatur prohibita Trebellianica hodie verius eſt, & abſque ſcrupulo aliquo receptius, velut [illegible] tenentibus deſcendentibus, & extraneis, vt [illegible] nis tradidit Pariſ. *in conſi.* 126. *colum.* 6. *volum.* 1. *& conſi.* 27. *nu.* 24. *volum.* 3. vbi commemorat eam eſſe [illegible] communem, & ſequitur Anton. Gabriel *in loco ſupra citato num* 3 Ruin. *conſi.* 1[illegible] *colum. pen. vol.* 1. & [illegible] Gabriel *in conſi.* [illegible] 8. *numer.* 15. *& conſi ſequenti num.* 2. & ſecundum eam iudicauit quoq; Rota [illegible] in qua-

Com. opin.

In quadam cauſa Florentina fideicommiſſi, coram D. de Rubeis. ſequitur ergo quod in præſenti caſu cenſeatur prohibita Trebellianica per prohibitionem alienationis omnium bonorum, vt vera non appareant ſcripta per Rolandum *ind. conſ.* 9. & inſimul eſſe non fragiles rationes, quibus motus eſt Berous, *in alleg. conſ.* 93. *num.* 5. quas ſtuduit confirmare idem Rolandus.

OPINIO MV.

SVMMARIA.

1 *Pater an filiis primi gradus, Trebellianicam expreſſe prohibere poſſit in caſu quo duæ quartæ ſint detrahēdæ. & num* 2.

3 *Trebellianica an detrahi poſſit de legatis ad pias cauſas.*

1 TREBELLIANICAM non † poteſt prohibere pater filiis primi gradus, etiam expreſſe: & ſic liberis poſt mortem reſtituere hereditatem rogatis, in caſu, quo duæ quartæ, ſeu portiones ſunt deducendæ, ipſa Trebellianica per filios detrahenda, per teſtatorem prohiberi nequit, ita vt non obſtante dicta prohibitione, filii Trebellianicam deducere poſſint ſecundum Bal. & Salic. *in l. iubemus. C. ad Treb.* Guid. Papæ *deciſ.* 51. Alex. *conſ.* 5 *in fin vol.* 4. Socin *in reg* 432. *in* 1 *fallen.* Gozad. *conſ.* 48. *in fin.* Bertran. *conſ.* 20. *numer.* 10. *& in nouo conſ.* 246. *in fin volum* 3. Ripa *in l. filius familias.* §. *Diui. numer.* 30 *ff. de legat* 1. & utrimque opinio communior apparet, & paſſim ob eius Cōis opin. æquitatem, ac filiorum fauorem, vſu recepta eſt, ſecundum Iaſ. *in l. Marcellus num.* 55. *ff. ad Trebell.* Dec. *conſ.* 81. *in* 4. *dubio & conſ.* 218 *num.* 5 Gozad. *conſ.* 8 *nume.* 15 *& conſil* 94. *ſub num.* 16 Pariſ. 43. *nume* 26. *volum* 3. Natiam *conſil.* 145 *num.* 23. *vol.* 1. *& conſ* 528. *numer.* 25 *& ſequen. volum.* 3. cum aliis congeſtis per Couarru. in *c. Raynutius.* § 11. *num* 7. *de teſtam.* & Iacob. Philip. Port. ſeu potius, per Anton. Gabriel. *in concluſ.* 25. *Falcidia. lib.* 5. *ſub* 1. *limit. verſ. Contrarium vero.* Et huic ſententiæ, tanquam communi, inhærent quoque Berous, *in c. in præſentia. numer.* 446. *de probat* Cæſar Vrſillus *in add. Afflict. deciſ* 367 *num.* 10. *cum aliis ſequentib.* vbi dicit magnum verbum; ita videlicet fuiſſe anno 1562. iudicatum in Sacro Conſilio Neap. & ita iudicauit etiam in fauorem filiorum, Collegium Bergomenſe, ſecundum Cardinalem Albanum, *in lucubrat. ad Bar. in d. l. filius familias* § *Diui. num* 6. & pro iſta parte vide adducta per Iul. Clarum *in* §. *teſtamentum quæſt.* 63. Pariſ. *in addit. ad Bart. in l. iubemus.* §. *fin. C. ad Trebell.* & Socin. iun *in l. Centurio. numer.* 183. *ff. de vulg. & pupill.* Roland. à Valle *in conſ.* 9. *poſt num.* 11. *cum ſeqq. vol.* 4. Hierony. Gabriel. *conſ.* 93. *poſt num* 26. *vol.* 1 Cæphal. *conſ.* 188. *num.* 23. Natiam *conſ* 145 *nu.* 23. *vol.* 1 *& in conſ.* 528. *num.* 25 *& ſeq. vol.* 3. Gerard. Mazzol. *conſ.* 108 *nu.* 5. Mantuam, *conſ* 110. *n.* 2. *& conſ.* 248. & Tiber. Decian. *conſ.* 28. *n.* 38. *& ſeq. vol.* 1.

In contrariam † vero partem, videlicet, Trebel-
2 lianicam prohiberi poſſe in filiis primi gradus, inclinarunt Cyn. *in d. l. iubemus.* & aliqui alii variis in locis, quorum ſententiam, perhibent magis communem Cōis opin. eſſe Corſet. *in tract. de Trebell. q.* 1 Ruin. *conſ.* 115. *nu.* 25. *& conſ. in fin. volum.* 3. Bertran. *conſ.* 130 *num.* 5. *& conſil.* 144 *colu.* 2. *volum.* 3 *in nouo. & conſ.* 156. *ex proceſſu cauſæ. num.* 11. *vol* 8. & Bellonus, cum aliis relatis per eum, *conſ.* 80. *num* 19. *& ſeq.* qui vltra quod fatetur de dicta magis cōmuni opinione, eam approbat aliquib. rationibus.

§ Tamen quicquid ipſe cum ſequacibus ſuadeat, non eſt aliquo modo recedendum à memorata prima ſententia, tanquam ſacroſancta, & magis communi; quam ſecuti fuimus etiam *ſupra in Opinio.* 358. *lib.* 1. *folio* 331. *Heres rogatus hereditatem reſtituere.* & eam ſecutus eſt etiam, prohibuitque eſſe magis veram, magis æquam, & magis communem, Iacob. Manchell. *in conſ.* 7. *ſub num.* 6. & doctiſſime Illuſtriſſimus Cardin. Albanus *in conſ.* 1. *num.* 14. *& ſequentib.* & cumulatiſſime Anton. Gabriel. *in d. concluſ.* 25. vbi eam limitat in decem caſibus. & Celius Hugo *concil.* 24. *proponuntur mihi dubia. num.* 18. *& ſequentib.* Licet dum imprimeretur præſens materia, & opinio, menſe Aprilis 1581. ex tempore viderim Regium Collaterale Conſilium, & ſacrum Conſilium Sanctæ Claræ, ſimul vnitis ipſis oraculis, & Regiis ſacris Conſiliis anno 15 7. iudicaſſe pro contraria parte, & opinione Cyni & ſequacium præmemorata, quod filius debeat remanere contentus ſua legitima, & quod pater potuerit prohibere ei detractionem Trebellianicæ, atteſtante non quaſſato calamo, ſed ſtylo ferreo, Illuſt. D. meo Vincentio de Franchis, *deciſ.* 11. *In cauſa num.* 10. *& ſeq.* & ita deciſum ſimiliter fuit in Rota Romana, quod detractio Trebellianicæ poſſit per patrem prohiberi, etiam in filiis primi gradus, atteſtante Lancellotto *deciſ* 313 *Domini dubitant. nu* 1. *& ſeq. volum.* 2 *inter deciſiones diuerſorum* & ſic deciſum quoq; fuit non inuoluto ſtudio, nec præcipitato calamo, in Regia Audientia Apuliæ, vt liquet *in deciſione -ſtra* 3 *lib.* 1. *nu.* 1 *& ſeqq.* pro contraria vero parte, vide adducta per Iul. Clar. *in* §. *teſtamentum. quæſt* 63. Pauſ. *in add. ad Bart. in l. iubemus.* § *fin. C. ad Trebellian.* Socin. iun *in l. Centurio. num.* 183. *ff. de vulg. & pupill.* & per me *in d. deciſ.* 3. *nu* 1.

Non etiam † detrahitur Trebellianica de legatis 3
ad pias cauſas relictis, vt per Spec. *in tit. de inſtrumen. edit.* §. *compendioſe verſi. ſed cum deductio.* vbi exprimit etiam, ita fuiſſe iudicatum, Bartol. *in l. Marcellus.* §. *quod autem. ff. ad Trebellian.* Bald. & alii legiſtæ, communi conſenſu omnes, *in authen. ſimiliter. C. ad legem Falcid.* & Canoniſtæ *in c. ſi pater de teſtam. in* 6. Roma. *conſ.* 206. *licet de communi concluſione. nu.* 7. vbi planum Cōis facit item eſſe communem opinionem, *& conſ.* 239. opin. *in re hac breui ero nu.* 2. vbi aſſignat viuaciſſimas rationes, & nunciauit quoque ab ea non eſſe recedendum in iudicando, & hanc communem eſſe aſſeruere etiam Alexan. & Iaſ. *in d. l. Marcellus* & Cardin. Albanus *in loco in lucubrat. ad Bart.* Bald. *in conſ.* 8. *ſi codicill. orn. num* 2 *volum* 4. Capia *conſi.* 19 *num.* 1. Aret. *conſi* 67 *diligenter num* 7 *lib* 1. & Curt. iun. *in conſi* 120. *præſupponitur num* 15. de qua affluenter per Tiraquel. *in tract. de priuileg. piæ cauſæ. in* 26. *priuileg.* Ita vt ſicut non detrahitur Falcidia de legatis piis, vt eſt text. in *dict. authen. ſimiliter.* ita nec etiam Trebellianica, ſecundum communem allegatam ſacroſanctiſſimam & veriſſimam, cui aſſentitur, etiam Dec. *in conſi.* 299. *num.* 4 & D. Marc. Anton. Peregrinus, cum aliis non paucis, aggregatis per eum, *in tract. de fideicomm. ſſ art.* 3. *de Trebellian. & falcid. num.* 63. *& ſeqq fol.* 29. *& ſeq* vbi loquit iſtam ſententiam eſſe communem & in practica receptam, reſoluitque magiſtraliter, more ſuo, quæ nam ſit, quoad hoc, pia cauſa. Et hanc eſſe eandem opinionem ſequitur etiam Alexan. *in conſil.* 12 *nu.* 13. *vol.* 3. vbi refert, ſe illam ſemper fuiſſe ſecutum legendo, & conſulendo, tanquam magis communem, & magis communiter in practica ſeruatam, prout teſtificatur etiam *conſ.* 20. *nu.* 15. *eod. vol.* 3. Quæ communis adeo vera eſt, vt locum quoq; obtineat, etiam in filiis grauatis, vt per Dec. *conſi* 299. *numer.* 4. Bartol. *in conſi.* 6. & Alexan. *in conſi.* 12. *in fin vol.* 3 ſicuti refert etiam D. Marcus Antonius Peregrinus *in loco pracit.*

OPINIO

vel emphyteuſim dare, nec ad decem annos locate poſſit, aliquo modo. *d. l. fin. ff. ſi ager vectig. & d. c. ad audientiam.* vbi Abb. Innoc. *c. ad ha. de decim.* Bald. *in rubr. C. de iure emphyt. in auth. et qui. C. de bon. auth. iudic. poſſid.* Rom. *in l. ſi conſtante. § quoties ff ſolut. matr.* & Iaſ. in terminis, *conſ. 29. vol. 1.*

8 Quæ communis † opinio ita illuſtrata, in tantum ampliatur, & locum ſortitur, vt ſi locatio ad quinque annos facta fuerit, vt poſtea in aliud quinquennium ipſo iure valeat, & teneat, alienatio videatur, & nec ab antiſtite, nec ab alio, qui alienandi facultatem, & poteſtatem non habet, facta valet, *§. item quæ illud in auth. de non alien.* vbi Ang. *in dicto § emphyteuſim. eod. tit.* Lap. *in d. allegat. 12.* & idem Ang. *conſ. 181.* Card. Zab. *in c. 1. § fin. q. penult. de reb. eccl. non alienan.* in Cum. & Iaſ. in terminis *conſ. 94 n. 2 vol. 1.* & Io. Bapt. Plot. *conſ. 194 [illegible] ſuper quo petitur ſ. 0 num. 63 lib. 1* vbi reddit rationem, quod huiuſmodi locatio facta de quinquennio in quinquennium, ſeu de nouennio in nouennium, ideo non valeat, quia præſumitur in fraudem facta.

9 Ampliatur [illegible] quoque ſecundo eadem communis quod etſi locatio [illegible] ſit ad decennium, vel vltra, etiam cum pacto, quod per eam non transferatur dominium in cond[illegible], tamen non obſtante tali clauſula, & p[illegible] non valeat, v[illegible] potius ſapiat natura n[illegible] [illegible] locationis, & conſequenter ex[illegible] [illegible] dominium, vt dicit [illegible] & firmat cum aliis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tonce [illegible] *in tract. de* [illegible] *n* [illegible] *emphyteuſib. n. contra* [illegible] *tenuerunt adhibend. l.* [illegible] *6. inſp.* [illegible] *n. 23.* [illegible] Bapt. Plo[illegible] [illegible] [illegible] moderamine, & temperamento *in d. conſ. 19 nu. 63.* Adde cumulat. per Iacob. Nouell. *in tract. de* [illegible] *num. 247 fo. 87.*

OPINIO MVIII.

SVMMARIA.

1 *Tutor an in contractibus, in quibus ſolus obligatur, & in vltra citroque obligatoriis ſibi ipſi author eſſe poſſit. & num. 2*

3 *Tutor non prohibetur emere à pupillo palam, & bona fide.*

1 TVTOR non † tantum in contractibus, in quibus ipſe ſolus obligatur, poteſt author eſſe ſibi ipſi, vt tradiderunt Ioan. de Imol. & Roman. *in l. 1. § ſed quæ [illegible] num. ff ad Trebell.* & Bald. *in l. cum ipſe. C. de contrahen. emptio.* ſed etiam contractibus vltro citroque obligatoriis, & ſic in contractu ſocietatis.

2 Nam tutor † ipſe poterit authoritate in ſuam pupillo præſtare in hac ſocietate, etiã in facto proprio, ſecundum communem opinionem Doctorum omnium, quando palam & bona fide cum pupillo contrahit. *l. non exiſtimo ff de adminiſt. tut. & d. l. cum ipſe.* vbi Gloſſ. & Salic. Bart. *in l. ſi in emptione. § fin. ff de contrahen. empt.* vbi eſt Gloſſ. & Cyn. *in l. ſeruum C. qui te[illegible] ſiam fac. poſſ.* & ita conſuluit Socin. *in conſ. 160 numero 4. & ſequentib. volum. 2.* ibi inquiens, iſtam eſſe communem; quam ſatis [illegible] videtur extricare Rip. *in d. l. ſi ſunt quæſitum. num.* [illegible] ibi explanando ad [illegible] tem vſque *d. l. non exiſtimo.* licet, & male, ac ſophiſticis, artificioſi[illegible] [illegible] tation[illegible] [illegible] *in conſ. 21.* & Alc. *in tract. de præſumptionib. in regul. 1 præſumpt. 25. ſub num. 2 cum aliis ſequ.* conentur alij [illegible] ſententiam contrariam tueri.

3 Et[illegible] [illegible] [illegible] tutor poteſt contrahere ſocietatem cum pupillo, & authoritatem interponere pupilli: ita eadem [illegible] tor poteſt eſſe au[illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] ac em[illegible] [illegible] a pupillo, quando res illa fieret palã, & bona fide; vt quia res pupilli aliqua de cauſa vendi deberet, poſſet illam a pupillo emere ipſo authore, emendo palam, & bona fide, vt per Gloſſ. & Bart. *in l. pupillus. ff. de auth. tut.* & per Bertran. *conſil. 201. ſuppoſita veritate. num. 6 & ſeq. vol. 2. ſecunda parte.* & eſt tex. *in d. l. cum ipſe.*

OPINIO MIX.

SVMMARIA.

1 *Vaſallus an, & quando renunciare & refutare non poteſt feudum, in manibus domini ſui, domino inuito, numer. 4.*

2 *Vaſallus relinquens rem feudalem, nõ liberatur à præſtatione ſeruitii.*

3 *Vaſallus deſerens iuriſdictionem, & dominium, & alio ad habitandũ ſe conferens, irrequiſito Domino poteſt cogi a Domino.*

1 VASALLVS non † poteſt refutare, ſeu renunciare feudum in manibus domini, domino inuito; ſecundum Bar. *in l. in eam quo in* [illegible] *ff de aqua pl.* [illegible] Afflict. *deciſ 265. num. 11. & in c.* [illegible] *ſub num.* [illegible] copioſe. & ac[illegible] Carl[illegible] Vrſillus *in add.* [illegible] [illegible] & [illegible] *in d. l. ſi quis vi § fin. ſub nu. 14. ff de acqu. poſſ.* vbi [illegible] cet aſtam eſſe magis communem tradit. Cõis opin. [illegible]

2 I[illegible] ideo vaſallus relinquens rem feudalem, non vtique ob hoc liberaretur à præſtatione ſeruitii, ſecũdum communem ſcholam & aſſertionem omnium Doc. quam citat Alberic. *in l. ſed an vltro § it autem. ver.* [illegible] *lium allegatur ff. de neg. geſtis* Cõis opin.

3 Et † hinc quoque [illegible], quod vaſallus deſerens, ſeu derelinquens iuriſdictionem, & dominium domini ſui, & alio ad habitandum ſe conferens, irrequiſito dicto domino, cui ſeruitia præſtare tenebatur, poſſit cogi à domino, ad reuertendum ad deſertam iuriſdictionem: & ſic dominus poteſt cogere vaſallos ad habitandum in loco, quem deſeruerunt, vt docte & copioſe conſuluit Io. Cæphalus *conſ. 18 per totum volum. 1.*

¶ In contrariam vero partẽ inclinauere nonnulli graues Scriben. videlicet, quod vaſallus renunciare poſſit feudũ, etiam inuito domino, dummodo hoc domini non intereſt, & [illegible] eſt apertus *in c. 1 de vaſallo, qui contra conſt. Lothar.* [illegible] *alien.* & eandem ſententiam ſequitur Marc. Mantua [illegible] per [illegible] *in c. qua in eccleſiarum n. 77 & ſ q. de conſtit.* vbi Abb. nu. 19. dicit iſtorum opinionem cõmunem eſſe, & Curtius quoque, *in tract. de feud. in 4. part. in vltima. cauſa omiſsio feud. in q. 31 & ſeq.* Cõis opin.

4 Sed † in tam magna Scribentium varietate, quid concludendum? Dic ergo, quod tutius in hoc foret concurrere cum diſtinctione, tradita, & amplexa per gl. *in c. 1 in gl. fin. de capit. qui cur. vend.* videlicet, quod quando feudum cõceſſum appareat ad certum ſeruitium, tunc vaſallus, inuito domino, feudo renunciare nequeat; Si vero feudum ſimpliciter, ad incertum ſeruitium conceſſum ſit, eo caſu refutare potſit: & illam Gloſſ. ſequitur Lauren. Syluan. *in tracta. de feud. recognitione. quæſt. 26.* cum aliis quam pluribus citatis *ibi* per eum, vbi ait in hoc communiter approbari ab omnibus, & item fatetur Alberic. *in l. cum fructuarius ff de vſufruct.* Iſ[illegible] [illegible] *quæ in eccleſiarum. num. 78. & ſeq.* Zaſi. *de feu.* [illegible] *part. princip. 2. partic. & in 12 part ver. Secundo* [illegible], & Mol. *in conſuet. Pariſ. feud. § 1. Gl. 5 num. 3.* & [illegible] ic illa diſtinctio magis communis apparet, magis realis, magis tuta in iudicando, & conſulendo, & denique magis vera. Cõis opin.

OPINIO MX.

SVMMARIA.

1 *Venari recreationis cauſa an liceat in fundo alieno.*
2 *Feræ captæ in agris alienis, efficiuntur capientis: nec ea domino fundi reddenda, ne portio quidem earum, numero 3.*
4 *Venator in dubio præſumitur venari cauſa recreationis.*
5 *Piſcari licet in loco alieno.*
6 *Venari ac piſcari ſubditis ſuis non poſſunt prohibere Præſides, Barones, & alii ſimiles domini.*
7 *Princeps non poteſt prohibere, vaſallis ſuis venationem & piſcationem in ſuo dominio.*
8 *Principes ſupremi poſſunt ex iuſta cauſa venationem prohibere vaſallis ſuis.*
9 *Ius venandi inter ſeruitutes reales computatur.*
10 *Seruitus Venandi ad heredes tranſit.*
11 *Seruitus Venandi eſt diſcontinua.*
12 *Seruitus Venandi quomodo probetur.*

1 VENARI licet† recreationis cauſa etiam in fundo alieno, auibus, & canibus, non autem laqueis, foueis, retibus, & cæteris ſimilibus artibus, præterquam in occidendis, capiendiſque beſtiis nociuis: prout ſunt leones, apri, & ſimiles. *cap.* 1. *§. memoriter. de pace tenenda.* vbi Afflict. Præpoſitus, & alii hoc expreſſe firmant Bertran. *in conſilio* 16. *viſis aliis quæſitis. ſub num* 5. *& ſeq. volum* 5. Grammat *deciſ.* 67. *num.*
Com. opin. 1. *& ſequen. num.* 9. *& ſeq* & eſt communis opinio; & tutam regulam eſſe affirmat Roland. à Valle *conſ.* 9. *nu.* 22. *vol.* 2.

2 Et† ſic aues vel feræ captæ in agris alienis efficiuntur capientis, nec is domino fundo eas reddere tenetur, ſecundum gloſ. *in l. Diuus Pius ff de ſeruit. ruſt. præd* & Dy. & Bar. *in l.* 3. *ff de a. q. rerum dom.* & Ang. Are. *in §. feræ igitur ſub nu.* 1. *inſtit. de rer. diuiſ.* vbi ait, memoratas glo. communiter ab omnibus receptas eſſe: & eandem communem ſequitur, approbat, & citat etiam,
Com. opin. Corne. *in regula. Peccatum. de reg. iur. in* 6. *in* 1. *par.* §. 8. *ver. Quarto ab eadem concluſione fit. fol. parno* 186. & ita conſuluit Rol. à Valle *conſ.* 9. *nu.* 19. *cum aliis ſeq. vol.* 2. idemque firmat Franciſ. Marci *deciſ* 530 *nu.* 14. *in* 1. *par.* vbi hoc copioſe declarat, ponitque plores venationis ſpecies, *nu.* 1 *cum cæteris ſeq.* & Bertran. *in d. conſi.* 16. *nu.* 6. *vol.* 5.

3 Vbi † ampliat hoc adeo procedere, vt venatores nullam ferarum captarum portionem reddere dominis locorum teneantur, etiamſi fuerint captæ poſt prohibitionem ingreſſus, factam venatoribus per dominum fundi.

4 Et aduerte, quod † venator in dubio præſumitur venari cauſa recreationis, vt voluit Alex. *conſ.* 72. *nu.* 13. *vol.* 1.

5 Et quemadmodum † venari licet in ſylua, ſeu fundo alieno: ita etiã in loco alieno cuilibet piſcari permiſſum eſt, ſecundum Corn. *in conſi.* 22. *num.* 2. *& ſeq vol* 4.

6 Imo † Præſides, Barones, & alii ſimiles domini, prohibere nõ poſſunt ſubditis ſuis venari, & piſcari, vt voluit Guid. Papæ, q. 514 D. Reſtau. Caſtald. præceptor meus, *in tract. de Imperat q.* 110. *&* 311. Bertr. *conſ.* 14 *ſuper pro[illegible] ſa agitata nu.* 1. *volu* 5. & Grammat. *in d. deciſ* 67 *num* 11 *cum aliis ſeq.* vbi tradit remedium in fauorem Dominorum, & etiam vaſallorum tutiſſimum: & ita reſpondet quoque Natta *conſ.* 375. *vol.* 2 & Corn. *in d. conſ* 22 & Bertran. *in d. conſ.* 16. *num.* 7. *cum aliis ſeq vol* 5. & ſequitur ſimiliter Vellilus *in add. Afflict. in deciſ.* 388 *nu.* 5.

Imo† nec Princeps poſſet prohibere, vaſallos venari, & piſcari, ſecundum Dec. *conſ* 197. *ſub num.* 1. *& ſeq.* & Barthol. Romuleum, cum aliis illuſtrib. Doct. relatis per eum, *in l.* 1 *num* 21. *cum cæteris ſeq ff. de acquir. poſſ.* vbi doctiſſime, & vberius, quam alius, quem hucuſque viderim, diſputando firmat iſtam opinionem, & tollit omnia obſtacula contraria. & ſequitur etiam Rolan. *in d. conſ* 9 *num* 11. *& ſeq* & Bertran. *conſ.* 58. *viſo caſu mihi exhibito ex parte vniuerſitatis, & hominum num.* 10. *cum aliis ſeq vol* 8. & conſummatiſſimus D. Io. Ant. de Nigris, *in capitulo Regni inc.* 84. *Magiſtri foreſtarum num* 5 *& ſeq.* vbi ait, iſtam eſſe communem 7
Com. opin. concluſionem, & limitat in territoriis vniuerſitatũ, & communem opinionem vocat etiam Couarr. *in d. regula peccatum in* 2. *par.* § 6. *in prin.*

8 Vbi ſimiliter† concluunt, & communem ſententiam eſſe prædicat, quod Principes ſupremi poſſint, venationem prohibere ex iuſta, rationabiliq; cauſa.
Com. opin. & ita conſuluit etiam in propriis terminis Natta in *conſ* 604 *ſæpenumero inter rogatus reſpo-di vol.* 4. Vincen. de Franchis *deciſ* 58. *Venatores* vbi ex deciſione ſacri conſilii planum facit, quod Barones non poſſint prohibere vaſallis venari cum retibus, & Quinol. Mandoſ. *in tract. de inhibit. quæſt* 67 *par tot* vbi determinat quoque, Principes, & Dominos temporales poſſe inhibere ſubditis venari, aucupari, & piſcari, profertque ſimiliter eo in loco magnum verbum: hoc ab vniuerſali quotidiano vſu eſſe cõprobatum & Franc. Marci *deciſ* 550.

9 Sed † proſequendo tam vtilem materiam venationis, animaduertendum eſt in præſentiarũ, quod ius venandi inter ſeruitutes reales cenſeatur, ita Zaſios *ſing. intell lib* 1 *cap.* 11. *& in §. aquæ. inſtit. de actionib. nu.* 24 *& conſ* 6 *illuſtra nu.* 14 *lib* 2.

10 In tantum † quod ſeruitus iſta venandi ad heredes quoq; tranſeat, vt per Zaſium *vbi ſupra cap.* 11. *nu.* 10 *ſing in ell. libr.* 1 quamuis ſint pacta perſonalia, & non propriæ ſeruitutes, Gloſſ. *in l pecoris ff. de ſeruit. ruſt. c. præd. & in l. vt pomum. ff. de ſeruitut.* vbi Bart. prout ſeruitus, tacite etiam tranſit ad emptorem, *l. per ff de euictionib. & l. ſi aqua ductus. ff. de contr. ahen. empt* & notat Coraſius *in ſuis miſcell. libro quarto. capit.* 15 *numero ſecundo.*

11 Et † ſeruitus venandi eſt diſcontinua, cum facta, ſeu actus hominum ſint diſcontinui, ideo non præſcribitur ſeruitus venandi, niſi tanto tempore, cuius initii memoria non extet in contrarium, Gloſſ. ſingularis *in l. ſeruitutes. la* 4 *in verſic. certam ff de ſeruitutibus. l* 1. *§ fin. ff de aqua plu. arcen.* & Zaſius *in conſ.* 6. *num.* 2. & Anton. de Padilla *in l. ſi aquam. num* 26. *C de ſeruit. & aqua* vbi annectit etiam iſtam eſſe communem ſententiam.
Com. opin.

12 Quæ † ſeruitus venandi probatur itidem per vnum teſtem, qui deponat de vno actu, & alter de altero, & ſic per teſtes ſingulares, ita Andr. Gailin *libr.* 2. *pract. obſer. imper. cam. obſer* 66. *numero* 11. *fol.* 351.

OPINIO MXI.

SVMMARIA.

1 *Venditio, ſeu executio rei immobilis ſubhaſtata, an, non ſeruato ordine,* in l. à Diuo Pio ff. de re iudicata *præſcripto, annulletur. & nu* 2. *&* 4.
3 *Executio facienda ſecundum conſuetudinem loci, vbi petitur.*

1 VENDITIO ſeu † executio rei immobilis ſubhaſtatæ, non ſeruato ordine, ſeu forma, poſita *in l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud.* ſtante, quod tempore

tempore ipſius executionis reperiebãtur bona mobilia in domo debitoris, in quibus poterat, & debebat prius fieri diſcuſſio, redditur nulla, ac penitus reuocatur, ſecundum Ioan. de Imol. & Alexand. *in d. §. in venditione.* & Rotam Neapol. quæ ita iudicauit teſte Afflicto, *deciſ. 358. in cauſa inter nobilem Antonium.*

¶ Contrariam vero partem, videlicet, quod dicta venditio, & executio ob tranſgreſſionem ordinis, *d. §. in venditione.* non annulletur, nec reuocetur, & ſic quod teneat, & valeat, niſi appelletur, voluerunt Abbas *c. quod ad conſultationem. de ſentent. & re iud.* Bart. Iaſ. & alii omnes communiter *in d. §. in venditione.* Ioan. And. & Anto. de But. *in c. quoniam. § fin. vt lit. non conteſt.* Bald. *in l. ab executore. C. quor. appell. non recip.* Bertran. *in conſi. 145. errant Alexarim, & Verata num. 5. volum. 6.* vbi oſtendit iſtam eſſe communem opinionem, prout hoc idem fatetur Vrſillus *in add. Afflict. in d. deciſ. 358. num. 1.* Sed concurrit ibi cum aliis aggregatis per eum cum prima opinione Ioan. de Imol. & aliorum, quam aſſerit ſemper ſe vidiſſe obſeruari in practica, in Sacro Regio Conſilio Neapol. & ita vltra bis vidi etiam in Curia noſtra Aquilana annullatas aliquas venditiones, & executiones factas, non ſeruato ordine. *d. §. in venditione.* & deſtitutos fuiſſe emptores per iudicem poſſeſſione rerum emptarum. Cōis opin.

2 Et ita iudicauit † quoque Rota Romana, atteſtante Caputaquenſe, *deciſ. 150. commiſſio quæ habet clauſulam. in 1 parte.* quod executio nulliter facta it retractanda, tanquam nulla. Et licet D. Vincent. de Franchis *deciſ. 441. in 3. part.* inclinauerit in contrariam partem, ſcilicet executionem in bonis ſtabilibus à principio factam, non ſeruata forma *d. l. à Diuo Pio. §. in venditione.* validam eſſe, annectendo inſuper, Vrſillum *in loc. prœcitato.* atteſtantem ſe opinionem affirmatiuam præmemoratam Ioannis de Imol. & ſequacium, ſemper vidiſſe, ſua tempeſtate, ſeruari in Sacro Regio Conſilio, non fuiſſe illius conſilium: tamen Doctori præclaro, ac inſigni, atteſtanti de conſuetudine loci particularis, præſtatur ſine dubio plena fides eique credendum eſt, vt fertiliter abſoluimus ſupra, *in opinione 22. doctori famoſo. numero primo. cum alia omnibus ſequentib.* & tanto magis cum Vrſillus, tanquã doctor conſummatiſſimus, doctiſſimus, ac in ſacro conſilio diuturno tempore verſatiſſimus, laudatur non mediocriter ab eodem Dom. Vincent. de Franchis *in deciſ. 332. ſub nu. 7.* illum ſcripſiſſe in ſenili ætate, *& deciſ. etiam 361. numero 4.* vbi refert quoque eiuſdem Vrſilli teſtificationem, eaque mediante, iudicatum fuiſſe in ipſo Sacro Conſilio: imo tanto ſtabilius teſtificationi Vrſilli fides eſt præſtanda, dum aſſignat cauſam, in qua iudicatum fuit in Sacro Conſilio, & tempus etiam, & nominat ſimiliter litigantes, & actuarium, ſcriptorem ſententiæ, ex quibus apparet, quod talis aſſertio Vrſilli ſit conducibilis, & penitus neceſſaria pro deciſione cauſarum.

3 Quinetiam † executio facienda eſt ſecundum conſuetudinem, & ſtylum loci, vbi executio petitur, vt per Bald. optimis rationibus *in l. 1. ſub num. 4. & ſeq. C. ne filius pro patre.*

4 Vnde, vt † veritatem, centrumque præſentis ſpeculationis attingamus, habes deciſionem ſacri conſilii, & ſic Afflicti 358. ac etiam deciſionem Rotæ Romanæ Caputaquenſis 150. *in 1. part* quod in executione, ſi excedatur ordo, datus in executione, per textum *in dict. leg. à Diuo Pio. §. in venditione.* executio reddatur nulla, & iniuſta, ita vt appellare neceſſarium non ſit, & huic opinioni, tanquam magis communi, ac ſacroſanctiſſimæ, aſſentitur, acquieſcitque, vltra relatos Doctores in principio, Alexand. non ſolum legendo, ſed etiam conſulendo, *in conſilio 137. in cauſa & lite, vertente inter Lancelotum. numero decimo quinto. volum. 2.* vbi concludit, quod ſi forma à lege tradita, ad vnguem, & in ſpecie non ſeruetur, actum ipſo iure reddi nullum, & Felinus etiam *in cap. cum dilecta. ſub num. ... in 2. ſigno. verſic. ſecundum ſignum.* vbi determinat, quod text. in *d. §. in venditione.* diſponat, deueniri ad nomina debitorum, ſi immobilia non extent, loquitur conditionaliter, & dat formã. & quod iſta conditio, appoſita per legem, nunquam dici poſſit continere leuem ſolennitatem, & hoc idem firmat etiam magiſtraliter idem Pelinus *in capitul. quod ad conſultationem. ſub num. 12. verſic. & primo dicit Abbas, quod tranſgreſſio ordinis. de ſenten. & re iudica.* Cotta *in memorab. in verſi. lex quæ loquitur conditionaliter. poſt princip.* & Maranta *in tract. de iudiciis. in 6. part. de executione ſententiæ. in 3. & vltimo actu. numero nono. & ſequen. fol. 194.* vbi rationabiliter dicit iſtam ſententiam eſſe veriorem, & iſta fuit originalis opinio Ioannis Andr. gloſſatoris antiqui, *in cap. quoniam frequenter. Vt lit. non conteſt.* relata per Ioan. de Imol. *in d. §. in venditione.* & per Ioan. Andr. *d. cap. quoniam frequenter.* ita vt hæc opinio fundata, radicataque ſit in viſceribus iuris, & in authoritate Gloſſæ, totque etiam illuſtrium Doctorum, & Rotæ Romanæ, atque Neapolitanæ.

OPINIO MXII.

SVMMARIVM.

1 *Venditores mercium an aliis creditoribus, hypothecam habentibus, in mercibus venditis, præferantur.*

VENDITOR † mercium, non præfertur cæteris creditoribus, hypothecam habentibus, in mercibus venditis: & ſic, ſi mercator vendidit merces ſuas alicui mercatori, & transferat dominium, & ille mercator promittat ſoluere in certis nundinis & poſtea aufugiat, & extent merces venditæ & compareant alii creditores; tunc mercator, qui vendidit iſtas merces, nullum habet priuilegium in iſtis mercibus, nec præfertur aliis creditoribus, quamuis extent dictæ merces, vt voluerunt Dyn. Bartol. Angel. Bald. Alexand. Iaſon & cæteri omnes *in l. ſi cum dotem §. fin. ff. ſolut. matrimon.* & Baldus *in l. fin. C. commodati. & in l. cum cau. Cod. de actio. & obligat. & in l. in rebus. columna 2. Cod. de iure dot.* Paul. Caſtrenſ. *in l. procuratores § ſi plures. ff. de tribut.* & Straccha, cum aliis relatis per eum, *in tract. de mercatura. in titul. de decoctoribus. in vltim. part. qui potiores in bonis decoctorum habeantur numero 5.* qui ſcribit iſtam eſſe communem opinionem. 1 Cōis opin.

¶ Sed contrarium, & male, ac titubanter quidem, videtur ſentire Baldus *in l. pro debito. Cod. de bonis auth. iud. poſſid.* quem in vno caſu ſaluat Iaſ. *in l. creditor. La prima. ff. ſi cert. pet.* ſcilicet, quando pecunia fuit expreſſe, & ſpecifice mutuata, ad emendum tales merces, cenſentur ex tacite obligatæ, & in illis, tanquam tacite hypothecatis, præferetetur omnibus creditoribus prioribus, quod communiter reprobatur per Doct. vt ſupra *in Opin. 536. lib. 2. folio 91. Mutuans alicui pecuniam* oſtenſum eſt.

nionem, & ſequitur quoq; S. Bernardinus *in d. ſerm. 34. artic. 2. ſub n. 1.* Et Dn. Vincent. de Franch. *de. iſ. 215. nu. 1. & ſeq in 1. part.* in quo caſu, inquam, traditur exemplum per Doct. verbigratia, ſi valent res empta decem, & emptor ſoluit ſexdecim, quo caſu emptor deceptus eſt in ſex, quæ ſunt pluſquam pars dimidia quæ eſt quinque, ideoque poteſt agere ad recuperandum precium, quod plus dimidia iuſti precii dederat, vt ſupra oſtendimus ex opinione communi; quia vltra dimidium iuſti precii deceptus eſt.

OPINIO MXVI.

SVMMARIVM.

1 *Emptor rem emens à duobus iiſque eam retrouendere promittens, an vni eorum partem reuendere teneatur.*

1 VENDITA res † vni, à duobus, cum pacto retrouendendi; alter ex venditoribus, data precii parte, non admittitur ad recuperationem partis: & ſic promittens rem retrouendere duobus, à quibus eam emerat, non cogitur vni vendere partem: quia contractum diuidere non cogitur, ſecundum Bart. Angel. Paul. Caſtren. *in l. ſi quis a'iam. de ſolut.* Bartol. Alexand. & Lancell. Dec. *in l. cui vſusfructus. ff. de vſuf.* Gozad. Bonon. & Cagnol. *quæſt. 12. in l. 2. numer. 102. C. de pact. inter empt. & vend.* Ioan. Platean, *in l. fi. C. de agric. & cenſit. lib. 11.* & Franc. de Capite Liſtæ, *in l. 1. in fin. C. quando non pet. partes.* Franciſc. Aretin. *in l. cum ſeruum. colum. 2. de acquiren. hered. & conſ. 6. column. 2. & conſil. 130.* Fabianum *in tract. de empt. & vendit. in 2. quæſt. 7. principio quæſtionis.* Bertach. *in ſuo repertorio in verbo, Obligatio. in verſ. 125.* Iaſ. *in l. ſi duo patroni de iureiuran. & in l. ſtipulationes non diuiduntur numer. 20. & ſeq. de verb. oblig.* vbi ait, ita omnes Doctores tenere, & ſic tenendum eſſe in iudicando, & conſulendo. Socin. *in l. 1. §. ſed & ſi quis 3. notab. ad Trebell. &* Cōis opin. *conſ. 100. colum. pen. volum. 2. & conſ. 115. num. 3. & in conſ. 16. volum. 4.* vbi oſtendit iſtam eſſe elatam deciſionem, nec ſe vllum Scribentium reperiſſe, qui ei aduerſetur. & in hanc partem inclinat quoq; Corn. *in conſil. 51. num. 5. volum. 2.* Alexand. *in conſ. 143. volum. 7.* Paul. Caſtren. *in conſ. 221. colum. 1.* nouiſſ. Bald. *conſ. 32. colum. 1. volum. 2.* Dec. *in l. cum quis §. quæ vero not. pen. ff. ſi cert. pet.* Rum. *in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. num. 38. & ſequentib. & conſ. 82. num. 4. volum. 1. & conſ. 47.* Cōis opin. *num. 4. in fin.* Mart. Baſcoleus *in ſuo arbore diu. dui. & indiuiduis. num. 58.* dicens, iſtam eſſe communem opinionem, Bertran. *in conſ. 41. volum. 3* & eandem ſententiam appellat pariter communem Alexandrinus *in conſ. 90. in princip.* Alciat. *in l. 4. § Cato num 57.* idemque approbat Caſſan. *in conſuet. Burg. Pariſ. conſ. 33. num. 42. vol. 1.* Boer. *dec. 241.* & copioſe Tiraq. *in tract. de retrog. retractu. §. 23. Glo. 1.*

OPINIO MXVII.

SVMMARIA.

1 *Venditio vltra dimidiam iuſti precii facta, non valet.*

2 *Remedium l. 2. C. de reſcind. vend. an habeat locum in re vendita ad ſubhaſtationem.*

1 VENDITIO vltra † dimidiam iuſti precii facta non valet. *l. 2. C. de reſcind. vendit.* vbi Doct. Bald. *in conſ. 108. & 386. volum. 1.* S. Bernardinus, Protector noſter, *in ſerm. ſuis. de Euangelio æterno. in ſerm. 35. cap. 2.* & Corn. *conſ. 56. conſulnit 66. circa & 201. viſis. vol. 3. & conſ. 284. copioſe. vol. 4.*

2 Sed † hoc non procedit, quando venditio facta eſt ad publicum incantum, & ſic ad ſubhaſtationem, ſecundum Ang. *in l. 1. C. de præſcript. 30. annor. & in rubr. l. ſi venditor. colum. 6. ff. de verb. oblig* & Afflictum *in tractatu de iure protho miſeos in §. 2. ſub num. 29. fol. para. 47.* & Angel. *in conſ. 142. Tutor pupilli, qui ad reſtitutionem dotis maternæ tenebatur. in fin.* vbi conſuluit in notabili caſu: quod ſi tutor vendidiſſet bona ſubhaſta pupilli, neceſſitate vrgente, & interuenientibus publicis ſubhaſtationibus, ſecundum formam iuris ac iudicis etiam decreto, plus offerenti: tunc equidem, ſi reperirentur dicta bona plus valere, quam vendita eſſent, tutor illud plus, quod valebant ipſa bona ſubhaſtata, compelli non poſſet ad reſarciendum de ſuo.

¶ In contrariam vero partem, videlicet, quod remedium *d. l. 2.* habeat etiam locum in re vendita ad ſubhaſtationem, inclinauerunt Bart. *in d. l. 1. C de præſcript. 30. ann.* Roman. & cæteri omnes, *in l. ſi quis cum aliter ff. de verb obligat.* Socin. *in tract. fallent. in reg. 436. incipien. Venditio vltra dimidiam. num. 3.* Marſil. *in repet. l. fin. num. 47 ff de iuriſd. omnium iud.* & iſtorum opinionem fatentur eſſe magis communem Alexand. Cōis opin. *in conſ. 117 circa finem. volum. 7.* Crauett. *in conſ. 29 nu. 4* & Modeſt. *in d. l. 2.* & Franciſc. Turzanus *in ſuis Opin. com Opin. 151 quamuis.*

¶ Falliturq; regula præmiſſa in altero caſu, traditio per S. Bernardinum *in d. ſerm. 35. art. 1. & 2. poſt prin* & in vndecim aliis caſib. quos eleganter propoſuit Soc. *in d. reg. 436. per totam.*

OPINIO MXVIII.

SVMMARIA.

1 *Venditio prædii ad menſuram, non venit ripa fluminis ipſi adhærens, niſi aliud conuentum ſit, vbi de foſſis & quomodo menſuranda.*

2 *Foſſa in fundo & fundum ambientes an cum fundo menſuranda, & an colonus eas facere teneatur. & nu. 3. 4. 8. & 10.*

5 *Dictio, iuxta, propinquitatem per vnum, vel duos pedes, denotat.*

6 *Non eſt recedendum à verbis instrumenti, in vim pacti, prolatis.*

7 *De. emtu in qualitate rei venditæ, ad intereſſe agit.*

8 *Legato fundo, foſſata veniunt.*

9 *Foſſata, vt terminus terminate, venditoris ſunt.*

10 *Foſſa priuatorum, proprietatis iura, dominiique vſus, fundi dicuntur.*

11 *Foſſata agrorum ad perpetuam rei, ſeu agri vtilitatem deſtinata cenſentur.*

12 *Conſuetudini præſcripta, & generali, ſtandum eſt: quæ probatione non indiget.*

13 *Conſuetudinum magna authoritas.*

14 *Dictiones, iuxta, circũ, intra, diuerſimode ſumuntur, &, & ſecundum ſubiectam materiam numero 15. & numero 16.*

17 *Interpretatio in dubio contra ſundantem ſe in verbis, fieri debet.*

18 *Verba in dubio ſecundum curſum ordinarium, nõ autem extraordinarium ſunt intelligenda.*

19 *Mandatum generale procuratori, de ſolitis à domino fieri datum: de ſolitis ordinarie fieri, & non extraordinarie intelligitur.*

20 *Verba ſecundum caſum accidentalem non intelliguntur.*

21 *Iactare ſuum nemo præſumitur.*

22 *Verba in vltimis voluntatibus ſunt interpretanda prout teſtantes interrogati veriſimiliter reſpondiſſent.*

in cap. quia indicante, colum. fin. num. 8. verſ. Et ſi in inſtrumento. Ext. de præſcript. & Alexan. *conſil.* 120. *Omiſſis argumentis, numer. 6. libr. 2.* Ideo eſt dicendum, non poſſe, aut debere modo aliquo ex iuris diſpoſitione menſurari.

¶ Secundo, nam in inſtrumento expreſſe in ſolutum dantur tot cuppæ prati, de petia terræ pratiuæ, quo caſu cenſetur, imo clare elucet, vendita pars fundi, quæ vere, & in effectu tot cuppas prati contineat, quot venditæ, ſeu in ſolutum datæ fuerunt, non autem foſſata.

6 A quibus † inſtrumenti verbis, certam ſpeciem prati, & corpus determinatum indicantib. & in vim pacti prolatis, vti apertiſſimis, non videtur poſſe recedi, arg. *l. legem Cod. de pact. Lea. C. de cond. ob cauſ. l. continuum. § Griſogonus ff. de verb. obl.*

7 Quinimo, † quando tali caſu id, quod de fundo fuit aſſignatum, non eſt vere pratum, daretur locus textui *in l. ſi in qualitate, & in l. ſi ſeruum. §. ſi modus. ff. de act. empt.* dictuſque Ioannes Vincentius, tanquam in qualitate fundi deceptus, poſſet agere ad intereſſe, & ex hoc vlterius foſſata huiuſcemodi nequeunt menſurari.

¶ Quibus tamen ſic explicitis non obſtantib. contrarium verius eſt, quod ſcilicet foſſata iſta debeant menſurari. pro quo facit text. *in l. prædia maritima. §. ſi ita legatum*, vbi Gloſſ. & Bartol. *num. 1 ff. de fund. inſtruct.*

8 Dicentes, † per illum text. legato fundo, foſſam cedere, & menſurari cum fundo debere ſecus in via. Et adſtipulantur *l. id quod venditur. ff. de pericul. & commod. rei vend. l. fundi, in princ. ff. de act. empt.* quæ expreſſe loquuntur.

9 Foſſata † etenim iſta ſunt venditoris, vt per *l. maritus ff. de acquir. rer. dom.* tradit Veronen. *in citato tract. de ſeruit. ruſt. præd. in cap. de Ripa, verſ. Illa enim foſſa. & ver. Et videtur, quod ſic.*

Vnde Ang. de Aret. id comprobando, dicebat, quod foſſata, quæ homines pro cultura, & agrorum ſeruitio faciunt, non eſt mirum ſi ſunt priuata, quia ſunt pars fundi, & per conſequens fundo vendito, debent menſurari ſicut ipſe fundus, per *d. l. prædia, in § flumina, nu. 1. ver. De foſſatis. Inſtit. de rer. diuiſ.* id ipſumque ratum habuit, *in §. riparum quoque, numer. 2. verſic. Quid de foſſatis, eod.* in Bart. *in l. patronus §. Sempronio, col. 2 verſ. Primo caſu. ff. de leg. 3. & in tract. de fluminibus. num. 6. in fin. verſ. Nec prædicta in ver. Agro.*

10 Vbi voluit, † foſſata iſta, eſſe iura proprietatis, & vſus dominii ipſius fundi: vnde cum vendantur, veniunt menſuranda, Quod poſt Vbert. de Bob. Riccar. Malumbr. & Cy. *in leg. littora ff. de contrah. emp* firmauit idem Veronenſ. *in d. tract. c. de Ripa. verſ. Sed ſi eſſent.* & ſequuntur Bart. & Bal. *in d. l. littora.* Bald *in leg. riparum. num. 2 ff. de rer. diuiſ. & in rub. nu. 4. C. de contrah. empt.* Pet. Foller. *de confib. fol. 445. §. videſis, numer. 8. & 12.*

11 Qui omnes † tamen loquuntur, in foſſatis intra fundum exiſtentibus, hique ſunt termini foſſatorum prædictorum, quia intra fundum ſunt, vt inferius ad contraria reſpondendo declarabitur, quæ per dictum D venditorem de terra pratiua fuerunt facta, & ſic dicuntur ad perpetuam agri vtilitatem deſtinata, *l. impenſæ. ff. de impen. in reb. do. fact.* Bartol. *in dict. tract. de flum. numer.* 10. *verſic. Fouea vero in verſic. Agro.* & idem Cæp. *in d. cap. de Ripa, colum. 2. verſicul. Fouea.*

12 Accedente † poſtea conſuetudine Ciuitatis Aquilæ, eiuſq; Caſtrorum, quorũ territoria, vna cum foſſatis iſtis menſurari receptum eſt, præſcripta, generali, ac notoria, cui ſtandum eſt, & probatione nõ indiget. Bald. *in l. 3. col. 1. Cod. de ſer. fug. & in l. filiusfam. §. veterani, col. 2. ff. de procur. in auth. ſubeuntes, in 4 not. Cod. de iud.* Bartol. *in l. lege Iulia in fin. ff. de teſt. b.* Dec. *conſil* 402. *In cauſa, num.* 10. *& conſ.* 447. *Vũ tota, nu.* 11. poſt Alex. *conſ.* 14 *viſo proceſſu, colum. 1. libr.* 5. idem Dec. *conſ.* 483. *Pro reſolutione, num.* 20. *&* 653 *viſo eleganti. num.* 26.

Cuius † conſuetudinis magna eſt authoritas. *l. 2. C. quæ ſit long. conſuet. c. cum conſuetudinis, de conſuet.* Dec. *conſ.* 48. *Mature, nu. 2.* 13

¶ Non obſtant modo in contrarium adducta. Et primo, quod foſſata etiam priuata, venientia, vt terminus terminans, non vt terminus terminatus, non intra, ſed extra fundum poſita, de quibus non incluſiue, ſed excluſiue mentio fit, ex Bald. *in d. rub. nu.* 25. *verſ. Ager autem*, non ſint menſuranda, & in inſtrumento pro finibus aſſignentur: cum in ſolutũ dentur cuppæ quinquaginta prati, dicto Magnifico Ioanni Vincentio, de quadam petia terræ pratiuæ iuxta formam, quæ eſt circum, quæ dictio circum denotat propinquitatem, per vnum, vel duos pedes, Bart. & Gl. *in d. l. quidam Hiberus.*

Nam dictio † iſta, aliquando ponitur relatiue, vt *in l. 1. C. de epiſ. & cle.* Aliquando vero deſignatiue, & localiter: vt ibi dicit Bal. vtq; ſecundo modo loquitur, *d. l. quidam Hiberus, & l. ſi ſtatuta. ff. de mun.* & accipien lo illam localiter. & deſignatiue. Aliquando ponitur pro prope decem pedes. *leg. decernimus, & ibi Gloſ. in verſ. Poſſint. Cod. de aquaduct. lib. 11 iuncta l. omnis ſeruitus, eod. tit.* Aliquando pro vicinitate propinqua per quadraginta pedes. *cap. ſicut antiquitum. 16. q. 4.* Aliquando ponitur pro *intra d. l. quidam Hiberus* Iaco. de Aren. *in l. ſi teſtamentum. C. de inſtit. & ſubſt.* Ang. *in l. militum codicillis, in princip. ff. de teſtam. mil.* Oldr. *conſil.* 49. *conſuetis.* Alexand. *in conſil. 8. videtur fortaſſe, numer. 7. lib. 4.* 14

Et aliquando † econtra, *intra*, pro *iuxta*, ponitur. vt eſt tex. *in l. vxorem. §. legauerat. ff. de leg. 3.* vt dixerit Soc. *conſ.* 211 *Breuiter conſultationem. colum. 2. ver. accedat etiam. lib. 1* dictionem iſtam, *iuxta*, vario modo exponi, ſecundum ſubiectam materiam. 15

Inter quas † acceptiones, illam reperiri neminem fugit, quod dictio, *iuxta*, aliquando continuatiue ſumatur, text. eſt nor. *in l. fiſtulam. §. iuxta. ff. de ſer. vrb. præd.* & tradit, illum citando, Tancred. *in ſumma*, quæ Baldi eſſe apud Afflict. *in ſuis deciſ.* legitur, *in vlt. par. c. ſi de cautelis.* 16

Proinde continuatiue illam ſumere debemus, gratia venditoris.

Cum debeat † in dubio contra fundantem ſe in verbis interpretatio fieri, Imol. *conſ. 21. in caſu, colum. 1.* Ioan. de Ana. in his terminis, *conſ* 98 *Viſis, nu. 2.* Alex. *conſ* 128. *lib. 5. quod reperitur conſil* 106. *Viſo themate, num. 5. lib 4.* Socin *conſil.* 127. *ad fin. lib 1.* Corn. *conſil.* 188. *Poſt conſilium, ante fin. lib 1.* Dec. *conſil.* 171. *In cauſa, numer.* 5. *& conſil.* 41. *In cauſa, numer.* 3. Pariſ. *conſil.* 51. *numer.* 10. *lib.* 1. ſuper quibus verbis Magnificus Ioannes Vincentius ſe fundat, eiſque innititur: ſi enim hoc voluiſſent, expreſſiſſent, *l. vnic. §. ſin autem. Cod. de cad. toll.* 17

Accedente, quod verba in dubio debeant intelligi ſecundum curſum ordinarium, & non extraordinarium, & ſecundum quod extraordinarie quandoq; factum fuiſſet, arg. text. *in leg. Seio. § medico*, & ibi Bartol. *in verſicul. vltimo notab. ff. de aur. leg.* 18

19 Qui dicit, † commiſſionem generalem, datam procuratori de ſolitis fieri à domino, intelligi de ſolitis fieri ordinarie, & non extraordinarie, vt not. Bart. *in l. ſed & ſi quis. §. quæſitum ff. ſi quis caut.*

20 Et facit, quod † tradit Oldr. *conſ.* 129. *in quæſtione quæ vertitur.* & Dec. *conſ.* 430 *Quod ſupra, nu.* 7. *& 8.* vt & in pulcherrima quæſtione, verba non debere intelligi ſecundum caſum accidentalem, dicebat Cæpol. *conſ. ciuili.* 7. *caſus ſuper quo, numer.* 3. pluribus comprobando.

21 Cum igitur † foſſata iſta, venditioni cedere diximus, eſſeque partem fundi, & nemo ſuum iactare præſumatur. *l. cum de indebito ff. de prob.* Soc. Iun. *conſil.* 84 *inſpectis his, nu.* 6. *lib.* 3. *conſ.* 94. *ponderatis, num* 57. *eod. lib.* Afflict. *deciſ.* 315. *vt plurimum, n.* 5. ſecundum caſum ordinarium, non accidentalem, aduerſus iuris præſumptionem, verba iſta intelligenda ſunt, ac ita interpretanda, vt contrahentes interrogati dixiſſent, in contractibus iuxta Gloſſ. *in l. tale pactum. §. fin.* vbi Bald. *ff. de pact.* Gloſſ. *in l. ſed Celſus. § in emptis. ff. de contrahent. emp.* Decius, *conſil* 697. *His ſtantibus quæritur, num.* 8.

22 Prout etiam † in vltimis voluntatibus, in quibus ita interpretamur, vt veriſimiliter teſtator interrogatus reſpondiſſet. *l. Titius §. Lucius. ff. de lib. & poſthum.* Cur. Sen. *conſ.* 52. *ſuper teſtamento* Alberti *col.* 2. *verſ. Confirmantur præmiſſa*, Soc. *conſ.* 37. *viſo teſtamento, col* 3. *verſ.* 3. *Bene faciendo*, *lib.* 3.

23 Cum verba † potius debeant impropriari, quam tertio præiudicium inferatur Bald. & Card. *in c. ſi per eo, el* 1. *de offic. deleg.* Abb. poſt Hoſt. *in c. cauſam quæ, el* 2. *de teſtib.* Dec. *conſ.* 580. *Quæritur, numer.* 3. *conſ.* 680. *Viſo puncto, num.* 9. Et in dubio interpretatio fiat pro eo, quod partibus ſit minus præiudicium, Idem Dec. *conſil.* 439. *numer* 1. poſt Paul. de Caſtren. *in l.* 1. *ff. ſi quis caut.*

24 Proinde, † cum magnum præiudicium inferatur, non menſurando dicta foſſata, Magnifico Ioanni Franciſco, ob latitudinem, & longitudinem eorum vt non ſit veriſimile eum gratis conceſſiſſe, non eſt recedendum à prædicta interpretatione.

25 Succeditq; deciſio Bald. *in d. rub. C. de contrahen. empt. numer.* 4. dum de vtilitate notabili circa foſſata iſta loquitur, quod non præſumatur grata conceſſio.

26 Quod ex † pretio colligi poteſt, ex cuius quantitate, interpretatio fit venditionis, an certum in ea includatur, vel non. Bart. *in l. Titius § Sempronio, col.* 2. *verſ. Certe ex quantitate. ff. de lega.* 3. Bald. *in l.* 1 *numer.* 5. *C. quis teſtam. fac. poſ.* Alexand. *conſ.* 16. *Conſideratis verbis, ad fin. libr.* 4. Corn. *conſil.* 116. *Circa primum, lib.* 1. Soc. Iun. *conſ.* 94. *num.* 28. *lib.* 3. habito reſpectu ad bonitatem ipſius prati, & quantitatem formarum, ſeu foſſatorum.

Et ſtante, vt dixi, conſuetudine menſurandi foſſata iſta, in territoriis Ciuitatis Aquilæ, verba in inſtrumento appoſita, declarantur ex conſuetudine, & modo vtendi. Bart. *conſ.* 59. *Commune Spolet. colum.* 2. *verſic. Præterea verba antiqua.* Roma. *conſ.* 271. *Vniuerſa*, Soc. Iun. *conſ.* 33. *Pulchra, num.* 31 *cum ſeq. lib.* 3. & eſt tex. *in l. ſi pignore. § ſi creditor*, vbi Bart. *ff. de pig act. in l. fin.* vbi Bald. *C. de fideiuſſ. in l. bene a Zenone*, vbi Ang. *C. de quadr. præſcr.* facit quod not. Bart. *in l. heredes mei. § cum ita. ff. ad Trebel. & in l. iuriſiurandi. §. ſi liberi ff. de oper. lib* & quod voluit Petr. de Anchar. *in l. tres fratres. ff. de pact. cum ſimil.*

§ Vlterius non videtur obſtare primum fundamentum, ob appoſitionem dictionis, *circum*, ibi *iuxta formam quæ eſt circum*, vt non poſſint dici excluſa foſſata, & pro termino terminante poſita. Nam per hæc verba, non demonſtratur terminatio directa, ſed circularis, oſtendendo ambitum, & circuitum prati, clauſum foſſatis non vt foſſata non ſunt menſuranda, & ſic ſint excluſiue mentionata: ex qua dictione, *circum*, debemus intelligere dictionem illam, *iuxta*.

Verbum † etenim dubium ex verbis, ei adiunctis declaratur, diſiunctim, vel coniunctim. Soc. *in l.* *in* 1. *not. ff. de verb. ſub.* Roman. *conſ.* 231. *Præmiſſorum Doctorum*, *in* 2. *ratione.* Soc. Iun. *conſ.* 5. *Videtur prima fronte, n.* 31. *lib* 3. 27

Eo magis, † quia dictiones excluſiuæ, non excludunt, quæ procedunt per eandem rationem. Dy. *in c in argumentum, de reg. iur. in* 6. Bald. *in l. ob æs. per illum tex. C. de pæd. min.* quatenus excluſiuas in propoſito fateremur, cum foſſata hæc veniant eodem rationis adminiculo, *d. l. prædia. §. ſi quis legatum. & d. l. Id quod. §. quod vendit & l fundi.* 28

§ Nec dicatur, foſſata iſta eſſe extra fundum poſita, & ſic non debere menſurari, vt dicebat Bald. *in d. rub. numer.* 15. *verſic. Ager autem. ff. de rer. diuiſ.* quia imo ſunt intra pratum, vt dixi, ſi recte animaduertatur.

Nam extra † fundum, dicuntur illa, quæ extra ſepes, id eſt, iuxta ſepem ſunt, & viam publicam, quæ non menſurantur, licet fundo deſeruiant. Secus, ſi ſint intra ſepem, & fundum, quia menſurabuntur. *d. l. prædia.* Foſſæq; iſtæ exteriores, ſunt bene eorum, quorum prædia hæreant, nec poſſunt dici viæ, quia per eas nemo vadit *l.* 2. *§ prætor ait. ff. ne quid in loc. publ.* & ita ſe ipſum declarat Bald. *in d. l. riparum, num.* 2. *ff. de rer. diuiſ.* dicens, quod Bart. putat nihilominus, quod vſus ſit publicus, ſicut in via: quia quilibet poteſt animalia ſua ad bibendum ducere de illo torrente, & foſſato, prope viam, quod repetit Ang. de Aret. *in § riparum quoq; num* 1. *&* 2. *inſt. de rer. diuiſ.* quia cum viis adhæreant, quarum vſus publicus eſt, non minus horum foſſatorum commoditas publica, ſeu communis reputatur. Quod itidem voluit Cæpoll. *in d. tract. de ſer. ruſt. præd. in c. de Ripa*, cuius verba ſubiicere operæ precium viſum fuit: *Et quod dictum, inquit eſt de ripis, idem dicendum eſt de foſſis, quod illa non debeant menſurari, ſi ſunt extra fundum, quia ſimiliter eſt earum vſus publicus ſicut viarum: quia quilibet poteſt animalia ſua ducere ibi ad bibendum de illo foſſato: ſed, ſi eſſent foſſata intra fundum, quia proprietas earum, & vſus eſt ipſius domini fundi, cum fundus venditur, venit in menſura* & ita tenet Bald. *in d. l. riparum, & in rub. eiuſdem tituli, in* 1 *colum.* 29

Patet ergo ex his, foſſata, de quibus agitur, eſſe intra fundum, non viam cum petia prati prædicta ſit in medio cuiuſdam campi amplisſimi terrarum pratiuarum, quæ fuerunt factæ per Magnificum Ioannem Franciſcum, pro ſeruitio prati, & cultura, occaſione illud explicandi, & ad tempus irrigandi, de propria terra pratiua: Vnde clarius efficitur, debere menſurari, Ioan. de Amic. *conſ. . . In cauſa, & lite vertente, col.* 3. *num.* 10 *cum ſeq.* Expreſſe Bald. *in d. l. litora. verſ. hoc ſi tamen. ff. de contrah. emp.* Formaſq; ipſas fuiſſe factas de prato dicti Magnifici Ioannis Franciſci intra ſuos fines, ſatis conſtat ex depoſitione, cum ipſarum partium, tum etiam multorum Caſtri Carobiani.

Et tales † teſtes tanto magis probant, quia ſunt ruſtici, in materia confinium. Bald. *conſil* 452. *Verus Princeps Montis Ferrati, colu. in* 2. *lib.* 4. *& conſil.* 154. *Thema proponitur, colum.* 1 *lib.* 1. Alber. Brun *conſil* 34. *In cauſa, & differentia finium. colum.* 2. *ſecundo moueor.* tanto magis, quia ſunt de Caſtro Cambiani, in cuius 30

tanti-

territorio eſt dictum pratum, & ſunt illi vicini.

31 Cum illa, † tanquam vicinorum, ſcire præſumantur, *c. quoſdam de præſumpt.* Bart. *in l. poſt contractum, nu. 3. ff. de don.* Bald. *in l. 1. C. de colluſ. deteg.*

Quinimo ad omnem dubietatem ſubmouendam, in tantum, vt non ſit opus alia probatione, vltra foſſata, videntur termini plures lapidei, & confinia de ſaxo, inter ipſum Magnificum Ioannem Franciſcum, & alios vicinos, gradatim poſita, & diſtributa: Quis autem dixerit foſſata iſta eſſe extra, non intra fundum?

Imo inter terminos, & foſſata videntur quidam limites & interualla, vt limus in puris terminis *d. l. prædia. §. ſi ita legatum.*

32 Omne † etenim, quod eſt intra fines alicuius loci, præſumitur iure dominij pertinere ad illum locum, *l. adi ſacra §. fin. ff. de contrahi. empt.* Bald. *in l. inſu a Italia ff. de iud.* Paul. de Caſtr. *in l. 1. in princip. ff. de acquiren. poſſ.* Ioan. And *in c. fin. extr. de offi. archid.* Soci. *conſ. 166. In ca. ſa communitatis Caſtri Montis Nigri, col. 2. verſ. Tertia concluſio, poſt numer. 3. libr. 2.* Curt. Iun. *conſil. 41. Præſupponitur in facto, numer. 9. & conſil. 184. eiuſdem incip., num. 8.*

33 Ex quibus videtur ſatisfactum Felino, *in d. c. quia indicante*, & Alexandro, *d. conſ. 130 num. 6 lib. 2.* qui loquuntur, quando eſſet dictum ſimpliciter, *iuxta flumen*, & non in terminis noſtris, quia cum loquantur de fluminibus, & eorum littoribus publicis, non priuatis, certe per ipſos tradita, videntur habere ſaporem iuris: cum verbum illud referatur ad id, quod non cadit in priuatum commercium, prout eſt flumen.

34 Quibus accedit, quod dictio, *iuxta*, non excludat ea, quæ ſunt ad perpetuum vſum rei conceſſa, ſecundum Spec. *in ti. de em. & vend. §. 1. verſicul. Ad eiuſdem. i. m.* & tradit Socin. *d. conſil. 211 Breuiter conſultationem, col. 1. verſicul. Tamen in materia noſtra libr. 2.* quales ſunt foſſata iſta, quæ ad perpetuum vſum rei ſunt.

¶ Non obſtat ſecundo, quod dicitur propterea non debere menſurari, quod expreſſe in ſolutum datæ ſunt tot cupæ prati, de petia terræ pratiuæ, vt iſto caſu ſit vendita, ſeu in ſolutum data pars fundi, quæ in effectu contineat illas cuppas, non autem foſſata: & ſic iſta verba, deſignantia ſpeciem prati, & corpus determinatum, videantur expreſſa in vim legis, & pacti, à quibus non poſſit aliter recedi, vt clariſſimus, & apertiſſimus, *d. l. legem C. de pact. l. ea. C. de cond. ob cauſ. cum aliis deſuper allegatis*: in tantum, quod inde menſuratio foſſatorū penitus excludatur. ſed dictū Magnificum Ioannem Vincentium, tanquam deceptum in qualitate fundi, poſſe agere ad intereſſe, iuxta *d. leg. ſi in qualit. ate, & leg. ſi ſeruum. §. ſi modus.* quia per menſurationem horum foſſatorum, attentis deſuper narratis, non receditur à pactis initis, & conuentis: cum foſſata iſta ſint pars fundi, & vſus dominij, & proprietatis, ideo de iis videtur cogitatum.

35 Cum idem † iuris ſit de toto, quoad totum, quod eſt de parte, quoad partem *l. quæ de tota ff. de rei vend. l. ſi quis cum totum ff. de excep. rei iud.* & in toto pars continetur. vulg. *l. in toto ff. de reg. iur.*

36 Ac volens † vnum, vult omne, ſine quo illud eſſe non poteſt *l. ſi iter. ff. de ſeruit. l. nec in § 1 ff. de acquir. hær.* And. de Iſer. *in § moneta, numer. 18. verſic. Cui committitur Regnum, in tit. quæ ſint reg.* Claud. *in l. 1. in princ. col. 2. & 3 ff. de non. oper. nunc. l. 1. ff. de iuriſd. om. iud.* Et propterea non poteſt dici in qualitate deceptus, cum menſura integra ſit, cupparum in ſolutum datarum, ſi foſſata menſurentur de terra pratiua conuenta. Nec ſuit dictum, quinquaginta iugera vineæ eſſe, & quinquaginta prati, ut vineæq; minus, in prato plus inuenit, eſſe tamen omnia centum iugera. *d. leg. ſi in qualit. ate.* Poſſet forſan deceptus cenſeri, ſi pratum non eſſet ita qualificatum, nec haberet ad pratum neceſſaria.

Hancq; litē tollere videtur Cæpol. *in d. trac. de ſeruit. ruſt. præd. in c. de Ripa, col. 2.* dum ponit quæſtionem, an ripæ debeant menſurari cum fundo, puta ſi vendidi fundum, & affirmaui centum iugerum, qui ad partes argumentatur, vt eſt dictum, decidendo, per *d. l. prædia maritima.*

¶ His traditis, & ſuccincte allegatis, quæ ſatis ſufficere poſſent in præſenti conſultatione, ad reddendum caſum valde planum, pro debita menſuratione foſſatorum, illud addendum eſt, in prato, de quo quæritur, adeſſe plura foſſata, & quædam inter cætera, ampliora, atq; latiora, & tam antiqua, vt de conſtructione non extet hominum memoria, adſunt pariter de proximo confecta per ipſum dantem in ſolutum, & Magnificum Marcū Antonium Vetuſtum eius patrem, & in ſpecie nonnulla, pratum, vt deſuper traditum, à pratis hominum Caſtri Cambiani diuidentia: quæ nulli dubium eſt menſurari debere, ex ſerie inſtrumenti, dicentis, *iuxta viam, iuxta formam que eſt circum, iuxta bona, populis mediante*: de aliis vero nouiter factis nulla mentio.

Itaq; † verba illa, *iuxta formam, circum*, ad antiquam foſſam, quæ non controuertitur, ſunt referenda: 37
mentem cótrahentium attendendo, quæ ſono verborum præfertur, etiam cum ipſorum improprietate, *leg. benignum. ff. de legib. l. ſi uero oportet. §. aliud ff. de ex. uſ. tut. l. 3. § conditio. ff. de adim. leg.* Cnr. Sen. *conſ. 75* D. Auguſtinus, *col. 3.* Lud. Gozad. *conſ. 55. Quæritur, col. 1 num. 7.* Et conſequenter foſſa illa media, inter bona Vniuerſitatis & pratum iſtud eſt menſuranda vna cum aliis foſſatis, per ipſum dantem in ſolutum, factis, & terminatis, ac intra fines poſitis, quæ videntur remanſiſſe in diſpoſitione iuris communis. In materia iſtius Conſilii, & pro opinione D. Conſulentis. Vide Capic. *in inueſt. feud. in verſ. ſcit rub. feudorum la ſu- la, in Verbo, an vendito prædio f. l. 110.* Et Ang. Aretin. *in § actionem, nu. 16 in fi. Inſt. de action.*

¶ Et ita dico, & conſulo ego, Ioſephus de Ruſticis V. I. D de Ciuitate Aquilæ, & ad fidem me ſubſcripſi, ſolitumq; meum ſigillum, quo in ſimilibus vtor, appoſui feci.

Huic conſilio ſe ſubſcripſere.

Marcus Antonius Flocca-	*Archangelus Cydonius.*
Fabius Marcheſius. (rus.	*Alexander Criſius.*
Petrus Paulus Theodorus.	*Ioannes Carolus Quatrarius.*
Ioannes Antonius Lanarius.	*Marinus Petrus Dragonet-*
Fabritius Sammarcus.	*Fabritius Trentacinquus (tus.*
Rutilius Minerius.	*Franciſcus Vinius.*
Scipio de Bononia.	*Ioannes Vincentius Burrus.*
Omnes de Neapoli.	*Ioannes Maria Morinus.*
Carolus Alfer.	*Octauius Gmellius.*
Paſchaſius Furcanius. (nus.	*Cæſar Rutra.*
Ioannes Vincentius Marti-	Omnes de Aquila.

OPINIO

OPINIO MXIX.

SVMMARIA.

1 *Vendito fundo, cum expreſſione iugerum, vnico pretio pro toto fundo conſtituto, an ad corpus, vel menſuram facta cenſeatur venditio, ita vt fundus menſurari debeat, & ſi plus vel minus in menſura reperiatur, id commodo, & damno emptoris cedat, & n. 2.*

1 VENDITOR vendens † terram, incipiendo exprimere ipſam ſpeciem, ſeu corpus determinatum, in contractu venditionis, ſcilicet terram iugerum quinquaginta, dato quod poſtmodum adiiciat menſuram, vel numerum: tamen venditio dicitur facta ad corpus & ad ſpeciem, non autem ad menſuram, quæ hoc caſu cenſetur facta enunciatiue, tranſitorie, & demonſtratiue, & profecto venditio iſta regulatur à menſura, ex quo in illa venit id, quod eſt demonſtratum per confines appoſitos, licet excedat numerum, & menſuram expreſſam, & hoc totum, commodo emptoris cedit, & ſic vbicunq; pretium eſt vnicum pro toto fundo, & non pro quolibet iugere: tunc totus fundus intra cõfines deſignatus, venditus intelligitur, eſto quod menſura expreſſa minus in ſe habeat, ſecundum Oldrad. *conſil.* 497 *in fin.* Ioan. And. *in add. Specul. in tit. de empt. & vend.* §. *ſecundum in fin.* Bald. *in rubric. C. de contrahen. emp. q.* 23. Sali. *in l. qui fundum* §. *qui agrum ff de contrah. empt. in leg.* 2. C. *eod. tit.* Inno. & Imol. & cæteros, *in cap.* 2. *de donat.* Bart. & Paul. Caſtren. *in l. Iulianus.* §. *ſi Titius. ff. de act. empt.* Ioan. de Ana *conſil.* 98 Alex. *conſil.* 133. *volu.* 1. *conſ.* 220. & 117. *volu.* 2. & *conſil.* 8. *vol.* 4. Corn. *conſil.* 59. *col.* 2. *vol.* 4. & Panſ. *conſil.* 64 *num* 31 & *ſeq. vol.* 1. poſt alios multos congeſtos ibi per eum, & iſta eſt communis
Com. opinio, teſte Deci. *conſ* 447. *numer.* 1. & *ſeq.* Pariſ. *in loco*
opin. *præcitato*, Hierony. Brixiano, *in tract. de finibus c.* 88. *per tot. & præſertim, num.* 6. & Benuenuto Stracca, *in tract. de mercatura, in tit. de nautis in* 3. *part. num.* 6. *fo* . *verſo* 156. & ſecundum eam iudicauit Sacrum Regium Conſilium Neap teſte Afflict. *deciſ.* 68. & ibi Viſillo *in add. in prin.* & conſuluit Panſ. *in d. conſil.* 64. *num.* 31 *cum aliis ſeq.* vbi tollit omnia contraria. Licet Rota Bononienſis, parum, aut nihil animaduertens, determinauerit contrarium, atteſtante Petro de Benintendis, *in deciſ.* 30.

Et eandem ſententiam communem limitauit Stracca *in d. tract. de mercatura, tit. de nautibus, numer.* 6. *cum aliis ſequen.* & Viſillus *in aduocat. Afflicti in d. deciſ.* 68. *nu.* 2. *cum aliis ſeq.*

2 Sed vendito † fundo tot iugerũ, pretio in ſingula iugera conſtituto, tunc vtiq; requireretur ad pretii declarationem, venditis tot iugeribus, menſura, ad venditionis perfectionem, ita Ant. Auguſt. *deciſ.* 200 *lib.* 3.

OPINIO MXX.

SVMMARIA.

1 *Venditor ſuum duntaxat factum promittens, an etiam teneatur de facto ſui authoris.*

2 *Venditor qui non tenetur de euictione extranei, an pretium refundere cogatur.*

1 PROMITTENS † factum ſuum, tantum in venditione, ſi tractu temporis, res empta euinceretur, ex facto ſui authoris: tunc profecto tenetur ipſe venditor de euictione, & ſic de facto ſuorum authorum, prædeceſſorum, & hæredum tenetur: quoniam per dictionem huiuſmodi, taxa[illegible] vi tur factum authoris ex l. Ædil. ſecundum [illegible] Intereſt Bart. Bald. Sal. Paul. Caſtren. [illegible] ſi ſeruum, in l. 2 ff de cond. furt. & ibi [illegible] Alex. [illegible] add. ad Bart. Cyn. Bald. & Sali. in l. fin. C. de act. empt. A[illegible] in §. fin. Inſti. de empt. & vend. P[illegible] Caſtren. & Iaſ. in l. Roma in l. ſtipulatio iſta ff de verb. oblig. vbi, colum[illegible] iſtam eſſe communem opinionem [illegible] quoque, poſt alios ſignatos per eum, Boer. *deciſ.* [illegible] 9 *cum aliis ſequen.* vbi dicit eſſe [illegible] communem [illegible] ſententiam eamq; limitat, & ait ita in Burdegalenſi [illegible] Com.
opin. Senatu fuiſſe deciſum. Et ſequitur [illegible] aliis aggregans per eum, citando ſimiliter locum hunc Cap. Caball. *in tract. de euict.* §. 5. *numer.* 43 & *ſequen.*

2 Et licet † dictio taxatiua in his verbis, *promitto pro facto, & dato meo tantum, operetur*, qu[illegible] venditor de euictione extranei non teneatur, non efficit [illegible] quin teneatur pretium reſtituere, vt conſ[illegible] veritatis, Alex. *conſ.* 18. *attento narrato in themate, n.* 10 & *ſeqq. vol.* 5. & *in l. ſtipulatio iſta, in pr.* & ibi alii omnes communiter hoc idem con[illegible] approbant *ff. de verb. oblig.* Rom. *ſing.* 387. *ſi venditorem cum pacto*, Cremens. *ſing.* 31. *ſæpe iſtud quotidie.* & *ſing.* 158. *v. in forum.* Dec. *conſ.* 281. Marſil. *ſing.* 475. *non eſt ibi nouum, & ſing* 616. *venditor regulariter tenetur* Ioan. Igneus *in quæſtione an Rex Franciæ recognoſcat Imperatorem*, Card. Albanus *in addit. ſeu lucubrat. ad Bartol. in* §. *emptorem,* §. *qui autem, ff. de actionib. emp.* & *in rub. ſub num.* . *ff. de Euictionib.* Alciat. *in l. ſi cum fundum, ff de verb. ſignif.* E[illegible] rard. *in locis legalibus, in loco, à natura dictæ taxat.* Pet. Stella *in repet. l. qui Roma,* §. *Augerius ff de verb. obl.* & Gaſpar Caballinus *in alleg. tract. de euictionib* §. 5 *num.* 43. & *ſeq.* vbi citando etiam hunc locum, dicit non obſtantibus friuolis obiectionib. & ſolutionibus, exaggeratis & adductis per Apoſtillam ad Alex. *in alleg. conſ.* 18 *ſub nu.* 15. *in litera E*, ſtandum eſſe cum prædicta communi, tanquam tutiſſima, quæ ſanctè eſt obſeruanda in practica, & in cauſis decidendis, prout ita non ſemel iudicauit ſacra Regia audientia Barenſis *anno* 1588. & *ſequentibus* in cauſis, & caſibus meã tunc occurſis. Ita vt, qui paciſcitur, vt de euictione non teneatur ad reſtitutionem pretii ſi generaliter paciſcatur, *Lex empto,* §. 1. & *fin. ff de actionib. emp.* aut vero paciſcitur, ne teneatur ex certa cauſa, ſi propter illam cauſam euincatur, & tunc ad pretium non tenetur vllo modo, textus eſt, & ibi Gloſſ. *in l. qui libertatis ff. de euictionib.* & *in l. cum ea, in prin. eod. tit.* Et hoc perpetuo diſce ad practicam, ſiquidem multi dicerent oppoſitum.

OPINIO MXXI.

SVMMARIVM.

1 *Venditor omni iure, agere poteſt ad intereſſe contra emptorem, qui percepit fructus rei emptæ, & fuit in mora ſoluendi pretium.*

VENDITOR de † iure ciuili, canonico, & in 1
conſcientia, agere poteſt ad intereſſe contra emptorem, qui percepit fructus rei emptæ, & fuit in mora ſoluendi pretium, *l. curabit*, vbi text. Gloſſ. Bar. Bald. & Docto. *C. de act. empt.* Ita tamen, ne huiuſmodi intereſſe petitum excedat conſiderabili quantitate, perceptionem fructuum perceptorum: cum pro percipiendis, & non perceptis, non ten[illegible] venditor ad intereſſe erga emptorem, ob pretium non ſolutum, & iſta eſt magis communis opinio, [illegible] refert Soci. *in leg. de diuiſione, numer.* 13 *cum ſequen. ff ſolut. matr.*

mat. vbi Bart. & alii Doct. Paul. de Caſtro *in leg. ſultanam. §. ex vendito ff. de act. empt.* Lauren. de Rodulphis *in tract. de vſur. in 2. part. in 4. oppoſit.* Io. de Ana. *in c. in ciuitate, extra prin. de vſuris.*

OPINIO M XXII.

SVMMARIVM.

1 *Vendens cum pacto francandi, ſi res in alium tranſlata ſit, an contra primum vel ſecundum emptorem agere debeat.*

1 VENDENS rem † cum pacto francandi, non poteſt agere aliqua reali actione contra illum, in quem iſta res per emptorem alienata eſt, ſed tantum contra primum emptorem, actione perſonali vt per Alexand. *conſil. 10. volum. 1 ferè per totum* & Gozadin. *in repet. l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. num. 44. cum aliis ſeqq.*

¶ Quam Alex. opinionem, licet Soc. impugnauerit *conſ. 80. volu. 3. in princ.* ſequendo Paul. de Caſtr. & Cum. tenentes contra Alex. in locis ibi à Soci. citatis, & quorum opinionibus dixit Soc. non minus eſſe deferendum, quam authoritati Alex. Et quamuis contra Alexan. ſententiam tenuerit Cuma. Ioan. de Anan. & Ant. Burgos, *in locis, in repet. d. l. 2. num. 133.* tamen Alexan. opinio magis communiter recepta eſt à Doctoribus: eam enim ſequuntur Fulgoſ. *in l. ſi. non vendere ff. de pign. act.* [illegible] *ab emp. item colum. 2. ff. iura-tis.* Ruinus *conſil. 51. vo. num. 1.* Ripa, Ferdinan. Dec. Curt. Senior, & Caſſaneus *in lectura, & conſiliis citatis à* Cagnolo, *in d. l. 2. num. 144.* à qua quidem communi nullatenus eſt recedendum in conſulendo, & iudicando, *iuribus, & rationib. vulgarib.*

OPINIO MXXIII.

SVMMARIA.

1 *Venditio iurata, & certis clauſulis confirmata, an reſcindatur ex* l. 2. C. de reſcind. vendit. *etiamſi læſio vltra dimid. appareat, &* nu. 2. & 3.

4 *Scienti & volenti dolus non infertur.*

1 VENDITIO iurata † cum clauſula prægnantiſſima *certiorationis*, & aliis apponi ſolitis in contractu venditionis ſi facta ſit, & venditor in ea ſit læſus vltra dimidiam iuſti pretii, non poteſt reſcindi ſecundum Bart. *num. 14. & 16.* Bald. *quæſt. 4. num. 7.* Sali. *q. 7. num. 11.* Paul. de Caſtr. *nu. 7.* & omnes in *l. 1. C. de reſcin. vend.* vbi Moder. præſertimq; Cagnol. *num. 124.* atteſtantur hanc eſſe communem opinionem, & Caſſador. *deciſ. vnica, in tit. de empt. & vend.* vbi ponit iſtam eſſe communem ſententiam omnium Doct. vtriuſque cenſuræ. & cõſtat etiam hanc eſſe communem ex congeſtis per Barba. *conſ. 55. num. 20. volu. 2. & conſil. 4. num. 31. eod. vol.* & Boer. *deciſ. 142.*

2 Quia † vbicunq; quis non ignorans, ſed ſciens ſe læſum eſſe, ex contractu vltra dimidiam, etiam in [illegible] exceſſu, *l. 2.* remedium habere non dicitur, [illegible] veri valorem, ſecundum Doct. præmemoratos Alexand. *conſil. 125. colum. 5. volu. 1.* Dec. *conſ. 583. col.* [illegible] communem iſtam eſſe communem opinionem, & Rolan. à *Valle conſil. 59. numer. 10. cum aliis ſequen. vol. 1.*

3 Scienti enim, † & volenti dolus non infertur. *l. cum donationis C. de tranſact.* neque ea propoſito, neque re ipſa, vt voluit Socin. *42. col. 2. lib. 4.* & ſequitur Rolan. *in d. conſ. 59. ſub num. 13.*

4 Nihilominus † Rota Roma. in contingentia facti voluit contrarium, & dictam communem reprobauit, vt refert Caſſador. *in d. deciſ. vnica*, quæ authoritas Rotæ videtur verior, & æquior, eamque caſu euenientè, in iudicando, & conſulendo conſtanter amplecterer, per argumẽta, & rationes relatas per Abb. *in c. Quintauallis. colum. 15. de iureiuran.* & Caſſadorum *in d. deciſ. vnica, per totam*, & Arium Pinelum *in d. l. 2. Cod. de reſcin. vend. in 1. part. cap. 1. numer. 10. cum aliis ſequen.*

OPINIO MXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Venditor dans, tradens & donans emptori, illud, quod plus valet, an iure, reſciſſionis venditionem petere poſſit ſi læſus reperiatur.*

VENDITOR † dans, tradens, donans, & donare intendens emptori illud, quod plus valeat res alienata, ac vendita; poteſt optimo iure venditionem, ſub prætextu deceptionis vltra dimidiam iuſti pretii, reſcindere, ſi conſtet eum ignoraſſe valorem rei alienatæ. ſecundum Guliel. de Cun. *col. ſi ſibi decem. in princip. ff. de pact.* Azo. *in ſumma de reſcind. vend.* Bart. *in l. 2. C. de reſcind. vend. & in l. ſi quis cum aliter ff. de verbo. oblig.* Bald. Alexan. Iacob. de S. Georgio, & Iaſon *colum. 4. in l. 9. & ſi poſt tres. ff. ſi quis caut.* 1

Secus vero ſi ſciebat valorem rei venditæ venditor: tunc enim perdit omnino remedium *d. leg. 2.* nec venditio per læſum vltra dimidiam iuſti pretii reſcindi poteſt, & iſta fuit diſtinctio Bart. *in d. l. ſi quis cum aliter, in 11. q.* cum quo ſentiunt omnes Docto. communiter ibidem, & *in prætata l. 2.* vbi Moder. ſequuntur, & atteſtantur, dictam communem, & Boer. *conſ. 142.*

¶ Sed nonnulli Docto. tenuerunt contrarium, quorum rationem late proſequitur Abb. *in cap. cum contingat de iureiuran. & in c. Quintauallis eod. tit. col. 15. & ſeq.* vbi refert Bald. dicere, communiter in practica obſeruari, quod non obſtante quacunq; verborum cautela, & enormem læſionem, peti poſſit reductio ad arbitrium boni viri.

¶ Tamen non eſſet tutum à prædicta communi diſcedere: quia difficile foret contra eam obtinere in practica, quam ſequitur etiam, citat, & imitat Cagnolus *in d. l. 2. num. 129. & ſeq.*

OPINIO MXXV.

SVMMARIA.

1 *Venditor, an rem præciſe tradere teneatur, vel præſtando intereſſe, liberetur, &* nu. 2.

3 *Vendere promittens alicui an teneatur præciſe ad rem tradendam.*

4 *Venditor pretio non ſoluto, an rem retinere, & etiam retinere poſſit, ſi minimus nunc ad ſua inſolutionem de ſit.*

VENDITOR † non tenetur præciſe rem tradere, ſed præſtando intereſſe liberatur, per text. *in leg. 1 ff. de act. empt.* cum quo concordat *l. ex empto §. etiam eod. tit.* & not. Aret. *in §. 1 Inſti. de donat.* 1

¶ Alibi vero Gloſſ. diſtinguit, *in §. pretium, Inſtit. de empt. & vend.* quod venditor, habens facultatem tradendi rem venditam, poſſit cogi præciſe manu militari, & etiam per pœnas, & mulctas, ad tradendum poſſeſſionem realem rei venditæ emptori, nec liberatur præſtando intereſſe, quam Gloſſ. meliorem

liorē de corpore iuris appellat Aret ibi, & eius opinionem dicit æquiorem Gloſſ. *in d. leg.* 1. eamque ſequuntur ibi Bart. Bal. I. Paul. de Caſtr. & Fulg. Bart. *num.* 5. Paul. de Caſtr. *col. pen.* Alexand. *col.* 2. *num.* 21. & Dec. *colum.* 6 *in l. in actionib. ff. de in lit. iur.* Bart. *in l. ſtipulationes non diuiduntur, in* § 4. *ff. de verb. oblig.* & poſt eum ibi Roma. *num.* 58. Alexand. *num.* 40. Iaſ. *ibi num.* 55. Claud. Aqueri. *num.* 40 & Rom. *num.* 30. dicunt, ac audacter fatentur, hanc eſſe communem opinionem. Idem dicit Alexand *in l. certi condictio, num.* 11. *ff. ſi cer. pet.* Dec. *num.* 2 Paol. Caſtren. *in l. ſi ex toto Cod de act. emp.* Iaſ. *in l. quoties, num.* 34. *C. de rei vend.* Felin. poſt Imol. *in c. cum Ioannes, num.* 5. *de fide inſtr.* Roet. *dec.* 48. *colum* 1. Pet. And. Gamma. *in tract. permut. num.* 19. Fabian. de Monte, *in tract. de empt. & vend. in* 6. *q. princip. num* 38. vbi citat infinitos Doctores & denique ibi fatetur, hanc eſſe veram, & communem opinionem, Couarruuias, *in tract. reſolut. iuris ciuil. cap* 19 *numer.* 1. *libr.* 2. & Tiraquel. *in tract. conſtituti poſſ. ff. in* 1. *parte, num* 35.

Cõis opin.

2 Declaratur † iſta communis vtiliter, quod nec liberetur venditor ab actione perſonali ex empto, per conſtitutum de poſſidendo emptoris, vel precario, quin teneatur tradere poſſeſſionem, prout eſt facti, & non iuris, & ſic poſſeſſionem realem, manualem, & effectualem, & corporalem, ſecundum Gloſſ. *in leg. Iulianus.* §. *ex empto, de act. empt.* Bald. Ang. Paol. Caſtr. *in l. ab emptione, de pact.* & Cy. *in l.* 1 *in fin. C. quando liceat ab empt. diſcedere* & iſta eſt communis opinio, teſte Ruino *conſ.* 94 *num.* 1. *vol.* 1.

Cõis opin.

¶ Nec ab re hoc firmant præcitati Docto. quod præciſe teneatur ad tradendum rem, venditor conſtituens ſe precario poſſidere, emptoris nomine: quia res eſt effecta emptoris: vt per Bald. *in repet. l. Arnulius, columna* 10. *verſic. Ego cogitabam defendere. ff. de minor.*

3 Declaratur † quoque dicta communis, in tantum procedere, quod promittens vendere alicui, tenetur ad rem tradendam præciſe: quia promiſſio de vendendo dicitur indiuidua, *leg. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. oblig.* vbi Bart. & omnes hoc tenent, & idem Bartul. *in leg. cum vſusfructus. ff. de vſufruct. leg.* & iſtam ponit eſſe communem opinionem Ruinus *conſil.* 27. *numer.* 1. *&* 6. *volu.* & Curt. Iun. *conſil.* 74. *in princ.*

Cõis opin.

4 Et procedunt † de plano omnia prædicta, ſi pretium rei emptæ fuerit ſolutum, vel aliter eo nomine ſatisfactum, tunc enim bene tenetur venditor præciſe rem tradere, alias ſecus.

Imo rem prædictam poteſt retinere loco pignoris, *l. Iulianus* §. *offerri ff. de act. emp. & d. l. ex empto, in prin.* Et hoc videtur ſentire expreſſe Bald. *in l. fin. C. commo.* vbi dicit, quod venditor poſſit retinere rem venditam pro pretio non ſoluto. Imo etiam pro vno nummo non ſoluto, poteſt optimo iure totam rem retinere, vt latius declarat Fabian. de Monte *in loco prealleg.*

OPINIO XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Venditor, qui de re vendita habuit fidem de pretio, an agere poſſit, ad rem recuperandam, rei vendicatione.*

1 VENDITOR, qui † de re vendita, habuit fidem de pretio, non poteſt agere ad rem recuperandam, rei vendicatione, quia dominium tranſtulit, *vt in* §. *vendita. Inſt. de rer. diuiſ. & in l. procuratoris,* §. *plane ff. de tributoria actione,* vbi [illegible] communiter [illegible] probata, Bar & Pau. Caſtr.

¶ Et hoc procedit etiam ſi [illegible] pe[illegible] alium, Ne[illegible] habet [illegible] vt pre[illegible] *ind.* §. *plane,* & ibi Bart. & Paul. Caſt. en. & [illegible] in [illegible] *in l. quod quis navem ff. de priuileg. cred.* Nec etiam h[illegible] cattam, niſi ita conuenerit, vt per Bart. *in d. l.* [illegible] *quo nauis* Nec etiam ex æquitate. *l. fin. ff. de eo per quem fact. erit,* quia per venditionem videtur conceſſa licentia alienandi, per ea, quæ tradit [illegible] *in d. l. fin.* [illegible] & hoc habui in facto, & [illegible] obtinui pluribus vicibus in practica.

OPINIO M XXVII.

SVMMARIA.

1 *Vendere rem propriam nemo inuitus cogitur, excepto tempore annonæ, vel alterius neceſſitatis, num* 1

3 *Diuites, etiam gratis, pauperibus tenentur frumentum diſtribuere, & non habentes emere coguntur.*

4 *Exponens rem venditioni ad victum & veſtitum neceſſariam, etiam ceſſante inopia, eam vendere tenetur.*

5 *Vendere res proprias iuſto pretio, multis caſibus quis cogitur, remiſſ.*

6 *Venditio facta ad alterius æmulationem, vel iniuriam, non valet.*

VENDERE rem † propriam nemo inuitus cogendus eſt. *l. inuitum. C. de contrah. empt. l. nec emere. C. de iure delib. l. inuitos. C. de locati* & minus poteſt cogi vendere pretio viliori *l. ſi fideiuſſor* §. *fin. ff. de leg.* 2. Bart. *in l.* 1 §. *cura carnis ff. de offi. præf. vrb.*

Sed claudicat † hæc regula, ſeu declaratur non 2 procedere, in caſu, in quo reſpublica grauaretur annonæ inopia: tunc enim, & ſi quis merces venales non expoſuiſſet, nec eas publice venditioni obtuliſſet, nihilominus ad earum venditionem cogendus eſt, vbi reſpublica annonæ inopia premitur, & quidem iuſto pretio, à principe, vel magiſtratibus deſinito; ne quis pro libitu res neceſſarias hominum alimentis, quocunque pretio grauiſſimo ob rei penuriam vendat, & hoc colligitur ex *l.* 1. *C. de epiſc. audien.* vbi Bart. & Scribeo. omnes communiter. Pa[illegible] & alii Canoniſt. vno omnium ore, *in c.* 1 *de emp. & vend.* Bart. *in l. annonam ff. de extr. ord. crim.* Luc. de Penna eleganter *in l.* 1. *C. de quibus muner. liceat ſe excuſ. verb. temp.* Iaſ. *in l.* 1. *colum* 2 *ff. de l. gr.* Afflictan. [illegible] *in prooemio conſ. Neapol.* Bald. & Ang *in l. ſi pendentes.* § *ſi quid. locauerit. ff. de vſufruct. per text ibi* & Felin. *in d. cap.* 1. *de empt. & vend.* vbi Moder. *in locis præcitatis*, atteſtantur hanc eſſe communem opinionem.

Quod in tantum procedit, vt non ſolum tempore peſtis, & tẽpore careſtiæ diuites cogi poſſint vendere frumentum, verũ etiam teneantur gratis pauperibus dare triticum ipſum: & ſi diuites non haberent, poſſent cogi ad emendum, *l.* 1. *C. vt nemo in empt. ſpecies lib.* 10. & notat diffuſe Ripa *in tract. de peſte, in* 6. *remedio præſeruatiua.* 3

Falliturque † prædicta regula ſecundo loco, vt cum 4 quis exponit publice res proprias venditioni, quæ pertineant ad victum, & veſtitum hominum: tunc enim, æquum eſt, ac reipublicæ conueniens, etiam ceſſante inopia rei, vt publicus venditor cogatur iuſto pretio vendere res, quas venditioni [illegible] tex. eſt, ſecundum Albe. & Bu[illegible] *col.* [illegible] *in d. l.* [illegible] *quidam deponere, n.* 6 *ff. de eq.* Dyn & Bartol *in* [illegible] *l. nec emere.*

¶ Et quamuis Iaſon *in d. l. nec emere*, contrarium tenue-

tenuerit, tamen in his, quæ pertinent ad victum, procedit de plano prior ſententia, ſecundum Albet. *in d. l. nec emere*, poſt alios huius opinionis authores, quorum opinio communis eſt, vt audacter aſſeuerant Moder *in d. c. 1.* & nonnulli Doct. iam relati.

5 Fallit † ſimiliter præfata regula in multis aliis caſibus, quibus cogitur quis vendere, iuſto pretio, res proprias, quos tradiderunt Glo. & Doct. *in d. l. inuitum.* Glo. & *ibi* Alberic. & Iaſ. *in d. l. nec emere*, Roma. *in l. 2. num. 7. ff. ſolut. matrim.* Afflict. *in proœmio conſtit. Neap. q. 3.* Bal. & Ang. *in d. §. ſi quid inuacaris*, Rubeus *conſ. 92.* Marſil. *in d. §. cum quidam decoxerit.* Tiraq. *in tract. de retract. lib. 1. in præfat. num. 15. & in §. 3. Gloſſ. 3. nu. 1.* & Socin. *in tract. fallen. in regul. 455. Vendere rem ſuam nemo compellitur.*

6 Adde in materia, † quod venditio facta alicui, ad iniuriam vel æmulationem alterius non tenet, ita Iaſ. *in l. ex hoc iure, num. 20. ff. de iuſt. & iur. & in l. quo minus nu. 25 de flumin. Et in rub. C. ne Fiſ. vel reſp. nu. 2.* Bart. *in l. cum allegas, nu. 1. C. ne Fiſ. vel reſp. procur.*

OPINIO MXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Venditor ſciens, Emptori litem motam, re vendita, an Emptori ante denunciationem litis, de euictione teneatur.*

1 VENDITOR, † licet certo ſciat litem motam eſſe contra emptorem ſuper re vendita, nihilominus non tenetur de euictione ob huiuſmodi ſcientiam, niſi emptor ei denunciet litem motam, ſecundum Barto. *in l. non ſolum. §. morte. ff. de oper. non. nunc.* Specul. Ioan. And. & Aochar. *in c. fin. de emot. & vendit. vsq; fin.* Bart. Bal. & Ang. *per illum text. in l. qui ab ſentem. ff. de procur.* Bal. *conſ. 279. vol. 3.* Paul. Caſtren. *conſil. 308. colum. penult. viſis & ponderatis vol. 1.* Corn. *conſ. 6. nu. 4. & conſil. 231. num. 10. volum. 2.* Nattam, *conſil. 38. num. 5. vol. 1.* Soc. Iun. *conſil. 4. num. 54. volum. 1.* Ioan. de Amicis, *conſ. 145. nu. 6.* Riminal. *conſil. 147. num. 3. volum. 1. & conſil. 274. vol. 2.* Curt. Ion. *conſ. 104 num. 1.* Bellonum, *conſil. 50.* & Bertran. *conſil. 12. vol. 4.* Alex. *num. 12.* & Iaſ. *num. 26. & ſequent. in l. 2. §. voluntatem. ff. ſolut. matrim.* qui dicunt hanc Com. opin. eſſe communem opinionem, & Ripa *ibi num. 17.* & Dec. *conſil. 74. colum. fin.* Quam communem limitat Ripa, *vbi ſupra in 8. caſibus, à nu. 18. vſque ad nu. 18.*

OPINIO MXXIX.

SVMMARIA.

1 *Re duobus vendita, præfertur is cui res tradita fuit. & ratio.*

2 *Eccleſia & Ciuitas præferuntur in re duobus vendita, non obſtante traditione alteri facta.*

3 *Principe vendente, vel donante eandem rem duobus, præfertur primus emptor vel donatarius. Idem procedit in Eccleſia vendente duobus, & nu. 4.*

5 *Emptor ſecundus non ignarus prioris venditionis, etſi res ei tradita, ſi a priore conueniri poteſt, & ad reſtitutionem rei tenetur.*

6 *Emptor primus an præferatur ſecundo, ſi venditor conſtituit, ſe in prima venditione, precario nomine primi emptoris poſſidere.*

7 *Dominium ex contractu ſimulato non transfertur, nec poſſeſſio etiam per precarium.*

8 *Contractus vbi non valet, nec valet precarium in eo appoſitum.*

1 VENDENS, † ſeu donans eandem rem duobus, ille præfertur in dominio detinendo, cui prius res tradita fuit, non attento, cui fuerit vendita prius, vel donata, *l. quoties. C. de rei vend.* vbi Doct. dicunt, hanc eſſe firmiſſimam iuris regulam, & Ruinus *conſil. 157. num. 6. vol 4.* Roma. *ſing. 178. Quoties.* Marſil. *ſingul. 82. incip. Volo tibi dare aliquas notabiles.* Alex. *conſil. 122. vol. 5.* Socin. *conſ. 29. viſis, vol. 4.* Et ſic emptor ſecundus, cui res tradita fuit, præfertur priori emptori. Socin. *lit. E. reg. 9.* Et Alphon. *collect. an. 189* Et ratio dictæ regulæ videtur iſta: quia dominium regulariter non poteſt in alium transferri aliter, quam per traditionem, *l. traditionibus. C. de pactis.* Igitur ex duobus emptoribus, is potior cenſebitur, quo ad dominii acquiſitionem, & retentionem, cui res prius tradita fuit, licet in contrahendo poſterior fuerit. *l. ſiue autem. §. ſi duobus. ff. de publicia. & l. ſi ea res. §. fin. ff. de ac. empt.* huiuſmodique rationem tradit Gloſſ. & omnes Scriben. communiter, vt refert ibi Iaſ. *in d. l. quoties, nu. 4. in fine.*

Sed clauditur hæc † regula primum & non procedit, ſi res ipſa eſſet vendita duobus, quorum prior Eccleſia, vel Ciuitas eſt, in quas (nota) ex priuilegio, dominium abſque traditione transfertur, iuxta *l. fin. C. de ſacroſ. eccleſ.* hoc enim caſu, prior iſte emptor, Eccleſia, vel Ciuitas, præferendus eſt, etiamſi alteri poſtmodum res vendita, & tradita fuerit, ſecundum Ioan. And. Abb. & omnes *in c. cum contrahebatur, de his quæ fiunt à præla.* Gloſſ. Bar. & alios, *in d. §. ſi duobus*, & omnes *in d. l. quoties*, vbi Iaſ. *num. 4.* ſupponit iſtam eſſe communem opinionem, & Moder. *in l. qui duobus. ff. de falſis*, quam communem ſequitur Rom. *conſil. 298. circa præmiſſam dubii conſultationem.* Panor. *conſil. 91. num. 7. lib. 1.* & Guzad. *conſ. 13. nu. 13.* & Marſil. *ſing. 82. incip. Volo tibi dare aliquas notabiles & vtiles limitationes.* Adde And. Gail. *lib. 2. obſ. imp. Cam. obſer. 55.* vbi limitat *poſt nu. 6.* Com. opin. 2

Interpretatores etiam † ſecundo loco præfata regula, vt non procedat, quando Princeps venderet, vel donaret eandem rem duobus hoc enim caſu præfertur primus emptor: quia ex ſolo contractu, ſeu donatione Principis transfertur dominium, ſecundum Ioan. And. *in c. olim. de verb. ſign.* Aret. *in l. 3. colum. 2. ff. de acquir. poſſ.* Ang. *in l. officium. ff. de rei vendic.* Bal. & Iſer. *in c. 1. §. inueſtitura, nu. 2 de noua forma fidelit.* Doct. omnes *in d. l. traditionibus.* Roman. *in d. conſil. 198.* Abb. *conſ. 94. colum. fin. vol. 2.* Alex. *conſ. 187. colum. fin. lib. 2. conſil. 5. num. 7. volum. 5.* Iaſ. *in d. l. quoties, nu. 10.* qui dicit dictam opinionem non habere contradicentem, & Pariſ. *conſil. 2. num. 58. vol. 2.* dicit communem, & Doct. *in d. l. traditionibus.* 3

Limitatur prædicta regula tertio, † vt non habeat locum, ſcilicet in Eccleſia, & eccleſiaſticis perſonis, vendentibus eandem rem duobus: quia tunc primus emptor ſecundo præfertur, etiamſi traditio realis facta fuerit ſecundo prius, quam primo emptori, ſecundum Hoſt. & Io. And. *in d. c. cum contrahebatur.* Roma. *in d. conſ. 198. & in auth. ſimiliter C. ad legem Falcid.* & Marſil. *in ſing. 81. & in d. l. qui duobus, num. 3.* In contrariam vero opinionem inclinauit quod præferatur in iſto caſu primus emptor, Ant. de But. Cardin. Florent. Aochar. & Abb. *in d. c. cum contrahebatur.* Barto. Soc. *conſil. 29. lib. 4.* Iaſ. *in l. fin. n. 29. C. de ſacroſ. eccleſ. & in d. l. quoties num. 20.* vbi aſſeuerat, hanc eſſe communem opinionem, & Alex. quoque *conſil. 122. lib. 5. colum. 2.* Pariſ. *in d. conſ. 21. nu. 20.* 4

Fallitque ſimiliter † vt non procedat, quando ſecundus actor bonam fidem habet: nam ſi ſecundus emptor ſciens fuerit venditionis, primo loco alteri factæ eiuſdem rei, licet eidem tradita ſit cum fraude, tamen per primum emptorem res ipſa ab eo reuoca- 5

vocabitur, & euincetur per actionem in factum præſcriptam, competentem ad reuocandum [illegible] fraudem, ſecundum Gloſſ. communiter approba- [illegible] *ab abſenti, de præben. lib. 6.* Bald. *in rubr. C.* [illegible] *an his quæ in fraud. cred.* Gloſſ. Alber. Salicet. & *al. num. 16. in d. l. quoties*, Marſil. *in d. l. qui duobus, nu.* 10. & iſtam limitationem ſequitur quoque cum aliis fere innumeris relatis per eum. Tiraq *in tract. de iure conſtituti poſſeſſ. 1. part. in princ. num. 10. & ſequent.* vbi firmat, illorum ſententiam eſſe communiorem.

6 Fallit etiam poſtremo, † ſi venditor conſtitueret ſe in prima venditione, precario nomine primi emptoris poſſidere: hoc enim caſu, etſi poſſeſſionem corporalem, actualem, & realem non tradiderit primo emptori, ſi deinde vendiderit, atque tradiderit alteri poſſeſſionem eiuſdem rei, nihilominus ob huiuſmodi precarii, & conſtituti clauſulæ adiectionem, erit potior primus emptor, ſecundum Bald. *conſ. 306. venditor conſtituit, volum. 4.* Ioan. And *in addit. Specul. in titul. de empt. & vendit. in §. ſecundum, colum. 16.* & Marſil. *in d. ſing. 82. in 3. limitatione.*

In contrariam vero partem, videtur inclinare copioſe Rota, ſeu Conſilium Neapolita. teſte Affl. *d. deciſ. 40.* Sed aduerte, quia ibi aderat, & probata fuit ſimulatio primæ venditionis, per pactum de retrouendendo, modicitatem pretii, & poſſeſſionem 40. annorum, & ſic præſcriptionem, ideo non mirum, iſtis concurrentibus, ſi Conſilium determinauerit, eſſe præferendum ſecundum emptorem, primo, non obſtante clauſula precarii, & conſtituti in eius fa-

7 uorem concurrentia. Quoniam † dominiũ ex contractu ſimulato non transfertur, nec poſſeſſio ciuilis per precarium, ſecundum Bal. *in l. ex teſtamento C.*

8 *de fideicommiſſ.* Vbi concludit, † quod ſi non valeat contractus, nec teneat precarium, & ſequitur Affli. *in d. deciſ. 40. num 17.* Alexan. *in l. 1. § ſi vir, colum. 2. ff. de acquiren. poſſ. ff.* & Curt. Sen *conſil. 70. ſub num 2.* vbi iſti hoc appellat Alex. aureum, idcirco redditur veriſſima prædicta vltima limitatio: Nec ei obſtat memorata deciſ. Neapo. per relatas rationes, & authoritates. Et in ſumma limita hanc eandem regulam, quando venditor obligat ſe, & bona ſua, in inſtrumento vendit. prout fit quotidie, hoc caſu, primus & non ſecundus præfertur. Bal. *in rubr. C. de reuoca. in quæ in fraud. cred.* prout ipſum reſtit. Soc. *reg. 9. fall. 3. litera E. Emptorem.*

OPINIO MXXX.

SVMMARIA.

1 *Vſurarius, vel ſimulatus contractus, vt dicatur, quid requiratur.*

2 *Inſtrumentum, ſeu contractus celebratus ab eccleſia, in quo interuenit modicitas pretii, & pactum de retrouendendo, non præſumitur vſurarius. Idem procedit in contractu cum muliere & ruſtico celebrato, numer. 3.*

4 *Actori, proponenti pactum de retrouendendo, læſionem in pretio, & ſimulationem contractus, an obſtet exceptione rei iudicatæ.*

5 *Pactum de retrouendendo poſt triennium non facit contractum ſimulatum, niſi in facto fœneratorio.*

1 CONTRACTVS emptionis, † & venditionis, vel alius ſimilis contractus, vt dici poſſit fœneratitius & vſurarius & ſimulatus, requiritur neceſſario probari tria, modicitas, ſeu inuiuitas pretii, pactum de retrouendendo, & conſuetudo fœnerandi, vel quod emptor [illegible] ſolitus fœnerari & concurrentibus iſtis tribus, contractus [illegible] candus eſt [illegible] latius, nec duo ex iam dictis ſufficiunt al[illegible] quo [illegible] ad probandam ſimulationem, vt voluit Bal. *in c.* [illegible] *de feud. dato in vicem legis commiſſ.* Archid. *in c. quia plerique 14. q.* [illegible] Io. And. *in c. illo vos, de pigno.* Iac. de Aret [illegible] Salicet. & alii, *in l. in emptione C. plus valere quod agitur* Cardin. & An[illegible] har. *in c. ad noſtram, de empt. & vendit.* Gozadin. *in repet. l. 2. C. de pact. inter empt. & vend.* alios referens Cagnolus *in repet. l. 2. C. de reſcin. vend.* & iſtam opinionem [illegible] eſſe communem Aleſan. *conſil. 1*[illegible]*9. colum. fin. vol. 4.* Dec. *conſ 167* Grammat *in conſ 16 num. 26. & ſequent.* & Caſſador *deciſ 1. num* [illegible] *in titul. de vſuris*, & ſequitur, & memorat eſſe magis communem Gratus, *conſil. 11 quæritur, an* [illegible] *Doctor, num. 14. & ſequent. lib. 2.* & ita conſuluit Boetius *conſ 12.* & Alex. de Neuo *conſ. 95. nu. 21*

¶ In contrariam vero ſententiam, videlicet, quod contractus ſit iudicandus fœneratitius ſolummodo ex duobus, ſcilicet ex pretii modicitate, & pacto de retrouendendo, abſq; eo, quod emens ſit [illegible] fœnerari, inclinauit Gloſſ. *in c. conqueſtus, de vſuris & in d. c. ad noſtram.* quam ſequitur ibi Innoc. Hoſtien. Ioan And. de Imol. Burr. Abb. Bal. Alberi. Paul C[illegible] & Fulgoſ. *in d. l. in emptione.* vbi aſſeuerant, p[illegible] cum opinionem eſſe communem, & Alex. reuo[illegible] do iudicium in melius *conſ. 120 volum. 4. & in* [illegible] *4.* *in princ. volum 3.* vbi dicit aperto ore, hanc partem eſſe magis communem, & Boet. *deciſ 182 num* [illegible]. & ita, vigore dictæ ſecundæ, & vltimæ opinionis magis communis, voluit Sacrum Conſilium Neapol. teſte Afflicto *deciſ. 65* & Grammat. *in pract. deciſ.* [illegible] *cum aliis ſeq* & Rota Rom. vt refert Caſſadorus *in deciſ. 1.* & ita conſuluit quoque Granet *conſ. 150. nu* [illegible]. & iſta eſt veriſſima, canonica, & magis communis opinio, & obſeruanda in practica, vt atteſtatur Iac *in l. rogaſti, §. ſi tibi dedero ff. ſi certum petat.* & Affl *d. deciſ. 40 ſub nu 17. & ſequent.* pro qua ſemper intrepide iudicarem, & conſulerem, caſu eueniente, & ſecundum eam conſuluit etiam eleganter & docte Marc Ant. Natta *conſ. 193. viſo, & bene conſiderato themate, volum 1* & iudicauit Camera Imperialis, teſtante Ioach. Mynſing. *in obſer. 62. cent. 3.* Et hanc vltimam opinionem tenuit Rom. *conſ. 423. nu. 14* vbi Horat M[illegible] doſ. *in add.* planum quoque facit illam paſſim in Rota Romana ſeruari, ac eſſe pariter animæ ſalubrem.

Iſtam vero † opinionem ita retentam, limitat Alciat. *conſ 40 num 3 tomo 1. lib. 1. fol. 1*[illegible]. non procedere, cum inſtrumentum, in quo interuenit p[illegible] et modicum, & pactum de retrouendendo, eſt ce[illegible] cum Eccleſia, ſeu viris eccleſiaſticis, quia [illegible] non præſumitur fœneratitium. 2

Item limitarunt eadem † communis in muliere, & ruſtico, quarum perſonarum ſimplicitas dolum præſumptionem tollit, ac penitus excludit *l.* [illegible] *§ fin. ff. de eden. & l. ſi quis id quod ff. de iuriſdict. omnium iudicum*, & firmat i Doctor. *in locis præcitatis* Fulgo *in l. cum allegas. C. de vſur* Et Curt Iun. *in l.* [illegible] *maior* [illegible] vbi etiam ſublimitat in ruſtico quadrato, *C. de in*[illegible]*nellis.* 3

Concludit etiam † præmemorata commun[illegible], quod actori proponenti pactum de retrouendendo, læſionem in pretio. & ſimulationem contractus, obſtet exceptio rei iudicatæ, quia ad ſimulationem, ſed audiri debeat ſuper [illegible] ſimulatione; Contrarium, quo ad pactum de retrouendendo, & læſionem, eidem act[illegible] non obſtitiſſe, nec obſtare exceptionem præ[illegible] & m 4

ter im-

iudicatæ, ſecundum deciſionem Rotæ Romanæ, ... ibi, die 2. Octobr. 15.. citatam que per D. meum Oradinom, in ſ. decisionibus, deciſ. 267.

3 Poſtremo coarctamt † quoque eadem commu... vt pactum ipſum de retrouendendo poſt tempus, non facit contractum ſimulatum, niſi in facto fœneratorio, ita Moheda, deciſ. 157.

OPINIO MXXXI.

SVMMARIA.

1 *Verba intelligenda, & interpretanda ſunt ſecundum ſubiectam materiam naturam rei & contractum, non autem ſecundum quod ſimpliciter proferuntur.*

2 *Contractus mens potius, quam verba attendi debet.*

3 *Verbum* Emo, *interdum ponitur pro* conduco, *& verbum* pretium, *pro* mercede.

4 *Verbum,* commodum, *aliquando ponitur pro* precario.

5 *Verbum,* vendo, *ponitur, & accipitur pro* permuto.

6 *Monialis Titio relinquens in teſtamento propr. etatem, vſumfr. reliquiſſe cenſetur.*

7 *Verba interpretantur ſecundum qualitatem perſonæ, ad quam diriguntur, eiuſq. exemplum, nu. ſeq.*

9 *Verba licet præciſa, recipiunt interpretationem, ſecundum ſubiectam materiam, & a mente proferentis regulantur, nu. 1.*

11 *Dictio,* mox, *accipitur ſecundum ſubiectam materiam diuerſimode.*

12 *Dictionis* illico *&* in continenti, *quomodo intelligantur.*

1 VERBA in dubio † interpretanda, & intelligenda ſunt ſecundum ſubiectam materiam, & rei naturam, & contractum, qui geritur, non autem ſecundum quod ſimpliciter, & nude proferuntur, *l. ſi fine. & ibi* Bartol *ff. locati, cum alijs iuribus vulgaribus,* ex quibus ita concludit Alexan. *conſil. 5. vol. 4.* Bald. *in l. 1. colum. 4. ff. commodati,* Paul. Caſtren. *in l. Ariſto. poſt princ. ff. de donat.* Aret. *conſil.* 160. *in 6. dubio, & 163. in am. fin.* Roman. *conſil.* 88. *ait. & ſequent.* Soc. *in l. 2. colum. fin. ff. ſi cert. petat.* Riminal. *in l. 1. colum. 1. & ſequent. de iuriſd. omn. iudic.* Alexan. *conſil. 57. vol. 2. 108. & 120. vol. 3. & conſil 55. colum 4. vol 4. conſil 179 viſo proceſſu inter magnificam nobilem Conſortem, nu. 12 volum. 5. & in l. 2. col. penult. & ſequent. ff. de vulg.* Ruin. *conſ. 55. ſuper eo, de quo quæritur, num. 3. vol. 1.* Dec. *in c. cum parati, colum. 2. de appellat. & conſ.* 120. 16.. 164 & 580. *colum. fin.* & Felin. *in c. nam concupiſcentiam, col. 1. de iuriſd omn. iudic.* Ozerius *in §. alienus, nu. 4. inſtit. de hæred. inſtit.* Neuiza. in *Sylua nuptiali, lib. 1. nu. 132* Marſil. *ſing* 510. *Verba in dubio.* Corn. *conſil. 21. nu. 7 vol. 1. conſil. 12.. num. 11. eod. vol. conſil. 63. num. 3. vol. 2. conſil 205 num. 15. eod. vol. & conſ. 25. num. 8. vol. 5. & conſil. .. nu. 16. eod vol.* & Ripa *in l. 2. §. voluntatem. nu. 7. ff. ſol. matrim.* quamuis eſſemus in materia, in qua fieret ſtricta interpretatio, prout loquitur Alex. *in d. conſ. 5.* & ſequitur Dec. *conſil. 288. colum. 2.* & Marſil. *in d. ſing. 510.*

2 Vnde concludendum eſt, † quod in contractibus magis attendere debeamus mentem, quam verba, tex. in l. *fin.* & ibi not. Bal. *C. quæ res pign. oblig. poſſ.* & Glo. *in l. blanditus C. de fideiuſſ.* Nam verba ſeruiunt intentioni, non autem intentio verbis, *c. intelligentia. de verb. oblig. cum ſimilibus,* & vide Corn. hoc profuſe & eleganter decitantem, *conſil* 81. *in primo vol.* Et ſic verba intelliguntur ſecundum ſubiectam materiam, etiam contra propriam eorum ſignificationem.

Et hinc eſt, quod verba neceſſitatiua, ex ſubiecta materia, intelligantur de honeſtate, vt per Gloſſ. *in Clem. attendentes, de ſtat. monach. & in c. 1. de diſpenſ. impub.* & per Bart. *in l. creditores. C. de pignor.* Et verba rogatiua, verſa vice important neceſſitatem. *c. rogo,* vbi Gloſſ. *1. q. 3.* & Gloſſ. *in l. 1. ff. quod iuſſu.* & vide aliquid per Abb. *in tract. Concil. Baſil. in primo dubio, colum. 10.*

3 Et hoc adeo verum eſt, † vt Bart. *in ſua diſputatione, incip. Publicaum.* concludit, & firmat, vt verbum, *Emo*, intelligatur pro *conduco*, & verbum, *Pretium*, pro *mercede*, & hoc dictum Bart. ſequitur Alex. *conſil. 1.. colum. 2. vol. 3.* & Socin. *conſil. 88. colum. 2. volum. 1.* vbi profert cum Bart. omnes Doctor. communiter ita ſentire, & in effectu iſta eſt magis communis opinio. Et hinc † aſſerebat Bal. *in l. 2 C. commod.* quod verbum *Commodum*, ponatur *pro precario*. Et idem *in l. 1. C. de rerum permut.* quod verbum, *Vendit*, ponatur pro *permutauit*. Aſſerebatque ad † idem propoſitum Cardin. *conſil. 17.* quod ſi monialis in teſtamento dicat; *relinquo Titio proprietatem talis rei*, exponatur, id eſt, vſumfructum, & ſequitur Felin. *in c. in tantum, de ſima.* Et aſſerebat † denique Abb. *in c. 1. de ſtat. monach. colum. 2.* quod ſi profitens dixerit, *reſeruo mihi proprietatem talis rei*, exponatur, id eſt, vſumfructum: & ſic veriſſimum eſt in prædictis caſibus, & in aliis ſimilibus, quod ſecundum ſubiectam materiam verba interpretentur, & recipiant interpretationem & declarationem. 4 5 6 Com. opin.

Et verba etiam intelliguntur, † & interpretantur ſecundum qualitatem perſonæ, ad quam diriguntur, *l. plurium. §. equites. ff. de vſu, & habit. & l. ſtipulatio iſta. §. hi qui. ff. de verbor. obligat.* vbi Iaſ. *in 6 not.* plura congerit. Et facit ad † propoſitum deciſio Bal. *in l. libertis, libertaque, colum. 6. C. de operis libert.* dicentis, ſi Princeps præconizari faceret, quod quilibet debeat comparere cum armis, ad faciendum oſtentationes, ſeu moſtras, quod tunc quilibet debeat, ac teneatur comparere ſecundum qualitatem ſuam, eques cum equo, & baliſtarius cum baliſta, & ſimilibus. 7 8

Imo verba † quantumcunque præciſa, recipiunt ſubconditionem, & interpretationem ſecundum ſubiectam materiam, ſecundum Ruin. *conſil. 8. num. 11. volum. 5.* per Gloſſ. *in l. ſtipulatus ſum Damam. ff. de ver. oblig.* Et conſequenter † verba licet præciſa, interpretationem congruam recipiunt, & à mente proferentis regulantur, Iaſ. *in l. 1 colum. 4. ff. de leg. 1.* & Gloſſ. eſt *in d. l. ſtipulatus ſum Damam, in ver. Stipulatus ſum contentus.* Pariſ. *conſil. 5 num. 61. volum 3.* & Dec. *conſil. 356. colum 2.* poſt Bald. *in l. fin. C. de contrahen. empt.* 9 10

Et ſic † dictio, *Mox*, ſecundum ſubiectam materiam diuerſo modo etiam accipitur, Aliquando pro ſpatio decem dierum. *l. ad peremptorium, in fin. cum l. ſequent.* & ibi Angel. *ff. de iud.* Quandoque capitur pro curriculo, ſeu ſpatio duorum menſium. *l. à Diuo Pio, §. 1. ff. de re iudic.* Aliquando capitur vſque ad annum *c. ſi tamen qualibet.* & ibi Gloſſ. *11. q. 11. & c. longinquitatem 12. diſt.* Aliquando capitur *Mox*, id eſt, anno ſequenti. *l. ſed & ſi quis. §. ſi operat. cum ſequent.* iuncta Gloſſ. *in ver. Mox. ff. de vſufruct.* Aliquando ſignificat tempus incertum, arbitrio iudicis ſtatuendum, *l. ſi is à quo. in princ. ff. vt in poſſ. leg.* Aliquando denique, dicitur fieri ſtatim, & in continenti, vſque ad ſex menſes, ſecundum Bar. *in l. 3. §. cum igitur. ff. de vi, & vi armata.* 11

Necnon dictio *ilico*, † idem ſignificat, quod intra tres dies. *l. fin. ff. de iudicijs*, ita vt dictio hæc *ilico*, ſeu *in continenti* intelligatur intra terminum conſuetum, ſecundum Gloſſ. *in c. cum dilectus. in ver. in continenti, de ord. cognit.* & Doct. omn. *in c. ſinem litibus, de dolo* 12

& contra eſt nihilominus bene verum, quod etiam dicatur non in continenti, ſecundum quod communiter fieri poteſt ex qualitate perſonarum, & rei, ſecundum Barto. & Angel. *in l. 3. §. cum igitur. ff. de vi & vi armat.* & Ioan. de Imol. *in l. 1. §. 1 ff. de verb. obligat.*

OPINIO MXXXII.

SVMMARIVM.

1 *Verba adiecta ſimpliciter in inueſtitura feudi*, pro ſe, & hæredibus maſculis, pro liberis, & deſcendentibus, *quomodo intelligi debeant.*

1 VERBA appoſita, † ſeu adiecta ſimpliciter in inueſtitura feudi, *pro ſe, & hæredibus maſculis, pro liberis. & deſcendentibus*, accipiuntur, intelligique debent abſque eo, quod vltenus habeant ius, & nomen hæredis: & ſic per huiuſmodi verba, vocantur filii, & deſcendentes, etiamſi non ſint hæredes, ſecundum Ioan. And. *in addit. Specul. in tit. de teſtam. in rub. in fin.* Bar. Bal. *colum. fin.* & Alex. *col. 3. in l. Gallus. §. etiam. ff. de lib. & poſth.* Ray. de For. *in diſput. exordiente. Quidam habebat duos filios.* Dec. *conſ. 208. ſub nu. 11. conſ. 175. nu. 5. & conſ. 395.* vbi affirmat iſtam eſſe communem opinionem, & *in c. præſentia de probat.* Coro. *conſ. 199. colum. 12. vol. 2. & conſ. 164. colum. 1. volum. 3.* Iaſ. *in d. §. etiam, col. 4.* Curt. Sen. *conſ. 25. colum. pen.* Lanten. Calcan. *conſ. 78. num. 5.* Soc. Iun. *conſ. 79. num. 6. volu. 4.* & inſignis Doctor, & concīuis meus Ioſephus de Ruſticis *in tract. de conditioni, ſi ſine liberis deceſſerit, in 4. part. c. 1. nu. 5.* Et licet Sigiſmun. Loffredus conſulendo, & doctiſſimè quidem, *conſil. 1. per totum.* videatur tenere contrarium, tamen quicquid ipſe ſuadeat, noli recedere à dicta communi, quæ veriſſima, & tutiſſima redditur ex ſcriptis memoratorum ſcribentium.

Cōmu. opin.

OPINIO MXXXIII.

SVMMARIA.

1 *Verbum*, Promitto, *prolatum in ſcriptura publica, ſiue priuata, an ſtipulationem importet, & actionem producat, & an ex eo præſumatur præſentia & colloquium vtriuſque partis, nu. 2.*

1 VERBVM, *Promiſit*, † ſi ſimpliciter prolatum, in aliqua ſcriptura, ſiue publica, ſiue priuata, denotat in dubio ſtipulationem in vtraque ſcriptura, & ſic verbum *Promitto*, redactum in ſcripturam publicam, vel priuatam, denotat ſtipulationem, ſecundum Scribentes omnes *in rub. ff. de verbor. obligat.* vbi etiam Iaſ. *in 1. not.* admonet iſtam eſſe communem opinionem, & Lancil. Galiaul. *in d. rub. eod. tit. nu. 28.* Et ex hoc infarunt Ang. Paul. de Caſtro *in d. §. idem reſpondit*, ad caſum vtilem, & quotidianum, videlicet, quod ſi aliquis mercator, vel alius quilibet per ſcripturam priuatam aſſereret, ſe debitorem alicuius ſummæ, erga aliam perſonam, & promitteret ſe eam ſummam ſoluturum, cenſeatur facta promiſſio, interueniente ſtipulatione, & ſit efficax ad agendum.

2 Imo fortius volunt † Doctor. *in d. §. idem reſpondit, per text. ibi*, quod ſtante verbo, *Promitto*, in ſcriptura publica, vel priuata, præſumatur præſentia, & colloquium vtriuſque partis ſimul, de quo dicendum & diſtinguendum eſt, vt per Ioan. Imol. Aret. & Iaſ. Qui Are. etiam, poſt Caſtren. idem concludit de verbo *Inueſtio*: vt ibi per eum.

OPINIO MXXXIIII.

SVMMARIA.

1 *Verba*, prout tibi placuerit, *item*, liberam [illegible] tem. *& committimus tuæ iudic*[illegible], *item*, [illegible] l us tibi videbitur, & placebit. *an liberam ſolutam poteſtatem, vel reſtrictam ad arbitrium [illegible] viri importent, nu. 2. & 3*

4 *Verba*, prout tibi libuerit, *vel*, prout vo uerit, *important liberum arbitrium. & nu. 5.*

VERBA hæc prolata per aliquem, † in quacunque commiſſione, alteri tradita, *Prout tibi p*[illegible] *cuerit*, non important liberam, & abſolutam poteſtatem, ſed arbitrium boni viri [illegible] ſic de arbitrio viri, & non aliter intelligi debent, text. eſt in [illegible] *cum, de fideicom. lib.* & ibi Bar. & clar. us in l. [illegible] *§ ſororem, eod. tit. & conſil. incip. Bictonienſis quidam habens bona communia.* Coro. *conſil.* [illegible] *b num. 14 conſil. 221. num. 28 volum.* [illegible] *& conſi*[illegible] *2. num 12. volum. & conſil. 76. num 5. volum.* [illegible] Bal. *l. fin. § communia de legat.* Affl. *& de.*[illegible] *ſub num. 4.* [illegible] tur iſtam eſſe communem opi[illegible]nem, [illegible] etiam Felin. *in cap. 1. de conſti*[illegible] *ſub num.* [illegible] verba, *Liberam facultatem*, [illegible] nent, & clauſulis inſertis in reliquiis [illegible] *Committimus iudicio tuo, Pronuncies ſecundum ſenſum tuum*, & de [illegible] tis aliis per ordinem, vſque ad ver. *Primum e*[illegible], *quod verba importantia.*

Imo verba, † *Sicut melius tibi videbitur, & placebit* [illegible] liter arbitrium boni viri important, non autem liberum arbitrium, & voluntatem. [illegible] *fideicommiſſa* [illegible] *quæ. ff. de leg. 3.* & per Bar. *in extrauag. ad reprimen*[illegible]*um, in ver. Videbitur. & in l. Lucius. ff. mand.* Corn. [illegible] *num. 14. volum. 1. conſil. 1*[illegible] *nu 4. & conſil.* [illegible] *21. nu*[illegible] *volum. 2. & conſil. 194. num.* [illegible] *& conſil. 3*[illegible] *2. volu. 4.* Bar. & alios, & præter [illegible] *ſi*[illegible] *ff de leg.* [illegible] A[illegible] *in d. deciſ 91. num. 5.* So[illegible]. I[illegible]n. *conſil. 16*[illegible] *num 5 volum 2.* & Bertran *conſil. 303. viſis* [illegible] *in caſibus, num* [illegible] *volum. 4 & conſil. 10. viſo publico inſtrumento* [illegible] *num*[illegible] *volum. 6.* Verba [illegible] † *Prout libuerit* [illegible] *tuendi*, non important aliter arbitrium boni vi[illegible], [illegible] ad arbitrium liberum exteduntur [illegible] *deicommiſſaria libertas, & l. 2. ff. de fide*[illegible] *ff.* [illegible] B[illegible] *ff. de alimenta.* [illegible] *Bar. legat.* [illegible] *d. conſ. 92 ſub* [illegible] & Alex. *in l* [illegible]

Similiterque verba, *prout voluerit* imp[illegible] iam liberam v[illegible] [illegible] *& ibi* Bar. *ff de l. 2.* & Bertran. *in d.* [illegible] *nu. 9 vol. 6*

OPINIO MXXXV

SVMMARIVM.

1 *Verbum*, Conuenit. *poſitum, vel prolatū in inſtrumento, an ſtipulationem vel pactum importet.*

VERBVM, † *Conuenit*, appoſitum, vel prolatum in inſtrumento, non impedit ſtipulationem [illegible] cundum Bar. *in l. lecta. ff. ſi cert. pet.* cuius opinionem fatentur eſſe communem Ripa *ibid. nu. 1*[illegible] & D.P[illegible] tanus Perinſinus, *nu. 2.* & Marcel Bert[illegible] *rub* [illegible] *de verb. oblig* & Cremen. *ſing. 119.* Et licet Ia[illegible] *in d. l. lecta.* & Fortunius Garzi. *in l. 1. ff. ſi cert. pet.* audacter [illegible] tenent, aliam ſententiā contra Bar. eſſe [illegible] [illegible] prima tamen opinio [illegible] detur eſſe m[illegible] vt per Ripam *in d. rub. ff. de verb. ob*[illegible] quam veriſſima, limitatur prīmum [illegible] quando dictum verbum *Conuenit*, reperitur apud acta: tunc enim [illegible] iudic[illegible] importat ſtip[illegible] nem, non autem [illegible] ſecundum [illegible] *ſtitu. nu. in 2 hic ff de ver. oblig.* cuius d[illegible] ctum [illegible] gulari & peregrino recenſuit Cremenſis *ſing.*

Secun-

¶ Secundo etiam coarctatur, quod verbum, *Confitetur*, in dubio non importet ſtipulationem, niſi profertur interrogatiue, vt per Zaſium, *in d. rubr. ff. de verb. obligat.* puta, *habeo hoc à te.* & Soc. *loco, de quo ſupra, nu. 16.* & Alciat. *in l. 1. §. ſi quis ita. ff. de verb. oblig.* Sed tamen contra hoc tenet Azo. *in ſumma, vel in rubr. C. de inutil. ſtipul.* At magiſter meus, D. Reſtaurus Caſtaldus Peruſinus, cum publice interpretaretur *d. rub. ff. de verb. oblig.* admonebat, aſſerebat veritatem eſſe contra Azonem, & eius lecturam ibi eſſe corruptam.

OPINIO MXXXVI.

SVMMARIA.

1 *Verbum,* Promitto, *in inſtrumento an pactum, vel ſtipulationem importet.*

2 *Inſtrumenti appellatione an veniat ſcriptura priuata, & teſtes.*

1 VERBVM, *Promitto,* † redactum in inſtrumento, ſeu ſcriptura, importat ſtipulationem, *§. ſi ita ſcriptum. Inſtit. de inutil. ſtipulat.* & hæc eſt communis opinio Gio. Bart. cæterorumque, *in l. 1. de contrah. & committ. ſtipul.* Bartol. Fulgoſ. Alex. & Dec. *in l. lecta. ff ſi cert. petat.* vt fere omnes atteſtantur, *in rubric. ff. de verb. oblig.* Caccialupus *in tract. de pact. q. 4. nu. 1. cum ulim ſequent.* Cagnolus, *nu. 88. & late per duas col. in d. l. lecta.* & Modet. Hiſpani, *in l. iurisgentium. ff. de pactis, in prin.*

¶ Imo ampliatur dicta communis non ſolum procedere in ſcriptura publica, ſed etiam in priuata, vt in apodiſſa, & ſuper hoc eſt aliqualis controuerſia inter Doctores, ſed communis concluſio Doctorum eſt, ſecundum Marcellum Berincutium, *in rubr. ff. ſi cert. petat.* quod idem ſit quod in ſcriptura publica. & de iſta communi opinione atteſtatur etiam Io. Bapt. Caccialup. *in tract. de pact. in 4. q.* & Modern. Mediolanenſes, *in l. 1. num. 31. ff de verb. obligat.* Contrarium tamen tenuit Socin. Sen. *conſil. 167. præſens, lib. 2.* & Iacob. Bauer. *in l. 1. C. de contrahen. & committ. ſtipul* vbi ait quod Scriptura priuata faciat fidem ſi fiat à perſona non indocta; ſecus ſi fieret à mercatore Soci. Iun. *conſil. 131. lib 3. iam dic.* Vbi dicit, quod §. *ſi ita ſcriptum.* non habeat locum in ſcriptura facta à
2 mercatore. Et nota, † cum eris iudex, an inſtrumenti appellatione veniat ſcriptura priuata, & an veniant teſtes, quod ſit facienda diſtinctio, an ſimus in odioſis, vel in fauorabilibus, & de hoc vide Dec. *in c. 1. de fide inſtrum. & Clemen. 1. de procur. in termino, & l. 1. C. de iur. calum.* videlicet, quod in fauorabilibus, appellatione inſtrumenti, veniant teſtes, & priuata ſcriptura, alias ſecus in odioſis.

¶ Sed claudicat primo dicta communis concluſio, vt non procedat in teſtibus, deponentibus aliquem promiſiſſe: tunc enim expluratiſſimum eſt, verbum prolatum à teſtibus non importare ſtipulationem, ſed pactum nudum, ſecundum communem opinionem omnium Doctor. *in l. ſtendum. ff. de verb. oblig.* quam allegat nouiſſime, vltra alios, Marcellus Berincutius, *in rub. ff de verb. oblig.* & ſequitur Caccialup. *in tract. de pactis, in 4. q. nu. 4.* & alii Doct. aggregati per Vrſillum *in add. Afflict. in deciſ. 120. nu. 1. & ſeq.* Verum, in Sacro Regio Conſilio Neapol. deciſum fuit contrarium, ſecundum Afflic. *in d. deciſ. 120.* videl. quod verbum, *Promiſiſſe*, à teſtib. prolatum, importet ſtipulationem, vel pactum nudum, cum ex vtroque, præſertim in prætorio Principis, & domini Regis noſtri agi poſſit: & ſic Sacrum Regium Conſilium Neapo. poſſet cogere promiſſorem ad obſeruantiam promiſſionis nudo pacto factæ. Et dictam deciſionem amplectitur poſt Bal. Vrſillus *in add. Afflicti, in d. deciſ. 120. num. 2. & ſeq.* & videtur optime fundata, vt diſcuſſimus ſupra *in Opin. 370. li. 2. fol. 119. Pactum nudum non producit, poſt prin.*

¶ Limitatur ſecundo loco, quod verbum, *Promitto*, poſitum in inſtrumento, importet ſtipulationem, quando ſunt verba de præſenti, ſecus ſi de præterito, ſecundum Salic. *in l. 1. C. de contrah. & committ. ſtipul.* Tertiam vero limitationem tradunt Moderni *in d. l. ſtendum*, quando teſtes dicunt, *talis promiſit Titio præſenti*: nam tunc importat ſtipulationem: ſecus ſi non apponerent illud verbum *præſenti*, vt per Afflict. *deciſ. 120.* Sed contra hoc facit Gloſſ. communiter approbata, *in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact.*

OPINIO MXXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Verbum,* Rei, *capitur generaliter, & comprehendit quaſcunque res, & actiones, excepto libero homine.*

2 *Statutum ordinans, quod de qualibet re ſoluatur gabella non habet locum in libero homine, nec in animali mortuo, nu. 3.*

VERBVM, *Rei*, † capitur generaliter, & comprehendit bona, iura, ſpecies, & ſeruos, & alias quaſcunque res, ſecundum Dec. late, *in l. 1. ff. ſi cert. petat. num. 7. & ſequent. in 2. lect.* & vltra eum probatur hoc *Inſtit. de rerum diuiſ. in princ. & Inſtit. de rebus corpor. & incorpor.* vbi hæreditas, vſusfructus, obligationes, & actiones, veniunt appellatione rerum. 1

¶ Sed tamen aduertendum eſt, quod non comprehendantur liberi homines appellatione rerum, *l. 1. ff. de ſtatu hominum, cum aliis concordantibus relatis* per Dec. *in l. 1.*

Inde Niger, † ſumpta occaſione *ibi*, infert ad quæſtionem de ſtatuto, diſponente, de qualibet re ſolui gabellam, quod non habeat locum in libero homine, vt de eo non ſoluatur gabella, quem ſequuntur communiter Modet. *in d. l. 1.* vt ponit expreſſe Bolognettus *ibi nu. 26* licet ipſe contra huiuſmodi dictum nonnulla ſatis vrgentia opponat. 2

Adde quod nec tale † ſtatutum habeat locum in animali mortuo, vt pro eo ſoluatur gabella, Bart. *in l. cum de lanionis. ff. de fund. inſt.* vt refert Sebaſt. Med. *in tract. mons omnia ſoluit, concluſ. 9. nu. 22.* 3

OPINIO MXXXVIII.

SVMMARIA.

1 *Verba enunciatiua & narratiua principaliter, propter aliud prolata, regulariter nihil operantur. Semiplenam autem probationem factam in fauorem tertii, nu. 2.*

3 *Verba enunciatiua, fauore piæ cauſæ prolata, diſponunt. Similiter, verba iurata, nu. 4.*

5 *Verba enunciatiua, prolata à patre naturali, præſente filio naturali, quod de ſui licentia filius ſit legitimatus ſtandum eſt non obſtante aliquo præiudicio patris.*

6 *Scripturam producens in iudicio videtur fateri omnia contenta in ea, & pars aduerſa poteſt ſe fundare ſuper illis.*

7 *Verba enunciatiua diſponunt in actoꝛatſibus, remiſſiue.*

8 *Verba enunciatiua prolata inter partes plene probant, etiamſi diſputetur de enunciato, limitatur nu. 9.*

10 *Inſtrumentum in quo fit mentio alterius inſtrumenti, an tanquam liquidum præſentari poſſit ſecundum formam Ritus magna Curia, Et an verba enunciatiua, & relatiua in inſtrumento probent, & quomodo, & nu. ſeq.*

12 *Relatum cũ omnibus ſuis qualitatib. in referente eſſe debet.*
13 *Mandatum procuratoris, an per ia probetur, quod in inſtrumento venditionis ſcriptum ſit, procuratorem habuiſſe mandatum, idq; oſtendiſſe teſtibus & Notario, qui id legerint. Et quid ſi totus tenor mandati inſtrumento inſertus ſit, nu. 14.*

1 VERBA enunciatiua † principaliter propter aliud prolata, regulariter non diſponunt, & nihil operantur. *l. ex his verbis. C. de teſta.* vbi Glo. & Doct. *in l. 1. in Glo. magna. C. de falſ. cauſ. adiect. & c. fin. de ſucceſſ. ab inteſt.* Sicut neque narratiua, ita Alex. *ibi* Dec. & alii omnes *in l. licet. C. de pact.* Gloſſ. *in l. 1. C. quando non pet. par.* Gomeſi. *inſtit. de act. in rubr. num. 9.* & Iaſ. *in l. 1. in 4. notab. ff. de offi. conſ.*

2 Sed claudicat † primo iſta regula, ſeu concluſio, quæ dicit verba enunciatiua incidenter propter aliud prolata, non diſponant: tamen ſaltem faciunt ſemiplenam probationem, in fauorem tertii ita ſingulariter tenet Bart. *in l. admonendi col. 8. ver. Item quæro, ſi inſtrumentum publicum ff. de iureiur.* quem ſequuntur communiter Canoniſtæ, *in c. fin. de iureiu.* vt aſſerit expreſſ. Iaſ. *in d. l. admonendi, & in d. l. ex his verbis. nu. 2.* & ibi etiam Dec. *in 3. & 4. limit.*

3 Secundo claudicat præfata † regula fauore piæ cauſæ, ſecundum Bar. *in repet. l. 1. C. de ſacroſan. eccleſ. col. pen.* Sed ... *in d. c. fin.* ... Ioan. A... & ... ad hoc ... Id ... Panorm. ... *qua vero ... hoſpitale, col. 3. vol. 1.* & C... *... num. 4. & ſeq. de teſt.* Sed tamen contra Bartol. præfatosque Doctor. and actor late ... eſſe magis communem opinionem, Soc. in... *ſil. 109. col. antepen. vol. 2.* Grauett. *in tract. de antiq. temp. in 4. part. num 60.* Et pro dicta quæſtione vide Parrilum. *conſil. 75. lib. 1.*

Com. opin.

4 ... dicta regula, † quando verba enunciatiua eſſent iterata: tunc enim diſponunt, ſiue teſtator ... aſſerat ſe iuraſſe, omnia & ſingula contenta in inſtrumento eſſe vera, ſecundum Angelum *in d. l. ex his verbis, in lectura Paruſina. per auth. quod obtinet. C. de probat.* Siquidem iuramentum habet vim clauſulæ, vt actus valeat omni modo. *l. cum pater § filium matrem. ff. de lega. 2.* & hoc ... tenuit Bart. *in l. ex hac ſcriptura colum. 3. & ſequent. ff. de donat.* Anchara. *in Clemen. 1. de probationibus.* Bal. *in d. l. ex his verbis colum. 1.* fa. it *l. cum quis decedens. § codicillis. ff. de legat. 3.* vbi Bartu. & opinionem Bart. ibi commemorat eſſe communem Alexan. *conſil 127. lib 7.* & ita ... idem Alex. *conſil 17. lib. 3.* vt referet Grammat. *in voto 16. nu. 5.*

5 Limitatur etiam quarto † antedicta regula, vbicunque verba enunciatiua eſſent ... a patre naturali, confitendo præſente ſuo filio naturali legitimato, quod de ... licen... & mandatu, ipſe ſe legitimat fecerit, quibus verbis ita enunciatiue prolatis ſtandum tunc eſſet, etiamſi de præiudicio ipſius patris tractaretur, vt voluit Angel. *conſil. 8... ſi vero naturalis, ſeu baſtardum, colum. 1. verſ. Nec etiam obſtat, quod pater legitimationis tempore non fuit præſens.*

6 Limitatur quoque † præmemorata regula quinto loco, in producentibus ſcripturam in iudicio: tunc enim producens ſcripturam in iudicio, videtur fateri omnia contenta in ea, non ſolum quod ad ea, quæ principaliter diſponunt, ſed etiam quo ad dicta ibi incidenter, & enunciatiue, & pars aduerſa poteſt ſe fundare ſuper illis verbis enunciatiue prolatis, tex. eſt, & ibi Gloſſ. *in c. cum olim. de cenſibus.* & Abb. *in conſil. ... lib. 1.* & ita fuit iudicatum per prudentiſſimum D. Alfonſum Campanilem Neapolitanum, meritiſſimum iudicem Ciuitatis noſtræ, & tanquam iudicem aſſumptum ſecundarum cauſarum Caſtri Ocrorum, *menſe Iaan, ... 6.* ad fauorem Do... Ciamarræ mei clientis, de eodem opp du, ... Dianam de Baruchino, me patrocinante. ... in

7 aliis † caſibus limitat dictam regulam Iaſ. *in l. ex his verbis, quos vide, num. 2. & ſequent.* Et limitat etiam in aliquibus aliis caſibus Felin. *in c. cum in iure. num 15. & ſeq. de offic. & poteſt. iud. deleg.* & apoſtilla ad ... *ibi, ſuper litera B.* Et Cagn. *in auth. ſi quis in aliquo documento, num. 82. cum aliis ſequent. C. de eden.* vbi non ſolum limitat præſentem concluſionem, ſed etiam amplificat eo in lo... o, *num. 86 & ſequent.* in duobus caſibus, & declarat quoque magiſtraliter, & ... in cauſis decidendis Pyrrhus Aſton. *ibi etiam n. 16. & ſeq.*

8 Poſtremo vtiliter † reſtringitur eadem regula, quod dicta verba enunciatiua, ſeu aſſertiua inter partes prolata, plene probent, *l. optimam. C. de contr. & com. ſtipul.* & Afflict. *deciſ. ... 3. nu. 1. & 4.* etiam quando principaliter diſputetur de enunciato, ſecundum Bartol. *in d. l ſecundum. colum 11 in auth. ſi quis in aliquo documento colum fin. C. de eden. & in l. gerit ff. de ... hered. col 3.* quem ſequitur Dec. *conſ ... nu. ...* & late ponit Suc. *conſ. 68. num. 7. vol. 4* & Bal. *in d. auth. ſi quis in aliquo documento, & in l. 2. C. de nupt. & in c. tra... miſſa, ext. de reſt. ſpol. & in c. ſiet, extr. de teſtib.* & ... congeſti per Soc. *in d. conſ. 68.* vbi ſcribit iſtam eſſe communem opinionem, & mentem Legiſtarum, quærelen..., & ſequitur Dec. *in præallato conſ. ... 6.*

Com. opin.

9 Sed hæc † communis abſq; ſcrupulo aliquo procedit, cum verba enunciatiua ſunt neceſſaria ad actum, de quo agitur, alias ſecus, ita Dec. *conſ. 11 nu. 5* & Mattheus *in ſing. 79. Nota quod quotieſcunque.* vbi Gabriel. Saray. cum aliis coaceruatis per eum, in *addit.* vbi ponit ... tres alias limitationes, *ad d. l. optimam,* vtiles, & neceſſarias in practica.

10 Sed an præſentari, liquidarique poſſit inſtrumentum ſecundum formam Ritus magnæ Curiæ Vicariæ, tanquam liquidũ, † ſi in eo fit ſimpliciter mentio de alio inſtrumento, inter eoſdem contrahentes confecto? & ſic an verba enunciatiua, & relatiua in ipſo inſtrumento probent inter contrahentes prolata? concludendum eſt hodie, quod inſtrumentum, habens relationem ad aliud inſtrumentum, poſſit præſentari, & liquidari ſecundum formam Ritus magnæ Curiæ Vicariæ 163. dummodo inſtrumentum relatum ſit ſimiliter publicum, & æque ſolenne atque productum tempore liquidationis, vt oſtendit Ritus magnæ Curiæ ſequens, incipiente: *nota quod iſte ritus hoc modo practicatur, in verſ. item intelligitur iſte ritus quando inſtrumentum eſt liquidum* quem ... in perſeuerantia, quotidianaque obſeruantia Matthæus Fioccia, *in tractat. de præſentat. inſtrumentor. ſecundum formam Ritus in 8 quæſt. in prim.* & Franciſcus Antonius de Iudice *in pract. ſuper liquidationibus, & præſentationibus inſtrumentorum ſecundum formam ritus, in 2. conſideratio.*

11 Sed cum † inſtrumentum relatum non eſt productum ſuo tempore, & ſic tempore liquidationis inſtrumenti, præſentati, illud vtique remanet illiquidum: nam vnum inſtrumentum liquidat vel illiquidat alterum, vt per Bal. *in l. fin. C. ſi ex falſa cauſa adiect. lega.* & per Ioan. Vincent. de Anna *ſingul. 257.* vbi planum facit ſe ita vidiſſe obſeruari in practica.

Et ratio ea eſt, quia relatum in referente debet eſſe cum omnibus ſuis qualitatibus, *l. aſſe toto, ff. de her. inſtit. l. in teſtamento, ff. de cond. & demonſt.* Paul. *conſ.* ...

n.4.vol.1. Bar. in *l.1 ff. de recept. arb.* Cag. *in authent. ſi quis in a. quo documento, ſub n.82. C. de edend.* & Syl. *conſ.68.nu. 5.vol.1.*

Facitque etiam pro ſtabilimento præſentis concluſionis *deciſio* Afflict. 275. vbi in anguſtiſſimis ter-
13 minis concluſum diſcernitur in ſacro conſilio, † quod ſi in inſtrumento venditionis, facto, per procuratorem fiat mentio de mandato quod videlicet procurator habuerit mandatum, & fuerit oſtenſum teſtibus, & notario, qui omnes legerint, & viderint præfatum Inſtrumentum procurationis, emanatum ſub tali die, & anno, & quod hæc omnia continentur, nō tamen ob hoc illud probet, quod vendens fuerit procurator: & ratio eſt euidens, & palpabilis, adducta per Afflictum *eo in loco ſub num.3. & ſeq.* quoniam in inſtrumento relato, poſſent reperiri aliqua vitia, & cancellaturæ, propter quas, ſi produceretur illud inſtrumentum, nullam faceret fidem, ut tam illam qui ſem. quæ deciſio loquitur, atque diſponit in caſu, & in inſtrumento inter eaſdem [illegible] celebrato. alias vero rationes efficaciſſimas eiuſ [illegible] di deciſionis Afflicti aſſignat Pyrrhus Albanus *in authent. ſi quis in aliquo documento. num. 147. C. eod.*

Verum ſi tenor totius inſtr. relati, reperiretur in inſtrumento referente tunc certe [illegible] cōem opinionem, relatam, ac trutinatam per Boer. *dec.28 r. ſub num 5. cum alijs ſequent.* & per Alex. *conſ.115 ſub n.17. vol 6.* quam communem ſemper vidimus obſeruari in practica abſque vlla difficultate in variis caſibus occurſis.

Taliter quod narratio inſtrumenti, in inſtrumento præſentato ſecundum formam Ritus magnæ curiæ vicariæ facta, debeat eſſe clara, cum vero ſenſu inſtrumenti relati, etiam quoad præiudicium principalium contrahentium, vt firmat in propriis terminis Ant. Maſſa Galleſius *in tr. ad formam cameralem obligationis, in 3. part. de inſtrumento quæſtione 5 fol. par. ... num.117.*

14 Vnde Doctores pene omnes in *l. authen. ſi quis in aliquo* [illegible] indifferenter determinare videntur quod [illegible] inſtrumentum [illegible] audire reti [illegible] tionem, ſed [illegible] norem, & quo [illegible] verba enunciatiua, & relation probent inter [illegible] facian [illegible] diſtinctè & affluenter demonſtrat D. Pyrrhus Albanus *eo in loco, num. 1. cum alijs omnino ſequentib.* Verum in regno credimus debere eſſe cautus, vt producto inſtrumento ſui crediti in iudicio, ſecund. formam ritus, producat etiam inſtrumentum relatum in eo ſimiliter in forma probante, & præſertim ſi de enunciato, vel relato contingat, quoquo modo inter eaſdē partes dubitari, alias inſtrumentū hoc nō poſſet liquidari ſecundum formam ritus, prout non ſemel in variis cauſis, & caſibus [illegible] in ſacra regia audientia Barenſi, & in regia Audientia Capitinatæ Apuliæ, Comitatuſque Moliſij, & in magna Curia Vicariæ vidimus ſuperioribus annis iudicatum, talia inſtrumenta quouis modo enunciatiua vel ſe referentia ad alia inſtrumenta liquidari non potuiſſe ſecundum formam ritus, niſi producto etiam tempore liquidationis alio inſtrumento nunciato ſeu relato authentico, & in forma probante reaſſumpto: & conſequenter in his caſib. non immerito. ob ſimplex inſtrumentum productum, aliud inſtrumentum nuncians, ſeu referens non producto ſimul inſtrumento nunciato vidimus in his tribunalib. pronunciatum, ac iudicatum, agendum eſſe, non via executiua Ritus, ſed potius ordinario iudicio.

OPIN. MXXXIX.

SVMMARIA.

1 *Verbū relinquo, adiectū vniuerſitati bonorum, vel relatum ad legitimam importat inſtitutionem.*

2 *Verbum, lego appoſitum in teſtamento cum clauſula* omni meliori modo *an inducat hæredis inſtitutionem. Item cum legatur filia vel filiabus iure inſtitutionis, num.4.*

3 *Verba debent intelligi ſecundū cōem vſum loquendi.*

4 *Verbum,* relinquo *adiectum certæ rei, vel quantitati an inſtitutionem vel legatum importet.*

VERBVM † *relinquo*, adiectum, vniuerſitati bonorum, vt puta cum refertur ad legitimam, importet inſtitutionem *l. hu verbis, in prin. ff. de hered. inſt. & l. Dum § ego te heredem*, & ibi Bar. *num 3. ff. de milit. teſt.* & eſt communis opinio, ſecundùm Ale. *in rub. ff. ſolut. matrimon. nu. 30.* & Coner. cum alijs citatis per eum, *in c. Raynut. § 1. num 5. & ſequent. de teſt.* & Vaſq. *in tract. de ſucceſ lib.1. §.3.* Similiter verbum *lego*, ſi non eſt ſimpliciter in teſtamento, ſed cum clauſula, *omni meliori modo*, tunc pertinere ſpectareq; videtur vigore talis clauſulæ, ad hæredis inſtitutionem, ita Alc. cum alijs congeſtis per eum, *conſ. 166 placet mihi concluſio, nu.3.tom. 3.lib.9.* 1

¶ Cæterum mihi videtur nimis ſcrupuloſa hæc opinio: nam ſi teſtator vſus verbo *relinquo* vtique hoc facile ſuſtineri poſſet, quod vt hoc verbum appoſitū cum clauſula *omni meliori modo*, in teſtamento importet hæredis inſtitutionem; verum ſi tractetur de vi verbi, *lego*, aduertendū eſt, differentiam non mediocrē reperiri inter verba *relinq. & lego*, vt pute, quia licet verbū, *relinquo* adiectū vniuerſitati bonorū, trahatur ad inſtitutionē, vt ſupra firmauimus ex cōi opi. tamē ſecus eſt in verb. *lego*, quia quanquā illud vniuerſitati bonorū adiectū, ſm antiquiſſima tempora trahatur ad inſtitutionē, *l. verb. legis ff. de ver. ſig.* nihilominus tū poſtea fuit eius ſignificatū coarctatum, & reſtrict. per ſequentē iuriſprudentiā, ſolūmodo cōprehēdat legatū, & ideo trahi non debet ad inſtitut. 2

Quoniam † verba intelligi, interpretarique debent ſecundum communē opinionem & vſum loquendi, ita Sal. in *l. fin. C. famil. erciſ.* Io. de Imola *in d. l. hu verbis colum. 4.* & Doctores omnes per text. *ibi in l. Librorum §. quod tamen Caßius. ff. de leg. & in l. cum de lanionis. § aſinam. ff. de fund. in ſtruct. & inſtrumen. leg.* 3

Eſt tamē † bene verum, quod aliquando verbum *lego*, adaptetur ad hæredis inſtitutionem: & potiſſimum, cum legatum factum eſt filiis, vel filiabus, iure inſtitutionis: ſicut quotidie hoc obſeruatur per patres, habentes filios, qui in eorum teſtamentis conſueuere filiab. dotatis aliquid relinquere, ſeu legare vltra dotes cōſtitutas, iure inſtitutionis, Imo ſi filiabus legatum ſit factum in teſtamento per patres iure reſtitut vt. voluit Bal. *in l. ſicū ante. C. de don. ante nup.* 4

Quæ communis ita amplificatā procedit, quando dictum † verbum, *relinquo*, adijcitur certæ rei, vel quantitati, quia tunc non importat inſtitutionem, ſed legatum, vt per Bart. Bald. & Ang. *in d. l. hu verbis*, & Iaſ. *in auth. non ſtima, nu. 33. C. de inoffic. teſta.* Dec. *conſ. 496.* & Ripam *in l. in quartam, num. 142. ff. ad leg. Falcid.* Bart. & alios *in l. cogi. in princ. ff. ad Trebel.* Imol. *in c. Raynutius, de teſtam.* Grauet. *conſil. 90. numer. 35. volum. 1.* & Alexand. *conſil. 321. numer. 20. volum. 2.* & iſta eſt communis opinio, vt per præcitatos Doct. & Soci. tertium, poſt Alex & Iaſon *in rubr. ff. de leg. 1.* Bertran. *conſil 64. viſis allegationibus reſpondeo, numer. 2. volum. 8* Alexand. *conſil. 70. viſo conſilio alias per me reddito, ſub n. 7. volum. 2.* & copioſe Couarru. *in cap. Raynaldus §. 1 num. 5. de teſtam.* vbi dicit opinionem contrariam, 5

videlicet, quod verbum *lego*, adiectum vniuerſitati bonorum, inducat hæredis inſtitutionem. & idem teſtatur Vaſqui. *in d.§.3. num.13. & ſequent.* & ita conſuluit Alexander *conſ.1. ponderatis his, quæ in themate, num.2. vol.3* vbi, & bene, atque prudentiſſimè Moderni *in add. in litera H. in fin.* aduertunt & teſtantur male conſuluiſſe Alexander *ibi*.

OPINIO MXL.

SVMMARIA.

1 *Verbum* Diſponere*, ex propria ſignificatione, importat vltimam voluntatem, non autem diſpoſitionem inter viuos.*

2 *Verbum, inſtituo, omiſſum in teſtamento an per teſtes probari poſſit.*

1 VERBVM † *Diſponere*, ex propria ſignificatione, importat vltimam voluntatem, non autem diſpoſitionem inter viuos: & ſic verbum hoc trahitur ad vltimas voluntates, & non ad diſpoſitionem inter viuos, vt eſt textus in § *diſponat, authent. de nuptiis* & tradit Alexander *in rub. ff. ſolut. matrimonio num.16.* & ibi Ripa *nu.16.* Affl ct. *in deciſ. 370. circa dubia fuerunt diſcuſſa, num. 12.* & latè Pariſ. *conſ. 35. volum. 3.* vbi atteſtatur de communi opinione.

2 Sed hoc † verbum, *diſponere, ſeu inſtituere*, aliquando ex incuria notariorum vidi omiſſum in aliquibus teſtamentis: vnde in cauſis tuendis in iudicio, ſemper mei clientes ipſa probarunt inſtitutionem per teſtes. Et quod verbum *inſtitutionis* omiſſum in teſtamento nuncupatiuo, probari poſſit per duos teſtes verum omiſſum in teſtamento in ſcriptis per teſtes verificari, probarique non poſſit, ſicut nec verbum *condemno* in ſententia, voluit Bal. *in l. errore, colum. fin. Cod. teſtament.*

OPINIO MXLI.

SVMMARIA.

1 *Vidua, durante viduitate, retinet nomen primi viri. Item nobilitatem nu. 2. dignitatem num. 4. & forum ad priuilegia eiuſdem n.5.*

3 *Vidua dicitur eſſe in matrimonio primi viri defuncti.*

1 VIDVA † quouſque nubit retinet nomen prioris mariti *l. fœmina ff. de ſenat. l. cum te. C. de nuptiis & c. ex parte B. de foro competent.*

2 Et ſic † ex his vidua retinet nobilitatem ex caſatu primi viri, ſecundum Bar. *in l. fin. colum. 1. C. de verb. ſig.* etiamſi ex ſe ſit ignobilis, quia nubendo viro nobili ſit nobilis, *d. l. fœminæ* & Bar. *in d. l. fin. colum. 1.* & Alex. *in l. filii. §. vidua. ff. ad municip.*

3 Imo † dicitur durare in primo matrimonio §. *ſoluto in authent. de nup. coll. 4. & l. fin. de bonis mater* & Bal. notat in *l. voluntas. C. de fideicom. col. 1. in ver. Dixit longobarda.*

4 Et hinc † dicit Gloſ. notabilis in *Clemen. ne Romani ver. Eo tamen, de elec.* quod vidua denominetur à dignitate primi viri, per *d. c. ex parte B.* & vide Feli. *in d. c. ex parte*, Benedic. de Vadis Foroſemproniēſem *in conſ. ſuo rit.* Syluan. *conſ. 6. ſub num. 14. cum aliis ſequentib.* & Capic. *deciſ. 129. num. 8. cum aliis ſequent.*

5 Et hinc † etiam collige, quod priuilegia conceſſa viuenti, ratione dignitatis, & reuerentiæ mariti durent quoque ſoluto matrimonio; & ſic vidua retinet forum viri mortui, & eius priuilegia, *l. quoties C. de priuil. ſchol. lib. 12. & l. altius § eleganter. & l. ſequent. § fin. cum ſequent. ff. ſolut. mat. & d. l. fœmina*, & ibi Bar. *& l. fin. col. 1. C. de verb. ſig. & in l. fin. C. de bonis mater.* Cyn. *in l. 2. C. de epiſ. & cleric.* Bal. *in d. l. voluntas.* Alex. *conſ. 10. col. vol. 1.* & in *l. generaliter, in principio, & ſolam. 2 ff. de in ius voc.*

Tiraquel. *in tract. ceſſante cauſa in pri. a parte, num* *& in tract. de nobilitate, capit. 8. num. 5 cum aliis quem* Riminald. *colum. 1.* Curt. Sen. Dec. Iaſ. *colum.* Purpur. *num. 12.* Curt. Iunior & alii omnes *in l. 1. C. de in ius voc.* & Marſil. *num. 47. & ſeq. C. de rap. virg.* & iſta communis opinio, quam ampliat Tiraquel. *in d. c.* *n. 8.* procedere etiam in priuilegiis exorbitantibus.

OPINIO MXLII.

SVMMARIA.

1 *Viuere quilibet præſumitur centum annis, niſi probetur mortuus.*

2 *Mors an probetur per librum hoſpitalis Et per librum Rectoris ciuitatis nu. 3. Item per aſſertionem propinquorum num. 4.*

5 *Mortuus præſumitur, qui per 20. annos abfuit, ita ut nullam de eo, domus, & familia habuerit notitiam.*

6 *Mors probatur per famam publicam, in cauſis ciuilibus. In criminalibus autem per teſtes num*

8 *Mors quomodo probetur, cum agitur de cauſa ſtatus, & fama, remiſſiue.*

9 *Ætas hominum ante diluuium quam longa fuit*

10 *Aetas vitæ hominum quot annorum ſpacio determinata fuerit à Deo tempore Moyſis, Dauid, & aliorum, abunde diſcurritur.*

11 *Mortis tempus debet continuatur memoria retineri.*

12 *Profectio ad bellum, in quo periit magna hominum multitudo an, & quando inducat præſumptionem mortis.*

13 *Inuenis belliuoſus vagans per mundum, ſi ab eo tempore, quo cœpit de vita eius dubitare lapſum ſit quinquennium, neque de eius vita quicquam auditum ſit, præſumitur mortuum.*

14 *Ad effectum ſuccedendi ab inteſtato, vel ex teſtamento, in ſideicommiſſo, ſubſtitutione, vel legato ſufficit mortem eſſe præſumptiue probatam & per famam num. 15.*

16 *Mors probatur per præſumptiuas probationes, quoad commodum pecuniarium. Et profectus in ciuitatem in qua regnat peſtis, cenſetur conſtitutus in periculo mortis.*

17 *Qui aſcendit nauem, ſuperueniente tempeſtate, ſi non fuerit reuerſus, nec ipſe, nec nauis, præſumitur mortuus, idem in eo qui tranſiuit per loca periculoſa.*

18 *Mors alicuius Magnatis probatur per famā, ſine alia inquiſitione.*

19 *Matrimonium legitime contractum, indiſſolubile redditur & per duos teſtes probari poteſt num. 20.*

21 *Matrimonium contractum per verba de præſenti non diſſoluitur propter abſentiam quantamcunque mariti, niſi certo conſtaret de viri morte, per nuncium.*

22 *Mulier poſt elapſum quinquennium à die abſentiæ mariti de iure ciuili poteſt tranſire ad ſecunda vota ſed* auth. hodie C. de repud. *per ius Canonicum abrogata eſt.*

23 *Iudex Eccleſiaſticus non poteſt licentiam dare mulieri tranſeundi ad ſecunda vota, non habito certo nuncio de morte viri non obſtantibus vrgentiſſimis coniecturis, & præſumptionibus de eius morte.*

24 *Mulier contrahens matrimonium ex veriſimilibus coniecturis mortis viri an ſit libera à pœna & peccato.*

25 *Probatio per famam de morte mariti ſufficit ad hoc vt vxori liceat tranſire ad ſecunda vota concurrentibus aliis adminiculis. & nu. ſeq.*

26 *Arbitrio Iudicis relinquitur, an ex præſumptionibus, & coniecturis, vel alio modo, ſit facta certioratio de morte viri, vt vxor poſſit contrahere ſecundas nuptias. & num. 29.30.*

27 *Matrimonium diſſoluitur per mortem alterius coniugum.*

28 *Doctrina Abb. in c. in præſentia in fin. de ſpon. declaratur & exponitur.*

31 Mors

1 *Mors viri, de iure Longobardorum, probatur per abſentiam triginta annorum, extra prouinciam.*

2 *Ius Canonicum in cauſa matrimoniali & ſpirituali attenditur.*

VIuere † quilibet præſumitur vſque ad centum annos, niſi probetur mortuus. *l. fin. §. & nobis C. de ſacroſ. eccleſ. & l. an vſusfructus in fin. ff. de vſufruc.* Gloſ. Bart. & cæteri, *in l. 2. §. ſi dubitetur ff. quemadmodum teſt. aper.* Bar. Ang. Imol. & Roma. poſt Gloſ. *in l. ſed & ſi ff. de acquir. hæred.* Ferrarienſ. *in ſua pract. Papienſ. in for. libelli, quo petitur hæreditas ex teſta. §. poſſidebat, num. 2. fol. parvo 392.* Afflict. *in conſtit. Statuimus in ſi. rub. 6. lib. 1.* Bertran *conſ. pen. ſeu 337. Ex his, quæ parte honeſtæ mulieris, nu. 4. volum. 8.* Curt. Sen. *conſ. 2. ſub num. 2.* Cro. *us in tract. de teſtib. ſub nu. 182. in 7. parte* Bal. *conſ. 148. Factum quæſtionis tale eſt, volu. 1.* Ioan. Neuiz. *in ſua Sylua nuptiali lib. 2. nu. 11.* Iob. Nonius *conſ. 5. nu. 13. & ſeq.* Capic. *deciſ. 4. num. 18.* & Dec. *conſ. 104. nu. 4. & conſ. 5. nu. 10.* vbi recitat iſtam eſſe communem regulam, & opinionē. Et ſic actor in præſenti caſu proculdubio ſuccumberet, niſi ſupereſſet tempus probandi contrarium.

Co. opin.

Vide etiam Dec. *in leg. fin. numer. 18. C. de edict. diui Adrian. tollen.* Alciat. *de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 44. &* Syluam Nupt. *lib. 2. nu. 111.* & limita vt per Socin. *conſ. 19. vol. 1.* legitur etiam de homine viuente 120. annis, *in authent. de monachis, §. 1.* Albet. *in dictionario, §. 1. in ver. ætas.*

Limita non habere locum in regionibus in quib. homines non viuunt niſi 60. vel 70. annis, Alciat. vbi affert rationem *in d. præſumptione 44. num. 1.* & Alphan. *collect. 89.*

Limita quoque vt eundem Alphanum *eo in loco in fin. fol. 27.* qui refert Afflict. *deciſ. 54. num. 2 & in fin.* Gabriel *in materia concluſ. 11. lib. 1.*

¶ In contrariam vero partē inclinauit conſulendo Corn. *conſ. 119. nu. 8. vol. 1.* Dec. titubanter, *in l. ſi emancipati. column. 4. C. de coll.* & Alciat. *in tract. de præſumptionib. in regul. 1. præſumpt. 44.* qui etiam limitat & declarat & Rui. *conſ. 186. num. 14. vol. 1.* Pariſ. *conſ. 7. nu. 30. cum aliis ſeq. vol.* & Couarr. *in ſuis reſolut. lib. 2. c. 7. num. 6.* poſt alios ſignatos ibi per eum Zuchar. *in l. fin. nu. 100. C. de edic. Diui Adriani toll.* & Franc. Coſt. *in c. 1. de conſtit. nu. 23. & ſeq.* & iſtam vltimam opinionem ſequebatur ætatis noſtræ monarcha & iuriſconſultorum Princeps, præceptor meus, D. Ranaldus Ridolphinus Peruſinus, cum publicè interpretaretur *d. l. ſi emancipati.* qui oculis, vt aiunt, linceis, omnia arcana, recondita & abſtruſa iura intuebatur & penetrabat, prout in ſuis lecturis imprimendis facilè dignoſcitur, forſan in breui temporis curriculo. Tamen eius opinionem, & ſequacium, tanquam in iure non veriorem, & rationabiliorem, omnino reiicio & ſequor primam ſententiam Glo. & Bar. communem. Quia amicus Plato, amicus Socrates, magis tamen amica veritas, vt inquit etiam Socin. Iun. *conſ. 41. numer. 1. volum. 3.* proteſtando contra Dec. & conſulendo contra eum ibi. Et caue ne te decipiat Corn. *conſ. 340. num. 9. & ſequent. volum. 1.* vbi dicit iſtā Gloſ. & Bar. opinionem iure non probari, & illam ait inſolentes, & vulgus tenere. Caue etiam à Coraſ. *in miſcellaneis iuris ciuilis lib. 5. c. 18 per tot.* qui ibi pueriliter per aliquas frigidas rationes, ſuadet dictam cōmunem, nunquam probabilem ſibi viſam fuiſſe Canebis etiam à Corad. qui præcipitanter *conſ. 68. ſub num 6.* ait falſam eſſe. Imo præcauendum eſt potius ab aſſertione Gloſſatoris, atteſtantis à ſemetipſo, & ex naturali propria ceruice, *in ſibellis ad Alex. in conſ. 1. num. 42. vol. 5.* opinionem iſtorum contra communem his temporibus crebriorem eſſe. Vide Vrſillum ad Afflict. *deciſ. 54. num. 3.*

Et mors † multifariam probari ſolet, & primo ea potiſſimum probatur per librum Hoſpitalis, & præſertim ſtāte conſuetudine, quod iſtis libris circa hoc fides adhibeatur: vt voluit, & iudicauit Rota Rom. *die 16 Octob. 1570.* atteſtante veritatis fonte, D. Oradino, præceptore meo, *in dec. 266.* Mors quibus modis probetur, adde & vide Sebaſt. Medic. *in tract. Mors omnia ſoluit in 1. par. nu. 74. cum aliis ſequent.* vbi ad quāplurimos caſus materiā iſtam exornat, Capel. Thol. *queſt. 2. vbi addit* Et Alphan. *Collo. 486.* 2

Secundo † itidem probatur mors per librum Rectoris Eccleſiæ in quo mors ſepultorum deſcribitur, cum ei credatur de morte alicuius accedente maxime conſuetudine, vt tradit & firmat Grauet *in trac. de antiquit. temp. in 1 par. num. 264. in rub. quando credatur libris rectorum.* 3

Tertio † ſufficiēs probatio eſt etiam, vbi cum quæritur de morte alicuius, quo inter liberos, & coniunctos habeatur pro mortuo; quia veriſimilius eſt quod ipſi ſciunt hoc, quam extranei, ſecundum not. *in auth. hodie. C. de repu.* & voluit Ang. *in l. de tutela C. de in integrum reſtit. min. per illum tex.* Bart. Veronen. *conſ. 50. vol. 3.* Alex. *conſ. 1. colum. 2. vol. 7.* Corn. *conſ. 204. vol. 3.* Ant. Corſet. *in ſing. in verb. Mors.* & Grauet. *conſ. 127. in tract. matrimonii, ſub nu. 17.* quod intellige quādo agitur de paruo præiudicio, ſecus de magno, quia tunc faceret aliqualem præſumptionem *l. ſiquidem C. ſolut. matrim.* Seb. Med. *in tract. mors omnia ſoluit. in l. 1. par. num. 82.* maximè quando ſumpſiſſent veſtes viduales. Bart. *in l. quoties. Cod. de Naufrag. lib. 11.* 4

Quarto † mortuus quis præſumitur qui per 20. annos abfuit à patria ſua, ita vt nihil certi de eius vita ſciri potuerit: & tunc omni qua decuit exactiſſima diligentia adhibita, mediantibus nunciis, & exploratoribus deſtinatis in repetendo abſentem, eoque nullatenus reperto, dicitur mors probata, ſecundum Bal. *conſ. 90. vol. 2.* Bar. Alexan. & alios omnes vnanimiter *in l. hoc iure ff. de verb. oblig.* Grauet *in d. conſ. 127. n. 17.* & Corad. *conſ. 68. Videtur prima facie dicendū, num. 9.* vbi dicit iſtam eſſe communem opinionem. 5

Com. opin.

Quinto † mors probatur etiam per famam publicam, ſecundum Cyn. Bar. Bal. Angel. & alios omnes concorditer *in l. ſiquidem. C. ſol. matrimonio* Salic. *in leg. ea quidem, columna penult. Codic. de accuſat.* Alexander *conſilio 72. In cauſa, & lite, inter Dominam Doro beam numero ſeptimo volumin. ſexto* Grauett. *in dicto conſilio 127. numer. decimoſeptimo* Iaſon *in leg. cum ex, colum. fin. Cod. de tranſact.* Corneus *conſil. 104. colum. 2. volum. 3.* Bon. *deciſion. 388. num. 1.* 6

Sed † hæc omnia procedunt in cauſis ciuilibus; ſecus vero in criminalibus. tunc enim, cum tractetur de maximo præiudicio, & irreparabili, puta ſi eſſet quæſtio de homicidio, & quæreretur quis interfeciſſet, debet plene probari mors per teſtes, *vt in leg. inde Neratius. §. fin. cum leg. ſequent ff. ad l. Aquiliam* & notat Corſetus *in dict. ſingul. in ver. Mors, ſub numer. 3.* Gloſſa *in leg. ſiquidem in Verb. defunctam Cod. ſolut. matrimonio* Alexander *conſil. vigeſimoquinto volumin. ſecundo* Iaſon *in leg. cum ex, Cod. de tranſact.* Bartolus *in tractat. de teſtib. verſ. mortuum.* 7

Et interdum † tractatur etiam de præiudicio famæ, & ſtatus, in probatione mortis, & tunc debet adhiberi alia probatio, de qua in *authent. hodie Codic. de repud.* 8

Et † aduerte, quod hoc tempus centum annorū ſtatutum 9

ſtatutum à legiſtis vitæ hominis ſit etiam nimis breue: Nam ante diluuium ætas hominum erat prolixior, vt in Adam, & Eua, primis parentibus, qui vixerunt *annis* 962. Seth. 912. Enoch. 905. Caam. 910. Malael. 865. Iaphet. 962. Mathuſalem 969. vt habetur per Auguſtinum *c. 15. de Ciuitate Dei*; per Fratrem compatriotam meum, *in ſerm. quadrag. in ſermon illo diuino, de morte. 41. Modicum tempus vobiſcum ſum, col. 4. verſ. Vixit enim Adam primus parens*, & per Diſcipulum *in ſermone 60. Modicum etiam non videbitis me, colum. ... & ſeq. in litera N.* vbi refert etiam ætatem aliorum antiquiorum patrum fere innumerabilium.

¶ Sed poſt diluuium Deus conſtituit tempus breuius, vt tradit Ioſeph. *de antiquit. lib. 1 cap. 5. & 8.* licet quoque illo tempore ſatis longum eſſet tempus vitæ mortalium, vt habetur *Geneſ. c. 11.* Et hoc ideo quia ante diluuium homines erant religioſi, & ab ipſo Deo facti, & pabula opportuniora eis erant præparata. & octo alias cauſas & rationes adducit, *in dicto ſermone 60. in litera O. Diſcipulus.* Ideo tantorũ annorum curriculis viuebant, deinde ob varias cauſas, congeſtas per Diſcipulum, *in d. ſerm. 60. in litera O* & ob virtutes, glorioſaſque vtilitates, quas iugiter perſcrutabantur, id eſt, Aſtrologiam & Geometriam Deus eis amplius viuendi ſolatia condonauit, quæ nunquam antea diſcere potuiſſent, niſi ſexcentis viuiſſent annis: per tot enim curricula magnus annus impletur, hæc ibi Ioſephus, adducens authoritatem tam Græcorum, quam Chaldæorũ, & Aegyptiorũ.

10 Et † idem firmat *in c. 14. eiuſdem lib.* & quod tempore Moſis poſitum fuerit per Deum tempus vitæ hominis annorum 120. & poſt tempore Dauid annorum 70. in potentatibus 80. *Pſalm 89.* quamuis eo loco Geneſeos præcitato ſcriptum ſit *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum: nam caro eſt eruntque dies illius 120.* Sic etiam ante tempus Moſis erant *anni* 120. & in declinationem deflexit vita hominis Cum habeatur *Eccleſiaſtici c. 18. Numerus dierum hominum. vt multum centum anni* prout apud Legiſtas ſtatutum eſt, & docuimus ſupra, ex communi opinione dum ergo tempus habemus, operemur bona, Chriſtoque adhæreamus, cui vero Deo laus, gloria, & gratiarum actio debetur in ſempiternum. amen.

11 Et conſidera † quando veniet tempus mortis, quid tunc proderit, ſi habuiſſes fortunam Alexandri, potentiam Auguſti, pulchritudinem Abſalonis Fortitudinem Samſonis, longitudinem Adæ, & ſapientiam Salomonis: cum ex his omnibus nihil tecum feres, niſi duntaxat bona, & mala, quæ egiſti. *Apocalyp. 14.* Opera enim illorum ſequuntur illos; & Auguſt. *in ſerm. Adam ſi adhuc viueret, & hodie moreretur quid ei longitudo vitæ profuiſſet? Memento igitur mori. Et in omnibus operibus tuis memento nouiſſima tua, & in æternum non peccabis, Eccleſiaſtici cap 7.* & ſic mors in memoria ab omnibus eſt ſemper habenda, *c. in Eccleſiaſtico, 13. quæſt. 11.* Quare non ſit ubi vnquam in obliuione illa ſancta religioſaq; recordatio, admonitio, & documentum Gregorii *lib. 12. moralium*, vbi ita teſtatum reliquit: *ad hoc autem conditor noſter ... nos voluit finem noſtrum, diemque noſtræ mortis eſſe incognitum vt dum ſemper ignoratur, ſemper proximus eſſe credatur, & tanto quiſque ſit feruentior in operatione, quanto & incertus eſt de vocatione. & dum incerti ſumus quando moriamur, ſemper ad mortem parati debeamus venire: qui enim conſiderat qualis erit in morte, ſemper pauidus erit in operatione; atque inde in oculis ſui conditoris viuet.* & hinc animaduerte ad a... quædam diuina tradita ponderataque per Ripam *in tract. de remediis ad ... poſt in ... 152.* vbi ait, *quid prodeſt breuis lætitia, inanis gloria, mundi potentia carnis voluptas falſa diuitia, magna ... concupiſcentia, vbi riſus, vbi iocus, vbi iactantia, vbi ... arrogantia de tanta lætitia, quanta triſtitia, poſt tantam voluptatem, quanta miſeria, nihil enim accidit. quod tibi accidere non poſſit, quia homo eſt homo de humo, & limus de limo, quæ obiit, vt dicitur Eccleſiaſtici cap 14. memor eſto quoniam mors non tardat, & teſtamentum inferorum, quia demonſtratum eſt tibi.* & exprimit quoque Seneca in Epiſtola 2. *Incertum eſt quo loco mors te expectat, itaque tu illam omni loco expecta* & canit denique prouide ... Franciſcus Petrarcha *in triumpho mortis.*

Negar diſſe non poſſo, che l'affanno, Che va innanzi al morir, non doglia forte. Ma piu la tema dei eterno danno Ma pur chel'alma in Dio ſi riconforte, El cuor, che in ſe medeſimo forſe è laſſo, Ch altro che vn' ſoſpir breue è la morte: ... negare nõ poſſum quod ſolutionem, quæ mortẽ precedit, non valde doleat ſed magis timor æterni damni. Verum vt omnia in Deo conſoletur & ...., quod in ſe ipſum forte eſt fatigatum: quid aliud quam breue ſuſpirium eſt mors?

Vnde ſancte concludit Ambroſius, *in Hexameron Nudi omnes naſcimur. & nudi morimur & nulla diſtinctio inter cadauera mortuorum, niſi forte quia grauius fœtent diuitum corpora diſtenta luxuria.*

Vnde ſuperbi-	mus.
Quid ſumus, niſi la-	
Deliſmo homo pri-	
Sortem vitare nequi-	
Si nos terra ſu-	
Terra quid eſt, niſi fu-	
Ergo nihil ſu-	
Si nihil eſt ſu-	
Ideo ſtudea-	
Vt parati ſi-	

Vnde ſi quid boni dictum fuit circa præſentem materiam, & ſpeculationem, ipſe altiſſimus Princeps Deus fuit reuelator.

Quæ omnia, vt clarius percipi poſſint, in ſequenti patent conſilio D. Pompeii noſtri de Leoohar..., hic poſito tanquam memoratu digniſſimo ... ſens materia creſcat & augeatur, & quod ... magis eo ſit; quod antecedit. Pro deciſione præſentæ conſultationis, duo arbitror eſſe diſcutienda primo an Deus Capitaneus Franciſcus de B... mitibus, qui dicitur profectus ad bellum contra Turcas cum aliis militibus expeditis ſub inuictiſſimo Domino Marco Anton Columna, Duce Claſſis ſanctæ ſedis Apoſtolicæ dicatur ... in dicto bello maxima pars hominum periit & ſpecialiter in dicto loco, vbi ... domo ... eſt, conſtet. quod dictus Capitaneus F ... præſens fuerit, & ab eo tempore vſque ad præſentẽ diem, et ſpatium duodecim annorum, & ... de ipſo habita fuerit notitia, ita vt hæreditas bonorum illius tanquam defuncti, per eius p... adiri poſſit. Secundo, ... ſtantibus ſimilib. ... conjecturis & præſumptionibus adminiculatis, liceat vxori ... Domini Capitanii Franciſci, cum alio matrimonium contrahere, non aliter habita ... tia ve... mortis ... Quo ad primum dubitationem, ... eſſe ... prædictus Dominus ... fuit bellum. & quod fuerit ... co vbi tota mul... ibidem ... tium periit. & quod poſt bellum, nec ... neus, ocque alii ... es ſecum exiſtentes

amplius viſi nam hoc caſu mors dicitur ſufficienter probata, ita ſcribunt Bartol. Baldus & omnes ſcribentes *in l. fin. §. ſi quis in bello. per illum text. ff. de inſam.* & tradit Campegius *in tract. de teſtib. reg. 317. verſ. ſecundo ſi teſtis & reg. 35. verſ. quarto ſi magno exercitu* & Moncad. Hiſpan. *in add. ad Crot. in tract. de teſtib. 4. part. num. 155.* maxime quando non eſt de recenti ſecundum Granet. *conſ. 187. n. 17.* & ita etiam decidit in terminis Bartol. *in tract. de teſtib. col. 8. verſ. mortuum hominem.* vbi inquit, quod ſi per mundum cœperit vagari iuuenis bellicoſus, & ab eo tempore quo de eius vita cœpit dubitari, elapſum ſit quinquennium, nec de eius ſuperſtite aliquid ſit notum, mortem eſſe probatam, hoc vtique ſtatuit Imperator in muliere, quæ virum tanto tempore expectauit. *l. vxor C. de repud.* quæ lex, licet poſtea fuerit correcta, tamen illud fuit quantum ad matrimonium, quæ eſt cauſa nimis grauis præiudicii, cum non poſſit in eodem ſtatu reponi, refert, & ſequitur Alex. *conſ. 4. poſt nu. 2. verſ. tertium dixit Bartol. vo. num. 2.* & Imol. *in l. 2. § ſi dubitetur ff. quemadmodum teſtam.* aperiantur Iaſon *conſ. 64. col. pen. vol. 3.* Natta *in addit. ad alleg. conſ. Alexan. 4 in verb. notant.* Et quod in terminis noſtris intelligatur prædicto modo probata mors, ad effectum ſuccedendi, vel ab inteſtato, vel ex teſtamento ex fideicommiſſo, ſubſtitutione, vel legato, voluit Angel. de Vbaldis, *in d. l. fin. § ſi quis in bello.* & Idem Angel. & Imol. *in d. l. 2. § ſi dubitetur ff. quemadmodum teſtam. aperiant.* Dec. *con. 575. in caſu in quo dubitari. col. pen.* declarando tamen, prout idem Decius declarat, & Alexander *in alleg. conſ. 4. poſt nu. 7. vol. 2.* vbi ſcribit, quod quantum ad ius ſuccedendi, ſufficiat probatio mortis per famam videlicet quod fama fuerit, & ſit in vicinia, quod aliquis in loco longinquo, vel de longinquo, mortuus ſit, & quod hoc ſufficiat ad probandum mortem, ad hoc vt proximiores venientes ab inteſtato admittantur ad illius hæreditatem, allegat ita tenere Bartolum, Cynum, Cuneum, Baldum, Nicolaum de Matarellis, & Ang. de Vbaldis, & in terminis terminantibus ſecundum iſtam opinionem conſuluit Natta, *conſ. 241. ſentio quod Balthaſar de vinea volum. 2.* vbi poſt præſcriptas authoritates ſcribentium decidit in propoſito noſtro, quod quantum ad hoc, vt quis admittatur ad hæreditatem alicuius, tanquam præmortui ſufficiat probare eum ingreſſum fuiſſe bellum deinde non fuiſſe viſum, vel per quinquennium non rediiſſe domum, Poſtquam de eius morte contingit dubitari, & ea eſt ratio communiter poſita per Doct. quia etiamſi reuerteretur, non inueniret actum ita conſummatum, cui non daretur auxilium, & reparari poſſet per reſtitutionem rerum captarum tanquam præmortui, ſecus eſt in axore, ad effectum contrahendi ſecundas nuptias, quæ ſemper tenetur expectare certum nuncium mortis ipſius viri *c. in præſentia. Extr. de ſponſ.* vbi tradunt communiter ſcribentes omnes, & illam etiam in hoc dicunt eſſe rationem, quia ſi deinde reuerteretur primus maritus, eidem non reſtitueretur vxor intacta, & ita etiam in terminis quod mors intelligatur probata, quoad adeundas hæreditates, per iſtas præſumptiones, quod tales fuerint viſi ingreſſi bellum, & nunquam reuerſi, vel quod de eorum morte fuerit dubitatum poſt quinquennium, iudicauit Rot. Peruſ. vt habetur in recollectis Dni Ioſephi de Ludouic. *de. ſ. 30. poſt nu. 3. lib. 1.* vbi etiam allegat idem Ludouic. ita hanc ſententiam tenere Robert. Marant. *in repet. l. 1. poſt n. 145 ff. de acquir. hæred. in 3. vo. repet.* & inquit etiam quod per iſtas præſumptiuas probationes probatur mors † quoad commodum

16 pecuniarium. quando quis fuiſſet viſus ingredi ciuitatem in qua erat peſtis, nam ex hoc præſumitur conſtitutus

periculo mortis Corn. *conſ. 131. col. 2. & 3. vol. 4.* Marant. *in repet. l. si poteſt. n. 147.* vbi idem affirmat de mercatore qui aſcendit aſcendit nauem & ſuperuenit tempeſtas & non fuit reuerſus nec ipſe, nec nauis, tunc † præſumitur mortuus, vel qui tranſiuit per loca inſidioſa, & 17 periculoſa & poſt ipſum Marant. *ibidem*, & Angel. de Vbald. *in l. ſi quidem ff. ſol. matr.* tenet Rot. Peruſin. *d. dec. 30 n. 6.* quod cum ſumus in aliquo Magnate, mors probetur per famam, etiam abſque prædicti requiſitis, vbi ponit exemplum de Illuſt. Domino Aſtore Ballione qui in dimicatione ciuitatis Famaguſtæ aggreſſæ à ducentorum milib. Turcarum dictus fuit mortuus, & eius mors dicebatur per famam probata: ex his igitur puto, quod recte dicatur probata mors capitanei Franciſci per circumſtantias & prædictas alias coniecturales probationes ad effectum ſuccedendi in ipſius hæreditate ab iis, qui eidem ſuccedere debebent ex fideicommiſ. vel ſubſtitutione, & alia vltima voluntate, vt in terminis reſpondit Natta *in alleg. conſ. 241. vol. 2.* & ita ob prædictas, & multas alias rationes, teſtatur D. Ioſeph. de Ludouic. *in pract. dec. 30. poſt n. 9 in fi. in 1. par.* fuiſſe iudicatum in Rota Peruſina.

Quo ad ſecundam conſultationis quæſtionem, quæ ſatis ardua eſt, & grauis, cum in ea agatur de præiudicio irreparabili ob periculum adulterii propter tranſitum ad ſecundas nuptias nondum habita per teſtes vera notitia de morte mariti, vt aduertunt omnes vtriuſque iuris interpretes, operæ pretium igitur eſſe duxi, diſputationis argumenta afferre vt veritatis ſubſtantia perfectius habeatur ſecundum dictum Paul. Caſtrenſ. *conſ. 28. vol. 1* Roland. à Vall. *conſ. 1. in princ. lib. 4.*

Prima itaque cogitatione dicendum videtur, quod ſtantibus abſentia quantis longa viri, & ipſius profectione ad bellum, & obitu multitudinis militum in bello, & ſpecialiter in loco vbi Capitaneus Franciſcus cum ſuis militibus à principio conflictus pugnare & adeſſe, viſus eſt, & quod omnes ibidem dimicantes perierint, quod nihilominus cum non conſtet de morte eius, per verum, & certum nuncium, nullo modo liceat vxori tranſire ad ſecunda vota.

Primo, † quia cum legitimè matrimonium contractum fuerit cum capitaneo Franciſco primo viro 19 vtique indiſſolubile redditur, vt ſcribunt Doctores, *in c. fin. de conſuet.* Portius Imolenſ. *conſ. 39 nu. 43. & conſ. 118. num. 4.* de quo matrimonio legitimè contracto fuit † probatum per duos teſtes, quod etiam ſufficit ad not. per Doct. *in c. ſuper eo n. 2. de teſtib.* Soc. 20 Iunior *conſ. 88. in princ. volum. 2.* etiamſi teſtes eſſent fœminæ ut per ſcribentes ibidem, etiam not. Pariſ. *conſ. 58. num. 6. vol. 4.* Portius. *conſ. 39. num. 2.*

Secundo hæc ſententia firmiter probari videtur ex deciſione iuris Pontificii *in c. Dominus de ſecun. nuptiis & in c. in præſentia de ſponſal.* vbi matrimonium contractum per verba de præſenti non diſſoluitur propter abſentiam quantamcunque mariti, etiamſi ignoretur de vita, vel morte eius, ac etiam non obſtante iuuenili ætate coniugum, quia requiritur, vt poſſit conuolare ad ſecundas nuptias, vt primo receperit certum nuncium de morte viri.

Tertio corroboratur hæc opinio, quia licet eo ipſo, quod probatur abſentia longi temporis, ac etiam fama, & aliæ coniecturæ adducuntur de eius morte intelligitur probata mors mariti abſentis Bar. *in trac. de teſtibus colum. 8. verſ. mortuum hominem* Campegius *in eodem tractat. de teſtibus reg. 317. & reg. 350.* Aym. *conſ. 127. numero decimo ſeptimo* Alexander *conſilio quarto n. decimooctauo. & centeſimo ſexageſimo primo* Natt. *in add. ad*

on in vol. 2. Rot. Peruſin. *deciſione* 30. *num.* 2. *lib.* 1. Natt. *conſ.* 241. *vol.* 2. Maranta *in repet. l.* 15 *poſt nu.* 145 *ff. de acq. hæred.* vbi *ſcribunt* quod mors alicuius probetur eo ipſo, quod aliquis iuuenis luxurioſus, & vagabundus cæperit vagari per orbem & neſcitur, vbi ſit nec aliquid nuncii habetur de eius morte, vel vita, nam ſi ab iſto tempore lapſi ſint tantum quinque anni, ex hoc præſumitur, & probatur mortuus, quia Iuſtinianus hoc in muliere, volente trãſire ad ſecunda vota, ſtatuit, ſi tanto tempore expectauerit; et

22 † Text. *in l. vxor C. de repud.* Soc. Iunior *conſ.* 26 *col.* 2. *lib.* 2. & eſt etiam conſtitutio Iuſtiniani *in auth. hodie C. de repud.* tamen ſimiles diſpoſitiones ſunt abroga-

23 tæ, & correctæ, reſpectu matrimonii, ita † vt hodie mulier non poteſt tranſire ad ſecundum matrimonium ob quamcunque diuturnam viri ſui abſentiam quia debet expectare quouſque per certum nunciũ audiat eius mortem, ſecundum text. *in d. c. in præſentia Ext. de ſponſalibus* & ita dictam deciſionem Bartol. hodie non militare in terminis matrimonii, cen uit ipſe Bartol. *ibidem* Campegius, Alexander, Natta, & Ioſeph. de Ludouicis. *in dicto loco*, & poſt Iſern. *in cap.* 1. §. *ſancimus col.* 3. *in fin verſ. quantum ad hunc caſum* idem voluit Rolandus à Valle *conſ.* 94. *poſt num.* 12. *verſ. non obſtant modo vol.* 3.

24 Quarto † hæc ſententia adeò vera eſſe videtur, vt etiam ſi de morte viri vigeant vigentiſſimæ coniecturę & efficaciſſimæ præſumptiones, ex quib. etiam de neceſſitate quodãmodo appareat probari mortẽ ipſius, tñ non poteſt Iudex Eccle. eidẽ mulieri licentiã impartiri, vt alteri nubat, & mulier, ſi ex ſimilib. vrgentiſſimis cõiecturis mota, cõtrahat, nec à peccato, nec à pœna innoxia erit ſm̃ Abb. *in d. c. præſ. poſt gl. ſi.* licet Butr. & Præpoſ. ibid. cenſeãt, eſſe liberã à pœna ſi cõtrahat matrimoniũ ex veriſimilib. coniecturis mortis mariti, tñ conſentiunt iidẽ But. & Prępoſitus ꝙ ex dictis. veriſimilib. coniecturis non poſſit Iudex Eccleſ. licentiã eidem dare vt alteri nubat, & hoc idem voluit Pott. Imol. *conſ.* 26. *per tot & conſ.* 78. & in hac ſententia firmiter reſider poſt eos Rol. à Val. *in præall. conſ.* 94. *in fin. n.* 8. *vol.* 3. & Didac. Couar. *in* 1. *tom fol.* 262. cuius verba refert & ſequitur Rolan. ibidem. Poſtremo, vt iſta ſententia, non ſolum non carere rationib. ſed etiam ſcribentiũ authoritatibus, appareat, dicitur, ꝙ hanc ipſam partẽ in terminis cõſulendo conſecutus ſit Roland. à Val. *conſ. alleg.* 94. *poſt nu.* 8. *vol.* 3. Iacob Mandel *conſ.* 44. *in princ.* Alexan. *conſ.* 4 *nu.* 18 *vol.* 2. Natta *conſ.* 241. *vol.* 2. Rot. Peruſina, teſte Ioſeph. de Ludouicis, *d. deciſ.* 30 *poſt num.* 1. *lib* 1. Pariſ. *conſ.* 57 *num.* 16 *vol.* 4. Abb. Socin. & Barbat. *in c. quoniam frequenter* §. *porro vt lit. non conteſt.* Summa Syl ieſt. *in verb. matrimonium. verſ.* 13. *quæritur.* & refert Roland. ibid. verba Domini Franciſci Pauini Rot. Rom Auditoris *in Tract. de viſitat. q.* 8. *n.* 59. *in* 2. *part.* inquientis ſic *Moneantur coniuges, ne cauſa captiuitatis mariti, vel peregrinationis abſentes, contrahant cum aliis, donec certum nuncium recipiant de morte illius, quocunque temporis lapſu non obſtante, & ſi de facto contrahant non exigant debitum, ſed reddant, & cum de vita fuerint certificati, ſtatim recedant ab inuicem. d. c. Dominus & in auth. hodie C. de repud.* Didacus, & Rolandus in propoſito noſtro ita tenent *in locis ſuperius citatis.*

Verum prædictis non obſtantibus, contrariam pariter puto veriorem, & in terminis noſtris firmiorem eſſe, quod ſcilicet ad hoc vt mulier poſſit tranſire ad ſecunda vota, & quod Eccleſia teneatur eidem tranſeunti licentiam impartiri, ſufficiant probationes certificantes mortem viri arbitrio iudicare debemus, ita Abbas *in d. c. in præſentia* vbi refert Tancred. Philip. & Goffred. Doctores antiquos ita exẽplificantes quod ſufficiat probatio quod nauis in qua maritus profectus fuit, paſſa fuerit naufragium & quod omnes in dicta naui exiſtentes dicãtur mortui, & inquit Abb. *ibidem*, quod idem ſentiat etiam Vincentius Doctor antiquus, & ꝙ ſufficiat etiam 25
probatio per famam de morte viri, ad hoc vt liceat vxori tranſire ad ſecunda vota voluit Gloſ. notabilis *in c. quoniam* § *fin autem. in verb. præſumatur. Ext. vt lit. non conteſt.* & hanc Gloſ. ſequitur Abb. *ibidem & in d. c. in præſentia*, & eſt deciſ. Butrii relata ibi ab eodem Abb. qui tenet quod quando eſt de longinquo [illegible] videatur ſufficere probatio per famam, & con[illegible]tas, potiſſimũ cum diuturno tempore maritus fuerit abſens, ſi vero dicatur mortuus in vicinis partibus tunc fama ſola non ſufficiat, inquit tamen Abbas quod etſi hæc ſententia Butrii multum videatur æqua, nihilominus iudicio ſuo, multum reſiſtit ille textus *in d. c. in præſentia*, dum vult, requiri certum nuncium de morte viri, quia fama procedit ex authore incerto, & plerunque fallaci, ac etiam in perſona nuncii conſideranda eſt qualitas perſonæ, an deponat per verba veriſimilia quia agitur de grauiſſimo præiudicio abſentis; Ego vero exiſtimo veriorem, & ſecuriorem eſſe ſententiam, quod fama ſola non ſufficiat de morte viri, ad hoc vt mulier poſſit ad alia vota tranſitum facere, quodque eccleſia poſſit eidem tranſeundi licentiam impartiri, ſed vna cum fama requirantur plura, & valde vrgentia adminicula & coniecturæ, quæ vtique potiſſimum adeſſe reperiuntur in terminis noſtris, cum fuerit probatum per plures idoneos teſtes, maritum fuiſſe ad bellum iam diu profectum, & in eodẽ bello ipſum adfuiſſe & in ſpeciali loco, vbi is cum aliis [illegible] militabat, periiſſe totam multitudinem militum dimicantium: nam ex ſimilibus probationibus præſumptiuis, valde adminiculatiuis probari mortem ad hoc vt detur vxori licentia contrahendi, voluit Henricus Bohic. *in alleg. c. in præſentia col. vlt. in pn.* & [illegible] prolixius vagãdo, hanc opinionem in propriis terminis ſectatur Abb. *in d. c. in præſentia in fin.* vbi † ait 26
quod hæc materia vere relinquenda eſt arbitrio Iudicis diligenter omnibus matureque conſideratis iudicet an de morte viri ſit facta certificatio, vt [illegible] poſſit tranſire ad ſecundas nuptias.

Vnde veriſſimum eſſe opinor, quod ad hoc vt vxor poſſit ſecundo matrimonio copulari etiamſi non ſit vere probatum de morte viri, ſufficiunt probationes & pręſumpt. valde adminiculatiuæ [illegible] cantes mortem ipſius arbitrio iudicare debentes, ſecundum deciſionem allegatam ab Abb. traditam *in d. c. in præſentia prope fin.*

In caſu autem propoſito huiuſmodi coniecturæ, & Præſumptiones ſunt vigentiſſimæ, vt ex ſuprascriptis in facto abunde conſtat, non minime ergo ſi à Domino iudicare debente, optima ratione & æquitate arbitrandum ſit eſſe certificatam in caſu de quo agitur, mortem viri ad effectum, quod vxor poſſit ſecundis nuptiis adhærere. [illegible] reſpõdere contrariis, quæ licet grauia & [illegible] in limitatia prima conſideratione viſa ſunt [illegible] nis & deciſ. Illuſtriũ Iuriſconſult. quib. [illegible] erunt, tamen caſui noſtro longe, [illegible] minime officiunt.

Ad primum † igitur [illegible] dictũ reſpõdeo, [illegible] 27
niur [illegible] noſtris [illegible] mortẽ per plures probat[illegible] valde ad[illegible] certificantes ipſam mortem, [illegible] quæ probationes ſufficiunt vt mulier p[illegible]

ad [illegible]

ad ſecunda vota, vt ex deciſione Abb. & Henric. Bohic. *in d.c.in præſentia.* ſupra dictum eſt.

Nec refragatur ſecundo loco Text. *in c.dominus.de ſecund.nupt.& in c.in præſentia.de ſponſal.* quia verum eſt, quod mulier non poſſit conu[illegible]are ad [illegible]cunda vota niſi prius habita notitia per certum nuntiũ de morte viri, ſed ſufficiet e[illegible]m probatam eſſe mortem viri ex præſumptionibus, & coniect[illegible]is certificantibus mortem viri arbitrio Iudicare debent[illegible]s, ex quibus probationib. & coniecturis poterit Iudex optime iudicare, an de morte viri ſit facta certificatio, ad effectum contrahendi, vel non.

Ad Tertium vero argumentum, indem reſpondetur, prout ex [illegible]ſcriptis in ſecundo contrario liquet, quæ omi[illegible]nt, cum in caſu de quo agitur ſupponatur ex [illegible]g[illegible]ntiſſimis coniectu[illegible]libus probationibus [illegible] certi[illegible]ca[illegible]ē de morte viri, idque Iudicem [illegible] æque, ac in [illegible] arbitrari, cum ipſius [illegible] dictum [illegible], demandare[illegible] eo[illegible]et.

Minus obſtat q[illegible] contrarium quod [illegible] fuit quod etiam [illegible]entibus, coniecturis v[illegible] libu[illegible], de mort[illegible] non tamen poſſit Iu[illegible] ec[illegible]iaſti[illegible] [illegible]iceat [illegible] alteri [illegible] poſt A[illegible] & Butrii doctrina [illegible] Roland. à V[illegible] *in præſcripto conſ.* 4 *in fin.nu.* 8. *vol.* 3 vbi citat [illegible] teuere Puteum Imolam. *conſ.* 26. *per tot. & conſ.* 78.

Reſpondeo, contrarium verius eſſe, quando adſunt coniecturæ, & præſumptiones vigentiſſime certificantes mortem viri ex arbitrio iudicare debentis, prout contingit in caſu noſtro, Ne[illegible] Rolandus à Valle ibidem [illegible] aduertit, cenſuiſſe Abbatem qui voluit, vt dixi, ſtandum eſſe arbitrio Iudicantis vt diligenter omnibus perpenſis, conſideret vtrum de morte viri ſit facta certificatio, ad effectum contrahendi cum alio. Neque, inquit Abb. quod eccle-
28 ſia nun † poſſit dare licentiam contrahendi, quando c[illegible]nſtat de morte v[illegible] propter coniecturales ve[illegible]tudines, & probat[illegible] arbitrio Iud[illegible], certificantes mortem [illegible] ſed [illegible]antum inqui[illegible], quid ad hoc, vt mulier e[illegible] culturā peccato, ſufficiat quid veriſimilite[illegible] [illegible] autum eſſe mortuum, ſed quod ad hoc, vt eccleſia det [illegible]entiam contrahendi requiratur [illegible] probati[illegible], quam veriſimilis credentia vxoris, quam probationem apertiorem dixerat idem Abb. Paulo ſuperius, conſiſtere in arbitrio Iudicis, à quo iudicari oporteat, an ad effectũ contrahendi ſit facta certificatio de morte, † & ſic
29 male conſuluiſſe Roland. à Valle. *d.conſ.* 93 *poſt num.* 9.*lib.*3. ſi cen[illegible] & coniecturis veriſimilibus arbitrio iudicis non c[illegible] mortem viri, etiam ad effectum contrahen[illegible], quod vnq; colligi non potuit in [illegible]pecie, hoc [illegible] ipſum Ro[illegible]um nec etiam Puteum ab ipſo allegatum, quod etiam dilucidiu[illegible] conſtare exiſtimo ex diſtinctione Henric. Bohic. *in allegat. c. in* [illegible]*ſentia.* tenentis *in fin.* quod ad hoc vt detur [illegible]ent[illegible] contrahendi non requiratur pleniſſima probati[illegible] in, ſed ſufficiant veriſimiles coniectu[illegible], [illegible]obationes, intelligendo, prout Ab[illegible]. cenſuit, arbitrio Iudicis certificantes mortem vi[illegible].

Poſtremo n[illegible] refragantur Mandelli, Pariſii, Alexandri, Rolandi à Valle, & aliorum ex aduerſo allegatorum [illegible]bentiu[illegible] authoritates, quia loquuntur in diuerſis terminis [illegible] caſu, in quo mulier volebat tantum tr[illegible]ſitum facere ad ſecundas nuptias ob diuturnam viri abſentiam, & profectionem in longinquas partes, de quo per longiſſimum tempo[illegible] ſpaciu[illegible] nulla notitia nec d[illegible] e[illegible] morte, nec vita habita [illegible], [illegible]us autem in term[illegible] noſtris cum ſit facta [illegible] morte [illegible] valde vrgentes, & [illegible]obatione[illegible] mortem arbitrio domini iudicare debent [illegible] m ſæpiſ-ſime citatam d[illegible] m Ab[illegible] & H[illegible] B[illegible]hic. *in d. c. in præſentia.* [illegible]tiam ad [illegible] ſecunda vota, vt [illegible] p[illegible]pl[illegible].

30 Præterea [illegible] verentur, [illegible] tirent perperam [illegible] ve[illegible]ram, [illegible] und[illegible] norem [illegible] nem. qu[illegible] dicendum non eſt [illegible] opiniones & repugnant[illegible] illem con[illegible]iam, & di[illegible]tionicis [illegible]ndum Rot Peru[illegible] *deciſ.* 71 *num.* 10 *lib.*2. R[illegible]. P[illegible] mo[illegible] *deciſ.* 21. *nu.* 16. *& deciſ.* 162.*num.*18.

31 Prætermiſſo † igitur iure Longobardorū, ex quo probatur mors vi[illegible] eo ipſo, quo fuerit per triennium extra ſuam prouinciam, vt eſt Text.[illegible] [Lo]ngobardorum *in l.* 1 *de his, qui extra Pat.* & [illegible] ſcribit Iſernia, *in cap.* 1. *col.* 5. *circa fin. Q[uo] temp. miles.*

32 Sed attendo iure Pontificio, in caſu de quo agitur mors viri etiam ad effectum contrahendi matrimonii dicitur probat[illegible] pluribus adminiculis, & iecturis certificantibus mortem viri arbitrio Iudicis, & ita tenendum eſt de iure [illegible]nonico, [illegible] quod attendendum eſt in hoc ca[illegible], inquit [illegible] *in d.c.* [illegible] *nu.*80.*quo temp.miles* cum ſimus in mate[illegible] ſpirituali vt eſt matrimonium, vt per Pariſ.*nu.*3.*vol.*[illegible] Berous. *conſ.*33.*nu.*2.*vol.*1. vbi inquit, quod cauſa matrimonii ſit eccleſiaſtica, & ſpiritualis, & quod fortius eſt, ius canonicũ circa matrimonia, vbiq. ſeruatur, vt not. *in c. pen. & in c. fin. de ſecund. nupt.* Decius, *in l. nuptias. nu.* 7.*ff. de reg. iur. & in conſ.* 232. *col.* 5. Anto. de Roſelles. *in Tract. de legitimat. in Tit. de matr putat. num.* 13 *in fi.*

Laus D.O.M.

Pompeius de Lenardis Iuriſconſultus.

OPINIO MXLIIII.

SVMMARIA.

1 *Vſufructuarius an ante præſtitam cautionem vtendo rebus, quæ vſu conſumuntur, fructus ſuos faciat, & num.* 2.

2 *Vſufructuarius omnium bonorum an contra debitores hæreditarios agere poſſit, & de quibus teneatur.*

3 *Vſufructuarius recipiens fructus ante præſtitam Cautionem, ſciente, & patiente hærede, eos ſuos facit.*

4 *Vſufructuarius poſſidens res quæ vſu non conſumuntur, an cautione nondum præſtita fructus ſuos faciat.*

VSVFRVCTVARIVS vtendo † rebus, quę vſu cõſumuntur, ante præſtitam cautionem proprietatio, de reſtituendis ipſis rebus, finito vſufructu, non facit fructus ſuos: & ſic ante præſtitam cautionem in vſufructu dictarum rerum, quæ vſu conſumuntur per ipſum fructuarium, fructus non pertinent ad fructuarium, ſiue poſſideat, ſiue non: ſecundum Gloſſ. Iacob Butrig Bartol. Bald. *num.* 10 Salic. Paul. Caſtrenſ. Fulgoſ. & Alex. *in addit. in l.* 1. *C. de vſufruct.* Corn. *conſ.* 79. *vol.* 2. *num.* 7. Iaſ. *num.* 125. & Alciat. *num.* 32. *in l.* 1. *ff. de lega.* 1. & eundem Alciat. *in lib.* 7. *Parergon. c.* 2 Socin. Iun. *conſ.* 72. *ſub num.* 3. *& ſequen. vol.* 2. Iacob. Philip. Port. ſeu potius Ant. Gabriel. *in concluſ.* 18. *in* 2. *ampl. libr.* 3. & Pinellum, de bonis maternis, *in l.* 1. *part.* 2. *num.* 77. qui docet iſtam eſſe communem opinionem, propterea Vſufructuarius de-

bet præſtare cautionem de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, & de rem reſtituendo, fini [illegible] ſufficit, vt pro regula ponit, & quam pluribus limitationib. & ampliat ex omnib. Ant. Gabr. *lib. 4. comm. concluſ. in tit. de vſufruct. con. 1. num. 1.*

2 Ideo aduerte † vtiliter, quod vſufructuarius omnium bonorum poſſet agere contra debitores hæreditarios, ac eos exigere, ſecundum Bart. *in l. fin. in fin. de vſufruct. leg.* vbi firmat nomina debitorum actiue, & paſſiue pertinere ad ipſum vſufructuariũ omnium bonorum Et *in l filium, in princip. ff. de leg. 3.* concludit etiã, quod in legato vſuſfructus omnium debitorum, & ſequitur Capra, *conſil. 54 punctim, quidam Sanctis de Aquila* Corn *conſil 187. num 11. volu. 2.* & Dec. *conſil. 418. n. 6. cum alijs ſeq.* qui enerunt ibi omnia obſtacula.

§ Contrarium vero conſuluit Ruinus *conſil. 51. n. 7. cum alijs ſeq. vol. 2.* quod iſte vſufructuarius omniũ bonorum, aliter non faciat fructus ſuos ante præſtitam cautionem, de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri, cuius fundamenta, & alia, quæ adduci poſſent in contrarium, tolluntur per Dec. *in d. conſil. 418. n. 6. cum alijs ſeq. & conſil 607. num. 2. cum ſequen.* & in effectu opinio prædicta Bartol. Deci. & ſequacium, ſequenda eſt in deciſiuis, tanquam tutior, æquior, & verior, pro qua conſului requiſitus *de menſe Ianuarij* 1571. in cauſa quorundam de Ciuitate Ducali per plures rationes, quę hic ob temporis anguſtiam ſupprimuntur.

3 Et ita † conſuluit etiam Natta, *conſil 477. De quatuor quæ tunc pertinentibus ad vſumfructum, nu. 1. cum alijs ſequ. vol. 1.* quod vſufructuarius, qui recepit fructus, ante præſtitam cautionem, ſciente, & patiente hærede, facit eos ſuos: & ſequitur etiam Corn. *d. conſil. 187. num 2. cum alijs ſeq.* & ita extitit iudicatum in facto contingenti in Curia præmemorata Ciuitatis Ducalis, per peritiſſimum D. Andream Caſtellium de Ciuitate Interamnæ, exiſtentem tunc gubernatorem ibi. & Ant. Gabriel. cum magna caterua Doct. relata per eum, *in d. concluſ. 18. in 2. ampl.*

4 Sed † ſi vſufructuarius vteretur alijs rebus, quæ vſu non conſumuntur, & poſſideret ſine vitio, corporaliter, & actualiter prædia vrbana, ſeu ruſtica, ante tamen præſtitam cautionem, tunc faceret fructus ſuos: & ſic vſufructuarius, dummodo rem poſſideat nulla præſtita cautione per eum, nec aliter ab eo petita, nec requiſita, hoc caſu per defectum huius ſatiſdationis, fructus ſuos facere non deſinit: ſecundum Azo Gloſſ. *in l. vxori, la 1 ff. de vſufruct. leg.* Bartol. Alber. Caſtren. & alios *in l. 4. C. de vſufruct.* Abb. *colum. fin.* & Aret. *num 4 in cap fin de pignorib.* Bart. & Fulgoſ. *in l ſi cuius ff. de vſufruct.* Bald. *in l. 1 num 15.* & Salic. *num. 6. C. eodem tit.* Soc. *conſil. 131 colum fin. volu. 1* Corn *conſ. 2 3. num 8 volu 3.* & Soc Iun *con 72 num. 8 volu. 2.* & iſta eſt communis opinio: ſecundum Alex. *conſ. 110. n. 5. vol. 6* Et Ioh. Dilect *in tract. de arte teſtandi, tit. 8. de Var teſtat prætext. poſt nu. 1.*

§ Et licet contrarium velit Feli. *in c ſi autem, n. 5 de reſcrip.* & Fulgoſ. *conſ. 92 in fin* quorum ſententia, & ſequacium procederet, ſi vſufructuarius non poſſideret, nec vellet cautionem præſtare: tunc enim ad eum interea fructus non pertinerent & ita concludit quoq; Gl. *in d. l. ſi cuius*, & Bart *in d. l. vxori.*

OPINIO MXLIV

SVMMARIA.

1 *Proprietarium a ſeruitutem fundo, in quo alius habet vſumfructum, imponere poſſe.*
2 *Vſufructuarij conſenſus non firmat ſeruitutem, a proprietario non rite impoſitam.*
3 *Concedens alicui de nemore ſuo ligna, & de riuo aquam an ſeruitutem conſtituiſſe cenſeatur, & numer 4. & 5*
6 *Conceſſio alicuius rei in dubio cenſetur facta per modum precarij non donationis.*

1 PROPRIETARIVS poteſt † regulariter ſeruitutem fundo ſuo, in quo aliquis [illegible] vſumfructum, imponere, dummodo ob hoc [illegible] conditio deterior non fiat *l. ſed, & ſi quid. §. fin. ff. de vſufru.* Sed ſi eius conditio deterior [illegible], tunc [illegible] ſenſum ipſius fructuarij non poſſet, vt *in d. § fin.*

2 Imo quod plus eſt, etiam ipſo fructuario conſentiente, non poſſe & ſi [illegible] non firmat ſeruitutem a proprietario nõ rite [illegible] ſecundum Gloſſ Fulgo & alios comm [illegible] *in d. §. fin* Gloſſ. Salic & Paul. Caſt *cn. num. 3 in l fin §. ſin autem. C. de bonis quæ liber.* [illegible] *conſil. 37* [illegible] *num. 53. in l fin. C. de pact* qui etiam [illegible] illam eſſe communem opinionem, quæ [illegible] omnis apparet. Sed ab ea, & abſque [illegible] quidem ratione, imo frenis aliquibus ſubtil [illegible] fundamentis potius, quam realibus, conatur diſcedere Pinellus *de bonis mater. 1. par. 2. num 74.* poſt [illegible] quem refert *lib. 4 c. 4.*

3 Vnde † conceſſio facta alicui, vt poſſit de nemore ſuo ligna accipere, & aquam de riuo haurire, communis eſt vſus, quod iſta conceſſio dicatur ſeruitus, de quo teſtificatur Io. Fab. quem refert Iaſ. *in §. aquæ, num 11 inſtit de action.*

Verum contra iſtum communem vſum videtur inſurrexiſſe Bartol. *in l Mæ a, § fin ff. de alimen. & cibar. legat.* vbi concludit, talem conceſſionem nec ſeruitutem eſſe, nec vicem ſeruitutis tenere, & quod huiuſmodi præcedente conceſſione, nunquam niſi contra concedentem agi poſſit, *l. Cæm. ff. de annuis legatis, & l. ſi. ff. de ſeruit. rebus. præ.*

Et ratio differentiæ inter ſeruitutem, & ſimplicem conceſſionem illa eſt, quia ſi nos dicimus ſeruitutem eſſe, pro eius obtentu, tranſit contra quemcunque, & ad quemcumque actio confeſſoria, ſcilicet ſi ſumus in ſeruitutibus realibus, quæ de re rei debentur, ita Gloſſ. *in § 1 Inſtit. de ſeruit. ruſtic. præd.* aut vero in ſeruitutibus, quæ de re perſonæ debentur, & quæ non ſunt omnino perſonales, quia extinguuntur cum perſona, vt vſus, vſuſfructus, miniſterium ſeruorum, & habitatio, *l. 3 in fin. § fin. ff quib. mod. vſus. vel vſufruct. amittatur, & l. non ſolum, § tale, ff de liberatione legata* & illæ non tranſeunt, niſi ad eum, cui fuerit conceſſæ, & quod ſolummodo iſtæ ſint ſeruitutes, non mere perſonales, quæ de re perſonæ debentur, teſtificatur Gl. *in l fin qui bonis adeo ff. de vſufru. & quemadmodum quis vtatur, & fruatur*, ita vt extra iſta ſeruitutes non mere perſonales, nulla alia poſſit inueniri, & cum Bart. *in d. l. M. ia, § fin* videtur concordare Bald. quoq; *in rub C de vſu, vſufr. & habitat. in fi.* cuius allegata mihi non placent, ratio, quia nos ſumus in ſeruitutibus, non mere perſonalibus, ſed ad vitam conceſſis, & tamen allegata per ipſum, & [illegible] ab ipſo adductæ, tendunt ad conductionem, quæ [illegible] eſſe temporalis, & perpetua, vt locati & conducti. &

ſi

ff. ſi ager vectig. tot. tit. videas [illegible] rur quæſo eundemmet Bal [illegible] *in l. ſi plures, num.* 12 *& ſeq. C. de condition. inſertis*, vbi fuit contrariæ [illegible] tentiæ ſibi aduerſando, referendoq; quan [illegible] controuerſia [illegible] inter Placētinos, & Paduanos de conceſſione tranſi [illegible] per quendam pontem, abſque [illegible] ione [illegible] be [illegible] um.

4 Tamen [illegible] pro [illegible] ordia huius qu [illegible] nis, quæ fuit pri [illegible] mi [illegible] R [illegible]. & Io. ſecundum, qu [illegible] G. *in l. pecoris ff. de ſeruit. ruſticor. prædior. & in l. M [illegible] a §. fin. ff. de aliment. & cibar. legat.* [illegible] *l. an §. eque. inſtit. de action.* [illegible] *num.* 18. qu [illegible] venit aliq [illegible] limitatum, & [illegible] c vi [illegible] li [illegible] ne [illegible] tiq; reſpectu perſonæ, cui [illegible] poteſt recipere finem, & declarationem h [illegible] reſpectu, vt dixi, ad talem perſonam, [illegible] omnino huiuſmodi conceſſio cenſetur [illegible] nomen ſeruitutis perſonalis: quia cum ratione p [illegible] polit [illegible] liqua res recipiat ataplitationem, & diminutionem, arg. *l. omne. ff. de re mil. & cap. homo Chriſtianus 94. diſt.* & arg. etiam *l. ſi ſeruum plurium, ff. de leg.* 1. non mirum, ſi poſſit terminari talis conceſſio, prærogatiua pſonæ, verbi gratia, ſuit [illegible] cta Titio conceſſi [illegible] alicuius rei [illegible] ta, concedo tibi [illegible] quotannis, vel indies poſſis proficiſci, & te conferre [illegible] hortum meum, & de eo excipere pro tuo vſu tot fructus, quia poteſt diſcerni, quam quanti [illegible] tem talis perſona ſit conſumptura, vt capit [illegible] b [illegible] gata, illo caſu enim omnino ſeruitu [illegible] lus.

Sed vbicunque ſimpliciter, & nude dereliquit fructuator, dicen [illegible] o, non pro vſu, nec vſum nominando, quia tunc no poteſt habere reſpectus ad perſonam, cui [illegible] uctus fuere derelicti, pro [illegible] ius vſu, nec poteſt diſcerni, [illegible] ue conſiderari qo [illegible] t fructus, ei ſuppeditent, no [illegible] rum igitur, ſi iſto caſu, aliquo modo vocari poſſit [illegible] ego vero talem diſtinctionem friuolam, fragilemq; reputo, & adeo leuem, vt ab hac quæſtione [illegible] abhorreat, primo quia dum dicitur in prima parte, eiuſmodi diſtinctionis, quod habita m [illegible] ntione de vſu, fructus ſic conceſſi poſſint recipere limitationem, ſecundum neceſſitatem, & ege [illegible] tiam perſonæ, dic [illegible] ud pronunciatum falſiſſimum eſſe. cur enim non eſt notiſſimum, ſi duo contrahentes ſimul conuenerint, vt vnus alteri teneatur in tanta quantitate fructū pro vſu ſuo, quod iſta conuentio non ſit limitata, & terminata: quia exprimēdo quantitatem, & [illegible] pro vſu dicatur, tamē quia fuerunt contenti, & ſimul conuenere de tali quantitate, & expreſſum faciat ceſſare tacitum, *l. cum quid. ff. ſi cert. pet. l. cum ex filio, §. 1. & l. ex facto, §. quaro ff. de vulg. & pupill.* Bart. *in l.* 1. *ſub num.* 22. *cod. tit.* & in claris non ſit opus coniecturis, vel reſpectu perſonæ, vel reſpectu dignitatis, *l. cont. num. § cum ita. ff. de ver. obl. & l. ille aut ille, § cum in ambiguis, ff. de* [illegible] 3. ergo & Sic [illegible] iudicio meo [illegible] nulla [illegible] ſit diſt [illegible] c [illegible] r primam partem diſtin [illegible] ionis, & ſec [illegible] ndas [illegible] ita [illegible] r prima ſit [illegible] ruitus, altera ſolum ius quo [illegible] am perſonale, tamen quando tibi occurrit in facto longius cogita, quoniam ego fateret, & confiteor primam partem poſſe vocari ſeruitutem, ex eo quod contrahentes expreſſe nominauerunt vſum, nec tetem, quod habito reſpectu ad neceſſitatem eius, cui conceditur, poſſit determinari, quia eodem modo dici etiam poſſet in ſecunda parte.

5 Et ſic † ego tenerem diſtinctionem Ioan. de Imol. nō, prout fortaſſe ipſe ſentit, nec enim inferius, ſed potius propter reſpectus à me illatos, in caſu, quo ſeruitus non eſſet realis: quia nunquā erit realis ſeruitus, niſi ſit vicinum prædium, cui debeat deſeruire, & quia ſeruitus tranſit ad quemcunq;, & in quēcunq;, niſi de expreſſa mente teſtatoris aliud appareat, & illam ex ſua diſpoſitione efficiat temporalem, ita [illegible] duo [illegible] habent, *in l. pecoris. ff. de ſeruit.* [illegible] *or. præd.* [illegible] *a §. ff.* [illegible] *a tmen. & cibar. legat.* [illegible] & ſic [illegible] di [illegible] um diſtin [illegible] p [illegible] n ceſſionem [illegible] li [illegible] um communi [illegible] us cat [illegible].

Eſt mi [illegible] be [illegible] rum [illegible] nceſſio in dubio intellig [illegible] per [illegible] beneplaciti [illegible] aut [illegible] ratione, & ſeruitutis ſic conce [illegible] t al [illegible] qui a [illegible] in [illegible] o, expreſſa [illegible] per patientiam, in dubio cenſetur fieri per modum precarii, non autem per modum donationis [illegible] ſeruitutis vt per Florian. Bald. Paul. Caſtren. & [illegible] *in leg. ſi precario ff. commun. prædio* & Cæpoll. *in tract. vrbanor. prædior. tit. de materie. c.* 79. *n.* 6 vbi concedit eti [illegible] n quod huiuſmodi conceſſio [illegible] quando [illegible] nq; reuocari, exceptis ſolūmodo du [illegible] b. caſibus, rel [illegible] tis, & diſcuſſis ibi per eum & ration [illegible] m præſenti [illegible] concluſionis ita enucleatæ aſſignat palpabilem Salicet. *in l. cum tum, n. 4. C. de commeatu*, quia conceſſio ſimplex talis eſſe cenſetur, qualis præceſſit determinata rogatio. 6

OPINIO MXLV.

SVMMARIA.

1 *Vſufructuarius rerum, quæ vſu non conſumuntur, quomodo proprietario cauere debeat, & quomodo ſi ſint res mobiles. num. 2.*

3 *Vſufructuarius alienans vel occultans res, quæ vſu conſumuntur cadit ab vſufructu.*

4 *Vſufructuarius facit fructus ſuos, non præſtita cautione, cum quis ei donauit rem, retento vſufructu.*

5 *Teſtator non poteſt remittere vſufructuario cautionem de vtendo arbitrio boni viri, niſi vſufructus inter viuos ſit conſtitutus.* num. 9.

6 *Teſtator, an hæredem grauare poſſit de recipiēdo, fideiuſſorem inopem ab vſufructuario.*

7 *Vſufructuarius non faceret fructus ſuos, quos percepit ante cautionem.*

8 *Vſufructuarius, ob paupertatem non reperiens fideiuſſorem an cum iuratoria cautione admitti debeat.*

10 *Teſtator poteſt remittere cautionem de præſtandis legatis, & fideicommiſſis.*

VSVFRVCTVARIVS, reſpectu † eorum, quæ vſu non conſumuntur, cogitur cautionem præſtare de vtēdo, & fruendo arbitrio boni viri, ſalua rerū ſubſtantia & de reſtituendis reb. finito vſufructu, quales extabunt. *l. ſi tibi. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſum. & toto tit. ff. de vſufru. quemad. caueat.* & notat Gl. & Bal. Sal. *in l. vſufructu conſtituto, per text. ibi. C. de vſufruct.* Alex. *conſil.* 58 *num. 6. vol. 3.* Paris. *conſ. 96. in princ. vol 2.* Dec. *conſi.* 607. *col. 1.* Bertran. *conſ. 162. ex themate mihi transmiſſæ conſultationis ſub num. 7. vol. 3. ſecunda partis, fol.* 255. & Iacob. Philip. Port. ſeu potius Ant. Gabriell. *in ſuis concl. con. luſ. 18. lib. 3 in princ.* 1

Si vero † ſunt res mobiles, quæ vſu conſumuntur, prout oleum, vinum, frumentum, lana, & ſimilia; vſufructuarius pro rebus ipſis, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, cautionem præſtare teneretur de reſtituendo, & ſoluendo æſtimationem ipſorum bonorum, finito vſufructu, facta tamen prius æſtimatione, antequam præſtetur cautio, & habito reſpectu ad æſtimationem, ſecundum tempus, quo vſufructuariæ res traduntur *l. ſi cui, cum l. ſeq. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſ. & § conſtituitur, & § ſeq. inſtit. de vſufru.* & ita notatur per Bertran. *in d. conſ. 162. ſub nu. 7.* Soc. 2

Iun. conſ. 96. col. fi. vol. 1. Alex. in d. conſ. 58. Ant. Gabriel. in d. concluſ. 8. ampl. 3. Bellonum, conſ. 54. ſub n. 2. & per Federic. de Senis, conſ. 46. vere cautum eſt, & per Rolan. à Valle conſ. 92. in cauſa huius Magnificæ Matronæ, num. 6. & 8. vol. 1. vbi admonet iſtam eſſe communem opinionem.

3 Imo ſi vſufructuarius alienaret res ipſas ante æſtimationem earum, procul dubio caderet ab vſufructu, tanquam male in re verſaretur: ſecundum Ruin. conſ. vltimo in fi. vol. 2.

§ Et hoc idem dicendum foret, ſi occultaret bona ipſe vſufructuarius, ne diſtribuerentur: vt firmat Grauet. conſ. 100.

4 Et quamuis † vſufructuarius teneatur præſtare cautionem de vtendo arbitrio boni viri: tamen hoc non haberet locum in eo, qui donaſſet ſua bona, reſeruato ſibi vſufructu: vt notat, & firmat Ioan. de Platea, in §. ſim: præterea, inſtit. de donat. Ant. Rub. Alex. conſ. 14. col. pen. Corn. conſil. 267. in hac conſultatione videtur, vol. 4. Soc. in l. omnes ff. de except. & Dec. conſ. 265. in inſtrumento, col. fi. & Gozad. conſ. 91. n. 5. & conſ. 95. n. 10.

5 Nec poteſt † teſtator vſufructuario ſatiſdationis neceſſitatem remittere: & dato, quod ſit per teſtatorem remiſſa, omnino peti poteſt. l. ſcire debebis. C. vt in poſſeſ. leg. & l. 2. C. de vſufruct. & ibi Gl. Soc. col. 210. ſatis antequam prope fin. Iaſ. conſ. 40. Tria, lib. 1. Abb. conſ. 4. in fin. vol. 2. & Pariſ. conſ. 61. col. pen. vol. 4. Nam illa cautio côcernit fauorem hæredis, quam teſtator remittere non poteſt: ſecundum Gl. in §. vſufructus, in ver. Saluo, inſtit. de vſufructu Gloſſ. in d. l. ſciri debebis, communiter approbatam ibi à Doct. & in l. nemo poteſt. ff. de leg. 1. atteſtante Chriſt. Portio in d. §. vſufructus, nu. 12. & vltra Doctor. in locis prærecitatis, atteſtantur de dicta communi, Guido Papæ conſ. 63. in 2. dubio, & Grauet. conſ. 174. nu. 3. cum aliis ſeq. & conſ. 187. nu. 7. & Bellonus in d. conſ. 54. num. 3.

Et quamuis Bald. in auth. cui relictum. C. de indic. vid. tollen. per illum text. ſentiat hodie correctam eſſe l. primam, & idem putet Barba. conſil. 64. Clementiſſimi, lib. 2. tamen communis opinio eſt in contrarium: vt per relatos Duc. & per Ant. Gabriell. copioſe in d. concl. 18. in 6. ampliatione, & per Soc. conſ. 131. in præſenti conſultatione, col. pen. lib. 1. cum allegatis per Dec. conſ. 418. col. 3. conſ. 565. volum. 1. & conſ. 607. viſo puncto.

6 Et † licet vſufructuario cautio remitti nequeat per teſtatorem: nihilominus poſſet hæredem grauare de recipiendo fideiuſſore ſeu operam ab eo: ſecundum Bald. in l. 1. C. de vſufruct. & in l. ſi pro ca. C. mandati. Alex. in l. ea ſub ff. de vſuf. ad earum rer. quæ vſu conſ. & Barb. in c. ſi ſub n. 8. de pignorib.

7 Proinde † licias, quod nô faceret fructus ſuos vſufructuarius, quos percepiſſet ante cautionem præſtitam, vt per Bald. conſ. 21. ſuper primo, lib. 2. lateque per Dec. in d. conſ. 607. Et præſertim ſi vſufructuarius petitam ſatiſdationem præſtare recuſaret, non deberet modo aliquo fructus habere, vt firmant omnes Doct. communiter in l. vſufructu. C. de vſufru. & Chriſt. Port. in §. vſuſfructus, n. 4. inſt. de vſufructu, Bellonus, in d. conſ. 54. ſub nu. 2. & Corn. conſ. 164. in hac con, ſultatione, in fin. vol. 1. vbi demonſtrat iſtam eſſe communem opinionem.

8 Sed † ſi vſufructuarius, ob paupertatem, non poſſet cautionem cum fideiuſſore præſtare de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri, tunc vtique nullatenus admitteretur ad iuratoriam cautionem, ſibique imputaretur, nec haberet vſumfructum, nec commodum ex eo: ſecundum Gloſ. Odofred. Iacob. Buttrig. Bald. & alios in l. vſufructu. C. de vſufruct. Roman. conſ. 459. circa primum propoſitæ conſultationis articulum, ſub num. 2. & in l. 2. ff. ſol. matr. num. 38. Iaſ. in l. 2. ff. qui ſatiſdare cog. an poſt num. 14. Bellonum in d. conſ. 54. num [illegible] & ſeq. & Bertran. conſil. 232. quæ iam quinta dicit, num. 17. vol. 9. vbi recitatis, atque reiectis aliis duabus opinionibus contrariis, amplectitur iſtam ſententiam Gloſſ. & ſequacium, atque communem [illegible] quam [illegible] etiam Sal [illegible] Guilielmi de P[illegible], conſ. 19. num. 21. & ſequen. poſit. inter conſ. Diuerſorum ad [illegible] ſent. contrariarum voluntatum, collecta per Io. Bap. 7 [illegible] in vol. 1. Nec ab eadem communi diſcedit Al[illegible] conſ. 57. conſiderato verbis teſtamenti, ſub num. 8. vol. [illegible] & Ruin. conſ. 206. col. 10. vol. 2.

§ Et quamuis circa firmamentum aliarum opinionum contrariarum aliqua ſcribat Guido Papæ deciſ. 189. ſub num. 1. & deciſ. 150. & Abb. conſ. 40. ſub nu. 3. & Auguſt. Beroius conſ. 60. numer. 51. vol. 2. & Portius in d. §. vſufructus, num. 7. Tamen in actu practico non foret tutum diſcedere à communi præmemorata, quam vidimus innumeris ferè iudic. in praxi obſeruari, prout ab ea durum eſſe in practica ipſa recedere atteſtatur Salic. in l. 4. C. de vſufruct.

Quatenus † autem ſuperius diximus, [illegible] non poſſe remittere cautionem de vtendo fruendoq. arbitrio boni viri, ſic quod hoc v[illegible] ſi, do ſcilicet vſusfructus eſt conſtitutus in vltima voluntate, ſecus ſi inter viuos: quia in[illegible] poteſt conſtitui vſusfructus. §. conſtituitur, inſtit. de vſufruct. & principalis conſtituens, poteſt remittere huiuſmodi cautionem: vt per Bart. Bald. col. 11. Ang. in fin. Salic. in l. 1. C. de vſufructu. Et ita debet intelligi d. l. ſciri debebis. 9

Et eodem modo intelligi d[illegible] argumentum à contrario ſenſu, ibi (minime in teſtamento remitti poſſe) ergo extra teſtamentum, ſiue per hæredem ſiue per teſtatorem, bene poſſe remitti: quia quilibet ſibi præiudicare poteſt.

Limita † etiam dictam concluſionem, quod licet 10 teſtator nequeat remittere cautionem de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri, poteſt nihilominus remittere cautionem de præſtandis legatis, & hæc cô[illegible] miſſis hæredi. l. 2. C. vt in poſſeſ. leg. & notat Portius in d. §. vſufructus, in fin. & late ſcripſi ſupra in Opi. 871. Teſtator poteſt, hoc eodem lib. 3. fol. 2.

OPINIO MXLVI.

SVMMARIA

1 *Vſufructuarius, cui vſusfructus omnium bonorum fuit relictus, an teneatur ad ſoluendum æs alienum.*

2 *Hæredes de bonis hæreditariis, tenentur ſatiſfacere creditoribus.*

3 *Hæres pro ſatiſfactione æris alieni, poteſt vendere bona mobilia, & immobilia, antequam illa vſufructuario tradat.*

VSVFRVCTVARIVS, cui † vſusfructus omnium 1 bonorum fuit relictus, ſeu legatus, tenetur ad onera aliena, ſimulatque onus æris alieni ad ipſum ſpectabit: ſecundum Bartol. in leg. fin. ff. de vſufruct. leg.

§ Sed in contrarium facit de directo l. 1. Cod. ſi cert. pet. & l. 2. C. de hered. act. videlicet, quod vſufructuarius omnium bonorum nô teneatur ad ſoluendum æs alienum, & iſthæc opinio contra Bartol. videtur communis, vt patet ex congeſtis per Iaſ. in l. 1. col. 3. & ſequen. ff. ad Trebell. per Dec. conſil. 485. circa fin. & per Socin. conſil. 131. in præſenti, colum. 6. & Bellon. conſil. 7. num. 1.

Idem-

2 Ideoque † comprobatur ex his, quæ ſcribit Barba. *conſil. 63. illud.* Nam creditoribus tenentur ſatis facere hæredes de bonis hæreditariis: vt per Paul. de Caſtr. *in l. fin. §. ſin autem æs alienum. C. de bonis quæ lib.*

3 Ideoque † heres propter æs alienum ſoluendum & pro ſatisfactione, poteſt vendere bona mobilia, & immobilia, antequam illa vſufructuario tradat, & tanto minorem vſumfructum habebit vſufructuarius. *l. vſufructu bonorum. ff. ad leg. Falcid.* & ibi Alex. & Bald. *conſil. 87 ſuper primo, lib. 5.* & Paul. de Caſtro *conſil. 335 In cauſa quæ vertitur,* & Dec. *conſ. 620.* vbi ſcribit iſtam eſſe communem opinionem. Licet, & mag. Gozad. *conſ. 94.* aſſeueret contrarium.

Com. opin.

OPINIO MXLVII.

SVMMARIA

1 *Venditori decepto vltra dimidium iuſti precij ſuccurritur remedio* l. 2. Cod. de reſcind. vend. *cum q. ratio,* num. 2.

3 *Societas reſcinditur ex enormi læſione vltra dimediam. Similiter compromiſſum, etiam approbatum à partibus. num. 4.*

5 *Remedium* l. 2 C de reſcind. vend. *vt conceditur emptori, ita & venditori, & nulla poteſt dari Cautela, [illegible] non competat, nec renunciatio nec iuramentum. num 6.*

7 *Dicti remedium, conceditur in omnib. contractib. bonæ fidei, et in locatione nu. 8.*

9 *Remedium* l. 2. Cod. de reſcind. vend. *non procedit, quando quis damnatur vendere ex vltima voluntate, & præſertim, ſi teſtator taxauerit certum pretium, alias ſecus.*

10 *Venditio facta per ſubhaſtationem an reſcindatur ex enormi læſione vltra dimidiam.*

11 *Venditio facta cum decreto iudicis non reſcinditur ex enormi læſione.*

12 *Tranſactio an reſcindatur ex enormi læſione.*

13 *Remedium* l. 2. C. de reſcind. vend. *non conceditur ſi quis tradat rem pro tanto pretio, & quod plus valet, aſſerat ſe donare, & præſertim ſi ſciebat rei venditæ valorem, & num. ſeq.*

15 *Iuramentum excludit maiorem viginti quinque annis à remedio* l. 2. C. de reſcind. vend. *ſed excipitur læſio enormiſſima. num. 16.*

17 *Remedium* l. 2. C. de reſcind. vend. *non competit in adiudicatione facta per iudicem in ſolutum creditori in iudicio, ſecus extra iudicium.*

18 *Remedium* l. 2. C. de reſcind. vend. *non conceditur quando fuerit facta venditio, ſub conditione, hoc expreſſa.*

19 *Venditori non ignoranti valorem rei, non ſubuenitur d. remed.*

20 *Petitio quomodo formari debeat, & quid continere in caſu enormis læſionis.*

21 *Permutatio beneficiorum non reſcinditur intuitu læſionis vltra dimidiam redituum beneficiorum.*

22 *Venditio rei, dicitur minus valere ratione oneris adiuncti ipſi rei.*

23 *Valor rei dicitur etiam minor, ratione mali vicini.*

24 *De commodis & incommodis vicinorum, remiſſione.*

25 *Valor rei dicitur minor ratione difficultatis in exigendo.*

1 VLTRA † dimidiam iuſti pretii, ſi venditor deceptus eſt ex æquitate *l. 2. C. de reſcin. vend.* ſecundum Bald. *ibi,* & cumulatiſſime Iacob. Philipp Portiſeu potius Ant. Gabriel. *in ſuis concluſi. concluſ. 36. in princ. lib. 1.* & Arium Pinel. *in d. l. 2. in 1. part. num. 22. & ſeq.* & ipſi, & eius hæredi ſuccurritur, vt vel reſtituto pretio, res ei reddatur, vel ſuppleatur pretium ipſum.

2 Quia v[illegible] † non [illegible] venditor extitiſſet de[illegible] iuſti pretii, ita Gloſſ. *in §. pretium, in ver. Diſſimeris in ſin. inſtit. de emp. & vend.*

Et Enor[illegible] ſunt dolum [illegible] re ipſa, *l. omnes, §. Lucius, ff. quæ in fraud. credit. & l. ſi quis ſuperſtite, in fin. C. de dolo.*

Et partæ ſunt ſiue dolus [illegible] nat ex propoſito, ſiue re ipſa, *l. ſi quis cum aliter, ff. de verb. oblig. & leg. 2. §. ſi quis ſine, ff. de doli except.*

Et quando quis enormiter læditur, ſatis apparet, quod ignorauit verum rei valorem, *l. quoquis,* vbi Gl. & Bar. *C. de reſcind. vendit.* & ſic non videtur procedere de plano illud quod ſcripſimus *infra nu. 13.*

Et ſi fuerit iuramentum interpoſitum, tali caſu non obligat, quia non trahitur ad ea, quæ quis ignorat, ex quo deſunt conſenſus, *l. cum Aquiliana, ff. de tranſact.* ſic hæc dicta per Alciat. *conſ. 135 num. [illegible] cum aliis ſeqq. tomo 2. lib. 5.*

Imo iſthæc regula, ſeu concluſio eſt adeo in viſceribus iuris fundata, & radicata, vt ea procedat, & amplificetur primo ſortiri locum etiam in contractu ſocietatis, ita Cagnol. *in d. l. 2. in 3. quæſt. num. 61. vel in contractu ſocietatis.* 3

Secundo ampliatur quoque, vt remedium *d. l. 2.* locum obtineat ſimiliter in compromiſſo, etiamſi compromiſſum ipſum approbaſſent partes: ſecundum Dec. *conſ. 60 colum. 5.* vbi arguit de compromiſſo ad tranſactionem, & Marant. *in tract. de ind. in 4. part. diſt. 14. num. 8.* Ant. Gabriel. *in d. concluſ. 36. in 1. amplia.* & Minſing. *in ſing. obſer. cent. 1. obſeruat 33.* 4

Tertio propagat, † extenditque radices ſuas eadem regula, vt ea non ſolum procedat in venditore, ſed in emptore etiam, cum ſe ipſa militet eadem ratio, vt per Doct. *in d. l. 2.* & Abb. *in c. cum cauſa, & in c. cum dilectis, de emp. & vend.* 5

Quarto † amplificatur etiã, quod non poteſt dari cantela in materia, *d. l. 2.* nec iuramentũ, nec renunciationẽ, vt non competat remedium *d. l. 2.* quando ſuerit in enormi læſione, ita Dec. *conſ. 108.* & Mar. Soc. Iun. *conſ 98. vol. 2.* 6

Quinto † ampliatur ſimiliter iſtamet regula, non tantum procedere in contractu emptionis, & venditionis, verum etiam in omnib. contractibus bonæ fidei, vel bonæ fidei naturam habentibus, vt efficax teſtimonium eſt Bar. *in d. l. 2. num. 5.* & Ioan. de Imol. *ibi,* qui in medium reſeruit iſtam eſſe communem opinionem, & Iaſ. quoque *in l. ſi quis cum aliter, num. 18. ff. de verb. obl.* Bar. *in l. 3. C. commun. vtriuſq. iudic.* Rom. *conſ. 419. numer. 2.* & Ant. Gabriell. *in d. concluſ. 36. in 2. ampliat.* 7

Et ita alias in facti † contingentia, ſuperioribus annis, obtinui in magna Curia Vicariæ, exiſtente tunc cauſæ commiſſario D. Scipione Panſa, quæ ſententia fuit poſtmodum confirmata in Sacro Conſilio, exiſtente eo tempore ipſius cauſæ commiſſario Illuſtri D. Cæſare Vitello, ad fauorem Vniuerſitatis oppidi Prætorii Comitatus Aquilæ, contra Baronem eiuſdem caſtri, qui locauerat baiulationem ipſius caſtri, prædictæ Vniuerſitati, vltra dimidiam iuſti, ſolitique aſſictus, qui quidem contractus locationis, & conductionis, ex allegata, & oſtenſa læſione, mediantibus ipſis duabus ſententiis extitit merito reſciſſus, & annullatus. Et quoniam petitio præmemoratæ Vniuerſitatis, continebat duo capita: vnum equidem, quod reſcinderetur cõductio, quæ durabat per decennium eiuſdem baiulationis, & alterũ, quod annullaretur etiã altera conductio eiuſdem rei ſimiliter per decennium facta, quæ tranſacta re ipſa erat, & penitus completa, in qua itidem 8

conſtabat de læſione vltra dimidiam. Sed eadem magna Curia Vicariæ omiſit tunc ſecundum caput petitionis, prouidend[illegible], & ſententiando ſolummodo ſuper reſciſſione primi capitis ipſius conductionis, quæ durabat, vnde adhuc pendet [illegible] lis, & caſus omiſſus, & inſtatur pro ſententiæ promulgatione in huiuſmodi caſu ad fauorem antedictæ Vniuerſitate ita alias conſuluit, & obtinuit coram grauiſſimis Senatoribus, Arius Pinel. vt ipſe refert, contra Dec. *conſil. 583. in fin. in d. l. 2. in 1. part. c. 3. ſub nu. 18.*

§ Et hoc mirandum non eſt. Nam omnes Doctores congeſti per Ant. Gabriell. *in d. concluſ. 36. in 8. ampliat.* affirmantes, *d. l. 2.* locum obtinere in ipſa locatione, loquuntur generaliter, & indiſtincte, tam in locatione completa, quam non completa.

Ceterum † *d. l. 2.* ita amplificata claudicat primo, quando quis damnatus foret, vendere ex vltima voluntate, ſecundum Bald. *in l. Imperator. §. ſi certum, ff. de leg. 2.*

§ Quod interpretatur neceſſario, & cum grano ſalis procedere, ſi taxauerit certum pretium teſtator, alias ſecus. *l. ſi fideiuſſor. § meminiſſe ff. de leg.* [illegible]. Alex. *in d. l. ſi quis cum aliter, numer. 2.* & Socin. *in regul. 436. limit. 7.*

10 Secundo † limitatur antedicta *leg. 2.* ſi venditio fuiſſet ad publicum incantum facta, ita Ang. *in repet. l. ſecundum ff. de verb. oblig.* quem refert Alex. *in d. l. ſi quis cum aliter, nu. 16.* Lancel. Dec. *in l. ſi fideiuſſor §. meminiſſe, colum. 3. ff. de leg. 3.* & Fabian. *in tract. de empt. & vend. colum. 77.*

§ In contrariam vero partem, videlicet, quod venditio, quando facta eſt ad publicum incantum, & ſic per ſubhaſtationem, ſortiatur locum præmemorata lex 2. inclinauit merito Bar. *in l. 1. C. de præſ. 30. annorum*, Gothef. *deciſ. 65. lib. 1.* & Roma. *in d. l. ſi quis cum aliter*, & Alex. etiam *ibi*, vbi inhærendo conſtanter huic opinioni, perhibet eam magis veram, magiſque communem eſſe, prout hoc idem [illegible] ipſemet Alexand. *conſil. 117. viſo & ponderato proceſſu cauſa vertentis, numer. 21. volu. 7.* & Ant. Gabriel. cum alijs aggregatis per eum, *in d. concluſ. 36. limit. 3.*

Com. opin.

11 Tertio † reſtringitur vtiliter prænotata *leg. 2.* non procedere, quando venditio facta eſt cum decreto iudicis, ita Bar. *in l. 1. C. de præd. decur. lib. 10.* Alex. *in d. l. ſi quis cum aliter, nu. 15.* Soc. *in regul. 436. in 2. limit.* & Ant. Gabriel. cum magna caterua Doct. relata per eum, *in d. concluſ. 36. in 1. limit.* vbi commemorat iſtam eſſe communem opinionem, licet, & male contrarium affirmauerit Roman. & Imol. *in d. leg. ſi quis cum aliter.*

Com. opin.

12 Quarto † non ſortitur locum *d. l. 2.* in tranſactione, vt per Soc. *in d. reg. 436. limit. 8.* Gloſſ. Imol. Ioan. And. Anchar. & alios omnes *in c. cum cauſam, de empt. & vend.* & alios complures aggregatos per Alex. *in d. l. ſi quis cum aliter, numer. 8. in fin.* vbi dicit iſtam opinionem veriorem eſſe, & communem ibidem ait Cuman. & Aret. & ample etiam Ant. Gabriel. *in d. concl. 36. in 8. limit.* & ſequitur quoque Bald. *in rub. Extra. de tranſact.*

Com. opin.

§ In contrariam vero opinionem, videlicet, quod *d. leg. 2.* locum obtineat in tranſactione, inclinauit Bart. *ibi, & in d. l. ſi quis cum aliter.* Abb. *in d. cap. cum cauſam, num. 8.* Fabian. de Mont. Sauin. *in d. tract. de empt. & vend. 148. q.* vbi non obſcure dicit iſtam æquam eſſe: & communem aperiſſime demonſtrat Alexan. *conſ. 118. num. 5. vol. 7.* & Dec. *conſ. 479. & in l. cum te. Cod. de tranſact.* & magis communem, cumulatiſſime Arius Pinel. *in d. l. 2. in 1. part. c. 4. nu. 12. cum alijs ſeq.* quam limitat poſt Bald. *in l. fin. ff. de cond. ob turp. cauſ.* Capre. *deciſ.* 159. *in cauſa magnificarum, num. 45.* & Pinel. *in d. cap. 4. num. 16.*

Quinto † non extendit vires, dicteſque [illegible] *d. l. 2.* cum quis tradidit [illegible] m pro [illegible] ert. pretio, & quod plus valet, aſſeruit ſe donare, & po[illegible] um [illegible] bat rei venditæ valorem, vt per Bart. *in d. l. ſi quis cum aliter, & in d. leg. 2.* cui innititur non vulg[illegible] Bald. *ibi*, & Imol. *in cap. cum contingat. de iureiur.* licet Rom. *in d. l. ſi quis cum aliter*, [illegible] ho[illegible] d[illegible] & Alexand. tradat oppoſitam, & tutiſſi[illegible] ctionem. 13

Sexto limitatur † etiam *d. l. 2.* quan[illegible] in Inſtrumento, non ſolum expreſſit, & declar[illegible] quod id, quod plus valet, donauerit, [illegible] ſit parua, ſiue magna, ſed etiam, ſi excedat [illegible] midiam iuſti pretii, ſponte & ex certa ſcien[illegible]a dedit, donauit, & renunciauit beneficio eiuſdem *l. 2.* vt voluit Bart. *vbi ſupra.* & Ac[illegible] *§. actionum. Inſtit. de act.* 14

§ Sed tamen B[illegible] *in d. l. 2.* no[illegible] dmit[illegible] ſimpliciter, ſed con[illegible], ſi bis aſſeruerit [illegible] tor, quod illud plus [illegible] donauerit, tunc ceſſet [illegible] medium *d. l.* [illegible] *in c. ſi cautio n. 19. Extra. de fid. inſtrumen.*

Septimo, † iuramentum excludit quoq[illegible] antem maiorem [illegible] e non, ita [illegible] di[illegible] *2.* ſecund[illegible] m Gloſſ. [illegible] *num. 9.* B[illegible] *num.* [illegible] *n. 10. q.* Alber. *numer. 9.* Caſtren. *num. 10.* & [illegible] *ibi*, Alex. *conſ. 42. colum. 4. vol. 1.* Corn. *conſil.* [illegible] *colum. 4. n. 15. cum alijs ſequen.* vbi quit [illegible] m[illegible] communem opinionem. Dec. etiam *conſil.* [illegible] *in f.* G[illegible] *conſ. 51. nu. 3.* Grauet. *conſ. 1.* [illegible] *prin. nu. 11. & co*[illegible] *4.* Ioanna, *numer. 9.* & Arius Pi[illegible] *in d.* [illegible] *leg. 2. in tertia parte cap. 1. num. 1.* 15

Com. opin.

Quod vtiliter declara non ſ[illegible]um, ſi maior ſit deceptus in ma[illegible] no [illegible]. quia tunc obtenta, impe[illegible] de prius [illegible] iuramento, permit[illegible] cont[illegible] ci reinedio *d. l. 1.* vi pote, quia ob enorm[illegible] ma[illegible] æſionem dicitur re ipſa dolus adeſſe iuxta *l. ſi ſuperſtes* [illegible] *ſi. C. de dol.* & conſequenter iuramentum non ope[illegible] tur effectum ſuum, vt ample, alios adducens, tradit Dec. *conſ. 180. col. 4. & 6.* vbi commemorat iſtam eſſe communem opinionem. Soc. Iun. *conſ. 44. proſequendo ſecundum numer. 38. v. 1.* [illegible] C[illegible] d. aſſeren[illegible] Rota Rom. obſeruari, *in deciſ. 1. nu. 4. in tit. de empt.* [illegible] *vendit.* & ſic iudicatum fuiſſe in Con[illegible]lio Granat[illegible]ſi, recenſuit Couarru. *lib. 2. reſolut. cap. 4. num.* [illegible] dune Moder. præſertim. Cagnol. *numer. 98. cum ſequen.* vbi alios allegat. *in d. l. 2.* & Arius Pinel. etiam *in parte c. 1. nu. 7. cum alijs ſeq.* vbi docet iſtam eſſe [illegible] communem opinionem. 16

Com. opin.

Octauo claudicat & non procedit, in adiudicatione facta in ſolutum [illegible] editori, per iudicem, de ſuo credito ita Bald. *in l. ex die. C. de execut. rei iu* [illegible] *per tum. in l. a Diuo Pio §. ſi pignora ff. de re iud.* & [illegible] A[illegible]lex. *in d. l. ſi quis cum aliter, numer. 18. in fin.* licet [illegible] um affirmauerit Oldr. *conſ. 36.* Sed Alex. *in loc. pr*[illegible] rate conciliat opiniones, videlicet, quod opinio Oldra. in adiudicatione facta extra iudi[illegible] u[illegible] Bald. vero, loquatur in adiudicatione, quæ fit in [illegible] co, & tandem Alexan. ipſe tenet cum Bald. *in numer. allego.* 17

Nono † non procedit *d. l. 2.* ſi venditio [illegible] cta ſit minus dimidia iuſti pretii, cum h[illegible]c conditione adiecta, ſi pretium conuentum nō ſoluetur certo tempore quod ſupplen[illegible]d[illegible] iuſtum pretium [illegible] mitat Bald. *in cap. 1. qual. dom. propr. prin.* per rationem aſſignatam ibi per eum, quem refert Alex. *in d. ſi quis cum aliter, num. 19.* 18

Deſimo

19 Decimo † d.l.2. locum obtinet, ſi venditor neſciret, & penitus ignoraret qualitatem rei venditæ, & ex hoc fuiſſet deceptus ab emptore; ſecus vero, ſi ſciret valorem rei, & de ea veram cognitionem haberet.

Nam hoc caſu res tanti valet, quanti vendi poteſt vt per Bart. *in l. pretia rerum. ff. ad leg. Falcid. & l. ſeruum. §. quid ſi pendente ff. de condict. furt.* Dec. *conſ.* 583. *nu.* 1. *& ſeq.* vbi ponit modum, veramq; normam probandi ſcientiam. Et modum normamque itidem probandi ignorantiam, affabre docet Aret. & Faber, *inſt. quib. ex cauſ. manum. non lic.* & Bartol. & alii *in d. l. ſi quis cum aliter.*

20 Practicã † vero *d. l.* 2. & qualiter petitio in ea fieri debeat, quidq; continere, oſtendit Bar. *ibi, nu.* 16. vbi affirmat, quod libellus debeat concludere alternatiue, ſcilicet, peto emptorem mihi condemnari, vt dictam rem reddat, vel precium ſuppleat iuſtum, & hoc cum venditor eſt deceptus, & agit contra emptorem. Sed totum oppoſitum verſa vice concludendum eſt, ſi deceptus foret emptor & ageret contra venditorem, vt determinat Bar. *in d. l.* 2. *n.* 16 *in fi.* Et pro remedio *d. l.* 2. vide Mynſing *in cent.* 2. *obſeruat.* 42.

¶ Et pro intellectu eiuſdem, vide Aret. *in § actionum. n.* 17. *inſt. de actio.* vbi habes formam conceptionis verborum, vt quis beneficio iſtius *l.* 2. excludatur & apud Bar. etiam *in d. l. ſi equo ff. de leg.* 1. *& in l.* 1. *§. ſi bonis ff ad Treb.*

21 Vndecimo † limitatur quoq; eadem *l.* 2. nõ procedere in permutatione beneficiorum, vt eo caſu remedium *d. l.* 2. ceſſet omnino, etiamſi alter ex permutantibus vltra dimidiam redditaum ſui beneficii læſus eſſet, vt conſuluit in propriis terminis Dec. *conſ.* 210 cum aliis aggregatis per Arium Pinel. *in d. l.* 2. *in* 1 *par. c.* 3 *nu.* 26. vbi dicit, iſtam eſſe communem opinionem, & ita in facti contingentia, de præſenti anno 1580. ex variis rationib. & authoritatibus, hic non expreſſis, reſpondi, ad fauorem Reuerendi I.C. D. Iacobi Viun, contra Reuerendum D. Archipreſbyterum S. Petri de Poppleto de Aquila, in permutatione beneficiorum facta inter eos.

22 Et † quoniam in præſenti materia ſemper controuertitur, & tractatur de iuſto, & vero rei precio, prout diſcurrit vbertim Couar. *in tract. variar. reſolut. lib.* 2. *c.* 3. ideo non intempeſtiue aduertendum eſt, quod res vendita, dicatur re ipſa minus valere, ratione oneris adiuncti ipſi rei, ita Abb *int. in ſi. quib. in* 2. *notab. de decim.* & Dec. *conſ.* 167 *col.* 2. *& conſ.* 308. Bald. *conſ.* 182. *volum.* 4. & Moron. *in tract. de pace. quæſt.* 95. *in fin.*

23 Nec non valor † rei dicitur etiam minor, ratione mali vicini, ſecundum Iaſ. *in l.* 1. *§. ſi heres. in* 3. *notab ff. ad Treb.* Quæ qualitas neceſſario per venditorem eſt exprimenda. Et ſic malus vicinus debet expreſſe nominari, alias emptori tenetur ad intereſſe. *l. quod ſæpe §. ſi.* vbi gl. *in verb. conſiſtere ff. de contrah. empt.* Ang. Aret. *in §. in duplum. n.* 7. *inſtit. de action.* vide Dyn. & *ibi addit. in c. cum quis certus. Ext. de reg. iur.*

Imo venditor, etiamſi ſit ignarus, hoc tamen dicere tenetur, & certificare emptorem de qualitatibus rei, & pro qualitatibus, deducere tenetur, quanto minoris emptor fuiſſet rem empturus, ſi ſciuiſſet illam qualitatem, *§. fin. inſtit. de empt. & vendit. l. ſeruus quem. §. fin ff. de act. empt* Aretin. *in conſ.* 104. *in cauſ. mag. & conſ.* 70 Paul. Caſtren. *in conſ.* 195. *& conſ.* 353. *num.* 1. *volum.* 1. Angel. Paul. & Alexand. *in l.* 1. *§. heres. ff. ad Trebellian.* Neuizan. *in conſil.* 37. *numer.* 5 *&* 6 Et ſi interueniſſet dolus venditoris, ſuccurreretur iure mento in l[illegible] emptoris, Alexand. *in conſ.* 69. *vol.* 4. & Salicet. *in l. Iulianus ff de act. empt.* pl[illegible]num facit, emptorem poſſe dicere ſe nullo modo fuiſſe empturum.

Et ratio ea eſt: nam habens malum vicinum, videtur procul dubio habere m[illegible] [illegible] teſte Salomone, *in Prouerb. c.* 25. & Affli[illegible] *in tract. de iure protomiſ. in §.* [illegible] *nu.* [illegible] *in fin* Cagno[illegible] *in l.* 1. *verſ. poſt deinde. vbi plura adducit. ff de origine iur. n.* 293. *& c. ſuper ſpecula. vbi gloſſ. de priuileg.* & Fran. Petrarcha *de remediis aduer. v. fortunæ* vbi vocat vicinos graues, m[o]leſtos, iniucundos, odioſos, atq; incomodos & deniq; ſic di[s]currit, & in hæc verba prorupit *Si penitus ab hac peſte vis abſolui, in ſolitudine te recondẽ.* Sic enim res ſe habet, vt vbi eſt maior locorum vicinitas, ibi maiorem videas diſtantiã animorũ: rara ſine iurgiis, & rancore vicinitã eſt. Et verſa [vi]ce bonus vicinus reputatur alter frater ipſe, vt colligitur *in d. c. cap.* 2. *Prouerbiorum Salomonis.* Vnde ſecundum Cicer. *in orationibus*, laudanda eſt, vel etiam amanda vicinitas, retinens veterem illum officii morem, non in fuſcata maleuolentia. non aſſueta mendaciis, non fuſcata, non fallax non erudita artificio ſimulationis, vel ſuburbano, vel vrbano: Etenim grauius eſt ſpoliari fortunis, quam non augeri dignitate. Itaque vicini debent ſibi inuicem facere bonam vicinantiam. *l. Imperatores.* & ibi Flor. *de ſer. ruſt præd.*

De commodis † & incõmodis vicinorum, Columell. *de re ruſt lib.* 1. *cap.* 5. Paul. Manut. *in prouerb. aliquid mali per viciniũ malum.* Plura reh. de Themiſtocle ſcribit, quod cum prædium venderet, proclamari iuſſerit, bonum quoque vicinum habere. Mantica *ſing.* 7. *num.* 3. *vicinum* Facit quod not. Bald. *in l.* 1. *num* 8 *C. qui teſtam. fac. poſ.* refert Iaſ. *in l. ex hoc iure. num.* 10. *ff. de iuſt & iure. in l. quo minus. num.* 25. *ff. de flumin. & in rub. C. ne Fiſc. vel reſp. num.* 2. Bar. *in l. cum allegas. num* 1. *C. ne Fiſc. vel Reſp.* Et bella quæ à vicinis omnium ſunt periculoſiſſima, *l* 2. *§. poſt deinde. ff. de orig. iur.* argumen. *Locum oportet. §. ſin autem. in fine. Cod. de bon. quæ lib.* Vnde Heſiodus dicebat: *damnum eſt malos habere vicinos.* & Iuuenal. *ſatyra* 15. 24

Inter finitimos vetus, atq; antiqua ſimultas.
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus.

Andr. Gail. *lib.* 2. *pract. obſer.* Camer. 69 *num.* 19. 20. *& ſeq.*

Imoquoque † res dicitur minus valere ratione difficultatis in exigendo. *leg. per diuerſas Cod. mandat.* de quibus Iaſ. *in d. l.* 1. *§. ſi heres. num* 6. Socin. *in conſil.* 57. *num.* 49 *lib.* 4. Crauett. *conſil.* 145. *num.* 9. & Gozad. *conſil.* 15. 25

OPINIO MXLVIII.

SVMMARIA.

1 *Vſura, vt damnum, & intereſſe peti poteſt, ex diſpoſitione vtriuſq; iuris, ſi debitor ſolutionem doloſe detrectauerit, vel alias in mora fuerit.*

2 *Vſura ſunt permiſſa in* 32. *caſibus, remiſſiue.*

VSVRAM, † vt damnum petere poteſt quis à ſuo debitore, qui ſua mora, vel dolo fecit, vt alteri ſoluendo, grauaretur: & ſic petitio vſurarum fieri poteſt, vt intereſſe, & vtroque iure permiſſa eſt: vtputa, ſi incidiſſem in aliquam pœnam, vel pignus, quod poteram ea pecunia luere, perdidiſſem, ſeu aliam pecuniã ſub graui fœnore, & ſub cambiis accipere coactus fuiſſe, potero tunc huiuſmodi fœnus, & cambia, vt intereſſe, quærere à meo debitore; vt volunt omnes communiter, tam legiſtæ & 1

Canoniſtæ, quam etiam Theologi, ſecundum Arch. *in c. vſura. 14. quæſt. 3. & in c. fraternitas. 12. q. 11.* quem ſequuntur Paul. de Caſtr. & Salic. *in l. 2. C. de vſur.* Anch. *conſ. 176 dubitatur. colum. 2.* Glo. & omnes *in l. ſocium qui. ff. pro ſocio.* Canoniſt. *in c. dilecti. Ext. de foro compet.* Abb. *in c. 1. in c. cum quæſtum. & in cap ſalubriter de vſur. & in conſi. 7. colum. 3. volum. 2* Ioan. de Imol. *in c. peruenit. & in c. conſtitutus Ext. de fideiuſſ.* Rom. *ſing. 341. & in conſil. 94. num. 1. & conſ. 301 per tot.* Felin. *in c. cum venerabilis. num. 9. Ext. de except.* Afflict. *deciſ. 91.* Alexand. *conſi. 226. numer. 4. volum. 2.* Dec. *conſi. 322.* Pet. Rauen. *in d. c. 1. de vſur. colum. 2. verſi. & generaliter, vbi percipitur aliquid loco intereſſe.* Gozad. *conſi. 55. colum. 3.* Socin. *conſi. 130. volum. 2.* Iaſ. *in l. cunctos populos colum. 11. in 2. lect. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Gomeſ. *in §. alteratum. num. 18. Inſtit. de act.* Beroius *in rubr. de vſuris ſub num. 71.* Ruin. *conſi. 61. ſub num. 5. volum. 4.* Lupus *in c. per veſtras. §. 11. verſi. 2. infertur. Ext. de donat.* Cagnolus *in l. curabit. C. de act. empt.* Curt. iun. *in l. vnica. ſub nu. 40. & ſeq. C. de ſent. quæ pro eo.* & Alfonſus Guerrerius, *in theſauro Chriſtianæ religionis. in tit. de vſuris c. 67, in verſi. Dixi quod aliquando vſura.* & hoc idem decreuit Rota Rom. *Anno* 1542. Io. Moheda *deciſ. 2. in tit. de vſuris.*

2 Alios vero † caſus circiter 32. in quib. vſuræ ſunt permiſſæ, enumerat Soc. *in tract. fallen. in reg. 3. per tot.* Doct. *in l. ſi inſulam. §. vſuras. ff. ſolut. matr.* & Carrer. *in tract. de hæretico. in prin. num. 9.* & Alfonſus Guerrerius *in dict. titul. de vſuris. cap. 67.* vide *infra in Opin. 1053 numero 14.*

OPINIO MXLIX.

SVMMARIA.

1 *Vſura poſt mortem heredis, legatario debentur.*

2 *Vſuræ veniunt in depoſito pecuniæ numeratæ, non autem in depoſito ſpeciei, à tempore moræ.*

3 *Vſuræ debentur à tempore moræ, in contractibus bonæ fidei, etiam de iure canonico.*

1 VSVRÆ † in legatis, & fideicommiſſis, poſt mortem heredis debentur, ſecundum communem ſcholam omnium Doct. *in l. Titia Seio. §. vſuras, in l. ſi quis ſeruo. ff. de leg. 2. in l. ſi cui ff. de cond. & demonſt. & l. 1. C. de vſur. & fruct. leg.* in quibus omnibus locis, Gl. & Scribentes ita vnanimiter, & concorditer ſentiunt: & Illuſtris D. Cæphal. etiam *conſ. 610. contra. nu. 32. & ſeq vol. 4.* Com. opin.

2 Necnon † vſuræ veniunt etiam in depoſito pecuniæ numeratæ à tempore moræ. *l. de ſponſalitiorum. §. qui pecuniam.* & *ibi* Bar. *ff. depoſ. 2.* & *ibi* Bald. *C. eod. tit.* non autem in depoſito ſpeciei, ſecundum Bal. *ibi, per l. fideicommiſſa. § ſi. ff. de vſuris.*

3 Et ea † eſt ratio, quoniã in contractib. bonæ fidei, vſuræ debentur, à tempore moræ, *ita* Bar. *in l. 1. in im. in 3. notab. l. lecta.* & *ibi* Bart. *colum. 4.* & omnes Doct. vniuerſaliter *ff. ſi certum pet. l. publia. §. 1.* & *ibi* Bart. *ff. depo.* Nicol. de Neapol. *in l. 1. in prin. ff. de eo, quo pro tutore.* & Bero. *conſi. 193. num. 20. volum. 1.* vbi *num. 9.* amplificat procedere hoc etiam de iure canonico, vt vſurarum ratio in contractibus bonæ fidei, de iure canonico à die moræ debeatur.

Et egimus etiam de hac materia ſupra, *in Opinione 204. Dominium rei legatæ lib. 1.*

OPINIO ML.

SVMMARIA.

1 *Vſuræ an licite ab hoſtibus exigi poſſint.*

2 *Iuriſdictiones, & dominia eſſe non poſſunt apud Saracenos.*

3 *Proximi noſtri omnes homines eſſe dicuntur, ſiue Iudæi, ſiue alii infideles ſint.*

4 *Proximum, omnis homo reputare debet in ſtatu Euangelii.*

5 *Peccator, in quantum peccator eſt, non eſt diligendus, ſed in quantum eſt homo, diligendus eſt propter Deum.*

VSVRÆ per † hoſtes licite ab hoſtibus exiguntur & ſic non eſt permiſſum licitum ne fœnerari hoſtibus ipſis, & ab eis ... pete vſuras, ſecundum Doct. *in c. ab illo. 14. q. 4.* Fratr. in Ioannem noſtrum Aquilanum, *in ſerm. quadrageſimali operis, ſeu a vetorum. in ſerm. 37. de vſuris. columna 11 verſi. Quinto facit contra legem.* Io. de Ana. & Beroium, cum ... nata per eos, *in c. 1. num. 114. de vſuris.* vbi oſtendit, iſtam eſſe communem opinionem contra Gloſſ. *in d. cap. ab illo.* Hoſt. *in c. ſalubriter. de vſuris.* Roman. *ſing. 169.* Socin. *in tract. fallen. in reg. 3. num. 29.* Ioan. de Arno. *problema. 9.* Matthæ. *in l. ... §. præterea. num. 34. ff. de quæſt.* Carrerium *in tract. de hæreticis. ſub num. 10.* & Lallum de Tuſcia, *in conſil. Regni, Vſurariorum lib. 1. num. 11.* contrarium & contra ſanctam matrem Eccleſiam ſentientes. Et dictam communem ſequitur, & declarat S. Anton. Archiep. Flor. *in ſua ſumma in 2. par. c. 7. Quia vſura vorago verſi. Quæritur, verum ſit licitum mutuare hoſtibus vſuram.* vbi firmat, quod ab hoſtibus licite recipiatur non ratione mutui, ſed iure dominii, quod habet in illos, & vt recuperet rem ſuam, quam non poteſt ab iniuſto poſſeſſore, niſi mediante mutuo recuperare: & ait ita intelligi *d. c. ab illo.* Com. opin. 1

Quia † dominia, & iuriſdictiones eſſe non poſſunt apud Saracenos, ſecundum Hoſt. Io. de Lign. & alios *in c. ſuper his extra de voto.* & S. Bernardinum, Protectorem noſtrum *in ſuis ſermonib. de Euangelio æterno. ſerm. 42. artic. 3. c. 1. circa fin. & ſerm. 37. art. 3. cap. 1.* ... *quia poſt eum eorum ſcandalum eſt, hoc naturale iniuſtum nullo vtique debet fieri* & S. Antonium *vbi ſupra*, qui meminit iſtam eſſe communem opin. contra Innoc. contrarium aſſerentem *in d. c. ſuper his.* 2 Com. opin.

Et communis † mentionata in principio poſita, hac ratione probatur; Siquidem omnes homines dicuntur noſtri proximi, quia ſunt noſtræ naturæ participes; & eos, ſiue Iudæos, ſiue infideles, debemus tanquam proximos diligere, & ... pro eis orare *c. proximos. de pænit. diſt.* 1. 3

Et † S. Thom. *in 2. 2. q. 78. art. 1.* dicit, quod ... mus omnem hominem habere quaſi proximum, & fratrẽ præſertim in ſtatu Euangelii, ad quem omnes vocantur. 4

§ Similiter dicit Origines *in homilia Euang. Matthæi quod legitur in 9. feria poſt 1. dominicam quadrageſimæ: Diligite inimicos veſtros, ſiue paganos idolorum cultores ſiue hæreticos infideles; iſti enim ſunt inimici noſtri, iſti ſunt veritatis aduerſarii: iſtos ergo diligite, mala eis non faciendo, nec aduerſa optantes, ſed diligite eos, vt proximos, & eorum errorem ſpernite, ſicut abominationem: propterea orate pro calumniantibus vobis, vt ipſi à malis ceſſent, vt deſiſtant ab impietate, & iudicium condemnationis effugiant: orate pro illorum remiſſione, & veſtra pace, pro illorum conuerſione, & veſtra tolerantia.*

Idem firmat † Auguſtin. *in lib. de doctrina Chriſtiana.* dicens, *Omnis peccator, in quantum peccator eſt, non eſt diligendus:* & omnis homo, in quantum eſt homo, diligendus eſt propter DEVM & *in Pſalm. 11. & in libr. 8. de Trin.* ſic inquit: *In bono enim diligendus eſt proximus, non in malo.* & de hoc habetur apud Magiſtrum Sent. *lib. 2. diſtin. 27. & diſtin. 29. & cap. 1. & ſeq.* in quibus locis concludit, plura allegando, quod DEVS nullum hominem excipiat à præcepto: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* 5

OPINIO MLI.

SVMMARIA.

1 *Vſura non poteſt committi niſi in mutuo vero, vel interpretato.*

2 *Conſuetudo inſpicienda, quis contractum vſurarium reputari debet.*

1 VSVRA proprie cōmittitur duntaxat in contractu mutui, non autem in cæteris contractib. & ſic vſura regulariter committitur in ſolo contractu mutui, ſecundum gl. *in c. conqueſtus de vſuris*. quam ſequitur totus mundus, teſte Socin. *conſi.* 88. *num.* 9. *volum* 1 & ſequitur quoque Alexand. de Neuo, *conſ.* 95. *num.* 19. Alfonſus Gue. tetius *in theſauro Chriſtianæ relig. tract. de vſuris in monte pietatis, & intereſſe. c. 67. in prin.* Socin Iunior notabili caſu, *in conſi* 66 *num.* 4. & *conſi.* 17 *num.* 8 *vol.* 4. Frater Ioan. concīus meus eminentiſſimus Theologus *in ſerm quadrag ſerm.* 16. *Non eſt hic homo à* DEO. *colum.* 2. & *ſeq.* Rolarium Buſti *in ſerm. prædicab. in* 1 *part. ſerm.* 27. *in litera* I. Abb *in rub. de vſuris.* & *in c. fin. eod. tit.* & cum d. Gl. omnes tranſeunt, ſecundum Dec. qui ſimiliter eam ſequitur *conſi.* 119. *nu* 3. & iſta eſt communis opin. Soc. *conſi.* 176 *vol* 1. & *in d. c.* 88 *nu.* 6. & 16. Lauren. de Rodul*ſ*is *in tract. de vſuris in prin. num.* 16. & *in p. ar.* 3 *q.* 1. *colum.* 2. Hieron. de Luca, *in tract. de cambiis q.* 5 *n.* 48. Ambroſ. de Vignate. *in tract. de vſuris in princip.* & Dominicum de Soto, *in tract. de iuſt. & iure lib.* 6. *q.* 1 *art.* 1. Bero. *in d. rub. de vſuris. nu.* 37 & 45. *cum aliis ſeq.* vbi adducit rationes, & *conſi.* 168. *in præſenti cauſa, prima facie dicendum. nu.* 1. *cum aliis ſequen.* & *num* 16. *volum.* 1 vbi hoc declarat vtiliter, & Craneti. *conſi* 145. *nu.* 6. & 17. & S. Bernardinus, Protector noſter *in ſerm ſuis de Euangelio æterno. in ſerm.* 36. *art.* 2 *c.* 1. & *ſeq.* & *in ſerm* 37. *ar.* 1 *c.* 2. vbi hoc efficaciſſime probat aliquibus quidem non ſpernendis rationibus. *Cōis opin.*

2 Sed † conſuetudo inſpici debet, an contractus cenſendus ſit vſurarius, & ſimiliter quis ſit reputandus vſurarius, & itidem in ſolutione vſurarum conſuetudo eſt attendenda, vt affluentiſſime per Anto. Gabr. *lib.* 6. *tit. de conſuetudine concluſ.* 1. *in* 14 *allat. nu.* 29. 30. & *ſeq fol* 588 & Nauarrum etiam *in tract. de vſuris. in* 14. *notabili num* 33. & *ſequen fol.* 20. & *ſeqq.* vbi ſubtiliter, & realiter tuetur opinionem iſtam, vſurariam non eſſe conſuetudinem immemorialem, recipiendi quatuor pro centum, ſalua ſorte, ſeu capitali, vbi remouet etiam, atque deſtruit omnia obſtacula contraria.

OPINIO MLII.

SVMMARIA.

1 *Emptio certi annui redditus, ſeu cenſus, permiſſa eſt, & non ſapit vſuram.*

2 *Venditio certi annui redditus, vel cenſus, poteſt fieri etiã ab eccleſia.*

3 *Contractus annui cenſus ne vſurarius dicatur, quas conditiones contineat, & quomodo fieri debeat & nu ſeq. vſq. ad fin.*

1 VSVRAM † non committeret Titius, qui iuſtum precium daret, cum pacto, vt ſibi ſuper certa re certus, determinatus, & honeſtus redditus conſtitueretur, & ſic huiuſmodi contractus annui cenſus, ad decem pro centenario, valet, & tenet, nec vſurarius vocari poteſt; imo comperimus contractus huiuſmodi iuridicos, & iuxta determinationem Doctorum licitos eſſe, & iuri communi conformes: quia hoc caſu non contrahitur mutuũ, ſed potius contractus emptionis, & venditionis: ſi quidem certus redditus annuus pro determinato precio emi videtur, & ex quo precium certum, & res vendita interuenit: vt vltra extrauagantes Martini V. & Caliſti. III. quas habes *in extrauag.* 1. & 2 *ſub tit. de empti. & vendi.* & vltra Bullam, ſeu extrauagantem Nicolai V. conceſſam in Regno Neap. & impreſſam inter pragmaticas Regias: & vltra etiam Bullam, vel reformationem Pii V. emanatam *anno* 1568. ſuper forma creandi cenſus, voluerunt Hoſtien. Innoc. Cardin. Berous, Ant. Abb. & alii *in c. in Ciuitate de vſuris.* vbi dictam opinionem ſequitur etiam, *num.* 9. & ait communem eſſe, & Soc. Iun. quoque conſulendo *conſi.* 17. *num.* 6. & 11. & *ſeq. volumin.* 4. Natta *in conſi.* 541. *recte & ſancte videtur fuiſſe iudicatum num.* 1. *volum.* 2. Doct. omnes *in l.* 1. *C. de ſumma Trin & fide catho.* Bald. *conſi.* 133 & *conſi.* 210. *volum.* 3. & Calcan *conſi.* 84. & *ſequen* & cum eadem opinione concurrit pariter conſulendo Roman. *conſi.* 302. S. Anton. Archiepiſc. Floren. *in ſua Summa. in* 2 *par. cap.* 11. *videndum eſt etiam de lucro, ſeu redditu annuali, ſub verſi. Sed dices. circa fin.* & Alexand. de Neuo, *in conſi* 95. *num.* 15 *cum aliis ſequen.* & ibi etiam Ioan. Bapt. Roiellus, *nu.* 19. *in ſubſcriptione ſua,* Roſarium Buſti. *in ſermonib. prædicab. in ſerm* 27. *in* 1. *part. in litera* I. *la* 2. & Tiraquell. cum aliis ferè innumeris ſignatis per eum, *in tract. de vtroque retract. tit.* 1. §. 2. *Glo.* 6 *num.* 15 & D. Follerius *in pragmatica de cenſib. incip. huiuſmodi cenſualia ſuper rebus. num.* 51. & Natta *in conſi.* 498. *deductum fuit. volum.* 3. vbi doctiſſime, pleniſſime, & ſubtiliſſime, imo ſanctiſſime, conſuluit, dictum cenſum annuum abſque labe vſurarum emi poſſe, cum ex emptione annui redditus quinque duntaxat pro centenario ſingulis annis percipitur. *Cōis opin.*

¶ Et licet, & male, & leuiſſimis fundamentis, aſſerat conſulendo contrarium Chaſſan. *in conſil.* 65. *num* 1. *cum aliis ſequen.* & Alciat. quoque *in conſi.* 3. *tomo* 1. *lib.* 1. *fol.* 3. videlicet dictum contractum eſſe vſurarium.

¶ Retenta tamen dicta cõmuni tanquam ſacroſancta, adde quod eam ſequitur etiam cum aliis aggregatis per eum, tuetur ab omnib. contrariis, citat, & limitat velut in 8. caſib. Io. Ant. de Nigris. *in capitulo Regni. in c.* 28. *Pro publici boni compendio. nu.* 9. *cum aliis omnib. ſeq.*

Imo † aduerte, quod huiuſmodi venditio certi annui redditus poteſt fieri etiam ab eccleſia, ſecundum Alex. *in d. l. de fideicommiſſo. C. de tranſact.* & Dec. *in l. rogaſti.* § *ſi ſi certi pet.* & D. Follerium *in d. pragmatica de cenſib. in d. tit. huiuſmodi cenſualia ſuper rebus. n.* 17. & *ſeq.* 2

Sed † quoniam videmus nunc intolerabiles abuſus exerceri hoc colore, & paſſim celebrari prædictos contractus, vix vna, aut altera conditione ſeruata, & quod hoc falſo titulo emptionis, multi prætexant ſuas vſuras; ideo viſum eſt neceſſarium, hoc in loco ſubiicere, & explicare conditiones, quibus olim mentionati Pontifices Martinus V. & Caliſtus III. permiſeruut eiuſmodi cõtractus, & quib. emuntur annui cenſus, cum pacto retrouendendi &c. 3

¶ Prima conditio eſt vt vendens deſignet, & exprimat rem aliquam, quam vendat, & alius emat, puta domũ, aut agros, &c. & tūc, vel rerum deſignatarum tantum debet fieri emptio, & venditio, & ea ſola debent manere obligata ad ſolutionem antedicti cenſus, & nõ alia vendentis bona: quia ſi vniuerſa alia bona cum perſona vendente obligarentur, vt fit apud nos iam deſtruitur emptio, & venditio, & eſt oppignoratio, & fit contractus vſurarius.

¶ Se-

¶ Secunda conditio, quod iuſto, & competenti precio ematur annuus cenſus; & tempore, quo celebratus contractus, integraliter numeretur pecunia.

¶ Tertia, quod in eodem contractu expreſſe venditori detur facultas, quod annuum iſtum cenſum, in toto, vel in parte, pro eadem ſumma denariorum, quam ab emptore recepit, quandocunque velit, libere, abſq; alicuius requiſ[illegible]one, aut contradictione, poſſit extinguere, vel redimere, & ſe à cenſus ſolutione penitus liberare.

¶ Quarta, quod ad redimendum annuum cenſum venditor inuitus nullo modo obligari poſſit, ſed liberum ſit illi, vel ſoluere cenſum, vel redimere in toto, vel in parte eadem numerata pecunia.

¶ Quinta, quod ſi contingat aliquando bona ipſa domos, agros, aut alias poſſeſſiones, quæ obligatæ ſunt ad ſolutionem cenſus, & quorum facta eſt emptio, proceſſu temporis omnino deſtrui, & penitus interire, ementes, pecuniam quam dederant pro prædictis bonis, repetere amplius nequaquam valeant; quoniã ementis periculo debet perire res empta: alioquin non eſt vera emptio, & venditio, ſed contractus vſurarius.

¶ Sexta, quod non debeat obligari ad cenſum res aliqua, niſi ſit vendibilis res, & fructuoſa. Et annuus cenſus, ad cuius ſolutionem talis res eſt obligata, non debet excedere valorem fructuum, quos ex tali re percipere ſolet, aut poteſt dominus rei. Si enim plus eſt in annuo cenſu, quam in fructibus rei venditæ, iam deſtruitur emptio, & palliatur vſura, & emens accipit rem in pignus ſuæ pecuniæ.

¶ Seruatis igitur antedictis conditionibus, vtcunque tolerandos, iudicio tales contractus; aliqua autem earum omiſſa, nulla ratione puto tolerandos.

¶ Aliæ vero quamplures conditiones, & omnes quidem iuſtinandæ, & penitus ruminandæ pro animarum ſalute, ponuntur, luce meridiana clariores, in prædictis bullis Nicolai V. & Pii V. Et in deciſ. noſtra 369. Papa. lib. 2. & in deciſ. Anton. Theſauri 154. cenſus.

4 Sed diſcurrendo † in præſentiarum ſuper aliquibus, ex conditionibus ipſis, præcipuiſque difficilioribus, atque obſcurioribus, & vnaquaque earum dicen concluſiue circa primam, & principalem conditionem, & requiſitum, quod requiratur neceſſario, vigore Bullæ Papæ Nicolai V. vt imponatur cenſus ſuper rebus debitoris, & proprietatibus ſuis ſpecialiter, & particulariter, & ſic ſuper re certa, & ſpecifica, alias facta impoſitione generaliter bonorum incertorum debitoris, contractus redditur fœneratitius, & vſurarius, vt iudicauit Rota Romana, in vna Argen. & eſt Deciſio Gomez 92. & ita iudicauit etiam Sacra Regia Audientia Bareñis, vt diſcernitur in deciſ. noſtra 369. Papa. num. 5. & 21. lib. 2. & licet Franciſcus Milanenſis, in deciſ. 2. num 181. cum aliis ſeqq. lib. 2. non parum conetur adducere, in contrarium, & Ant. Teſſaurus, deciſ. 154. Cenſus. num. 3. tamen ſtantibus tot deciſionibus radicatis, & fundatis in communi opinione omnium iuris Scribentium, periculoſum foret in foro fori, & poli, recedere ab huiuſmodi communi, tanquam ſacroſanctiſſima, atque veriſſima, quæ paſſim hodie obſeruatur, & non aliter, atteſtante Donno Thoma Zerola in practica Epiſcopali, in verbo, contractus cenſuales. ſub num. 1. & Nouarr. in ſuo commentario de vſuris ad c. ſi ſœneraueris. 14. q. 3. in 22. notab. num. 129 vbi planum quoque facit ſe ita alias, datis ſibi dubiis, in facti contingentia re- [Com. opin.]

ſpondiſſe. Rota Romana. & ſecundum opinionem iſtam iudi[illegible] in Hiſpania, cenſum conſtitutum ſuper vna re immobili, ſuis finibus deſignata, & ſimul generaliter ſuper aliis omnibus reb[illegible] mobilibus, & imm[illegible]bu[illegible] n[illegible] c[illegible] uſtum.

Secunda vero † cond[illegible] quod integra[illegible] de- 5 beat pe[illegible] cenſ[illegible] colligitur inc. 1. & 2. in extrauag. ſub tit. de emptione, & venditione. & ex notatis per Nauarr[illegible] in ſumma. cap. 17. num. 232. & in commentario de vſuris [illegible] 14. q. 3. in 22. notab. num 88. c[illegible] ne[illegible] ceſſe ex Bulla Papæ Nic[illegible] V. inv[illegible], dummodo annualis cenſus huiuſmodi cenſualium, decimam partem principalis recepti, ſeu precii non exced[illegible]at. [illegible] quia [illegible] numeratio pecuniæ, tempore ce[illegible] ationis cenſus, vigore ineuit[illegible] ex Bullæ nec[illegible] teſtatio notarii de confeſſione [illegible] ptio[illegible]: tamen hoc coarctatur non procedere, ſi huiuſmodi pecunia fuerit debita per vend[illegible] m cenſu[illegible] emptori, ex aliis [illegible] mediantibus [illegible] tunc [illegible] habetur pe[illegible] de, ac ſi ea foret num[illegible] rata, [illegible] in terminis [illegible] magiſtraliter quidem Nau[illegible] in d. commentario de vſuris. in 22. not. num. 8[illegible] verſ. eſt autem quæſtio quotidiana. fol. 58. vbi ſimiliter d[illegible] monſtrat li[illegible] ratione, ac indiſtinctiſſime [illegible] ficuum eſſe venden[illegible] cenſum, dum recuperat pre[illegible] um ante celeb[illegible] nem, & conſtitutione cenſus, & penitus & omnin[illegible] quoque [illegible] tunc remanere omnem ſuſpicionem fraudis, & doli, & partes contrahentes ita vtiliter & realiter tutos in foro conſcientiæ.

Tertia † etiam cõditiõ, quod facultas redimendi 6 cenſum remaneat, & remanere debeat perpetua vend[illegible] & quandocunque, & quod nullatenus reſtringatur, ſtatuitur per Bullam Papæ Grego[illegible] xiij. emanatam ſub die [illegible]. Ianuarii. 11. ind. anno 1574. pro Regno Siciliæ, vltra ſarum, & per alios duos Pontifices, Martinum V. in extrauag. 1. de empt. & vendit. & Caliſti in extrauag. 2. eod. tit. & notat Nauarr. in prædicto commentario. de vſuris in 22. notab. num 96 & 97. vbi firmat quoque, quod iſta facultas tolli nõ poſſit pacto nec præſcriptione, etiam immemorabili, ita vt huiuſmodi facultas redimendi cenſum, non tollatur, nec tolli poſſit, vlla temporis præſcriptione.

Quarta † ſimiliter conditio, vti neceſſaria, quæ 7 tempore, & actu conſtitutionis cenſus, ex diſpoſitione Bullæ Pii V. & aliorum Pontificum interuenire debet, ea eſt, quod totum, & integrum precium ſoluatur, ſoluiq; debeat cenſuario: & ſic præſentialiter, coram notario, & teſtibus debet numerari tota integraliter pecunia, vt notat quoque D. Iacobus de Grattus, in d. [illegible] lib. caſuum conſ. cenſus. ca. 107. de conſtit. ſub num. 21. lib. 2. fol. 161. ita vt ſi anticiparetur ſolutio cenſus & conſequenter ob annatam cenſus anticipatam, remanerent ſolummodo nonaginta, cum debitor deberet recipere centum, vſura ſine dubio foret, vt determinauimus in deciſ. 369. Papa. nu. 9. lib. 2. & firmat etiam Donnus Thomas Zerola, in pract. epiſcopali in verbo contractus cenſuales. nu. 9. vbi concedit quoque, quod parum referat, an cenſus exigatur per tertias, vel in fine anni, & annectit etiam quod ita practicetur vbique.

OPINIO MLIII.

SVMMARIA.

1 *Vſurarius manifeſtus an poſſit facere teſtamentum. Et an ipſe poſſit repetere vſuras quas alteri ſoluit.*
2 *Ad validitatem teſtamenti vſurarii, quid requiratur.*
3 *Vſurarius non manifeſtus, an poſſit teſtari.*

5 *Cautio præſtanda per vſurarium de reſtituendis vſuris, debet eſſe idonea. Et an poſſit teſtari, vel queri præcurſatorem ſuper præſtanda cautione poſt mortem numero 5.*

6 *Vſurarius manifeſtus, an præſtita cautione de reſtituendis vſuris mortis cauſa donare poſſit.*

7 *Donatio cauſa mortis æquiparatur contractui.*

8 *Iudæi, etiam ſi ſint publici fœneratores, poſſunt teſtari, nulla cautione præſtita.*

9 *Iudæi poſſunt teſtari, vt Chriſtiani.*

10 *Vſurarius manifeſtus poteſt donare inter viuos nulla cautione præſtita de reſtituendis vſuris.*

11 *Vſurarius manifeſtus quis dicatur, probatione legitima concurrente, & fama publica.*

12 *Vſura ſeu conſuetudo fœnerandi, poteſt probari per teſtes ſingulares.*

13 *Vſurarius non dicitur ille, qui tenet pecunias in monte, vt vocat.*

14 *Vſura ſunt per in viginti caſibus, remiſſiue.*

15 *Vſurarius reputatur, vendens rem plus quam valeat.*

16 *Vendens rem carius, quam valet, incurrit peccatum mortale, & tenetur ad eius reſtitutionem, niſi ob dilationem debitori conceſſam res carius vendita ſit. numero 17.*

18 *Vſurariorum bona an ſint tacite hypothecata pro reſtitutione vſurarum.*

19 *Vſura mercatorum quæ dicatur.*

20 *Vſurarius dicitur quis, quamuis ceſſet à fœnerando.*

21 *Vſurarius tenetur edere alteri rationes ſuas, pro vtilitate eius fundanda, quando agitur de vſuris, vel ex cauſa reſpondente vſuras, alias non.*

22 *Vſurarius eſt infamis.*

23 *Debitor vltra ſortem principalem ſoluens creditori, vſuras prouiſſa liberatur per Acceptilationem ſtipulationem, & acceptilationem, an poſſit repetere vſuras.*

1 VSVRARIVS † manifeſtus, nulla cautione præſtita de reſtituendis vſuris, nõ poteſt facere te-
2 ſtamentum, *c. quanquam de vſuris in 6.* Zabarell. *conſ.* 91.

Ao autem vſurarius poſſit repetere vſuras, quas ipſe ſoluit alteri, niſi vſuras per eum prius extortas, reſtituat, dic quod non *c. quia fruſtra. de vſuris.* Rom. *ſing.* 140. vbi addit Et tam dans, quam recipiens vſuras, peccat *c. 2. & 3. ſuper eo de vſuris* vbi Io. Andr. quod an ſit verum, vide Ripam, & per eum limita & declara *reſponſ. 1. nu. 2. ſub tit. de vſuris.*

3 Verum † ad teſtamenti requiritur validitatem, vt vſurarii caueant in vita, quod faciat vſurarius, teſtamentum eſt ipſo iure nullum, ſecundum Glo. *in Clemen. 1. de vſuris & in d. c. quanquam in ver. mandeperint.* quam ſequuntur communiter omnes Doct. *ibi, & in c. quia in omnibus, de vſuris* præſertim ibi Auguſti. Beroius *num.* 52 *& ſequen.* quamuis, quo ad pœnam ſepulturæ, contrarium velit Gloſſ. *in Clemen. 1. de vſur. in ver. Manifeſtos.*

4 Bene † tamen verum eſt, quod ſi quis non ſit vſurarius cum omnibus neceſſario à iure requiſitis, & ſic ea manifeſtatione, quæ requiritur ad reddendum eum penitus inteſtabilem, & incapacem eccleſiaſticæ ſepulturæ, teſtamentum conditum tunc ab eo, nulla cautione præſtita, valeret, & teneret; vt conſuluit doctiſſime, & cumulatiſſime Ang. *conſ.* 10. *In Dei nomine amen.* In cauſa prædicta eſt hoc ordine producendum, vt recta poſſit ſequi deciſio. Adde in propoſito, quod ſcienter ſepeliens vſurarium manifeſtum, ſubiaceat ipſo facto ſententiæ excomm. vt *in Clem. 2. de ſepulturis.* etiamſi ex mandato prælati ſepeliret, ſecundum Card. *in,* 3 *quæſt.*

5 Sed † aduerte, quod iſta cautio præſtanda per vſurarium, debeat eſſe idonea, nec nuda, & ſimplex fideiuſſio ſufficeret, ſecundum Gloſſ. *in d. c. quanquam in ver. Idonea,* communiter ab omnibus approbatam, atteſtante Couarru. *in lib. 3 reſol. c. 3. num. 6.* & Iulio Claro, *in tract. de teſtam. lib. 3 quæſt.* 36. Com. opin.

Limitaturque iſta concluſio non procedere, ſi vſurarius deceſſiſſet nulla præſtita cautione, dimiſſo tamen procuratore ad præſtandum eam poſt mortem, qua præſtita, iuſtificatur teſtamentum absque dubio vt late diſputant Canoniſtæ, & multi hoc firmant, *in d. c. quanquam.* Confirmatque hoc idem Cardinalis, *in c. ſignifi. auerunt de teſtib. & in Clemen. 1. quæſtio. 23. de ſepul.* vbi meminit fuiſſe deciſum publice Ferrariæ, quod vale et præſtibatum teſtamentum, eumque ſequitur Ioan. Dilectus *in tract. de arte teſtandi, titulo cautela 7.* Felin. *in c. a nobis. in prim. 1. de reſcript. & in c. quoniam ſequenter col. 4. vt lite non conteſt.* iſtamque aſſerunt communem opinionem, Gaſpar de Cald. & Anchar. inter conſilia Cardinalis, *conſ.* 40 *in facto alias prædicta conſtitutione col.* 2. Com. opin.

6 Claudicat † etiam antedicta concluſio ſecundo loco, quod licet vſurarius manifeſtus nõ poſſit teſtari, niſi prius cautione præſtita; nihilominus bene, & rationabiliter poteſt donare cauſa mortis, abſq; prædicta cautione, vt voluit Bald. *in l. executorem C. de exec. rei iud. in. &* *conſ.* 198. *vol.* 2 vbi refert collegium Mediolanenſe ſic conſuluiſſe. Idemq; tenet Ang. *in diſputat. incip. Aſſerſi. Mi. et.* Rom. & Imol. *in l. cum hic. proprie ſ. de don. cauſa mort.* Pauli de Caſt. *conſ.* 283 *in antiquiſſimo* Capra *conſ.* 92. *volum.* 2 Dec *conſ.* 196. *tenem ſic* Probus *in d. c. quanquam. in add.* 481 *an. Mone.* Gulielm. Benedict. *in c. Raynutius de teſtam. in verſi Teſtamentum* Ripa *in d. l.* 2. *num.* 7 *ſ. de leg.* 1. vbi audacter aſſerit hanc eſſe cõmunem opinionem, & poſt eum Socin Iun. *nu.* 22. Com. opin.

¶ Et fundatur talis concluſio, iſta optima ratione quia tex. *in d. c. quanquam* corrigit ius antiquum, quo vſurarii teſtari poterant. *l. cum qui in prouincia in princ. ſ. ſi cert. pet.* & tradit Baptiſta de S. Blaſio *in tract. contradictionũ iuris ciuilis, & canonici contradict.* 18. ſtatuitq; ſpecialiter, quod omiſſa cautione ſint nulla, nec de contractibus quicquam dixit: ergo in eis locum nõ habet, *l. verba contrahentium ſ. de verbor. ſign.* & ſic d. cap. *quanquam.* editum in pœnã, non extenditur ad contractus, vel diſtractus, vt voluit etiã eleganter Ang. *in conſil.* 100. *Ser. Ioannes* [illegible] *ſub vſuris.*

7 Secundo † comprobatur quoq; ea ratione, quod antedicta cautio de vſuris reſtituendis, reſpiciat ordinationem, & ſolennitatem teſtamenti, quo reſpectu donatio cauſa mortis æquiparatur contractui, ſecundum communem opinionem, de qua teſtatur Rapa *in l. 2. ſ. de leg. 1. nu.* 10. & Illuſtris D. Guliel. Pontanus Peruſinus, præceptor meus, *nu.* 32.

¶ In contrariam vero partem titubanter, & ſibi parum conſtans, inclinauit Bal. *conſ.* 294. *vol.* 2. Lapus *in alleg.* 115. poſt Io. Calderinũ *in diſputatione* [illegible] *Canonica inſtitutione.* Steph. de Feder. *in tract. de interpret. iur. in* 1. *parte. nu.* 48. Lauren. de Rodul. *in tract. de vſuris q.* 100 Io. de Ana. *in c. quia in omnibus. num.* 15. *de vſuris.* Benedic. Peruſinus *in rub. de teſta. in* 6. Dec. ſibi contrarius, *in l. diſcretis. C. qui teſta. fac. poſſ.* & ante ipſum Alex. *in pr.* qui fatetur expreſſe iſtam eſſe cõmunem opinionem. Ioan. Dilectus *in tract. de arte teſtandi. tit.* 1. *caut.* 7. Soc. *in d. l.* 2 & poſt eum Roinus, late *col.* 17. *cum duabus ſeq.* vbi ad ſatietatem vſque reſpondet omnibus fere fundamentis pro contraria parte citatis, & adductis.

¶ Sed

¶ Sed in iſta ambiguitate, & in tam variis iuris noſtri interpretum ſententiis, quid cõcludendum? Dico, quod caſu eueniente, ego ſemper conſulerem & iudicarem pro iſta vltima ſententia negatiua, iſto potiſſimum argumento inter alia: Nam, qui non habet factionem teſtamenti paſſiue, non poteſt etiam ex donatione cauſa mortis capere, *l. ſenatus. in princ. ff. de dona. cauſa mort.* Ergo pari modo, qui non habet liberam factionem teſtamenti actiue, ſicut vſurarius, non poterit donare cauſa mortis: & eandem opinionem reperio ſecutum fuiſſe, tanquam magis communem, magis tutam, atque animæ fauorabilem, Iulium Clarum *in tract. de Donat. libro 4. quæſt.*

8 Conſtatur † tertio etiam iſta concluſio ſecundo dispoſitio, *d. c. quanquam.* non habere locum in teſtamento Iudæi, ſecundum Ioan. Dilectum, *in loc. ſupra cit.* qui Iudæi, licet ſint publici fœneratores, nihilominus poſſunt teſtari, nulla prius cautione præſtita, vt per Aret. *conſil.* 158 *Capiſt. in 2. dubio* & in hoc ſunt melioris conditionis, quam Chriſtiani vſurarii *d. c. quanquam.* & not. Alex. *conſ. 3. in cauſa, & ite. volum.* 2. Socin. *conſ. 62. in præſenti conſultatione. colum. 4. & conſ. 70. in præſenti. colum. 1. volum. 1.* Coraſius *in miſcellaneorum ciuilis. lib. 5. cap. 16. in fin.* Imol. *conſ. 1. circa fin. num. 2. ſeqq.*

9 Vbi † dicit, quod Iudæi poſſint, vt Chriſtiani, teſtamenta condere: & Corn. *conſ.* 114. *l. vers primo. colum. fin. vol. 1.* & Cotta *in memorab. in ver. Vſura triennium. circa fin.*

10 Limitatur † eadem quarto loco quod non procedat præallegata concluſio in donatione inter viuos: vt per Bal. *conſ.* 198. *quartur. lib. 2.* & Io. Dilect. *in pract. cautela* 7.

¶ Quintam vero limitationem ponit quoque ſatis vtilem & communem, Clarus *in d. q.* 16.

11 Vnde [illegible] his accedit vtiliter, quod vſurarius manifeſtus dicatur, probatione legitima concurrente, & fama, vt per Abb. *conſ. 34. attingam. lib. 1. & conſ. 29. libro 2.*

Imo probatur etiam vſurarius ex fama, & quibuſdam indiciis, vt poſt Gl. tradunt Innoc. & alii in *cap. cum dilecti. de vſur.* cum concordantibus, vt per Fulgoſ. *conſ.* 138. *viſo præcepto* & tradit Gemin. *inc. 1. §. & quia. col. fi. de vſur. lib.* 6. nec non cum aliis vtilibus, & neceſſariis requiſitis, poſitis per Ang. *in d. conſ.* 10. *colu. 1. & verſ. Nunc ergo ad quæſtionem propoſitam deſcendamus.*

Imo famã cum aliquibus aliis adminiculis, probat quem eſſe vſurariũ manifeſtũ, Gemin. *conſ.* 59. & ſi non poſſet dici manifeſtus, eſt tamen manifeſtandus, quia iudex poteſt eum condemnare & publicare, tanquam vſurarium manifeſtum, Ripa, *reſp. in ſe* [illegible] *4. ſub rub. de vſur.*

12 Et † vſura [illegible] ſeu conſuetudo fœnerandi, poteſt per teſtes ſingulares etiam probari, ſecundum etiã magis communem opinionem, quam citat, & ſequitur Grauett. poſt alios ibi, per eum relatos, *conſ.* 73. *nu.* 31. & per vnicum actum quem non dici ſolitum fœnerari, notatur per gl. in *l. 1. ff. de tribu.* & Dec. *col. vt libere poſt nu. C. de collat.*

13 Et † accedit etiam prædictis, quod vſurarius non dicatur ille, qui tenet pecunias in monte; quoniam non poteſt petere quando vult capitale, ſecundum communem ſcholam, & opinionem omnium Scribentium; quam allegat, & ſequi videtur Alex. *in l. item quia. §. 1. n. 2. ff. de pact.* & Caſſan. *in conſuet. Burgund. rub. 4. §. 23. nu.* 38.

Com. opin.

14 Vbi † à nu. 22. *vſq. ad nu.* 53. recenſuit viginti caſus in quibus vſuræ permiſſæ ſunt. Vide etiam ſupra in *opin.* 1048. *nu.* 2. vbi exp[illegible] eſſe [illegible] 1032. caſibus.

Nec vſurarius di[illegible], qui pecuniam accepit ſub [illegible] & ille dede[illegible]o, ci[illegible], tertias [illegible], vt tenet Ro[illegible] *ſing* 341. vbi [illegible] vtur etiam, & ſi [illegible] *eius addit. ibi.*

Item, occurrit præſumptio quoque quod vendens rem plus quam valeat, cenſeatur vſurarius. *c. in Ciuitate. & c. nauiganti.* [illegible] *de vſur.* & ibi [illegible] communis opinio, late conſu[illegible] Abb. *con*[illegible] *in fin. num.* 92 *volum.* 1. 15

Com. opin.

Imo [illegible] in foro poli etiam peccatum eſſet vendere 16 cariu[illegible], qua[illegible] valeat [illegible] quod generaliter [illegible] ac [illegible] en [illegible] po[illegible] iuſto pre[illegible] olaus Ferrarien. *in ſua pract. Papien in forma libelli. in cauſa vendit. in ſu*[illegible] *ſua verſ.* [illegible] *pretio florenorum* [illegible] *in* [illegible] & Be[illegible] *in* [illegible] *ciuitate nu* 6. *item alia ſeq.* vbi [illegible] cludit eti[illegible] quod tali venditor ad reſtitutionem [illegible], tam de iure canonico, quam ciuili cogi pu[illegible]

17 Sed † aduerte, quod [illegible] qui venderet rem, plus quam valeret, ob dilationem, emptori factam, & cõceſſam de ſoluendo tempore futuro, tunc contractus iſte non cenſeretur vſurarius, nec aliquo modo nomen vſurarum contineret, niſi tribus [illegible] neceſſariis interuenientibus, & firmauit Beroius *conſ.* 168. *in præſenti cauſa videtur primo ſecus dicendum. nu.* 2. *vol.* 1. Bernardinus Prouectus noſter, *in ſermonib. ſuis de Euangelio æterno. in ſerm.* 34. *artic. 2. c. 3.* & Roman. *conſ.* 419. *num* 1 & eruditus, & doctus D. Hor. Mandoſ. *in addit. ibi.* vbi ait, quod venditor iſte, hoc caſu, non incurreret peccatum, habita ratione lucri ceſſantis, ſed demum procedendo religioſe, more ſuo, aduertit, prout conſuluerunt etiam omnes Canoniſtæ in *dict. cap. in Ciuitate.* quod tutius ſit pro ſalute animæ, ab huiuſmodi celebratione contractuum abſtinere.

18 Similiterque noſtro † propoſito conuenientius, quod bona vſurariorum non præſumantur pro vſurarum reſtitutione, tacite hypotheca, ſecundum Ioan. And. & alios Canoniſtas communiter, *in d. cap. quanquam.* quam communem ſequuntur, recitantque Moder. *ibi*, & Ant. Neguſan. de Fano, *in tract. de pignor. & hypoth. in 2. par. 4. membr. n.* 195. & Alex. de Neuo *conſ.* 92. *nu. 1. & ſeq.*

¶ In contrariam vero partem, & ſententiam ſeſe declinauerant gl. *in c. fin. nu. de vſur. & in d. c. quanquam. in ver. Factaliam.* & ſimiliter Couarru. cum [illegible] gatis per eum, *in d. c.* [illegible] *nu.* [illegible] videlicet, quod bona vſurarii non ſine tacite hypotheca pro reſtitutione vſurarum vſurarum. Sed ego nõ audeo me opponere contra torrentem Doctorum, & communem opinionem præmemoratam, quicquid in contrarium fabulentur præcitati ſcribentes, cuius communis opinionis veritatem demonſtrat Alexan. de Neuo *in d. conſ.* 92. *n. 1. & conſ. ſeq. ſub num.* 12. vbi eam dicit in practica ſeruari.

19 His † prælibatis, notatur ob præmiſſorum intelligentiam, quod vſura dicatur in mercatore, de iure eſſe, ante motam reſtituendæ pecuniæ paciſcentes, ſi mercator tantum lucrum in loco mutui veriſimiliter facturus fuiſſet ſecundum cõmunem opinionem omnium Scribentium, quam expreſſe citat, & ſequitur amplectitur Grauett. *conſ.* 87. *nu.* 5.

Com. opin.

20 Et † huc ſpectat etiam, quod vſurarius quis dicatur, quamuis deſierit fœnerari, ſecundũ [illegible] Bart. *in l. prætor ait §. ſi etiam. ff. de edendo. & in l. qua* [illegible] *gerium. in pr. ff. de aſſol. adult.* cõmuniter, & communiter appro-

approbatam ab omnibus Doct. atteſtante Dec. in c. ex epiſtola. nu. 99. de probat. vbi eam declarando nonnihil conatur ſuſtinere, & pluribus contrariis amouere, ac diuellere. Et eidem opinioni, tanquam magis cõmuni, tutiorię; animæ, inhæret Clarus in tract. de teſta. lib. 3. q. 26. verſ. item quæro.

21 Nunc † vero rerum ordo expoſtulat, vt ſuadeam quod vſurarius teneatur actori edere rationes ſuas pro intentione eius fundanda, quando agitur de vſuris, vel ex cauſis reſpiciente vſuras. Secus autem ſi contra vſurarium ageretur ex contractu venditionis, vel alia ſimili cauſa, quæ vſuras non reſpiciat, vt notat, & tenet A har. & Cardin. in Clement. 1. §. cæterum. de vſuris & Bald. in c. clerici. colum. fin. de vita & honeſt. cler. quorum opinionem admittit communem eſſe Dec. in d. c. ex epiſtola. numer. 101. cum ſequen. de probat.

Com. opin.

22 Poſtremo † non prætereundum eſſe arbitror, quod vſurarius ſit infamis l. improbum. vbi Bart. Paul. de C & alii communiter per illum text. C. de infam. Matthesil. in notab. 49. incip. Nota. Cotta in memorab. in ver. Vſurarii vbi hoc limitat, & declarat.

Com. opin.

23 Quibus non † intempeſtiue addendum: quod ſi debitor vltra ſortem principalem ſolueret creditori ac fœneratori vſuras promiſſas, & poſtea abſolueret eum, ac liberaret per Aquilianam ſtipulationem & acceptilationem &c. & confiteretur ſibi plenarie eſſe ſatisfactum: tunc in foro iudiciali, ſublata eſſet omnis obligatio, nec debitur, ſeu eius heredes repetere dictas vſuras, vt conſuluit d tiſſime Ang. d. conſ. 100. vbi in foro conſcientiæ in hoc eodem caſu aliter diſtinguit, & reſoluit.

OPINIO MLIV.

SVMMARIA.

1 *Vxor domina, maſſaria, & vſufructuaria relicta à marito omnium bonorum in teſtamento filiis heredib. inſtitutis, alimenta tantum conſequi poteſt, idem procedit in marito vſufructuario relicto ab vxore. numero 2.*

3 *Vxor relicta vſufructuaria intelligitur de prima, quam maritus habebat tempore teſtamenti, non autem de ſecunda, quam tempore mo tis ſuperſtitem reliquit.*

4 *Vxor vſufructuaria relicta à marito omnium bonorum inſtitutis fratrib. & filia dotata, non vſumfructum, ſed alimenta duntaxat conſequitur.*

5 *Vxor ſic relicta vſufructuaria à marito, propria authoritate, alimenta capere poteſt: Nec tenetur operari pro herede, & nu. 6.*

7 *Vxor, cui relictus eſt vſusfructus à teſtatore, filiis extantibus & poſtea mortuis, nihil à ſuccedentibus illis, ex pupillari ſubſtitutione, vel ab inteſtato, præter alimenta conſequi poteſt.*

8 *Filiis tamẽ antea defunctis vxori integer vſusfructus debetur, non diſtante aliqua ſubſtitutione.*

9 *Vxor relicta vſufructuaria, donec vidua manſerit & caſte vixerit, ſtantibus filiis, & tractu temporis decedentibus plenum acquirit vſumfructum. Sed quid ſi illis defunctis, ſi ex altero matrimonio ſupereſſent. & numero 10.*

11 *Vxor relicta vſufructuaria rerum particularium tantum, illarum totum vſumfr. etiam extantibus filiis conſequitur.*

12 *Teſtatore volente vxori relinquere vſumfructum inſtituto filio, totum conſequitur vxor, ſi appareat de ſua voluntate expreſſ, vel per coniecturas.*

13 *Vxori inſtituta heres in vita & poſt eius obitum alius, nõ proprietatem ſed vſumfructum conſequitur.*

14 *Vxor non extantibus filiis ſed matre duntaxat alimenta, maſter vero integrum vſumfr. acquirit.*

Vxor † per maritum relicta in teſtamento domina, maſſaria, & vſufructuaria omnium bonorum, filiis heredibus inſtitutis poteſt habere alimenta tantum condecentia ſummodo, cum quadam præeminentia, & prout habebat viuente marito, ſecundum Bar. Paul. de Ca. Imol. & Cuma. in l. Titia. §. fin. ff. de leg. 2. Bar. C n. Alber. Bal. & Sali. in auth. hoc locum ſi ſecundo nup. mul. Alexand. conſi. 29. in princ. vol. 4. Bertra. in conſi. 5 ponitur in dict. quod dudum de anno ſcilicet Domini in princ. vol 6. C conſ 257. num. 6. & 12 volum. 1. & conſi. 308. num. 3. volum. 4 Bellonun in conſi. 6. num 12. C p m conſil. 72 num. 17. & in conſi. 154. punctum, quidam Sanctes de Aquila num 1 S in. Iun. conſi. 94. nu 2. vol. 1. vbi ait hanc eſſe communem opinionem, & conſi. 96. eod vol. Corn. in præcitato conſ. 257. & Dec. conſ 54. n. 1. & idem conſuluit Soc. conſ. 99. vol. 1. Adde in hac opin. Ant. Gabr. lib 5. com. concluſ. tit. de vſufr. concluſ 2. 1

Com. opin.

Et hoc idem † concludendum eſt in viro, quem ſi vxor relinqueret dominum, vſufructuarium, & maſſarium, vtiq. non poſſet habere niſi alimenta, vigore legati huius, propter identitatẽ rationis, quæ par eſt in vtroque. ita voluerunt Bal. Cuma. & Flori. in d. l. Titia § fin. Iaſ. conſ. 111. col. pen. vol. 1. Cur. Sen. conſ. 11. col pen. & Curt. iun. conſ. 6. col. 12. & Bald. in d. auth. hoc locum. 2

Sed aduertendum eſt, quod † vxore relicta vſufructuaria, intelligatur de prima vxore, quam maritus habebat tempore teſtamenti, non autem de ſecunda vxore, quam tempore mortis ſuperſtitem reliquit vt voluit Bal. in l fi. colum. pen. C. de indict. vid. toll. quem ſequitur cum a is aggregati peren n. Tiraq. in l. boues. §. hoc ſermone ff. de verb. ſign. nu 1 4. & ſeq. 3

§ In contrarium vero partem videtur inclinare conſulendo optime, & vt. luſſime. Bertran. in d. conſil. 85 colum. 2. & Alexand. conſ. 171. colum. 2. volum. 1. Ideo aduerte, quod Alexan. loquitur, quando quis relinqueret alimenta alicui, & eius vxori: quo caſu militarent rationes ipſius Alex. vt late proſequitur Soc. Iun. conſ. 172. nu. 25. & ſeq. vol. 2. verum iſtas rationes æſtumarem non militare in caſu Bal. diuerſo, ſuperius recitato.

Aduertendum † eſt etiam, quod vbicunq; vir relinqueret vxorem ſuam dominam, maſſariam, & vſufructuariam omnium bonorũ, & fratres carnales inſtitueret heredes vniuerſales, & filiam dotaret, prætereundo, in inſtitutione, fratres, filiæ; tunc etiam vxor eſſet duntaxat alimentaria, & ſic alimenta, nõ autem vſumfructum percipere poſſet, vt conſuluit Capra conſ. 158. ſubſcripſi me in eadem conſilio. 4

Et iſta alimenta † poteſt accipere, ac ſumere vxor propter huiuſmodi præeminentiã, propria authoritate, nec expectare debet, vt ſibi ab herede præſtentur, vt voluit Ioan. And. in add. Spe. ut. in tit. qui fil. ſint leg. §. 1. Aug. in l. 1. ff. rerum amotarum. Alex. in l. nemo poteſt. ſolum 1. ff. de leg. 1. & fuit de intentione Bar. & aliorum, in d. auth. hoc locum. Alex. num. 15. Iaſ. nu 37. Cior. num. 26 Ruin. col. 17. & cæteri communiter, in l. nemo poteſt. ff. de leg. 1. Picus, in d. l. Titia. num. 116. & 133. Dec. conſi. 418. num. 3. & ſeq. Pariſ. conſi 21. nu. 2. vol. 2. Gozad. in conſi 95. num. 11. & Socin. Iun. in conſilio. 86. numer. 7. volum. 1. 5

Com. opin.

Imo † ipſa mulier, cui à viro relicta ſunt alimenta non tenetur operari pro herede, ſeu ad eius vtilitatem, ſecundum Bart. Paul. Caſtr. & alios omnes in l. diuortio. ff. ſolut. matr. & Gratum, cum aliis relatis per eum, conſi. 87. Inuocato diuino ſuffragio, D. Ferraldus de Ferraldis artium, & medicinæ Doctor, ſub num. 21. cum aliis ſequen. volum. 2. vbi docet iſtam eſſe communem opinionem. 6

NNn Et ſic

7 Et ſic † etiam defunctis filiis, qui prius extabant, non debet conſequi, niſi alimenta ab illis, qui ſuccedunt filiis ex pupillari ſubſtitutione, ſeu ab inteſtato. quia cum viuente filio, legatum cœperit habere vires, & conſequenter alimenta tantum debeantur, non debet in plus teneri hæres, quam teneretur filius *l. ſi fundum. § filium. ff. ad leg. Falcid.*

8 Sed † ſi filii morerentur, etiam ſi habeant ſubſtitutum, maxime extraneum, vxor prædicta debet habere integrum vſumfructum, vt per Bart. & alios, *in d. l. Titia. § fin.* Imol. Alex. & Aret. *in l. & ſi contra tabulas ff. de vulg. & pup.* Ang. *in auth. hoc locum. C. ſi ſecun. nup. mul. & conſil. 97. Viuianus, circa fin. & conſil. 199. in dicto teſtamento*, Roman. *conſil. 516. numer. 2. 3. & 8.* Bart. *conſil. 56. Bartolus, & conſil. 171. Nicolaus.* & Alexand. *conſil. 40. in princ. lib. 1.* & iſtam eſſe commemorat magis communem opinionem Iaſ. *in l. ſi fundum. § ſi patrifamil. column. 2. ff. de leg. 1. & in l. ſed & ſi contra tabulas, numer. 6. ff. vulg. & pup.* Pariſ. *conſil. 94. circa primum, numer. 44. volu. 2.* Socin. Iun. *conſil. 85. numer. 21.* & ibi quoque Deci. *in ſubſcriptione, ſeu conſil. ſequen. numer. 5. vol. 1.* & idem Socin. Iun. *in d. conſil. 94. numer. 2. poſt medium, & ita conſuluit* Alexan. *in d. conſil. 29. num. 1. cum aliis ſequen.*

9 Quod † vxor, relicta domina, & vſufructuaria, ſtantibus filiis, quamdiu vidua, & caſta vixerit ſi decederent filii tractu temporis, inciperet habere plenum vſumfructum.

10 Ampliatur † & declaratur hoc etiam procedere, ſi filius eiuſdem matrimonii moreretur, ac decederet ſtantibus filiis alterius matrimonii: tunc ſimiliter matri debeatur integer vſusfructus. quia dicta conſuetudo Bulgari, habet locum duntaxat ſuperſtitibus filiis primi matrimonii, ita eleganter tenuit Bald. *in d. authen. hoc locum*, & Ang. Aret. *in tractatu de teſtam. fol. 31.* Tamen Bald. reuocando ſententiam, in melius, tenuit contrarium *in d. l. Titia § fin.* videlicet, quod hoc caſu vxori prædictæ debeantur ſolummodo alimenta, ſecundum conſuetudinem Bulgari, quem ſequitur *ibi* Imol. & ita conſuluit Ruinus *conſ. 41. numer. 4. & 9. vol. 3.* vbi dicit hanc opinionem eſſe veriorem.

11 Interpretatur † hoc poſtremo etiam procedere, vxor relicta eſſet vſufructuaria, non omnium bonorum mariti, ſed aliquarum rerum ſingularium, vel particularium, tunc enim deberet habere vſumfructum dictarum rerum, nec eſſet locus conſuetudini Bulgari, vt conſuluit Beroian. *in dict. conſil. 85. column. 3.* Et Pariſ. *conſil. 97. Vide proceſſum volu. 2.* vbi dicit iſtam eſſe communem opinionem.

12 Interpretantur † quoque omnia præmemorata, vtiliter, quod non ſortiantur locum, ſi conſtaret de voluntate teſtatoris expreſſe, vel per coniecturas, eum videlicet voluiſſe relinquere vxori ſuæ vſumfructum; tunc enim vxor, relicta vſufructuaria, inſtituto filio hærede, poſſet cõſequi integrum vſumfructum, non obſtante Bulgari conſuetudine, & ita in terminis doctiſſime conſuluit Pariſ. *in memorato conſ. 97. nu. 14. cum aliis numeris ſeqq.* Et ſic in facti contingentia *anno* 1581. allegando in cauſa D. Camillæ Sabellæ Romanæ, in ſacro conſilio Neap. contra eius DD. filias, ob coniecturas apparentes in teſtamento D. Alexandri Alterii Aquilani eius viri, noluerunt ei expectare exitum, ſed tanquã informatæ inſtructæque de iuribus ſuis, omnino ceſſauerunt à lite, & contentæ remanſerunt, vt D. Camilla earum mater, perciperet integrum vſumfructum eiuſdem D. Alexandri.

Adde in hac materia, & præſentis opinionis limitatione Ancharanum iuniorem, *in ſuis quæſtionib. hu. q. 1. vir vxori ſuæ.* Pet. Peckium *in tract. de teſta. coniugum lib. 5. c. 2. & 5.* & Aretin. *in §. heres autem. 9. inſtit. de hered. inſtit.*

Ampliat etiam ſi † inſtituta heres inuita, & poſt 13 mortem illius alii, quia hoc caſu vſumfructum tantum habebit non autem proprietatem. Picus *in d. §. Titia. col. 72.* Iaſ. & alii *in l. ex trauerſo C. de hered. inſtit.* & Couar. *variar. reſolut. lib. 2. c. 2. nu. 1.*

Amplia quoque, ſi teſtator dixerit *relinquo heredem in vita, & non teneatur reddere rationes*: quia videtur vſufructuaria, late & vtramque partem Rob. *in conſ. 193.* & Pet. Peckius *lib. 5. de teſt. coniu. coniugum c. 8. nu. 5. & 6.*

Adde finaliter † in præſenti materia, quod ſi non 14 extarent filii, ſed mater tantummodo, tunc vxori alimenta ſimpliciter deberentur, & matri integer vſusfructus, ſecundum Pet. de Ancha. *conſ. 137. quia in primo quæſito, poſt nu. 2. ver. ex quib. & ver. contrarium ſenſu vbi fauor filiorum*, & matri parificatur, per rationes ibi adductas, *& nu. 10.* vbi etiam explanantur illa verba *domina Maſſaria, &c.*

OPINIO MLV.

SVMMARIA.

1 *Vxor exiſtentibus tribus liberis, ſuccedit in quarta parte bonorum viri, pluribus vero exiſtentib. in virili portione vbi nonnulla de* intellectu Authen. præterea. C. vnde vir & vxor.

2 *Vxor pauper, ſi nullus deſcendentium, vel aſcendentium extet, ſed ſolummodo tranſuerſales, lucratur quartam partem bonorum mariti ſui, etiamſi poſtea diues euadat. & nu. 8.*

3 *Maritus pauper, vxori ſuæ diuiti ſuccedit in quarta parte bonorum. & nu. 4.*

5 *Legatum factum coniugi, non tollit quartam partem bonorum, quæ ei debetur, ſed computatur in partem.*

6 *Vxor viro defuncto ſuccedit in quarta parte bonorum eius, quando matrimonium eſt ſine dote, vel cum parua dote.*

7 *Dos dicitur parua, quando non ſufficeret ad alimoniam vxoris.*

9 *Teſtator etiam expreſſe non poteſt prohibere in teſtamento vxori ſuæ pauperi, detractionem quartæ partis bonorum ſuorum. Et ne ſtatuto quidem prohiberi poteſt. num. 10.*

11 *Marito inopi præmoriente vxore locuplete, debetur quarta pars bonorum vxoris ſuæ, tam condito teſtamento, quam ab inteſtato, & contra voluntatem vxoris.*

12 *Vxor, viro teſtato, prohibente detractionem quartæ, quo remedio eam petere poſſit. Item quo remedio vir conſequatur quartam &c. n. 13.*

VXOR, ſeu † mulier ſuccedit in quarta parte bonorum viri, & ſic mariti ſui, ſi liberi non ſint vltra tres, alias ſuccedit in virili portione, quoad vſumfructum, proprietate liberis reſeruata, ſecundum indubitatam, & communem opinionem omnium Scriben. *in auth. præterea. per tex. ibi. C. vnde vir & vxor.* Si vero filii non extent, tunc ſuccedit etiam in dominio, & proprietate. *§ quia vero legem dudum promulgauimus. in auth. vt liceat matri, & auiæ.* Tiraquel. *in tract. ceſſan. cauſa. 2. par. limit. 4.* Alexand. *conſ. 91. num. 1. lib. 2.* Socin. *conſ. 121. nu. 26. & 36. lib. 4.* Stephan. de Feder. *in tract. de interpret. iur. nu. 22. vlt. par.* Mar. Soc. *conſ. 108. lib. 1.* 1 Cõe quo.

Pro ampliatione eiuſmodi *authen. præterea.* nota, quod illa ſimiliter loquatur, etiam condito teſtamento, Cæphal. *conſ. 183. nu. 14. lib. 2.* Et quod locum quoq; habeat in nepotibus ex filio. Rolan. a Valle *in tract. de lucro dotis q. 56. n. 13.* Cæph. *conſ. 244. per totũ. li. 2.*

vbi de

vbi de materia textus *præſenti authen. præterea* & refert Alphan. *collect.* 853 [illegible] hæc *Auth. præterea.* quando habet locum oſtendit Thom. Doccius. *conſ.* [illegible] *primo videtur de ch*[illegible] *in. n. 3 & ſeq.*

2 Si autem [illegible] nullus [illegible] e den[illegible]ú, vel aſcendentiũ extet, [illegible] d[illegible] ulunimo [illegible] tran uerſales: tunc ſimiliter mulier ſuperſtes laborans inopia, lucratur quartam partem bon[illegible], etiam quoad dominium, & proprietatem, [illegible] *in d. §. quia vero legem dudum poſuimus. in ver. In talibus. in fi. & in d. auth præterea. in ver. Nos* [illegible] bi[illegible] nine [illegible] ta firmant.

3 Et iſta [illegible] conclusio ita, & taliter enucleata, *ampliatur* [illegible] cedere etiam in viro, qui tanquam pauper [illegible] ſuæ defunctæ diuiti ſuccedit in quarta parte bon[illegible] ſuorum, vt eſt tex. *in §. ſi alias, quoniam vero ad clementiam a. te fin. in auth. de exhib. reis.* & *ib. gl. in ver. In illis de ſ. intentis.* & Iaſ. *ſub nu. 2.* & alii omnes *in d. auth. præterea.*

§ S[illegible] d allegando *d. §. quoniam.* in Curia noſtra de menſe Septembris præſentis anni 1573. in facto, in cauſa Magnifici Dn. Fabii Conerii. Iuris [illegible] nſulti Aquilani, prætendentis quartam in bonis ſuæ vxoris diuitis, defunctæ abſque liberis; perſpicaciſſimus Dom. Ioſeph. de Ruſticis, aduocatus partis aduerſæ tunc aſſerebat, *d. §. quoniam.* allegari non potuiſſe, tanquam correctum cui ex tempore reſpondendo, replicabam me nunquam talem legem inueniſſe correctam.

4 Et † quod *d. §. quoniam.* remaneat in viridi obſeruantia, & quod non corrigatur aliquo modo per *d. §. quia vero legem dudum poſuimus.* voluit, & conſtanter firmauit ſpecifice, & expreſſe Gloſſ. *ibi. in verſi. In talibus.*

5 Imo [illegible] legatum factum coniugi, nõ tollit dictam ſucceſſionem, ſed computatur in partem, text. eſt in *d. auth. præterea. C. vnde vir & vxor.* Et quamuis opinio hæc S. ſanctiſſima frequentiſſimaque ſit, tamen non mediocriter admiror in præſenti, quod Cæphal. *in conſ.* 871. *boneſta D. Anna volum* 5. attentauerit, ſtuduerit que aliquibus fuſcatis rationibus conſoluere contrarium, quod vxor, etiam dotata parua cum dote, non poſſit conſequi quartam bonorum viri diuitis, quæ fundamẽta facile deſtrui atq; remoueri poſſent: ſed quia premor temporis anguſtia, contentus remaneo hodie, mediante clypeo præſentis communis æquiſſimæ, ac probatiſſimæ eiaſſentiri.

6 Iſta vero † ſucceſſio (nota) habet locum, quando matrimonium eſt abſq; dote, vel cum parua dote, vt declarat Alex. & Iaſ. poſt alios Doct. communiter, *in d. auth. præterea.* Com. opin.

7 Et dos † iſta intelligitur parua, quando non ſufficeret ad alimoniam vxoris, & iſta eſt communis opinio, vt conſtat ex congeſtis relatiſque per Barba. *conſ. 74. Scriptis lib. 4.* Com. opin.

8 Quod † procedit, etiamſi coniugi, poſt acquiſitionem huiuſmodi quartæ, ſuperuenirent diuitiæ. Nam poſt effectum conſummatum, ceſſante cauſa, non ceſſat effectus *l. fi. C. vnde lib.* & late per Dec. *conſ. 24 pro viris.*

9 Amplianturque † prædicta vltimo loco ſimiliter procedere, ſi teſtator capieſſe prohiberet vxori ſuæ in teſtamento detractionem iſtius quartæ: nam teſtator non poteſt prohibere dictam detractionem; & ſic eiſque debetur quarta ex teſtamento, & contra voluntatem mariti, ſicut ab inteſtato, ſecundum Gloſſ. *§. ſin vero expreſſim. in verſi. Heredem in auth. de hered. & falcid.* cum qua ſentiunt omnes Doct. communiter, vt apparet ex congeſtis per Alex. *in d. auth. præterea.* & per Scriben. *in l. ſi cum dotem. §. ſi pater ff. ſolut. matr.* Com. opin.

& ſequitur etiam, & communem dicit Deci *in d. conſ. 24. ſub num. 6* Corn. *conſ. 4. ſub num 3. vol. 4.* Roland à Valle *conſ. 72. ſtatuto Ciuitatis Caſalis diſponitur volu. 1.* Io. Pet. Surd. *conſ. 81. nu. 1.* Ioan. baptiſt. *conſ. 168. Ieſus Rex æterna gloria. nu. 45. poſito inter conſilia vltimarum voluntatum. vol. 5.*

10 Vbi † hoc amplius etiam procedere in caſu ſtatuti, contrarium diſponentis. Et confirmatur hoc ex dictis per Bal. *in l. filium quem habentem. col. 10. ver. Deinde quæritur. C. famil. erciſc.* licet Salic. & male *in d. auth. præterea teneat contrarium.*

11 Interpretantur † prædicta vlterius, quod illa quarta, quæ debetur ex diſpoſitione *d. auth. præterea.* marito inopi, præmoriente vxore locuplete, locum habeat, tam conditio teſtamento, quam ab inteſtato, & ſic contra voluntatem vxoris, ſecundum Doc. omnes *in d. auth. præterea.* & iſtam ait eſſe communem opinionem Co[illegible] *conſ. 4 colum. 1. & 3 volum 4* & Soc. *conſ. 121 colum. 4. volum 4.* & Dec. *in d. conſ. 24 ſu*[illegible] *nu. 6.* Com. opin.

12 Et [illegible] tunc vxor [illegible] dotata, viro ſuo defuncto teſtato, cum prohibitione perceptioni quartæ, poſſet conſequi prædictam quartam bonorum viri conditione [illegible] lege, vt debitum neceſſarium, ſecundum [illegible] ff. *in d. §. ſin vero expreſſim in verſic. Heredem.* Paul. Caſtr. Bald. Roma. Alex. & alios *in d. auth. præterea.*

13 Sed ſiue † mulier moriatur teſtata, vel inteſtata, mat[illegible] opsaccipit quartam à ſe ipſo, propria authoritate, [illegible] heres vtendo iure, & actione retentionis, [illegible] eadem quarta in bonis mulieris diuitis, non expectatã aditione hereditatis, facienda per inſtitutos, vel heredes venientes ab inteſtato, *d. §. quoniam vero ad clementiam.* & ibi Gloſſ. *in verſi. In illis.* Corn. *in d. conſ. 4. ſub num. 5 & ſub num. 7.* & Natta, cum aliis coacervatis per eum, *in conſ. 605. manifeſta eſt iuris nouiſſimi diſpoſitio num 9 volum. 4.* & ita obtinui de præſenti menſe Septemb. 1573. in curia noſtra, in cauſa prælibati D. Fabii Conerii, qui poſt mortem D. Paulæ Aotoniæ ſuæ vxoris, retinuit eius domum pro quarta ad eum ſpectante, & petiit conſeruari in poſſeſſionem dictæ domus, pro moleſtia, quæ ei inferebatur ab heredibus tranſuerſalib. ab inteſtato eiuſdem mulieris: fuit iudicatum in Curia prædicta per D. Iudicem, Dn. Bartholomæum de Gori[illegible] ſtriola, Hiſpanum, virum inſignis literaturæ, antedictum D. Fabium, ſimul cum aliis heredibus menoonatis, conſeruandum eſſe in poſſeſſione domus mentoratæ.

Et ita obſeruatur etiam in Ciuit Neapol. de conſuetudine Neapol. vt apparet *in conſuetud. quartam de iure quarta.* licet, & male, Ioan. Ant. de Nigr. *in c. Regni 165. Mulier dotarium num 40* firmet contrarium, ſcilicet, quod mulier nun poſſit capere in bonis mariti propria authoritate quartam.

Sed præmiſſa omnia ita explanata, limitantur nõ procedere cũ maritus moritur, relicta vxore inope, & quæ nihil nomine dotis, marito dederat, nec aliquid habet in bonis, verum habet patrem opulentum, tunc enim non ſuccedit in quarta, nec habet beneficium *d. auth. præterea.* vt determinauit Raph. Cuman. *in l. in ſuis. n. 8. ff. de liber. & poſth.* Nam abſurdũ eſt dicere, aliquem filium egenum eſſe, habentem patrem diuitem: & ſic filia iſto caſu poterit cogere patrem, vt alimenta ei ſubminiſtret iuxta *l. ſi quis à liberis ff. de liberis agnoſcendis. & §. ſi vel parens. in ead. l.* Imo potius inopiæ, & neceſſitati filiæ debet ſuccurri per patrem quã in bonis mariti defuncti: ita Bar. *in l. non quemadmodum. ff. de liber. agnoſcen.* & Alex. *in d. auth. præterea. nu. 11.*

OPINIO MLVI.

SVMMARIA.

1 *Vxori ſuperſtiti, quando heredes mariti mobilia, & immobilia reſtituere teneantur. & nu. 2.*

3 *Heredes mariti lucrantur fructus bonorum mobilium vxoris intra annum à morte viri nec illos poſt anni dilationem vxori cum bonis reſtituere tenentur. Et an interim vxor vidua alenda ſit ab heredibus mariti. numero 4.*

5 *Vxori conuolanti ad ſecunda vota intra annum luctus heredes viri non tenentur mobilia reddere infra annum nec alimenta præſtare.*

6 *Conſuetudo, quod bona mobilia poſt mortem mariti ſtatim reſtituantur per heredes mariti, vxori eius, valet, & tenet.*

7 *Mulieri dotem non repetenti, vſuræ non debentur.*

1 VXORI, heredes † mariti defuncti, iure dotis, bona immobilia ſtatim tradere tenentur, mobilia vero intra annum *l. vnica §. exactio. C. de rei vxor. act.* not. *in l. 3. de donat. inter vir. & vxor.*

2 Etiamſi † heredes eſſent diuites, & facultatem haberent ſtatim reſtituendi dotem prædictam, vt per Bartol. & alios omnes *in l. diuortio. in princ. ff. ſoluto matrimonio.* & Iaſon *in §. fuerat. colum. 8. inſtitut. de actionibus.* vbi admonet iſtam eſſe communem opinionem. Cōis opin.

3 Imo, & † fructus mobilium efficiuntur abſque dubio heredum, nec illos poſt anni dilationem, cum bonis immobilibus reſtituere tenentur, ſecundum Glo. & communiter, *in l. diuortio ff. ſolu. matr.* gl. & cæteros omnes *in d. §. exactio.*

§ Et licet Paul. Caſtren. ſenſerit contrarium *in d. l. diuortio.* & eius opinionem Alexand. *ibi. num. 18.* veriorem eſſe docuerit, atque illam ſuos conſtanter defenderit Zaſi. *lib. 2. reſponſorum cap. 3.* Nihilominus ſpretis prædictorum Doct. ſuaſionibus, primæ ſententiæ Gloſſ. & communi, tanquam tutiſſimæ in iudicando, conſulendoque libenter inhæremus.

4 Sed interim, durante † curſu dicti anni luctus, dum mobilia dotis non reſtituuntur, vxor vidua ab heredibus mariti alenda eſt, ſi ipſa non habeat vnde ſe ipſam alere poſſit. iuxta Gloſſ. Bart. & reliquos communiter, *in dicto §. ex actio* Gloſſ. & cæteros omnes, *in d. l. diuortio in princip.* vbi Alexand. *col. num. 5.* iſtam opinionem communem eſſe demonſtrat, *con. 27. Viſo themate ſuprascripto. in princ. volum. 4.* & Bertr. etiam *conſil. 19. Quamuis, ſecundum communem opinionem. volum. 6.* atque eam ait æquiorem Abb *conſ. 39. volum. 2.* idemque tenet Cyn. & Doct. *in l. fin. C. de bon. mat.* Zaſ. *in d. cap. 3. in fin.* & Ant. Capic. *deciſ. 24. In cauſa Locentiæ num. 1. vſque ad num. 6.* & Rolan. à Valle *conſ. 55. Sine conſi. lectionem diſpoſitionem iuris communis nu. 4. & ſeq. volum. 1.* Quamuis & male Paul. Caſt. *in d. l. diuortio* & Abb. *in d. conſ. 39* inclinauerint in contrariam partem.

5 Si vero vidua † intra annum ad ſecundas nuptias conuolaret, ſeu tranſiret, tunc heredes primi mariti ei non tenerentur mobilia reddere intra annum, nec alimenta præſtare, vt voluerunt Cyn. *in d. l. fin.* Ferrarien. *in practica Papien. in forma libelli, quo vxor agit ad dotem. ver. Ac etiam alimenta.* & Iaſ. *in §. fuerat. nu. 25. Inſtit. de actionib.*

6 Sed † antedicta regula in principio poſita, ita & taliter enucleata, claudicat & non procedit, ſi extaret conſuetudo in contrarium, quod bona mobilia ſoluto matrimonio, ſtatim reſtituerentur mulieri, prout talem conſuetudinem extare dicit in Ciuitate Bari, Vincentius Maxilla, *in conſuetud. Bari, in conſuetud. Dos à patre profecta. numer. 183. tit. de iure dotium. fol. 89.*

7 Et licet † mulieri dotem non repetenti vſuræ nõ debeantur, vt volunt Paul. Caſtren. Alexand. & cæteri *in l. diuortio ff. ſolut. matrim.* poſt Bartol. *in l. in inſulam. §. vſuras. eod. tit.* tamen veriſimiliter conſtaret, quando dos eſſet per heredes reſtituta, & vxor, prædia emiſſet, tunc ei intereſſe deberetur, Paul. Caſtr. *in d. l. diuortio. ante num. 7.* Alex. *conſ. 100 lib. 6.* cum illis relatis per Plot. *in tract. de in lit. iuran. § 11. num. 36.* Grat *conſ. 56 num. 6. lib. 1.* Crauet. *conſ. 89. lib. 1.* Afflict. *deciſ. 184.* quod equidem ſine difficultate non tranſit, vt videntur cõcludere, quando mulier eſſet proteſtata, & ita prædicta, & non aliter ſunt intelligenda.

OPINIO MLVII.

SVMMARIA.

1 *Vxores duas vel duas ſponſas, vel vnam ſponſam & vxorem vel vxorem & concubinam, vel duas concubinas habens, eodem tempore, an ſiat infamis, & qua pœna teneatur. Qua etiam pœna mulier. nu. 3 & 4.*

2 *Matrimoniales cauſæ ſpectant ad iudices eccleſiaſticos.*

5 *Vxorem ſecundam ducens per iuſtum errorem vel quod primum matrimonium ſit nullum, puniri non poteſt.*

6 *Ignorantia tamen ex coniugib. de matrimonio inualido, vt filii ex tali matrimonio nati, legitimi ſint, & ſuccedant in bonis.*

7 *Lite vel appellatione pendente, ſuper matrimonio, an ſecundum contrahi poſſit.*

8 *Nati ex matrimonio cum conſanguinea contracto, ſed ignoranter, an ſint legitimi.*

9 *Filii nati ex matrimonio putatiuo, an ſuccedant in feudis.*

10 *Pendente lite ſuper ſponſa dicenda, an puella ſequeſtrari poſſit.*

VXORES † duas habens vir, ſiue vxor duos maritos, eodem tempore, & ſimul & ſemel, efficitur infamis, & tenetur pœna ſtupri, quæ eſt publicatio partis dimidiæ bonorum, ſi honeſtus fuerit, ſi autem humilis, pœna coercitionis cum relegatione, *l. eum qui duas. C. de adult. & §. item lex Iulia. inſtit. de publ. iudic.* 1

Et ideo Ang. Aret. *in tract. de malef. C' has adulterato la mia donna, num. 65* merito affirmat errare iudices, qui capitaliter puniunt capiẽtes duas vxores, tanquam adulteros, & hoc concedunt etiam Bald. Cyn. Ang. & Salic. *in d. l. eum qui duas.* Auguſt. Arim. *in add. ad Ang. in d. ver. C' has adulterato la mia donna, ſub num. 65.* qui reprehendit Roman. *in ſing. 537. Tu ſcis, qua pœna ſit de iure ciuili.* aſſeuerantem de iure ciuili, in præſenti caſu, infligendam eſſe pœnam capitis. Et contra Rom. quod pœna ſtupri imponenda ſit in caſu hoc, firmat etiam Carret. *in tract. de homicid. § 6 num. 313.* Ioan. de Neuizan. *in ſua Sylua Nupt. lib. 4. ſub nu. 43* Ang. Aret. *in § aſſentatu. nu. 13. Inſtit. de nupt.* & ita in propiis terminis conſuluit Alex. *conſ. 165. viſis, & ponderatis ſtatutis vol. 7.*

§ In contrariam vero partem, videlicet, quod ducens doloſe duas vxores, ſimul, & ſemel, dignus ſit morte inclinauit conſulendo Grammatic. *voto 17.* qui meminit ita alias iudicatum fuiſſe in magna Curia Vicariæ, & executum contra virum, qui eodem tempore cum quinq; honeſtis mulieribus, omnibus viuentib. matrimonium contraxerat, & idem firmat apoſtil. ad Alex. *in d. conſ. 165. in litera C* Rom. *in d. ſing. 573.*

§ Sed prima opinio videtur communis, atteſtante Iulio Claro *in pract. crim. in §. Fornicatio. ver. Dicitur autem, circa med.* à qua ſi recedere vellem, eſſet quandammodo ponere os in cœlum; prout ab ea &c non diſſentis Cōis opin.

diſſentit, Boſſ. *in pract. crim. in tit. de coitu puniibili, & damnato. numer.* 78. referendo ibi Senatum Mediolanenſem ſæpiſſime fuſtigari feciſſe tales delinquentes.

Et licet extet deciſio magnæ Curiæ Vicariæ, contra ducentes duas, vel plures vxores, eodem tempore viuentes, vt is damnari debeat vltimi ſupplicii pœna: tamen vir non fuit condemnatus ob matrimonium cum duabus vxoribus contractum, eodem tempore, ſed potius ob matrimonium contractum cum quinque honeſtis mulieribus, omnibus tunc viuentibus: & ſic condemnatio ad vltimi ſupplicii pœnam, emanauit in eadem magna Curia Vicariæ contra virum, ob iterationem criminis, & non aliter, vt plane diſcernitur ex allegationibus Gram. *in d. voto* 17.

2 Sed recolo, *Anno* 1575. fuiſſe † inquiſitam & pariter accuſatam coram Dn. Angelo de Nobilibus, de Ciuitate Ducali, Gubernatore tunc meritiſſimo Terræ Amatricis, veritatis diligentiſſimo inueſtigatore, & mihi vti fratre colendiſſimo, Adrianam de Ciuitate Nurſiæ, per Cāmarram, eius primum virum; quæ contraxerat, durante primo matrimonio, aliud ſecundum matrimonium, cum altero viro. Et cum idem D. Gubernator determinaſſet, ſeruatis de iure ſeruandis, condemnare prædictam mulierem, tanquā eodem tempore habentem duos viros, fuit petita remiſſio cauſæ ad iudicem eccleſiaſticum cōpetentem, conceſſa, & ſic ad Reuer. D. Vicarium Aſculanum, ad quem merito ea cauſa fuit remiſſa.

Nam cauſas matrimoniales ſpectaſſe, & ſpectare ad iudices eccleſiaſticos compertum eſt: Imo aſſerentem cauſas matrimoniales ad iudices eccleſiaſticos non ſpectare, anathema eſſe decernit ſancta ſynodus Tridentina, *ſeſſ. 24. de ſacramento matrimonii, canone* 2. Et cum alias tractarentur, annis proxime decurſis, in Sacro Conſilio Neapo. de nullitate matrimonii, illudque contractum inter affines, cauſa ſimiliter remiſſa fuit per Sacrum Conſilium, ad iudicem eccleſiaſticum, atteſtante vnico noſtri ſæculi lumine, & ſydere fulgentiſſimo Sacri Conſilii Neap. D. Vincent. de Franchis *de. iſ* 52. *Domina Catharina de Cardines. ſupra.*

3 ¶ Et quanquam † vir contrahens matrimonium cum duabus mulieribus, viuo, eodemque tempore puniri queat, vt ſupra oſtendimus ex communi opinione: tamen eadem pœna, abſq; dubio puniendæ eſt etiam mulier, cum qua contraxerat ſecundum matrimonium, ſi notitiam habuiſſet primi matrimonii. Vnde mulier, quæ contraxit matrimonium cum viro habente vxorem, quando dicatur inſcia primi matrimonii, vtiliter explicat, & diſcurrit Pet. Albignanus *conſ.* 67. *Leonardus nu.* 23. *inter conſil. matr. volum* 1.

¶ Quod in tantum etiam ampliatur, vt matrimonium cum ſecunda vxore contractum, viuente prima, non valeat, neq; teneat: adeo, quod, etiam mortua prima vxore, vir non teneatur, nec poſſit vllo modo adhærere ſecundæ, vt conſuluit Nicol. Superantius *conſ.* 65. *inter conſ. matr. vol.* 1. & Pet. Albigna. *in d. conſ* 67.

Amplia itidem, idem reuera fore, ſi haberet quis duas ſponſas; & idem ſi vnam ſponſam, & aliam vxorem: & idem ſi haberet vnam vxorem, & vnam concubinam; & idem ſi duas concubinas, vt per Iacob. Beluſium *in ſua pract. iudic. crim. in tit. de lenonib. nu* 34. vbi *nu.* 35. habens duas vxores, punitur pœna adulterii.

Imo mulier, ſcienter nullum, inualidumq; contrahens matrimonium, perdit etiam dotem, & maritus fructus eius, ita Iacob. Beluſ. *in loco citato. tit. de lenonibus. num.* 36. quinetiam matrimonium nullum, etiam à Papa diſpenſatum, denuo contrahi debet, ſecreto quidem, non autem publice, ita Sotus *in* 4. *ſententiarum. diſt.* 28. *quæſt.* 1. *art.* 2. *& diſt* 21. *quæſt.* 1. *art.* 3. Nauarr. *cap* 22 *num.* 86. & Iacob. de Graffiis, qui hoc refert in deciſionibus caſuum conſcientiæ *lib.* 2. *cap.* 80. *nu.* 15 *fol.* 195.

Cæterum † hæc communis ita approbata, limitatur primo procedere abſque ſcrupulo aliquo, de iure ciuili; ſecus autem de iure canonico: Nam eo iure, in præſenti caſu, vxori debent incidi capilli, pannique anteriores, & poſteriores, textus eſt *in c. benedicto.* 32. *q.* 1. ſecundum communem interpretationem Glo. & omnium ibi: cui accedit etiam Roman. *in d. ſing.* 537. Abb. *in c. cum haberet. column.* 2. *de eo qui duxit in matrim. quam pol. per adult.* Auguſt. Ariminenſis *in add. ad Angel. Aretin. in d. tractatu de malef. in ver. C. hai adulterato la mia donna, ſub num.* 65. Pet. Albignanus *conſ.* 67. Leonardus, *ſub num.* 12. *poſito inter conſilia matrimonialia. lib.* 1 & Io. Neuiza *in d. Sylua nuptiali. lib.* 4. *ſub num* 42. 4 Clau opin.

Claudicatque † etiam ſecundo eadem communis & non ſortitur locum, cum adeſſet iuſta cauſa erroris. 5

Nam cum matrimonium eſt contractum per errorem, vel cum eſt nullum, & inualidum primum matrimonium, vel per facilitatem ætatis, vel non eſt ſecuta copula, tunc ſecundum matrimonium indubitanter, & indiſcriminatim contrahi poteſt, ita Por. *in d. §. affinitatis. Inſtit. de nupt.* & Ioan. Neuizan. cum aliis aggregatis eum, *in d. §. Sylua nuptiali. libr.* 4. *numero* 4.

Imo † ignorantia alterius parentis ſolummodo, de matrimonio contracto, operatur, quod filii ex huiuſmodi matrimonio nati ſint legitimi & ſuccedant in bonis; & conſequenter, propter ignorantiam, etiam vnius ex coniugibus, filii cenſentur legitimum, quo ad vtrumque ipſorum, *c. ex tenore. & cap. cum inter. qui fil. ſint legit.* & notat gl *in c.* 1. *de eo qui dux. in mat. & c. cum inhibitio. de cland. deſpanſ. & l. quis contra. C. de inceſt. nup.* 6

Adde Andream Gail. *in lib.* 1. *pract. obſer. cameræ imperial. obſeru.* 112. *numer.* 12. Dummodo ignorantia, non ſolum adſit tempore contractus matrimonii, ſed etiam tempore conceptionis, & *ibi numero* 13 *& ſequ.* ampliat, quod pendente lite ſuper impedimento, filii nati, etiam poſt litem conteſtatam dicantur legitimi, Abb. *in c.* 2. *nu.* 4. *qui filii ſint legit.* & Paul. Caſtr. *conſ* 354. *nu.* 1.

Et nihil † mirum, quia litis, vel appellationis pendentia ſuper matrimonio non impedit ſecundum matrimonium contrahi, *c. cum apoſtolica. de matrim. contract. & cap. veniens. de ſponſal.* quæ iura diſponunt, ac loquuntur, dum prima lis pendebat, & nulla admodum ſententia prolata erat pro contrahente, quod Franciſ. de Aſſio *conſ.* 2. *num.* 13. *inter conſilia matrimonialia diuerſorum. lib.* 1. tanto agilius locum ait obtinere, in marito habente vnam ſententiam ad eius fauorem promulgatam. 7

Quid de natis ex † matrimonio, ignoranter cum conſanguinea contracto, dic, quod ſint legitimi, *c.* 11. *& c. ex tenore. qui filii ſint legit.* quia dicuntur nati in figura matrimonii, ſecundum Ioan. Andr. *in addit. Specul. in tit. de deſp. imp.* Oldrad. *conſ.* 556. *Clement. in fi.* Abb. *in d. c. ex tenore. & in c. fin. de clandeſt. deſpon.* Ripam *in nouis reſponſis, reſponſo* 217. *poſt nu.* 1. 8

Imo † filii nati ex putatiuo matrimonio ſucce- 9

dunt etiam in feudis, Bald. *in c.1. §. naturales. ſi de feud. fuer. contr. inter dom. & agnat.* Cap. *conſ. 116. penult.* & ampliatur per Ripam *vbi ſupra, ante nu. 2.* & Dec. *conſ. 154. in effectu.*

10 Et in ſumma adde in † materia præſentis opinionis, quod pendente lite ſuper ſponſa duorum, puella debeat ſequeſtrari, & copula interdici, *c. tua fraternitas. de ſponſa duorum. cap. 2. eod. tit. c. tenor. § fin. de iudic.* Natta *in conſi. 250. numer. 9. libr. 2.* Andr. Gail. *in lib. 1. pract. obſeru. camer. imper. obſeru. 112. num 15. fol. 168.*

OPINIO MLVIII.

SVMMARIA.

1 *Vxor ſi quid acquirat conſtante matrimonio ex quibus bonis id acquiſiuiſſe præſumatur.*

2 *Filius quid acquirens an præſumatur ex bonis paternis acquiſiuiſſe.*

3 *Monachus, Rector, ſeu prælatus in dubio præſumitur acquiſiuiſſe ex bonis eccleſiæ.*

4 *Concubina præſumitur acquiſiuiſſe ex bonis concubinarii.*

5 *Concubina dicitur, quæ retinetur in domo, ab vxore parum diſtans.*

6 *Officialis an in dubio præſumatur acquiſiuiſſe de bonis Principis.*

7 *Vidua quicquid acquirit poſt mortem ſui viri, intra annum luctus, præſumitur acquiſiuiſſe de bonis mariti.*

8 *Mulier negans ſe acquiſiuiſſe ex bonis mariti tempore ſoluti matrimonii, transfert onus probandi contrarium in heredes ſecus ſi ageretur de bonis conſtante matrimonio, vel tempore luctus, acquiſitis. nu. 9.*

10 *Vidua pauper adminiſtrans bona pupilli, ex eius bonis, acquiſiuiſſe præſumitur.*

11 *Mulier poſt tranſitum ad ſecundas nuptias, ex cuius viri bonis, ſua acquiſiuiſſe præſumatur.*

1 BONA quæſita † per vxorem, conſtante matrimonio, cenſentur ex bonis viri quæſita, ne eueniretur ſuſpicio turpis quæſtus. *l. Quintus. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Bald. Angel. & Paul. Caſtrenſ. *in l. cum oportet. C. de bon. quæ lib.* Guili. de Cun. *in auth. licentiam, C. de epiſc. & cler.* Fedet. de Sen. *conſi. 57. Videtur. in 3. dubio.* idem Bald. *in Margar. verſ. Prælatus. verſi. 11.* Alexan. *conſi. 14. Viſis dubiis num. 2. volum. 1. conſil 82. Perſpectis. num. 13 volum 2. & conſi. 31. Viſo teſtamento. volum. 3.* Paul. de Roman. *in tract. de penſ. eccleſiaſt. cap. 7. in 1. notab. in cap. Poſt nam viſum eſt de beneficio. numer. 1. folio 25.* Cremenſ *ſingul 6.* Iaſ. *conſi. 5 num. 21 volum. 1.* Deci. *conſilio 257. In caſu propoſito. num. 8.* Ioan. Lupi *in rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 11. ſub num. 6. & § 60. num. 1.* Cian. *conſi. 71. num. 7.* Alciat. *in tract. de præſumpt. regul. 3. præſumpt 26. num. 1.* Ripa *libro 1. reſponſ. cap. 4. & lib. 3. cap 3.* Bellon. *conſi. 17. num. 10.* Neuizan. *in ſylua nupt. libr. 4. num. 10.* & Cacher. *deciſ. 140. Maritus. num. 9.* vbi dicit iſtam eſſe communem omnium interpretationem.

Clar. opin.

2 Imo † hæc regula, concorſque omnium opinio, & interpretatio, eſt adeo vera, vt ea procedat indubitanter etiam in filio, vt is in dubio præſumatur acquiſiuiſſe de bonis paternis, ita Socin. *in conſil. 16. In cauſa colum. 1. volum. 3.* & Angel. de Vbald *in conſilio 141. ſuper primo puncto. ſub num. 2. verſic ſicut dicimus in filio.* vbi poſt gloſſ. & Bartol. *in d. l. cum oportet.* qui loquitur in filio qui non eſt induſtrioſus, nec appareat vnde quærere potuerit.

¶ Sed hoc vtiq; de plano procedit, patre exiſtente diuite; ſecus vero ſi foret pauper, & negligens, & nihil ſciret operari; tunc, etenim quæſita per filium, præſumuntur ex proprio filii matrimonio, ſeu artificio quæſita, ſecundum gl. *in d. l. cum oportet.* & Rom. *conſ. 159. ſuper eo quo quæritur. ſub nu. 5. & conſ. 346. in hac cauſa Baſilienſi. nu. 20.*

Secundo † amplificatur quoq; memorata regula vt ſortiatur locum etiam in monacho, & rectore Eccleſiæ, vt is cenſeatur in omnem euentum acquiſiuiſſe ex bonis ipſius eccleſiæ, & ſui monaſterii, teſte Rom *in d. conſ. 159. colum. 2.* Barbac *in d. c. 1. de pecul. cler.* Neuiz. *in d. ſylua nupt. lib. 4. ſub num. 10.* & Ioan. Lupi *in d. rubr. de donat. inter vir & vxor. § 60. num. 2.* Angel. *in allegato conſ. 141 ſub nu. 2. verſi. ſic dicimus in prælato.* 3

Tertio ampliatur † regula hæc locum obtinere etiam in amaſia, & concubina, vt ea etiam præſumatur acquiſiuiſſe de bonis concubinarii, ita Bald. *in l. 1. C. de natu. lib. & in l. etiam. C. de donationib. inter vir. & vxor.* Cremenſ. *in d. ſing 6. poſt med. um.* Cotta, *in memorab. in verſ. Concubina. in prin.* Neuiz. *in d. ſylua nup. lib. 4. ſub numer. 20.* & Iacob. Philip. Port. ſeu potius Anton. Gabriel. *in concluſ. 14. in 1. ampliat. libro primo.* 4

Et † de hoc vtique mirandum non eſt. Nam concubina ea dicitur, quæ retinetur in domo, ab vxore parum diſtans. *l. fin. ff. de concubin.* Bald. *in l. cum quam. colum. 10. Cod. de fideicommiſ.* cum aliis aggregatis ſupra *in Opin. 315. Filii naturales. numer. 8. libro primo. folio 293.* 5

Quarto † ampliatur quoque regula antedicta, vt extendat radices ſuas etiam in officiali, vt is præſumatur acquiſiuiſſe de bonis Principis, vt voluit Barbac. *conſi 69. colum. pen. volum. 3. & in d. c. 1. de pecul. cler.* Gloſſ. *in l. defenſionis, alias facultas. C. de iure fiſci. lib. 10.* & Bal. *in l. 1. colum fin. C. de hered. vel act. vend.* Et licet Guil. de Cuneo, & Pet. de Bellapert. *in d. auth licentiam. C. de epiſc. & cler.* inclinauerint in contrariam partem; tamen Cotta *in d. memorab in verſ. Concubina, ſub limit. 6.* ſtudet, conaturque reducere opiniones iſtas fœdere diſtinctionis, ad optimam conſonantiam, & concordiam. 6

Quinto † ampliatur regula hæc, vt etiam procedat in vidua, ita Bald. *in d. l. cum oportet. num. 1.* Alex. *conſi. 62. Sereniſſimus. num. 14. volum. 4.* Ioan. Lupi *in d. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 60. num. 15.* Alciat. *in d. tract. de præſumpt. reg 3. præſumpt. 26. num. 4.* Bellon. *conſ. 17. In caſu propoſito. num. 12.* & Dec. cum aliis cæteratim relatis per eum, *conſi. 237 ſub num. 9.* vbi reddit rationem. 7

¶ Cæterum hoc de plano procedit, quando ſtatim mortuo marito, acquiſiuerit, ſecundum Cremenſ *in d. ſing 6.* Alber. *in d. l. etiam.* & Ang. *conſi. 41.* vbi adiicit quoque, quod dicatur ſtatim quæſiuiſſe, cum quæſiuit intra annum luctus, cui innititur Io. Lupi *in d. rubr de donat. inter vir. & vxor. §. 60. ſub num. 15.* & Neuiz. *in d. ſylua nup lib. 4. num. 21.*

¶ Sed iſtam regulam, ita amplificatam limitat vtiliter in quamplurimis caſibus, Neuiz. *in d. ſyl. nupt. lib. 4. num. 22. cum aliis ſeq.* Anton. Gabriel. *in d. concluſ. 14. lib. 1.* Pariſ. *conſ. 80. num. 12. volum. 1.* Cotta *in d. memorab. in ver. Concubina.* Natta *con. 30. Depoſitum factum. & conſi. 147. Nobilis. ſub num. 10. volum. 1.* Dec. *in d. conſi. 237. numer. 9* Ripa *in lib 3. reſponſ. cap. 4.* Diaz. *in reg. 9.* Coraſ. *lib. 3. miſcel. cap. 5.* & Riminal. Iun. *in §. 1. numer. 27. & ſequen. & num. 192. Inſtitut. per quas perſon. nob. acquir.* Franciſcus Milanenſis *deciſ. 18. numer. 40. & ſeq.* & Ioan. Botta *conſi. 23. ex delicto. num. 31. & ſeq.* & dictam *l. Quintus. ff. de donat. inter vir. & vxor.* declara ſecundum Ripam. *reſponſo 1. per tot. ſub tit. de donat. inter vir. & vxor* & Pariſ. *conſi 62. ſi non apparet num. 1. & 22. volum. 1.*

Verum

8 Verum † quod ſi vxor negaret ſe acquiſiuiſſe ex bonis mariti ceſſante matrimonio, ſed antea potius acquiſiuiſſe, eo caſu ſine dubio, onus probandi contrarium, ad maritum, vel ad eius heredes pertineret ita Aret. *conſ. 31 conſiderata.* Salicet. *in l. etiam. C. de donat. inter vir. & vxor.* & Ant. Croſius. qui hos refert Doct. *conſ. 84 contra D. Annam. nu. 2. & ſeq. vol. 1.*

9 Eſt tamen † bene verum, quod cum tractatur de bonis quæſitis per vxorem, conſtante matrimonio, vel illo ſoluto, intra tempus luctus, tunc vxor, aſſerens, ea non eſſe quæſita de bonis mariti, id probare teneatur, vt per Paris. affluentiſſime, cum ſuo neceſſario apparatu, *in allegato conſi. 62. num. 1. cum ſeqq. vol. 1.* & Franciſ. Herculanus, *in tract. quis teneatur probare negatiuam, & quibus modis negatiua probetur. nu. 26. ver. 32. inſeritur fol. par. 23 à tergo.*

10 Ita vt † ſi vidua nihil haberet in bonis, adminiſtraretq; bona pupilli, poſt mortem viri, tunc abſq; difficultate præſumeretur quæſiuiſſe ex bonis pupilli, & filii, ad euitandum ſiniſtram ſuſpicionem, & labem delicti, ita Ang. *in d. conſ. 141. nu. 2. verſ. elapſo autem tempore luctus, quo non ita caſtitatem lex ſeruari voluit,* & Pari. cum aliis aggregatis per eum *conſ. 80. in hac cauſa, & controuerſia. n. 12. & ſeq. vol. 1.* vbi planũ quoq; facit, iſtam eſſe magis communem opinionem.

Cõis opin.

11 Sed ſi tractaretur † de bonis quæſitis per vxorem poſt tempora luctus, & ſic poſt tranſitum ad ſecundas nuptias, an tum bona cenſeantur, præſumanturque acquiſita de bonis primi, vel ſecundi viri? Iſtam quæſtionem primus mouit Ang. *in præalleg. conſ. 141. ſub nu. 2. ver. tertio caſu cum emit poſt tempora luctum, & poſt ſecundum matrimonium.* qui eam ita diſtinguendo determinauit, quod ſi ex coniecturis appareat, mulierem acquiſiuiſſe ex bonis primi viri, ea tum ſpectant ad heredes primi viri; ſi vero præſumptiones forent pares, tunc ex bonis vtriuſque mariti bona præſumerentur quæſita per mulierem, & eſſet eligenda media via in iudicando, ad fauorem tam primi, quam ſecundi viri. Sin autem vna præſumptio eſſet potentior altera, eo caſu iudicandum eſſet, ad fauorem habentis potentiorem præſumptionem.

OPINIO MLIX.

SVMMARIA.

1 *Vxor de bonis dotalibus facere nequit eleemoſynam, niſi viro conſentiente tacite, vel expreſſe, nec de bonis proprii mariti, nu. 2.*

3 *Non eſt facienda eleemoſyna de re aliena, nec etiam donatio. nu. 8.*

4 *Non eſt aliquid rapiendum diuitib. vt detur egregiis. & num. 7.*

5 *Mala non ſunt facienda, vt eueniant bona, & nu. 6.*

6 *Vxor habens alia bona vltra dotem, de illis licite eleemoſynam facere poteſt.*

1 VXOR † eleemoſynam facere non poteſt de rebus, bonisq; dotalibus, niſi conſentiente marito tacite, vel expreſſe, ita Hoſtienſ. *in ſumma. de pœnit. & remiſ. §. quib. ver. Quid de agentib. pœnitentiam.* & Abb. *in c. ſi quis. de furt.* quia dominium rei dotalis pertinet ad maritum, conſtante matrimonio *l. doce. C. de rei vend.*

2 Et † quemadmodum vxor ipſa, eleemoſynam elargiri nequit de dotalibus: ita etiam de bonis propriis viri. gl. *in c. quod DEO. 33. q. 5.* Nam vxor eleemoſynam facere ſaltem poteſt pro mariti anima, & etiã pro anima propria, viro permittẽte. *l. vel vniuerſorum. ff. de pignor. act. & l. 1. ff. quod cum eo.* & eſt gl. cõmuniter ab omnibus approbata, *in c. manifeſtum. 33. q. 5.* Bar. *in l. ſi ſponſus. § conceſſa. ff. de donat. inter vir. & vxorem* & Barbat. *in cap. cæterum. de donatio.*

Cõis opin.

3 Et † ratio ea eſt: nam non eſt elargienda eleemoſyna de alieno. *c. non eſt putanda.* & ibi Doct. *q. 1.* nec vllus vnquam de alieno licite largiri poteſt, vt firmat Barth. Soc. *conſ. 91. viſa. col. 11. vol. 1.*

4 Vnde † à propoſito quolibet iniuſto, numeroſæ illæ, quæ promulgatæ ſunt leges quemlibet deterrere poſſent, ac deberent. Nam reperitur pulcher textus August. *in c. forte. 14. q. 5.* ſic ſonans: *Forte aliquis cogitat, & dicit: multi ſunt Chriſtiani diuites, auari, cupidique: non habeo, nec contraham peccatum, ſi illis ſuum abſtulero & pauperibus dedero: & cum illi ad bona agant, mercedem quippe habere, recipereque potero, ſed vtique talis cogitatio diaboli calliditate ſuggeritur: Nam ſi totum tribuat hoc pauperibus, quod abſtulerit, potius peccatum adderet, quam minueret.* teſte Auguſt. *in lib. contra mendacium.* cuius verba refert Magiſter ſententiarum *libr. 11. diſtinct. 41. cap. 3.* Ex quo deducitur, quod non liceat facere paruum peccatum, vt ex eo ſequatur maius bonum.

5 Non enim ſunt † patranda mala, vt inde veniant bona, ita gl. *in l. quis ſub prætextu. C. de ſacroſ. eccl. & in cap. magna. & clem. vel mona.*

6 Vnde † Apoſtolus *ad Rom. cap. 3.* ſcribit, quod illi, qui aiunt, mala eſſe facienda, vt eueniant bona, ſint damnandi, tanquam blaſphematores Dei.

7 Nec eſt † furandum pro facienda eleemoſynã, Hipp. de Marſil. *conſ. 45. licet. in fi.* Inno. *in c. quia pleriq. de immunit. eccleſ.* refert In. Ant. de Nigris *in c. reguo, ad hoc vt noſtrorum bona. nu. 37. ſub tit. de furtis. fol. 46.*

8 Et de re aliena facta † donatio, ſiue eleemoſyna non habet meritum, *c. non eſt putanda. 1. q. 1.* Imo eſt furti ſpecies, *l. ſi pignore. §. 1 ff. de furtis.* gl. *in §. placuit. in ver. perduxiſſet. Inſtit. de oblig. quæ ex delict.* ex qua lege aliqui Doctores dicunt, quod mulier dans eleemoſynam ſine conſenſu viri, committat furtum, quod falſum eſt: quia contrariũ diſponitur *in l. 1. ff. de rerum. amot. & in l. ſi ſponſus. §. proinde. ff. de donat. inter vir. & vxorem.*

9 Sed ſi mulier † haberet alia bona vltra dotem, tunc indubitanter de illis eleemoſynã facere poſſet tuta conſcientia: quia maritus in illis ſe intromittere nequit, contradicente vxore, *l. hac lege. C. de pact. conuen. inter vir. & vxor. & l. maritum. C. de procur.* & ita firmant Hoſtienſ. & Abb. *in locis præcitatis.*

Limita etiam non procedere, quando maritus eſſet aſſuetus ipſe facere; quia videtur tacite tunc etiam vxori data licentia, ſecundum Bart. *in l. 1. in fin. ff. rer. amot.* quem refert Ripa, *in c. cum M. Ferrarienſis. nu. 43. verſ. ſeptimo addes. Ext. de conſtit.*

OPINIO MLX.

SVMMARIA.

1 *Vxor ob commiſſum adulterium, & violatam pudicitiam perdit dotem.*

2 *Maritus, an teneatur vxori adulteræ alimenta ſuppeditare.*

3 *Maritus expellens vxorem, ob adulterium, nondum manifeſtum an interim eam alere teneatur.*

4 *Vxor recedens à viro adultero, an ex dote ſibi reſtituta, maritum alere teneatur.*

5 *Commiſſo adulterio à marito, vxor ſeparationem thori petere poteſt, & lucratur donationem propter nuptias.*

6 *Vxor accuſata à marito, & ſententia, quoad ſeparationem contra eam lata, amittit donationem propter nuptias, item paraphernalia. nu. 7.*

8 *Mulier vt dote priuetur propter adulterium, neceſſe eſt, vt id vere probetur, non per coniecturas.*

9 *Vxor, an propter oſculum luxurioſum, vel tactũ, dotem amittere poſſit. nu. 3. & 13. in princip.*

10 *Oſculum libidinoſum eſt peccatum mortale.*
11 *Vbi maius periculum, ibi cautius agendum.*
12 *Oſculantes mulierem per vim, puniuntur in Regno, vltimo ſupplicio, cum confiſcatione omnium bonorum.*
14 *Oſculum, in ſignum pacis, & amoris datum, non eſt peccatum, ſed potius actus virtutis.*
15 *Oſculum inter coniuges, ad ſollicitandum debitum, aque, ac oſculum pacis, inter virtutes connumeratur.*
16 *Vxor putatiua, an propter adulterium, dotem amittat.*
17 *Clericus de facto contrahens matrimonium, aque ac ſi legitime contraxiſſet, priuatur beneficio.*
18 *Putatiuus non eſt melioris conditionis legitimo, exemplum de curatore putatiuo, & vero.*
19 *Marito adulterium retinente, vxor non priuatur dote.*
20 *Maritus vxorem adulteram ſcienter cognoſcens, adulterium remiſiſſe cenſet.*
21 *Maritus, poſt adulterium, reddens vel petens debitum ab vxore, non prius acta pœnitentia, mortaliter peccat, imo impediri poteſt ab ordinum promotione, num. 23. & 27.*
22 *Vir ſciens vxorem adulteram eſſe, licite ab ea diſcedere poteſt.*
24 *Adulterium ſi eſt notorium, vxor ſine vlla ſententia, priuatur iure ſeruitutis, et à marito debita.*
25 *Adulterium quibus modis reddatur notorium, & nu. 26.*
28 *Heredes mariti, ignari de adulterio vxoris, an ad dotis priuationem contra adulteram agere poſſint. & numero 29.*
30 *Mater adultera ad ſecunda vota tranſiens, an filio non conquerendi de iniuria, ſuccedere poſſit.*
31 *Vidua poſt mortem viri adulterium committens, an dote priuanda ſit.*
32 *Mulier exiſtens in patria poteſtate, tempore commiſſi adulterii, patri in dote non praiudicat, ſecus ſi ſui iuris effecta ſit, nu. 33.*
34 *Vir, non obſtante ſententia diuortii, ſi fornicetur, cogitur vxorem recipere, & adulterium cum adulterio compenſare, matrimoniumq; à iudice, ex officio redintegratur, num. 38.*
35 *Vxor de adulterio vel morte viri ſuſpecta, non poteſt priuari dote ante cauſæ cognitionem, & ſi per vim ſpoliaretur, ante omnia reſtituenda eſſet.*
36 *Mulier propter adulterium, dote non priuatur, viro concubinã habente, & fidem matrimonii violante, eiusq; ratio traditur. num. 37.*
39 *Vir adulter, vxorem eodem vitio laborantem, accuſare non poteſt, nec ei illud obiicere.*
40 *Mulier per vim compreſſa, dote non priuatur, nec de adulterio accuſari poteſt.*
41 *Mulier compreſſa à Tyranno vel Rege, vim metumue paſſa cenſetur, & filium inde natum inſtituere poteſt.*
42 *Mulier probabiliter credens, maritum abſentem non amplius viuere an alii nubendo, adulterium committat.*
43 *Mulier rem habens cum aliquo quem credebat maritum, non eſt adultera.*
44 *Maritus vxori occaſionem adulterandi prabens, eam ob hoc delictum accuſare non poteſt: vtroq; autem tam vxor, quam maritus pœna legis tenetur nu. 45.*
46 *Maritus, vxorem in adulterio perſeuerantem, retinens, cenſetur quaſi leno id quaeſtus cauſa facere.*
47 *Mulier viro poſt adulterium reconciliata, dotem non amittit ſi ante reconciliationem pœnitentiam egerit, & an adulterium cum inceſtu tollatur quinquennio, vel viceunio. nu. 48.*
49 *Mulier ex adulterio filiũ procreans, quem maritus ſuum credit an hoc ei reuelare teneatur Et quid ad exonerationem conſcientiæ hoc caſu facere debeat, & an filio ſpurio hoc reuelare teneatur. nu. 50.*
51 *Matri aſſerenti, filium ex adulterio natum, de neceſſitate non creditur.*
52 *Mulier ex taciſito adulterio, filium procreans ad euitandũ præiudicium filiorum legitimorum, quæ remedia adhibere debeat, & nu. 53.*
54 *Adulter credens veriſimiliter filium ſuum eſſe, an teneatur patri putatiuo de expenſis, in educatione filii, erogatis.*
55 *Adulterium graue eſt peccatum, & multa inconuenientia ſecum adfert.*

VXOR perdit † dotem propter adulterium commiſſum, & violatam pudicitiam, *c. plerumque. extra. de don. inter vir. & vxor.* tenet glo. *in auth sed hodie. C. de adult.* Bernhar. Alph. *in ſuis collectan. in l. conſenſu. C. de repud. 462. ver. ad hunc tex* vbi ampliat, & multa motiua congerit. & Sali. cõmuniterq; Doct. *ibidem.* prout de dicta cõmuni atteſtantur Scribentes, *in rubr. Ext. de iud.* & Bolognettus *in rub. C. de eden. nu. 29.* Iul. Clar. *in lib 5 recep ſenten. §. adulterium. ver. & ſcias anm. 23.* & Lancellot. Conrad. *in ſuo breuiario lib. 1. cap. 9. de pratore tit. de adulteris. num. 13.* vbi etiam addit poſt Alex. *conſ. 184 nu 8. vol. 6* iſtam communem procedere, licet criminaliter non agatur. 1

Com. opin.

Vide in materia Pari. *conſ 54. nu 56. vol. 4.* vbi plus dicit, † quod mulieri adulteræ non ſint præſtanda alimenta, vel expenſæ, & *nu. 57.* etiamſi adulterium per viam exceptionis probatum ſit: contrarium tamen firmauit Iul. Clar. *in d. § adulterium ver. facta autem thori. n. 18* vbi teſtificatur quoque de communi. Sed cum prima opinione, tanquam veriori, quod maritus nõ teneatur, ſtante ſeparatione matrimonii quoad thorum, & lucratione dotis vxorem alimentare, concurrit Anto. Corſettus *in ſuo Repertor. in verbo. adulterium. ver. ſi propter adulterium ſeparetur matrimonium.* quæ opinio abſque difficultate procederet, ſi vxor perſeueraret, & permaneret in adulterio: tunc enim maritus poſſet vxori, manenti in adulterio, neceſſaria denegare, ita Abb. *in c. ſi vir. ver. item dubitatur. de adult.* & Ant Corſet. *in Repert in verbo, adulterium. ver maritus poteſt vxori manenti in adulterio.* Et ratio hæc eſt, quia male mariti egeſtate laborare debent, vt *in c. bona fides. ff. depo.* & alia etiam de cauſa: nam quando mulier non eſt in ſeruitio mariti, ob ſuam culpam, nõ tenetur maritus eã alere, ita Rom. *in l ſi cum dotem. §. ſi maritus nu 25. ff. ſolut. matr.* & hæc eſt communis, concorſq; omnium in iure Scribentium opinio, atteſtante Grato *conſ. 57. viſa. in fi. vol. 1.* 2

Com. opin.

Com. opin.

Verum ſi maritus † expelleret vxorem, ob adulterium non manifeſtum, atque notorium, ſi poſtea ageret mulier contra eum, pro alimentis, nõ habens vnde ſe aleret, aſſerendo, ac opponendo, huiuſmodi prætenſum adulteriũ non priuare alimentis, ſed ſubſecuta ſententia, tunc vtiq; ei præſtanda eſſent alimenta lite pendente, & ſic vxor alimenta tunc petere poſſet, donec & quouſq; eſſet adulteriũ declaratum per ſententiam, ſed ſecuta ſententia denegarentur: ita Federic de Senis *conſ. 131 Domino Corrado.* Card & Io. de Anan. *in c. fi. in fine. de adult.* & Ant. Corſet. *in Repert. in verbo, adulterium. ver adulteria plura an dicantur commiſſa poſt mod.* 3

Et verſa † vice ſi vxor recederet à viro adultero, fieretq; diuortium, ſeruatis de iure ſeruandis, tunc vtiq; eſſet reſtituẽda dos mulieri, nec teneretur ipſa ex ea tunc alere maritum, vt *in c. 1. § ſi hominem. de pace tenen. & eius viol.* vbi dicitur, quod ex bonis, quæ alicui auferuntur ex delicto, non debeat delinquens alimentari, prout hoc idem firmat etiam, altera quoq; ratione Iacob. de Graffis *in deciſionib. caſuum conſcientiæ. c. 83. ſub nu 6 lib 2. fol. 197.* 4

6 Quinetiam † ſi maritus ſit adulteratus, poterit vxor petere ſeparationem matrimonii quoad thorum, & tunc etiam lucratur donationem propter nuptias, *c.1.& 2.vt lit.non conteſt.* Doct. notant, *in c. tuæ fraternitas, de adult.* & Ant. Corſett. *in Repert. in verbo, adulterium, verſic. ſi propter adulterium ſeparetur matrimonium.*

7 Ampliatur † autem prędicta communis opinio eatenus procedere, vt mulier perdat etiã donationem propter nuptias, ſi maritus eam accuſauerit, & ſententiam reportauerit quoad ſeparationem thori. *l. conſenſu C. de repudiis.*

Licet Gl. *in d. c. plerumq.*, exprefſe velit, quod amittat tantum paraphernalia, quam Gl. dicit communiter approbari ab omnibus Scriben. variis in locis, Boer. *in deciſ.* 338. *num* 2. & Couarru. *in epit. de matrimonio, in 2. part. c.* 7 § 6. *num.* 2. *fol. part.* 135. & ſequitur Gerar *ſing* 48. & ſingularem inquit Rum. *ſing.* 315. *propter adulterium* Iaſ. *in l.* 1. *ff. ſol. matr.* & Marſil. *in l. pater marito, nu.* 3 *ff. de q.* Adde Iul. Clar. *in d. §. adulterium, nu.* 15. *verſic. adde quod propter adulterium.* Soc. Iun. *in rub ff. ſol. matr. in 2. par. num.* 113. Rip. *in rub ext. de iud. nu.* 12. Curt. Iun. *in rub ff de iudi.. nu* 5. & Bald. *in l.* 1. *C. de edend. nu.* 22. *& in c. tua. circa fin. Ext de procur.*

8 Sed aduerte, † quod ad hoc, vt mulier dote priuetur propter adulterium, neceſſe ſit, vt vere probetur adulterium, non autem per coniecturas, & præſumptiones, vt conſuluit Pet. de Anchara *conſil.* 409. *Pro tanti viri ſententia.*

9 An autem † mulier amittat dotem propter oſculum luxurioſum, vel tactum mamillarum, ſeu partis inferioris, ſicut per adulterium ipſum ? hoc late, abundeque ad partes diſcutitur nouiſſime per Bolognettum *in rubric. de eden. num.* 2. *cum ſeq.* & per Ant. Guibert. *in tract. de dotib. & earum iure c.* 6. *nu.* 35. *& ſeq.* & per Vincent. Maxill. *in conſuetud. Ciuitatis Bari, in rubr. de dot. int. vir. & nu.* 7 Sed Bald. *in c tua de procur.* tenet quod ſic idemque firmat Gloſſ. *in l.* 1. *ff. de variis, & extraord. crimin.* Ripa *in rub. de ſolum.* 3. Ioan. Baptiſta Ferretus *conſil.* 389. *R. dem ... noſtri inuocato ſuffragio, in cauſa nobilis D Catharinæ de Medicis, ſub nu.* 1. *cum aliis ſequen volum.* 2. Ozerius *in §. eſt autem. num* 2. *cum aliis ſeq. Inſtit. de hered. inſti. uen.* Vrſillus *in addit. Afflicti, deciſ.* 61. *ſub numer.* 3 *circa fin. de num.* Curt. Iun & Fellon *ind. rub. C. de eden. numer.* 81. vbi ſcribit ſimul cum aliis Moder. opinionem iſtam Baldi communem eſſe, & Couarru. *in l. §* 6. *num.* 3 & æquam, ſubſtentabilemque vocat, eam amplectendo, Berous *in rubr. de iudic. iis, num.* 21 *& ſequen.* & Sylua Nuptialis cum aliis aggregatis *ibi, libr.* 4. *ſub numer.* 76. *cum aliis ſequentibus.*

10 Vbi † etiam *nu.* 26. firmat, & probat, oſculum libidinoſum eſſe peccatum mortale. Et D. Iacob. de Graffiis *in deciſ. cas. conſcient. c.* 75. *nu.* 4. *lib.* 1. *fol.* 183. vbi hoc etiam amplificat procedere etiam inter coniugatos, probabiliter ex tactibus, vel oſculis, interuenientib. inter coniugatos ſeminatur extra vas naturale corruptio. Et nihil mirũ, quia vbi maius peri-

11 culum verſatur ibi cautius eſt agendum, *l.* 1. *§ ſi quis. ff de Carbon. edict. Et l. manifeſtiſſimi. C. de furt.* ita vt imputetur ei, qui ſe ponit in periculo. *l.* 1. *§ Mela in pr. ff. ad l. Aquil.* Nã Seneca teſte in Hercule furente, tragœdia; *Nemo ſe tuto periculis offerre tam crebro poteſt, Quem ſæpe tranſit caſus, aliquando inuenit*, teſte etiã Ouidio *de art. amand lib.* 2. *Quum mora non tuta eſt, totis incumbere remis, ... & aſſiduo ſubdere calcar equo*, & facit text. ad hoc idem *in cap.* 2. 30. *q.* 5. vbi dicit Romanus Pontifex, *ad noſtrum reatum tendit, ſi maternarum regula ſanctionum in his conſentientibus, vel negligentib. violentur.*

Et quamuis † aliqui Doct. ampliare ſtuduerint 12 hanc Baldi communem traditionem, modo recitatam, quod locum obtineat, non ſolum quoad priuationem dotis, vxoris oſculatæ, verum etiam quoad puniendum eam criminaliter, etiam de adulterio, quorũ opinionem ſequendam eſſe cũ grano ſalis teſtificatur Iul. Clar. *in præalleg. §. adulteriũ, ſub n.* 16.

Imo † communis opinio hæc obſeruatur in Re- 13 gno, ob *cap. Regis Roberti.* 262. *Vt fine.* in quo ſtatuitur, mulierem patientem ſe oſculari, ipſo facto perdere omnes dotes, tam receptas, quam recepturas atque penitus ſpoliari, priuarique paterna, & materna ſucceſſione; & oſculantes mulieres per vim, puniri vltimi ſupplicii, & confiſcationis omnium bonorum tam mobilium, quam ſtabilium pœnã, & *d. cap.* 262. *Vt fine.* obſeruatur in toto Regno, ſecundum pragmaticam; *Philippus Dei gratia.* ampliantem *ipſum c.* ſpecifice, & expreſſe.

Sed † hoc procederet duntaxat in oſculo, quod 14 ad ſollicitandum carnem dirigeretur, non autem in quolibet alio oſculo: quoniam oſculum, quod in ſignum pacis, & veri amoris præſtatur, non ſolum, non eſt peccatum ſed potius eſt actus virtutis, ſicut & ipſa pax, cuius eſt ſignum. Chriſti enim Diſcipuli, ſe inuicem oſculantes, ſignum pacis, & veri amoris, oſculo præbebant: Quapropter, etiam Iudas hoc ſignum Iudæis dederat, dicens: quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete. Nam cum Diſcipuli Chriſti aliunde remeabant ad Chriſtum, oſculum ori illius in ſignum pacis infigebant: hoc fecit & Iudas, ut tali ſigno proderet Chriſtum: ideo Chriſtus dixit illi: Oſculo filium hominis tradis? & hanc limitationem ſequitur Cagnolus, cum aliis Moder. *in d. rub. C. de eden ſub num.* 34.

Præterea, † nec omne oſculum, quod cauſa ſolli- 15 citandæ carnis præſtatur, peccatum eſt, præcipue, ſi coitus ille, ad quem dirigitur, licitus ſit, vt in coniugibus contingit. Si enim exigat vxor à viro, vt coeat cum ea, & vt hoc debitum vxori præſtet, vir oſculetur vxorem, vt videlicet per hoc excitetur caro ad reddendum debitum, quod alias reddere non poſſet, non ſolum non eſt peccatum tale oſculum, ſed etiam virtutis actus, ſicut & ipſe coitus eſt actus iuſtitiæ, cum per illum vir reddat vxori quod illius eſt, & Beguinæ, & Begardi, aſſerentes contrarium, huiuſmodi oſculum eſſe peccatum, vt hæretici fuerunt damnati in Concilio Viennenſi, ſub Clemente V. celebrato, Cuius concilii diffinitio habetur *in cap. ad noſtrum. de hæret.* Et vt attingamus centrum præſentis ſpeculationis, concludendum eſt, quod vir oſculando mulierem, efficiatur alacrior, ita Campeus *in tract. dot. in* 1 *par. q.* 79. *poſt nu.* 2.

Item limitatur mentionata opinio Bald & ſequacium communis, in tribus aliis caſibus, traditis per Cagnolum, *in d. rub. de edem. nu.* 34.

¶ Sed ipſa concluſio in princip. poſita, ita & taliter † explicita, fallit in vxore putatiua ſeu de facto, 16 quæ proculdubio non perdit dotem propter adulterium, ſicut vera, ſecundum Gl. *in d. l. conſenſu, in ver. Sibi.* quam ſimpliciter ſequitur Alexan. *in l.* 2. *alias, ſi dotem. §. ſi. col.* 2 *ff. ſoluto matrim.* Bertach. *in ſuo repert. in verb. Adulter verſ* 43. *in verſic. Maritus adulter, verſ.* 3. *& in Vxor adultera, verſ.* 7.

¶ Et iſta Gloſſ. comprobatur per dictum Calder. poſt Lapum, *in Clemen.* 1. *colum.* 2. *quæſt.* 3. *de priuileg.* vbi aiunt, quod illa Clemen. puniens religioſos, non habeat locum in religioſis de facto, quorum religio eſt reprobata: quia eis nõ conuenit qualitas religionis, quod dictum ſequitur Feli. *in cap. aſcendentes, col.* 3.

commiſſo per vxorem, quemadmodum poteſt religionem intrare, vide Abb. hoc reſoluentem, *in c. plerunq. in Gl. 1. de donat. inter vir. & vxor.*

28 Sed, † marito ignorante, adulterium committens, ab eius hæredibus ad amiſſionem dotis accuſari poſſet, ita Cyn. *in l. fina. C. de renocan. donat.* Anchar. & Abb. *col. 3. in c. fi. de donationib.* Præpoſ. *in d. c. plerunque, col. 2.* Rom. & Aret. *col. fi. in dicto §. hæredis,* Marſil. *in leg. vnica, num 67. C. de rap. virg.* Tiraquel. *in leg. ſi vnquam, verſ. Suſceperit, num. 176. C. de reuoc. donat.* & Ant. Guibertus *in tract. de dotibus, & earum iure. c. 6. ſub numer. 28. & ſeq.* & opinionem hanc ſcribit communem eſſe Ripa *in d. leg. fina. C. de renocan. donat. q. 61.* & ſeruari in practica ait Alex. *in d. §. hæredis.* Licet Angel. Aret. *in §.*
29 *alia in fin. tit. de donat* firmauerit contrarium, † quod hæres vxorem mariti, de adulterio accuſare nõ poſſit, quæ opinio procedere poſſet, ſi maritus habuiſſet notitiam dum viueret, de adulterio vxoris, & tacuiſſet; tunc enim hæres mariti nõ poteſt vxori obiicere adulterium, ad effectũ impediendi exactionem dotis, vt determinat Bar. *in l. rei iudicatæ, per illum textum, ff. ſolut. matrim.* Abb. *in c. plerunq. in verſ. ſecundo quæro, de donat. inter vir. & vxor* & Ant. Corſett. *in Reper. in verbo adulterium, verſ. an hæres,* Io. Bapt. Ferrett. *conſil. 360. communis eſt opinio, num. 1. vol. 2.* vbi planum quoque facit, iſtam eſſe communem ſententiam, cui aſſentitur etiam Paul. Caſtren. *conſil. 402. hæc mulier, in fin. vol. 1.* quod non poſſit de adulterio vxoris, hæres mariti conqueri, cum conqueſtus non eſt maritus ipſe, in vita ſua, & quod huiuſcemodi querelæ tunc, tanquam odioſæ, ad hæredes non tranſmittantur, niſi propoſitæ ſint per teſtatorem, & hanc eandem diſtinctionem approbauit etiam Signorol. de Homodeis *conſ. 50 in q. 1. & 2.* quod aut maritus viuens, ignorauit adulterium, aut ſciuit, aut dubitatur, & concludit tam in primo, quam in tertio caſu, hæredes mariti poſſe conqueri contra vxorem de adulterio, cum non præſumatur maritum diſſimulaſſe, adulterium, ac remiſiſſe, nec potuiſſe remittere iniuriam de qua ignorabat, & nullam notitiam habebat, ita vt in hoc tertio quoque caſu, quando dubitatur, an maritus talem notitiam habuerit, firmat quoq; Signorol. *eo in loco, in fine,* quod in dubio præſumatur, maritum adulterium hoc ignoraſſe, & eiuſmodi diſtinctionem commendauit ſimiliter Bald. *conſ. 302 & dos prædicta poſſit repeti, & conſil. 303. volu. 3.* quod dos debeat reſtitui vxori per hæredes mariti, ſtante ſcientia viri de adulterio, ſecus vero ignorantia, in tantum, quod ob ignorantiam viri, adulterũ ſuæ vxoris, hæredes poſſint obiicere contra eam de adulterio, atque dotem retinere, & iſta diſcernitur verior, receptiorq; opinio, atteſtante Franciſco de Caldes, cum ſuo neceſſario apparatu, *in l. ſi curatorem habens, C. de in integ. reſti. minoris, in verbo læſis, n. 26.*

30 Idem † videmus quoque in matre, quæ tranſiuit ad ſecunda vota, ſuperſtite filio, de hoc nõ conquerente, his ſtantibus, ſi filius decedat, non priuatur eius hæreditate: quia filius non conquerendo de matre, videtur iniuriam ſibi factam per eam, remiſiſſe per dictum tranſitum, vt tradit Bald. *in authen. ex teſtamento, col. 2. C. de 2. nupt.* Deci. *conſ. 206. col. 2.* Ripa, *in l. fi. C. de renoc. donat. q. 61 col. 2.*

31 Tertio coarctatur dicta concluſio, non procedere in vidua, quæ non priuatur dote propter ſtuprum in viduitate commiſſum, ſecundum Alex. & Iaſ. *in l. fideicommiſſum C. de fideicommiſſ.* Brunum *in tract. quod ſtantibus maſculis, art. 6. nu. 305. & ſeq.* Vincent. Maxill. *in conſuet. Ciuitatis Bari, in rubr. de donat. inter vir. & vxor. num. 73.* Arium Pinel. *in l. fin. ſub num. 9. & ſeq. C. de bon. matr.* & Roland. à Valle cum cæteris aggregatis per eum, *conſ. 86 num. 20. cum aliis ſeq. vol. 2.* vbi conſuluit pro iſta parte, atque affirmauit, eam eſſe communem Alexan. *in l. ſororem. C. de his quib. vt indig.* Soc. Iun. *conſ. 111 num. 9. ver. vnde ſi propter vol. 3.* vbi tale ſtuprum in vidua, multi appellant adulterium fictum, & Sebaſt. Med. *in tract. Mors omnia ſoluit, in 3 par. nu 38.* Sed tamen ſibi parum conſtans, contrarium firmatur *n. 170.* vbi dat diſtinctionem ex authoritate deciſ. Pedem. *77 n. 37.* Et potiſſimum ſtuprum non committitur cum vidua vilis conditionis, ita Grau. *conſ. 166. licet poſt. num. 6.* qui allegat Bald. *conſ. 206 col. 2. poſt medium, lib. 3.* & partus ex tali vidua non dicitur ſpurius, vt ibi. ¶ Licet Paul de Caſtr. *in l. ſororem. C. de his, qui. vt indig. in d. l. fideicommiſſum, & conſ. 147. vol. 1.* Præpoſ. *in d. c. plerunq. col. 3.* Feli. *in c. paſtoralis, de iudic.* Getar. *ſingul. 48.* Marſil. *ſing 416. & in d. l. vnica, num. 53.* & Iaſ. *in l. 2. nu. 5. ff. ſolu. matr.* Ioan. Lupi *in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor § 67 n. 6. cum aliis ſeq.* & ibi etiam Bernard. Diaz *in addit. in litera A.* Laurent. Syluan. *conſ. 2. nu. 37. & conſ. 6. Aemilio bona ſibi à Plautio, patre teſtatore relicta, num. 17.* aſſeruerint contrarium, videlicet, quod vidua, mortuo marito, ſtuprum committens, perinde dotem amittat, ac ſi viuente marito adulterium cõmiſiſſet. Et quamuis hoc non auſus ſit firmare Ruin. *conſ. 115. nu. 2. vol. 3.* propter diſcrepantiam tantorum patrum, tamen mihi magis placet opinio Paul. de Caſtr. omiſſis diſputationibus, cæteriſq; rationibus, quæ ad confirmationem, prædictæ ſententiæ Paul. Caſtren. adduci poſſunt: quia per ſeſe patent, & eminent, quam ſequuntur etiam, aſſeruntq; magis communem, cum relatis per eos Alciat. *in c. omnes, nu. 8. de præſumt. & remiſ.* Mich. Ciſuentes *ſuper leges Tauri, in l. 14. num. 4* Iul. Clar. *in pract. crim. in §. ſtuprum, in verſic. Sed nunquid vidua,* & Ant. Gubertus *in tract. de dotib. & ear. iure. c. 6. num. 30. cum aliis ſeq.* vbi tollit fere omnia obſtacula contraria, & ita conſuluit Bertrau. *conſ. 119. ſi poſt mortem probi quondam viri volum. 8.* & Ant. Galeat. Maluaticeus *in conſ. 85. Vidua, per tot. poſito inter conſilia matrimonialia diuerſorum, collecta per Ioan. Bapt. Zilettum, vol. 1* & ſimiliter apparet magis communis, ex citatis per Rolan. *in d. l. fi. C. de bon. mater. nu. 9.* & per Ant. Galeatium Maluaticeum *in d. conſ. 85. nu. 11. cum omnibus aliis ſeq.* & ita iudicari vidimus aliquibus vicib. in Regno, & ſtatu Eccleſiæ, in nonnullis excluſis, quæ ſilentio ſupprimuntur.

Quarto † claudicat dicta concluſio in muliere, 32
exiſtente in patria poteſtate, tempore perpetrati delicti, quæ ſic adulterando, non poteſt in dote patri nocere ſecundum Speculat. *in tit. de dote poſt diuor. reſtit. § ſormatur, verſ. Quod ſi filia* Dyn. Bald. & alios *in l. 2. §. quod ſi in patris, per illum textum. ff. ſoluto matr.* & Bart. *in d. §. voluntatem, eadem l.* & Docto. omnes communiter *in c. ex literis, de pignor.*

Si vero † mulier ſit ſui iuris effecta, & ſic actio de 33
dote ſit in eam conſolidata *l. vnica § videamus. C. de rei vxor. actio.* amittit dotem, ex adulterio prius commiſſo, vt eleganter per Bart. *in præalleg. § quod ſi in patris, circa finem.* & Paul. de Caſtro. *ibidem, in verſ. Item ſi voluntate.*

Quinto † fallit, in hoc etiam caſu, videlicet, ſi 34
ſententia diuortii lata foret propter adulterũ vxoris, & vir fornicetur, cogitur n. tunc vxorem in conſortiũ coniugale admittere. tex. eſt ſingularis, ſecundũ Abb. *ibi in c. ex literis, de diuort.* Gl. Anch. Ant. & Anan. *in c. fin. de adulter.* vbi Abb. recitat iſtam eſſe communem opinionem, ſequiturque Præpo. *in d. c. ex literis,* & communem dicit Felin. *in c. lator, numer. 9. de re iudic.* atque ſequitur, & æquiorem prædicat Gulиel.

Mayne-

adulterium non perdat dotem, neq; paraphernalia authoritatib. roboratos refert, & enumerat, & Iac. de Graſſis & in *deciſionib. caſuum conſcientiæ, c. 83. nu. 5. lib. 2. fol. 197.* & Boer. *deciſ. 338. quo ad 2. q. verum videtur, nu. 9. & ſeqq.* vbi ponit, & reſoluit etiam duos caſus, in quib. mulier ob adulteriũ non perdat dotem, videlicet, ſi ea haberet patrem, vel haberet filios ex primo matrimonio, & Lancellott. Conrad. *in ſuo Breuiario, lib. 2. c. 9. tit. de adulteriis, nu. 24. fol. 385.*

Sed animaduerte, quod hæc reconciliatio intelligatur facta, poſt peractam pœnitentiam per vxorem adulteram, & non aliter, nec alio modo, vt explicat Paul. Caſtr. *conſ. 401. hæc mulier, vol. 1.* Eſt tamen bene verum, quod adulterio ſimplex tollatur quinquennio, *l. mariti, §. hoc quinquennium, & l. vim paſſam, §. præſcriptionem ff. de adult.* Follerius notat *in pract. crim. in rub. formidetentur, nu. 19.* Vbi hoc limitat non procedere in adulterio cum inceſtu, Et ſucd *conſ. 33. Extat decretum, ſub n. 11. & ſeq.* tunc n. vt probat Follerius, *Vbi ſupra*, adulteriũ hoc cum inceſtu proſcribitur ſpacio 20. annorũ. Sed aduerte, † quod ſi mulier adultera, 49 ſi ex adulterio filium conciperet, ac pareret, quem vir crederet ſuum, non teneretur aliquo modo hoc reuelare marito, vbi immineret aliquod ſequentiũ periculorum. ¶ *Primum n. periculum eſſet infamia* ſuppliſus: nam hoc reuelando, ſi prius erat bonæ famæ apud virum ſuum, ipſo facto inciperet eſſe malæ qualitatis, & famæ apud eundem, & conſequenter ſe ipſam diffamaret, & ſcandalizaret & turpiſſime. Et de hoc ſcandalo, cõplura ad propoſitũ vtiliter ſcribit Couarruuias *in reg. peccatum in 1. par. relect. n. 4. verſ. Illud ſane primo loco, fol. parte 13.* Hęc aũt diffamatio foret valde periculoſa, & ſignanter in muliere. Nam, vt habetur *Prouerb. 22. Melius eſt nomen bonum, quam diuitiæ multæ.* ¶ Secundum periculum eſt odii mortalis quia propter adulterium aliqui viri adeo exoſas habuerunt vxores ſuas, vt ipſas occiderint, vna cum adulteris ſuis. ¶ Tertium periculum eſt dimiſſionis nam, vbi hoc innoteſceret viro, poſſet de facili vxorem ſuam derelinquere, vel à ſe abiicere, quo facto vterq; poſſet faciliter adulterari: Inſuper ex tali dimiſſione poſſent maxima odia oriri inter parentes mulieris, & virũ ſuum. ¶ Quartum periculum dicitur improbabilitatis, in tali n. caſu, nec vir, nec filius, nec etiam publicus Iudex tenetur credere mulieri hoc reuelanti: niſi forſitan probet dictum ſuum per infallibilia ſigna, aut per violentas probationes, ſiue per idoneos teſtes, & ſic addatur ſcandalum ſcandalo. In hac materia vide adducta per Nauar. *in c. 16. de ſexto præcep. decalogi, non mœchaberis, verſ. mulier quæ fingit ſe habere filium, aut ex adulterio genitus, nu. 43. cum aliis ſeqq. fol. 179. & ſeq. in c. officii, ext. de pœnit. & remiſſ.* vbi Abb. Quid ergo † agere debet talis mulier adulte- 50 ra, pro exoneratione ſuę conſcientiæ? ad hoc dicunt communiter Theologi, quod ſi præmoneatur viro ſuo, debeat hoc dicere ſuo confeſſori extra cõfeſſionem, etiam in præſentia aliquorum, ſi videretur ei bonum, & expediens: cum hac conditione, ſeu expreſſa promiſſione, & proteſtatione præmiſſa, quod iſti non vellent eam ſcandalizare, ſi rediret ad ſanitatem, & quod ea mortua, hoc factũ notificent viro ſuo; ad hoc, ne filius putatiuus occupet in toto, vel in parte hæreditatem patris putatiui, in præiudiciũ verorum hæredum. ¶ Dicit tamen S. Antoninus *in ſua ſumma, in 2. par. tit. 2. c. 7. verſ. 4.* quod mulier adultera teneatur in tribus caſibus reuelare mentionatum factum marito ſuo, ſeu aliis perſonis extra confeſſionem.

¶ Primus caſus eſt, ſi ipſa foret apud maritum ſuum, & alias perſonas vehementer, & grauiſſime ſuſpecta de adulterio.

¶ Secundus caſus eſt, ſi vehementer, aut valde certa eſſet, aut probabiliter crederet, quod nullum de ſupradictis periculis ſequeretur, vt puta ſi vir eius ſuſtinuit, ſiue conſenſit in adulterium eius: Nã aliqui (ſignanter pauperes) libenter hoc ſuſtinẽt: quinimo quandoque tradunt vxores ſuas diuitibus, vt ab eis ſuſtentetur, & iſta eſt communis opinio, & ab omnibus Doctoribus Theologis, & Canoniſtis concorditer recepta, vt deducit Couarr. *in d. reg. peccatum, in 1. par. in prin. ſub n. 4. ver. Tertium conſtat omnium ſententia, fol. 38.*

¶ Tertius caſus eſt, ſi firmiter præſumat, quod filius ſpurius cederet bonis mariti ſui: & talis filius ex verbis matris, crederet indubitanter ſe ſpurium. Tamẽ, vt inquit, ſeu aduertit Scotus, qui quam optime diſcurrit hanc materiam, *in 4. ſentent. diſtin. 15. q. 2.* paucos reperiri, qui ſint ita perfecti, vt velint, paratique ſint, pro conſeruanda iuſtitia in foro Dei, dimittere magnas poſſeſſiones, quas poſſunt retinere iure fori, id eſt, in exteriori foro, & qui inſuper velint ſpurii reputari: & ideo matres non teneantur hoc reuelare huiuſmodi filiis niſi ſint multum expertæ de bonitate talium: non enim debent ſe exponere periculo diffamationis apud filios ſuos, propter euentum incertum, vt firmat Couarruuias, *vbi ſupra, verſ. ſecundo illud eſt obſeruandum.* Vbi ergo iſta tria concurrerent, quod difficillimum eſt, talis adultera deberet, teneretur que dictum factum marito, ſiue tutoribus filiorum ſuorum, poſt mortem patris reuelare, ad exonerandũ conſcientiam ſuam, & ad conſeruandum legitimos hæredes mariti ſui indemnes.

Nec tamen debet manifeſtare adulterum, propter periculum perſonæ vitandum, & ne infametur ſiue ſcandalizetur.

¶ Reſolutiue † ergo concludendum eſt, quod 51 ſi talis filius, ex aſſertione matris credat indubitanter ſe ſpurium, tenetur omnia bona, quæ habuit à patre putatiuo, reſtituere cæteris filiis, ſeu hæredib. patris, & ad hoc tenetur ſecundum Deum, ſiue iure poli, nõ tamen iure humano, ſeu iure fori: quia filius matri hoc aſſeueranti credere non tenetur, ſecundum Gl. *in l. ſi poſthumus. § fin ff. de liber. & poſthum. & in c. officii, de pœnit. & remiſſ.* etiamſi ſciret matrem adulterium cõmiſiſſe, quod omnes Doct. communiter fatentur, *in l. filium ff. de his qui ſunt ſui, & in c. per tuas, de probat.* ſi autem filius non haberet ſufficientem cauſam, & rationem hoc credendi, tunc nullo iure teneretur huiuſmodi bona percepta, aut percipienda à patre putatiuo, reſtituere. Et inſuper ſi ante dictam manifeſtationem, talis filius putatiuus iam aliqua conſumpſiſſet de bonis mariti ſui, ipſa teneretur in quantum poſſet ſatisfacere, potiſſimum ſi haberet paraphernalia, aut de lucro ſuo, & huiuſmodi.

Cæterum † quid agere debeat mulier adultera, 52 in caſu præmiſſo, ſi antedicta remedia non prodeſſent, aut locum habere poſſent? reſpondet Scotus *vbi ſupra*, aſſignans triplex remedium.

¶ Primum eſt, quod quantum poteſt, debitis, & honeſtis remediis inducat talem filiũ ad religionis ingreſſum, vbi tamen regulariter viuitur, ne ſcilicet cupiens vitare Charibdim, incidat in Scyllam.

¶ Secundum remedium eſt, vt fiat clericus, & quod caute prouideatur de diſpenſatione, tum ad ſacros ordines ſuſcipiẽdos, tũ ad eccleſiaſtica beneficia acceptanda, & percipiẽda, quib. perceptis, merito iam contentus dimittat hæreditatem patris putatiui legitimis filiis in ſeculo remanentibus. Si tamen

men per nullam perſuaſionem honeſtam mulier hæc flectere poſſet cor talis filii, vt hæreditatem dimitteret, non videtur, quod debeat ſe prodere illi, cum certa non videret, quod debeat ſe prodere illi, cum certa non ſit, quod talis, ab ea inperſuaſibilis, in aliis tam licitis, & honeſtis, flecteretur ex illa reuelatione: imo tenacius forte retineret hæreditatem, ne ſpurius putaretur, maxime, cum talem notam maxime caueant male nati.

§ Tertium remedium eſt, quod ſi talis filius nollet intrare religionem, nec fieri eccleſiaſticus, laboret ipſa mater quantum poteſt, ne veri hæredes defraudentur hæreditate ſua, ſiue in toto, ſiue in parte, ita ſcilicet, quod laboribus, & ſudoribus ſuis ſuperroget ſuper illud, quod tenetur, ratione vinculi matrimonialis, vel etiam de paraphernalibus, ſi habeat, aut de dote ſua, tenens ſia in ſua poteſtate, ſeu in manibus ſuis. Per talia ergo remedia ſtudeat antedicta mulier reddere tam virum ſuum, quam legitimos hæredes indemnes.

53 Siquidem Theologi, ac Canoniſtæ communiter, & concorditer videntur hoc firmare, quod adultera patrimonium, habens, ex quo poſſit commode legitimis hæredibus mariti, damnum illatum reſarcire, teneatur id omnino facere: cum reſtitutio hæc ſatisfieri poſſit ſine iactura famæ, & honoris ipſius adulteræ: prout teſtatur Couarru. *in d. reg. peccatum, in 2. par. in princ. ſub nu. 4. verſ. Primum quidem Theologi. ſol. par. 96* Sed ſi nec hoc, nec alio modo, prouidere poſſit eadem adultera caſui mentionato, tunc doleat, quod nō poſſit aliter ſatisfacere, proponendo, quod ſi quandoq; perueneꝛit ad pinguiorem fortunam, melius aget, ſpreta cautela, ſeu remedio, tradito per Alciat. *in tract. de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 37.* re recta ſimiliter à Couarru. *vbi ſupra, verſ. Nec mihi placet cautela, ſol. par. 40.*

54 Et licet † ipſa adultera compenſare nequeat ſufficienter expenſas, quas eius filius ſpurius fecit in domo patris putatiui, nihilominus tunc adulter, ſciens vel veriſimiliter credens, dictum filium eſſe ſuum, teneretur patri putatiuo de huiuſmodi expenſis, factis in educatione talis filii, ſecundum tamen poſſibilitatem ſuam, vt concludit S. Antoninus *in ſua ſumma, in 2. part. tit. 2. c. 7. §. 4.* Et huius ratio eſt, quia adulter dedit cauſam efficacem tali damno: & ſic dans cauſam damni, damnum dediſſe videtur. *cap. ſicut, de iuſt. & attēſt. & c. ſi culpa. Extra de iniuriis, & dam. da. l. nihil intereſt ff. ad leg. Cornel. de ſicar. & l. alienatis. § ſicuti. ff. de offic. præſ.* Si vero adulter de hoc dubitaret, forte ex eo, quod mulier eſſet leuis, & cum aliis adulteraretur, vel quia eadem adultera dubitaret; vtrum talis filius eſſet mariti ſui, vel adulteri: tunc relinqueretur iudicio Dei, cui omnia nuda ſunt, & aperta. Nec ſtante huiuſmodi dubio, videtur obligari ad reſtitutionem. Nam indecens eſt, vt in re dubia certa detur ſententia *c. ſi habuiſſe. 33. diſtin.* Et ſic patet diffuſe, quomodo mulier, quæ ex adulterio concepit, teneatur ad reſtitutionem bonorum, quæ conſumit, aut percipit filius eius ſpurius. Patet etiam quomodo debeat prouidere ſuæ ſaluti, & vt reddat filios ſuos legitimos indemnes, quoad hæreditatē patris.

Patet † ſimiliter grauitas peccati adulterii, quod 55 implicat in ſe multa inconuenientia, à quibus infelices, & infœliciſſimæ mulieres ex adulterio concipientes, raro ſe debite abſoluunt, ſiue propter ignorantiam agendorum, ſiue propter euitandum ſcandalum. Aduertendum ergo eſt, vt ab eis, ſi quæ ſunt efficaciter, integraliterve, aut ſaltem pro poſſe, reſtituantur, vt nobis ab omnipotenti Deo remittantur debita noſtra. Nam ſi pro poſſe, aliena reſtituerimus, bono, & pro affectu, reſtituet etiam nobis Dominus gratiam ſuam in præſenti, & tandem conferet gloriam in futuro.

§ Ecce, Doctores chariſſimi, annis 40. iam expletis ſane, gratias agamus Deo, à quo eruditi ſumus & cuius auxilio interpretationem huiuſce ſuſcepti negotii, totius fere corporis Canonici, & Ciuilis, ad compendium, finemq; perduximus, quam in honorem omnipotentis Dei, ad communem mortalium vtilitatē, vt in canone præcipitur, intendimus. Si neuus aliquis apparebit, aut error vobis occurret: humanæ fragilitati, mentisq; imbecillitati imputabitis: ſi quid autem boni hic erit, laudetur ille, à quo omnia bona procedunt, & qui eius benignitate etiam indignis, & peccatorib. doctrinam, & gratiam intellectus elargitur, prout mihi miſerrimo peccatori idē omnium Creator, in quo viuimus, mouemur, & ſumus, gratiam elargitus fuit quadraginta annis cōtinuis militandi in hac legali ſcientia, patrocinandi, iudicandi, atque ſcribendi, ita vt dies ille iucundiſſimus mihi fuerit, quo, maieſtate cœleſti ſuggerente, & eius diuina pietate opitulante: cui immortales agere, & habere debemus gratias: cum referendi nulla ſit nobis relicta poteſtas tam difficile, tam dulce, tam amœnum, tam inſperatum, tam diuinum, tam magnum, tam vtile, & neceſſarium, & tam denique immortale ſuſceptum opus perfectum fuit. Exultemus igitur, ac ſeno nobiſcum triumphemus, glorienturque Iuriſconſulti omnes, re tam bene, tam fauſte, & tam feliciter geſta, & multoq; ouanter nunc feſtos ducemus dies, nā venit poſt multos vna ſerena dies tantoque magis, cum ex hac Sylua, quæ velut Theſei filo ductus; ex legum, pariter & canonum labyrintho faciliме ſeſe extricare poſſis.

LAVS DEO.

LIBRI TERTII ET VLTIMI

FINIS.

INDEX

INDEX IN SYLVAM, SEV TRES LIBROS COMMVNIVM OPINIONVM D. FRANCISCI VIVII, IC. AQVILANI, ARGVMENTA, SEV EPITOMEN CVIuſque opinionis, prout eæ ab Authore ordine alphabetico locatæ ſunt, continens, interſertis vbique materiis, quæſtionibus, ac rebus notabilibus cuique loco, ſeu literæ congruentibus.

Argumenta Opinionum Lib. I. incipientium à Litera A.

Opin. 1. ABBAS ſolus, vel Monaſterium, an hereditatem, vel legatum monacho delatum, abſque eius conſenſu repudiare poſſit. & an monachus filio, vel ſeruo æquiparetur, & in Prælatum, vel Papam electus, an à poteſtate Abbatis liberetur. Item an Prælatus hereditatem, vel legatum Eccleſiæ delatum, abſque conſenſu Capituli repudiare poſſit.

2. Abbas, vel Abbatiſſa, eiuſque moniales an remunerationem aliquam ſine ſimonia recipere poſſint pro recipienda moniali op. 124 n. 16.

ABSENTI collatum beneficium an reuocari poſſit ante acceptationem op. 211. n. 14.

Abſenti ignoranti an per Notarium ſtipulationem acquiratur actio vtilis abſque ratificatione. opin. 541. nu. 2. Et an abſenti acquiratur, vel ab eo incurratur pœna pacis rupta, pro abſentibus facta, ante eorum ratificationem. Et an priuilegium abſenti & ignoranti collatum, ius aliquod tribuat ante acceptationem. opin 2[illegible]. n. 3. & ſeqq. Item an renunciatio litis vel alterius iuris facta abſenti proſit ante acceptationem ibid. nu 4. & 18.

2. ABSOLVTIONIS à iuramento cognitio, an ad ſolum Papam pertineat. & an talis abſolutio fieri poſſit parte non citata. Et an collitigantium inuiſum, abſolutio à iuramento peti poſſit, Abſolutus item ad agendum, [illegible] an etiam ad contractus reſciſsionem agere poſſit. Et an Abſolutio à iuramento proponi poſſit, non obſtante eius renunciatione in contractu facta. Item an minoribus 25. annis, donantibus omnia bona ſua cum iuramento, item filiabus nubentibus & renunciantibus bonis paternis cum iuramento, abſolutio à iuramento concedi poſſit.

3. Abſolutio ab excommunicatione iniuſta, an valeat, non præſtito iuramento ab abſoluto, & refuſis expenſis, & non citata parte aduerſa, & prauâ cauſa cognitione. Et an generalis abſolutio, poſt ſententiam declaratoriam ſufficiat.

4. ACTIONES, teſtamenta & contractus emphyteuticus, an iure gentium, vel ciuili ſint introducta. Et an contractus emphyteuticus, & legitimatio ad ſui ſubſtantiam ſcripturam requirat. Et an perditis inſtrumentis, emphyteuſis per ſolutiones cenſus probari poſſit.

5. Actiones, iura, & nomina debitorum, an comprehendantur in generali obligatione omnium bonorum. Et an actiones perſonales inter mobilia computentur.

6. Actio iniuriarum an competat contra dicentem, tu mentiris, ſaluo honore; vel; tu dicis falſum, vel, non dicis verum: & an veritas conuicii iniuriantem excuſet. Item, ſi quis ex iuſta cauſa aliquem traditorem, vel furem, vocet. Et an compenſatio in actione iniuriarum locum habeat. Poetarum item authoritas an allegari poſſit.

7. Actiones reales an tolli poſſint per præſcriptionem 30. vel 40. annorum, ſicut perſonales, & quid ſi mala fides intercedat, vel iuramentum, & quid de iure canonico obtineat.

8. Actiones datiuæ an [illegible] tranſmittantur ad heredes.

9. Actio redhibitoria præſcribitur ſex menſibus, etiam aduerſus eum, qui malam fidem habuit, in vtroque foro, & an tempus illud ignoranti currat. Item cui, & quando iſta actio competat, an etiam ei qui ſciuit rei vitium, & contra eum, qui animal vendidit cum proteſtatione, quod nolit de vllo vitio teneri. Et an propter ſellam vitioſam equus redhiberi poſſit.

10. Actio de dote, competens mulieri conſtante matrimonio, viro ad inopiam vergente, an cum iuramento alteri cedi poſſit.

11. Actio, ſeu condictio ex l. ſi quis argentum, §. fin. C. de donat. quæ agitur ex donatione, non vallata ſtipulatione, nec traditione, maxime ad pias cauſas, an ex pacto, vel ex lege oriatur propter pactum. Item an donatio cauſa mortis etiam nudo pacto perfici poſſit. Et an d. l. ſi quis argentum. etiam in donatione præſumpta, & in donatione facta locum habeat.

12. Actionem an producat promiſsio de donando, item de contrahendo, vxore ducenda, vendendo, & renunciando, facta cum iuramento.

13. Actio hypothecaria, & perſonalis de dote, an ſimul intentari poſſint in eodem libello. Et hypothecaria agens contra tertium quid probare debeat, & an bona principalis debitoris, & fideiuſſoris prius excutere debeat, etiamſi cum in inſtrumento, vltra obligationem bonorum appoſitum eſt conſtitutum vel precarium. Item an hypothecaria etiam competat pro hypotheca tacita, & rebus in domum conductam inuectis, in alium tranſlatis. Item an petitio hereditatis, & rei vendicatio in eodem libello cumulari poſſint. Et an hypothecaria, & perſonalis actio, item remedium can. redintegranda. competat ei, cui in beneficio penſio reſeruata fuit, quique eſt in poſſeſſione percipiendi, contra ſucceſſorem beneficii, pro conſequenda penſione.

14. Actio Seruiana, ſeu Interdictum Saluianum pro quibus rebus, & contra quem competat.

15. Actio Publiciana quid.

16. Actio Publiciana cui competat, & quid requiratur, vt actor in ea obtineat.

17. Actio Publiciana an Eccleſiæ ante poſſeſſionis traditionem competat.

18. Actio Publiciana an & quando competat contra titulo poſſidentem.

19. Actionis Publicianæ proponendæ quadruplex forma, & an cum petitorio alternatiue cumulari poſſit.

20. Actio Publiciana vt competat quæ requirantur ad obtinendum in ea.

Opin. 21. Actionis appellatione an veniat officium iudicis, & in quo hæc duo differant.

22. Actionis natiuitatem impedit dies tacita, non obligationis.

23. ACCVSATIO an vitietur, non expreſſo in libello loco delicti, & conſinibus.

24. Accuſator an diem, locum, annum, & menſem delicti in accuſatione exprimere debeat, & quid in cauſis ciuilibus.

25. Accuſatus, vel inquiſitus, pendente accuſatione ad dignitatem electus, an in ea relinquendus ſit, ſi poſtea ab accuſatione abſoluatur. Et ab accuſatus criminaliter poſſit eſſe teſtis contra alium in cauſa criminali.

26. Accuſare an poſſit infamis infamia iuris, item infamis infamia facti, & an concubinam alterius cognoſcens, à concubinario; & ſuperior à ſubdito, & dominus à famulis, ſeruus, & libertus ſuus, accuſari poſſint.

27. Accuſatio falſi, & cæterorum criminum, item inquiſitio ex officio iudicis formata an præſcriptione viceniali tollantur.

28. Accuſari an poſſit Iudæus poſt pœnitentiam, abſolutionem & baptiſmum, de criminibus ante baptiſmum commiſſis.

29. Accuſare an poſſit maior 20. annis, licet nondum ſit annorum 25.

30. ACTA Curiæ, an teſtes requirant ad ſui corroborationem. Et an teſtes in actis extraiudicialibus requirantur. Item an acta iudicialia non ſolum diem, ſed etiam locum, & menſem continere debeant. Et an Notarius electus, alteri actorum ſcriptionem committere, & quod unus inchoauit, alter perficere poſſit. Item an acta coram arbitris facta, teſtes exigant. Et an inſtrumenta mandati ſine teſtibus apud acta fieri poſſint. Et quæ propriè dicantur acta, & ad acta pertineant. Item an teſtium examinationi alii teſtes adhiberi debeant; & teſtium examinatio actuario iudicis committi poſſit. Item de negligentia in officio, eius que reprehenſione, & pœna. Et quod teſtium examinatio, maxime ſuper canonizatione alicuius Sancti, in ſecreto, remotis partibus fieri debeat.

Actor vnico teſte ſemiplene probans, & nihilominus ſuccumbens in cauſa, an in expenſis condemnandus. op. 944.

31. Actus contra iuramentum factus, an teneat, & firmus ſit.

32. Acta in iudicio ſummario facta, an obſtent in ordinario. Et teſtes in iudicio ſummario examinati, an in ordinario probent. Item an acta in vno iudicio facta, probent in alio. Et coram iudice ſeculari facta, an fidem faciant coram eccleſiaſtico; item an atteſtationes, & confeſſiones in vno iudicio facta, probent in alio.

33. ADVLTERI, & adulteræ, item lenonum, quæ ſint pœnæ, & an conatus in adulterio, & raptu puniatur. Item an maritus vxorem in adulterio deprehenſam impune cum adultero occidere poſſit, & an familiares & amici ad occidendum adulterum conuocati, pœna aliqua afficiendi ſint. Et an filius iuſſu patris adulterum impune occidere, item iniuriam, vel vim patri illatam, vt propriam propulſare poſſit. Item an maritus, recipiens vxorem adulteram, inita cum ea reconciliatione, eam adhuc de adulterio accuſare poſſit.

34. Adulter laicus quibus pœnis à iudice eccleſiaſtico puniri poſſit.

35. Adulter clericus, & mulieres cum iis in adulterio deprehenſæ, qua pœna afficiantur.

36. ADVOCATVS, & Doctor, item Clericus, an ſalarium, vel honorarium à ſuis clientibus exigere poſſit, etiamſi non inſpectis libris, & abſque labore reſponderint.

Aduocatus an quis eſſe poſſit 17. ætatis anno, & an cum omittere aliquod habeat beneficium reſtit. in integrũ. op. 199.

37. Aduocatus an ad ſuſcipiendam delegationem, & ad patrocinandum litigantibus & ſubeundum officium poſtulatoris cogi, & quale ſalarium petere poſſit. Item an promiſſum ſalariũ in annum petere poſſit, licet eo anno nullum patrocinium præſtare opus fuerit. Et an etiam integro ſalario, ſi ob aduerſam valetudinem operam ſuam clienti præſtare nequeat, iſque alicui alteri Aduocatum cum ob cauſam conducere cogatur, an, alter vero teſt inuestigatur. Et quid ſi cauſam quia eam iniuſtam deprehendit, deſerat. Item an clientem eſſe iudicis, ad ſalarium ſibi ſoluendum, compellere, & ob non ſolutum ſalarium, clientis cauſam deſerere, & aduerſæ parti patrocinium præſtare poſſit. Et an cogi poſſit ad teſtimonium dicendum, contra clientem ſuum. Item, ſi cognitis iuribus clientis ſui, cui patrocinium promiſerat, eum deſerat, & aduerſæ parti patrocinetur, an crimen falſi, vel præuaricationis incurrat.

Aduocatus an teſtis eſſe poſſit in cauſa clientis. op. 959. n. 1. 2. & 17.

38. Aduocati ſalarium in ciuilibus quam ſummam excedere non debeat, & quid in capitalibus; & an pacta de quota litis, & exceſſiuis ſalarii valeant. Item an Aduocatus propriam cauſam agens, & obtinens, ſalarium exigere poſſit. Et an procurator non certus de veritate, per verbum, credit, vel, non credit, reſpondere poſſit. Item deſcriptio maiorum Aduocatorum. Et an, & quando Aduocati cum ſuis clientulis de certo ſalario paciſci, & aliud agere poſſint. Item an de re, quæ non eſt in lite, & de lite propriis ſumptibus proſequenda, paciſci poſſint.

Aduocatus, qui operas ſuas locarunt, pendente anno locationis morientibus, an heredes eorum integri anni ſalarium petere poſſint. op. 204.

ÆDIFICARE. vide ſub lit. E.

ÆSTIMATORES quot à iudice deputandi, & an parte citanda, cum iudex ad inſpiciendam rem cum æſtimatoribus proficiſcitur. op. 412. nu. 1. & ſeq.

ÆTAS vide ſub lit. E. op 258.

Ætas filiorum an per ſcripturam parentum probetur. op. 949 n 7.

Ætas idonea an in quolibet actu præſumatur. op. 256 n 3. Et an ætas filiorum per parentes, eorumve ſcripturam ſimplicem probetur. op 994.

AFFINES, an & in quibus cauſis teſtes eſſe poſſint. op 962.

Affinitas inter concubinam & fornicatorem contrahitur. op. 315. nu 14.

Affinium appellatione, an gener, mortua eius vxore, & filii naturales comprehendantur. op. 807. Item ſponſus & ſponſa op ſeq & priuignus, & priuigna op. 809 n. 1.

39 ALIENARI res Eccleſiæ an poſſint, & alienationum an iuramento confirmetur. Item an prohibitio alienationis rerum eccleſiaſticarum etiam res mobiles comprehendat, & alienatio rerum menſalium Eccleſiæ, vel non menſalium ab Epiſcopo facta, an ſubſiſtat. & quibus caſibus vaſa ſacra Eccleſiæ alienari poſſint. Et quid requiratur, vt alienatio rei Eccleſiæ valeat. Et an alienatio Eccleſiæ vtilis, ſine ſolemnitate, & tempore, item in potentiorem, vt Eccleſia rem ab altero occupatam recuperet, valeat.

Alienatio qualibet an prohibita cenſeatur, prohibita alteratione, vel venditione op. 877.

Alienatio quos actus comprehendat. ibid.

40. Alienari an poſſit per maritum res immobilis in dotem data, & æſtimatio an & quibus caſibus emptionem inducat, & quando bona æſtimata veniant in reſtitutionem, quando æſtimatio, & res ex pecunia dotali empta, quando in dotis locum ſurrogetur, & ab vxore pro dote vindicari poſſit.

41. Alienari à marito an poſſint res mobiles inæſtimata ab vxore in dotem datæ, & quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, & quæ tales dicantur. Et qualis conſenſus vxoris in

tur num alienatione requiratur, & an talis vxoris conſenſus, ex lapſu 30. annorum interueniſſe præſumatur. Tutor item quando bona pupilli immobilia ante mobilia diſtrahere, & mulier dotem ſine ſolemnitate, item filiusfam. ſine conſenſu patris alienare poſſint.

Opin. 42. Alienare an poſſit pater, legitimus filij adminiſtrator, carentis tutore, vel curatore, bona eius aduentitia, in quibus tantum vſumfructum habet, ob cauſam neceſſariam æris alieni, ſine decreto.

Alienatione prohibita, an etiam locatio ad longum tempus cenſeatur prohibita. op. 1007. n. 2.

Alienare prohibitus an ad longum tempus locare, vel in feudum & emphyteuſim dare prohibeatur. opin. 1007. numer. 7.

43. ALIMENTA præterita, an æque vt futura, non ſolum alimentandus, ſed eius etiam heredes petere poſſint; & quomodo præterita petenda.

44. Alimenta præſtare obligatus, an etiam ad medicinas teneatur, & quænam veniant appellatione alimentorum, & victus.

45. Alimenta an & quando pater filio denegare poſſit. Et an valeat ſtatutum, quod pater filium alere, & educare non teneatur, & pactum, quod pater, aſſignata filio eius parte vel legitima, ad id non teneatur. Et an filius, conſumpta tali parte, nihilominus alimenta à patre petere poſſit. Item an pater vxorem filij eiuſque liberos etiam alere, & filias eius dotare teneatur. Et an alimenta debeantur etiam ei, qui diues eſt, & ſeipſum alere poteſt.

Alimentorum cauſa an appellationem admittat, quoad effectum ſuſpenſiuum. opin. 57. n. 6.

46. ALTERNATIVA, vel disiunctiua, quando habeat vim copulæ; & pater inſtituens filium, & nepotem, vel fratrem, & eius filium, an cenſeatur eos ſimul, & eodem gradu, vel ordine ſucceſſiuo vocare.

47. ALLVVIO an & quando transferat dominium, & an iuriſdictio etiam per alluuionem mutetur, vel transferatur.

AMASIA ſeu concubina an poſſit eſſe teſtis in cauſa amaſij. op. 970. n. 2.

48. AMICVS, an pro amico agere poſſit ſine mandato, etiam in beneficialibus. Et an ſtatutum, coniunctis & affinibus id permittens, ad amicos extendatur. Et an legatum in teſtamento minus ſolemni relictum amico perinde, vt propinquo, debeatur.

Amicus in cauſa amici an teſtis eſſe poſſit. op. 960. n. 1.

Amicus pro amico interdicto Recuperandæ agere poteſt. op. 48. nu. 3.

ANTIQVVM tempus quod dicatur, & quomodo probetur. op. 965. n. 8.

49. APPELLATIONE rei, an in dubio tota res, & non pars eius, item iura, & actiones veniant. Item an crediti appellatione etiam id, quod ex delicto debetur, veniat.

50. Appellare an poſſit in ciuilibus, & criminalibus conuictus ſimul, & confeſſus.

51. Appellare an poſſit, & de nullitate opponere, qui ſponte confeſſus ſed teſtibus conuictus non eſt.

52. Appellari an poſſit ab interlocutoria, de iure ciuili, & quid de iure canonico, item à ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij, & imponente perpetuum ſilentium, & an tales ſententiæ habeant vim definitiuæ.

53. Appellari an poſſit à ſententia arbitri, vel reclamari, vel peti reductio ad arbitrium boni viri.

54. Appellari an poſſit ab executore, & ſententia iudicis de exequendo, & à futuro grauamine, item à ſuſpenſione in cauſa, & à formatione inquiſitionis, & proceſſus. Et quando cenſeatur renuntiatum appellationi.

Appellatione per legem vel ſtatutum ſublata, an etiam ſublata cenſeatur, ſi quis manifeſte grauetur, & quando appellatio poſt tres ſententias conformes admittatur, & quæ dicantur conformes ſententiæ. opin. 77. num. 68. & 72.

Appellatione prohibita, an cenſeatur prohibitus recurſus ad ſuperiorem per viam ſupplicationis. op. 816. nu. 5. & oppoſitio nullitatis ibid. nu. 6.

55. Appellatio an ſemper admittatur, cum ſpecialiter non reperitur prohibita, etiam in criminalibus, & in crimine læſæ Maieſtatis.

Appellatione per iudicem à quo reiecta, an à tali reiectione appellandum ſit, & quod ſi admittat appellationem cum clauſula; ſi, & in quantum. *op. 410.*

56. Appellare vt nequeat reus conuictus, an per iudicem quæſtionibus ſubijci poſſit, vt crimen, de quo conuictus eſt, etiam confiteatur, & ita habeatur pro conuicto, & confeſſo. Et quando iudices tormenta iterare debeant, & conuictum ad detegendos ſocios criminis torquere poſſint.

Appellatio an per iudicem inferiorem tolli poſſit. op. 411. Et per ſtatutum inferiorum. op. 816. n. 1.

57. Appellatio à ſententia lata in poſſeſſorio adipiſcendæ, vel recuperandæ, an, & quatenus admittatur. Et an appellari poſſit à ſententia ſuper dote lata, ad retardandam eius executionem. Item de cauſa dotis, quod ſit ſummaria, & fauorabilis, & fauorabilior cauſa alimentorum, & quomodo in ea procedendum, & an, & quando pia cenſeatur. Alimentorum item cauſa an appellationem admittat quoad effectum ſuſpenſiuum. Et quibus caſibus appellare non liceat.

58. Appellationis proſequendæ tempus à iure ſtatutum, an partium conſenſu prorogari poſſit.

AQVILANÆ ciuitatis origo, deſcriptio, bella & laudes. op. 203. n. 25. & ſeqq.

59. AQVAM de flumine publico & nauigabili, & riuulis an liceat cuiuis diuertere, & ad prædia ſua ducere poſſit. Et an ex eo, quod aqua per ſe, ſine alicuius facto, naturali curſu, ad loca inferiora deſcendit, ius aliquod ſeruitutis acquiſitum cenſeatur.

60. ARBITRIO iudicis an relinquatur, quodnam tempus debitori ad ſoluendum concedendum, & an & quando iuramentum in litem actori deferendum ſit, nec ne.

61. Arbitrio iudicis an committatur, quæ perſonæ ſint digniores, & quæ cauſæ dicantur graues, & arduæ, vel contra; item quis dicatur pauper, vel diues, & quæ perſonæ ſint miſerabiles; item intra quod tempus pignora pro executione vendi debeant, & mora purgari poſſit, & quando indicium oriatur, vel ſufficiat ad torturam, & confeſſio reuocata tale indicium faciat, & an & quando indicia ſint ſufficienter purgata, & quando tortura repetenda.

62. Arbitrator excommunicatus an deſinat eſſe arbitrator, an vero arbitrari poſſit non obſtante excommunicatione. Et an excommunicatus arbiter eſſe poſſit.

63. Arbitrator bannitus, an deſinat eſſe arbitrator, an vero durante banno arbitrari poſſit. Item an executor teſtamentarius ob bannum, deſinat eſſe executor, an vero teſtamentum nihilominus exequi, & bannitus durante banno in arbitratorem eligi poſſit.

64. Arbiter an arbitrari poſſit, vt finito termino compromiſſi, iterum, & de nouo in eam perſonam compromittatur, vel terminus à partibus prorogetur, eoque nomine pœnam irrogare.

65. Arbiter ex communi partium conſenſu poteſt laudare, & procedere ſimpliciter, ſummarie, de plano, & iuris ordine non ſeruato; Iudex ordinarius non item.

66. Arbiter ne, vel arbitrator quis in dubio, & vel vt hic, vel ille laudare cenſeatur, & quid ſi quis in arbitrum, & arbitratorem electus ſit, an arbiter, vel arbitrator cenſebitur. Et quis proprie dicatur arbiter, quis arbitrator, &

ſuper quibus cauſis his, vel ille electus cenſeatur. Et an morte contrahentium, vel eligentium arbitratoris ſuper contractu, vel tranſactione perficienda, poteſtas finiatur.

Opin. 67. Arbiter & arbitrator quando teſtes eſſe poſſint.

68. Arbitri ſtatutarii an ſint iudices delegati. Et qui dicantur arbitri neceſſarii, & arbitrarii.

69. AREÆ ad triturandum deſtinata, & ventum ab vna ſaltem parte habentis, an vicinum ab ea parte per ædificia, vel arbores obſtruere, vel Solem adimere poſſit.

70. ARCHIDIACONVS, & Canonicus in eadem Eccleſia exiſtens an in electionibus duplicem vocem habeat, & duplices diſtributiones recipere debeat.

71. ARGVMENTVM à contrario ſenſu in quibus locum habeat, & de eius firmitate.

Argumentum à ſimili, an & in quibus valeat. op. 203. n. 19.

72. Argumentum de alimentis ad dotem an valeat, & vice verſa. op. 37. 7. & 51.

Argumentum de teſte ad accuſatorem. op. 29. 4. de pacto ad ſtatutum. op. 45. 7. à toto ad partem. op. 316. n. 3. à maiori. op. 330. n. 27. an & quando procedat.

73. Argumentum de emphyteuſi ad feudum, & è conuerſo, an & quando valeat.

74. ASSASSINI qui dicantur, & qua pœna puniantur, tam mandans aſſaſinium, quam mandatarius. Et quid ſi non ſit ſecutus effectus. Item contra mandantem vt procedi poſſit, maxime ad torturam, an requiratur vt de delicto principali, & de mandato conſtet. Et an indicium mandati ad occidendum oriatur ex inimicitia, & ſecreta allocutione in aurem, ſi talem allocutionem ſtatim ſecutum ſit homicidium. Et an aſſociatus ſe homicida ſtatim poſt delictum patratum præſumatur id mandaſſe. Item an diffamatio de crimine, aliis adminiculis concurrentibus, & dictum mandatarii, in crimine læſæ Maieſtatis, & aſſaſinii faciant indicium ad torturam, & quomodo mandatum probari debeat, vt contra mandantem ad torturam procedi poſſit. Et an mandatarius ſit idoneus teſtis contra mandantem. Et teſtes, dicentes ſe vidiſſe aliquem delictum nocte committere, ſi non deponant, quod eadem nocte Luna luxerit, vel ſi ex aduerſo probetur, quod non luxerit, an probent. Et an teſtes aſſerentes ſe noctu cognouiſſe aliquem ad vocem, faciant indicium ad torturam. Item an inimicitia, etiam ex cauſa minus probabili proueniens, etiam in caſibus, vbi teſtes inhabiles admittuntur, & in crimine læſæ maieſtatis, & hæreſis, à teſtimonio repellat. Et an olim inimici, ſed nunc reconciliati, admittantur, & an in delictis occultis, & noctu perpetratis teſtes inhabiles admittantur. Item an inimicitia, etiam capitalis per ſe ſola, ſine aliis adminiculis, faciat indicium ad torturam, & quæ dicatur inimicitia capitalis. Et vt minæ faciant indicium ad torturam, quid requiratur, & an fama ſola, & per ſe faciant indicium ad torturam, & quæ requirantur ad famæ probationem.

75. AVVS paternus an teneatur dotare neptem ex filio. Et an dos nepti per auum data, cenſeatur data neptis contemplatione, eique in legitimam ex bonis patris debitam, computetur & opin. 45. n. 10.

76. AVREVS, & ſolidus in iure an æquiparentur, & quot libram auri conſtituant, & an inſinuatione indigeat donatio 500 aureos hodiernos excedens.

77. ATTENTATA, appellatione pendente, & ante appellationem, poſt latam ſententiam intra tempus ad appellationem conceſſum, an ante omnia reuocanda, etiam deſerta appellatione. Et an collatio intra tempora appellandi facta, ſit nulla, & ſententia capitalis intra id tempus exequi, & bannitus impune occidi poſſit, ſi appellatum non ſit. Item an attentata etiam reuocanda, ſi appellanti obiiciatur notorius defectus iuris in cauſa principali, & an in totum reuocanda, & reſtituenda, nulla cautione, nec oblatione admiſſa, etiam quoad fructus perceptos, & acceſſoria, & quomodo attentantes in Regno Neapolitano coerceantur. Item an in cauſa attentatorum libellus, & terminorum obſeruatio requiratur. Et an attentatorum remedium etiam contra tertium, qui in re attentata, mediante titulo, ſucceſſit, locum habeat. Et an etiam nullitate pendente attentata reuocari debeant. & in cauſis, in quibus appellatio non admittitur, & quæ commiſſa ſunt, cum clauſula, Appellatione remota. Item caſus aliqui recenſentur, in quibus quis attentare, vel non attentare dicatur. Et an iudex à quo, cauſam deſertam, & tres conformes ſententias prætendens, ſi exequatur pendente appellatione, dicatur attentare. Et an fatalia appellationis, a die interpoſitæ appellationis, vel præſentata commiſſionis incipiant currere. Et ſi appellans non impetrauerit intra ſtatuta tempora commiſſionem, fecerit autem ad id omnem diligentiam, cum proteſtatione, an per hoc euitet deſertionem appellationis. Item an per iuſtum impedimentum excuſetur a deſertione appellationis, & an executio prætextu deſertionis facta, ſit velut attentatum, reuocanda, ſi ante deſertionem facta ſit, & deſertio demum poſtea ſequatur. Inopia item quando excuſet à deſertione. Et ſententia in cauſa principali lata, omiſſo puncto attentatorum, an valeat. Item an clauſula, Appellatione remota, in commiſſione poſita operetur, vt geſta à iudice à quo, appellatione pendente, reuocari non poſſint; & quid ſi illa clauſula commiſſioni viri maiores ſaltem iuſſus? & multa alia de dicta clauſula tractantur. Appellatione item per legem, vel ſtatutum ſublata, an cenſeatur etiam ſublata, ſi quis manifeſte grauetur, & quando appellatio poſt tres conformes ſententias admittatur, & quæ dicantur ſententiæ conformes. Item an cauſa commiſſa ex certa ſcientia, poſt tertiam ſententiam locus etiam ſit remedio attentatorum; & an expenſæ debeantur, ſi iudex attentata non ad inſtantiam partis, ſed ex officio, reuocet. Et an clauſula, Appellatione remota, tollat facultatem dicendi de nullitate.

B.

78. BANNITVS, ſeu deportatus, reſtitutus, an recuperet omnia bona confiſcata, etiam ea, quæ filiis erant attributa, & quæ immediate ex damnatione in alios, item in heredes interfectis, per ſtatutum tranſlata, vel per Fiſcum alienata ſunt. Et an reſtitutio cum clauſula prægnante, extendatur ad bona in tertium alienata, ad fructus tempore banni perceptos, & ad iura ex teſtamento prouenientia.

Banniti an impune occidi poſſint, valeatque ſtatutum id permittens propoſito præmio, & an occidens bannitum vigore ſtatuti ad præmium conſequendum efficiatur infamis, vt in cauſis grauibus teſtis eſſe non poſſit. op. 370. in pr. Et an bannitus ob contumaciam impune occidi poſſit. ibid. n. 12. Et an occidens bannitum in alterius territorio præmium conſequi debeat, & pœnam homicidii incurrat. nu. 21. & ſeq. Plura de hac materia vide in ead. op. 370.

Bannito an ſufficiat, ad obtinendam pacem, quod tam a maiori parte heredum conſenſum ſit. op. 765. n. 1.

79. Banniti reſtituti tempore, an retineant ea, quæ ſunt iuris communis, etiam reſpectu ciuitatis, a qua banniuntur. Et an bannitus extra locum, a quo bannitus eſt, teſtari poſſit, & an ei ſit reddendum ſit.

Bannitum an quilibet ex populo in iudicio defendere, & de nullitate banni opponere poſſit. op. 770. nu. 13.

80. Bannitus an teneatur bannitori & excommunicatus alterum excommunicari poſſit. Item an in quibus cauſis inſurbunt

[illegible]

[illegible] ... *bitum* [illegible]. *Et qui* [illegible] *dolo & fraudulenter* [illegible] *vel etiam ad bene* [illegible] *admittendus sit* [illegible] *sio etiam nulla sit. Et quomodo fraus* [illegible] *vel dolus* [illegible] *betur, & quando, & in quibus præſumatur. Et quid* [illegible] *Et an mercator aſſerens* [illegible] *pinam* [illegible] *damnum paſſum* [illegible] *quod tempus.* [illegible] *& quæ* [illegible] *in cauſis pecuniariis* [illegible] *vel quaſi, &* [illegible] *locum habeat hoc beneficium.*

Cedens bonis cum actu vitupera[illegible] *ſtatuto requiſit*[illegible] *an ad meliorem fortunam perueniens denuo conueniri* [illegible] *ſit* [illegible]

Ceſſioni bonorum an per pactum iuratum renunciari [illegible] *op* [illegible] *3 & op. 32* [illegible]

Ceſſionis bonorum beneficio an indignus efficiatur partem bonorum [illegible] *Et an debitor bonis cedere poſſit, ſi creditor renunciet facultati illum carcerandi. op.* [illegible]

Ceſſionarius an debitorem capere poſſit ſicut cedens, ſeu creditor [illegible] *ſtatuti. Et an ceſſio lite pendente, item ex falſa cauſa, vel ſine cauſa, item clerico per laicum, & potentiori facta, valeat. op. 126. n. 1. & ſeqq.*

98\. *Ceſſionarius an propriè dicatur creditor, & dominus & habeat priuilegia principali conceſſa, & an ceſſionario obſtet exceptio excommunicationis, quæ obſtat principali.*

CH[illegible]NVS *in territorio Sarracenorum, an ſecundum formam Sarracenorum teſtari poſſit. op. 809. n. 9.*

[illegible] *vt quæ ſunt* [illegible] *& diuerſis mandatis Regum,* [illegible] *item Epiſcopi, & Archiepiſcopi concurrentibus,* [illegible]

C

CÆCVS an teſtis eſſe poſſit in teſtamentis, & in contr[illegible] & in [illegible] *confeſſione. Et an teſti*[illegible] *de* [illegible] *quæ vidit ante cæcitatem op. 983*

[illegible] *quis* [illegible] *vel* [illegible] *& ab eo* [illegible] *& carcerari, pro debito ciuili;* [illegible]

86\. *Captus* [illegible] *ob falſum, vel debitum Com*[illegible] *perſona particularis, an habeat* [illegible] *quicquid hoc nomine erogauit, à Communi*[illegible] *cum vſuris & inter*[illegible] *Et an fideiuſſor* [illegible] *coactus ſoluere per ſuperiorem, pro debit*[illegible] *contra eum regreſſum.*

CARC[illegible] *priuatus quis dicatur. op. 342. n. 4.*

87\. *Carcerari an poſſint mulieres bene viuentes ob debitum priuatum, vel* [illegible] *vel etiam pro quolibet crimine. Et an ſtatuto mulieres carcerare prohibenti* [illegible] *poſſit.*

Carceratus an teſtis eſſe poſſit. op. 901. n. 8.

Carceratus fugiens è carcere, an pro confeſſo & conuicto ha-

Condemnatus ad mortẽ, aliamve pœnã [illegible] ducitur ad supplicium [illegible] & apprehẽdat [illegible] eucharistiam ferentẽ, [illegible] cardinalis capiti [illegible] pœnas an liberetur a pœna. [illegible] trã, eundem. Item si cõdemnatus [illegible] lupanari an vxorem ducere velit, an liberetur [illegible] tur, meretricem in vxorem ducens [illegible] cere possit. Item an aliter [illegible] perdunt, hæredi eremnis [illegible] Corpus [illegible] fisco confiscat. Et an condemnatus ad [illegible] liberetur [illegible] cum suspendatur, laqueus frangatur [illegible] in terram decidat. Item an pœnam [illegible] qui minus [illegible] tyranno, sub pœna mortis, ad [illegible] dendum compellitur. Et qua hodie sit pœna [illegible] Et an valeat testamentum condemnati ad mortem ante condemnationem conditũ, & ad pias causas [illegible] do an inducatur per duos vel tres actus, etiam in [illegible] spatio quam 10. annorum. Et an bona in parte [illegible] mine confiscentur, & sententia iudicis bona [illegible] contra Auth. bona damnatorum. [illegible] de [illegible] mnatorum an valeat, & noceat, licet ab ea [illegible] pellatum non sit. Et in quibus criminibus bona confiscantur. Item an principes [illegible] testamenta damnatorum ad mortem valeant. Et an [illegible] per consuetudinem vel statutum [illegible] testandi concedi possit.

128\. C[illegible] colonum partiarium ante [illegible] emptor vel [illegible] & quid [illegible] conductori [illegible] locata [illegible] [illegible] decessor [illegible] teneatur [illegible] & vxor locator [illegible] stare teneatur. Et quid si [illegible] iuramentum [illegible] sit [illegible] an iuramentum [illegible] ad factum. Locat[illegible]

[illegible]

Condemnatus vigore contumaciæ & fictæ co[illegible], an efficiatur [illegible] pœna. op [illegible]

126\. Condemnari an quis possit in capite [illegible] violentus, & inde in indubitatu [illegible] abiq; alia probatione [illegible] Et an [illegible] personibus lata [illegible] transeat.

[illegible]

135\. [illegible]

138\. [illegible] delicto geminata, an ex [illegible] non numerata pecunia opponi possit

139\. Conf[illegible] quatenus probet [illegible] delicto an sit [illegible] iudicium [illegible]

Conf[illegible]

Con[illegible] delinquentis [illegible]

140 [illegible]

141\. Con[illegible]

tione non ſufficit ad condemnationem. In tormentis autem facta, ſine ratificatione, non ſufficit, ſed facultatem præbet ter... nta reitr. ands.

Opin.142. Confeſſio coram iudice incompetente facta, an valeat ut extraiudicialis, & faciat indicium ad torturam, & probet coram iudice competente, opereturque, ut confitens cartare poſſit. Exceptio incompetentiæ poteſt in quacunque parte iudicii opponi. Et nullitatis exceptio non tollitur per ſtatutum omnes exceptiones tollens.

143. Confeſſor ſeu ſacerdos an poſſit reuelare confeſſionem ſibi factam, & an, & quando ipſi eam reuelanti fides adhibenda ſit. Item an confitentem laudare, & de eo aſſerere poſſit, eum virginem eſſe, & mortaliter nunquam peccaſſe, aliaſque eius virtutes reuelare.

144. Confeſſionem reuelantis quæ ſit pœna. Et an Papa ſub pœna excommunicationis id mandante, confeſſio reuelari poſſit. Item an, & quatenus crimen committendum ſacerdos reuelare poſſit, & teneatur. Et in cauſa matrimoniali, an cogi poſſit ad reuelandum audita in confeſſione. Et an talis confeſſio probet. Laicus item in teſtem productus, an ea quæ in ſecreto ſub iuramento, de non reuelando, ei concredita ſunt, reuelare debeat. Et an iuuans non reuelare ſecreta, poſſit reuelare turpia, & illicita ſine reatu periurii.

145. Confeſſio peccatorum an laico in caſu neceſſitatis, ſi ſacerdos expectare nequeat, fieri & ab eo extrema vnctio, Sacramentū Eucharistiæ, & Baptiſmum ſuſcipi; mulierq́; cum laico, qui eius confeſſionem, in caſu neceſſitatis audiuit, matrimonium cōtrahere poſſit. Item de confeſſione facta ſacerdoti, carente poteſtate ordinaria, & delegata audiendi confeſſiones, quam tamen habere communi opinione credebatur, eiuſq; abſolutionem, an vires habeat.

146. Confeſſio tutoris, curatoris, adminiſtratoris, executoris, & ſimilium perſonarum, de recepta pecunia, an principalibus eorum præiudicet.

Confeſſus ſponte, ſed teſtibus non conuictus, an appellare, & de nullitate opponere poſſit. op.51.

147. Confeſſio de dote recepta, conſtante matrimonio, maxime iurata an præiudicet creditoribus, præſentibus, vel futuris, lapſo præſertim tempore decennali opponendi exceptionem non numeratæ dotis. Et an talis confeſſio morte confirmetur. Et q̄ dicantur præſumptiones iuris, & de iure, & quæ probationes in contrarium admittant.

Confeſſio teſtatoris iurata in teſtamento facta an valeat. opin.167.n.5.

Confeſſio coram Notario Actorum abſq; præſentia iudicis, vel coram iudice, ſed non in loco iudicii facta, vel coram iudice incompetente an confitenti præiudicet, & plenam probationem faciat. opin.927.n.2. & ſeq.

Confeſſio prælati de mutuo recepto, an ſucceſſori præiudicet. op.053. circ. fin.

CONIVNCTVS vtriq; parti an teſtis eſſe poſſit. op.960.

148. Confeſſus ſe recepiſſe dotem, quam non recepit, an, & quandiu exceptionem non numeratæ dotis opponere poſſit, & quibus caſibus eam opponere non poſſit.

CONFINIA quomodo probentur. op.870. in fin.

149. CONFISCATA an cenſeantur ipſo iure omnia bona de crimine læſæ maieſtatis, & hæreſeos conuicti, item contrahentis matrimonium in caſu prohibito, Rebellis, item & aliorum.

150. Confiſcatis omnibus bonis rebellis ob crimen læſæ maieſtatis, an confiſcatum etiam cenſeatur ius patronatus, condemnato competens.

CONIVGES aliquid inuicem teneantur, & an propter lepram alter alterum deſerere poſſit. op 302.n.10. & 12.

CONSENSVS propinquorum in contractib. mulierum, & minorum a ſtatuto requiſitus, & quæ circa eum incidere poſſint quæſtiones, vide in op. 796.

CONSOBRINVS an pro cōſobrino teſtis eſſe poſſit. op.960.

151. CONSTITVTVM an ſit contractus nominatus. Item feudum, emphyteuſis, mutuum, ſtipulatio, & donatio, & an actionem innominatam pariant.

Conſtituti clauſula, an proſit non adimplenti contractum, & an plus operetur, quam clauſula conſtituti & precarii ſimul. op.93.nu.10. & 12.

152. CONSVETVDO, vel ſtatutum, diſponens, quod vſuræ pro dote donec reſtituatur, ſolui debeant, an valeant.

Conſuetudo an per duos teſtes probari poſſit. op.997.

153. Conſuetudo non ſoluendi decimas, an a debito earum excuſet, & an valeat, & an decimæ ſint de iure diuino; Et an ſterilitas à ſolutione decimarum excuſet. Item an Canoniſtis, vel Theologis potius ſtandum ſit, & qui præferendi. Et an Papa immunitatem à decimis concedere poſſit. Item an conſuetudo vincat legem, & quanto tempore præſcribatur. Et de locuſtis, quibus puniuntur non ſoluentes decimas.

Conſuetudo an de loco ad locum ſeparatum, non contiguum extendatur. op.228 n.12.

154. Conſuetudo vt inducatur, quænam requirantur, & an inducatur, ex vnico actu ſucceſſiuo.

Conſuetudo an inducatur per duos, vel tres actus etiam in minori ſpacio quam 10. annorum. op.127.n.28.

155. Conſuetudo remittens ſolennitatem, quæ in alienatione rerum eccleſiaſticarum requiritur, an valeat.

156. Conſuetudo an, & quatenus liget forenſes.

157. Conſuetudo quanto tempore introduci poſſit. Et quæ dicatur conſuetudo rationabilis.

158. Conſuetudinem iniquam lex decernens, an tam futuram, quam præteritam afficiat.

159. Conſuetudo etiam futura, non procedit contra legem, quæ eam abrogauit, & Papa, vel Imperator caſſans ſtatuta, vel conſuetudines, an cenſeatur caſſare ſtatuta iuramento confirmata.

160. Conſuetudo an a familia, vel priuata perſona induci poſſit.

161. Conſuetudo an induci poſſit contra legem expreſſe derogantem futuris conſuetudinibus.

162. Conſuetudo vt valida ſit, an in iudicio contradictorio obtenta eſſe debeat.

163. CONTESTARI litem an quis cogi poſſit. & de effectibus litis conteſtationis. Et an inducatur litis conteſtatio, ſi ſiat cum hac proteſtatione: animo non contestandi litem.

164. CONTRACTVS precaria an ſit contractus innominatus, & in eo locum habeat pœnitentia. & quid ſit precaria. Item an permutatio, tranſactio, & diuiſio, ſint contractus innominati.

Contractus ex eo de quo magis participāt, & ex forma cenſendi ſunt, verbaque, vel pacta contractui appoſita, an eum alterent, vel vitient. op.106. n 3. & ſeq.

165. Contractus metu initus an ſit nullus ipſo iure, an vero per act. quod metus cauſa reſcindi debeat. Et an metus reuerentialis præſumatur, in vxore, prælato, & filio. Et an talis metus ſufficiat ad reſcindendum contractum.

166. Contractus in eccleſia celebratus an valeat, & annullari poſſit. Et an contractus voluntarii in eccleſia fieri, & arbitramenta in ea ferri poſſint.

167. Contractus an in teſtamentis fieri poſſint, & an recipiant naturam vltimæ voluntatis, & teſtamento reuocato, an contractus in eo appoſitus reuocatus cenſeatur. Et an talis contractus per duos ſaltem teſtes probari poſſit. Item an confeſſio teſtatoris iurata in teſtamento facta valeat. Et an ſubſtitutio in contractibus fieri poſſit, & an de fideicommiſſo in contractu relicto Trebellianica detrahatur.

CONTVMAX ex contumacia, & facta condemnation. condemnatus, an efficiatur ſeruus pœnæ, & ſententia contra contumacē lata, an tranſeat in rem iudic. op 829.

Opin.168

INDEX.

Opin.168. CONVICTVS legitimis probationibus, ſi à iudice interrogetur, an crimen fateri teneatur. Item iuſte captus, vel carceratus, item damnatus ad mortem, an peccent fugiendo.

Conuictus ſimul & confeſſus an appellare poſſit. opin. 50.

169. CREDITOR an cogere poſſit debitorem, ad conficiendum ei inſtrumentum guarentigia.

170. Creditor conditionalis an proprie dicatur creditor. Et creditoris appellatione in ſtatuto, an comprehendatur creditor ex legato, & ius hypothecæ habens. op. 785.

Creditor cui res in ſolutum adiudicata eſt, an teneatur ſtare locationi debitoris antea factæ, op. 128. nu. 5.

171. Creditor an corpus mortui debitoris detinere poſſit, ne ſepeliatur.

Creditor an rem debitoris furtiui propria authoritate auferre poſſit, ſi creditum ſuum mediante iuſtitia conſequi non poſſit. op. 346. n. 8.

Crediti appellatione, an etiam id quod ex delicto debetur, veniat. op. 49. n. 3.

Creditor petens à iudice aſſociationem familiæ ipſius, vel licentiam ad ingrediendum poſſeſſionem, vigore pactorum executiuorum, an debitorẽ ad id citare debeat. op. 93. n. 1.

172. CRIMEN publicum, vel priuatum quod dicatur.

173. CVMVLATIO actionum an, & quando permiſſa. Et an remed. c. redintegranda. & interdictum vnde vi. cum aliis remed. poſſeſſoriis cumulari poſſint.

D.

174. DATIO in ſolutum, vel pro ſoluto cum iudicis authoritate an reuocari poſſit. Et quid in datione in ſolutum creditori per debitorẽ facta, in maiori quantitate quam debetur, vel de bonis emphyteuticis, mediante decreto iudicis, an ſit nulla, & reſcindi poſſit. Et an datio in ſolutum vim venditionis obtineat. Et an ius retractus in re in ſolutum data locum habeat. Item ſi medium ſolarium inter ſuperiorem, & inferiorem, ad diuerſos dominos ſpectantes, vendatur, an vicino ſuperiori, vel inferiori ius retractus competat.

175. DECRETVM interpoſitum à iudice, ex cauſa partim vera, partim falſa, an in totum ſit nullum.

176. DEBITORES dilationẽ moratoriam, vel quinquennalem à principe impetrantes, an cautionem idoneam creditoribus præſtare teneantur, etiamſi ea à principe ipſis remiſſa ſit. Et quid ſi non inueniant fideiuſſores, ob paupertatem, an ad iuratoriam cautionem admittendi ſint, vel ſufficiat generalis obligatio omnium bonorum cum adiectione pœnæ. Item an dilatio quinquennalis debitoribus conceſſa, etiam fideiuſſoribus eorum competat, & à qua die ea currere incipiat. Item an talis dilatio ſimpliciter conceſſa extendatur ad debita iurata, & debita ex delicto. Et ea dilatione elapſa an debitor bonis cedere itẽ an princeps ſecularis ſuper iuramẽto diſpẽſare poſſit.

177. Debitor de fuga ſuſpectus an capi, & carcerari poſſit etiam propria authoritate. Item an laicus clericum debitorem fugientem capere poſſit.

Debitorem fugientem, etiam clericum, an quilibet priuatus capere poſſit, & ad magiſtratum vel carceres ducere. op. 717. n. 22.

178. Debitor accipiens pecuniam mutuo, an eam ſi non indigeat, inuito creditori reddere poſſit. Item an commodans rem commodatam, ante actum perfectum repetere, & finito vſu, propria authoritate auferre poſſit. Et re commodata abutens, vel depoſitum reſtituere denegans, an furti teneatur. Item an equo commodato mortuo, vel ei ſibi erepto, commodatarius ad eius reſtitutionem teneatur. Et quid ſit proprie commodatum.

179. Debitorem quantitatis, an difficultas ſoluendi à mora excuſet.

180. Debitor an bonis cedere poſſit, ſi creditor renunciet facultati illum carcerandi. Et quæ ceſſiones non admittantur in Regno Neap.

181. Debitor partem bonorum ſuorum celans, an efficiatur indignus beneficio ceſſionis.

182. Debitor in ſolutione certo tempore, & loco promiſſa, deficiens, an vbiq; conueniri poſſit. Et quid operetur clauſula; quod debitor vbiq; conueniri poſſit.

183. Debitor an per pactum ſimplex, vel iuratum ad carceres ſe obligare poſſit, ſi in termino non ſoluerit. & an ceſſioni bonorum per pactum iuratum renunciare poſſit.

184. Debitor ſpeciei an per interitum rei ante moram, liberetur, & à qua actione.

185. Debitor, qui cum iuramento ſub pœna excommunicationis certo termino promiſit ſoluere, an efficiatur periurus, ſi creditor ei terminum prorogauerit, & quid ſi tempore prorogato effluxo, non ſoluat.

186. Debitor bona habens, an carcerari poſſit.

187. Debitor moram committens, aut re perempta, omnino teneatur ad eius reſtitutionem vel æſtimationem. Et ex quibus cauſis quis dicatur moroſus.

188. Debitor qui creditoris nomine ſe bona ſua poſſidere conſtituit, ſi aliqua ex iis alienet, an creditor ea ab emptore, vel tertio poſſeſſore reuocare poſſit, nõ excuſſo prius principali debitore.

DECIMÆ an ſint de iure diuino. Et conſuetudo nõ ſoluendi decimas, an à debito earum excuſet. Item an ſterilitas ab iis excuſet. Et an Papa immunitatem à decimis concedere poſſit. op. 153.

DECISIONES Rotæ Rom. & Regni Neapol. ſub nomine Regis prolatæ, item Papæ, Imperatoris, vel alterius principis ſupremi an ius faciant op. 398. n. 9 & ſeqq.

189. DEFENSIONIS perſonæ, vel rerum, item honoris cauſa, an quis vulnerare, & interficere poſſit. & quomodo, & quando id licitũ ſit. Item an defenſio cũ moderamine inculpatæ tutelæ requirat paritatẽ armorum. Et verbis prouocatus, an facto ſe defendere poſſit, & quem ad moderamẽ inculpatæ tutelæ requirã. Quantã pœna afficiẽdus ſit, q excedẽs tale moderamẽ, aggreſſorẽ interficit.

190. Defendere quemlibet offenſum, & delicto obuiare an, & quando quis teneatur, & in tali defenſione offendentem interficiens, an ſit puniendus. Et quatenus vaſallus dominum, item dominus vaſallũ ab alio offenſum, vel aggreſſum defendere teneatur, & an contra patrem, fratrem, & filios defendere teneatur. Mediator ſeu interponente ſe inter duos rixantes bono zelo, ab vno rixantium interempto, an is hoc nomine puniendus ſit.

191. DELEGATIO an nouationem inducat, etiamſi id expreſſum non ſit.

192. DEPOSITARIVS an de dolo tantum, vel etiam de lata culpa teneatur.

193. DICTIO taxatiua, an, & quando impediat extenſionem ad caſus ſimiles.

DILATIONE 4. menſiũ condemnatis ad ſoluendũ à iure cõceſſa, vt quis frui poſſit, q̃ requirãtur, & an cõdemnatis ex maleficio, ad pœnã pecuniariam, ea competat. op. 125.

194. DISTRIBVTIONES quotidianæ, an, & quando veniant appellatione fructuum. Et an penſio ſuper fructibus beneficii reſeruari poſſit. Item de duobus generibus diſtributionum quotidianarum.

195. Diſtributiones quotidianæ an ex cõſuetudine, etiam abſentib. & non miniſtrantib. dari poſſint. Et an debeantur canonicis, nõ ſeruientibus, exiſtentib. in ſeruitio Epiſcopi vel Papæ, vel in ſtudiis verſantibus. Et quid ſi priuilegium à Papa habeant, vt ipſis etiam abſentib. & non reſidentibus, debeantur.

196. DOCTORES tam actu legentes, quam patrocinantes, an cum vxorib. & filiis ſint exempti a ſolutione collectarum, & à receptione militum in ſuis domibus. Et an etiam Dd. ignaui iiſdem priuilegiis gaudeant.

197. Doctoratus an ſit dignitas tam in Medicis q̃ ICtis, & artiſtis, & naturales [illegible] cum gradu admittendi. Item an Doctores torq̃ [illegible] Et an Doctores habendi ſint pro nobilibus, & q̃ ſint prateres eorũ dignitates, & prarogatiua & laudes, & quot ſint genera nobilitatis. Quonam Doctor [illegible] ius poſsint illuſtres Et de Irnerio qui leges ciuiles primũ aperuit, & N[illegible] nellas Iuſtiniani in Epitomen os degit, item D[illegible] cletiano, qui libros S. Scripturæ omnes [illegible] Iuſtiniano, qui [illegible] ſcripta ICtorum veterũ aboleuit, item Lo[illegible] bario Imp. etiã q; unde D[illegible] ctores de conſuetudine att[illegible] ãti, an credatur, & [illegible] Dd. authoritas, in de[illegible] canſ[illegible], & an in [illegible] gendo credatur. q in conſulendo. Item ſtatutũ de nobilibus [illegible] quens, an in eo et ã, quos virtus nobilitat, lo[illegible] um habeat. Et an nobilitas doctrina, præfe[illegible] atur nobilitati generis. & de nobilitate ex v[illegible] proueniente vario dicta, & exempla. Item an d[illegible] & alio ſi ñ a patria poteſtate liberet. an ſi in [illegible] ſ[illegible] tatur [illegible] or natoex Doctore. & ex comi[illegible] comitis quidem, ſed non natus ex [illegible] Doctor[illegible] q; ſint conditionis, non d[illegible] nudi.

198 [illegible] ctores & [illegible] ares, an poſsint expellere [illegible] iuxta [illegible] ſtrepentes.

199. Doctor & aduocatus an q̃ eſſe poſsit anno [illegible] ætatis, & an omiſs[illegible] al[illegible] q̃ l, reſtitutione [illegible] petere poſsit.

200. Doctores famoſe de conſuetudine atteſtantes, an credatur & an cont[illegible] ariũ [illegible] ientis incumbat probatio.

201. Doctoribus, vel aduocatis, qui operas ſuas locarunt, item præto[illegible] ibus, pendente anno l[illegible] tationis vel officijs morientibus, an h[illegible] redes eorum [illegible] egrum eius anni ſalarium petere poſsint. Et an Doctori, qui per infirmitatem aliud've impedimentũ legere non potuit, item Medico publico ſalario conducto & præteri, nihilominus totius anni ſalarium debeatur.

202. DOMVS vendita, vel legata, an horrem contiguum, item Apotheca, & officina, ſeu taberna ſub domo, & ſtatua in domo ex[illegible] E[illegible] ita ogro. vel legato, inſtrumẽta inſtruat [illegible] ibi exiſtẽ[illegible], ſimul vẽdita, & legata cẽſeantur.

203 [illegible] gnarius vt qui eſſi[illegible] tatur, quid requiratur, & an [illegible] in ciuitate ex [illegible] poſſeſsio, incolam faciat. Et perm[illegible] in loco in, & quando animũ contrahendi dom[illegible] habere [illegible] atur. Et quib. modis a quiratur [illegible], ſ[illegible] in ciuitate. Et quotuplices ſint ciues. & an originari, ſint potior[illegible] aſcititijs [illegible] tau. [illegible] in quibus v[illegible] at argumẽtum a ſimili. Et quomodo qui efficiatur ciuis N[illegible] ap item Aquila[illegible], eiuſq; ciuitatis origine, antiqui[illegible] ate & ex[illegible] llentia & Hiſtoria Bil[illegible] Bracciani.

204. DOM[illegible] NIVM rei tantũ legata an tranſeat ipſo iure in legitarium, ſicut res expreſſe legata. Et an res legata ante aditam hereditatem debeatur. Et quomodo executione pro co[illegible] ſequendo legato agi poſsit, item an vſuræ legati a tempore moræ debeantur.

205. DONATIO facta cõcubina, item meretrici, an valeat, & an in legari & teſtamento heredes inſtitui poſsint. Et quid in concubina quæ eſt alterius vxor. Item an clerici concubinis, vel meretricibus donare, vel legare poſsint. Et an priuil[illegible] gia militibus conceſſa etiam clericis competãt. Item an [illegible] cubina, vel meretrix, aliave turpis mulier clerico, vel presbytero donare, vel legare poſsit. Et an fratri querela inoffi[illegible] ioſi teſtamẽti cõpetat ſpurio, ſeu illegitimè nato inſtituto. Et nepos ſpurius ex filio legitimo natus, an cognatis paternis ſuccedere poſsit ex teſtamento. Et cum Titio, eiuſq; deſcendentib. a fratre aliq̃d relinquitur, an ſpurius ex eo deſcendentes admittantur. Item an teſtamẽtum in quo ſpurius à fratre inſtitutus eſt, per querelã inofficioſi in totũ rumpatur, vel vſq; ad legitimã tantum. Et an filius clerici ſpurius legitimatus remaneat infamis infamia facti, vt contra eum inſtitutũ, querela inofficioſi teſtamenti locũ habeat. Et quid de alio ſpurio plene legitimatu [illegible] inſtitutu [illegible] an querela [illegible] menti [illegible] valeat, [illegible] veniant app[illegible] la inoffi [illegible] per[illegible] a inſtitutu [illegible] deſ[illegible] infamia q[illegible] legitimato. Et an talis cler[illegible] vel prim[illegible] ſe ſecularis [illegible] mes Palatinus in terra [illegible] tri ottam, quo[illegible] ditam [illegible] habeat querela inoffi[illegible] teſtam[illegible] prium corpus peccauit ſi ad[illegible] a patre exheredari poſsit.

206. Donatio an cenſeatur vel mut[illegible] pecuniã ran numeretur, non [illegible] & principe in[illegible] ſiue vi[illegible] us, & tra[illegible] ſi [illegible] an libera donati[illegible] an contractus [illegible] quentia [illegible] ſeud ſit [illegible] aque, v[illegible] pacta [illegible] ſita, an cum alterent, vel vitient. Item [illegible] ſorma[illegible] ur. an vitiet actum.

207 Donatio omnium bonorum, præſentium, & futurorum an valeat? Et quid, ſi ba[illegible] ſia, vel pia causa facta, vel precar[illegible] um appoſitum ſit.

208 Donatio à patre filio in poteſtate cõſt[illegible] tuto f[illegible] an valeat, etiq; in leg[illegible] timã imputetur. Et q[illegible] ſi ob[illegible] lla ſit, & ſi de meritis, licet reuera ext[illegible] a mentio, an intuitu meritorũ [illegible] matus. Et an merita ſint præ[illegible] ,an v[illegible] tur aſſertioni patris. Itẽ an pater filio [illegible] ad nũtium, dare vel remittere poſsit. I[illegible] an do[illegible] ſ[illegible] cauſa a patre, item ab Imper. vel Rege ſi[illegible]

209. Donatio inter vnũ & vxorẽ conſtãte matri[illegible] an valeat, ſi iuramẽto cõfirmata, vel ex cauſa ſe[illegible] vel benemeritorũ facta ſit. Et an per ſolã affect[illegible] ẽ c[illegible] iugũ talia ſeruitia, maxime accedẽte iuramẽ[illegible] plẽtur, an vero alia probatio requiratur, & qualia debeant eſſe iſta ſeruitia, vt eorũ cauſa donatio fieri poſsit. Itẽ [illegible] natione [illegible] inter coniuges poſt tẽpus mortis collata. & donatio intuitu paternitatis, & donatio remuneratoria, ob alterutrius nobilitatẽ vel aliam [illegible] qualitatem, item donatio, facta pro expenſis in reſ[illegible] conſumpta [illegible] conſtante matrimonio [illegible] valeat. Et an valeat inſtrumentum conſtante matri[illegible] m, in quo vir plebeius, qui nob[illegible] [illegible] & f. nex, [illegible] ulam duxit, confitetur ſe recepiſſe dotem, quam n[illegible] recepit.

210. Donatio an propter ſuperuenient[illegible] liberos [illegible] reuocari poſsit, etiam iuramento firmata & ſiue qu[illegible] bonorũ, vel rei particularis donata ſit, & an reuertat[illegible] cum donatarij domniũ ipſo iure in donante, etiam [illegible] petitione. Itẽ an reuocatio etiã locũ habeat, ſi res [illegible] lioſa vel vni filiorum, vel ob cauſam, ſeu remunerationem, vel dotis cauſa filiæ, etiam, de maiori parte fortunarum facta ſit. Item an donatio ob legitimationem filiorum poſtea factam, reuocari poſsit.

211. Donatio abſenti f[illegible] cta, & ignoranti, Notario pro eo ſtipulante, an valeat, & an obſtinati aliq̃s ius per talẽ donationem acquiratur, anteq̃ eam ratifi[illegible] et, vel acceptet. Et an valeat ſtipulatio p[illegible] al[illegible], ante ratihabitionem. Et pœna pacti rupta an acquiratur, vel incurratur a[illegible] abſentib. p̃ quibus pax f[illegible] cta fuit, vel per ſi[illegible] peti poſsit ante eorũ ratificationẽ vel ſi nemo ſiles nomine eius fuerit ſtipulatus. Et renunciatio litis, facta abſente ad[illegible] erſario, an ei proſit, & reuocari poſsit ante eius ratificationem. Item an beneficium abſenti collatũ v[illegible] ciuitatis abſenti cõceſſũ, & legitimatio à patre p̃ filio ignorante impetrata, item priuilegium abſenti, & ignoranti collatũ, ius aliq̃ tribuant ante acceptationẽ. Item de abſente in familia [illegible]

Papa

Papæ [illegible], & beneficio ei per Papam [illegible] liato, an ante acceptationem acquirantur, item an [illegible] acceptationē requiratur ſit. Et renunciatio abſentis [illegible] an, & quatenus valeat. Et an tacita abſentis rati[illegible], vel acceptatio ſufficiat, & ex quibus ſignis ea colligatur. Et donatario ante acceptationem mortuo, an facultas acceptandi in heredes eius transeat. Item an dominium, vel poſſeſſio donatario abſenti, & ignoranti per conſtitutum, vel vſumfructus retentionem acquiratur, non interueniente eius habitatione.

Donatio 500. aureos hodiernos excedens, an inſinuationem requirat. op. 76. n. 7.

Opin. 212. Donatio inter viuos vltra 500 ſol. dos, ec [illegible] ſiæ, vel loco pio facta, abſque inſinuatione, an valeat: item donatio reciproca inter priuatos & remuneratoria, & res cuius gabella non excedit ſummam 500. ſolidorum, licet res ipſa excedat. Et an inſinuatio requirat decretum iudicis. & [illegible] fieri poſſit coram quocunq; iudice, etiamſi donatorem non ſubſit. & quid ſit propriè inſinuatio

213. Donatio quibus caſibus ob ingratitudinem reuocari poſſit. Et an ab Aduocatos [illegible] procuratore rei donata reuocari poſſit, ſi contra donantem patrocinentur item ſi donatarius donatorem non aluerit. Et an per heredem reuocatio fieri poſſit, ſi donatarius ingratitudinem ignorauerit, vel morte præuentus, reuocare non potuerit. Item an donatio propter pacta non ſeruata, tam per donatorem, quam eius heredem reuocari, & donatarius hoc caſu, reuocam purgare poſſit, etiam cum iuramentum interuenit. Et an donatio remuneratoria, item Renunciatio beneficii, in alicuius fauorem facta ob ingratitudinem reuocari poſſit.

Donatio cauſa mortis & donatio facti, an nudo pacto perfici poſſit. op. 11. n. 4. & 6.

214. Donator an, & quando de euictione teneatur.

Donator an teſtis eſſe poſſit in cauſa donationis. opin. 936. in fine.

215. Donatori an teneatur donatarius vltra quam facere poſſit. Et donatori [illegible] non habenti amplius quam ex quo [illegible] ete poſſit [illegible] donatio autem, antiquarum dicente. [illegible] probatis.

216. Donatio facta ſub conditione, an ſit propria, & ſimplex donatio.

217. Donatio ac [illegible] an poſſit eccl[illegible] vel religioſis per laicum ius patronatus, ſine conſenſu Epiſcopi. & laico donante eccleſiæ [illegible] pio loco eccleſiam, de conſenſu Epiſcopi, an ei donatione non ſolum ius patronatus, ſed etiam dominium, proprietas & omnia [illegible] temporalia transferantur. Et an [illegible] ius patronatus donare, vel legare poſſit priuata perſona, & laico, ſine conſenſu Epiſcopi.

218 Donatio an ſit contractus nominatus.

219. Donatio cauſa mortis an cenſeatur, in qua ſit mentio mortis: Et donatio facta ab infirmo, vel in extremo vitæ conſtituto, an præſumatur donatio cauſa mortis. ſi mortis mentio non fiat mentio. Et an talis donatio nudo pacto perficiatur, [illegible] adiici poſſit.

22[illegible]. Donatio à patre facta filio in poteſtate conſtituto, an conferenda ſit. Et an donatarius, vigore donationis, hereditatem, vt heres adire poſſit.

221. Donatio ſimplex à patre filio facta, quæ initio valuit, an conferri debeat, ſi aquet eius legitimam.

222. Donatio remuneratoria, à tutoribus, curatoribus, cæteriſq; adminiſtratoribus ex aliena facta, an valeat. Et an minor [illegible] talem donationem, item præſentationem abſque decreto iudicis facere poſſint. & cur nulla actio contra ingratos inſtituta ſit. Item an minor aduerſus donationem remuneratoriam reſtitui in integrum petere poſſit. Et an curatores bona principis donare poſſint.

223. Donata ſponſa à conſanguineis ſponſi, an ſoluto matrimonio apud ſponſum remanere, vel heredibus vxoris reſtituenda ſint. [illegible] quid in donatis à conſanguineis ſponſa.

224 Donator an paciſci, vel promittere [illegible] donationem, ob quamcunque ingratitudinem [illegible] non ſit.

225. Donatori, aſſerenti ſe ob beneuolentiam donaſſe, an plena fides adhibenda.

226 DOS an [illegible] loco domicilii mariti vel in loco contractus expetenda [illegible]

Dos maternaſit [illegible] eius reuertatur [illegible] marito, [illegible] filia decedente [illegible] eu. op. 402 n [illegible]

Dos an ſuccedat loco legitimæ. op 812 n. 44.

Dos [illegible] iuſ iure lucrum, quod ma[illegible] ex ſtat [illegible] præcedente [illegible] liberis, an pa[illegible] mariti acquiratur, matrimonio [illegible] exiſtente, [illegible] patre omnia [illegible] matrimonii ſuſtinente [illegible] post mortem patris [illegible] eum ſit. communicandum cum [illegible] patre [illegible] ſilio donare [illegible] op. n. [illegible] 33. n. [illegible]

22[illegible] Dos promiſſa, ſed non tradita [illegible] & cum dote data pari paſſu ambulet [illegible] comprehendatur ſub ſtatuto, de dote loquente, item ſub [illegible] de dote lucranda.

228. Dos an [illegible] ſoluto matrimonio. [illegible] dos promiſſa [illegible] dicatur, [illegible] de [illegible] quirente, comprehendatur. Item dos non ſoluta, ſed generoſa patre pro[illegible] promiſſ[illegible] lucretur ſecundum conſuetudinem Marſium, & an talis conſuetudo ſit generalis totius orbis, & habeat etiam locum in dote promiſſa. Item an l. dos à patre. C. ſolut. matrim. in dote promiſſa locum habeat. Et an conſuetudo de loco ad locum ſeparatum, non contiguum extendatur. Et de conſuetudine Brenti[illegible] circa dotis reſtitutionem, eiuſq; declaratio. Item [illegible] dotem, quam ſocer, nomine filii [illegible] receperit, ſi ſocer emancipato filio, eam poſtea ſoluat, ipſa [illegible] eo mortuo repetere poſſit. Dos item quando conſtante matrimonio, ob vergentiam mariti ad [illegible] repeti poſſit, & quæ tunc mulieri competant remedia, & [illegible] articulare, & probare debeat. Et an mulier priuilegio aſſecurationis dotis renunciare poſſit, & de aliis [illegible] quibus vxor conſtante matrimonio dotem repetere poſſit. Item an res dotales immobiles & donationes propter nuptias alienari poſſint, [illegible] quando tales alienationes ſint validæ. Et an remedia dotis aſſecuratoria, etiam contra patrem ad quem dos, ex [illegible] ſuper[illegible] ſi eam prodigat, locum habeat. Et quomodo [illegible] hoc caſu ſuccurratur. Item an ætas 18. annorum quæ [illegible] poſt mortem matris ſecundum conſuetudinem Barenſem dos reſtitui debet, conſideretur eodem modo in fœmina, ſicut in maſculo.

229. Dos legata, vel legatum, dotis cauſa relictum, an debeatur, non ſecuto matrimonio temporali, vel ſpirituali.

230. Dos an per actionem ex ſtipulatu exigi poſſit etiamſi nulla interceſſerit ſtipulatio.

Dotis [illegible], & quando ſurrogetur res ex pecunia dotali empta op. 40. n. 10.

Dotales res an maritus alienare poſſit ſine vxoris conſenſu. opin. 40 & 41.

Dotem non repetens vxor an poſt annum alimenta, & dotis vſuras petere poſſit, & quid iuris, ſi ex re dotali immobili res mobiles comparatæ ſint. Et an res dotalis immobilis alienari poſſit op. 300. n 6. &

Dotis cauſa an ſit ſummaria, & fauorabilis. & fauorabilior cauſa alimentorum, & an [illegible] cenſeatur cauſa pia, & quomodo in ea procedendum ſit op [illegible] nu 3. & ſeqq.

231. DV[illegible]V M, vel pugna publica [illegible] tia, & principis cauſa, vel pro gloria [illegible] experimento viri [illegible] an licitum ſit, & ſi quis in eiuſmodi duello, vel pu[illegible]na

[illegible] ... ex conſuetudine permiſſa, interficiatur, an tale homicidium ſit puni[illegible]ile, & an clericus huiuſmodi pugna [illegible]mittatur.
O[illegible] Romanum omnino iure hodie prohibitum ſit, & an [illegible] eptum licite cenſeatur [illegible].

233. ÆDIFI[illegible]A[illegible]E an [illegible] ſit quis in area ſua, in quam alterius ſtil[illegible] [illegible] ipere tenetur, & quan[illegible] [illegible] pro [illegible] vel inquirere tentatur.
234 [illegible] an quilibet poſſit, idque rurſus amoliri, etiamſi [illegible] vocat, vel adeo eius [illegible] ... quam alterius velit, ad [illegible] ... habeat, [illegible] ... incipiat. Item an [illegible] ... officii ... vel ad [illegible] ... alterius ad [illegible] ... præſumatur, an ſeneſtra [illegible] fieri [illegible].
E[illegible] A ſucc[illegible] ... iudice ſe[illegible] ... [illegible] ... teneat [illegible].
E[illegible] ſia dicatarum rerum alienatio. vide ſub verbo Alienatio.
23 EMANCIPATVS an tranſ[illegible] ... ſine venia in ius vocare poſſit.
E[illegible]PT[illegible] an pretium equi, vel alterius animalis empti [illegible] venditore repetere poſſit, ſi intra triduum moriatur. opi. 9.n. [illegible]
Emptor [illegible] ſui a[illegible] quid teneatur. op. 390 nu 2.
EMPH[illegible]T[illegible]VS contract[illegible] an ad ſui ſubſtantiam ſcripturam requirat opin 4.n.3. Et an ſit contractus nominatus [illegible] n.5.
Emp[illegible]teuſis, an per dictum inſtrumentũ per ſolutionem canonis probari poſſit [illegible] n.7.
236. [illegible] colonus, cenſuarius, & conductor, pro[illegible] canonem per tres annos continuos, an præſum[illegible] toto tempore præcedente.
237. Emph[illegible] ſoluens canonem, vt feudatarius [illegible] ac hoc in perſona acquirat pro [illegible] ... per decennium [illegible] ... an tunc præſumatur præceſ[illegible] ... [illegible].
23[illegible] [illegible] canonem priuato pro [illegible] ... cadat de iure ſuo, [illegible] ... nummis teneatur ... in [illegible] deficiat, vel etiam [illegible] defectũ ſolutionis [illegible] erit. [illegible] an ad caducitatem requiratur ſententia de[illegible] ... an non ſolum rem Emphyteuticam, ſed etiam fructus perdat, & a quo tempore fructus reſtituere teneatur. Item an ob canonem non ſolutum etiam cadat à iure [illegible] vel francandi. Item an cenſuarius [illegible] cenſum non ſolutum incidat in commiſſum: [illegible] an domin[illegible] rei emphyteuticæ, poſt de[illegible] caducitatẽ, poſſeſſionem rei emphyteuticæ propria authoritate poſſit ingredi. Item an emphyteuſis renouatio tacite inducatur, per receptionem canonis a domino factam, poſt incurſam caducitatem. Et an mora in emphyteuſi tam priuata, quam eccleſiaſtica purgari poſſit.
239. Emphyteuta, qui cum iuramento canonis ſolutionem promiſit, an ſtatim, atq; in ſolutione ceſſauit, expelli poſſit, licet lapſum non ſit biennium, vel triennium.
240. Emphyteuta, rem emphyteuticam ſine conſenſu domini alienans an cadat a iure ſuo, etiamſi poſt alienationem [illegible] ſtatim redimat.
24[illegible]. Emphyteuta partem ſuam alteri emphyteutæ, ſine requiſito domino, alienans an cadat a iure ſuo, & quid ſi alienatio facta ſit cum proteſtatione, vel clauſula, reſeruante conſenſum domini, [illegible] Eccleſia. Item an emphyteutæ rem emphyteuticã abſq; conſenſu domini inter ſe poſſint diuidere.
242. Emp[illegible]teuta an ius emphyteuticum, irrequiſito domino alter[illegible] [illegible].
243 Emph[illegible]teuſis, [illegible] Eccleſia infeudari [illegible] ab Eccleſia [illegible] in emphyteu[illegible] vel feudum [illegible] ſolennitate, [illegible] ſuperiori[illegible].
244. Emphyteuſi per [illegible] ... vel heredes emphyt[illegible] ... domino eam [illegible] ... rem [illegible] an [illegible] leſia emp[illegible] ... tenere poſſit. Et renouati[illegible] ... ſanguinei ad renouationem admittantur. Et quid [illegible] pter in[illegible] ... canonem non ſolut[illegible] ... teuſis ad dominũ redierit, an renouatio emphyteuſis [illegible] deſcendentes [illegible] ... in [illegible] ab emp[illegible] ... non inſtituto, in [illegible] renouationis [illegible] ... laterales q̃ deſcendentes ... renouatio[illegible] petere [illegible] debeat [illegible] ... an emp[illegible] eccleſiaſtica [illegible] ... etiam renouati[illegible] ... [illegible] Emp[illegible]teuſi alt[illegible] & heredi[illegible] ... [illegible] extranei includantur.
24[illegible] [illegible] teuſi priuato [illegible] ... an comp[illegible] ... [illegible] naturali.
247. Emphyteuta an ob ſterilitatem, aliumve caſum fortuitum, [illegible] ... denunciatione, remittenda ſit pen[illegible]. [illegible] an emphyteuta [illegible] teneat [illegible].
24[illegible] Emphyteuſis eccleſ. an [illegible] ... at a[illegible] here[illegible] extraneos.
249. [illegible]phyteuſis [illegible] ... & heredibus [illegible], an comprehẽdat tam fœminas quam mares. Et quid ſi concesſa ſit, pro ſe, & filiis maſculis, & fœminis.
2[illegible] Emphyteuſim ſi pater ſtipuletur pro ſe & filiis, an ordine ſucceſſiuo ſtipu[illegible] cenſeatur, vt primo pater, quamdiu viuit, & deinde filii ſuccedant.
251. EMEN[illegible]ES prædia eccleſi[illegible] cum pacto, vt poſt mortem eorum ad eccleſias reuertantur, an vſuram committant.
252. Emens rem aliquam, nomine ꝓprio, ex pecunia aliena, an ſi[illegible], vel ei, cuius pecunia eſt, acquirat. Et quid ſi de pecunia eccleſia emat, vel clericus prædium emat de fructibus, & pecunia præbenda.
25[illegible] Emptor qui nullos ex re empta fructus percipit, an venditori teneatur ad intereſſe pretii non ſoluti.
2[illegible] E[illegible]IS[illegible] an diſpenſare poſſit cum ſacerdote, vt [illegible] ... vel [illegible] clericum in Academia ſtudiis operam da[illegible] poſſit.
25[illegible]. Epiſcopus an fiſcum habeat, & bona clericorum ſibi ſubiectorum [illegible] camera ſua applicare, item laico pro crimine eccleſiaſtico pœnam pecuniariam imponere poſſit.
256 Æ[illegible]AS probanda pro eum, qui in ea ſe fundat. Et iurans in inſtrumento ſe maiorẽ, ſi poſtea ſe minorem dicat, non auditur. Et an [illegible] pupillariter, allegans pupillũ deceptu[illegible] in pupillari ætate, id teneatur probare, vel aduerſ[illegible] contrarium. Item an in actu quolibet ætas idonea præſumatur.
EQVVS intra triduum poſt venditionem mortuus, an morboſus fuiſſe præſumatur. op.129. nu 2.
257. EXCEPTIO non confecti inuentarii per heredem oppoſita, an impediat litis conteſtationem.
Exceptio non numeratæ pecuniæ an intra biennium opponi poſſit confeſſioni geminatæ. op.138.
258 Exceptio ſpoliationis an impediat litis ingreſſum & ſit dilatoria, & an poſt litem conteſtat[illegible] opponi poſſit. Et an exceptio præſcriptionis impediat litis conteſtationem. Et an iuramentum calumniæ petitum, ſi omittatur, reddatur proceſſus nullus. Item an fiſcus de calumnia iuret.
Exceptio iudicis incompetentis, an in quacunq; parte iudicii opponi poſſit. op.142.n.4.

Opin. 259. Exceptiones an opponi poſsint ad impediendam executionem ſententiæ, quæ in rem iudicatam tranſiuit. Et an exceptio expenſarum ſeu melioramentorum opponi poſsit in executione ſententiæ. Item exceptio ne quis exigatur vltra quam facere poſsit, & exceptio nullitatis. Et an Reſcripta ſuper nullitatib. an poſt tres conformes ſententias concedantur in Curia Romana.

Exceptio contra perſonas teſtium contumacium quomodo proponenda. opin. 92. nu. 1. Et quando illa, & aliæ exceptiones contra eorum perſonas & dicta opponenda. Et ſi in prima inſtantia omiſſa, an in ſecunda, vel tertia opponi poſſint. op. [illegible] q.

260. EXCOMMVNICATVS an teſtis eſſe poſsit. opin. [illegible] maxime poſt abſolutionem, & in teſtamento. & an habeat teſtamenti factionem actiuam, & paſsiuam.

261. Excommunicatus permanens in excommunicatione per annum, redditur ſuſpectus de hæreſi. & quomodo contra eum procedatur. Et ob contumaciam excommunicatus, ſi per annum in ea perſeuerет, cenſetur conuictus de crimine de quo fuerat accuſatus. Et de clerico in excommunicatione perſeuerante, eiuſq; pœna.

Excommunicatum aliquem eſſe, an vno teſte probetur op. 974. circa fin.

262. Excommunicatus nec per ſe, nec per procuratorem in iudicio agere poteſt, [illegible] non admittitur ad compenſandum. Et an ad ſe defendendum admittatur. Et an excommunicationis exceptio impediat litis ingreſſum.

263. Excommunicatus occultus an alium excommunicare poſsit, & in quo ſtatu ſit excommunicatus, & quam grauis pœna ſit excommunicatio.

264. Excommunicatus an arbiter, vel arbitrator eſſe poſsit. & op. 62. n. 2.

265. Excommunicatus prohibetur contrahere, & contrahens cum eo, an peccet.

266. Excommunicatus an beneficium conferre, & præſentare poſsit, & confeſsio ſacerdoti excommunicato facta, an valeat.

EXECVTIO ſententiæ an requirat partium [illegible]citationem. op. 64. nu. 2.

267. Executio rei iudicatæ, & pignoratio an fieri poſsit ſuper bobus, aratris, cæteriſq; ruſticorum inſtrumentis, & an pro debito fiſcali. & cum debitor non eſt ſoluendo, vel alia bona non habet, capi poſsint.

Executor teſtamenti ob bannum non deſinit eſſe executor, & durante banno exequi poteſt teſtamentum. op. 63. n. 2.

Executio ſententiæ, quæ in rem iudicatam tranſiuit. an per exceptiones impediri poſsit. op. 259. n. 1. Et an in executione exceptio expenſarum, ſeu melioramentorum, & ne quis exigatur vltra quam facere poteſt. & exceptio nullitatis opponi poſsint. ibid. n. [illegible]. & ſeqq.

Executio an ab alio iudice, quam qui ſententiam tulit, fieri poſsit. opi. 400.

268. EXPENSAS litis, & alimenta an petere poſsit filiusfamilias, vel nepos pauper agens querelam inofficioſi teſtamenti vel petens bona paterna ſibi reſtitui. & an vxori, litiganti cum marito pro exactione dotis. interim a marito expenſæ litis. & alimenta ſubminiſtranda ſint, & quibus caſibus reus expenſas litis actori ſubminiſtrare teneatur.

269. EXTENSIO quando in correctoriis locum habeat, & ſtatutum puniens [illegible]micidium, an extendatur ad præcipientes homicidium.

270. Extenſio in [illegible] non [illegible] a ſimili, ſed etiam a maioritate rationis non permittitur.

271. Extenſio in od[illegible] pœnalibus an, & quando admittatur.

272. Exceptio opp[illegible] per poſſeſſorem hereditatis contra agentem [illegible] vel familiæ herciſcundæ iudicio, quod ſit ind[illegible] hereditate, nihil operatur.

273. FALSITAS quo nominis [illegible] puniri, & de falſo accuſatus an ſub[illegible] xare poſsit. Falſitas item per teſt[illegible] quomodo punienda, quibus ca[illegible] de falſo. Et an ad probandam fa[illegible] admittantur. Item an Notarius [illegible] du, vel protocollo, teſtamentum [illegible] aſſumere poſsit ſine auth[illegible] tis aduerſa. Et qui[illegible] teſtamentа [illegible] periatur in protocollo Notarii. Item an [illegible] tractus, teſtamenta comprehendantur. Et an te[illegible] ta per Notarios [illegible]ribenda ſint in proto[illegible]

Fallitus an ſint infames, & torqueri p[illegible] beneficium ceſsionis. op. 91. n. 1.

274. FAMA publica quam probationem [illegible] tiquus probet dominium, [illegible]

Fama quomodo probetur [illegible]

275. FAMVLVS per valetudinem [illegible] eras præſtare, an ſalarium pro eo tempore pet[illegible]

FATALIA appellationis an ob paupertatem [illegible] ſint. opi. 376 n. [illegible]

276. FOEMINÆ, an, & q[illegible] an pater feudum, ex pe[illegible] eum aſsignare poſsit.

277. Fœmina a feu[illegible] cluſa. Et quid ſi maſculus ſtat impo[illegible]

278. FVRIOSI [illegible] fuerit [illegible] habeat eandem authoritatem quam [illegible] gant conſtitutiones feudales. Item an [illegible] & medicorum, item [illegible]ſcriptura ad de[illegible] a [illegible] Et an mulier nube[illegible] in dotem dare cenſeatur. Item an iud[illegible] cio, præcipue ſuper vulnere an ſi[illegible] debeat. Et an periti quos iudex adhiber[illegible] & quot adhibendi ſint. Et quando vuln[illegible] mortuus præſumatur. Item quomod[illegible] bus procedatur. & an per litis conte[illegible] tor in iis efficiatur dominus litis [illegible] cauſa procedere p[illegible]

Feudo conceſſo alicui pro ſe & hered[illegible] beris, & deſcend[illegible] an admittant[illegible] non ſint h[illegible]redes op[illegible]

279. Feudu[illegible] quod ſit, & a[illegible]

280. Feudal[illegible] an [illegible] q[illegible] ſuit feudalis an ſemper [illegible] ec[illegible] præſumatur quam [illegible] cet ab alio poſsideatur. Et an co[illegible] [illegible] cum præſt[illegible] pecuniarium. [illegible] an bona redd[illegible] tus annuatim præſtatur, poſsint irrequiſito domino alienari pro [illegible] Et an res feudalis cenſeatur quam [illegible] contractu nominatur, licet in eo pactum contra[illegible] tialia feudi appoſitum ſit.

Feudalis an res cenſeatur, quam quis [illegible] feudalem poſſedit, vel de qua [illegible] feudatarius p[illegible] præſtitit. opi.

281. Feudum in dubio an nouum, vel antiquum [illegible] quid ſit feudum antiquum, & qu[illegible] tioni plane in inueſtitura feudi antiq[illegible] cationum probandi incum[illegible] antiqua, an totum tale [illegible] præſumatur. [illegible] ſe[illegible] agnatorum [illegible] p[illegible] dominus p[illegible] [illegible] ſi nec [illegible] deat. Et an [illegible] antiquum adeo [illegible] [illegible] domino nihil p[illegible]

282. [illegible] ſumat naturam [illegible] &

[illegible] Princ[illegible] anti qua, [illegible] anti quum [illegible] mal qualitat [illegible] quilibet domi num pacta, qualia [illegible] Et annatura feudi per [illegible] tudine alteri [illegible], & [illegible] fit, vt ad fœminas [illegible] fine conſenſu tertio quaſitum an [illegible] poſſ[illegible]. Et an iuramentum efficiat, vt feuda fine [illegible] agnatorum alienari poſſit. Item [illegible] antiquo ad dominum, ex [illegible] ex [illegible] & culpa remittat [illegible] an feudum reuertatur ad [illegible] n.

[illegible] 83 Feudo an vaſallus à principe fine cauſa priuari poſſit [illegible] contractus op. [illegible] 4.

[illegible] an vaſallus [illegible] op. [illegible] n 8.

[illegible] an [illegible] vel de eo [illegible] pater [illegible] feudum [illegible] feudi cum oſtione [illegible]

[illegible] op 361 n.

[illegible] quibus actibus, ex voluntate [illegible] conuentum con[illegible] ad fidei[illegible]. Item an in fideicommiſſo, in [illegible] vocantur, attenda[illegible] grauati, vel teſtatoris grauantis. Et an [illegible] ſuccedant in locum patris in fideicommiſſo. op 44. nu [illegible] & [illegible] & n.30 & ſeq.

Fi[illegible] an & quando per diuiſionem cenſeatur remiſſu[illegible] op. 45

Fideicommiſſario an competat Remed. l. fin C de c[illegible] D Adr. tol. op 86 n.20.

F[illegible] EII [illegible] OREM de dote conſtituenda, an, & quando maritus conſtante matrimonio praſtare teneatur.

[illegible] an, [illegible] quando ante excuſſionem principalis [illegible] delicto [illegible] an co[illegible] ra cum, v[illegible] ex[illegible] ho[illegible]

Fideiuſſ[illegible] an [illegible] ex[illegible] ſicut [illegible] cum nollet a[illegible] vt principalem. op. 98. n.e.

Fideiu[illegible] per ſententiam ſuperioris, an habeat [illegible] contra principalem

287. Fideiuſſ[illegible] an poſſit petere liberationem, antequam reus cuictus ſit.

28[illegible] Fideiuſſor an [illegible] ſe obligare poſſit, quam principalis.

289 Fideiu[illegible] ſi creditor fine eius conſenſu debitori tem[illegible] ſolutionis prorogauerit.

290 Fideiuſſor debitoris [illegible] luendum intra certum tempus obligati, an [illegible] temporis prorogatione inter partes principales [illegible]

291. Fideiuſſor, qui promiſit aliquem ſiſtere iuri toties, quoties, &c. ſi id non praſtet, ad quid teneatur.

Fideiuſſor carcerati ad quid teneatur, ſi delinquens aufugerit op [illegible] 43.nu. [illegible]

292. Fideiuſſor idone[illegible] fit, qui cuſtodiam vel poſſeſſionem caſtri [illegible] ad exequendum accedere non [illegible] an procurator rixoſus, cauilloſus, & potens fit [illegible] item immobilia non poſſidens an [illegible] quand[illegible] fit idoneus.

293 F[illegible] pauper, an ad [illegible] carcerationem, in iudicio de bonis d[illegible] principalis ſoluere poſſit.

Fideiuſſor an teſtis [illegible] proſ[illegible] fideiuſſore, quod non principaliter promiſerit. op. 986. & pro reo principali. op. 987.

294. [illegible] promittit, an dando pignora [illegible] [illegible] a.

29[illegible]. F[illegible] & quo loco, & [illegible]

296. [illegible] a dare teneatur, qui [illegible] bus.

297. Fideiuſſor datus in prima inſta[illegible] n ſecunda teneatur.

29[illegible] Fideiuſſor an propter dic[illegible] debitor [illegible] fideiuſſione [illegible] ſtat [illegible] an etiam in [illegible]

299 Fideiuſſor an [illegible] contra princi[illegible] conſ[illegible] creditor [illegible] ſa [illegible]

3[illegible] [illegible] an propter debit[illegible] bene[illegible] an [illegible] fideiuſſorem [illegible]

301 Fideiuſſor an [illegible] ſ[illegible] tanſ[illegible] [illegible]

F[illegible] naturalis, an [illegible] matris [illegible] op 3[illegible]

Filia [illegible] ſtatutum a [illegible] exclu[illegible], an habeat [illegible] contra teſtamentum & an tale ſtatutum [illegible] ad cau[illegible] teſtati [illegible] inſtitut[illegible], & hereditatem reſtituere [illegible] rebellioni[illegible] op.

Filio qui in proprium corpus peccauit, an [illegible] patre exheredatus [illegible] ſi vitam emendauerit. op 2[illegible] & op.308.

3[illegible] F[illegible]LIA [illegible], an teſtari poſſit, conſentiente patre, in aduentitiis pleno iure ad ipſum ſpectantibus. Et quid ſi in ſuo teſtamento adiecerit clauſulam; ſi nõ valet iure teſtamenti, valeat iure [illegible], quo valere po[illegible], an ſuſtineatur in vim donationis cauſa mortis. Item an pendente patris captiuitate vel [illegible], vel cum pater religionem ingreſſus eſt, & ad piam cauſam, & de bonis maternis, & [illegible] de dote, vel ſi ſit emancipata, teſtari poſſit. Item coniuges ad quid inuicem teneantur, & an ob lepram alter alterum deſerere poſſit. Filiafamilias [illegible] nupta, an in patria poteſtate remaneat, & mortuo viro in patris poteſtatem reuertatur. Et an pater mortuo marito actionem habeat ad dotẽ filiæ aduentitiam. [illegible] quid [illegible] mortua filia, a [illegible] quid [illegible] marito filia, & deinde filia, [illegible] decesserit, [illegible] liberis. Et an, & quando ſola filia in dotis ſuccedatur. Item an filiusfam. de bonis ei a principe donatis, & de peculio caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi teſtari, & patre conſentiente, mortis cauſa etiam ipſi patri d[illegible] poſſit, [illegible] in eo ſolus patris conſenſus, ſine authoritate iudicis. Et quo tempore patris conſenſus interuenire debeat. Item an talis donatio conualidetur, per [illegible] quentem patris conſenſum. Et an filiusfamili[illegible] codicillare poſſit conſenſu patris interueniente. Item an ius teſtandi filiusfam. per ſtatutum concedi poſſit. & op. [illegible] n 38. Et an teſtamentum [illegible] de dotibus, poſt mortem patris, valeat, etiã pater in dote filia ſubſtitutionẽ fecerit.

Filiusfamilias forenſis an teſtari poſſit in loco, in quo filiusfamilias teſtari permittitur. op. 814. n.2.

30[illegible]. Filiusfamilias an ſine conſenſu patris in iudicio ſtare poſſit, & qualis ad id conſenſus requiratur, & an eiuſmodi conſenſus in agendo accommodatus, etiã in cauſa executionis & reconuentionis duret. Et an etiam in cauſis ſummariis, & executiuis talis conſenſus duret. Item an filiusfam. abſq; conſenſu patris, vt procurator, tutor vel curator, & patre abſente, & in ſpiritualibus, & in beneficialibus, abſq; patris cõſenſu interueniente, vel agere poſſit, item in cauſis appellationum, & in iis quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis, & cauſis criminalibus. Et an ſine

b 2 patris

patris [illegible] am arbitrio agere, & ſe defendere, item procuratorem ad defenſam conſtituere poſſit. Et alii inſuper caſus recenſentur quibus filiusfamilias conuenire, & agere poteſt in iudicio ſine patris conſenſu.

Opin. 104 Filii legitimati per ſubſequens matrimonium, & emancipati, an in feudis & emphyteuſi eccleſiaſtica ſuccedant, & ſtatutum de legitimis loquens, an tales legitimatos comprehendat. Item an tales legitimati ad dignitatem Epiſcopalem admittantur. Et an valeat legitimatio, à patre in mortis articulo facta, & an legitimentur etiam filii nati ex clerico in minoribus ordinibus conſtituto, per ſubſequens matrimonium, & quid ſi medio tempore aliud matrimonium interuenerit.

305 Filios pater neceſſario inſtituere, vel exheredare debet. [illegible] cui legitimam filius titulo inſtitutionis relinquere tenetur. Et an filius in teſtamento patris, vel matris præteriri poſſit, accedente eius conſenſu.

306. Filius an ex alia, quam 14. in Nouella conſtit. comprehenſis cauſis, vel ex ſimili, vel grauiori exheredari poſſit.

307. Filium exheredatum, an etiam a ſucceſſione in feudis excludatur. Et an vaſallus de feudo teſtari, & vni filiorum id prælegare poſſit. Et qua forma conſtituatur feudum hereditarium. Et cui incumbat onus probandi filii ingratitudinem, factam ob eam exheredationem.

Filia per ſtatutum ob maſculos excluſa, à patre, qui filios nō habet, ſola præterita, reliquis filiabus inſtitutis an teſtamentum patris rumpere poſſit. op. 812. n. 63.

Filia per ſtatutum propter fauorem maſculorum ſeu filiorum à ſucceſſione excluſa, an à nepote ex filio, & à filio arrogato ab auo materno, item adoptiuo, & incapacibus, vt ſunt fratres Franciſcani, & deportati, item à filio clerico, & legitimato excludatur. opinio. 812 numer. 5. & ſequentibus. Et an tale ſtatutum extendatur ad bona extra territorium ſtatuentium ſita. ibid. nu 60. Et ad bona emphyteutica. ibid. nu. 38. & ad ſupplementum legitimæ num. 40. Et an ſemel excluſa perpetuo cenſeatur excluſa. ibid nu 46.

308. Filia in proprium corpus peccans, an à patre exheredari poſſit, & quid ſi ad meliorem frugem redeat. & op. 205. in fin. Et an mulier quæ turpiter vixit, ad meliorem vitam reuerſa reputanda ſit turpis perſona. Et an ſemel malus ſemper præſumatur malus.

Filius pauper agens querela inofficioſi, vel petens bona paterna ſibi reſtitui, an interim expenſas litis & alimenta petere poſſit. op. 268. n. 1.

309. Filius furioſus an exheredari poſſit ex cauſa ingratitudinis, ante furorem commiſſa.

310. Filius an patris hereditatem repudiare poſſit, retentis bonis emphyteuticis, vel feudalibus, & renuncians hereditati paterna, an patris feudi, vel emphyteuſeos renunciaſſe cenſeatur.

Filius an ex bonis paternis quæſiuiſſe cenſeatur. opi. 10[illegible] n. 2.

311. Filiis an legitima in ſola pecunia numerata relinqui poſſit. Et an fructus percepti in legitimā vel Trebellianicam imputentur. Item an filius teſtamentum patris, vel matris approbare poſſit in præiudicium aliorum fratrum in minori portione inſtitutorum.

Filius à patre hereditatem reſtituere rogatus, an legitimam & Trebellianicam detrahere poſſit. op. 388. n. 2.

312. Filius in re certa inſtitutus, herede vniuerſali nō adeunte, an totam hereditatem conſequatur. Et quid in ſubſtitute in re certa. Et an, & quibus verbis teſtator ius accreſcendi inter heredes prohibere poſſit.

313. Filii an in ſuis teſtamentis parentes neceſſario inſtituere teneantur, & an ſuſtineatur teſtamentum, in quo parentes præteriti ſunt, ex clauſula codicillari & an quæ matri legatum ad legitimam [illegible] aſcendens re[illegible]ctum eſt.

314. Filius familias an ea, quæ lucratus eſt per pecuniam, à patre negociationis cauſa ſibi datam, vel eius pecunia [illegible]

ſui [illegible]
ſe [illegible] teneatur [illegible]
qu[illegible] acquiſi[illegible]

31[illegible] Filius naturalis quib[illegible] probandus [illegible] iuſt[illegible] cando concubinatum, [illegible] cubina. & an concubinatus [illegible] q[illegible] de[illegible], aut vitio aliquo corporis [illegible] Item an vxor ſana debitum viro lepro[illegible] qd requiratur de iure ciuili & [illegible] per ſubſequens matrimonium p[illegible] ſint ſucce[illegible]de[illegible] lis naturales veniant appellatione [illegible] inuicem ad agendū admittantur, ex [illegible] ſubſtitutū. Item an filia naturalis ucced[illegible] ſ[illegible] tamen, etiā quo ad legitima, & an filius [illegible] inteſtata cum legitimis ſuccedat etiam [illegible] ſtris. Item an naturalibus liberis querela [illegible] ſtamenti contra parentum teſtament[illegible] filii naturales ſeu baſtardi obtinea[illegible] por[illegible] tem, & eorum armis ſeu inſigni[illegible]

316. Filio an, & quando acquiratur domini[illegible]

317. Filius an patris vel matris [illegible] legitimas [illegible] ſi ſit paratus pœnā [illegible] luere. [illegible] an parentes [illegible] ius vocari poſſint ſine venia, & qd [illegible] Item an ſinn vniuerſit[illegible] tem, vel [illegible] magiſtratu conſtitutum, ſine venia [illegible]

318. Filium an Epiſcopal[illegible] [illegible] tas & religionis ingreſſus à patris poteſtate exi[illegible]

319. Filius fratris an intret in locum patris [illegible] ceſſione hominis, quam legali, & quam [illegible] Gloſſa habeant, & vtra melior ei ſi[illegible]t.

320. Filiis, an ſupplementum legitimæ, vna cum [illegible] morte teſtatoris ipſo iure debeantur.

Filius hereditatem reſtituere à patre grauatus a[illegible] & Trebellianicam ſimul detrahere p[illegible]ſſit, [illegible] filius Trebellianicam prohibere poſſit, item ex [illegible] 358. nu. [illegible] & ſeq.

Filius an cogi poſſit ad dicendum teſtimonium contr[illegible] trem. opin 928 circa fin.

Filius an teſtis eſſe poſſit in cauſa patris. op. 954 nu [illegible] cauſa in qua pater eſt procurator. ibid. in fin.

Filius ſpiritualis an teſtis eſſe poſſit in cauſa patris [illegible] lis. op 976. nu. 1.

Filii in conditione poſiti, an cenſeantur ad fi[illegible] commiſſum à teſtatore vocati, vel poſiti in diſpoſitione [illegible] 62. & op. 844. n. 24. 44. & 46.

321 Filius patri ſuccedens, non acquir[illegible] capere dicitur.

322. Filiatio an ex ſola filii nominatione, probetur [illegible] concurrentibus aliis adminiculis, & quænam [illegible] inducant probationem filiationis [illegible] an per [illegible] tionem, qua quis vt filius tra[illegible]atur, [illegible] ex epiſtolis, in quibus duo ſe coniuges nomin[illegible] trimonium probetur, & an matrimonium per [illegible] trahi poſſit.

Filius, vel filii præſens, & conſentiens [illegible] quem minus legitima ſi[illegible] linquitur, an a[illegible] tum agere poſſint. op. [illegible] n. [illegible]

323. Filii duorum fratrum, an [illegible] in capita, [illegible] in pes ſuccedāt, etiam in feudis, & q[illegible] expreſſis propriis nominibus, in teſtament[illegible]

324. Filius, an libros ſibi a patre [illegible] um [illegible] mortē patris conferre teneatur [illegible] & arma, ac equos ſibi a[illegible] [illegible] expe[illegible] in adipiſcend[illegible] officiis [illegible] opin [illegible]

325 Filii an hereditate ex [illegible] apite [illegible] 30. annos agnoſcere poſſint, [illegible] nonitem. Et an ex[illegible] [illegible] apite ignorantia lapſis 30. a[illegible] adeundi hereditatem extraneos [illegible]

Opin. 336. [illegible] an matrem dotare [illegible], a vera tantum alere.

33[illegible] [illegible]dem, an p[illegible] [illegible] um ſine eius [illegible] qui [illegible] at ſtatutum pœnam impone[illegible] [illegible] pa[illegible] tre vel [illegible] am, ſi tum [illegible] nubat ex[illegible] ſit [illegible] an pater vſum [illegible] perdat, ſi [illegible] eum con[illegible] ſumat [illegible] abat.

[illegible] pater [illegible] in[illegible] [illegible] perpetrep[illegible] it.

[illegible] a [illegible] ereditate paterna capere, & [illegible].

330. [illegible] pater[illegible] [illegible].

331 [illegible] ralu[illegible] [illegible] gatione, qua primatum tene[illegible] [illegible] ueta. [illegible] nu.[illegible]

[illegible] ſfuturan[illegible] op[illegible] [illegible] gitur ta[illegible] tum de [illegible] idem ſ[illegible].

334 [illegible] ex parte [illegible] tantum [illegible] aturum, quod ſtanti [illegible] ſuccedant, de vtrinque coniuncto an [illegible] atur.

[illegible] ater in [illegible] ſit idoneus teſtis, & numerum teſtium [illegible] num. [illegible] ſeq. Et an co[illegible] fratre [illegible]. Fratres germani [illegible] quibus bonis [illegible] vicem [illegible] quibus germanus in ſucceſſio[illegible].

[illegible] paternum ex [illegible].

337. Frater [illegible] dem pat [illegible] ſi diuis[illegible] an [illegible] inope[illegible] pate[illegible] inopi [illegible] ex [illegible] entibus, dotare de [illegible] ex[illegible] bene[illegible] a[illegible] ter, anus, & ma[illegible] conſequuntur in pes. Et ſi ſororem inopem ſemel per [illegible] atrem dotatam, dote conſumpta, an [illegible] ater iterum dotare teneatur.

[illegible] Frater [illegible] cu[illegible] communibonis ſororem dotante an eam [illegible] dona[illegible] taſſe anſeatur, ita vt ſororis in diuiſio[illegible] [illegible] ctionem imputari non d[illegible] at. Et an frater [illegible] bonis paternis, viuo patre ſororem dotans, d[illegible] am patre mortu[illegible] am partem ſuam [illegible] are teneatur. Item an pater in ſuam partem imputare debeat do[illegible] pr[illegible] tam. [illegible] expenſa ſtudiorum [illegible] Doctoratus, ite[illegible] impetrandum ex [illegible] quibus bonis [illegible] conſtantur [illegible] ancon[illegible] ſunt. Et an fratres ſimul viuentes ſimpli[illegible] poſſint [illegible] tem patris impenſas ab inuicem repetere [illegible] nt. Item expenſa [illegible] atre in [illegible] ptiis filii, vel filia, [illegible] item [illegible] tatio, & expenſa ſtudiorum an, & quando ſint [illegible].

339. Fratrum di[illegible] inter fratres, quomodo facienda. Auth[illegible] alicuius ſancti, vel Imperatoris, aut Papa, item S. [illegible] ripturæ in quibus attendatur, & quanam præferatur [illegible] ſit decidendu.

340. Frater an ſororem vterinam alere, & dotare teneatur.

[illegible] quomodo probetur, & ex quibus præſumatur. opi. [illegible]

3[illegible] [illegible] tenere non poſſunt; quamdiu durare [illegible] quan[illegible] do vero ſi [illegible] qua[illegible] [illegible].

Fru[illegible] ctuum a p[illegible] deduc[illegible] ſa[illegible] op[illegible].

342. [illegible] qui [illegible] [illegible] mat[illegible].

343. [illegible] neant [illegible] ceratur [illegible] [illegible] ſtant [illegible] [illegible] ratur, [illegible] anuli, an plenam [illegible] præſumatur [illegible] domini, [illegible] ante [illegible] tem [illegible] tu.

344. [illegible] neatur, an [illegible] dili[illegible] [illegible] probetur.

3[illegible] [illegible] minima, [illegible] trahente noctis [illegible] bulum [illegible] pœna.

[illegible] ſubtrahens [illegible] vel ſeſter [illegible] an pœna [illegible] alter [illegible] ptare non p[illegible] em auferens vſurar[illegible] audatoribus. raptur[illegible] tem meretricis, & tem po[illegible] [illegible] luditur. Et an creditor [illegible] propria aut [illegible] itate [illegible] au ere p[illegible] it, ſi cre[illegible] ſuum, mediante [illegible] liſſa, conſequi non poſſit.

[illegible]4[illegible] [illegible] conuenire poſſunt, & an iudex [illegible] ad pœnam mortis, & rei furtiuæ [illegible] reſtitution[illegible] Et an pœna quadrupli [illegible] fures in foro p[illegible] locum habeat. Et an fur [illegible] eatur, [illegible] pata æſtima[illegible] cu[illegible] erit, [illegible] act pœn[illegible] [illegible] domini [illegible] tuat, & an idem ſit in [illegible] ptante rem furtiuam.

G

GEN[illegible] an certa ſo[illegible] teſtimonium dicere cogatur. op. [illegible] 28. circa [illegible].

34[illegible] GERVN[illegible] IA an de ſui natura neceſſitatem importent.

349. [illegible] LOSSÆ opinio an in iudicando, & [illegible] ſulendo ſequenda. & quanta ſit gloſſæ authoritas. & an ea neceſſario ſit ſequenda. Et an ſententia G[illegible] a communi opinioni præferenda. op. 398. nu. [illegible]9 & ſeq.

350. GRAT[illegible] ex certa ſcientia Principis, an per teſtes probari poſſit, & quid, ſi motu proprio conceſſa ſit.

351. HERES here[illegible] adire volens, intra quod tempus inuentarium con[illegible] ere, & [illegible]plere debeat. [illegible] quid ſi hereditas non [illegible], [illegible] repeteatur [illegible] a quo die tempus con[illegible] heredis currere incipiat. Et hereditatem ſimpliciter adiens, ſine proteſtatione, an nihilominus [illegible] inuentarium conficere, [illegible] poſſit. Et quæ bona in inuentario ſcribenda ſint. [illegible] tem dol[illegible] in inuentario [illegible] quomodo puniatur. Et vſufructuarius res hereditarias doloſe occultans, an ab [illegible]. Item [illegible] intra tempus [illegible] [illegible], vel legatariis conuenir[illegible]. Et an [illegible], el creditor[illegible] plura [illegible] [illegible] in hereditate [illegible] [illegible] ualiter[illegible] mulier non conficiens inuentarium [illegible] reſtitutionem [illegible]. [illegible] heres ad [illegible] inuentarium [illegible] debeat & quomodo.

[illegible] Heres non conficiens Inuentarium an & quo iure creditoribus hereditariis [illegible] teneatur [illegible] an etiam legatariis teneatur, & ad ſoluenda alimenta [illegible] ta, etiam [illegible] hereditat[illegible] [illegible] pia cauſa [illegible] pro defuncto ſoluens, vel familiam [illegible], vel rem periturum vendens, cenſeatur pro herede [illegible] hereditatem.

[illegible]. Heres petens mitti in poſſeſſionem ex l. final. C. [illegible] [illegible] Adr[illegible] facere teneatur, quid item iudex. Et an ſtatim heres inſtitutus, in poſſeſſionem omnium bonorum, etiam ſe[illegible] mitti [illegible], non obſtante agnatorum oppoſitione, niſi incontinenti probent bona illa [illegible] feudalia. Et an per Remed. d[illegible] [illegible] heres in poſſeſſione propria [illegible] authoritate apprehenſa, etiam confirmari debeat. Item an id Remedium etiam competat volenti ſuccedere ab inteſtato. Et an ceſſet contra habentem titulum ante mortem [illegible]. Et competat etiam heredi in re particulari [illegible]. Item an dictum [illegible] habeat [illegible] producat [illegible] tario [illegible] protocollo ſuo [illegible] extractis.

[illegible] Heres an [illegible] dodrantem legatum eſt, obligetur & præſtare debeat id, [illegible] nudo pacto promiſit. [illegible] an in codicillo dari, vel [illegible] & quid in codicillo a patre inter filios factis, & an Trebellianica in codicillo prohiberi poſſit.

356. Heres vniuerſalis vxor a marito inſtituta [illegible] onere de reſtituendo, an adeundo hereditatem [illegible] ob ligationem hypothecariam in bonis [illegible] an poſt ante reſtitutionem hereditatis, dotem deducere & creditum ſuum retinere.

357. Heres extraneus grauatus reſtituere [illegible] Trebellianicam detrahat, & inuentarium non conficiens an Trebellianicam amittat. [illegible] an ſimus pe[illegible] grauatus, bon[illegible] inuentarii [illegible] per at. Et quid ſi teſtator heredi inuentarii [illegible] remiſerit.

358. Heres filius reſtituere grauatus [illegible] tam, & Trebellianicam ſimul [illegible] in [illegible] caſi [illegible] quæ [illegible] calcis [illegible].

[illegible] Heres [illegible] hereditatem, an omnia iura teſtamenti pereant, & an [illegible] ſtatem patris non agnitam, ad quoſcunque heredes tranſmittat. Item an [illegible] moriens, non adita hereditate, beneficium reſtitu[illegible] ad heredem tranſmittat. Item an [illegible] per [illegible] hereditatem adire poſſit. Et an legata ad pias cauſas debeantur, hereditate non adita.

[illegible] hereditatem adeundi [illegible] an ſpacio [illegible] bat [illegible] [illegible] [illegible] up[illegible].

[illegible]

36[illegible] [illegible] ſup[illegible] [illegible] petere. [illegible]

36[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

36[illegible] [illegible] comm[illegible] appr[illegible] hendendi [illegible] nom[illegible] ſi non probet [illegible] conf[illegible]

363 [illegible] ad [illegible] ſi non probet [illegible] conf[illegible]

Homicidis pœna [illegible] mereb ad [illegible]

364 [illegible] quiras [illegible] ibile.

Homicidii pœna [illegible] præ[illegible] beat opima[illegible].

365 H[illegible] dium an commi[illegible] minatur [illegible] interfecto [illegible] ad[illegible] uram.

H[illegible] anonice qua [illegible], & an ſint [illegible] da & [illegible]

HYP[illegible] [illegible]. Et hypothecaria [illegible] ſimu[illegible] & ſeq.

I.

366. I[illegible] debeant. Et [illegible] ſtatui[illegible] cu pa [illegible] ignorantia an[illegible] in a q[illegible] tione [illegible] & in [illegible] heremi [illegible]

IMM[illegible] [illegible] p[illegible] reſtitu[illegible] [illegible]

36[illegible] IM[illegible] [illegible] bellis[illegible] & pe[illegible] cauſa [illegible]

Immunitas [illegible] [illegible] gium [illegible]

368. I[illegible] [illegible] probetur

[illegible] plenitudinem [illegible] quæ pertinent ad arte [illegible] ſeruatur [illegible] Eccleſia [illegible] ſacerdotum [illegible] item [illegible] etiam [illegible]

[illegible] & an ab [illegible]

[illegible] ſuperat [illegible]

[illegible] trimonial [illegible]

Infamia an p [illegible] infamatur [illegible] qua in ami [illegible]

[illegible] ab [illegible] appellatur [illegible] item [illegible] ſit [illegible] de [illegible] valeat [illegible] opin.

[illegible] patris [illegible] item be- [illegible] in integrum ad [illegible] quoſcunque here- de [illegible]

373 [illegible] committ [illegible] benefi [illegible] per [illegible] bone [illegible]

374. IN [illegible] an faciat inductum ad [illegible] turam [illegible] pro [illegible] repellat, et [illegible] caſibus, vbi inhabiles admittun-

[illegible] habeat [illegible] inſtant [illegible] tempore ſimu- [illegible] appellationi [illegible] ad litem dicendum [illegible] incipiat currere & an tempore [illegible] ſuſpen- dat inſtantiam primæ cauſæ. Et an pauperis ſit iuſta [illegible] rogand [illegible] appellationi

[illegible] vero p [illegible] tur.

In [illegible] adeunte ant [illegible] equatur [illegible]

37 [illegible] INSTRUMENTUM [illegible] an præſumatur [illegible] & duobus ſi- mul ad [illegible] mittendus. [illegible] notariorum item [illegible] ſit [illegible] ratione dot [illegible] auferat [illegible] Inſtrumentum [illegible] teſtatorem in [illegible] eadem die con- [illegible] pareat [illegible] quod it [illegible] perp [illegible] fit.

Inſtrumentorum [illegible] tione an comprehen[illegible] inſtru- me[illegible] op [illegible] n. 19. Item inſtrumenta ſimula- ta. n. 8 [illegible] n. 6.

Opin. [illegible] 9. [illegible]ſtrumentum [illegible] ha[illegible] nia-riarus, re[illegible] nitari p[illegible]

380. Inſtrumentum quod ex ſtatuto [illegible] [illegible]ratam habet, executio, an non ſ[illegible] um [illegible]on[illegible] m d[illegible]i-cam eius heredem fieri po[illegible]it

381. Inſtrumenti publici executionem [illegible] editorio perinde ac creditor ipſe, contra de[illegible] torem [illegible]. In-ſtrumentum ſecundum ritum [illegible] m pra-ſentare poßit, & an exe[illegible]utionem citatio de[illegible]itoris pra-cedere debeat.

382. Inſtrumentum publicum [illegible] ſolemnr conſ[illegible]lum, e-iuſque exemplar collationatum, in e[illegible] eſſa rio requirat[illegible] exemplum re[illegible]latum, praſumatur eſſe de actu [illegible] habeat pu[illegible]licam [illegible]dem. Item an inuoca-tio nominis diuini, & nomen P[illegible] Imp[illegible] in inſtrumentis Notariorum neceſſario requiratur [illegible]dem faciant.

383. Inſtrumentum non continens locum generalem, & ſpecialem an fidem faciat.

384. Inſtrumentum non ſolemne producens, an cenſeatur id approba[illegible] & confiteri omnia in e[illegible] contenta, etiam [illegible] enuntiatiue ſaltem prolata.

[illegible] Inſtrumentum [illegible] aliam [illegible]cripturam minus [illegible]lemnem, & ſeparat[illegible] ap[illegible]ita co[illegible] mentem, rem pro parte acce-ptare poſt [illegible] pro parte non.

386. Inſtrumenta de nouo reperta, an produci poßint poſt concluſionem in cau[illegible]a.

Inſtrument[illegible] olemnis [illegible] tenor quot teſtibus pro[illegible] & an eius tenor per aliam ſcripturam reprobari p[illegible].op. 892.

Inſtrumenti appellatione an veniat ſcriptura priuata & teſtes.op.1036.

Inſtrumentum, in quo fit mentio alicuius inſtrumenti, an tanquam liquidum præſentari p[illegible] ſecundum formam ritus magna Curia, non produ[illegible] inſtrumento re-lato, & an inſtrumentum vendition[illegible], in quo dicitur procuratorem mandatum habu[illegible], id eſt [illegible], man-datum [illegible] probet, ſ[illegible] mandatum inſtrumento inſer-tum [illegible] op.[illegible]

387. Inſtrumentum [illegible] in [illegible] quinque partibus produ-ctum in iudi[illegible]io, ſi neg[illegible]tur a Notario publico confectum, an fidem faciat pro producente [illegible] an litera priuata, ſubſcripta, [illegible] ſigillata, vel ſigillata tantum, contra ſi-gillantem, & ſubſcribentem probent, & an ſi [illegible] in inſtrumento contentorum in e[illegible] ignorantiam prætende-[illegible].

Inſtrumentum quot [illegible] quale teſt[illegible] roborare, & euertere poſſunt. [illegible] teſtes reprobari poſ-[illegible] op[illegible].

[illegible] Inſtrumentum [illegible] p[illegible] quis, [illegible] ſeritur locum aliquem eſſe [illegible] iur[illegible]ſdictionis, districtus, vel diſtrictus, an plene pr[illegible] non ſolum confi-nia, ſed etiam dominium, & poſſ[illegible] partícula-rium, & quot anni requirantur [illegible] dicantur antiqua. Et an [illegible] inſtrumenta pu[illegible] con-fecta in eorum præiudicium, [illegible] probent.

389. IN[illegible] ex [illegible] vino, tr[illegible] & ſimi-libus, an debeatur, an ver[illegible] tium.

390. Intere[illegible] [illegible] an [illegible] extrinſecum, [illegible] tantum [illegible] eſſe debeat. [illegible] mo-ro[illegible]

[illegible] ra q[illegible] re, & complere [illegible] inur, & omittens [illegible] modo pu-niat[illegible]. Et qu[illegible] uentarii [illegible] onem.op[illegible]

Inuentarium [illegible] n confic[illegible] an [illegible] at & filius etiam legitim[illegible] ſi teſtator heredem-

Inuet[illegible]

In[illegible]

[illegible] nio non[illegible] etiam a[illegible]

Iudam abſ[illegible] pt[illegible]

39[illegible]. In[illegible] [illegible]cutus [illegible]

Iud[illegible] an [illegible] be[illegible] eſſ[illegible] peruen[illegible]

39[illegible] vel adſ[illegible] caſi nunc [illegible] nuntur in[illegible]

Iudam an [illegible] nouiter ad Chri[illegible] [illegible]atus ſit op[illegible] 2.n. [illegible] ſuppletorium contra [illegible] peritum ad comparationem lit[illegible] hiberi p[illegible] it.ibid.

394. I[illegible] an deſi[illegible] aliqua pro[illegible] aſtimare & reum ex ar[illegible] partis inſtantiam.

39[illegible]. Index an taxationem expenſarum modera[illegible] ne[illegible] per quantitate iurata ſeratur [illegible]

396. Iu[illegible] ſententiam iudice[illegible] cum, vel [illegible] ſibi iudi[illegible] tum, exequi poßit, non ſuſpecto prius pr[illegible] acto. Et quo[illegible] iudices in iudicando [illegible] modo [illegible] tura maledicat iudi[illegible] bus.

Index cognoſcens cum clauſu[illegible] an [illegible] dum conſ[illegible] iudicare etiam non[illegible] recedere [illegible] & ſeq.

39[illegible] [illegible] ex[illegible] ga[illegible] ſ[illegible] ſa[illegible] com[illegible] quibus cauſis [illegible] item liqu[illegible] po[illegible], quod in ali[illegible] cum pr[illegible], quid [illegible] delegati, ne[illegible] a procuratore, etiam cum [illegible] mandato recuſari poßit. vide etia[illegible] op. 566. & ſeq.

Index ſuſpectus, vide Suſpect[illegible].

39[illegible]. Index an in iudicando [illegible] C ſin[illegible]ularem opinionem, et[illegible] veriorem, ſequ[illegible] tem an ſecundum deciſione Rot[illegible] beat. Et an deciſ[illegible] Rot[illegible] tu[illegible] communem opinione[illegible] I[illegible] Neapolitan[illegible] quam a[illegible] [illegible] vel [illegible] de[illegible]

[illegible] opinion[illegible] præferri [illegible] quanta ſit [illegible]. Et quid r[illegible] et n[illegible] um, in conſi[illegible] uenda [illegible] opinione, an [illegible] de barbatio, & Iaſio authoritat [illegible] num impugnantibus, vitandu[illegible] Authoris, contra modernum quendam [illegible], & opt[illegible] ectatorem. Item an contra [illegible] opinionem in dubio litigans in expe[illegible] ſit condemnandus.

Iudex [illegible] error[illegible] imperat [illegible] ſpenſ[illegible] poſſit, vt pr[illegible] edatur [illegible], de plano & [illegible] ſtrepitu, [illegible]. Et [illegible] ad p[illegible] captionem peruenire poſſit [illegible] neceſſaria, & an [illegible] iuramento [illegible] [illegible].

[illegible]. Iudex an in ſententia cauſa[illegible] exprimere teneatur [illegible].

4[illegible] Iudex an p[illegible] [illegible] tribunalis, alte [illegible] ſententia [illegible]. Item an ſententia [illegible] [illegible] ria.

4[illegible]1. Iudex eccleſiaſticus [illegible] iuramento an ſit etiam [illegible] principa[illegible].

4[illegible]2. Iudex laicus an [illegible]. Et iudex eccleſiaſticus de quibus cauſis cognoſcat.

4[illegible]3. Iud[illegible] [illegible] monum, corr[illegible] antiquum, an cenſeatur [illegible] authoritas ab[illegible] luendi.

404. Iudex an victum v[illegible] in expenſas condemnare debeat, ſi [illegible] in ſpecie petitum non ſit, & ad quid teneatur iudex, non condemnans victum, ad petitionem victoris in expenſis, & an etiam in cauſis criminalibus victus in expenſis condemnandus ſit. Item an etiam Fiſcus, & denuntiator criminis in expenſas condemnari debeant. Et an iu[illegible] am litigandi cauſam habens & quibus alijs caſibus, quis ab expenſis ex[illegible] etur. Plus item petens in quid [illegible] ater expenſas, ſit condemnandus, & [illegible] quando non incidat in pœnam plus petentium. Item an [illegible] illa locum non habeat, clauſula ſalutari in petitione appo[illegible] an conuentus, a quo plus debito petitum eſt [illegible] poſſit. Et quomodo procedendum contra exigentes debitum, quod [illegible] emel [illegible] eſt. De dolo item [illegible] non præſumatur, ſed probandus ſit, & quod qualis [illegible] cauſa ab eo excuſet.

405. Iudex laicus, eiuſve familia, an clericum in [illegible] crimine, vel rixa deprehenſum capere poſſit, eumque iudici eccleſiaſtico tradere debeat, & an iudex ec[illegible]leſiaſticus ſtare teneatur proceſſui contra clericum formato à iudice laico [illegible] eum clericum ad eum remittitur. [illegible] quam pœnam incurrant iudices [illegible] eculares contra perſonas eccleſiaſticas in criminalibus, etiam ſub prætextu priuilegiorum a ſede Apoſtolica obtentorum, pe[illegible] cedentes.

406. Iudex laicus an clericum aſſa[illegible] inium committentem, abſque eius degradatione, punire poſſit.

4[illegible] Iudex an in ſententia definitiua ſibi reſeruare poſſit condemnationem, vel abſolutionem expen[illegible] arum, item fructuum in futurum. Et an taxationem earum ſibi reſeruare, idque etiam iudex delegatus facere poſſit. Item an citatus a delegato teneatur comparere, ſi in citatione copia reſcripti, vel commiſſionis inſerta non ſit.

408. Iudex an a pœna legali recedere, eamque [illegible] iuſta cauſa augere, vel minuere poſſit, & an cauſam exprimere teneatur.

409. Iudice negligente, vel recuſante deferre iuramentum ſuppletorium, aut deferente ſine iuſta cauſa, an appellari poſſit.

410. Iudex a quo ſuit appellatum, retinente talem appella-

[illegible]

4[illegible] Iudex deferens ap[illegible] nocet, an iur[illegible] dictionem [illegible] dex inferior habeat pote[illegible] & vno iudice e tribus de[illegible] an cauſ[illegible] ad uperi[illegible] m[illegible].

41[illegible]. Iudex quot [illegible] maiores & [illegible] dum rerum [illegible] dama[illegible] & quom[illegible] perit de [illegible] putati ad [illegible] ſententiam & [illegible] mandam [illegible] ſi [illegible].

4[illegible]. Iu[illegible] qua ap[illegible] atum [illegible].

Iu[illegible] an[illegible] quando [illegible].

414. Iu[illegible] ho[illegible] pœ[illegible] an impone[illegible].

4[illegible] Iudex impunitatem delinquenti [illegible] mitten[illegible] ſi [illegible] tur, an [illegible] ſeruare teneatur [illegible] an [illegible] ſi [illegible] contra publicam vtilitatem, iur[illegible] ment[illegible] ſeruandum ſit.

416. Iudici, in de[illegible] rerum minorum, el[illegible] cau[illegible] item aſſerenti ſe [illegible] tum ſuppletorium cau[illegible] cognita, [illegible] ſtrare poſſeſſionem timore armorum, & an [illegible] tandi cauſa, & [illegible] tutorem cum cauſa cognitione, an credatur.

41[illegible] Iudex an habeat li[illegible] pœnam imponenti arbitrium, cum ea a iure non eſt determinata, [illegible] an pœna arbitraria vſque ad mortem extendi poſſit.

Iudex an medico cum iudicio ſuper vulnere ſtare de[illegible] at. op. 278.n.18.

418. Iudex an officium ſuum non imploratum, ad priuatam vtilitatem impartiri poſſit. Et ſtatuto diſponente, cauſam intra certum tempus terminandam, [illegible] ſententiam ex [illegible] nſilio ſapientis [illegible] endam, an eude[illegible] [illegible] d etiam parte non petente, [illegible] teneatur [illegible] ſtor [illegible] [illegible] credit[illegible] ad ſui edendum inſtrumenta [illegible] præſentationem, quam tenetur [illegible] are de[illegible] eat. Et an omiſſio cautionis requiſitæ a ſtatuto appellationem vitiet, ſi ea petita non ſit. Et an iudex in cauſis pupillorum & ab[illegible] entium, etiam non requiſitus officium ſuum impartiri teneatur, & ex off[illegible] procuratorem ad exhibendum mandatum vel [illegible] de rato compellere poſſit. Item an exceptio fa[illegible] procuratoris quandocunque, etiam poſt litem conte[illegible] atam op[illegible] ſſe, & quot mo[illegible] quis dicatur falſus procurator & an iudex [illegible] partibus terminum præfigere po[illegible] ad pro[illegible] dum, & examinandum te[illegible] es, omnemque terminum, ex iuſta cauſa abbreuiare & an & quando ex officio exceptionem non oppoſitam ſupplere poſſit.

419. Iudex in aliqua parte aliquem condemnans, an in alia parte eum cenſeatur abſoluere. Et an ſententia lata ſuper vna tantum parte, & in qua iudex dicit [illegible] victum victoris in expenſas non addito verbo, condemnun[illegible] [illegible], valeat.

4[illegible]. Iudex domicilii, ſeu originis, an de delicto per ſubditum ſuum, extra territorium commiſſum cognoſcere poſſit. Et ſi habeat delinquentem in carcere, an eum ad iudicem loci, vbi commiſſum eſt delictum, remittere teneatur. Item an abſolutus vel condemnatus à iudice domicilii, adhuc in loco delicti accuſari poſſit; & quid,

ſi in

[illegible] boat [illegible] loquen[illegible]

[illegible] Prim[illegible] [illegible]

Iudicet q[illegible] [illegible]

I V[illegible] Man[illegible] [illegible] eusan [illegible]

[illegible] [illegible] eandem intrinſ[illegible]

Iura[illegible] [illegible] debeat, & an [illegible]

[illegible] lationeprobatio [illegible] iuramenti [illegible] probatio [illegible]

Iurans non reuelare ſecreta, an [illegible] turpea [illegible] ſtem produci [illegible]

427. Iuramentum [illegible] probatio per iuramentum valeat, [illegible] lex requirit [illegible] maifeſtiſſimas probationes.

Iuramentum in litem an [illegible] quando actori [illegible] deferendum [illegible]

428. Iuramentum iudiciale quid, & an propria [illegible] probatio, & quam vim habeat [illegible] contractui vel inſtrumento appoſitum, [illegible] ſtam, vel inſtrumentum habeat exe[illegible]

429. Iurare an poſſit procurator [illegible] bene, in animam ſui principalis [illegible] litate per procuratorem praſtar[illegible] [illegible] id iuramentum [illegible] propartis, [illegible] petator [illegible] tur. Item an [illegible] poſt [illegible] an va[illegible] veniens [illegible] iuramentum [illegible] tatu, vel [illegible]

[illegible] Iurar[illegible] [illegible] de[illegible] cuſan, & [illegible] potius [illegible]

[illegible] 436. [illegible]

[illegible] Mo[illegible] [illegible] neceſſarium [illegible] tum eſt. [illegible] probet. [illegible] neatur [illegible]

LITTERA L.

[illegible] posſit [illegible]

[illegible] ordinat [illegible], vel [illegible]

[illegible] quomodo [illegible]

[illegible] legatum [illegible] relictum [illegible]

Legata ad p[illegible] an debeantur hereditate [illegible]

[illegible] solvendum [illegible]

[illegible] obligat[illegible] an pro [illegible]

[illegible] marito [illegible]

[illegible] posſit, vt procedatur [illegible]

[illegible] Imperatore an [illegible] succedere [illegible]

Legitimatus per ſubſequens matrimonium, vide [illegible]

[illegible] ſint. [illegible]

[illegible] filios [illegible] ſtatutum ob fauorem maſculorum [illegible] ſucceſsione [illegible]

[illegible] poſt mortem, [illegible]

Legitimam [illegible] ſubſtituere [illegible] hanc. Et an [illegible] vel [illegible] computandi ſint.

Legitima & Trebellianica an de legatis pia detrahatur. p. [illegible] n. 8.

460 [illegible]itima an [illegible], vel [illegible] pater diſponere poſsit [illegible] in perpetua communione maneant. Item an pater [illegible] poſsit. Et an [illegible] quod [illegible] paterno [illegible]ſenſerint, vel iurato [illegible] In computanda legitima. an filia dotata [illegible] computentur in numero filiorum [illegible] & [illegible] n. [illegible] contra ſororem [illegible] maritum, remedium [illegible] officioſa dotis data [illegible] dum viueret ratione legitimæ [illegible] debitæ, [illegible] matrimonio [illegible] diſponere poſ[illegible] creditoribus [illegible] Et an [illegible] conditione [illegible] in legitima. Item an & quando [illegible] de dote, [illegible] debito, per publicas [illegible] præiudicet.

Legitimam an pa[illegible] per [illegible]fficioſam donationem, præ-legata, etiam ad pias cauſas, vel alio modo eripere, [illegible] ea præiudicare poſſit. op. 832. n. 26. & ſeqq.

Opin. 4[illegible] Legitima an matri debeatur, quæ per [illegible] tutionem pupillarem excluſa eſt. Et an ſubſtitutio communibus verbis facta, matre exiſtente in medio, habeatur pro fideicommiſſaria. Item an tacita pupillaris, quæ ſub expreſſa vulgari continetur. item pupillaris comprehenſa ſub compendioſa habeat effectum contra matrem eamque excludat [illegible] habenda ſit pro fidei commiſſaria. [illegible] ompendioſa item ſu[illegible] ſti[illegible] utio a milite filio impuberi facta, an valeat iure pupillaris ſubſtitutionis, vel [illegible] deicommi[illegible] Et an compendioſa ſubſtitutio verbis communibus vel directis a pagano facta, poſt pubertatem obliquetur, & in vim fidei[illegible] valeat, matre exiſtente in medio, an vero po[illegible] pubertatem omnino exſpiret. Et quid ſi clauſula codicillaris, vel clauſula, ſubſtituit vulgariter, pupillariter [illegible] per fideicommiſſum, in teſtamento adiecta ſit, deque eius clauſulæ vtilitate & efficacia. Et an & quando clauſula illa, & clauſula codicillaris habeatur pro adiecta, ſi in teſtamento appoſita non [illegible]

L[illegible]ima an [illegible] er ſtatutum in totum tolli poſſit. op. 812. n. 3.

[illegible] op [illegible]

46[illegible]. Legitima an ex primogenituræ bonis cæteris liberis d[illegible]tur.

L[illegible] an teſtis eſſe poſſit. op. 9[illegible]

463. LICEN[illegible]IATUS poſtea creatus Doctor, an præferatur Doctori medio tempore creato. Et an [illegible] in quibus Licentiatus habeatur pro Doctore, eiuſque privilegiis gaudeat. Item Epiſcopus ante conſecrationem, an dicatur Epiſcopus, & gaudeat privilegiis Epiſcopi.

464. Licentiatus in decretis, & Magiſter artium, an præferatur Doctori decretorum. Item Doctor in vtroque iure, Doctori in altero iure tantum. Et Epiſcopus Doctor an præcedat Epiſcopum non Doctorem, licet primo creatum. Item Marchio & Comes an præferatur Marchioni tantum. Et Doctor in Academia creatus, Doctori bullato.

465. L[illegible]S cœpta cum de[illegible] transeat in Fiſcum, vt F[illegible] ſcus teneatur litigare coram eodem iudice.

Litis conteſtatio, vide ſub [illegible] Conteſtatio. op. 163

LITERA privata, ſubſcripta & ſigillata, vel ſigillata tantum, an contra ſubſcribentem, & ſigillantem probent. op. 3[illegible] n. 4.

466. LIBER homo an poſſit locare operas ſuas in perpetuum.

LO[illegible]IONI prædeceſſoris an ſucceſſor ſtare teneatur. Item creditor, cui res adiudicata eſt, debitoris, & vxor locationi mariti, & quid ſi iuramentum in locatione intercesſerit. op. 128.

467. L[illegible]DUS ſchachorum ſeu taxillorum, & pilæ, an & quatenus [illegible] ſit licitus [illegible] quo ille ludus ſchachorum ſit inuentus. Item [illegible] per, ſine intermiſſione [illegible] ter, & ſimilibus. quantum [illegible]

468. Ludus an ſit crimen [illegible] bonorum interdici poſſit [illegible] permiſſi aut prohibiti, & ludorum illicitorum [illegible] & pœna. Item an acquiſita [illegible] ſint in foro conſcientiæ reſtituenda, & [illegible] filiosfamilias, ſervo, vel mon[illegible] acquiſita.

469. Ludus [illegible]orum & ſimilium cur prohibiti. [illegible] exempla vin[illegible] diuinæ in luſores blaſphemos [illegible]tur.

470. Ludenti pecuniam mutuans, an repetere poſſit.

471. Luſorum tranſactio, vel obligatio cum colluſore per publicum inſtrumentum facta an valeat.

472. M[illegible]

extraiudi[illegible]

473. M[illegible] quo te[illegible] in[illegible] bona fide ſit [illegible] ſcriptio ante [illegible] ma, ſi [illegible] non proce[illegible] at, [illegible] ptione ſti[illegible]

474. MANDA[illegible] tur mandato ſpeciali, [illegible] haben[illegible] ſine alio [illegible] re, [illegible] alia [illegible] re, quæ al[illegible] runt. I[illegible] n an idem ſit h[illegible] mandatum cum libera [illegible] tate. ſit eius [illegible] Item an habens mandatum [illegible] derat [illegible] compromitt[illegible]

47[illegible]. Manda[illegible] de compromittendo [illegible] do, quo non conſtat [illegible] temporis præſumatur, in antiquum [illegible] teruenisſe, ſi mandati [illegible] ſit. Rati[illegible] quando ex [illegible] temporis præſumatur.

476. Mandatum, eiuſque revocatio, an [illegible] ſtrument. & literas domini ad iudicem [illegible] teſtes.

47[illegible]. Mandatum habens ad omnia, an [illegible] quæ [illegible] pedire ea, quæ ſpeciale mandatum requirunt.

478. MARI[illegible]S an poſſit expellere vxorem [illegible] dote non ſolutam, & an eam tunc alere teneatur [illegible] culpa ſua diſcedens a marito, ſi et ſin[illegible] tuenda; & qualis hoc caſu cautio a marito [illegible] Item an maritus, iure permittente [illegible] poſſit. Et vxorem a[illegible] eo, ob concu[illegible] dentem & ſeparationem thori petentem [illegible] dotem r[illegible] ſtituere teneatur.

479. Maritus, an dote promi[illegible], debito [illegible] re non ſoluta, vel prædio dotali non [illegible] docens ſe etiam intereſſe petere p[illegible]

480. Maritus, ratione rerum dotalium [illegible] ger[illegible] in iudicio compar[illegible] paraphernalium id poſſit; & quæ dicantur [illegible] nalia, an maritus ea vendere p[illegible] ctus ex bonis vxoris parap[illegible] tur. Item an maritus vel [illegible] lium.

Maritus an ex ſtatuto dotem lu[illegible]ur mortua [illegible], ſi dos fuit promiſſa ſaltem [illegible] matrim[illegible] ſi matrimonium durauerit, vel [illegible] domum viri deducta non ſit, vel monaſterium ante copulam ingreſſa ſit. Et an maritus cum fratribus communis [illegible] teneatur [illegible] proprietatem retineat ad ſecunda vota tranſiens. op. [illegible] n. 6. & ſeqq.

Maritus an [illegible] ſtatuto etiam dotem lucretur, ſi ad [illegible] vota tranſeat. Et an valeat tale ſtatutum in pr[illegible] ciuis liberorum. op. 815. vbi plura per tot.

Maritus an contra vxorem teſtimonium dicere cog[illegible] [illegible] cere ſin[illegible] op. 981. in fin.

Maritus [illegible] auſ[illegible] vxoris [illegible] poſſit. op

4[illegible] minoris [illegible] annis [illegible] ona, an etiam pro [illegible] vxoris [illegible] cenſeantur obligata. [illegible] an [illegible] teneatur præſtare expenſas quas [illegible] ratione me[illegible] orum & pharmacorum [illegible] ex dote deducere p[illegible] it, ſi n[illegible] non ſufficiens [illegible] . Item an ad [illegible] xore mortua teneatur, an [illegible] cere po[illegible]

Opin. 482. Maritus accepta dote promiſſa, an à die promiſſionis ad eius reſtitutionem obligatus, & tacita hypotheca in bonis eius ab eo dote conſtituta cenſeatur.

Maritus an res immobiles in dotem datas alienare poſſit. opin. 40. in pr. Item res mobiles ſine conſenſu vxoris. op. 41 nu.

483. Marito fundum dotalem conſtante matrimonio vendente, ſi [illegible] conſiteatur ſe pretium fundi pro virili recepiſſe, an ei, ſoluto matrimonio, agenti ad repetitionem fundi dotalis eiuſve [illegible] talis confeſſio obſtet, ne totum fundum, eiuſve pretium, ſed partem tantum virilem repetere poſſit.

MASCVLINVM, in ſtatuto, an fœminas comprehendat. op. [illegible]

484. MATER vel frater, dante filia, vel ſorori rem propriam in dotem, an eam donare præſumantur. Patruus item neptem dotans, & non ſtipulans dotem ſibi reſtitui, an animo donandi eam dotaſſe præſumatur. Et an mater teneatur dotare filiam. Item an filia à patre dotata excludatur à ſucceſſione materna, maxime ſi in aſſignatione dotis dictum ſit, eam à patre & matre dotatam eſſe. Item filia dotata per ſtatutum excluſa, an ab hereditate dotantis tantum cenſeatur excluſa, non reliquorum; etiamſi renunciaſſet ſucceſſioni tam maternæ, quam paternæ. Item an ad validitatem eiuſmodi renunciationis requiratur præſentia, & conſenſus expreſſus eius, de cuius hereditate agitur, & ſpecialis mentio hereditatis dotantis, & expreſſio ſummæ, quæ in dotem data ſit. Et an præcedens proteſtatio clandeſtina cum iuramento, quod filia voluntarie non ſit renunciatura, renunciationem ſubſequentem inualidam reddat.

485. Matri aſſerenti filium non eſſe mariti, an credatur.

486. Mater diues, an propter inopiam patris, filiam pauperem dotare teneatur, eique bona teſtamento alienare prohibita, in dotem dare poſſit.

MATRIMONII cauſa quales teſtes requirat. op. 993.

487. Matrimonium in gradu prohibito contrahentium quæ ſit pœna. Et an ea etiam in ignorantibus locum habeat. Item an liberi ex eiuſmodi matrimonio putatiuo nati, vnius [illegible] alterius parentis ignorantia intercedente, ſint le[illegible]mi. Et matrimonium putatiuum bona fide contractum an gaudeat priuilegiis veri matrimonii.

Matrimonium legitime contractum per duos teſtes probari poteſt. opin. 1042. nu. 20.

488. Matrimonium an verba neceſſario requirat, an vero ſufficiat conſenſum aliquo ſigno declarare.

489. Matrimonium an inducant hæc verba. Volo tecum contrahere matrimonium; vel, Volo te ducere in vxorem, &c. & an probetur per epiſtolam, qua quis coniunx nominatur. Et an matrimonium per epiſtolam contrahi poſſit. op. 322. n. 7. 8.

490. Matrimonium an contrahatur de præſenti his verbis: Habebo te in vxorem, vel: Promitto quod te coniugem habebo. Item: Non deſeram te quamdiu vixero.

491. Matrimonium inter impuberes contractum an valeat, & confirmetur per ſuperuenientiam ætatis. Pernoctatio iuuenis & puellæ in eodem lecto præſumptionem copulæ an inducat. Iuramentum an viro petenti deferendum ſit ſuper copula. Virginitas quomodo per inſpectionem corporis recognoſcatur. Et violans virginem immaturam, an de ſtupro teneatur, & quæ eius ſit pœna.

Matrimonium an per vnicum teſtem impediri poſſit. op. 974 in fin.

Matrimonium an probare, vel teſtes in cauſa matrimonii eſſe poſſint pater, mater, fratres & ſorores, atque cognati. op. 993. n. 1. & ſeq.

492. Matrimonium an contrahi poſſit per conſtitutum in articulo mortis, etiam in fraudem ſubſtituti. Abſolutio in articulo mortis an à quolibet ſacerdote & presbytero ſimplici etiam præciſo, hæretico, & excommunicato, à quibuſcunque peccatis, etiam reſeruatis, & ab excommunicatione, fieri poſſit, [illegible] ſub qua forma fieri debeat. Item quid ſi taliter abſolutus ſi reconualeſcat, incumbat. Item an tali abſolutio [illegible] habeat. Et quando quis dicatur conſtitutus in articulo mortis.

493. Matrimonium metu contractum, item inter [illegible] torem & raptam, an valeat. Et quomodo probetur matrimonium.

494. MEDICUS an ab ægroto ſalarium recte [illegible] antequam eum curauerit. Procuratoribus item, Aduocato Fiſci, aliiſque officialibus, qui operas [illegible], quo tempore ſalarium debeatur. Item an Medicus ſeu Chirurgus male curans ægrotum ex imperitia ſalarium petere, & corporaliter puniri poſſit, ſi per eius imperitiam ægrotus moriatur. Et an pendente [illegible] cum ægroto ſuper ſalario pacisci poſſit. [illegible] quid dicatur iuſtum ſalarium. Item an gratis pauperem [illegible] Aduocatum etiam gratis patrocinari debeat, [illegible] iudice compelli poſſint.

M[illegible]M, qui mitigat duos rixantes ſe interpo[illegible], interficiens, an puniendus. op. 190. n. 4.

49[illegible] MELIORAMENTA in re feudali facta, an feudo [illegible] que dolo & culpa vaſalli aperto, ad dominum pertineant, an vero eorum æſtimationem vaſallo refundere teneatur, & quomodo & ſecundum quod tempus [illegible] eius in feudum vel emphyteuſim extructum, [illegible] ſit.

496. Meliorans rem emptam, ſi conueniatur ſuper ea, actione hypothecaria, an poſſit offerre agenti æſtimationem rei abſque meliorationibus, & hac ratione liberari ab actione hypothecaria. Et an maritus eiuſque heredes melioramenta in re dotali facta repetere poſſint. Expenſas item in agro ſtercorando, & plantandis arboribus à bonæ fidei poſſeſſore facta an repeti poſſint. [illegible] an pater litigans ſuper bonis filii aduentitiis, in quibus vſumfructum habet, expenſas litis repetere poſſit, vel eas [illegible] fructibus facere teneatur.

497. MENDACIVM inquiſito an faciat indicium ſufficiens ad torturam.

498. MEN[illegible]ICAN[illegible], & [illegible] atres minores, an poſſint eſſe delegati Apoſtolici.

MERCATORIS liber vide op. 806.

MERETRI[illegible] an teſtis [illegible] op. [illegible]

499 Meretrix an quod ob quæſtum corporis [illegible] dinis ei promiſſum eſt, in iudicio petere, [illegible] promiſſor ad ſolutionem eius cogi poſſit. Et an meretrix talem pecuniam licite retinere, de ea teſtari, eleemoſynam facere, decimas ſoluere, templum erigere, eique dotem conſtituere, & ius patronatus acquirere poſſit. Item an mulier, quæ publica meretrix non eſt, ſed occulte fornicatur, pecuniam ob fornicationem acceptam, reſtituere teneatur, & non ſolutam in iudicio petere poſſit. Et an acquiſita per concubinatum, adulterium, & Sodomiam, ſint reſtituenda.

500. METVS & dolus non præſumuntur, ſed probari debent. Et ob metum reuerentialem vt contractus reſcindi poſſit, quæ requirantur. Metus item probare, an quantitas & æſtimatio bonorum per metum amiſſorum, iuramento probetur.

Metus reuerentialis an in vxore præſumatur, item in Prælato, & [illegible], & an talis metus ſufficiat ad contractum reſcindendum op. 365. nu 3.

Metus an iuramento probetur. op. 368 n. 5.

501. MINIMÆ ſolemnitatis omiſſio an noceat. Et an minimum vulnus, & leuis febricula ſint in conſideratione, & an ſtatutum de vulnere loquens minimum vulnus comprehendat.

6 Opin. 502.

Opin. 502. MINOR an, & quando pro debito carcerari poſſit.

Minor iurans in inſtrumento ſe maiorem, ſi poſtea ſe minorem dicat, non auditur. op. 256. n. 3. vide etiam op. 796. n. 25.

503. Minor petens ſe reſtitui contra aliquem actum iudicialem, quid probare debeat.

504. Minori non habenti curatorem ad litem, an obſtet confeſſio delicti ſponte, vel in tormentis facta.

Minor an donationem remuneratoriam, & præſentationem abſque decreto Iudicis facere, & aduerſus eiuſmodi donationem reſtitutionem in integrum petere poſſit. op. 222. n. 2. & ſeqq.

505. Minor an abſque ſolemnitatibus compromittere teneatur, & ad id compelli poſſit, iubente ſtatuto, quod cauſa inter conſanguineos debeant compromitti.

Minor ſumma quando maiori ineſſe cenſeatur. op. 894. n. 2.

506. Minor annis 25. & maior 18. an arbiter eſſe, & ad arbitrium ſuſcipiendum cogi poſſit.

507. Minor an locationi abſque Iudicis decreto per tutorem vel curatorem factæ, finita tutela vel cura ſtare teneatur. Et an eius res in domum conductam inuectæ ſint tacite obligatæ. op. 234.

508. Minor quatuordecim annis, an iuramento obligetur, vel contractus cum ipſo initus eius iuramento firmetur.

MISERABILES perſonæ quæ dicantur. op. 61. n. 3.

509. MODVS caſu deficiens, an caducum efficiat legatum, an vero legatarius, quia per eum non ſtetit, quo minus modus impleretur, nihilominus id conſequatur.

510. MOLENDINVM habens in inferiori parte fluminis, an & quando impedire poſſit volentem conſtruere molendinum in ſuperiori parte eiuſdem fluminis. Flumina in Baronia, de quo Baro aliquis inueſtitus eſt, exiſtentia an ad Baronem ſpectent; & an ipſe in fluminibus illis, non obſtante quod alij, obtento ab ipſo iure molendina in iiſdem fluminibus conſtructa habeant, & damno, ac incommodo afficiantur, molendina extruere, aliiſque idem facere volentes, prohibere poſſit. Et quæ dicantur flumina publica & cuius ea ſint. Item an feudo conceſſo ab Imperatore, etiam quoque flumina per feudum fluentia, conceſſa cenſeantur, & vaſallus eos, qui molendina in eiuſmodi fluminibus ſine eius conceſſione extruxerunt, eorum vſu priuare poſſit.

511. Molendinum aliudve opus in flumine ædificare incipiens, & ſic præoccupans, an nondum completo opere, alium, ſimile aliudve opus conſtituere volentem, prohibere poſſit.

MONACHVS an in teſtamento, in quo monaſterium eius inſtitutum eſt, & in iudicio ſeculari teſtis eſſe poſſit. op. 995.

Monachus an filio, vel ſeruo æquiparetur. Et in Papam vel Epiſcopum electus, an a poteſtate Abbatis liberetur. ibid.

Monachum percutientis, vel detinentis quæ ſit pœna. op. 104. n. 10.

MONASTERIVM an hereditatem, vel legatum monacho delatum, abſque eius conſenſu repudiare poſſit. opin. 1.

512. MONETA, quæ debebatur, in totum & in perpetuum reprobata, qualis eius æſtimatio ſoluenda ſit.

513. Moneta non in totum reprobata, ſed valore eius propter deteriorationem intrinſecam diminuto, an debitor priorem æſtimationem ſoluere teneatur.

514. Moneta valore non propter bonitatem extrinſecam, ſed ex conſtitutione alicuius Principis mutato, vel aucto, an ſolutio in priori valore, qui fuit tempore contractus, fieri poſſit.

515. Moneta valore poſt moram debitoris mutato, debitor æſtimationem, quanti plurimi, a tempore moræ fuerit, ſoluere tenetur. Et vtiliſſimum, ſi moneta mutatione ſeu diminutione impendente, debitor id ſciens, in fraudem creditoris ante tempus ſoluere velit, an creditor ſolutionem ab eo recipere teneatur.

516. Moneta variata vel mutata, eiuſve valore, an in ſoluendo tempus ſolutionis, vel contractus item tempus conditi teſtamenti, ſtatuti, præcepti, vel reſcripti ſuperioris, ex quo ſolutio facienda eſt, inſpici debeat, & ſi [illegible] dum valorem moneta, qui tunc fuit, præſtanda ſit. Item iteratis ſæpius receptio pecuniæ, in minore valore, an noceat recipienti, & contra eum præſcriptionem inducat. Et liberatio ſeu quietatio generalis, an eum, qui minus debito ſoluit, in totum liberet. Item an Iudex leg[is] tranſgreſſores, ante eius ſolemnem publicationem, punire poſſit. Et certa ſpecie moneta debita, an & quando eius æſtimatio ſolui poſſit.

517. Moneta argentea, & minuta, an pro aurea, & maiori, ſolui poſſit, etiamſi moneta talis non ſit in obligatione.

518. Moneta valorem an ſolus Princeps abſque conſenſu populi mutare poſſit. Item an monetæ valor eius extrinſecam bonitatem propter ſumptus, qui in ea cudenda erogantur, excedere poſſit.

519. Monetam Imperatoris, vel alterius Principis f[alſi]ficans, qua pœna afficiatur. Et an pœna locum habeat in falſificante monetam reprobatam. Item an aurum per Alchimiſtas confectum, pro vero auro vendi poſſit, & Alchimiſtæ aurum conficientes de falſo puniendi ſint. Item an Alchimia ſit ars licita, vel fallax.

520. Monetam radentis, vel circumcidentis, item auro tingentis, quæ ſit pœna, & an ea pœna locum habeat in circumcidentibus monetas grauioris ponderis, & reducentibus eas ad iuſtum pondus.

521. Monetam falſam ſcienter expendentis, item eam cudentis, quæ ſit pœna. Et non indicans a quo monetam falſam receperit an falſi præſumatur reus.

522. MORÆ purgatio intra quod tempus fieri poſſit, & an locum habeat, ſi dies & pœna adiecta ſit, item iuramentum interuenerit; item ſi mora ſit duplicata; & pactum contractus reſolutiuum adiectum ſit. Item ſi ei renunciatum, vel clauſula renunciationis general[is] in contractibus adiectæ ſint. Et an mora contrahatur, ſi aduerſarius à ſua parte non impleuerit promiſſa.

523. Mora an ex vnica interpellatione, etiam extraiudiciali, quibuſcunque verbis facta, inducatur. Et an iuramentum in contractu appoſitum, moram inducat ſine interpellatione.

524. Moram irregularem quando incurrat pater, vel mater, item extraneus, qui dotem promiſit.

525. MORS ficta ſeu ciuilis an & quando morti naturali æquiparetur.

Mors quando præſumatur, & quomodo probetur. op. 1048. n. 12. & ſeqq. Et quando abſentis per aliquot annos, vel ad militiam profecti mors [præ]ſumatur, & quomodo probanda, vt heredes eius ab inteſtato ei ſuccedere, & vxor eius ad alias nuptias tranſire poſſit. ibid. numer. 14. & 25.

Mortuum aliquem eſſe, an vnico teſte probetur. op. 974. circ. fin.

526. MVLIERI poſſidenti, ſeu agenti hypothecaria, conſtante matrimonio, ad bona mariti pro dote hypothecata, marito ad inopiam vergente, an alii mariti cre[dito]res mulieri dotem in pecunia offerre & bona mariti ad ſe auocare poſſint.

Mulieres honeſte viuentes, an ob debitum priuatum vel fiſcal[e i]tem pro crimine carcerari poſſint.

Mulier ſine conſenſu propinquorum contrahere prohib[e]t[ur], an bona ſua Eccleſiæ offerre, & mortis cauſa donar[e poſſ]it, & an propinqui in ſuum commodum conſe[nſ]um [pr]æſtare poſſint. Et quid ſi [r]ecuſent præſtare conſen[ſum], vide op. 796. [E]t an pactum de non petendo fac[tum] debitorem liberare poſſit. op. 750.

Opin. 527. *Mulier an ſecundo viro plus relinquere vel donare poſſit, quam liberis primi matrimonii, & ſi liberis vltra legitimam reliquerit, an maritus tantum tunc ſolum conſequatur, quantum liberis vltra legitimam relictum eſt, ita vt filii legitimam præcipuam habeant, an vero maritus æqualem cum filiis, nulla legitima habita conſideratione, portionem ſibi relictam conſequi debeat. Item ſi filiis minus legitima relictum ſit, ſique ad ſupplementum agant, an tunc maritus, quod amplius ei, quam filiis relictum eſt, ad portionem vſque, quam filii per actionem ad ſupplementum conſequuntur, conſequi poſſit. Item an id, quod marito ſecundo plus quam filiis primi matrimonii relictum eſt, inter maritum & filios illos æqualiter diuidendum ſit. Et maritus non ſolum ſortem principalem, eius quod plus ſibi relictum eſt, ſed etiam vſuras & fructus à morte vxoris reſtituere teneatur. Item quibus caſibus* l. hac edictali, C. de ſecund. nupt. *locum non habeat. & maritus id quod plus, quam liberis primi matrimonii ſibi relictum eſt, retinere; & filiis portiones ſuas in pecunia ſoluere, ſibi autem corpora retinere poſſit.*

Mulier an ſupplementum probationis, etiam ſuper damno paſſo iurare poſſit. op. 988.

528. *Mulier intra quod tempus, mortuo marito, ab heredibus mariti mobilia in dotem data, repetere, & ſi heredes in mora ſint, an pro alimentis aliquid ab iis exigere poſſit.*

529. *Mulier mediante iuramento pro alio fideiubens, an obligetur, vt Senatuſconſulto Velleiano ſe tueri non poſſit.*

530. *Mulieres ſe mutuo luxurioſe ſubagitantes, & actum venereum exercentes, qua pœna afficienda. Et de vxore maritum ſupergrediente, item prægnante, cum viro coeunte, an peccet mortaliter.*

531. *Mulier an beneficio Senatuſconſulti Velleiani renunciare poſſit, & quomodo, & per quem de eo beneficio ante renunciationem certioranda ſit. Et an talis certioratio neceſſaria ſit in renunciatione iurata.*

532. *Mulier renuncians ſucceſſioni paternæ cum iuramento, an ob enormiſſimam læſionem, petita abſolutione à iuramento, renunciationi contrauenire poſſit. Et quid ſi adiecta ſit clauſula*, mulier ſciens hereditatis æſtimationem, ſponte, & ex certa ſcientia ceſſit, &c. *Item an tranſactio iurata ob talem læſionem reſcindi poſſit. Et an minori enormiter læſo ſuccurratur per relaxationem iuramenti, etiam cum læſionem ſciuit, & ſponte ac conſulto ceſſit, &c.*

533. *Mulier ad dotis repetitionem an & quando conſtante matrimonio agere poſſit. Et an propter adulterium matrimonium diſſolui, & pars innocens aliud contrahere; vxor item an contra virum adulterum eodem modo, ſicut maritus contra vxorem adulteram agere poſſit.*

534. *Mulier ſecundo viro dotem, nulla ſpecificata ſumma, promittens, an eandem quantitatem, & qualitatem dotis, quam primo viro dederat, tacite promiſiſſe cenſeatur: & quid ſi plura matrimonia præceſſerint. Et an requiratur vt dos primo viro reuera numerata & tradita ſit, an vero ſola eius confeſſio ſufficiat. Item an reconducens domum ſine expreſſione certi pretii, cenſeatur reconduxiſſe eodem pretio, quo antea conduxerat, & an idem in tacita reconductione, quæ fit per lapſum temporis, & perſeuerantiam conductoris, & patientiam locatoris, obtineat; talisque tacita reconductio cum omnibus qualitatibus, & pœnis in priore conductione adiectis, facta cenſeatur, ita, vt etiam inſtrumentum guarentigiatum ſuper priore conductione confectum, in ſecunda tacita reconductione vires ſuas habeat, & illius vigore executio fieri poſſit. Item de exceptione non impleti contractus, & rei non traditæ, an contra inſtrumentum iuramento vallatum, extante maxime ſtatuto, omnes exceptiones excludente, & in executione opponi, & reus in mora conſtitui poſſit, ſi actor à ſua parte non impleuerit.*

Mulier an omnia ſua bona in dotem dediſſe cenſeatur. op. 278 n. 9. & ſeqq.

Mulier ratione dotis an in dubio Fiſco præferatur & an eius priuilegium ad quoſcunque heredes tranſeat. op. 378. n. 5 & ſeqq.

Mulier an teſtis eſſe poſſit in teſtamento, & cod[ici]llis, & cauſis matrimonii. op. 968. Et in cauſis criminalibus op. 980. Et contra clericum. op. 989. Et in cauſa matrimonii. op. 993.

Mulier. vide Vxor. op. 1060.

Mulier an lapſo quinquennio poſt mariti abſentiam, hodie ad ſecunda vota tranſire, & iudex eccleſiaſticus ei ad id licentiam dare poſſit, non habito certo nuntio de morte viri op. 1042. n. 22. 23. Et an probatio per famam, de morte mariti, concurrentibus aliis adminiculis, hoc caſu ſufficiat ibid. nu. 25.

Mulier ea, quæ conſtante matrimonio, vel ſoluto acquiſiuit, è cuius bonis quæſiuiſſe cenſeatur op. 1058.

535. *Mulier ad ſecundas nuptias tranſiens an ſemper perdat proprietatem rerum ſibi à marito donatarum vel legatarum, eamque filiis primi matrimonii relinquere cogatur, & quid ſi de mariti prioris conſenſu, ſeu licentia ad renubendum appareat, vel filii in ſecundas nuptias conſenſerint, aut de iis non conquerantur. Et an idem in marito ſit ad ſecundas nuptias tranſeunte. Item an mulier per tranſitum ad ſecunda vota, item per ſola ſponſalia de futuro amittat tutelam filiorum, & idem in viro ſit. Item an mater ſuſcipere volens tutelam filiorum, admittenda ſit, & renunciare tum cogatur Senatuſconſulto Velleiano, omnique legum auxilio pro ſe introducto. Et an habeat annum integrum ad petendum tutorem filiis, ſi ipſa tutelam nolit ſuſcipere. Et tutorem non petens intra annum, an perdat ius ſucceſſionis in bonis filiorum, & an elapſo anno tutorem petere, & moram purgare poſſit. Item an tranſiens ad ſecunda vota, priuetur tantum proprietate ſubſtantiæ paternæ, quæ ad filium peruenerat, non autem auitæ. Et quid in legato ex cauſa oneroſa ſibi per maritum relicto, & in donatione remuneratoria facta vxori in recompenſationem nobilitatis, pulchritudinis, iuuentutis, vel alterius qualitatis, an ea quoque amittatur per tranſitum ad ſecunda vota. Item an ſecundæ, & vlteriores nuptiæ iure diuino ſint prohibitæ.*

536. M V T V A N S *pecuniam alteri ad certas merces emendas, an in iis mercibus aliquod ius habeat, & cæteris creditoribus anterioribus præferatur.*

537. M V T V V M *an contrahat, vel contractum innominatum, do, vt des, qui pecuniam alicui in ſacco, abſque numeratione dat, vt tantundem reſtituat.*

M V T V S *an teſtis eſſe poſſit in criminalibus. op. 975.*

N.

538. N E G A T I V A, *in qua quis ſe fundat, ſiue agendo, ſiue excipiendo, an, & quomodo probanda, & quotuplex ſit negatiua. Et quomodo negatiua coarctanda ſit, vt probari poſſit. Item an teſtes deponentes ſuper negatiua non coarctata loco, & tempore, de falſo ſuſpecti ſint, & hoc nomine puniri poſſint. Et an in probanda negatiua, rei videlicet tempore commiſſi delicti, fuiſſe domi, pro eius innocentia, admittantur teſtes domeſtici, affines, conſanguinei, & fœminæ, item non concludentes, & de credulitate deponentes, item ſemiplenæ probationes.*

N A T V R A L E S *filii qui proprie dicantur. op. 315. n. 1. Et an veniant appellatione coniunctorum, & pro coniunctis ad agendum admittantur, excludantque ſubſtitutum. op. 315. n. 10. & ſeq.*

Opin. 539. NEPOS ex primogenito, patre prædefuncto, an à ſucceſſione Regni, & primogenitura, excludat filium ſecundo genitum, patruum ſuum.

NOBILITAS, & de Nobilitate vide in op. 197.

540. NOMINA propria, & cognomina, item inſignia, an ad beneplacitum aſſumere, & mutare, & aliorum inſignibus vti liceat. Et quæ præſumptiones ex nominibus ſumantur. Item an nominum, cognominum, & patriæ expreſſio, in inquiſitione, libello, & inſtrumento publico neceſſaria ſit.

541. NOTARIVS an pro alio abſente ſtipulari poſſit, & abſenti actio vtilis per talem ſtipulationem, ſine ceſſione, quæratur. Et an vtilis actio ſine ceſſione transferatur, vigore iuramenti, in, vel extra iudicium præſtiti. Item an ius partis, per factum Notarij, teſtis, vel iudicis, quæſitum, per dicta eorum rurſus tolli poſſit.

542. Notarius omittens in inſtrumento debitas ſolemnitates, & capitula, an præſumatur falſarius, & de falſo puniri poſſit. Et ſi erret in Anno Domini, aut in Indictione, præſumatur eſſe in dolo. Item an Notarius errorem in inſtrumento commiſſum, propria authoritate, etiam poſt traditum parti inſtrumentum, corrigere poſſit. Et an inſtrumentum, in quo deeſt dies, vel annus, probet.

543. Notarius an præſumatur, qui conficit publica inſtrumenta, an vero probandus ſit veius titulus Tabellionatus.

544. Notario aſſerenti in teſtamento, teſtatorem fuiſſe ſanæ mentis, an credatur, & per hoc probetur teſtatoris ſana mens, & an contrarium aſſerens id probare debeat; & quid ſi Notarius de ſana teſtatoris mente nullam mentionem faciat. Item an & quando teſtamentum ſurioſi, & habentis dilucida interualla, valeat.

545. Notarius, cui committitur examen teſtium, an ipſemet ad inſtrumentum deſuper conficiendum rogari poſſit, an vero alius commiſſionem ſcribere debeat.

Notarius quibus caſibus de falſo non puniatur, & an Notarius ex alterius Notarij ſchedis, vel protocollo, teſtamentum, aliaque inſtrumenta reaſſumere poſſit ſine authoritate iudicis & citatione partis aduerſæ. Et quid ſi teſtamentum non reperiatur in protocollo. Item an omnia teſtamenta in protocollum referri debeant. op. 273. n. 3. & 17.

Notarius an teneatur apponere, & extendere in teſtamentis clauſulas ſolitas, etiamſi de eo rogatus non ſit. op. 93. n. 4.

546. Notarius, an in teſtamento, ad quod ſcribendum rogatus eſt, in numero teſtium computari poſſit.

547. Notarius an eſſe poſſit, qui infamis eſt. Et an clerici officium Tabellionatus exercere poſſint. Item an Nobiles, & Aduocati, exercentes officium Tabellionatus amittant priuilegia nobilitatis.

548. NOTORIVM an releuet ab onere probandi, non autem proponendi, ſeu allegandi. Et an citatio notoriè nulla obliget citatum ad comparendum. Et an citatus à iudice non ſuo, vel iniuſtè, teneatur comparere. Et an acta iudicis inducant notorium.

549. Notorium an neceſſario allegari debeat, & an in notorio requiratur citatio partis, & ſententia declaratoria.

550. NOVATIO non inducitur niſi expreſſe dicatur, & an ea per temporis adiectionem ipſo iure inducatur, vel ope exceptionis, & ſic ex tacita mente contrahentium, & ex manifeſtis coniecturis. Item an nouationem inducat delegatio. op. 191.

551. NVLLITAS ſententiæ an perpetuo vſque ad 30. annos opponi poſſit, etiamſi appellatum non ſit, & an per exceptionem nullitatis impediatur executio. Item, an contrata, pendente lite ſuper nullitate, ſint ante omnia reuocanda. Et quando nullitas incidenter dicatur propoſita, & quando principaliter. Item an nullitate cum appellatione principaliter propoſita, deſerta appellatione, poſſit adhuc proſequi nullitas. Et ſi nullitas ſit nullius momenti, vel de iure non conſiderabilis, vel etiam conſiderabilis, an ſine declaratione ſuper nullitate ad executionem procedi poſſit, ſi ex meritis cauſæ appareat ſententiam eſſe iuſtam, non obſtante qualibet nullitate. Item de tribus præcipuis nullitatibus, ex defectu iuriſdictionis, incertitudine ſententiæ, & non citato termino reo confeſſo, ad defendendum ſe contra ſuam confeſſionem. Item de Aſſeſſore Iudicis, vel Gubernatoris, an vt Iudex ſententiam ferre, & alia facere poſſit ſine nullitate. Et an Iudices, ſeu Gubernatores, quibus à Rege vel Principe dantur Aſſeſſores, id facere poſſint.

Nullitati an partes renuntiare poſſint. Et ſtatutum oppoſitionem nullitatis prohibens an in nullitate notoria locum habeat, & impediat executionem ſententiæ. op. 816. n. 11. & ſeqq.

552. NVNTIATIO noui operis an contra abſentes, inuitos & ignorantes fieri poſſit, eoſque liget.

553. Nuntiatio facta in loco, vbi nemo reperitur, an & quatenus liget.

554. Nuntiatio noui operis iniuſta, authore prætore facta, an & quatenus noceat, & liget ædificantes, & an nuntiatione nudis verbis facta, nuntians amittat facultatem, opus demoliendi propria authoritate ſibi à iure conceſſa. Item an per ſatiſdationem de opere demoliendo in caſu ſuccumbentiæ tollatur nuntiatio, ita vt nuntians poſſit perſeuerare in opere. Et an cauſa nuntiationis exprimenda, & ſi euidenter iniqua ſit, ſpernenda; item à non poſſidente nuntiatio fieri poſſit.

555. Nuntio publico an plene credatur, in ſpectantibus ad eius officium. Et an citato iurante ſe à nuntio citatum non fuiſſe, potius credatur, quam nuntio. Et an mortuo iudice, eius mandatum, de mittendo aliquem in poſſeſſionem, vel capiendo, exſpiret; & idem ſit, ſi nuntius moriatur. Et quales eſſe debeant nuntij de iure, & quales ſint hodie de conſuetudine.

556. Nuntio referenti, citatum dixiſſe, ſe nolle comparere, an credatur, ad conſtituendum citatum, in vera & manifeſta contumacia. Et nuntij iurati relationi in Regno Neapolitano vt credatur, quidnam requiratur. Item an contrarium relationi nuntij in ijs, quæ ad eius officium ſpectant, à parte probari poſſit. Et nuntio contradicente relationi propriæ prius factæ, an tali contradictioni, vel primæ relationi credendum ſit, & ad quid nuntius tali caſu teneatur.

NVTRITOR, & Nutrix an teſtes eſſe poſſint in cauſa alumni. op. 976. in fin.

O.

557. OBLATIO verbalis an, quando, & quibus caſibus releuet offerentem.

558. Oblatio debiti, ſine conſignatione, ac depoſitione facta, an liberet debitorem à pœna caducitatis, etiam in canone emphyteutico.

559. OBLIGATVS ad factum, an & quando ad factum præciſe compelli poſſit.

560. OCCIDENTIS ſeipſum bona an hodie publicentur, & quæ pœna cadaueri eius afficiatur. Et eius qui tentauit ſeipſum interficere, ſed actum non perfecit, quæ pœna. Et an vaſallus ſeipſum interimens, eius que heredes, feudo priuentur.

561. OFFICIALIS, durante tẽpore officij remotus ab officio, & poſtea reaſſumptus, an iiſdẽ pactis reaſſumptus cenſeatur.

[illegible]

[illegible] Pa[illegible] [illegible] ſtylo mercatorum, [illegible] produxerit an exequi poſſit pactum [illegible] ianu [illegible], ab [illegible] tibus inanium [illegible] tam ab im[illegible]atore, [illegible] rec[illegible] [illegible]ntibus ſuperiorem. Item de [illegible] [illegible] & quando a [illegible] educat [illegible] proprie pactum nudum.

571. P[illegible] quis promi[illegible] nond[illegible]um, vel in [illegible] ſtiturum, don[illegible] [illegible], an valeat.

572. Pa[illegible]m nudum vnde cognoſcatur, & cur de iure canonico actionem [illegible]roducat. [illegible] an non ſolum in foro canon[illegible] & terrin [illegible], ſed etiam in foro ſeculari & [illegible] imperij, & [illegible]bicunq; proceditur de bono & æquo, [illegible] [illegible]tem an pollicitatio actionem pa[illegible]

573. [illegible]um quod debitor de [illegible]mnis, expenſis & intere[illegible] occaſione r[illegible]ardatæ ſolutionis ſtare debeat nuda a[illegible] [illegible], vel alte[illegible] an [illegible] quando valeat.

574. Pa[illegible]um quo[illegible] ab arbitri ſententi[illegible] appellari poſſet, valet. [illegible]t an va[illegible] pactum in reconciliatione, ſeu pace appoſitum. quod delinquens, vel inimicus reconciliatum, intra certum tempus, ſine licentia paciſcentis, vel alterius,

[illegible]

[illegible] vllo [illegible]

[illegible] Papa an [illegible] [illegible] ſtat [illegible]

Papa an ſit ſupr[illegible] [illegible] ratorem re[illegible] deponere & [illegible] appellari, & Papa cum homicida [illegible] ſare, & cont[illegible] a iure diuinum re[illegible] & [illegible] nem factorum alicui reddere poſſit, & [illegible]t ſuper omnia etiam ſupra [illegible], & dominus dominantium. [illegible] habeatque plenitudinem pote[illegible] in [illegible] etiam [illegible] temporalibus in tot[illegible] [illegible]hriſtia[illegible] op. 36 [illegible] ſeq.

PA[illegible]C[illegible] quæ hodie [illegible] pacis.op [illegible] n.14.

586. PAR[illegible] C[illegible] an de ſui natura importent neceſſitatem. Et an Notari[illegible] [illegible] in teſtamento, aliquem receptiſſe dando, vel numerando centum, ſi numerata non ſint puniri poſſi[illegible] de fal[illegible]

587. PA[illegible]ER an filiam diuitem & aliunde habentem dotare, eique alimenta præſtare debeat; item [illegible]am monaſterium ingredientem.

Pater an pro delicto filii le[illegible]itimam ſoluere teneatur. op. 45 [illegible] an tale ſtatutum [illegible] op [illegible]

588. Pater an iure actionis, vel officio iudicis ad dotandam filiam teneatur [illegible] an vxorem ducens, nulla dotis facta mentione, dotem poſtea petere poſſit, & an mater ſed

[illegible]

Pater [illegible] poſ-ſit, [illegible] vice [illegible]

[illegible] neatur. [illegible] dotalis [illegible] ad maritum tantum peruen[illegible] numatur.

Pat[illegible] filiummi[illegible] Item [illegible] dare pap[illegible]. Et pat[illegible], ac filio [illegible] labora[illegible] ac potius ſubuenire [illegible] parentum [illegible] ſicatem religionis ingreſſum omitti, [illegible] cauſa, monaſterium exire [illegible] pater [illegible] reuocare, [illegible] ſtigare, [illegible] non praſtet.

Pater legans ali[illegible] nomine [illegible]

39 [illegible]

[illegible] a pat ma[illegible]

[illegible] criminali [illegible] & an [illegible] iuramentum [illegible] tuno [illegible]
[illegible] dimitt [illegible] ante, & in [illegible] da [illegible] probanda sunt [illegible] tur paupe [illegible]
[illegible] M qua [illegible] non solut [illegible] dadu [illegible] tes, [illegible] eralium artium dep [illegible] etiam pri [illegible] entulu sum item quod [illegible] ex [illegible] nesi in su [illegible] qu runt Et an pater [illegible] clers [illegible] ex [illegible] percepit, restituere teneatur [illegible] alimenta [illegible] p astitu [illegible] sare pe [illegible] t.
[illegible] an contra [illegible] testi [illegible] iuramentum [illegible] item [illegible] torium admitt [illegible] nu [illegible]
611. [illegible] atur, qu ind inte pellatia seu monitio [illegible] quand [illegible]
61 [illegible] Pœna in prom [illegible] one [illegible] adie [illegible] an semel [illegible] tum [illegible] committatur pœna [illegible] Item a [illegible] ta tota pe [illegible] ta damna & [illegible] ge [illegible] tas.
61 [illegible] Pœnu capit [illegible] an in dubio de pœna mortis [illegible] exilii perpetui intelligen [illegible] a sit
P [illegible] RIT [illegible] a iudice adhibiti an [illegible] are teneantur [illegible] quot adhibendi sint op. [illegible]
[illegible] petentem quod con [illegible] mnands, & [illegible] tes. quod semel solutum [illegible] Et an [illegible] que plus de [illegible] petitur totum negare p [illegible] op. 4 [illegible] n 4 [illegible]
[illegible] 4. PE [illegible] MI [illegible] TA [illegible] ecclesia [illegible], qu [illegible] est de iure patronatus laicorum, a [illegible] que consensu patron [illegible] facta, et [illegible] non vocatis, an [illegible] ipso iure nulla, an [illegible] per sententiam rescindi, & annullari debeat intra 4 menses. [illegible] an [illegible] beneficiu patronati, sine c [illegible] n ensu patr [illegible], & [illegible] mutatio Ec [illegible] lesiarum, in quibus ius patronatus com [illegible] in Curia [illegible] mana [illegible], sine mentione iuris præsentandi [illegible] Item an Episcopus clericum depositum, [illegible] esia pa [illegible], sine consensu patroni restituere p [illegible] an consensus patroni, in permutatione bene [illegible] patronati requ [illegible], etiam p [illegible] permutationem interuenire possit, & intra quod tempus, [illegible] an tacitum [illegible] onsensus sufficiat.
[illegible] P [illegible] S [illegible] prætorium, quod in contra [illegible] patentu capitur, intr a quod tempus ven [illegible] q [illegible] d dicatur [illegible] nus prætorium, [illegible]
P [illegible] intra quod tempus præ executione vendede [illegible].
616. [illegible] nus conuentionale, quando creditor po [illegible] bitoris vendere po [illegible]. Et de differentiis inter pi [illegible] nus conuentionale, & prætorium.
617. P [illegible] ITATIO an iure canonico [illegible] lucat.
618. PO [illegible] O nocturna an sola, [illegible] pe [illegible] atum mortale, aut [illegible] eniale sit. Et an E [illegible] quæ [illegible] pus carnale comm [illegible] m [illegible] as te [illegible] ne, antequam in eadem [illegible] celebre [illegible] tur. Item a [illegible] ob pollutionem nocturnam [illegible] celebratione m [illegible] nere debeat. Et an mulier me [illegible] struo laborans phibeatur ingredi ec [illegible] lesiā.
P [illegible] SESS [illegible] immemorialis quomodo pro [illegible] etur opin. 598. circa fin.
Poss [illegible] om po [illegible] ssoriis an per vnicum te [illegible] em pbetur. op. [illegible]
619. Po [illegible] ssio, per clauium traditionem an, & quando tra [illegible] feratur, & probetur, ita vt spoliatus post clauium traditionē po [illegible] it [illegible] efficiat. Item an per traditionem instrumentorum emptionis possess [illegible] ex empta tradatur. Et quid si non sint traditæ claues portæ principalis, vel veræ, vel ab eo, qui solus de re non potest disponere. Et an possess [illegible] io beneficii, seu transferatur per traditionem bireti, vel annuli, aut ec [illegible] lesiæ vel beneficii conspectu. Item de rebus in numero, pondere, & mensura consistentibus, an & quando ante mensurationem vel ponderationem tradita censeantur.
[illegible] esse [illegible] ex partibus [illegible], [illegible] etiam [illegible] ri [illegible] a, an re [illegible] m quoq; possi [illegible] apprehensa [illegible] It man [illegible] et [illegible] an [illegible] inte [illegible] nquam fuerit [illegible]
P [illegible] an ante [illegible] contra p [illegible]
[illegible] iudi [illegible] quan [illegible] an [illegible] pe [illegible] per [illegible] pr [illegible] & [illegible] nem custo d [illegible] probent, qu [illegible] nere d [illegible] gu [illegible] num [illegible] annua [illegible] item de [illegible] quan [illegible] antur [illegible] ine pen [illegible] interi [illegible] commari po [illegible] an vero [illegible] quando in strument [illegible] comprob [illegible] an detentatori [illegible] det [illegible] competat [illegible] inter [illegible] retinenda & remedia turbata p [illegible] obtineat, q [illegible] probare debeat. In [illegible] bant, an [illegible] qua [illegible] ceni satur. [illegible] libellandu, & [illegible] rem sit condemnandus, p [illegible] probant [illegible] c [illegible] turbatum esse [illegible] nam volent spoliator de iure [illegible] teneatur, & q [illegible] cautionem turbatores [illegible] spoliatores præstare debeant [illegible] cautione de non mo [illegible] do in [illegible] non petita, an iudex [illegible] vig [illegible] clausulæ salutaris in libello apposita, decernere p [illegible] un po [illegible] vel 40. ann [illegible] tanem cen [illegible] pensionis recepit, [illegible] non [illegible] solutio vlteri [illegible] an ex solutione [illegible] vel [illegible] an [illegible] vel priu [illegible] tur [illegible] com [illegible] in p [illegible] Item si [illegible] strument [illegible] pro an [illegible] fin [illegible] indicandus sit [illegible] an contractus emp [illegible] pensio [illegible] ne damnosi imposita est, vel [illegible] Item an ad euitandam [illegible] atem [illegible] templi tenetur, [illegible] quidem [illegible]
6 [illegible] bon [illegible] fructus, quos [illegible] etiam [illegible] melioramentorum compensare teneatur. Et an bona fides ex longa possessione, & contractu præsumatur.
623. Possidens prior per con [illegible] tutum, an præferatur secundo habenti actualem possessionem. & [illegible] constituti, an articulare, & probare debeat, constituentem tempore constituti possedisse.
præ Poss [illegible] ore semper in pari causa iudicandum op [illegible]
624 POSS [illegible] impertinenti cum [illegible] pet [illegible] [illegible] da. an [illegible] tamen pertinens.
P [illegible] ALATVS an hereditatem vel legatum [illegible] siæ reli [illegible] ctum repudiare possit. ap [illegible] in fin.
Prælatus an ex bonis ecclesiæ acquisiuisse præsumatur opin. [illegible] n. 3.

6 4 Præla-

Prælatus in cauſa eccleſiæ ſuæ an iudex eſſe, vel [illegible] ſpecia allegari poſ[illegible]it. opin. 866. n. 1.

PRÆSCRIPTIONIS exceptio an impediat litis conteſtationem. opin.[illegible] n. 4.

Opin. 625. Præſcriptio qua, & qualis contra minorem, [illegible] eccleſiam currat, vel locum habeat.

626. Præſcriptio an per pactum vel ſtatutum tolli, & prorogari, sive pacto renunciari poſſit.

62[illegible]. Præſcriptio ſeruitutum continuarum, & diſcontinuarum, quid, & quantum temporis requirat, & a quo tempore incipiat currere. Quid item probare debeat, ſeruitutem præſcriptione acquirere volent.

628. Præſcribi an poſſit ſpacio decennii ius petendi alimenta, vſuras, & intereſſe ob dotem non ſolutam. Et an actio petendi talis vſuras tranſeat ad heredes, item an tales vſuras peti poſſint ab iis qui non ſolent negotiari.

62[illegible] [illegible]raſcribens, an rem præſcriptam reſtituere teneatur, ſi poſt completam præſcriptionem ſuperueniat mala fides.

630. Præſcriptio an currat contra creditorem, habentem hypothecariam intentandam, aduerſus tertium poſſeſſorem, etiam nondum diſcuſſis bonis principa[illegible]

631. Præſcriptionem 30. vel 40. annorum an e[illegible] iure impediat. præſcriptionem videlicet rei eccleſiaſticæ, quam prælatus alienauit ſine conſenſu capituli, &c.

632. Præſcriptio 30. annorum, an contra ius adeundi hereditatem, vel ei ſe immiſcendi, locum habeat, ſiue heredes ſciuerint ſibi hereditatem delatam, ſiue ignorauerint. Et an ignorantes aduerſus talem præſcriptionem, ex clauſula generali; ſi qua mihi iuſta cauſa, &c reſtitutionem in integrum petere poſſint. Et à quo tempore quadriennium, intra quod reſtitutio petenda eſt, incipiat currere. Item an filii à capite, vnde liberi, per præſcriptionem excluſi, admittantur intra alios 30. annos ex vlterio capite, vnde legitimi.

633. Præſcriptio tanti temporis cuius initii memoria non extat in contrarium, an titulum requirat.

634. Præſcribi immunitas, & exemptio quanto tempore poſſit.

635. PRINCE[illegible]S an de plenitudine poteſtatis poſſit auferre ius alteri perfecte quæſitum, & legitimare ſpurium, poſt aditam hereditatem per agnatos.

Princeps ſecularis an ſuper iuramento diſpenſare poſſit. opinio. 176. nu. 9.

Princeps an ſine cauſa ius tertio quæſitum auferre poſſit. op. 282. n. 14.

636. Princeps reuocans facultates quibuſcunque clauſulis, an per id etiam pretio recepto, & in vim pacti conceſſas reuocet. Et an in contractibus vtatur iure priuati. Item an priuilegium alicui conceſſum, tollere, & reuocare poſſit.

637. Princeps an vaſallos ſuos, item ciuitates, oppida, & caſtra in alium dominum alienare poſſit, ipſis inuitis.

638. Principis mandatum, de mortis ſupplicio al[illegible] quem afficiendo, cauſa non apparente, & ſine legitim[illegible] proceſſu, iudex aliique officiales non ſtatim exequi, ſed [illegible]o. dies, vel ſecundam principis iuſſionem expectare, & in eo, Deo potius, quam principi obſequi debent. Imo nec Papæ aliquid irrationabile mandanti, obſequendum. Et iudices iis perciti à iudicando, & condemnando ſuperſedere debent, eiuſque ratio.

639. Principis literis aſſerentes aliquem commiſiſſe delictũ, eiuſque bona, ideo alteri donata eſſe, an probent delictum, item an Principis vel Papæ verbis narratiuis, in præiudicium tertii, credendum ſit.

640. PRIV[illegible]L[illegible]GIUM conceſſum alicui, omnibuſ[illegible] eius deſcendentibus, tam maſculis, quam fœmi[illegible]n, an ad fœminas maritatas extendatur.

641. Priuilegium an Papa concedere poſſit, quo religioſi eorumque prædia, à decimis, etiam ab [illegible], e[illegible] immantur. [illegible] an talia priu[illegible] [illegible]tiam [illegible] prædia [illegible] conceſſionem acquiſita, exten[illegible] antur. [illegible] per n[illegible] [illegible] continuatum abſque lite, per [illegible] vel 4[illegible] annos, a[illegible] tur, & extinguantur.

642. Priuilegium, vel immunitas [illegible] propter paupertatem [illegible] ceſſum, an ceſſet, ſuperueniente [illegible] dinis n. [illegible] donec, quouſque, qu[illegible] quid importent.

643. Priuilegium patris pro ſe, filiis, & fi[illegible], an competat filiæ nuptæ

Priuilegium immunitatis à tributis alicui pr[illegible] [illegible] monaſterio conceſſum, an extendatur ad prædia [illegible] las poſt priuilegium acquiſitas. opinio. [illegible] ſeq.

Priuilegium, vt ſtatutis vel conſuetudinis der[illegible]ri, [illegible] ſul[illegible] contrauenire debeat. ibid. nu. 4.

644. Priuile[illegible]ia & præro[illegible]at[illegible] militib. ob ben[illegible] ce[illegible]a, an etiam Docto[illegible] [illegible] [illegible] non contantur [illegible] [illegible] teſtamentis propter præteritione[illegible] [illegible] poſſint.

PROBATI[illegible] per coniecturas præſumpt. & in[illegible] do admittatur. op. 439. n. 1[illegible].

Probatio per teſtes, & inſtrumenta, an æquiparetur, & quando probatio per ſola inſtrumenta fieri debeat. opin. 893. nu. 1.

645. PROCVRATOR conſtitutus ad [illegible] recipiendam mutuo pecuniam, ſi confiteatur ſe eam recep[illegible] [illegible] tamen appareat de realı numeratione, an dominum ob[illegible]igat [illegible] conſtitutus ad vendendum, an poſſ[illegible]ionem per conſtit[illegible]tum, precarium, aliumve actum fictum, t[illegible] poſſit.

646. Procurator cum mandato e locis longinquis venie[illegible], exigenſque debitum ſui principalis, an admittatur, & pro eo præſumatur, ſi debitor contra ipſum excipiat, eum eſſe incognitũ, & non eum, qui in inſtrumento deſcriptus eſt.

647. Procuratoris & Notarii officium an vile ſit, & [illegible] publicum, ſed priuatum. Et an id, quod procurator, vel Notarius officio ſuo acquirunt quaſi caſtrenſe peculium ſit, vel aduentitium. Et cuius conditionis ſint Notarii in Regno Neapolitano. Item de nomine officii quam late pateat Et an Papa, & omnes perſonæ eccleſiaſticæ, item arbiter, aduocatus, procurator, & Notarius cen[illegible] cantur habere offi[illegible]cia.

648. Procurator fines mandati diligenter cuſto[illegible] tenetur, & ſi procurator, tutor, vel curator proprio nomine aliquid promittant, vltra officium, an [illegible]tur. [illegible]tor item ad litem ad quæ teneatur, [illegible] de[illegible] beat, rem pupilli ſaluam fore [illegible] per eum talis curator datus, & de eius confirmatione. Item an inuentarium ſuper inſtrumentis, aliiſque, ſcripturis, quæ ad manus eius peruenerunt, conficere & de culpa leuiſſima teneatur. item an, & quatenus eius contumacia pupillo noceat. Item an negligentia [illegible]ratoris dominum [illegible], eique contra eam competat re[illegible]itutio in integrum

649. Procurator an, [illegible] quando in cau[illegible] apit[illegible] [illegible] admittatur.

Procurator falſus quot modis quis dicatur, & an ex[illegible] falſi procuratoris quandocunque po[illegible]ſit, contr[illegible] oppo poſſit. opin 4[illegible]. nu. [illegible] 14.

650. Procurator, vi[illegible] ſyndicus vniuerſitatis, nomine V[illegible] [illegible] ſitatis ac[illegible]uſare volens, proprio nomine, [illegible] vniuerſitatis id facere debet. Et an mandat[illegible] [illegible] ſitatis de accu[illegible]ando aliquem criminaliter, omne[illegible] [illegible]tates, quas libello criminali requiruntur, & ſ[illegible] cationem criminum, continere debeat.

Procurator an teſtis eſſe poſſit in cau[illegible], opinio. [illegible] 959. n. 7 9. & ſeq.

Opin.651. Procuratoris excommunicati conſtitutio an nulla ſit ipſo iure: Et an ignoranter talem procuratorem conſtituens, poſſit contra eum agere ad intereſſe. Item an procurator excommunicatus, habens poteſtatem ſubſtituendi, alium procuratorem ſubſtituere poſſit.
652. Procuratore litem conteſtante, ſi poſtea non ipſe, ſed dominus citetur, an valeat proceſſus, & an procurator, tum poſſit contradicere domino, ne liti ſe immiſceat: & quid ſi procurator, poſt litem a ſe conteſtatam, abſens ſit, an dominus tum citari debeat.
653. PRODIGO an ipſo iure bonis interdictum ſit, an vero requiratur ſententia iudicis declaratoria.
654. Prodigum & furioſum in eo diſcrepare, quod furioſo ipſo iure ſtatim interdicta ſit adminiſtratio, prodigo non item, in eo autem conuenire, quod vterque pupillo æquiparetur.
655. Prodigus an citandus ſit, cum curator ei dari, & bonis interdici debet, etiamſi ſtatutum extet, eam interdictionem valere, nulla ſeruata ſolennitate.
656. Prodigus, & furioſus, ad ſanitatem morum, & mentis notorie redeuntes, an ipſo iure deſinant eſſe ſub cura ſine facto iudicis.
657. Prodigus notorius, [illegible] manifeſtus, an ante interdictam à iudice bonorum adminiſtrationem, poſſit contrahere, obligare, & alienare bona ſua.
658. Prodigus poſt interdictam ſibi bonorum adminiſtrationem, delinquens, an obligetur ex delicto, & eadem, qua alii, pœna affici poſſit. Item de modo probandi, & arguendi prodigalitatem, eiuſque varijs generibus, remiſſiue.
659. Prodigi contractus an iuramento firmetur.
660 Prodigi, & furioſi res an præſcribi poſſint, & ſic an l. fi. C. quib. ex cauſ. in integr. reſt. non eſt neceſſ. etiam in furioſis & prodigis locum habeat.
661. PROHIBITIO filiis facta, de non alienando, an extendatur etiam ad nepotes.
662 Prohibitio alienationis extra familiam, etiam addita cauſa perpetuitatem inducente, & graduale fideicommiſſum an inducat fideicommiſſum ſucceſſiuum, de vno ad aliud gradatim, an vero ſaltem caſuale, in euentum contrauentionis, etiamſi teſtator expreſſe addiderit, quod bona ſemper remanere velit penes maſculos deſcendentes.
PERSONALIS actio, & hypothecaria an in eodem libello cumulore poſſint. opi. 13. nu. 14.
663. Prohibitio alienationis per contractum, quibus caſibus impediat alienationem, etiam dotis nomine.
664. Prohibitio alienationis, an impediat, ne res pro dote, vel donatione propter nuptias, ratione matrimonii carnalis, vel ſpiritualis: item pro redemptione ab hoſtib. perſona, cui prohibita eſt alienatio, dari poſſit.
665. Prohibita quæ ſunt alienari, an veniant in confiſcatione bonorum, durante ſaltem vita delinquentis.
666. Prohibitus alienare extra familiam, an ob dotem filiarum, & neptis, item pro alimentis alienare, & filias in eis bonis inſtituere, vel eis ab inteſtato relinquere poſſit. Item an bona feudalia, & expreſſe pro dote alienari prohibita, pro dote alienari, vel in dotem dari poſſint.
667. Prohibitus in officio munera exigere, & accipere, etiam à ſponte offerentibus accipere prohibetur, & quid hoc caſu in Regno Neapolitano obtineat. Item varia dehortamenta, & dicta contra auaritiam.
668. PROMISSIO adulatoria, ſaltem vrbanitatis gratia, verbis generalibus facta, item iuramentum temerarium & iocoſum, an, & quatenus obliget.
Promiſſio de donando, contrahendo, vxore ducenda, vendendo, & renunciando, an actionem producat. opi. 12.
669. Promittens dare ſcacchum materum cum pedina, an cenſeatur ſatisfeciſſe promiſſioni, ſi det ſcacchum cum pedina effecta Regina.
670. Promittens ſe curaturum factum alienum, an teneatur ad factum, vel intereſſe, ſi fecerit quicquid potuit, & ſi acceſſerit iuramentum, an de periurio teneatur. Et an teneatur de mora, ſine interpellatione.
671. Promittens ſtare deſinitioni, aſſeſſoris circa æſtimationem mensuræ eidem datæ, an præciſe ad eam deſinitionem obligetur, eaque præciſe executioni mandanda ſit, an vero locus ſit arbitrio boni viri. Et an id arbitrium in ciuilibus cauſis conſcientiæ, & diſcretioni alicuius commiſſis, locum habeat.
672. PROROGARI iuriſdictionem quid [illegible] an iuriſdictio inquiſitionis iuriſdictio iudicis [illegible] poſſit, cum proceditur per inquiſitionem ex mero [illegible] Item ſtatuto diſponente, quod iudex iuriſdictionem [illegible] excedere non poſſit, an iuriſdictio eius prorogari [illegible].
673. Prorogatione termini ſolutionis a creditore debitori facta, an, & quando fideiuſſor liberetur. Et quid hoc caſu in fideiuſſore caſtellani, qui cuſtodiam caſtri ad certum tempus recepit, obtineat.
PROXENETA an teſtis eſſe poſſit op. 050. n. 13.
674. PVBERTATI proximus quandoque quis dicatur, tam in delictis, quam aliis actibus.
675. PVBLICARI etiam hodie bona damnat[illegible] ad mortem naturalem.
Publiciana actio. vide Actio.
676. PVPILLO doli capace contrahente, & alienante, an valeat contractus, & alienatio. Et an, & quando pupillus per interuentum iuramenti obligetur. Et vt pupillus pubertati proximus ex delicto teneatur, quæ requirantur.
677. Pupillum non poſſe ſine tutoris authoritate infra 14. annum contrahere ſocietatem, niſi ratificetur poſt pupillarem ætatem, nec facere teſtamentum, etiamſi miles & doli capax ſit, ne quidem ad pias cauſas, niſi de licentia principis Et ſtatutum diſponens pupillum teſtari poſſe, non valet. Et an in euentum mortis donare poſſit ſub conditione, ſi in pupillari ætate deceſſerit. Item nec iudex, nec Notarius eſſe, nec accuſare, niſi in crimine læſæ maieſt. adulterii, & fraudata annona, nec in iudicio ſtare poteſt, licet minor 25. annis accuſare poſſit. Et an infans cum autoritate tutoris poſſeſſionem apprehendere poſſit.
Pupillus vel impubes an in cauſis ciuilibus vel criminalibus teſtis eſſe poſſit. op. 964.
Pupillus an hereditatem non agnitam, item beneficium reſtitutionis in integrum, ad quoſcunque heredes tranſmittat. op. 359. n. 2. & 3.
678 PRÆCEPTVM iudicis cum clauſula iuſtificatoria, habet vim ſimplicis citationis, ſi is cui præceptum eſt compareat, ſi non compareat, habet vim præcepti. Et ſi citatus poſſideat, non obſtante iudicis inhibitione, poteſt perſeuerare in ſua poſſeſſione, nec cenſetur attentare, vel turbare. Si autem non poſſideat, nec compareat, poteſt à iudice mulctari: Et quæ ſit hoc caſu mulcta in Regno. Item an præceptum iudicis expeditum ſine cauſæ cognitione, & ſine clauſula iuſtificatoria, ſit ipſo iure nullum, ab eoque appellari poſſit, etiam elapſo decennio. Et an præceptum confeſſo factum in cauſis ciuilibus, reuocari poſſit, & an pro executione, vel decreto interlocutorio habendum ſit. Item an præceptum fieri poſſit contra ficte confeſſum: & quis dicatur ficte contumax. Item an præceptum de diſgombrando iure fieri, & a ſententia diſgombrationis & exfractationis, & præcepto de ſoluendo penſionem, vel affictum locatore, appellari, idque reuocari poſſit. & quatenus executionem paratam habeat. Item an condemnatus ad decimas, quoad effectum ſuſpenſiuum, appellare poſſit.

R.

679 RAPTOR mulieris honeſtæ, qua pœna afficiatur. & an à coniuncto impune occidi poſſit Meretricem rapientis, vel vim ei inferentis, quæ ſit pœna de iure ciuili, & Regio. Et an meretrix a locis honeſtis expelli, & ad aliquod ſignum, ſeu peculiarem habitum, vt à mulieribus hone-

honeſtè degnoſcatur, gerendum, compelli poſſe. Et an virginem in habitu meretricio repertam, rapiens pœna l.1.C.de rapt.virg. affici poſſit. Item an meretrici curator dari, bonisq; interdici, & teſtamenti factio auferri poſſit.

Opin. 680. RATIFICATIO actum an parte abſente fieri poſſit, eiq; proſit, & ratificantem obliget. Et an approbatio teſtamenti, in quo filius præteritus fuit, proſit heredi inſtituto, etiam abſenti.

681. Ratificatio quæ fit eo tempore, quo actus nihil operatur propter lapſum temporis, an valeat.

682. RECONVENTIO an locũ habeat quo ad effectum ſimultanei proceſſus, ſi vna cauſa ſit ſummaria, alia vero plenaria, & quando reconuentio fieri debeat ad eum effectum impetrandum. Et in quibus cauſis, & rebus ea locum nõ habeat. Item an, & quãdo ſpoliatus, agens poſſeſſorio recuperandæ, ciuiliter, aut criminaliter reconueniri poſſit. Et an tale poſſeſſorium tam in cognoſcendo, quã terminando præcedere debeat, etiam alijs poſſeſſorijs. Et an agens tali poſſeſſorio, patiendo aduerſarium allegare, & probare ſuper petitorio, cenſeatur renunciaſſe priuilegio ſuſpenſionis petitorij, & aſſentire, vt pronuntietur ſuper petitorio. Item an terminum ad reconueniendum in poſſeſſorio petitum, ſine vitio nullitatis concedi, & iudex hoc caſu ſine partis allegatione, petitionem talis termini, ac reconuentionẽ reijcere poſſit. Item an Laicus à clerico, coram iudice eccleſiaſtico reconuentus, & in præiudicium iudicis Laici iuriſdictionem eccleſiaſticã prorogare poſſit. Et eo petẽte remiſſionem cauſæ ad iudicem ſuum, an ea, vt & vice verſa, clerico concedenda ſit.

REDHIBITORIA actio an 6. menſibus præſcribatur. Et an competat ei qui ſciuit rei vitium, & contra eum, qui rem vendidit cum proteſtatione, quod de vllo vitio teneri nolit. vide opin. 9. per tot.

683. REDITVS, ſeu cenſus annui. Item pecunia emptioni prædiorum deſtinata, & in Montibus (vt vocant) collocata, item animalia, & boues aratorij, an inter mobilia, vel immobilia computentur. Et Epiſcopus reſignans Epiſcopatum, an boues aratorios ſecum abducere poſſit.

684. RELEGATIO eſt pœna capitalis, & eſt ſicut quælibet pœna, qua corpus grauiter affligitur, parui & minimi Imperij. Et an fur pro leui furto torqueri poſſit. Item de pœna amputationis alicuius mẽbri, an æquiparetur pœnæ mortis, & ſit de mero Imperio maiori, & an ea pœna propter concordiam initam cum offenſo, mutari poſſit.

685. REGNVM alteri vnitum vel prouincia, territorium, ſeu caſtrum, Regno vel comitatui incorporatum, an regulet ne ſecundum ſtatuta, & regulas Regni, vel comitatum, cui acceſſit, vel incorporatum eſt.

REI appellatione an in dubio res tota, item iura & actiones veniant. opin. 49. n. 1.

Rei appellatione quænam veniant. opi. 1037.

REMEDIVM l. fin. C. de edict. D. Adr. toll. quibus, & contra quos competat. op. 353.

686. RENVNCIANS liti, an toti cauſæ, & iuri renunciare cenſeatur, & an renunciare liti, & renunciare iuri differant. Et an valeat talis renunciatio ſine expreſſione cauſæ, & an abſente aduerſario facta valeat. Item an renuncians pœnitere, & ad litem redire poſſit, & an etiam ad iura ignota trahatur, & inducatur per ceſſionem inualidam, & an renuncians ſtatim ad ſoluendum cogi poſſit.

Renunciatio an ſine beneficij certioratione valeat opin. 812. num. 74.

687. REPRESSALIÆ conceſſæ contra Peruſinos, an poſſint exequi, contra Peruſinos alibi quam Peruſia habitantes. Item Repreſſalias eſſe odioſiſſimas, & ſtrictiſſime intelligendas.

Repreſſalias propter communitatem vel alium detentus, an habeat ius repetendi contra communitatem, vel alium. opin. 86.

688. RESCRIPTVM ſecundum, non faciens mentionem primi, an cenſeatur ſub- vel obreptitium, ſit [illegible] nullum.

689. Reſcriptum principis, quod [illegible] damnoſum [illegible] an, & quando valeat. Item [illegible] nitatio [illegible] reſcripti quam [illegible] habeat.

690. RESTI[illegible]VTIO in integrum ex [illegible] ætate, an etiam maioribus concedenda ſit.

RETRAC[illegible]VS ius an ſuperiori, vel inferiori [illegible] competat, medio ſolario inter vtrumq; vendito. op[illegible] n. 4.

Retractus ius an locum habeat in re infeudata [illegible] d. num. 11. 12. 17.

REVS actori quando ſua inſtrumenta, ad fundandam eius intentionem edere teneatur. opi. 136.

691. REX non recognoſcens ſuperiorem, an in ſuo [illegible] eandem poteſtatem habeat, quam Imperator [illegible] & cenſeatur exceptus in iuramento fidelitatis. [illegible] an ſi ut donatio vltra 500 aureos facta per Imperatorem, [illegible] abſque inſinuatione, ita etiam valeat, facta [illegible] principe, ciuitate, duce, comite, & Barone non [illegible]entibus ſuperiorem. Et an Rex Siciliæ, Dux M[illegible], Ferrariæ, Vrbini, & Marchio Mantuæ ea[illegible] poteſtatem in ſuis ducatibus habeant, quam habet Imperator in Imperio.

692. REGALIA an poſſint præſcribi, ſeu principi reſeruata, vt ſunt vectigalia, ius legitimandi ſpurios, creandi Notarios, famæ reſtituendi, &c. item mero Imperio & reſtitutionis in integrum, & quoto tempore. Et [illegible] in tali præſcriptione ſcientia principis requiratur.

693. Reum accuſatum, an accuſatori iuramentum deferre poſſit, eoq; id præſtante, an pro confeſſo habeatur, & condemnari poſſit, & an aliàs in caſu dubio, & accuſatore non plene probante, ſit abſoluendus: & excipiendo ſe non cenſeatur aſtringere ad probandum. Reus item, an actori magis fauendum ſit.

S.

SACERDOS an confeſſionem reuelare poſſit, & quid ſi ſub iuramento interrogetur à Papa, vel Epiſcopo item an crimen, & quæ de cauſa matrimoniali in confeſſione audiuit, reuelare poſſit. op 144 n 2. & ſeqq.

SATISDARE an teneatur, qui manifeſte eſt idoneis facultatibus. opi 296.

694. SCIENTIA ſola in crimine læſæ maieſtatis, n[illegible] concurrente conſenſu, conſilio, vel facto, an puniatur, [illegible] eius crimen machinari contra principem, patriam, vel patrem, id non reuelauit.

695. Scientia eorum quæ publice fiunt, & de quo eſt publica vox, & fama, an præſumatur apud eos, qui eo in loca verſantur: & an non poſſint probare contrarium, videlicet ignorantiã. item an tali caſu ignorantia iuramento probetur. Et de banno publicato in locis conſuetis alibiq; quæ publicata ſunt in valuis eccleſiæ, an præſumantur [illegible] ab omnibus, & an tale bannum comprehendat alienigenas.

SCRIPTVRA manu tertij ſcripta, item priuata, vt probet, quæ requirantur. op. 113. nu. 5 & ſeqq.

Scriptura capitula ſeparata continens, an tam pro parte acceptare poſſit, pro parte non op 365.

Scriptura priuata ſcripta vel [illegible]ſcripta ab aliquo, vel ſigillata tantum, an contra eum probet. op. 387. n. 4

696. Scripturam in iudicio productam, an is, contra quem producta eſt, pro parte acceptare, & pro parte reijcere poſſit.

Scriptura priuata quot, & quales teſtes & an [illegible] dari, & conſulis requirat, vt probet & quando plenam fidem faciat contra ſcribentem, & an quis ad recognoſcendam priuatam ſcripturam compelli poſſit. op[illegible]

Opin.697.

Op. 697. SCHOLARIUM, aut ſtudioſorum, & profeſſorum appellatione, an Doctores, item Scribæ contineantur, & iura de ſociis loquentia, an ad ſcholares, alioſque ſocios in eodem cœnaculo habitantes, aptari, & vnus in cauſa alterius iudex eſſe poſſit.

698 SENES an torqueri poſſint, & an confeſſio ab eis in tormentis facta, ipſis præiudicet, maxime ſi eam poſtea coram tribunali ratificent. Et quinam propriè dicantur Senes. Et qui teſtes habeantur, pro ſenibus, vt ad perpetuam memoriam examinari poſſint. & alia de ſenectute, an pro morbo habeatur, ita vt ſtatutum de infirmitate loquens etiam in ſenectute locum habeat. Item quot defectus ſenectus ſecum adferat, & an ſenectus decrepita ad Epiſcopatum inhabilem reddat, & Epiſcopus inutilis an deponendus, an vero coadiutor ei adiungendus ſit. Item de ſenibus, quid eis conueniat, quid non, variæ ſententiæ ex variis authoribus adducuntur

SERVIANA actio. vide Actio.

699 SENTENTIA quæ tranſiuit in rem iudicatam, an habeat tantam præſumptionem pro ſe, etiamſi in abſentem, & contumacem lata ſit, vt non admittatur probatio in contrarium, & an etiam pro ſententia antiqua præſumatur, ſi in ea non fiat mentio ſolennitatum, vel actorum, & quæ dicatur ſententia antiqua. Item an ſicut pro ſententia, ita etiam pro laudo præſumatur, & pro decreto iudicis, item pro proceſſu, quod legitime inſtitutus fuerit. Et an executio rei iudicatæ pertineat ad iudicem a quo, qui ſententiam tulit, ſi appellatum non ſit, vel appellatio deſerta.

700. Sententia lata, finita inſtantia, vel mortua parte an valeat, & an inſtantia litis cum defuncto cœpta, in eius heredem ipſo iure tranſeat, ſine eius citatione, & iudiciali tranſlatione litis in ipſum.

701. Sententia in rei vendicatione & miſſio ex ſecundo decreto, an transferat dominium, etiamſi iniqua forent.

702. Sententia, & laudum, à iudice incompetente lata, eoq; nulla, an conſenſu partium confirmari poſſit.

703 Sententia iudicis definitiua, vel interlocutoria, item laudum & ſententia arbitratoris, noctu lata, an valeat, & quæ dicatur nox, item an noctu appellari, & quilibet actus intimari poſſit. Et an citatus in Regno, ſub noctem vſque ad primum ſomnum coram iudice comparere, & pœnam contumaciæ euitare poſſit. Et quæ dicatur dies naturalis. & quomodo computetur. Item an miſſa a ſacerdote non ieiuna, & poſt mediam noctẽ, etiamſi cibum paulo ante ſumptum nondum digeſſerit, celebrari poſſit.

704. Sententia peritorum nunquam tranſit in rem iudicatam, & ſemper ab ea appellari, eaq; etiã poſt tempus appellationi præfixum, ſuperueniente maiori peritorum iudicio, retractari, appellatione autem interpoſita, peremptainſtantia appellationis per anni curſum, executioni mandari poteſt. Sed ſi periti vtriuſq; partis conſenſu fuiſſent electi, ſententia retractari non poſſet.

705. Sententia, quã iudex pronunciat, prout in conſilio conſultorũ continetur. Item, pronuncio in omnibus, & per omnia, ſicut pronunciauit talis iudex in tali cauſa. Item, pronuncio abſolutionem, vt in conſilio, item condemno, ſi eſt probatum, alias abſoluo, an valeat.

706 Sententia lata ex probationibus priuilegiatis, videlicet ex teſtimonio partis aduerſæ, iuſiurando in ſupplementum ſemiplenæ probationis, & ſimilibus, nunquam tranſit in rem iudicatam, ſed ſemper ſuperuenientibus veris probationibus, reuocari poteſt. vt & aliis 25. caſibus remiſſiue

707. Sententia ex præſumptionib. lata, nunquam tranſit in rem iudicatam, nec vnquam pœnam ordinariam continere debet, etiamſi iudicem ad aliud, quam ad ita credendum, inducere non poſſent.

708. Sententia arbitri, prolata, non citata parte, an & quando valeat.

709. Sententia an ferri poſſit parte non citata, etiam à principe, & an valeat, ſi ſit in fauorem non citati, item ſi ſit interlocutoria, non definitiua. Et quid, ſi pars citata ſit ad audiendam iudicis voluntatem, non ad audiendam ſententiam. Vel ſi ſexto demum die poſt citationem, lata ſit ſententia ſine noua citatione. Vel agitato iudicio cum procuratore, dominus citatus ſit, non procurator, an valeat ſententia. Et an ſtatutum valeat, quod ſententia ſine citatione partis ferri poſſit.

710. Sententia abſq; citatione a principe lata, item proceſſus eius, factus contra non citatum, & non ſeruato iuris ordine, an valeat, & an de nullitate contra proceſſum principis opponi poſſit. Quidq; vtroque caſu in Camera Imperiali, & Conſilio Neapolitano obtineat.

Sententia abſolutoria ab obſeruatione iudicii, & imponens perpetuũ ſilentium, an habeat vim definitiuæ op. 52. n. 9.

Sententiam vnius iudicis, an alius iudex exequi poſſit. opin. 400. n. 3.

Sententia ſuper executione lata an ſit interlocutoria. ibid. nu. 4.

Sententia ex præſumptionibus lata, an in rem iudicatam tranſeat. opin. 126. n. 2.

711. Sententia lata de conſilio ſapientis non tranſit in rem iudicatam, ſed ſemper, etiam interpoſita appellatione, eaq; deſerta, ex alterius recti ſententis conſilio retractari poteſt. quod obtinet etiam, licet ſtatutum extet, diſponens, quod omnis ſententia cum conſilio Iuriſperiti ferri debeat, vel etiam de voluntate partium, cauſa conſilio iuriſperiti commiſſa foret. Item an in conſiliis, & votis Conſultorum, & aſſeſſorum cauſa exprimi debeat, an vero ſufficiat ea proferre ſine allegationibus. Et quam hoc caſu cautionem conſultores præſtare debeant.

712. Sententia in cauſa matrimonii lata, an, & quatenus tranſeat in rem iudicatam.

713. Sententia iniqua lata ab ordinario, vel delegato, an tranſeat in rem iudicatam. Et an principis Reſcriptum contra ſententiam, quæ in rem iudicatam tranſiuit, valeat. Item an ſententia, quæ in rem iudicatam tranſiuit, habeat præſumptionem pro ſe.

714. Sententia lata ſuper executione ſententiæ, item ſententia excommunicationis, & ſententia ſuper exceptione peremptoria, & ſuper incidenti, & ſuper vnu articulo ſubſtantiali, item ſuper appellatione ab interlocutoria, & ſententia primi, & ſecundi decreti: Item præceptum de ſoluendo. & ſententia ſuper expenſis, & ſuper deſertione appellationis lata, & qua pronunciatur non poſſe tertio appellare, item omnes ſententiæ proceſſum impedientes, an ſint interlocutoriæ, vel definitiuæ. Et an ſententia excommunicationis tranſeat in rem iudicatam. Et quando ſententia dicatur in rem iudicatam tranſire. Item an à ſententia deſertionis appellari poſſit. Et deſerta appellatione, an cauſa expreſſe ad iudicem a quo remitten la ſit.

715. Sententia lata de conſilio electi de partium voluntate, an ab ea appellari poſſit, item an retractari poſſit, etiam cum lata eſt vigore ſtatuti id requirentis, & de partium voluntate, ex conſilio periti eiu, & recti ſententis. Item an princeps derogare poſſit ſententiæ etiam, quæ in rem iudicatam tranſiuit, & an in dubio, & per verba: non obſtante ſententia, derogaſſe cenſeatur Et quod pro ſententia, maxime ſi in rem iudicatam tranſiuit, præſumatur, eiq; ſtandum ſit, donec contrarium probetur: Et an nullitatem ſententiæ alligans, ad impediendam eius executionem, audiendus ſit. Item an contra ſententiam, quæ in rem iudicatam tranſiuit, probatio contraria admittatur. Item an, & quando nullitas contra tres ſententias conformes opponi poſſit.

716. Sententia, pro vel contra mortuum lata, an, & quando valeat, vel nulla ſit.

Opin. 717.

Opin.717. Sententia lata contra citatum, non ſubiectum iuriſdictioni citantis, eſt ipſo iure nulla. Et an princeps defenſionem alicui, etiamſi excommunicatus ſit, tollere poßit. Hæretico item an defenſio, & copia indiciorum negari poßit, & an etiã in crimine notorio defenſio concedenda, & à iudice liberum arbitrium, & poteſtatem habente procedendi ſine iuris ſolennitate, defenſio tolli, & copia inquiſitionis ac indiciorum denegari poßit, & an copia inquiſitionis, etiam in crimine læſæ maieſtatis, & quibuſcunque reis, etiam ſponte confeßis, & quando concedenda. Item an etiam in crimine inſigni & notorio, & in flagranti crimine deprehenſis concedenda. Item an quilibet priuatus delinquentem, & debitorem fugientem etiam clericum capere, & ad magiſtratum, & publicos carceres ducere poßit. Et quando quis pœnam priuati carceris dicatur incurrere. Item an, & quando ciuitas, ob ingreſſum Bannitorum tempore nocturno per mœnia, in ciuitatem, & ſpoliationem aliam in vrbe, & hominũ interfectionem à Bannitis commiſſam, ad damna, & intereſſe teneatur. Et quæ requirantur, vt ciuitas, vniuerſitas, vel collegium tali caſu ob delictum commiſſum puniri poßit. Item quando factum famuli, vel filii, domino, vel patri imputetur.

718. Sententia contra minorem indefenſum, tutorem, vel curatorem legitimum non habentem lata, an valeat, & quid ſi pro minore lata ſit, vel tutor non impleuerit ſolemnia de iure requiſita, vel ſententia per falſos teſtes lata ſit. Item an ſentẽtia in cauſa appellationis contra minorẽ lata, valeat. Et quid, ſi minor ſententiam ratificet.

719. Sententiæ appellatione continetur omnis ſententia, ſiue ciuilis, ſiue criminalis, & an ſola definitiua intelligatur, ita vt ſtatutum prohibens appellare, vel ſententiam proferre ſine conſilio ſapientis, vel exigens gabellam de ſententia, vel arctans arbitrum, ad finiendam cauſam per ſententiam intra menſem, intelligẽdum ſit ſolum de ſententia definitiua. Et quando appellatione ſententiæ, etiam interlocutoria contineatur. Et an laudum arbitrorum iuris, etiam dicatur ſententia definitiua. Et an ſententia ſemel lata, ex cauſa, vel propter errorem mutari, vel corrigi poßit.

720. Sententia definitiua, an è ſcriptis neceſſario recitari, & in eius fine addi debeant hæc verba, lecta, lata, & recitata, &c. Item an ſubſcriptionem iudicis neceſſario continere debeat. Et quid in interlocutoria hoc caſu iuris ſit. Si q; ſententia lata & recitata non ſit, in fine autem prædicta verba, lata, lecta, &c. contineantur: an contrarium, videlicet eam lectam & recitatam non eſſe, probari poßit. Item an inſtrumenta Notariorum, partibus neceſſario prælegi, & hæc verba continere debeant, Actum, &c. vel Lectum, &c.

721. SEQVESTRVM abſq; conſenſu vtriuſq; partis impoſitum, an priuet poſſeſſorem ſua poſſeßione, poßitque imponi, altera parte poßidente, ſi periculum armorum, & ſcandali timeatur: an vero parti non poßidenti hoc caſu ſub pœna iudex inhibere debeat, ne poßidentem moleſtet. Item an ſequeſtrum ex abrupto, & ſine partis citatione, & cauſæ cognitione decerni poßit. Et an reuocetur, ſi poſſeſſor ſententiam in ſui fauorem reportet.

722. Sequeſtrum regulariter eſt illicitum, exceptis quibuſdam caſibus. Et tollitur per ſatiſdationem, & qualis ea eſſe debeat. Item an citatio partis, & ordo iudiciarius ad conceßionem ſequeſtri, ob fugæ ſuſpicionem, & rerum exportationem requiratur, an vero ſola ſummaria cognitio ſufficiat.

723. SERVITVTIS titulum à domino habens, ſi eum per inſtrumenta, vel teſtes probare nequeat, an ex longa poſſeßione probare poßit, ita vt allegans ſe vſum fuiſſe ſeruitute, domino ſciente, & patiente 10. vel 20. annis, obtinere debeat.

724. SIMONIA commiſſa in ordinis ſuſceptione an impediat ordinis executionem. [illegible] ſpendat ſimoniacum ab iſto, aliiſq; ordinibus. Et an ſimoniacum ſit ip[illegible] iure pr[illegible] tus beneficio, ita vt fructus ſuos non faciat. Et an dans, & accipiens ſimoniace, ipſo iure, & facto excommunicationem incurrant. Item an in Papam etiam cadat ſimonia. Et an Monachi vel moniales pacíſcentes, & accipientes aliquid pro ingreſſu vel gratis, ſimoniam committant, etiamſi Monaſterium eorum ſit egenum, & vltra certum numerum religioſorum quem completum habet, ultro non poßit. Item an ſponte oblata, vel legata pro ingreſſu in Monaſterium eorum, ſine vitio ſimoniæ accipere poßint. Et moniali gratis recepta, ſi pater eius poſtea nihil contribuere velit, Monaſterium poßit agere contra patrem, pro alimentis ſibi receptæ, vel eo mortuo pro portione eis in bonis paternis competente.

SIMVLATVS contractus, vide Contractus. opi. 425. & op. 831. item op. 832. n. 40. & ſeqq.

Simulationis exceptio an contra inſtrumentũ opponi poßit, omni exceptione præter ſolam ſolutionis exceptionem, prohibita. opi. 832. n. 66.

SOCIVS an teſtis eſſe poßit pro ſocio in ciuilibus, & contra ſocium in criminalib. op. 961. n. 1. & opin. 977. n. 2.

725. SODOMIA an ſit iuſta cauſa diſſoluendi matrimonii, quo ad thorum, ſi maritus eam vel in vxorem tentet, vel aliter & cum aliis exerceat.

726. Sodomia quam enorme, & execrabile delictum ſit, contra omnem naturam, omnia alia delicta excedens. Et q; ſeuere committentes eiuſmodi delicta a Deo puniti ſint. Et qua pœna Sodomitæ iure ciuili, & Regio aff[illegible]iantur. Et de nefando Iudæorum errore, qui coitum eiuſmodi contra naturam cum vxore, non putant eſſe peccatum. Item an bona Sodomitarum confiſcentur, & an teſtari poßint, & eorum teſtamenta ante condemnationem facta, an annullentur. Item quod Sodomitas defendere, impium & execrabile ſit, nullamq; aſſecurationem, vel compoſitionem in eiuſmodi crimine admittendam.

727. Sodomita occultus quas pœnas incurrat, & à quo poſſit abſolui. Item clerici Sodomitæ, qua pœna afficiendi. Et an Epiſcopi hodie diſpenſare poßint ſuper omnibus irregularitatibus, ex delicto prouenientibus.

Socius an teſtis eſſe poßit in cauſa ſocii. op. 960. n. 3. & contra ſocium. opi. 961.

728. Societas omnium bonorum an inter fratres tacite contracta cenſeatur, ex longa eorum cohabitatione, non diuiſa hæreditate poſt mortem patris. Et frater emens aliquid communi nomine, an ex pecunia ꝓpria pretium ſoluiſſe præſumatur: Emens autem proprio nomine, bona, ſi ea in cataſtro communitatis, tanquam communia ſcribi faciat, an dominium, per hoc, in alios fratres tranſtuliſſe cenſeatur. Item fratre maiore, negotia domus gerente, & rem communem vendente, pretium in communem vtilitatem vertente, ſcientibus, & non contradicentibus aliis fratribus; an fratres venditionem per hoc ratificaſſe, & maiorem fratrem velut inſtitorem, vel adminiſtratorem communib. rebus præfeciſſe cenſeantur, ita vt venditionem ab ipſo factam reuocare non p[illegible]ant. Si autem inter fratres præceßit inſtrumentum diuiſionis, & deinde cohabitauerint, & ſteterint in eodem conuictu per multos annos, an tum quoq; ſocietas omnium bonorũ cen[illegible] [illegible] contracta. Et an ſocietas vltra q[illegible] [illegible]e extend[illegible] [illegible]ſeatur inita, & ſocietas vnius negociationis, an extendatur ad alias. Item an valeat pactum inter ſocios, vt q[illegible] ex ois minorem portionem contulit, æqualem habeat [illegible] cis partem, cum his qui maiorem contulerunt. Et an tunc cenſeatur conſiderata induſtria illius, qui min[illegible] lit, eiuſq; ratione tale pactum iuſtum, & an in [illegible] a iudicis arbitrio ſit æſtimanda. Item ſi ſocius poſt [illegible] actam ſocietatem, ſuum capitale augeat; an [illegible] iſtius

ſtiuo actionis, communis eſſe, vel angens ſolum id conſequi debeat.

SOLIDVS, & aureus an in iure æquiparentur, & quot aurei vel ſolidi libram auri conſtituant. op. 76. n. 1. & ſeqq.

Opin. 729 SOLITVM, item conſuetum, vt quid dicatur, quot actus requirantur; & an conſuetum cadat ſub iudicis arbitrio.

730. SOLVTVM indebite, repeti poteſt, & eo ipſo, quod oſtenditur non fuiſſe debitum, præſumitur per errorem ſolutum. Promiſſum quoq; indebite per errorem, reuocari ac retractari poteſt. Solutum autem ex cauſa tranſactionis indebite, non repetitur.

Solutionis terminus qualis debitori concedendus. op. 60. nu. 1. & ſeqq.

SOROR pro ſorore an teſtis eſſe poſſit in cauſa matrimonii. op. 98 1.

731. SPOLIATVS beneficio, an ſit reſtituendus, ſi contra eum obiiciatur notorius tituli defectus. Item an prædo ſpoliatus beneficio eccleſiaſtico, ſit ante omnia reſtituendus. Et an ſpoliatus ſit ante omnia reſtituendus, ſi ex reſtitutione irreparabile damnum ſequeretur.

Spoliationis exceptio an impediat litis ingreſſum, & ſit dilatoria, & an poſt lit. conteſt. opponi poſſit. op. 258. in pr.

732. Spoliatus poſſeſſione, vel in ea turbatus, an ſit ante omnia reſtituendus etiamſi iniuſtiſſime poſſideat; item ſi non probet vim illatam, ſed ſaltem clandeſtinitatẽ, item ſi prædo ſit, nullum in re titulum habens. Item ſi ſit ſpoliatus iudicis authoritate. Et an non ſolum ad rem, ſed etiam ad fructus, expenſas, damna, & intereſſe, ſit reſtituendus. Item an obſtet reſtitutioni exceptio dominii, vel in beneficio, exceptio de papali reſeruatione beneficii vacaturi. Et an poſſeſſorio ſuper cauſa poſſeſſionis, vel ſpolii conuentus, actorem, de ſpolio, ſuper eadem, vel alia re reconuenire, vel ei exceptionẽ ſpolii, ſiue ad cum violentia, vel ſine commiſerit, maxime ante litem cõteſtatam, opponere poſſit. Item vniuerſitas, vt de ſpolio à Rectoribus, vel ciuibus vniuerſitatis commiſſo conueniri poſſit, & teneatur, quid requiratur.

733. Spoliato conductori an remedium can. reintegranda, 3. q. 1. item, mandatario, commodatario, depoſitario, & ſimilibus competat.

734. Spoliatis clericis remedium can. reintegranda. quod eſt omnium pleniſſ. remedium poſſeſſorium. an competat ſolum pro bonis eccleſiaſticis, & propriis, an vero etiam laicis, pro quibuſlibet bonis, item feudis, & iuribus incorporalibus. Item an ſolum pro iuribus realib. an vero etiam pro perſonalibus, penſionibus videlicet, & annuis præſtationibus denegatis; an vero pro eiuſmodi iuribus perſonalibus poſſeſſorium ſiſtum, ſeu reſtitutio in ſtatum competat. Item actore prætendente ſe nõ eſſe ſpoliatum, ſed eſſe in poſſeſſione, vel quaſi iuris percipiendi penſionem, reo autem negante ſolutionem, an per eiuſmodi negationem dicatur ſpoliare, ita vt c. reintegranda. contra eum locum habeat, an vero competat potius mandatum de manutenendo, & quodnam horum hoc caſu actori ſit vtilius. Et vt tale mandatum detur, quid requiratur, & an concedi poſſit etiam lite pendente. Item an ex ſolutione 30. vel 40. annorum titulus præſumatur, & qualis. Et an detur tunc actori vtrum, & ordinarium remed. poſſeſſorium, ex c. reintegranda.

735. Spoliatis an remedium c. reintegranda. perpetuo competat, ita vt non poſſit præſcribi, an vero ſpatio 30. annorum præſcribatur.

736. Spoliato an remedium c. reintegranda. detur contra titulo, & bona fide poſſidentem.

737. Spoliatis, an canon c. reintegranda. inducat nouum remedium, aliàs non competens, & pinguius ſubueniat quam l. ſi coloni. C. de agric. & cenſit. lib. 11.

738. Spoliatus poſſeſſorio recuperandæ agens, quid narrare & petere in libello, & quid probare debeat. Et an remed. c. reintegranda. competat etiam amittentibus poſſeſſionem per culpam, negligentiam, vel iuſtã cauſam. Et quale remedium hoc caſu Eccleſiæ, minoribus, & abſentibus competat. Et an in remed. c. reintegranda. neceſſe ſit deducere, aduerſarium clam poſſidere.

739. Spoliatus an teneatur reſpondere in cauſa criminali, ſeu accuſatione, vel inquiſitione contra ſe mota, antequam reſtitutus ſit. Et an exceptio ſpoliationis poſt litem conteſtatam opponi poſſit.

SPONSÆ donata à conſanguineis ſponſi. vel vice verſa, an ſoluto matrimonio apud ſponſum, vel ſponſam remanere debeant. op. 223.

740. SPORTVLÆ an iure canon. in foro eccleſiaſtico, & iudicibus eccleſiaſticis debeantur. Item an iure ciuili iudicibus ſecularibus, item arbitris, & de plurib. cumulatis libellis pluries, item in cauſis ſummariis, & à pauperibus litigantibus, debeantur.

SPVRIO an ab extraneo relinqui poſſit. Et an nepos ſpurius ex filio legitimo natus ſuccedat ex teſtamento cognatis patris, item fratri pupillo, & an valeat teſtamentum fratris in quo ſpurius inſtitutus eſt, excluſo fratre. opin. 205. nu. 13. 14. 16. & ſeqq.

741. STATVTA venditori aliquid prohibentia, an etiã contra emptorem locum habeant. Et an ſtatuta frumentum extra territorium vendere prohibentia, ligent clericos, & conductores forenſes qui diſpoſitionem ſtatuti probabiliter ignorabant.

742. Statuta potius rẽſenda ſunt ſuperflua, & nihil operari, quã vt quis per ea indebite lædatur. Et an ſtatutum diſponens, quod executio inſtrumenti fieri debeat contra heredẽ, ſicut fieri poterat contra defunctũ, habeat locum contra heredem, adeuntem hereditatẽ cum beneficio inuentarii.

743. Statuta condere, & conſuetudinem inducere, an poſſit quilibet populus, iuriſdictione carens, item ciuitates principum dominio ſuppoſitæ, item collegia, & vniuerſitates, item capitulum, & canonici, ſine authoritate Epiſcopi.

744. Statutaria præſcriptione, inducta in meram odium creditoris petere negligentis, an renunciari poſſit.

745. Statuto diſponẽte, in Rubrica, quod filia in bonis aſcendentium ſuccedere non debeat, in Nigro autẽ de bonis ſolum maternis, vel alias loquente, nulla facta mentione bonorum paternorũ, an excludat filiam à bonis paterno. Et an Rubrica ad deciſionem cauſarum allegari poſſint.

746. Statutum pœnam nouam imponens, an in dubio cenſeatur recedere à pœna iuris cõmunis, & an valeat, ſi vltra pœnã iuris imponat pœnam pecuniariam. Et an Epiſcopus pœnæ nouæ impoſitione canonem innuare poſſit.

747. Statuto pro forma tres citationes requirente, an vna pro omnibus ſufficiat. Et ſi ſemel citatus reſpondeat, ſe comparere nolle, an amplius citandus ſit.

748. Statuto pro forma citationem requirente, an impletum cenſeatur, ſi citandus abſq; citatione, alia de cauſa in iudicio præſens ſit.

749. Statuto diſponente, non valere inſtrumentũ, in quo cõtrahentium nomen, prænomen, & cognomen, expreſſum nõ ſit, an valeat inſtrumentũ, in quo nomẽ ſaltem ſingulare contrahentis expreſſũ ſit, ſi ex eo nomine, ſatis notus ſit.

750. Statuto prohibente mulierem ſine conſenſu conſanguineorum, obligari, item contrahere, an ad pactum de non petendo, & liberationem debitoris, extendatur.

751. Statutum diſponens Villam teneri ad reparationẽ furti, vel rapinæ, vel alterius delicti in eius territorio commiſſi, non obligat villam, niſi damnum legitime probetur, nec iuramento probari poteſt. Et an villæ in Regno, quæ pro cuſtodiendis territoriis certam pecuniam ſoluunt, ad prædictorum reparationem teneantur.

752. Statutum diſponens, quod inſtrumentum habeat executionem paratam, contra debitorem, ſcriptum in inſtrume-

ſtrumento, ad heredem eius quoque in inſtrumento non contentum extenditur. Et intelliguntur eiuſmodi ſtatuta ſaltem de debitis liquidis, & veris, non ſimulatis.

Opi. 753. Statutum præter legem, inferior à principe condere poteſt, contra legem ſuperioris autem, non item.

754. Statutum iubens ſcholares tractari in omnibus vt ciues interpretandum eſt, ne deroget priuilegiis ſcholarium, quæ antea habuerunt. Et Epiſcopus liberatur a patria poteſtate quoad commodum ſuum nō autem incommodū.

755. Statutum prohibens alienationē fieri in forenſes, valet. Et an clericos, eccleſias, & perſonas eccleſiaſticas includat. Item an valeat ſtatutum, expreſſe alienationem bonorum immobilium in eccleſiam, & eccleſiaſticas perſonas fieri prohibens.

756. Statutū de cōtractu loquēs, an ſtipulationē cōprehēdat.

757. Statutum diſponens, quod non exigens certo temporis ſpacio creditum à debitore, id amplius petere non poſſit, an valeat. Et an tale ſtatutum, de debito ex contractu loquens, ad alia debita, item quaſi contractum, & creditores, realem vel mixtam actionem habentes, maxime ſi verbis vniuerſalibus conceptum ſit, extendatur.

758. Statutū vnum imponens pro delicto pœnā 100. librarū, an per aliud, pœnā ſaltē 50. librarū imponens, cenſeatur correctū. Et an per dictionem taxatiuā correctio inducatur.

759. Statutum poſterius, an ſecundū prius ſtatutum diſtingui, & interpretari debeat. Et ſtatutis duobus inter ſe contrariis exiſtentibus, an per poſterius tollatur prius.

760 Statutis tribus, eandem pœnam infligentibus, quorum vnum ferenti arma, alterum inſultanti, & tertium vulneranti pœnam 100. librarum infligat, ſi in vna perſona, videlicet vulnerante, per inſultum, cum armis, ea omnia concurrant, an triplex, vel vna ſaltem pœna debeatur.

761. Statutum prohibens bonorum immobilium alienationem in forenſem, an valeat, & fauorabile ſit. Et an etiam locum habeat in domuncula, ſeu tigurio. Et an ſtatutum puniens comburentem vel inſultantem domum, etiam in domuncula & tigurio obtineat.

762. Statuto imponente pœnam vendentibus rem immobilem forenſibus, an excuſetur heres damnatus à teſtatore in teſtamento ad vendendum.

763. Statuta, prohibentia armorum geſtationem, & exitum ſine lucerna tempore nocturno, item certas veſtes precioſas ferre, & ludum teſſerarum, item punientia repertum in alterius ad b & adulterantes lanificia, an locum habeant in conuictis ſaltem per teſtes, ſed nō deprehenſis in actu prohibito. Et an in fœminis ſine lucerna, vel cum armis nocte repertis, & quæ precioſas veſtes contra ſtatutum ſaltem confici curarunt, ſed non geſtarunt, locum habeant, & an ſtatutum, diſponens neminē audiendum, volentem opponere exceptionem, pactum eſſe nullum, etiam in ſumma locum habeat. Et an parui cultelli, ad ſcindendum panem, vel pennas aptati, armorum appellatione comprehendantur.

764. Statutum ſi certam pœnam imponat infligenti alteri vulnus, an multiplicetur pœna, ſi quis vno ictu, bidente, vel tridente, duo, vel tria vulnera inflixerit. Et puniens in 100. infligentem alteri alapam, an geminetur pœna, ſi quis vno impetu, plures alapas inflixerit.

765 Statutum vetans efferri frumentum è ciuitate, etiam in farina locum habet, & prohibens efferri vinum, comprehendit etiam efferentem vini tantū bucale. Et ſtatutum pœnam imponens ei qui inuenitur, vel deprehenditur efferre frumentum è territorio, an locum habeat, non ſolum in perſonaliter deprehenſo, ſed etiam teſtibus conuicto. Et prohibitus. equo aſino. vel curru efferre, etiam humeris, vel bobus efferre prohibitus cenſetur. Et an tale ſtatutum comprehendat etiam eum, qui antequam conderetur ſtatutum, efferre cœperat, & publicato ſtatuto, reſiduum extulit. Item an comprehendat efferentes proprii vſus & familiæ cauſa, & eos, qui non in territorio, ſed aliunde emerunt, & per territorium ſaltem efferunt. Et an vectigal de rebus ad proprium vſum deſtinatis ſoluendum ſit, & probetur iuramento. res proprijs vſibus deſtinatas eſſe. Item an ſtatutum, prohibēs adportari vinum, extra territorium ſtatuentium collectum, etiam eccleſias. & clericos comprehendat Item an talia ſtatuta ligent ignorantes. & forenſes, item minores.

766. Statutum prohibens exportari frumētum e territorio, an etiam in efferente farinam, & panem locum habeat. Et quando ſtatuta odioſa extendi poſſint. Item an ſtatutū tribuens accuſanti aliquē, de certo delicto, præmium, etiam in denunciante obtineat. Quid item iuris. ſi cum mercibus exportari prohibitis, aliæ merces non prohibitæ reperiantur, an omnes cōfiſcandæ ſint Et an ſtatuta, prohibentia exportationem frumēti, etiam forenſes, ſeu extraneos, ignorantes, & ciues. vel incolas inuitos. liget. Et ſi ſtatutum, nō ſolum frumentum, quod exportatur. ſed etiam equos aliaq; animalia quibus effertur, confiſcanda dictet, quid iuris, ſi animalia non ſint efferentis ſed alterius. Item repertus cum mercibus prohibitis in via extraordinaria, qualem præſumptionem contra ſe habeat, & an ob id puniri poſſit. Et quid ſi non fraudandi cauſa, ſed metu hoſtium, vel propter maris impetum viam ordinariam pedagij mutarit. Et an ius diuinum dicatur naturale, idq; princeps tollere poſſit.

767. Statutum puniens ingredientem, vel turbantē alterius poſſeſſionē, an locū etiam habeat in ingrediente poſſeſſionem ex decreto iudicis inualido, & an is poſſit accuſari de vi turbatiua. Et an commiſſio per iudicem nulliter facta, ſit ante omnia reuocanda. Item an fructus, iudicis autoritate, & decreto percepti, ſint reſtituendi, ſi poſtea appareat decretum eſſe iniquum.

768 Statutū, diſponens bannitū nō poſſe reuerti in ciuitatē, vel quin, qui occidit, occidi debeat. nō obtenta pace ab heredibus occiſi, an comprehendat fœminas heredes, & ſufficiat bannito, pacē obtinuiſſe à maiori parte heredū Et an valeat ſtatutū, permittens priuato vindictā ſumere, de eo qui eum offendit. ſiq; ſtatutū conſanguineis occiſi permittat, occiſorē interimere, an extraneos amicos licite ad id conuocare poſſint. Et an ſtatutū diſponens, occiſorē occidendum, locū habeat in occidente caſu, & abſq; propoſito.

769. Statuto applicante tertiam bonorum partem occidentis, heredibus occiſi. an tertia pars occiſo monacho, ad eius liberos, ante ingreſſum Monaſterii ſuſceptos, vel ad Monaſterium peruenire debeat.

770. Statutū ſtatuens bannitū impune poſſe occidi, & præmiū occidēti tribuens, an valeat & occidēs, præmium conſequi debeat, etiamſi, ad ſui defenſionē bannitum occiderit. Et an eum occidēs efficiatur infamis, ita vt in cauſis grauib. teſtis eſſe non poſſit. Et ſi ſtatutū bannitū offendere ſaltē permittat, an tum etiā eum occidere liceat. Et an occidēs bannitū vigore prædicti ſtatuti, teneatur de pace iurata ante bannum, cum cautione, & promiſſione, facta de nō offendendo. Itē an pater, filius, frater, & dominus, bannitum, itē maritus, & mulier bannita, repugnanti præſertim vigore talis ſtatuti impune occidi poſſint. Et bannito, contra aggreſſorē, eum vigore ſtatuti occidere volentē, proteſtante, & dicente, ſe a banno abſolutū eſſe, ſi id incōtinenti non probet, an nihilominus occidi poſſit. Et an talia ſtatuta locū habeant, ſiue per ſe, vel per alium quis bannitū occidat. Itē an etiā banniti ob contumaciā impune occidi poſſint. Item an quilibet ex populo pro bannito in iudicio cōparere, eumq; defendere, & de nullitate banni opponere poſſit. Et an vigore ſupradicti ſtatuti, etiam banniti incarcerati, impune interfici poſſint. Et occidens non rite bannitum, quā pœnam mereatur. Item an ſtatuta eiuſmodi etiam extra territorium ſtatuentium locum habeant Et an bannitum, in nulla bonorum, quam perſona, offendi, & eum occiſum ſpoliari poſſit.

Opin.

Opi 771. Statutum diſponens [illegible] pater teneatur pro filiis delicto ſoluere legitimam, an valeat, & locum habeat in nepote, & quid ſi delictum extra territorium delinquentium commiſſum ſit, item ſi [illegible] pupillus deliquerit, vel propter contumaciam ſaltem condemnatus ſit, item ſi pater ſit [illegible]enſis. Et an [illegible] lia etiam ſicut filii, in crimine læſæ maieſtatis à patre commiſſo, & vice verſa pater pro filio puniatur. Item ſtatutum, patri, vel auo, pœnam pro delicto filii, vel nepotis imponens, vel vt alius pro alio teneatur, an valeat. Et ſi pater pro delicto [illegible], aut alter legitimam ſoluerit, an etiam eam teſtamento denuo relinquere cogatur. Et an in dubio de ſuis, vel filii [illegible] adventitiis ſoluiſſe præſumatur.

772. Statutum in partibus Thuſciæ, diſponens, quod mater filiis inteſtatis, vel ab inteſtato ſuccedere non poſſit, an ex [illegible] omnium [illegible] loquendi in Thuſcia, etiam de pupillo, teſtamenti [illegible] ionem nõ habente, vt videlicet mater nec ad eius demortui hereditatem admittatur, intelligendũ ſit.

773. Statutum & conſuetudo fœminas excludens à ſucceſſione inteſtati, propter agnatos, an etiam tollat ius veniendi contra teſtamentũ. Et an ſtatutum odioſum ex parte fœminarũ, loquens de ſucceſſione inteſtati, extendatur etiã ad cauſam teſtati, ita vt fœmina in teſtamento inſtituta, & in [illegible] a hereditatem reſtituere, nec legitimam deducere, nec eius ſupplementum petere poſſint. Et an ſtatutum matrem à ſucceſſione filii excludens, etiam reſpectu legitimæ valeat, vt & ſtatutum, prohibens filiam ex teſtamento ſuccedere.

774. Statutum puniens delinquentem in feſto B. Virginis duplici pœna, an trahatur ad delinquentem in nocte feſtum id ſubſequente.

775. Statuto requirente in aliqua probatione teſtes optimæ famæ, & conditionis, fundans ſe in eo, illam qualitatem probare debet.

776. [illegible] tutum conditum in odium ſeu præiudicium tertiæ perſonæ, an ſit nullum & an de eo appellari poſſit.

777. Statutum de compromiſſo faciendo inter coniunctos, valet & eſt fauorabile.

778. Statutum diſponens cauſas inter affines compromittendas eſt fauorabile, & comprehẽdit etiam filios emancipatos, & nepotes ex eis, conceptos poſt emancipationẽ.

779. Statutum concedens creditori in inſtrumento nominato paratam executionem in perſonalem contra debitorem, an porrigatur etiam ad creditoris ceſſionarium, vt eodem modo executionem contra debitorem petere poſſit. Et an ante omnia de ceſſione conſtare debeat.

780. Statutum à ciuitate conditum, diſponens, de præſtanda certa eleemoſyna quotannis eccleſiæ, an, etiam poſt acquiſitionem eccleſiæ factam, à ciuitate rurſus reuocari poſſit.

781. Statuto, vel conſuetudine an induci poſſit, vt valeat captatoria voluntas, & alter pro altero teſtetur.

782. Statutum puniens maleficium, an extendatur ad mandantem.

783. Statutum diſponens, iudicem in certis cauſis, nulla iuris ſolennitate ſeruata, procedere poſſe, an intelligatur admittere, vt etiam diebus feriatis in honorem Dei, procedere poſſit.

784. Statutum, ſiue lex generaliter loquens, an comprehendat cauſam dotis.

785. Statutum de creditore loquens, an etiam in creditore ex legato, & ius hypothecæ habente locum habeat.

786. Statutum diſponens iuramento damnum paſſi credendum eſſe, an ad foreuſem, maxime ſi onera mere realia ſoluat, in eius fauorem extendatur: & locum etiam habeat, cum contrarium ex aduerſo probatur.

787. Statutum diſponens, teſtamẽta abſq; inſinuatione non valere, locum habet etiam in teſtamento, in quo teſtator huiuſmodi inſinuationem prohibuit.

Statutum diſponens, quod vſura pro dote, donec ea reſtituatur, ſolui debeant, an valeat. op. 152.

788. Statutum diſponens, iuramento damnum paſſi ſtandum, an in ſuis [illegible] obtineat, & quid, ſi rem dicat, ex oculari inſpectione contrarium appariturum, inſtetque, vt iudex locum, vel rem ipſe inſpiciat? Item ſi petat diem damni dati ab actore exprimi, ad redarguendum eum de falſo? an nihilominus tale ſtatutum locum habeat.

789. Statutum & priuilegia in fauorem viduarum inducta, an habeant locum in viduis meretricibus, vel inhoneſte viuentibus.

790. Statutum diſponens, matrem non poſſe diſponere de bonis ſuis, niſi de quarta parte, vel quas libitur [illegible] relinquendas, an valeat, & extendatur ad viduam, [illegible] a dote recuperauit. Et mulier ſine liberis decedens quæ ex ſtatuto tenetur certam partem dotis fratribus relinquere, non extantib. fratribus, an ſororibus relinquere debeat. Et an procedat ſtatutum in bonis, mulieri cum licentia alienandi relictis.

791. Statutum annullans mulieris, vel minoris contractum ſine conſenſu propinquorum initum, non obſtante iuramento, an valeat. Et an ſtatuto vires iuramenti infringi poſſint.

792. Statutum derogans priuilegium, comiti Palatino conceſſum, videlicet creandi Notarios, non obſtantibus ſtatutis, intelligitur etiam de ſtatutis futuris. Item priuilegium tribuens immunitatem a tributis decimis, vel collectis, an etiam ad prædia poſt priuilegium acquiſita extendatur. Et priuilegium Monaſterio, cuiuſue Capellæ conceſſum, an ad capellas poſt priuilegium conditas extendatur. Et ſtatutis vel conſuetudini, etiam immemorabili vt derogetur per priuilegia, quid, & quales clauſulæ requirantur. Et ſupplicans pro derogatione, quid in ſupplicatione exprimere debeat.

793. Statutum diſponens, filios naturales, & ſpurios patri ſuccedere poſſe, an valeat. Et an ſpurius ad ſucceſſionem matris admittatur, & mater eum alere teneatur. Item an pater matrem ſpurii heredem inſtituere, & ſic obliquè efficere poſſit, vt ſpurius poſt mortem matris conſequatur.

794. Statutum, Lex, vel Princeps poteſt prohibere ne iuretur ſuper contractibus, & ſic relaxare iuramentum.

795. Statutum ſororem à ſucceſſione fratris excludens, [illegible] cenſeatur quoq; fratrem excludere à ſucceſſione ſororis: Et ſororem à ſucceſſione ſororis.

796. Statuto diſponente, mulierem, & minorem non poſſe contrahere ſine conſenſu conſanguineorum, an eo nõ obſtante, mulier, & minor bona ſua Eccleſiæ offerre, item mortis cauſa donare poſſint. Item an conſanguineus, in proprium commodum conſenſum præſtantibus, valeat actus. Et quid ſi conſanguinei recuſent præſtare conſenſum, an à iudice cogi poſſint. Et an tale ſtatutum locum habeat in donatione viri, & vxoris. Et an vnius conſanguinei conſenſus ſufficiat. Item, ſi ſtatutum requirat conſenſum patris, & matris, vel duorum agnatorum, an tum patris conſenſus ſufficiat, & mortuo patre, matris, abſque conſenſu agnatorum. Et an hermaphroditus tali ſtatuto de mulieribus diſponente, comprehendatur. Item marito, cuius conſenſus in contractu vxoris requiritur, furioſo exiſtente, an vxor tum ſine eius conſenſu contrahere, & an iudex conſenſum propinquorum inhabilium, ſua præſentia, & authoritate ſupplere poſſit. Item an tacitus [illegible] itum conſenſus propinquorum ſufficiat. Et an conſenſus eorum etiam in contractibus mulieri lucroſis, neceſſario requiratur. Et quid ſi propinqui longe abſint, an tum poſſit mulier ſine eorum conſenſu contrahere. Item an ratihabitio propinquorum, ex poſt facto interueniens ſufficiat. Et mulier extra territorium ſtatuentium teſtamentum, ſine conſenſu propinquorum conden-

dens,

[illegible] an mulier [illegible] promittere [illegible] Item an p [illegible] ſtat [illegible] renunciari p[illegible] Item an leſum etiam b[illegible] mulier cum patre contrahit, abſq; propinquis, & in man. [illegible] patris, ſtatutorum [illegible]. Item an in contractu neceſſario præd-ictum ſtatutum etiam locum habeat. Et an minor qui contrahens [illegible] maiorem eſſe iurauit contractum iuſmo d[illegible] [illegible] vigore ſtatuti, de nullitate acti [illegible] poſſit. Et an mulier nomine alieno, ſine propinquorum con-ſenſu item per procuratorem contrahere poſſit. Item an ſtatutum Romanum [illegible] pacta de non petendo, re-nunciationes, Quietationes, & donationes [illegible] so-lemnitatibus factas, comprehendat, etiam [illegible] nes iure futuri, ſi ſpes nata ſit, item donationes ob cau-ſam. videlicet propter nuptias, & cauſam [illegible] item compromiſſa.

Opin. 797. Statutum Florentinum, quo pater, filium neg-otiari ſciens, nec prohibens, eius nomine obligatur, an de ſo-lis contractibus, occaſione negotiationis, & in territorio Florentino non extra territorium initis, intelligendum ſit. Et an idem ſit in ſtatuto, diſponente, non poſſe filium obligari, nec [illegible] trahere, niſi ſit [illegible], vt de ſolis con-tra[illegible], qui occaſione artis fiunt, intelligatur.

798. Statutum [illegible] ex, fructuum mentione faciens, intelli-git fructus deductis expenſis. Et an et [illegible] expenſ. & opera cuſtod. [illegible] fructum: an a facta de fructib. deducantur.

799. Statutum, prohibitio, vel ordinatio, in præiudicium alio-rum, etiam ſubditorum, vel Eccleſiæ, molendinas haben-tium facta, etiam per indirectum, an valeat.

800. Statuto præcipiente, poſitionibus ſimpliciter & præciſe reſpondere debere, alias reſpondente habeatur pro con-feſſo: ſi quis ita reſpondeat, nego me recepiſſe 100. petita, et ſi vllatenus appareat me recepiſſe, [illegible] potentis expenſa eſſe an habeatur pro confeſſo. Et poſitione inſtrumenti [illegible], an [illegible] reſponſio valeat: [illegible] in [illegible] inſtrumento continetur.

801. Statuto [illegible] poteſt [illegible] defuncti, in hereditatem [illegible] abſque [illegible] apprehenſione. Et an hæres [illegible] antequam poſſeſſionem apprehenderit, in [illegible] poſſeſſorium, & con-tra [illegible] hereditatem ex [illegible] grand [illegible], & [illegible] recuperanda poſſeſſ. [illegible]. Et an poſſeſſorem iniuſtum, qui [illegible] hereditariam occupauit, prius citare de-beat [illegible] non aliter quam [illegible] poſſeſſ. [illegible]. Et ſic [illegible], ſeu occupat [illegible] ante he-re[illegible] nihilominus poſſeſſio continuata dicatur.

802. [illegible] iubens inſtrumenta omnia eſſe executioni mandanda [illegible] etiam in inſtrumentis obſcuris, & ill[illegible] locum habeat.

803. [illegible] teſtamentum coram quin-que, vel [illegible], an etiam in rebus grauib. locum habeat. Et in ſtatutum, vel conſuetudo alias ſolemni-tates [illegible] addere & in-ducere poſſit, vt teſtamentum coram [illegible] parochia-[illegible] valeat. Item an [illegible] ſtatutum [illegible] forenſes com-prehendat, [illegible] ſtatuti coram [illegible] ſaltem, vel pauci [illegible]. [illegible] ſtatuti [illegible] extendantur & coram [illegible] an [illegible] [illegible] conſuetudine, teſtari [illegible] poſſint.

804. Statutum [illegible] neminem [illegible] admitten-dum, [illegible] alib. [illegible] alibi natus [illegible] origine [illegible], obli-getur oneribus illius loci.

[illegible] Statutum in [illegible] etiam in alio [illegible] de [illegible] tamen [illegible] habe[illegible].

806. Statutum iubens liberum [illegible] adhiberi [illegible] an valeat, & an tamen liber [illegible] etiam [illegible] traterit [illegible] pertinentia [illegible] mercatorem [illegible] etiam [illegible] ſtatut [illegible] ſit. Et ſtatutum [illegible] pro ſua familia, an extendat [illegible].

807. Statutum iubens [illegible] mitti debere, an comprehendat [illegible] nietenuatim [illegible], item filios [illegible].

808. Statutum [illegible] conſangui[illegible] miscere debeant [illegible] nas, & nuptas, [illegible] & quis, vel qui [illegible] prehendat tam fœminas quam mares [illegible] ſculo loquentia, etiam [illegible] ante conſummationem matrimonij [illegible] & contra [illegible] naturam, [illegible] aliúmque, illicitum coitum naturalem [illegible] de non offendendo affines, [illegible] comprehendat ſponſum [illegible] quomodo probetur [illegible] cautionem præſtans [illegible] de non offendendo, liberetur, præſtando [illegible] leat ſtatutum, quo pater [illegible] filii delicto teneatur [illegible] cautionem de [illegible] legitimi filii [illegible] non ſuſſi[illegible], vel pater [illegible] mam quam deſicit. [illegible] ex. [illegible]

809. Statutum de can[illegible] compromittendum [illegible] iunctos, an comprehendat [illegible] ricos, & habere ſententia [illegible] executio [illegible] habentia, item inſtrument[illegible] habeat in cauſis feudalib. Et an [illegible] illiquidum, & contractum [illegible] item [illegible] itum, valide, [illegible] poſſit. Et an inſtrumentum [illegible] [illegible] inualida. [illegible]

810. Statuta, quod ingredientes [illegible] ſuccedere non [illegible].

811. Statuto ex[illegible] piente eam dotare arbitrio [illegible] arbitrium eſt, & quant[illegible].

812. Statutum ex[illegible] [illegible] an nepos ex [illegible] item [illegible] quem maceam [illegible] ingredient [illegible] & omnia [illegible] arrogatum ab [illegible] ſtatuta valeant. Item an ſt[illegible] ex [illegible] ſtatuentium [illegible] [illegible] deficient [illegible] poſt [illegible].

[illegible]cluſa, perpetuo cenſeantur excluſa, & an ſufficiat maſculum momento vixiſſe. Item an filia per ſtatutum excluſa, computentur in numero filiorum, in computatione legitimæ. Et an ſoror dotata a fratrum ſucceſſione cenſeatur excluſa. Item de clauſula codicillari eiuſq; operatione, & an ex mente teſtatoris, vel ex capite Notarii cenſeatur appoſita. Et ſi pater non habens filios in teſtamento ſuo inter filias condito, vnam filiam dotatam prætereat, an ea teſtamentum poſſit rumpere. Item de renunciatione beneficiorum, quod ea ſine prævia beneficiorum certioratione non valeat & an Notario de certioratione in inſtrumento mentionem facienti, credatur. Et quid ſi interrogatus de beneficio reſpondeat, ſe id ignorare.

Opin. 13 Statuto, an legitima filiis, & parentibus debita ſimpliciter vel ex [illegible] a tolli poſſit.

814. Statutum per[illegible]onam habilitans, vel inhabilitans perſonam an extendatur ad forenſem. [illegible] an filiumfamilias forenſis [illegible] teſtari poſſit in loco, in quo filiumfamilias teſtari permittitur.

8[illegible] Statutum ſimpliciter diſponens maritum lucrari dotem mortua vxore an intelligatur, ſeu limitetur ſecundum l. hac [illegible] tali. C. d[illegible] nd. [illegible] etiam cum ex antecedentibus, vel mente ſtatuti id colligi poſſet ſtatutum, [illegible] l. edi[illegible] tali. der[illegible]gare voluiſſe. Et an valeat ſtatutum, diſponens, maritum vxore præmortua lucrari dotem in præiudicium liberorum primi matrimonii, & an habeat locum in matrimonio putatiuo, & in dote promiſſa ſtatutum, & ſi matrimonium momento tantum durauerit, & vxor ad domum viri deducta non ſit, vel ea monaſterium, ante copulam ingreſſa ſit. Item an maritus dotem per ſtatutum acquiſitam, cum fratribus ſuis communicare debeat, eiuſque proprietatem retineat, ſi ad ſecunda vota tranſeat. Et an in caſu talis ſtatuti, domicilium viri, vel vxoris attendendum ſit.

816. Statuta inferiorum, appellationem prohibentia, an valeant, & an ciuitas ſtatuto cauere poſſit, vt in cauſis ſummarie procedatur, appellatione remota, & an appellatione prohibita, cenſeatur etiam prohibitum recurſum ad ſuperiorem per viam ſupplicationis & querelæ. Item an valeat ſtatutum, prohibens oppoſitionem Nullitatis, & an nullitas opponi poſſit, appellatione prohibita & an partes nullitati renunciare poſſint. Item an ſtatutum de nullitate diſ[illegible] in nullitate not[illegible] locum habeat, & an talis nullitas impediat executionem ſententiæ. Item an prohibita appellatione ſupplicatione [illegible] ppoſiti ne nullitatis, & imploratione officii iudicis, ſublatum quoq; cenſeatur remedium reſtitutionis in integrum. Et an ſtatutum, talia, reductionemq; ad arbitrium boni viri prohibens, habeat etiam locum in enormi, & enormiſſima læſione.

817. Statuto de quolibet contractu vel libello gabellam exigente, an gabella etiam de contractu & libello nullo, item de legato, & de contractu ſuper re inæſtimabili, item de venditione vini, frumenti, vel [illegible]lei, ex propri[illegible] prædiis collecti, & de contractu per reſtitutionem in integrum reſciſſo, item de fideiuſſione, debeatur.

81[illegible] Statuta, vel leges nouæ, continentes clauſulam: non obſtantibus ſtatutis, & legibus, &c. an tollant iura ſpecialia, ſeu limitatoria.

819. Statutum pro quolibet homicidio pœnam corporalem infligens, an in homicidio ſine dolo, & culpa, & ad ſui defenſionem commiſſo, locum habeat.

820 Statutum, pactum, vel conſuetudo, ad contribuendum aliquid publicæ vtilitatis cauſa, velut ad fabricam aliquam conſtruendam, vel ſp[illegible] tualia conſequendum, an valeat, & ſeruanda ſit, & quomodo induc[illegible]atur talis conſuetudo.

821. Statutum tribuens capienti bannitum feudum, vel caſtrum aliquod, an mutos, cæcos, fœminas, aliosq; inhabiles comprehendat.

822. Statuta punientia delicta, an etiam delicta attentata, [illegible] non conſummata intelligant.

82[illegible]. Statutum [illegible] eraetiam ab exemptis, an locum habeat etiam in eo cui immunitas conceſſa eſt ab omnibus, & quibuſcunq; oneribus cum clauſula, non obſtantibus quibuſ[illegible]

824. Statutum diſponens [illegible] gradibus, an intelligendum ſit de gradibus iur[illegible] ciuilis, vel canonici.

825 Statuti ex forma [illegible] re contumacia, & ficta confeſſione condemnatus, an [illegible] quam [illegible] effectum ſeruum [illegible] ne. Et an ſententia contra contumacem [illegible] tranſeat in rem iudicatam.

82[illegible]. Statutum q; debitor perſonaliter, ad creditoris petitionem, nulla præcedente citatione capi poſſit an extendatur ad ce[illegible]ionarium. [illegible] an [illegible] pendente item ex falſa cauſa, vel ſine cauſa item cleri[illegible] per laicum, & potenti[illegible] facta, valeat. Et an [illegible] in Regno Neap. inſtrumentum ſecundum formam ritus præſentare poſſint. Et cautela [illegible] & ſo[illegible] in diuidendis debitis, ſeu nominibus communibus.

827 Statutum, quod ceſſio bonorum debeat fieri cum actu vituperabili, an valeat, & an ceſſione hoc modo facta, debitor ad meliorem fortunam perueniens de nouo conueniri, item an beneficio renunciari poſ[illegible] an lite pendente, contra cedere volentem executio permittatur.

828. Statutum, quod mulier contrahere non [illegible] ſine conſenſu propinquorum, an etiam in quaſi contractu & aditione hæreditatis locum habeat

829 Statutum, quod vxor ſine conſenſu mariti, vel minor 2[illegible]. annis ſine conſenſu, & præſentia propinquorum teſtare non poſſit. Item q; exigit mundualdum in teſtamento vxoris. Et quod filiusfamilias ſine patris conſenſu teſtari, & quod pupillus hæreditatem adire, & ſe obligare poſſit, ſine tutore, an valeat. Et an filiusfamilias tunc de vſufructu bonorum ſuorum ad patrem ſpectante, & filia, de dote profectitia teſtari poſſint.

830. Statutum præferens vicinum cuilibet alii emptori, an locum habeat, via publica, vel vicinali in medio exiſtente. Item an datio inſolutum non voluntaria, ſed neceſſaria, excludat im congrui, vel promiſcui, & qua dicatur neceſſaria. Et an vicinum vigore iuris eundem re, im promiſcui prætendere poſſit, & an marito ratione rei dotalis, & vſufructuario illud competat. Item an procurator, cum libera, iur[illegible] [illegible]endum [illegible] domini, renunciare poſſit. Et an clauſula, [illegible] in mandatu iuſſu domini, [illegible] x ſtylo Notari[illegible] cenſeatur. Item an ius retractus [illegible] annu duret, & non minori ſpatio præſcribi poſſit, & an ſola [illegible] tentia vicini ſufficiat in præſcriptione, an v. [illegible] denunciatio requiratur.

Statutum an valeat, quod liberis ſine conſenſu parentum matrimonium contrahentib[illegible]. pœnas imponit. op. [illegible] n. 6.

831 Statutum, vel lex an per [illegible] non vſum tollatur, an vero contrarium [illegible] etiam ad id requiratur.

83[illegible] Statutum [illegible] agnatus poſſit rem venditam retrahere, oblato eodem pr[illegible] an in contractu ſimulato locum habeat [illegible] an ſimulatus contractus, dicatur contractus, & in eum [illegible] tractur, & præſumptionib. & conie[illegible] uris [illegible] [illegible] de variis ſimulationum ſpeciebus. Item an pater per donationem inofficioſam, & per legatum, etiam pia, vel alio modo [illegible] ſios legitima priuare, vel in eius proprietate, aut vſufructu eos grauare poſſit, & an confeſſio patris, bona alienantis, de recepto precio, filiis in legitima præiudicet, ſi de receptione precii non appareat. Legitima item, & Trebellianica, an de [illegible] patu pro detrahatur. Item an legitima de [illegible] feudalibus debeatur. Et an filia, cui pater aliquid inſtitutionis titulo relinquit, & plus petere prohibet, ſpernens talis diſpoſitioni, eiq; contrauenieus, ad ſupplementum legitimæ agere poſſit. Et an pater vni filiorum præ cæteris certa bona aſſignare poſſit, aſſerendo

[illegible] labore, & induſtria ſua meruiſſe, in præiudicium reliquorum filiorum, eorumque legitimæ [illegible] emancipandi, etiã, poſtmodum propè [illegible] quæ [illegible] induſtria ſua meruiſſe ſibi [illegible] bona ſua vendendo, filie in legitima, [illegible] dotem [illegible] aſſignando, præiudicare poſſit. Item ſtatuto prohibente omnes exceptiones contra contractum vel inſtrumentum cenſus opponi, exceptâ ſolutionis exceptione, an exceptio ſimulationis opponi poſſit. Et quid ſit ſimulatio, & contractus ſimulatus. Item quotuplex ſit ſimulatio, & quot modis contrahatur, & quando, quomodo & à quibus opponi poſſit. [illegible] an Notarius qui rogauit contractum ſimulatum de [illegible] teſtis poſſit. Et ſimulatio, quomodo probetur. Et an [illegible] ſimulationem renunciare poſſit. Et an appellatione inſtrumenti, veniat inſtrumentum ſimulatum. Item ſtatuto excludente omnem exceptionem [illegible] an exceptiones non cenſeantur excluſæ. Et in quibus diſ[illegible] contractum cenſualis ab empt[illegible].

Op[illegible] [illegible] tacite [illegible] libertus, an [illegible] lucra acquirat [illegible] ſub eius pot[illegible] ate ex[illegible] & [illegible] matrimonii [illegible] mente. & [illegible] talia lucra ſit communicandum [illegible]. Et an pater [illegible] pulans tale lucrũ ſibi, & [illegible] filio cenſeatur donare, valeatq; talis donatio inter patrem & filium, & morte patris confirmetur. & [illegible] voluntate, vel teſtamento, in quo pater filios æqualiter inſtituit, reuocetur. Et de æqualitate patris inter filios, & cur ea ſeruanda. Item an pater vni filiarũ plus quàm alteri in dotem dare, & filia quæ minus pro dote recepit, vel ſe ſufficienter dotatam non eſſe prætendit, ad dotis ſupplementum agere poſſit. Pater item an tacite, vel expreſſe ius filio quæſitum, vendendo, vel relinquendo id alteri, reuocare, item feudũ, vel emphyteuſin, ſeu [illegible] poſſit & filiu, vni filiorũ, quem habiliorem [illegible], accedẽte maxime domini conſenſu [illegible], & alteri alio [illegible] aſſignare, & in allodialibus diſponere poſſit, vt vnus filius ſolus in aliqua re ſuccedat. Et an feudum natum per pacta in inueſtitura appoſita alterari poſſit [illegible], vt [illegible] alienari poſſit.

8[illegible] [illegible] M expenſæ [illegible] doctoratus, [illegible] librorum per [illegible] ex [illegible] bonorum fa[illegible], ex quibus bona [illegible] facta cenſeantur, & an [illegible] ferendæ [illegible] 338. n [illegible] & ſeqq.

834. STIPVLATIO an ſit [illegible] nominatus. Et an omnes contractus in ſe ipſo, vel in inſtrumento deſuper confecto ſtipulationem continentes, pro nominatis habendi ſint.

835 SCIENTIA non probata, an ignorantia præſumatur. Item an ignorantia in his quæ facti ſunt, & in herede de rebus defuncti & in coniunctim, itẽ in filio, teſtamenti vel codicillorum patris, præſumatur, & an propinquus ætatẽ propinqui & ius cognationis, [illegible] alius, id. de quo eſt fama publica, & quod publice notum eſt, ſcire præſumatur.

836. [illegible] A inſtrumenta an & quibus caſibus reus [illegible] ad fundandam eius intentionem, edere teneatur & à iudice ex officio compelli poſſit.

8[illegible] . SVCCESSIO ab inteſtato in bonis paternis, & agnatorum, an competat fratri ordinis S. Franc[illegible] in mendicantium ſi creatus ſit Epiſcopus, etiamſi obtinuerit [illegible] ante electionem cum adhuc eſſet in ordine Minorum.

838. Succeſſor in beneficio, an teneatur ad debita, per prædeceſſorẽ eius, pro vtili & neceſſ[illegible] lęſa [illegible] reparatione contracta, & [illegible] propter infirmitatẽ eius oppignerata [illegible] & ad [illegible] tenetur ſtare locationi [illegible] prædeceſſore ſa[illegible] [illegible] ad ſalarium [illegible] ad [illegible] alia [illegible] ad onera capitul[illegible], tam præterita, quã [illegible] futura

teneatur. Item an res [illegible] tatione Rectoris.

83[illegible]. [illegible] an [illegible] an[illegible], & an deſeretes [illegible] pro[illegible] nem, [illegible] etiam M[illegible] ereditatem [illegible] pere poſſint. Fra[illegible] primi [illegible] paterna hereditate [illegible]

84[illegible] Subſtitutio [illegible] deceſſerit, an eua[illegible] minorum ingre[illegible]

841. Subſtitutio [illegible] ditione [illegible] an ex[illegible] ſubſtitutus [illegible] an [illegible] loco filiis habeat. Item an fidei[illegible] inſtituto effecto clerico. Et an pater [illegible] naſterium ingredietur, [illegible] teſtatoris in omni, attendẽda [illegible] de ea probetur. Item an [illegible] ditione relicta. ſi filius ſine li[illegible] prio corp[illegible] reprocreatis, deſ[illegible] ſit nu[illegible] presbyteri, quem teſtator tum [illegible] filius presbytero exiſtente, [illegible] do ſi [illegible], vel plures eorum [illegible] mn, [illegible] ſuperſti[illegible] au[illegible] at.

842. Subſtitutio [illegible] [illegible] imp[illegible] munis an [illegible] per à pupillarem ætatem [illegible] pubertatẽ conuertatur in obli[illegible] ma[illegible]

843. Subſtitutio ante euentum ea [illegible] ſubſtitutionis, m[illegible] an ſpe ſubſtitutionis ad eius heredes tranſmittat[illegible] an fidei commiſſum conditionale, pendente [illegible] heredes, & quando ad liberos tranſmitt[illegible]

Subſtitutus pupillariter allegans pupillum de[illegible] pillari ætate, an id probare debeat, ve[illegible] contrarium. cp. 256. nu. 4.

844. Subſtitutionum conditionalium, ex ſpes [illegible] miſſum conditionale, an & quib. caſibus [illegible] ſtatoris expreſſa vel tacita, ad filios, & heredes [illegible] tatur, fideicommiſſario ante euentum [illegible] tuo, & quæ coniectura ſuffic. aut ad fideico[illegible] ducendum. Item quando nepos locum patris [illegible] omnimq; repræſentet. Et an filii in cõdi[illegible] tur vocati, vel honorati, & poſiti in [illegible] Et [illegible] rum appellatione an, & quando veniant nepote[illegible] an in fideicommiſſis in quibus plures [illegible] uo vocantur, attendatur proximit[illegible] nu, reſpectu heredis grauati, [illegible] atori[illegible] an ſi [illegible] ſuccedant in locum patris in [illegible]

84[illegible]. Subſtitutio ſeu fideicommiſſum [illegible] reciprocum an cenſeatur remiſſ[illegible] ſionem [illegible] heredes grauatos [illegible] clauſula; de nihil faciendo [illegible] rium, [illegible] veniend[illegible] contra diuiſionem. Item an, [illegible] quæ da[illegible] miſſion[illegible] fideicommiſſo reciproco pr[illegible] tum, vel [illegible] de variis clauſulis in [illegible] appoſitis, quæ fideicommi[illegible] tenuen. [illegible] tationem ve[illegible] onem in du[illegible] ant. Item an tempus per diuiſionem [illegible] atur, ſi in inſtrumento d[illegible] inſtrumentum appoſitum, ſic, vt ſi non ſit facta mentio teſtamenti.

846. Subſtitutio [illegible] fideicommiſſa [illegible] filia, in dote quatenus & pro legitima debetur [illegible] & valeat maxime [illegible] [illegible] ſtatutum [illegible] dotata [illegible] ex [illegible] fa[illegible] [illegible] com[illegible] [illegible] ſubſtitu[illegible] [illegible] ſubſtitutione loq[illegible]

847 [illegible] ſi ſine [illegible] cedat, an [illegible] ret ſi [illegible] nep[illegible] [illegible] an [illegible] tu[illegible] aduiſ[illegible] [illegible] ſi [illegible] [illegible] moriant

[illegible] *sub* [illegible]

[illegible] *emſuiſtam* [illegible] *& per* [illegible] *r inductum.* [illegible]

85 [illegible] *unt le* [illegible] *vel ma-* [illegible] *om-* [illegible] *re fieri* [illegible]

8 [illegible] *an* [illegible] *ſi* [illegible] *qui ſi* [illegible] *an* [illegible] *nulliter facta, an* [illegible]

[illegible] *& ludi* [illegible] *vitandu.*

85 *Sub* [illegible] *compen* [illegible] *quando* [illegible] *gratia* [illegible] *quando* [illegible] *catur ſ* [illegible] *tutio comp* [illegible] *modu* [illegible]

85 [illegible] *ſubſtitutio* [illegible] *fiat.* [illegible]

860. *Subſtit* [illegible] *plenæ* [illegible] *ditate, aut* [illegible] *hoc modo* [illegible] *talem* [illegible]

861. *Subſtitutio* [illegible] *ditur* [illegible] *de cedi* [illegible] *teſtamentu probare* [illegible] *decreſſerit, an probare debeat, cum ſine* [illegible] *Item an ſubſtitutionis & fideicommiſſorum propter*

[illegible] *in re* [illegible]

[illegible] *an* [illegible] *in* [illegible] *poſſet* [illegible] *de* [illegible] *A* [illegible] *contradict* [illegible] *A* [illegible]

S [illegible] *tutio* [illegible] *ad per* [illegible]

[illegible] *an mater* [illegible] *pauperie, aliment* [illegible] *petere* [illegible] *repudiando ſubſtitutus* [illegible] *ex ludat.* [illegible] *quære-* [illegible]

86 *Subſtitutio teſtam* [illegible] *ex clauſulam* [illegible]

[illegible] *Et an* [illegible] *reliquod* [illegible] *ſtitut* [illegible] *fratre,* [illegible]

SV [illegible] *ant* [illegible] *criminalibus, & an teſtament* [illegible]

866. [illegible] *Et an alleg* [illegible] *probari* [illegible] *Iudex* [illegible] *Et ſi poſt*

allegatas ſuſpicionum cauſas, nihilominus procedat in cauſa, an proceſſus ſit nullus. Et an ſuſpicio ante litem conteſtatam allegari debeat. Et quid ſi de nouo emergat ſuſpicio, poſt comparitionem, & litis conteſtationem. Item an Papa cauſam committere poſſit Iudici [illegible] ſpecto, ex certa ſcientia, & recuſatione remota, & rat[illegible] ficare ſententiam latam à carente iuriſdictione.

Opin. 867. Suſpectos an omnes Doctores in vna ciuitate item Conſilium, & Senatum, Collegium item, & [illegible]ynodum prouincialem, allegare poſſint, & Iudex delegatus, & ordinarius, & omnes, tam maiores, quam minores Iudices, & an cauſæ ſuſpicionum probandæ ſint, & quales [illegible] debeant, & quando proponenda. Et quæ pœnæ & conſtitutiones deſuper in Regno Neapolitano ſint prod[i]ta. Item an recuſans Iudicem, ex eo, quod in alia vel ſimili cauſa, contra eum ſententiam protulit, teneatur probare, grauamen in ea fuiſſe doloſe illatum.

868\. STATVTVM *excludens filiam dotatam ab hereditate patris, vel matris, an excludat etiam filiam, quæ tempore mortis patris, vel matris non reperitur dotata. Et ſtatutum excludens filias ab hereditate paterna, extantibus maſculis, an in hereditate materna etiam locum habeat.*

869 *Statutum excludens ſorores, ſeu filias, extantibus fratribus, vel filiis, an excludat etiam fratris prædefuncti filias, & filios. Et de ſtatutis ſtricte intelligendis, & an extendi poſſint. Et an ſtatutum matrem excludens, extante patruo, locum habeat in patruo magno. Et patrum, excludens ſororem, vigore ſtatuti, an excludat amitam. Et an ſtatutum filias excludens, excludat filias non dotatas.*

LIBRI III. LITERA T.

870\. TERMINOS *prædiorum, vel domorum amouens, vel remouens dolo malo, occupandi, vel offuſcandi, vel etiam lapides furandi, aut negotium faceſcendi cauſa, quam pœnam incurrat, & qui dicantur termini. Actor in actione finium regundorum, ſeu petens, vt termini reponantur, intra quod tempus actionem inſtituere, quomodo articulare, & quid probare debeat; quid item reus, & quomodo probentur confinia, & identitas.*

TESTAMENTVM *mulieris, ſine conſenſu propinquorum, à ſtatuto requiſito, extra territorium ſtatuentium conditum, an valeat, & ad bona vbicunque ſita extendatur. op. [illegible]96. n. 19.*

Teſtamentum vt cum minori numero teſtium quam 7 fieri poſſit, an ſtatuto induci poſſit, & an tale ſtatutum etiam ad forenſes in loco ſtatuti teſtantes, & omnia bona vbicunque ſita extendatur. op. [illegible]03. n. 1. & ſeqq. Item an ſubditus extra locum ſtatuti teſtamentum faciens, ſecundum ſtatutum patriæ teſtari poſſit, & debeat ibid.

871\. TESTATOR *an heredi cautionem, de præſtandis legatis vel fideicommiſſis, item cautionem Mutianam, & cautionem de vtendo fruendo arbitrio boni viri tam mobilibus, quam immobilibus, remittere poſſit.*

872\. *Teſtator legans Titio centum, an præcipere poſſit, vt quamdiu ea non ſoluantur [illegible]itio, et vſurarum nomine, certa ſumma annua præſtare debeat, eaſque vſuras legatarius petere poſſit. Et quid in contractibus.*

[illegible]73. *Teſtator prohibens fieri inuentarium per heredem, an per id præiudicet creditoribus, ne heres ipſis in ſolidum teneatur.*

874\. *Teſtatore primo legatum purum, poſtea ſub conditione, vel vice v[illegible]ſa, relinquente, an [illegible]rius per poſterius ſublatum cenſeatur.*

8[illegible] [illegible]ſtatore filium ſuum, & reliquam totam familiam, ſeu de[ſ]cendentes, inſtituente, an omnes deſcendentes ſimul, vel ordine ſucceſſiuo ſuccedant.*

[illegible]6. *Teſtatore iubente [illegible] etiam quanti[illegible] inter pauperes diſtribui [illegible] eſſet vni [illegible] pauperi [illegible] quantitatem dare poſſit. Et [illegible] poſt mortem ſuam [illegible] tribuere iuſſus, an in vita ſua [illegible] erogare poſſit.*

877\. *Teſtator venditionem prohib[ens] an aliam quam [illegible] alienationem cenſeatur proh[ibuiſſe] [illegible] quo [illegible] alienatio comprehendat.*

878\. *[T]eſtator an heredi, & tutori inuentari[um] [illegible] remittere poſſit, eaque [illegible] ſtat[u]te remiſſa, an Iudex [illegible] nihilominus, re exigente, eam tutori [illegible] poſſit.*

Teſtamenti deperditi tenor, & ſolemnitas [illegible] fuit, an duobus teſtibus probari p[oſſ]it. op. [illegible]

879\. *Teſtamentum iure perfectum, an contra[illegible] voluntate, etiam multis teſtibus comprobata, reuo[cetur] vel tollatur. Et an primum teſtamentum tollat[ur per ſe]cundum, teſtatore dicente, ſe nolle primum vale[re] [illegible] inteſtatus decedere velit. Et an id [illegible] tam per [illegible] fieri poſſit, cum ſtatutum requirit certum nu[merum], [illegible] teſtamenti reuocationem. Item an [illegible] tum, in quo vltra 7. teſtes interuenerunt [illegible] per ſecundum, coram 7. tantum teſti[bus] [illegible] Et an [illegible] claratio voluntatis teſtatoris, vel primi eius teſtament[i] coram duobus ſaltem teſtibus fieri poſſit. Et in dogm[ate] proceſſione Spiritus ſancti à Patre & [illegible] declarat[illegible] an primum teſtamentum tollatur per ſecundum [illegible] ſa, ſeu ex ea cauſa factum. Item an teſtamentum inter liberos ſolemne, per ſecundum minus ſolemne [illegible] duobus ſaltem teſtibus, & teſtibus fœminis, & non [illegible] tis, item ſi in primo teſtamento alia perſona [illegible] beris mixtis, vel ſoli extranei inſtituti ſint, reuo[ce]tur [illegible] teſtamentum primum ad pias cauſas, coram [illegible] factum, an per ſecundum eiſdem ad pias cauſ[as] [illegible] duobus teſtibus factum, reuocetur. Et an vero [illegible] dum teſtamentum inter liberos prius reuocetur [illegible] catur, vt prioris teſtamenti in ſecundo ſpeci[alis] [illegible] fiat, licet in eo liberi tantum, & non [illegible] ne in inſtitutione, ſiue legatis, contin[illegible] Et q[illegible] poſteriore teſtamento liberi non ſint in[ſtit]uti [illegible] ſicut in priori; vel in ſecundo ex[tr]anei inſtituti ſi[illegible] tem an in teſtamentis ad pias cauſ[as] etiam [illegible] ſtium neceſſaria ſit. Et an primum teſtamentum, [illegible] inſtituti ſunt extranei coram [illegible] reuoc[etur per] ſecundum, in quo vocati ſunt venientes ab in[teſtato, qui] non ſunt de liberis, coram 5 teſtibus.*

Teſtamentum an coram parocho & duobus te[ſtibus] [illegible] parocho, coram 4. & tempore peſtis [illegible] à rure confectum coram 5. & ad pias cau[ſas] [illegible] grino inſtituere coram duobus teſtibus [illegible] Et an in teſtamento inter liberos filius in[illegible] & exheredari etiam coram duobus te[ſtibus] [illegible] nis, & non rogatis, poſſint. Et [illegible] tam quot te[illegible] dicta teſtamenta reuocari poſſint. vide opin. [illegible] per tot.

880\. *Teſtamentum imperfectum ratione voluntatis [illegible] inchoatum, ſed non perfectum [illegible] pias cauſas & inter liberos. [I]tem teſtamentu[m] [illegible] tu vel ſignis à patre, qui loqui non p[oter]at, [illegible] vel ad pias cauſas factum, an valeat. [illegible] Notario di[illegible] ſtum, cum ab eo [illegible] u ante eius lecturam di[illegible]erit. Item teſtament[illegible] ptum a teſtatore, vel a [illegible] in [ſch]edula teſta[illegible] que nec lecta, nec publicata coram te[illegible] rio an valeat [illegible] & [illegible] nutu teſta[illegible] Item an te[ſt]amentum [illegible] per [illegible] nuntia [illegible] [illegible] ſi [a]ppareat, [illegible] teſta[illegible] de [illegible]gatis, cum [illegible]*

Teſtamentum condemnat ad mortem [illegible]

[illegible]

[illegible] *numerum* [illegible] *atur.*

[illegible] *quid eum te-* [illegible]

[illegible] *in teſtamento*, [illegible] *ſituran-* [illegible] *plenam* [illegible] *modo ea* [illegible]

[illegible] *quot* [illegible] *in teſtamento, tur* [illegible] *ca-* [illegible] *quitat* [illegible] *an* [illegible] *ſtium* [illegible] *cmunitate,* [illegible] *proba* [illegible]. *Ita* [illegible] *tamentum, coram pre* [illegible] *ero, &* *duobus, vel* [illegible] *coram 4. teſtibus, factum. Et an tem* [illegible] *amentum ture* [illegible] *coram* [illegible] *teſtamentum ad pias cauſas, & in-* [illegible] *coram duobus te-* [illegible] *Item an teſtamentum imperfe-* *ctum,* [illegible] *tantum teſte* [illegible] *lum int* [illegible] *nepotes* [illegible] *naturale* [illegible] *ſtitute vel quidam* [illegible] *teſte* [illegible] *adhibita ſint & non ro* [illegible] *nuncupatiuum ſit teſtamentum, ſine* [illegible] *ptu, valeat. E* [illegible] *an mater coram*

[illegible] *ſolet an & quibus caſib* [illegible] *perpetuam* [illegible]

89 [illegible] *poſt* [illegible] *con* [illegible] *procede* [illegible] *fire* [illegible] *intra terminum* [illegible] *demum comparuit* [illegible] *ana* [illegible] *debeant* [illegible] *in con* [illegible] *nemo* [illegible]

[illegible] *que* [illegible] *deponentes, an* [illegible] *qui* [illegible] *quatuor* [illegible] *ſeu* [illegible] *de cau* [illegible] *ſententia. Item d* [illegible] *an a deponens* [illegible] *non reddens, probet* [illegible] *quid teſtes ad e* [illegible] *& quot* [illegible] *ratione deponens an* [illegible] *non* [illegible] *reddere debeat.* [illegible] *Item* [illegible] *ſeu publica voce deponentes* [illegible] *omnes articulo* [illegible] *probetur. & an* [illegible] *tibus viuentium* [illegible] *tenatia, vt tempore* [illegible] *nonum eſſe* [illegible]

Opin. ſpp.

Opus. 899. Teſtis reddens cauſam dicti ſui, hanc ſolam, quod fuerit præſens, vt puta in mutuo, an probet, & an talis præſentia includat intelligentiam, & ſecus ſit ſi de alterius præſentia deponat; ita vt ex eius præſentia inferri non poſſit, ipſum, rem, cui præſens fuit, ſciuiſſe, vel intellexiſſe. Et quid ſi vnus teſtis dicat, ſe non fuiſſe præſentem, alter vero contrarium deponat, vtri credendum, & an Iudex hoc caſu ad inquiſitionem peruenire poſſit.

900. Teſtis vnicus, & ſolus, de facto proprio deponens in ciuilibus, an fidem faciat in fauorem alterius.

901. Teſtis vnicus in iudicio poſſeſſorio, an ſufficiat, ad probandam poſſeſſionem.

902. Teſtis deponens, aliud in iudicio nullo, ſeu inualido, & aliud in valido, cui depoſitioni ſtandum. Et an examinatus in vno iudicio, ſuper exceptione, probet in alio, ſuper actione, etiam inter diuerſas perſonas. Et quid ſi teſtes examinati à Iudice alio, vel incompetente, mortui ſint, vt coram competente repeti non poſſint, an eorum dicta probent. Quid item, ſi à non habente iuriſdictionem, ab honeſtis perſonis examinati ſint, an fidem faciant.

903. Teſte deponente aliquid extraiudicialiter ſine iuramento, & deinde medio iuramento contrarium reſpondente, vel vice verſa, vtri depoſitioni ſtandum. Et quid ſi teſtis ex interuallo contrarium primæ iuratæ depoſitionis, in tormentis, vel ſine tormentis, cum iuramento, deponat. Item teſte deponente aliud in vno, & aliud ex interuallo, in alio iudicio, cui depoſitioni ſtandum. Et an etiam in crimine hæreſis vltimæ depoſitioni teſtis ſtetur.

904. Teſtis an dictum, ſeu depoſitionem ſuam in continenti corrigere & declarare poſſit, & quamdiu id ei liceat.

905. Teſtis errorem dicti ſui ex interuallo corrigere volens, an & quatenus ad id admittendus. Et an prima eius depoſitio per ſecundam tolli poſſit.

906. Teſtis an in teſtamento eſſe poſſit infamis occultus, item infamis infamia iuris, & an eius defectus per bonam famam aliorum teſtium ſuppleatur. Item an infamis ab hereditate repellatur, & an ſententia arbitri infamet. Item an infamia facti per Imperatorem, vel Papam tolli poſſit.

907. Teſtium omnium & ſingulorum dicta an plene & extenſe ab examinatore ſcribenda ſint, an vero vnius dicto integre ſcripto, aliorum ſimilia deponentium, relatiue ſaltem ſcribi poſſint, eos videlicet in omnibus, & per omnia depoſuiſſe, vt primum teſtem. Et an depoſitiones ita ſcriptæ probent.

908. Teſtes ſingulares an ſufficiant ad probandum quid in genere, vt puta, vſuras, famam, iuriſdictionem, hæreſim, poſſeſſionem, furorem, infamiam, & ſimilia, ita vt teſtes ſingulares de diuerſis actibus ad eundem finem tendentibus, deponentes, repelli non poſſint, vt ſingulares. Et an teſtes ſingulares probent minorem ſummam, ſi de maiori deponant. Et quibus præterea caſibus teſtes ſingulares probent, remiſſiue.

909. Teſtes ſingulares, & qui ſingulares eſſe poſſunt, an & quando probent. Et an conſuetudo, confeſſio & ſcientia per teſtes ſingulares probetur. Et quando teſtes dicantur ſingulares, & vnde tales eſſe dignoſcantur. Item an teſti ſingulari, nobili, & in materia iuriſdictionis, ſeruitutis, & decimarum, fides adhibenda ſit.

910. Teſtem exemptum a iuriſdictione Iudicis, coram quo deponit, an Iudex ille, etiamſi delegatus ſit, ob falſam depoſitionem, de falſo, & periurio punire poſſit. Et an clericus falſum deponens ad Ordinarium remittendus ſit.

911. Teſtes nulliter recepti culpa Iudicis, an repeti, & iterum examinari debeant, & an in tali examine ſe ad priorem depoſitionem [illegible]. Et quomodo talis [illegible] Neap. fiat.

91[2]. Teſtes an ad interrogatoria [illegible]noſa, quibus eorum turpitudo detegitur reſpondere teneantur. Et reſpondent cuiuſmodi interrogatoriis, [illegible] conſi[illegible] [illegible] ſtuprum, vel homicidam [illegible]ne[illegible] [illegible]. Et ſuper quibus Iudex ex officio teſtem [illegible] ſit. Item an ipſe principalis de criminibus [illegible] rum interrogatus reſpondere teneatur.

913. Teſtes quot requirantur ad probandam vaſa[illegible]niam. Et an textus ſeu lalei probent, ſi [illegible].

914. Teſtibus duobus de viſu, item affirmatiue [illegible]bus, an plus credatur, quam centum [illegible] ſpontanea voluntate, & negatiue.

915. Teſtes duo an ſufficiant ad conuincendum [illegible] mnandum Papam, & Cardinale[illegible]

916. Teſtibus Vniuerſitatis an & quibus caſi[illegible] [illegible]uerſitate plene credatur.

917. Teſtes deponentes in cauſa criminali, in qu[illegible] pœna irrogatur, ſiue ſint laici, ſiue clerici [illegible] protestatione, & coacte deponentes, item ind[illegible] detegentes crimen, vel denunciant [illegible]xtra [illegible] vel tradentes criminoſum magiſtratui ſeculari Iudex item iudicans in tali cauſa, & acta, & atteſtatione [illegible] vel ſententiam recitans, an efficiantur irregulare[illegible] & quam irregularitatem incurrant. Et quid [illegible] quotuplex ſit irregularitas. Et an clericus in cauſa c[illegible] [illegible] teſtem admittatur.

918. Teſtis citatus, nolens deponere in termino præ[illegible]xo, a[illegible] ad dicendum teſtimonium, per Iudicem, tam dele[illegible] quam ordinarium, item per arbitrum, cogi poſſit, & qua pœna.

919. Teſtis deponens aliquem poſſediſſe 8. annis, [illegible], an probet præſcriptionem decem annorum. Et q[illegible] nus deponat quem poſſediſſe 10. annis, & alter, [illegible] diſſe ſere 10. annis, & amplius, vel ſi vnus teſtis dep[illegible] de poſſeſſione vnius, alter de alterius annis, an probent.

920. Teſtis productus ad probandum de continua p[illegible]ne, deponens Titium poſſediſſe a decem annis [illegible] an probet poſſeſſionem longi temporis, & præſcriptionem.

921. Teſtium falſitas vt excludatur, lex præſumit [illegible] tem loci, & temporis, & interpretantur eorum dicta [illegible] falſitatem important, & reducuntur ad concordiam, [illegible] periurio noceant. Et an tales teſtes ad concordiam [illegible] ducti, probent. Et quando ad concordiam reduc[illegible] ſint. Item an plus credatur confeſ[illegible] principi [illegible] mille teſtibus contrarium aſſerentibus.

922. Teſtes, an & quando ad inſtantiam [illegible] conteſtatam, ad perpetuam rei memoria[illegible] poſſint, & an ita examinati probent. Item an [illegible] ta examinari poſſint. Et an in arbitrio [illegible] qui teſtes ſint ſenes, valetudinarii, & [illegible] tem an teſtis grauiter ægrotans à Iud[illegible] [illegible]compe[illegible] examinari poſſit. Et an probent teſtes, [illegible] mort[illegible] [illegible], naufragio, & ſimilibus, coram Iudice loci vbi talis caſus contingit, non citata parte, examinati. Et an credatur Ambaſciatori dicenti equum ſuum in itinere mortuum, cum iuramento, & produida deſuper [illegible] ſcriptura à quocunque facta. Item an in criminalibus, vna p[illegible] [illegible]te teſtes ad perpetuam rei memoriam r[illegible] [illegible].

923. Teſtes an & quibus caſibus ante [illegible] conteſtatam produci & examinari poſſint. Et qui in eo examine ſit ſtylus Curiæ Romanæ.

924. Teſtis an id, quod in iudicio ſemel depoſuit, in alterius præiudicium poſt[illegible] [illegible] po[illegible] [illegible] depoſuiſſe. & quid ſi in mortuarii [illegible] tarius dicat ſe falſum confeciſſe inſtrumentum [illegible] dex, ſe nunquam protuliſſe ſententiam, aut [illegible] contra inſtrumentum, vel ſententiam quid [illegible] tur, vel probet. Item an vulnerati [illegible] tiuulo ſacto, ſe a Sempronio vulneratum [illegible] [illegible] probet aut indicium f[illegible] de [illegible] [illegible]ſque authoritate & præcelle[illegible]tia

ibidem 925. Teſtium crimin oſorum repulſa, ſeu exceptio contra eos, an in genere, vel ſpecifice, cum expreſſione loci, & temporis commiſſorum criminum, proponenda ſit. Et an criminis illa non probans, actione iniuriarum teneatur, & mulctari poſſit. Item an teſtes per exceptionem repulſi, faciant indicium ad torturam. & an teſtes ſuper inhabilitate, ex homicidio aliove delicto prouenient, examinati in alio iudicio, & inter diuerſas perſonas, fidem faciant in quolibet iudicio.

926. Teſtium defectus, ſeu exceptiones contra eorum perſonas. & dicta, an etiam poſt publicationem atteſtationum opponi poſſint. Et an tales exceptiones deneganda ſint, ſi pars tempore productionis teſtium, contra eorumque dicta non fuerit proteſtata, & quando talis proteſtatio ſit interponenda. Item an exceptiones inimicitia capitalis, infamia, & excommunicationis ante teſtium examen opponi poſſint, & admittendæ, & ab examine, & tortura ſuperſedendum ſit, ſi opponens earum probationem in continenti offerat. Et an exceptio contra perſonas teſtium, item contra procuratorem, in prima inſtantia omiſſa, in ſecunda aut tertia opponi poſſit.

927. Teſtium examinatio in cauſa ciuili an per Notarium fieri poſſit, & quid ad hoc requiratur. Item an confeſſio coram Notario facta, abſque præſentia Iudicis, vel coram Iudice, ſed non in loco iudicii, nec pro tribunali ſedente, vel coram Iudice incompetente, confitenti præiudicet, & plenam probationem contra eum inducat, vt ex ea condemnari poſſit. Et an talis confeſſio ſit ſufficiens indicium ad torturam, & an ea per vnicum teſtem ſaltem ſemiplene probari poſſit, an vero plures teſtes ad id requirantur. Item an ex partium conſenſu teſtes per Notarium, ſine Iudicis præſentia, eiuſve commiſſione, recipi, & examinari poſſint. Item an Iudex examinationem teſtium Notario committere poſſit, & commiſſio illa examini inſerenda ſit, vt valeat. Et an teſtes in locis longe diſſitis, vel in articulo mortis conſtituti, per ſolum Notarium ſine præſentia & commiſſione Iudicis examinati probent.

928. Teſtium examinatio in cauſis criminalibus, vel ciuilibus arduis, an & quando à Iudice Notario, vel alii Iudici, illius vel alterius territorii, committi poſſit. Et an teſtes decrepitæ ætatis, & valetudinarii, vel impediti, item perſona in dignitate conſtituta, & illuſtres, in domibus ſuis examinandæ ſint, tam in criminalibus, quam ciuilibus cauſis, & an iſta perſona priuilegio ſuo renunciare, & ſponte coram Iudice ad dicendum teſtimonium comparere poſſint, & an tunc earum depoſitio valeat, & an ſponte comparentes admittantur, ſi veritas aliter haberi non poſſit, idque ab afferente probandum ſit. Item an Vxor contra maritum, & econtra, item filius contra patrem, & gener contra ſocerum, aliique coniuncti vſque ad 7. gradum, contra coniunctos, tam in ciuilibus, quam criminalibus, ad dicendum teſtimonium cogi poſſint.

Teſtium examinationi an alii teſtes adhibendi. Et an teſtium examinatio actuario Iudicis committi poſſit. ibidem. 30.n.18.& 19.

Teſtium examinatio, maxime ſuper canonizatione alicuius ſancti, in ſecreto fieri debet. ibid.n.32.

929. Teſtes aduerſa partis ante examen generaliter reprobans, item proteſtans, ſe velle eos reprobare, an in poſtea vti poſſit, & pro ipſo fidem faciant, ſi quid pro ipſo deponant.

930. Teſti cum iuramento aſſerenti, ſe aliter depoſuiſſe, quam à Notario ſcriptum ſit, an contra Notarium credatur.

931. Teſtes iurare debent, ſe pro vtraque parte dicturos veritatem, & tenentur plene deponere factum pro vtraque parte, & neſcienti factum non adhibetur fides. & an valeat teſtis dictum, ſi non depoſuerit ſuper toto negocio, vel ſi non iuratus depoſuit, etiamſi ſit religioſus, Epiſcopus, vel Cardinalis. Et an non aliqualem probationem faciat teſtis, qui ſine iuramento depoſuit. Et quid ſi mortuus ſit talis teſtis, vt repeti non poſſit, an ſemiplenam probationem faciat. Item an examen ſit nullum, ſi pars citata non ſit, & an teſtes examinati parte non citata, faciant indicium. Et quid, ſi principalis ad examen citatus ſit, cum procurator per litis conteſtationem factus ſit dominus litis. Et quid ſi pars citata non comparat, an cenſeatur dare licentiam teſtibus iurandi in eius abſentia. ad videndum iurare teſtes, etiamſi, [illegible] aduerſa partis examinati ſint. Et quomodo teſtes ante depoſitionem inquirendi ſint, & qualis locus ad examen eligendus. Item an Cardinale Epiſcopi & Clerici &c. iurare teneantur tactis Euangeliis. Et an teſtium non iuratorum dicta valeant, ſi teſtes poſt depoſitionem iurent, maxime in cauſis ſummariis, & in quibus proceditur ſola facti veritate inſpecta. Item an valeat teſtium depoſitio non iurata, ſi partes teſtibus iuramentum remiſerint. Et an declaratio depoſitionis teſtis ſine iuramento fieri, & à ſtatuto iuramentum teſtibus remitti poſſit. Item an teſtes iuraſſe præſumatur, ſi Notarius ſcripſerit, eos iurato depoſuiſſe, non addito eorum iuramento. Et an teſtium dicta, ſi antiqua ſint, probent, etiamſi de eorum iuramento non appareat. Item an teſtes ex compromiſſoria, qui iurarunt pro vtraque parte dicere veritatem, iterum iurare debeant.

932. Teſtes non publicati an probent. Et an publicatione omiſſa valeat ſententia. Et an ab alio Iudice, quam qui teſtes examinauit, fieri poſſit, & facta valeat. Et quibus caſibus teſtes non publicati probent. Et quomodo, & qua forma publicatio fieri debeat.

933. Teſtibus duobus ſi alter probet ſe mutuaſſe Titio 100. reus autem per vnum tantum teſtem probet ſe ſoluiſſe illa 100. vter obtinere, & cui iuramentum ſuppletorium deferri debeat. Et duobus teſtibus deponentibus, Manium mutuaſſe pecuniam Sempronio, ſed neſcientibus quantitatem. & aliis duobus aſſerentibus, eundum Manium petiiſſe a Sempronio decem, an quoad decem probatum ſit mutuum.

934. Teſtis productus ab aliquo, contra partem aduerſam, ſi poſtea producatur contra producentem, an ab eo reprobari poſſit.

935. Teſtis falſum dicens in vno articulo, vel falſum iurans pro parte, an in omnibus aliis, etiam ſeparatis, cenſeatur inhabilis.

936. Teſtis dictum an reprobari poſſit propter falſitatem commiſſam, non tangentem cauſam principalem, ſed acceſſoria, vt ſi dixerit ſe non eſſe affinem producentis, cum tamen ſit affinitate iunctus.

937. Teſtis falſum deponens in cauſa ciuili, vel criminali, vel tacens veritatem, vel aliquid recipiens à litigantibus, ne ferat teſtimonium, quam pœnam incurrat, & ad quid teneatur. Et quid ſi falſum extra articulos, vel cauſam, vel de eo, quod non noceat partibus, deponat.

938. Teſtium ſolam corruptelam an probare ſufficiat, vt ſententia ex falſis teſtium depoſitionibus retractetur, an vero etiam ipſa falſitas probanda ſit. Et quid ſi ſaltem reſtitutio in integrum aduerſus talem ſententiam petatur. Item an teſtis corruptus contra corrumpentem fidem faciat.

939. Teſtis vel Notarii contrarietas, non præiudicans partibus. an ſit punibilis. Et an teſtis ob hoc in totum ſit reiiciendus.

940. Teſtes in inſtrumentis ſeu contractibus publicis adhibiti, an propria manu ſe ſubſcribere teneantur. Et quid hoc caſu in Regno Neap. obtineat, & quot teſtes in inſtrumentis & teſtamentis requirantur, & in eorum reaſſumptione.

941. Teſtis vnicus de viſu, an ſemiplenam probationem faciat, etiam in criminalibus. Et an ei iuramentum ſuppletorium deferri poſſit. Et an indicium faciat ad inquiſitionem, & torturam. Item an cum fama in criminalibus

libus probet. Et an in criminalibus probationes imperfe-ſta coniungi poſſint.

Opin. 942. *Teſtis vnicus an plenam fidem faciat, ſi litigantes ita prius inter ſe conſenſerint. Et an talis teſtis, cum dicto ſtare partes conſenſerunt, deponere poſſit, partibus non citatis, & tali eius depoſitioni ſtandum ſit. Item an partes contra teſtes, eorumve dicta opponere poſſint, ſi in eorum perſonas prius conſenſerunt.*

943. *Teſtis vnus deponens de veritate & fama ſimul, & alius de fama tantum, an probent.*

944. *Teſte vnico, ſi ſemiplene probet actor, & ſuccumbat, quia non ipſi, ſed reo delatum eſt iuramentum, an actor condemnari poſſit in expenſas.*

945. *Teſtis vnus, & confeſſio facta parte abſente, vel vnus teſtis cum fama, an faciant plenam probationem. Et quid in criminalibus. Item an & quando duæ ſemiplenæ probationes faciant plenam probationem. Et quando teſtes ſingulares coniungantur.*

946. *Teſtis vnus de vera numeratione, & alter de confeſſione extraiudiciali deponens, an plene probent mutuum. & opin. ſeq.*

947. *Teſtis vnus de veritate, & alius de confeſſione, emanata præſente parte, ſeu duo teſtes de confeſſione, parte abſente, vel de fama publica deponentes; item vnus de numeratione, & duo de confeſſione abſente parte facta, an iungi poſſint, & plene probent. Item an confeſſio extraiudicialis præſente parte facta, duobus teſtibus probata, plenam probationem inducat.*

948. *Teſtes in cauſa principali publicati, an in cauſa appellationis denuo produci poſſint ſuper iiſdem articulis, vel directo contrariis.*

949. *Teſtis an in ſcriptis deponere, & in deponendo ad ſcripturam ſuam ſe referre poſſit. Et an talis depoſitio probet. Item an ætas filiorum per ſcripturam parentum probetur. Item an delinquens crimen capitale per procuratorem confiteri poſſit. Et an per nuntium, vel ſcripturam quis Sacerdoti peccata confiteri, & abſolutionem petere poſſit.*

950. *Teſtis deponens ſe aliquid vidiſſe noctu, an probet, ſi non addat, Lunam tum luxiſſe, vel aliud lumen adfuiſſe. Et quid ſi deponat, ſe aliquem ex voce cognouiſſe, vel ſe fuiſſe propinquum, an faciat indicium ad torturam. Et quid Iudex attendere debeat in depoſitionibus ſuper actibus nocturnis. Item de Luna, eiuſque lumine, motu & curſu. Et de aurora, ſeu diluculo, & crepuſculo, an ſint partes diei, & quod in eo geſtum, die geſtum cenſeatur. Et quando dies incipiat currere, in qualibet materia, & quot horas habeat. Item teſtis deponens aliquid factum noctu, vel de fama, ſi interrogatus, quid ſit nox, & bona fama, reſpondeat, ſe neſcire, an probet. Vide etiam de prædicta materia opin. 74. nu. 13. & ſeqq.*

951. *Teſtis an per procuratorem iurare & deponere poſſit.*

952. *Teſtis deponens extra articulos an probet, & quid ſi ſaltem deponat, quomodo articulos intelligat, aut ſuper dependentibus articulorum. Et qua pœna puniatur falſum extra articulos deponens. Item an ſuper articulis ineptis deponere, eoſque ſupplere poſſit.*

953. *Teſtes de Collegio, vel Vniuerſitate, an & quando pro Vniuerſitate probent. Item an teſtimonium Clericorum, vel Religioſorum, item Prælatorum, & Canonicorum pro Eccleſia, valeat. Et an confeſſio Prælati de mutuo recepto, Eccleſiæ, vel ſucceſſori eius præiudicet. Et quid probandum, vt mutuum Prælato datum ſubſiſtat, & Eccleſiæ præiudicet.*

954. *Teſtis an eſſe poſſit pater in cauſa filii, & filius in cauſa patris. Item an pater, & mater, in cauſa religionis, ætatis, ſtatus, generis, cognationis, & matrimonii liberorum, teſtes eſſe poſſint. Et an legitimatio per patrem legitimati probari poſſit. Item an pater contra filium, & econtra, filius contra patrem teſtis eſſe poſſit. Et an filius teſtis eſſe poſſit in cauſa, in qua pater eſt procurator, & vice verſa, pater in cauſa, in qua filius procuratorem agit.*

955. *Teſtis an eſſe poſſit vxor pro marito, vel econtra maritus pro vxore. Item an & quando probet teſtis commodum, vel incommodum in re habens. Et quando Iudex teſtimonium ferre poſſit.*

956. *Teſtis an eſſe poſſit venditor pro emptore, vel econtra in cauſa emptionis, item donator in cauſa donationis.*

957. *Teſtis an eſſe poſſit cedens in cauſa ceſſionarii.*

958. *Teſtis an eſſe poſſit periurus, vel infamis, contra alium infamem, vel periurum, & admiſſis ad iuramentum in litem, vel ſuppletorium, & quid ſi vitam emendauerit, aut à periurio abſolutus ſit. Et an à Pontifice ad teſtimonium habilitari poſſit. Et an probet contra hæreticum. Item an periurus dici poſſit, qui ſine dolo peierauit, aut ſoluere iurauit, quod præſtare nequit, aut qui ex iuſta cauſa iuramentum non ſeruat. Item an filiifamilias cum iuramento ſine conſenſu patris ſe obligantes, vel emancipatos aſſerentes, in Regno Neap. periuri efficiantur, & puniri poſſint.*

959. *Teſtis an eſſe poſſit Aduocatus in cauſa clientis, item ſollicitator, procurator, vel inſtigator cauſæ, mediator, proxeneta, & litem ſuſtinentes in quo depoſuerunt, & quot modis quis dicatur in cauſa propria deponere.*

960. *Teſtes an eſſe poſſint amici, affines, ſocii, & domeſtici, & in quibus cauſis. Et quatenus affinitas repellat à teſtimonio. Et an innocentia Rei, per parentes fratres, & domeſticos teſtes probari poſſit. Item an coniunctus vtrique parti in teſtem admittatur. Et patruus pro nepote, & conſobrinus pro conſobrino. Domeſtici qui proprie dicantur. Et an amicus ſit idoneus teſtis inſtrumentarius, & an plures amici, propter numerum, in cauſa amici, ſint teſtes integri. Et quales debeant eſſe amici.*

961. *Teſtis an eſſe poſſit ſocius criminis contra ſocium, & an faciat indicium contra ſocium, ad inquiſitionem contra eum formandam, & ad torturam, & an in ſubſidium admittatur. Et an admittatur in crimine læſæ maieſtatis, hæreſeos, contra latrones inſignes, falſos monetarios, & reos criminis ſimoniæ. Item an ſubiectus quæſtionibus aliorum, vel ſui & aliorum cauſa, tam contra alios, quam ſe, probet. Et an carceratus teſtis eſſe poſſit. Item an ſocius pro ſocio in cauſa ciuili teſtis eſſe poſſit.*

962. *Teſtis non extenſe deponens, ſed dicens, contenta in articulis, ſeu inquiſitione vera eſſe, vel verum eſſe, quod alius teſtis depoſuit, an probet in criminalibus, & quid in ciuilibus.*

963. *Teſtes deponentes per dictiones,* vel, circa, *vel* circiter, *ſeu,* & plus, *vel* vltra, *item deponentes alternatiue, an & quibus caſibus probent.*

964. *Teſtes an eſſe poſſint pupillus, vel impubes, in cauſis ciuilibus arduis, & criminalibus, & an præſumptionem tantum, vel indicium faciant, & an pupillus poſt pubertatem deponere poſſit de iis, quæ in pupillari ætate vidit.*

965. *Teſtis deponens de credulitate, vel quod ei ita videatur, vel per verba,* iudicio meo, *vel,* ni fallor, *item,* credo, videtur, *& ſimilia, vel dicens, ſe certo credere, an probet, maxime in antiquis, & quod dicatur tempus antiquum. Et quales teſtes, & cuius ætatis requirantur, in probandis antiquis, & tempore immemoriali. Item peritus in arte, deponẽs per verbum,* videtur, *an probet.*

966. *Teſtes an & quando poſſint examinari, parte non citata, ad videndum eos iurare. Et an in omnibus tam criminalibus, quam ciuilibus, & tam ordinariis, quam ſummariis cauſis, talis citatio ſit neceſſaria.*

967. *Teſtis, cuius depoſitio facit ad ipſius exonerationem, vel liberationem, an probet.*

Opin. 968.

Opin 968. Teſtis an eſſe poſſit mulier in teſtamento, tam de iure canonico, quam ciuili. Et quid in codicillis. an mulieres ſolæ fœminæ, abſque maribus, teſtes eſſe poſſint, & an per teſtes affines & conſanguineos, in codicillis adhibitos, codicilli probari poſſint. Item an mulier teſtis eſſe poſſit in teſtamento inter liberos condito, etiam non rogata, & an in teſtamento patris, filium ſpurium inſtituentis, item in teſtamento militis. Item an mulieres in cauſis matrimonii teſtes eſſe poſſint, & quales eſſe debeant teſtes, cum de dirimendo vel celebratione matrimonii agitur.

969. Teſtes an eſſe poſſint infames infamia facti in criminalibus, ita vt quis ex eorum teſtimonio capitis damnari, vel torturæ ſubiici poſſit. Et an perſona vilis, contra valde diffamatos in teſtes admittantur.

970. Teſtes in criminalibus an eſſe poſſint meretrices, lenæ, tabernariæ, lenones, & ſimiles. Item an concubina, vel amaſia, in cauſa amaſii ſui teſtis eſſe poſſit.

971. Teſtis infamis infamia canonica, & in peccato mortali exiſtens, & qui non communicauit, maxime tempore Paſchatis, an repellatur à teſtimonio, & pro heretico habendus, & à cœtu fidelium ſeparandus ſit.

972. Teſtes plures, deponentes aliquem poſſediſſe 10. annis, nulla addita determinatione annorum, an probent præſcriptionem.

973. Teſtes an eſſe poſſint in criminalibus contra clericos, corpore, vel membris mutilati, & an ad ſacros ordines promoueri poſſit, digito carens.

974. Teſtimonium vnius teſtis an admittatur, ſi ſit magnæ authoritatis vel dignitatis. Et an prima tonſura & clericatus vnico teſte probetur. Et an tam teſtibus, quam literis probari poſſit. Item an clericatus eo ipſo probetur, quod Pontifex, conferendo alicui beneficium, eum in literis clericum vocet. Item an ſtatuto, vel conſuetudine, item per Papam, vel Imperatorem induci poſſit, vt teſtimonio vnius credatur. Et an Papa ſolus ſit idoneus teſtis, quoad litis deciſionem, etiam in iis, quæ ante Papatum vidit. Et an vnicus tantum teſtis admittatur, ſi vnus tantum in ciuitate reperiatur, item in caſu l. Theopompus, ff. de dote prælegat. ſi videlicet teſtator in vltima voluntate mandarit eius declarationi ſtandum eſſe. & an partes iſti declarationi debeant eſſe præſentes, & ad eam citari. Et teſtis, parte aduerſa non citata, examinatus an & quando probet. Item an teſtes in cauſa hæreſis, item recitator, & ſocius examinari poſſint, parte aduerſa non citata. Et an vni teſti præſumptiue, & cum alteri non ſit præiudicium, credatur. Item an ſoli, atteſtanti, aliquem baptizatum, mortuum, excommunicatum, & in probanda iuſta cauſa credulitatis, & cum eius depoſitio tendit ad firmitatem inſtrumenti; item an vnus teſtis contra producentem probet. Et an magis credatur vni teſti pro, quam pluribus contra matrimonium deponentibus; item an matrimonium per depoſitionem vnius teſtis impediri poſſit.

975. Teſtimonium an perhibere poſſint mutus & ſurdus, tam in criminalibus, quam ciuilibus; & an teſtamenta facere poſſint.

976. Teſtis an eſſe poſſit pater ſpiritualis, in cauſa filii ſpiritualis, & vice verſa, filius ſpiritualis, in cauſa patris ſpiritualis, item nutritor, & nutrix in cauſa alumni, & in probanda eius ætate.

977. Teſtis an eſſe poſſit excommunicatus, & ſocius criminis. Et an exceptio excommunicationis vel ſimilis examen retardet.

978. Teſtis an eſſe poſſit inimicus, contra inimicum, ſi cum eo reconciliatus ſit. Et qualis inimicus, vel inimicitia eſſe debeat, vt à teſtimonio repellat. Et quæ dicatur capitalis inimicitia, & ex quibus probetur, & an minæ eam probent. Item an inimicus etiam in crimine hæreſis, læſæ maieſtatis, & aliis enormiſſimis à teſtimonio contra inimicum, repellatur. Et an teſtis inimicus indicium faciat ad torturam, maxime ſi in tortura depoſuerit. Et an admittatur in cauſis difficilis probationis. Item an etiam ſuſpectus tantum de inimicitia, etſi non vere conſtet de inimicitia, ſed per ſolum ipſius teſtis dictum, ad teſtimonium admittatur. Et an teſtis inimicus in extremis conſtitutus, & ſumpta Euchariſtia, examinari poſſit contra inimicum ad perpetuam rei memoriam.

Teſtis an ſecreta. quæ ei ſub iuramento concredita ſunt, reuelare teneatur. op. 144. n. 8.

979. Teſtes deponentes, aliquem violenter mulierem cognouiſſe, an probent, & an is ex tali teſtium depoſitione condemnari poſſit.

980. Teſtis in cauſis criminalibus an & quo iure & quando mulier eſſe poſſit. Et quis dicatur teſtis omni exceptione maior. Et quid attendendum, vt teſtes haberi poſſint pro conteſtibus.

981. Teſtis idoneus an ſit frater in cauſa fratris, tam in arduis & criminalibus, quam ciuilibus, & an tantam fidem faciat, quantam alius teſtis, ita vt deferri poſſit iuramentum ſuppletorium, & concurrens cum alio teſte, an numerum teſtium augeat. Et an ſoror, habitans cum ſorore in eadem domo, probet pro ſorore in cauſa matrimonii. Item an frater contra fratrem, & maritus contra vxorem, inuiti teſtimonium dicere cogantur.

982. Teſtis an & in quibus cauſis eſſe poſſit Iudæus contra Chriſtianum, præſertim cum nuper ad fidem Chriſti conuerſus, & baptizatus eſt. Et per quid Iudæus iurare debeat. Item an Iudæo iuramentum in litem & in ſupplementum probationis, contra Chriſtianum deferri, & tanquam peritus, ad comparationem & interpretationem literarum Hebraicarum, aſſumi poſſit.

983. Teſtis an eſſe poſſit cæcus, & in quibus.

984. Teſtes an eſſe poſſint colonus & vaſallus pro domino, vel contra eum.

985. Teſtes in teſtamento an legatarii eſſe poſſint, etiam ad probanda legata ipſis in eo relicta. Et an legatario totum teſtamentum, vel ſaltem pars eiuſdem, legatum eius & heredis inſtitutionem continens, edenda ſit.

986. Teſtis an eſſe poſſit fideiuſſor pro fideiuſſore, quod non principaliter fideiuſſerint. Et an fideiuſſor habeat beneficium excuſſionis, ſi creditor eum noluit accipere vt fideiuſſorem, ſed vt principalem.

987. Teſtis an eſſe poſſit fideiuſſor pro reo principali.

988. Teſtis an eſſe poſſit pauper, etiam in cauſa criminali, matrimoniali, & ardua, & an pauper, & ſemel falſus periurus, & mulier, iurare poſſint in ſupplementum probationis, & vigore ſtatuti, diſponentis credi debere iuramento damnum paſſi, vel creditoris, vel alterius.

989. Teſtes an eſſe poſſint laicus, & mulier contra clericum, & vice verſa, clericus contra laicum, coram Iudice ſeculari.

990. Teſtes de auditu deponentes in contractibus, vel quaſi, ſi cortina, vel paries interceſſerit inter teſtes, & contrahentes, an probent, & quid in teſtibus teſtamentariis. Item an teſtimonium de auditu, maxime ſi adiiciatur fama publica, probet, vel ſaltem præſumptionem, aut indicium inducat, per quod transferatur onus probandi in aduerſarium. Et an in cauſa adulterii, & in antiquis, & in probanda cognatione, & heredem fraudaſſe hereditatem, aliiſque caſibus teſtimonium de auditu probet.

991. Teſtis idoneus an ſit infamis infamia facti, tam iure canonico, quam ciuili. Et ſedecim caſus recenſentur, quibus quis efficitur infamis. Et de infamia effectibus. Item an infamia etiam probetur per teſtes alterius loci, quam vbi infamia contracta eſt, & an infamis teſtis vel vltero infamiam obiicere poſſit. Et teſte infamato ſe purgante, an valeat eius teſtimonium.

Opin. 992. Teſtis iurans die iuridica, & die feriata deponens, an probet. Et an dicatur dies iuridica ſecundum locum iudicis, vel locum Rei, vel Actoris. Et an citatio eiuſque executio die feriata fieri poſſit.

993. Teſtes in cauſis matrimonii, ad illud probandum, vel ſeparandum, an fœmina eſſe poſſint, item pater, & mater, frater, ſoror, & alii cognati. Et an teſtes omni exceptione maiores in cauſa matrimonii requirantur, & an teſtes de publica voce & fama, cum aliis adminiculis, item vnus teſtis cum fama & confeſſione coniugum, ſufficiant ad probandum matrimonium. Item an infamis infamia facti in cauſa matrimoniali teſtis eſſe poſſit. Et an cauſa matrimonialis ſit grauis & ardua, & criminali æquiparetur, & quibus tales cauſæ ſint committendæ.

994. Teſtes an eſſe poſſint pater & mater, pro filio, ſuper ætate eius, & an plene vel ſemiplene probent. Et an plus probet ſcriptura patris, quam viua vox, ſuper ætate filii.

995. Teſtes an eſſe poſſint Monachus, & Minoritæ, in teſtamento, in quo eorum monaſterium inſtitutum eſt. Item an monachi & clerici in iudiciis ſecularibus teſtes eſſe poſſint. Et an monachus in cauſa monachi teſtis eſſe poſſit.

996. Teſtes duo an ſufficiant ad condemnandum in quocunque crimine, delinquentem, etiam ipſum Papam, & Imperatorem, & in cauſa hæreſis. Et in qualibet cauſa, etiam grauiſſimi præiudicii.

997. Teſtes duo an ſufficiant ad probandam conſuetudinem, & ad probandam ſolutionem canonis. Item an conſenſus Baronis, & Regis ſuper obligatione, & alienatione feudi, tam per teſtes, quam ſcripturam probari poſſit.

998. Teſtis inhabilis, ſi omnium conſenſu tempore conditi teſtamenti reputatus ſit habilis, an vitiet teſtamentum.

999. TYRANNVM Principem, an vaſalli & priuati intolerabiliter oppreſſi, licite occidere, vel veneno occulte è medio collere poſſint.

1000. TORTVRA an & quando repeti poſſit ſine nouis indiciis, & an torturæ repetitio conſiſtat in arbitrio Iudicis. Et an tortura inferri poſſit ex indicio à factore motu.

Tortura in quibus criminibus, ſine legitimis indiciis, inferri poſſit. op. 140. n. 5. Et ad quid teneatur torturam inferens ſine legitimis indiciis. ibid. n. 3. & 4.

1001. TRANSACTIO licet iurata, an per remed. l. 2. C. de reſcind. vend. reſcindi poſſit.

1002. Tranſactio, vel renunciatio ſuper alimentis futuris, ex teſtamento vel iure debitis, an valeat, & quid ſi iuramentum interuenerit.

1003. Tranſactio an ſit contractus innominatus (& op. 164. nu. 4.) & lucratiuus. Et an veniens contra tranſactionem debeat omnia accepta reſtituere, & quibus verbis in tranſactione vtendum.

1004. TREBELLIANICÆ detractio an per teſtatorem prohiberi poſſit, & an per verba generalia, quibus hereditatem pleno iure reſtituere iubet, prohibita cenſeatur. Et an filius primi gradus per prohibitionem alienationis omnium bonorum, prohibita cenſeatur, & an liberis primi gradus expreſſe prohiberi poſſit.

Trebellianica poteſt in codicillis prohiberi. opin. 355. numero 5.

Trebellianica an detrahatur ex fideicommiſſo in contractu relicto. op. 167. n. 7.

Trebellianicam an ſolam detrahat heres extraneus fideicommiſſo grauatus. op. 357. n. 1.

Trebellianicam amittit heres, non conficiens inuentarium. ead. op. n. 2. & 4.

1005. Trebellianicam an pater filiis primi gradus prohibere poſſit in caſu, quo duæ quartæ forent detrahendæ, (& op. 358. n. 4. & ſeqq.) & an filii, non obſtante prohibitione, duas quartas detrahere poſſint. Item an Trebellianica etiam de legatis piis detrahatur, a filiis præſertim primi gradus. op. 832. nu. 28.

1006. TVTORI vel curatori an & quatenus à teſtatore remitti poſſit redditio rationis adminiſtratæ tutelæ & curæ.

Tutor aliquando bona pupilli immobilia ante mobilia diſtrahere debet, quod exemplis illuſtratur. op. 41. n. 6. & ſeqq.

1007. Tutores, vel curatores an prædia minorum ſine decreto Iudicis, ad longum tempus locare poſſint, & an alienatione, venditioneque prohibita, etiam locatio ad longum tempus prohibita cenſeatur. Et quæ dicatur locatio ad longum tempus.

Tutor ponens in inuentario per errorem res quaſdam, quæ non ſunt pupilli, an de iis teneatur, & quomodo ei ſubueniatur op. 135. nu. 2. Item ponens in inuentario debita incerta ſine chirographis, an tali confeſſione ſibi præiudicet, & poſſit probare contrarium. ibid. nu. 8. 9. & 10.

Tutore in expenſas condemnato, ob litem calumnioſe motam, an fiat executio contra pupillum. ibidem numero 10.

Tutor, qui rem pupilli viliori pretio vendidit, an excuſetur, ſi authoritate publica ita æſtimata fuit, præcedente decreto Iudicis. Et quid, ſi dolus vel fraus tutoris interceſſerit. ibid. n. 22. & 23.

1008. Tutor an in contractibus ſuis cum pupillo, ſibi ipſi authoritatem præſtare, & rem a pupillo emere poſſit.

V.

1009. VASALLVS an renunciare & refutare poſſit feudum in manibus domini, domino inuito, & alio ad habitandum ſe conferre.

Vaſallus an & quatenus dominum ab alio aggreſſum defendere teneatur op. 190. n. 5.

Vaſallus an ſine cauſa feudo à Principe priuari poſſit op. 383. n. 1.

Vaſallus an teneatur iurare fidelitatem omnibus heredibus domini, & an heredes vaſalli iuramentum domino in ſolidum præſtare debeant, etſi poſſideant pro parte. op. 429. n. 6. 7.

Vaſallus an pro vel contra dominum teſtis eſſe poſſit. op. 984. n. 2.

VECTIGAL an ſoluendum ſit pro rebus, quæ pro proprio & familiæ vſu vehuntur. op. 765. n. 15.

1010. VENARI & piſcari recreationis cauſa, an liceat in fundo alieno, & an feræ efficiantur capientium. Et an in dubio recreationis cauſa quis venari præſumatur. Item an Principes & domini ſubditis ſuis venationes & piſcationes prohibere poſſint.

1011. VENDITIO, ſeu executio in ſubhaſtatione, ſeu venditione bonorum, non ſeruato iuris ordine, facta ſi videlicet mobilia ante excuſſionem mobilium vendita ſint, an ſit ipſo iure nulla, & retractanda, an vero ſubſiſtat, ſi ab ea appellatum non ſit.

Venditione prohibita, an omnis alienatio cenſeatur prohibita. op. 877. n. 1.

1012. Venditor mercium an aliis creditoribus in mercibus illis adhuc extantibus præferatur.

Venditor an etiam ad intereſſe teneatur ob rem non traditam. op. 390. n. 6.

1013. Venditor, qui pactus eſt cum emptore, quod rem venditam intra certum tempus redimere poſſit, an elapſo eo tempore admittatur, & licita ſit talis emptio. Et quid in minore ita vendente.

1014. Venditione per verba ſtipulationem inducentia facta, an contractus, vt venditio & ſtipulatio, valeat.

Opla.1015. Venditor deceptus vltra dimidium iuſti precii, etiam in vno nummo, an ad integrum precium ſupplendum agere poſſit, & idem in emptore locum habeat. Et an tempus quo res empta eſt in æſtimando iuſto precio, conſiderandum ſit.
1016. Vendita re vna, a duobus, cum pacto retrouendendi, an alter ex venditoribus admittatur, ad partis redemptionem, & emptor vni iſti partem vendere teneatur.
1017. Venditio vltra dimidium iuſti precii facta, an valeat, & Remed. l. 2. C. de reſcind. vendit. an habeat locum in re per ſubhaſtationem vendita.
1018. Vendito prædio, vel fundo ad menſuram, an ripa adhærens veniat, & an foſſa fundum ambientes ſint vna cum fundo menſuranda, & in menſura computanda.
1019. Vendito fundo cum expreſſione iugerum, vnico precio pro toto fundo conſtituto, an ad corpus, vel menſuram venditum cenſeatur, menſura atque debeat, & quod plus, vel minus in menſura reperitur, emptori cedat.
1020. Venditor qui in venditione factum ſuum ſaltem promiſit, an teneatur de euictione, ſi, ex facto authorum, vel prædeceſſorum ſuorum res euincatur. Item qui pactus eſt, quod de euictione teneri nolit, an re euicta, nihilominus precium reſtituere teneatur.
1021. Vendens rem cum pacto francandi, an reali actione agere poſſit contra illum in quem res per emptorem translata eſt, an vero contra primum emptorem, tantum actione perſonali.
1022. Venditor an iure ciuili, canonico, & conſcientia agere poſſit ad intereſſe contra emptorem, qui percepit fructum rei emptæ & fuit in mora ſoluendi precium, & an illud intereſſe precium excedere poſſit.
1023. Venditio iurata, facta cum clauſula: ex certa ſcientia: aliiſq; conſuetis, an ex l. 2. C. de reſcind. vendit. reſcindi poſſit.
1024. Venditor dans, tradens, donans, & donare intendens emptori id, quod res plus, quam ei vendita fuit, valet, an ex l. 2. C. de reſcind. vend. venditionis reſciſſionem, ob læſionem vltra dimidium, petere poſſit.
1025. Venditor an præciſe rem tradere teneatur, vel præſtando intereſſe liberetur. Et an totam rem venditam retinere poſſit, precio non ſoluto, ſi vnus ſaltem nummus adhuc deſit.
1026. Venditor qui re vendita, fidem habuit de precio, an eo non ſoluto, ad eam recuperandam, rei vendicatione agere poſſit, & an in re vendita, priuilegium habeat, vt aliis præferatur, vel actionem hypothecariam.
1027. Vendere rem propriam an, & quando quis inuitus cogatur, eiq; à magiſtratu certum precium præfiniri poſſit. Item an, & quando diuites, ad diſtribuendum, vel emendum frumentum pro pauperibus, cogi poſſint. Et venditio ad æmulationem alterius facta, an valeat.
1028. Venditor qui ſcit emptori litem de re vendita moueri, an de euictione teneatur, ſi emptor ei litem non denunciauerit.
1029. Vendita re duobus, an præferatur ſecundus emptor, ſi ei res tradita ſit.
1030. Venditionis, aliusve contractus, vt dici poſſit vſurarius, & ſimulatus, an hæc tria neceſſario concurrere debeant, videlicet modicitas precii, pactum de retrouendendo, & conſuetudo fœnerandi, an vero duo priora tantum ſufficiant. Et quid, ſi cum Eccleſia, muliere, vel ruſtico contractum ſit. Et an exceptio rei iudicatæ obſtet proponenti prædicta tria.
1031. VERBA intelligenda, & interpretanda ſunt ſecundum ſubiectam materiam, naturam rei, & contractus, qui geritur, & mens potius quam verba attendi debet, & verba ſecundum qualitatem perſonarum, ſubiectam materiam, & mentem proferentis, interpretanda ſunt. Et verbum, emo, aliquando ponitur pro precario, & verbum, precium, pro mercede. Item de verbis, mox, illico, & incontinenti, quam interpretationem habeant.
1032. Verba adiecta in inueſtitura feudi · pro ſe, & heredibus maſculis, pro liberis, & deſcendentibus, quomodo accipienda, & an per ea vocentur filii, etiamſi non ſint heredes.
1033. Verbum, promiſit, in ſcriptura publica, vel priuata prolatum, an in dubio ſtipulationem importet, & actionem producat. Et an ex eiuſmodi verbo præſumatur præſentia, & colloquium vtriuſq; partis.
1034. Verba, prout tibi placuerit, item, liberam facultatem, &c. &, committimus tuo iudicio, item, vt melius tibi videbitur, & placebit, item, prout libuerit, vel, prout volueris, an liberam facultatem, & abſolutam poteſtatem, vel reſtrictam ad arbitrium boni viri, importent.
1035. Verbum, conuenit, poſitum, vel prolatum in inſtrumento, an ſtipulationem, vel pactum importet.
1036. Verbum, promitto, in inſtrumento, an pactum, vel ſtipulationem inducat, item an inſtrumenti appellatione, veniat priuata ſcriptura, & teſtes.
1037. Verbum, rei, quas res comprehendat.
1038. Verba enunciatiua, & narratiua principaliter propter aliud prolata, an probent, & diſponant, & quid, ſi ſint iurata. Et an ſtandum ſit verbis enunciatiuis à patre naturali prolatis, præſente filio naturali, quibus dicit filium de ſui licentia eſſe legitimatum. Et an ſcripturam in iudicio producens cenſeatur fateri omnia in ea contenta, etiam quæ incidenter, & enunciatiue in ea dicuntur, vt pars aduerſa in iis ſe fundare poſſit. Et an verba enunciatiua inter partes prolata, plene probent. Item an inſtrumentum, in quo ſit mentio alterius inſtrumenti, tanquam liquidum, præſentari poſſit ſecundum formam iuris, non producto ſimul inſtrumento relato. Et an mandatum procuratoris per id ſufficienter probetur, quod in inſtrumento venditionis dicitur, procuratorem mandatum habuiſſe, idq; Notario, & teſtibus oſtenſum, & lectum eſſe, ſi totius mandati tenor inſtrumento inſertus non ſit.
1039. Verbum, relinquo, adiectum vniuerſitati bonorum, vel relatum ad legitimam, an inſtitutionem importet, & an idem ſit, in verbo, lego, appoſita in teſtamento clauſula · omni meliori modo, vel ſi ter legitur iure inſtitutionis.
1040. Verbum, diſponere, an vltimam voluntatem, vel diſpoſitionem inter viuos importet. Et verbum, inſtituo, in teſtamento per Notarios omiſſum, an per teſtes probari poſſit.
1041. VIDVA, an durante viduitate nomen, dignitatem, & nobilitatem mariti, eiuſque priuilegia, item forum, retineat.
Vidua meretrices, an comprehendantur ſub ſtatuto in fauorem viduarum introducto. op. 789 n 4.
1042. VIVERE quamdiu quis præſumatur, & quomodo probetur mors, in ciuilibus & criminalibus. Et an mortuus præſumatur, qui per 20 annos abfuit, & de quo interim nihil auditum eſt. Item de ætate hominum ante, & poſt diluuium. Et de mortis tempore ſemper ob oculos habendo. Item qualis abſentia, & quæ probationes requirantur, de morte alicuius, vt heredes ab inteſtato ad eius ſucceſſionem admitti, & vxor eius aliud matrimonium contrahere poſſit.
VOTVM an requirat expreſſionem verborum & an teſtibus probetur, & an obliget vouentem, etiamſi à nemine receptum ſit op 112. n. 8. 9. 11.
1043. VSVFRVCTVARIVS ante præſtitam cautionem rebus vtens, an fructus ſuos faciat, & debitores hereditarios exigere poſſit.
1044. Vſufructu fundi alteri competente, an proprietarius

fundo ſeruitutem imponere poſſit. Et conceſſio facta alicui, vt poſſit è nemore alterius ligna adferre, & aquam de viuo eius haurire, an ſit ſeruitus, perſonalis, vel realis.

Op.1045. Vſufructuarius de rebus quomodo cauere debeat. Et quæ ſit pœna, ſi res, quæ vſu conſumuntur, occultet. Et an, & quando faciat fructus ſuos, non præſtita cautione. Item an teſtator vſufructuario cautionem remittere vel heredem grauare poſſit, ad recipiendum ab eo fideiuſſorem inopem, & an vſufructuarius, non inueniens fideiuſſores ob paupertatem, ad cautionem iuratoriam admittendus ſit. Item an teſtator cautionem de præſtandis legatis, & fideicommiſſis, heredi remittere poſſit.

1046. Vſufructuarius, cui vſusfructus omnium bonorum relictus eſt, an teneatur ad ſoluendum æs alienum.

1047. VLTRA dimidium iuſti precii deceptione interueniente, an non ſolum venditori, & emptori ſuccurratur, ſed etiam ſocietas, & compromiſſum, ob læſionem vltra dimidium reſcindatur. Et an iſti remedio per iuramentum renunciari poſſit. Item an remedium illud in omnibus contractibus bonæ fidei, & in locatione, item venditione per ſubhaſtationem, & cum decreto iudicis facta, & in tranſactione, item cum qui tradit rem pro certo precio, adiecta clauſula, quod id, quod res plus valeat, ex certa ſcientia donet, & renunciet dicto remedio, item in adiudicatione facta per iudicem, & permutatione beneficiorum, locum habeat. Item, an iuramentum excludat maiorem à dicto remedio. Et quomodo petitio formanda in caſu enormis læſionis.

1048 VSVRÆ, an vt damnum, & intereſſe vtroque iure, canonico & ciuili peti poſſint.

1049. Vſuræ an legatario debeantur poſt moram heredis, & an etiam vſuræ in depoſito ſpeciei debeantur, ſicut in depoſito pecuniæ numeratæ, & de iure canonico, in contractibus bonæ fidei.

1050. Vſuræ an ab hoſtibus licite ſumi poſſint.

1051. Vſura an in vero, & interpretatiuo mutuo tantum committatur. Et an conſuetudo attendi debeat, in iudicando, an contractus ſit vſurarius, & in ſoluendis vſuris.

1052. Vſurarius an cenſeatur contractus emptio annui reditus, vel cenſus, & an ab eccleſia etiam emi poſſit. Et quæ requirantur ad euiuſmodi emptionem ne cenſeatur vſuraria.

1053. Vſurarius manifeſtus, vt teſtamentum facere poſſit, quid requiratur, & quam cautionem præſtare debeat. Et quid in vſurario non manifeſto. Item an mortis cauſa & inter viuos donare poſſit. Et an Iudæi, non præſtita tali cautione, teſtari poſſint. Et quis dicatur vſurarius manifeſtus, & an vſura, ſeu conſuetudo fœnerandi per teſtes ſingulares probari poſſit. Et quibus caſibus vſura ſint permiſſa. Item an vendens rem carius, quam valeat, vſuram incurrat. Et an bona vſurariorum ſint tacite hypothecata pro reſtitutione vſurarum. Et quæ ſint vſuræ mercatorum. Et an vſurarius dicatur, qui deſiit fœnerari. Item an vſurarius teneatur edere actiones rationes ſuas, ad intentionem eius fundandam, cum de vſuris agitur, & an vſurarius ſit infamis. Et an debitor, vltra ſortem, vſuras creditori ſoluens, ſi per Aquilianam ſtipulationem eum liberauerit, vſuras repetere poſſit.

VVLNERATVS quando ex vulnere præſumatur mortuus. op 278. nu 22.

Vulnerati aſſertio in mortis articulo, quod à Sempronio ſit vulneratus, an probet & ſufficiat ad torturam. op. 424. num. 2. Et quid ſi fateatur ſe non fuiſſe ab eo vulneratum. ibid. n. 4.

1054. VXOR per maritum relicta in teſtamento domina, maſſaria, & vſufructuaria omnium bonorum, filiis heredibus inſtitutis, quid conſequatur. Et vice verſa maritus, cui vſusfructus ita ab vxore relictus eſt, & quid, ſi fratres cum filia dotata, in teſtamento inſtituti, ſint heredes. Quid item, ſi filiis inſtitutis, morientibus ijs, alius ſubſtitutus ſit. Et quid, ſi vxor relicta ſit vſufructuaria, donec vidua manſerit, & caſte vixerit, filiis exiſtentibus, ſed poſtea decedentibus. Et quid, ſi illis defunctis, filii alterius matrimonii ſuperſint. Item, an vxor relicta vſufructuaria rerum particularium, totum vſumfructum, earum rerum conſequatur, extantibus filiis, vel ſi appareat teſtatorem ita voluiſſe. Et quid, ſi non extent filii, ſed mater tantum, an vxori tantum alimenta, matri vero vſusfructus debeatur.

1055. Vxor, exiſtentibus tribus liberis, ſuccedit in quarta parte bonorum mariti, pluribus vero, in virili portione, & ſi pauper ſit, & nulli extent deſcendentes, nec aſcendentes, ſed tantum tranſuerſales, lucratur quartam partem bonorum mariti, eamque retinet, etiamſi poſtea diues euadat. Et quomodo maritus pauper vxori ſuccedat. Et quando talis ſucceſſio locum habeat, & quando dicatur dos parua, & an teſtator in teſtamento ſuo, vxori pauperi quartam illam partem bonorum adimere, vel prohibere poſſit, & vice verſa vxor marito. Et quæ actione maritus, & vxor illam quartam bonorum partem defuncti perſequi poſſint. Item an vxor dicatur inops, quæ patrem diuitem habet, & quartam ex bonis mariti petere poſſit.

Vxor an conſtante matrimonio, ob vergentiam viri ad inopiam, dotem repetere poſſit, & quæ tunc vxori remedia competant. op. 228. n. 17. 20.

Vxor maritum lepra laborantem deſerere nequit. opin 302. num. 12. Et an ei debitum reddere teneatur. vp. inio. 315. num. 7.

Vxori litiganti cum marito pro exactione dotis, an à marito expenſæ litis, & alimenta præſtanda ſint. vp inio. 268. num. 2.

1056 Vxori ſuperſtiti, quando heredes mariti mobilia, & immobilia reſtituere teneantur, & an fructus mobilium, intra annum percepti, efficiantur heredum. Et an durante anno luctus, dum mobilia vxori non reſtituuntur, heredes eam alere teneantur. Et quid, ſi vidua intra annum illum ad ſecundas conuolet nuptias. Item an mulieri dotem non repetenti, vſuræ debeantur.

1057 Vxores duas ducens, vel duas ſponſas, vel vnam ſponſam, & vxorem, vel vxorem & concubinam, vel duas concubinas ſimul habens, quomodo puniendus, & ad quem iudicem ſpectent cauſæ matrimoniales. Et quid, ſi quis per iuſtum errorem ſecundam vxorem ducat, vel primum matrimonium nullum ſit, & inualidum. Item an ignorantia vnius ſaltem coniugis interueniente, de matrimonio inualido, vel cum conſanguinea contracto, efficiat, vt filii ex eo nati ſint legitimi, & an filii, nati ex matrimonio putatiuo, in feudis ſuccedant. Item an lite pendente ſuper matrimonio, ſecundum contrahi, & pendente lite, ſuper ſponſa duorum, puella ſequeſtrari poſſit.

Vxor an teſtis eſſe poſſit pro marito, vel contra &c op 459.

1058. Vxor quæ acquiſiuit conſtante matrimonio, an ex bonis viri acquiſiuiſſe præſumatur, & an filius præſumatur acquiſiuiſſe ex bonis paternis. Item Monachus, Rector, ſeu prælatus Eccleſiæ an ex bonis Eccleſiæ præſumantur acquiſiuiſſe, & concubina, ex bonis concubinarii, & officiales, ex bonis principis. Vidua item, quod poſt mortem mariti intra annum luctus acquiſiuit, an ex bonis mariti acquiſiuiſſe præſumatur. Et muliere negante, ſe ex bonis mariti, ſoluto matrimonio, acquiſiuiſſe, cui incumbat onus probandi. Vidua pauper adminiſtrans bona pupilli, an ex eius bonis acquiſiſſe præſumatur. Et mulier quæ tranſiit ad ſecunda vota, ex ſecundi viri bonis acquiſiuiſſe cenſeatur.

Opin. 119.

Opin. 1059. Vxor an de bonis dotalibus, vel proprijs mariti, abſque conſenſu mariti, eleemoſynam facere poſſit, & an de proprijs, non dotalibus.

Vxor à marito instituta, cum grauamine de reſtituendo, adiens hereditatem, an perdat ius hypothecæ, & poſſit ante reſtitutionem hereditatis, dotem, & creditum ſuum repetere. op. 356. n. 1. 2.

1060. Vxor ob commiſſum adulterium, an dotem, & donationem propter nuptias, item paraphernalia perdat. Et an maritus vxori adulteræ, & vice verſa vxor marito adultero alimenta ſuppeditare teneatur. Et commiſſo per maritum adulterio, an vxor ſeparationem thori petere poſſit, & lucretur donationem propter nuptias. Et qualis probatio requiratur, vt vxor ob adulterium dote priuari poſſit. Et an propter oſculum vel tactum luxurioſum, dotem amittat. Item an vxor putatiua etiam dotem amittat propter adulterium, & quid, ſi maritus commiſſo adulterio per vxorem taceat. Item an maritus vxorem adulteram carnaliter cognoſcens, adulterium remiſiſſe cenſeatur, & an vir, ſcitus vxorem adulteram, licite ante accuſationem ob ea diſcedere poſſit. Et ex quibus ſignis, coniecturis & actibus adulterium reddatur notorium. Item an heredes mariti, de adulterio vxoris ignari, ad dotis priuationem contra vxorem agere poſſint, & an mater adultera ad ſecunda vota tranſiens, filio non conquerenti de iniuria, ſuccedere poſſit. Item an vidua, poſt mortem mariti adulterium committens, dotem amittat. Et in patria poteſtate tempore commiſſi adulterij exiſtens, an patri in dote præiudicet. Item, ſi maritus etiam fornicatus ſit, vel concubinam habuerit, an vxorem adulteram, non obſtante ſententia diuortij, recipere teneatur, & ſic, an adulterium cum adulterio compenſetur. Et an vir adulter, vel occaſionem adulterandi vxori præbens, vxorem adulteram accuſare poſſit. Et an vxor de adulterio ſaltem ſuſpecta, ante cauſæ cognitionem, dote priuari poſſit. Item an mulier per vim, vel à Tyranno aut Rege compreſſa, dotem amittat. Quid item, ſi mulier maritum eſſe mortuum probabiliter credebat, vel habuerit rem cum aliquo, quem maritum credebat. Et quid ſi maritus vxorem in adulterio perſeuerantem retineat. Item an mulier, marito poſt adulterium reconciliato, dotem perdat. Et an mulier, quæ ex adulterio filium ſuſcepit, ignorante marito, id ei, vel filio, ad exonerationem conſcientiæ reuelare teneatur, & quæ remedia tali caſu adhibenda.

Vxor an & quandiu ab heredibus mariti defuncti, non recepta dote, alenda, & an etiam extra domum alenda ſit, ſi in ea manere nolcat. op. 360. n. 3. & ſeqq.

FINIS.